

SOURCES OF SANSKRIT LEXICOGRAPHY.

Edited by order of the Imperial Academy of Sciences of Vienna.

Volume IV.

THE DHĀTUPĀTHA OF HEMACHANDRA,

WITH THE AUTHOR'S OWN COMMENTARY.

Edited by
JOH KIRSTE

VIENNA

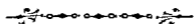
A HOLDER

Bombay

EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA;

1901

॥ अथ हैमघातुपारायणम् ॥

THE DHĀTUPĀTHA OF HEMACHANDRA,
WITH THE AUTHOR'S OWN COMMENTARY.

Edited by
JOH. KIRSTE,

Vienna:

A. HOLDER.

Bombay:

EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA.

Quellenwerke der Altindischen Lexicographie

*Herausgegeben im Auftrage der
Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien.*

Bd. IV.

DER DHĀTUPĀTHA DES HEMACHANDRA

MIT DEM SELBSTVERFASSTEN COMMENTARE DES AUTORS

Herausgegeben von

JOH. KIRSTE.

Wien:

A. HÖLDER.

Bombay:

EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA.

1901.

॥ अथ हैमधातुपारायणम् ।

DER DHĀTUPĀTHA DES HEMACHANDRA

MIT DEM SELBSTVERFASSTEN COMMENTARE DES AUTORS

Herausgegeben von

JOH. KIRSTE.

Uien

A HOLDER.

Bombay.

EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA.

1901.

Dedicated
to
the Memory of
GEORGE BÜHLER.

PREFACE.

In fixing the text of Hemacandra's Dhatuparāyana I have availed myself of the following materials —

I—MSS of the Dhatupārayana

B, MS Or fol 770 of the Royal Library of Berlin (Weber's Catalogue, Vol II, Part I, No 1681), fols 103, without date

C, MS Or fol 1129 of the same library (Weber, No 1644), fols 13, giving on fols 8, a—13, b the verbal roots and their meanings without commentary, no date

D, MS No 728 of the Deccan College Collection of 1870-76, fols 112
Ends समर्थित च्चेद् धातुपारायणमिति ॥ ५ ॥ मघात् ६००० ॥ ५ ॥ सवत् १६३६ वर्षे भाद्रपद शुदि
१ रविवार भाद्रपद लिखित ॥ लेखकपाठक[अ]योस्तु ॥ शुभ भवतु ॥

The date corresponds with the 23rd August 1579, a Sunday

E, MS No 198A of the Deccan College Collection of 1872-73, fols 80
Ends समर्थित च्चेद् धातुपारायणमिति ॥ ५ ॥ सवत् १०५० वर्षे माघ शुदि ५ शुके लपक
कृष्णलि[खित] ॥ ५ ॥ शुभ भवतु । कल्याणमस्तु ॥ ५ ॥ श्री ॥ ५ ॥

The date corresponds with the 2nd January 1484, a Friday

Folios 50 and 51 are missing, but the figures 52 and 53 look as if corrected from 50 and 51, fol 49 breaks off in the middle of the commentary on the root 'as' (II 44), and fol 52 begins in the middle of the commentary on the root 'kh' (II, 71) On page 31, a begins another handwriting with smaller characters, so that 22 lines fill a page instead of 17, as before This MS is the most correctly written, but the critical value of B and D, which stand nearest to each other, is almost the same.

II—MSS of the Sablanusasana

(a) MSS OF THE ROYAL LIBRARY OF BERLIN

1 MS Or fol 1129 (Weber, No 1644) fols 13 Adhyayas I IV, without commentary This is the abovementioned MS C

2 MS Or fol 1147 (Weber, No 1645), fols 143, without date Adhy. I, 1—II, 2, with Laghuvrtti and Avacūri

3 MS Or fol 1154 (Weber, No 1671), fols 23, without date Adhy II, 3—III, 2, with Laghuvrtti and Avacūri

4 MS Or fol 1156 (Weber, No 1669), fols 33, without date Adhy.

II 3—III, 2, with Laghuvṛtti and Avacūri

5 MS Or fol 740 (Weber, No 1682) fols 156, dated Samvat 1470 and 1492 Adhy. V—VII, with Vṛtti Cūri on Adhy V, 3—VII, 4 Besides these MSS I also temporarily inspected the following ones giving parts of Hemacandra's Sabdānusāsa. —

MSS Or fols 1125, 1126, 1128, 1133, 1134, 1157, 1139, 1140, 1158, 1159, 1163, 1167, 854, 1166, 1143, 1164 (Weber, Nos 1640, 1641, 1643, 1649, 1650, 1653, 1656, 1657, 1672, 1673, 1677, 1678, 1684, 1685, 1686, 1687)

(b) MSS OF THE DECCAN COLLEGE COLLECTION.

1 MS No 9 of 1877—78, fols 406 (fols 268 and 274 are missing), dated Samvat 1685 varṣe śravāna vada 4 dane Adhy I—V with Avacūri

2 MS No 537 of 1886—92, fols 102 (fol. 74 s missing), without date Adhy. VI—VII with Vṛtti

(c) MSS OF THE ROYAL CENTRAL LIBRARY OF FLORENCE

1 De Gubernatis B 174, fol 23 (fol 3 missing) Adhy I, 1—II (2) with Avacūri The MS breaks off in the middle of the commentary on Sūtra II, 2, 109 (numbered 106)

2 De Gubernatis B 170, fols 16 (numbered 107-122) Adhy IV (2)—IV, 4, with Vṛtti The MS begins in the middle of the commentary on Sutra IV, 2, 85 (numbered 84)

3 De Gubernatis B 176, fol 17 Adhy III, 3—IV (4), with Avacūri The MS breaks off in the middle of the commentary on Sutra IV, 4, 77

(d) MSS BELONGING TO PROFESSOR KIELHORN

1 Fols 57. Adhy I, 1—II, 2, with Vṛtti and notes in the margin, written by another hand

2 Fols 10 Adhy I, 1—II, 2, with Laghuvṛtti and Avacūri

3 Fols 12 Contains on fols 1—12, a the text of the Sūtras of Adhy. I—V, and on the remainder an Anubandhaphala It is dated Samvat 1596 varṣe āṣo vadī 6

4 Fols 68 (numbered 131-198) Adhy III, 3—IV, 4, with Vṛtti

With the help of these materials I made a transcript of all Sūtras of the Sabdānusāsa numbering them and arranging them alphabetically Then I noted under every Sūtra referred to the passages of the Dhātupīṛāyaṇa, where quoted, since I had the intention of adding at the end of my edition a complete list of these rules But after having carried out this plan I became convinced that such an Index, besides the two Indexes of

'Roots' and 'Words,' would have swelled the present edit on beyond the size allowed, because Hemacandra refers to more than 1,200 Sutrās out of the 3,565 contained in his grammar. Moreover I think it inconvenient to publish the third part of a new work without giving at the same time in full what might be required from the editor for its right understanding. So I leave this transcript ready for the edition of Hemacandra's Sabdanusasana which I have begun to work out.

On the method which Hemacandra follows in quoting the rules of his grammar, as well as those of his Unadīganasūtra I shall say more in a paper to be published in the Transactions of the Imperial Academy of Vienna. Here I only add some remarks on the arrangement and form of the verbal roots.¹

Although Hemacandra agrees with those grammarians who divide the roots into nine classes, I myself followed in numbering them the usual arrangement of ten. This is done without inconvenience as in Hemacandra's system the common third class is but an appendix of the second. To every root, with the exception of those belonging to the first class is appended a letter which indicates the class viz, ऋ to the second and third, ए to the fourth, ऌ to the fifth, ड to the sixth, ण to the seventh, ऒ to the eighth, and ण to the tenth. In what concerns the other Anubandhas the following synopsis shows those which differ from Pāṇini's —

Hemacandra's

इ	or	हृ
ई	or	गृ
व		
ऊ		
ऋ		
ॠ		
औ		

corresponds to

Pāṇini's

ऋ
ॠ
इ
उ
ऋ
ॠ
ऊ

Besides those marks the Anuvāra is used to denote an Anudatta root. Some other points connected with the form and arrangement of the roots will be discussed in the paper alluded to above.

In conclusion I have to express my sincere thanks to all the ^o who have kindly helped me to carry out my undertaking —

¹ See also my edition of Hemacandra's Unadīganasūtra Vienna Bombay 1895)
Preface p 3

² See my paper On Hemacandra's Dīpīkās in the Trans. of the Xth Cong^o of
Orient (London 1895) Vol II Part I p 112

To the Committee of the Imperial Academy of Sciences of Vienna, which superintends the publication of the Sources of Indian Lexicography, to the Under Secretary of State for India and the Director of Public Instruction, Bombay, who graciously allowed me to make use of the four Deccan College Manuscripts, to Charles H Tawney, Esquire, C I E, Chief Librarian of the India Office, who most courteously exerted himself in the matter of the loan of these MSS, to the Directors of the Royal Library of Berlin and the National Central Library of Florence, who sent me the MSS placed under their charge, to Count Pulle, who interested himself strongly in the obtaining of the last, to Professor Kielhorn, who not only lent me his MSS, but pointed out to me the source of several quotations, especially of those found in the Vidyapadiya, to Professor Zachariae, who likewise indicated to me the source of a great number of citations drawn from different works, to Professor Leumann, who corroborated a supposition of mine respecting the word 'hunda' to Doctor Heller, who looked through the Kavirahasya which he is editing, and from which work Hemacandra took two verses, and finally to Doctor Schram, who was good enough to calculate the dates of the MSS D and E.

JOH KIRSTE

Graz, April 1892.

Errata

Page	Line	Read
1	21	प्रसङ्गमा वि०
2	6	अट्ट
20	16	द्विचि रूपम्
64	heading	१, 523—523
64	13	वेति सव्यर्थे
92	19	ददित्वात्
94	19	रति
147	29	रति
177	heading	ककडश्मिति
178	23	40—52
193	7	नरेवधति
210	1	धापधमुनेषु वाय

॥ अथ हैमधातुपारायणम् ॥

॥ ८० ॥ अहं ॥

श्रीसिद्धहेमचन्द्रव्याकरणनिवेशितान्स्वकृतधातुम् ।

आचार्यहेमचन्द्रो विवृणोत्यहं नमस्कृत्य ॥ १ ॥

इह तावत्पदपदार्थज्ञानद्वारोत्पन्नं हेयोपादेयज्ञानं निःश्रेयसहेतुरिति प्रसिद्धम् । पदपदार्थज्ञानं च नयनिक्षेपादिभिरधिगमोपायैः परमार्थतः । व्यवहारतस्तु प्रकृत्यादिभिरिति । पूर्वाचार्यप्रसिद्धा एव सुखमहणस्मरणकार्यसंसिद्धये विशिष्टानुबन्धसंबन्धक्रमाः सहाय्येन प्रकृतयः प्रस्तूयन्ते । तत्र यद्यपि नामधातुपदभेदात् राजा जयति पूर्वाद्धेतरां पचतितरामित्यादौ त्रैधा प्रकृतिस्तथापि नामपदयोर्धातुमूलत्वाद्धातुप्रकृतिरेवैका प्रधानम् । अव्युत्पत्तिपक्षवादिनामपि व्युत्पत्तिपक्षानुसारेणैव शब्दस्वरूपनिर्णय इति तत्रापि धातुमूलत्वमेव । धातुप्रकृतिस्तु द्वैधा शुद्धा प्रत्ययान्ता च । शुद्धा भू इत्यादिः । प्रत्ययान्ता गोपाय कामि ऋतीय जुगुप्स कण्डूय बोभूय बोभू चोरि भावि बुभूप इत्यादिः । एषापि शुद्धमूलैवेति शुद्धैवोदाह्रियते ॥

1. भू सत्तायाम् । भू इत्यविभक्तिको निर्देशः सान्तरान्तशङ्कानिरासार्थः । एवं सर्वत्र । भू इत्येपा प्रकृतिः सत्तायां वर्तते । अभूत् भूत इत्यादौ प्रयोगित्वदर्शनादुकारस्याप्रयोषीदितीत्संज्ञा न भवति । एवमन्यत्रापि । वर्णसमासायक्रमेण स्वरान्तव्यञ्जानान्तधातूपदेशप्रतिज्ञानात् पां पाने इत्यादेः प्रथम निर्देशे प्राप्ते वृद्धमयानुवर्तनार्थं प्रथममस्य पाठो यद्वृद्धा भूवादयो धातव इति मङ्गलार्थं च । यदाह भाङ्गुलिकत्वात्प्रथममस्य प्रयोग इति । एवमदाद्यादिगणेष्वपि वृद्धसमयानुवर्तनमदिप्रभृतीनां प्राप्तिर्निर्देशे प्रयोजनमभ्युद्यम् । सतो भावः सत्ता अस्तित्वं द्रव्यधर्मो धात्वर्थसामान्यमिति यावत् । यदाहुः ।

सा नित्या सा महानात्मा तामाहुस्त्वतलादयः ।

प्राप्तक्रमाविशेषेषु क्रिया सैवाभिधीयते ॥ १ ॥

तां प्राप्तिपदिकार्थं च धात्वर्थं च प्रचक्षते ॥ इति ।

सेति सत्ता । अपि च ।

धात्वर्थः केवलः शुद्धो भाव इत्यभिधीयते ॥

तथा यत्रान्यत्क्रियापदं न भ्रूयते तत्रास्तीति भवन्तीपरं प्रयोक्तव्यमिति । ननु भुवः सत्तावाचित्वे धातुत्वमनुपपन्नम् । क्रियार्थो हि धातुः क्रिया च स्पन्दरूपा । सत्ता तु द्रव्यादिषु सत्सदित्यनुवृत्तप्रत्ययाभिधानलिङ्गा स्पन्दरूपा न भवति । नैष दोषः । यथा जानाति पश्यति स्मरति श्रद्धते संयुज्यते समवैति वियुज्यते नश्यति श्वेतते इत्यादीनां ज्ञानदर्शनस्मरणश्रद्धानसंयोगसमवायवियोगधिनाशवर्णादयो द्रव्यगुणा अपरिस्पन्दात्मका अप्याख्यातप्रकृतिवाच्याः सन्तः क्रियाव्यपदेशमर्हन्ति । एवं सत्तापि द्रव्यधर्मो धातुवाच्यतामापद्यमाना क्रियाव्यपदेशं लप्स्यते । मणिमुकुरकृपाणादिज्ञापक-
नैचिञ्च्यञ्चैकरूपस्यापि मुखादेर्नानात्वोपलब्धेर्धातुवाच्यैव सत्ता क्रियात्वमास्कन्दति न प्रातिपदिकवाच्येति नाव्यवस्था ॥

किं च पाकादिक्रियाणां त्रैकाल्याभिव्यञ्जकत्वमुपलब्धं पश्यति पश्यति अ-
पाक्षीत् जानाति ज्ञास्यति अज्ञासीदित्यादि । तच्चेहापि भवति भविष्यति अभूदिति
धातुवाच्यायां सत्तायामुपलभ्यमानं क्रियात्वं व्यवस्थापयति । अत एव वृक्ष इत्यादि-
प्रातिपदिकवाच्यायाः सत्ताया न क्रियात्वम् । एवं च स्थिते क्रियावाचित्वमात्रमा-
ख्यातुं सत्तोपात्ता ॥

अर्थान्तराण्यप्यनयोपलक्ष्यन्ते । यदाहुः ।

निपाताधोपसर्गाश्च धातवश्चेति ते त्रयः ।

अनेकार्थाः स्मृताः सर्वे पाठस्तेषां निदर्शनम् ॥ इति ।

तथा च भूर्यं क्वचिदस्त्यर्थे वर्तते । यथा बहुनि धनान्यस्य भवन्ति सन्ती-
त्यर्थः । काप्यभूतप्रादुर्भावे यचाक्षीरभोजिन्याः श्रुतधरः पुत्रो भवति जायते
इत्यर्थः । क्वचिदभूततद्भावाख्ये संपद्यर्थे अशुक्लः शुक्लो भवति संपद्यते इत्यर्थः ।
उपसर्गवशाच्च धातोरनेकोर्थः प्रकाशते । यथा प्रभवतीति स्वाम्यर्थः प्रथमत उप-
लम्भश्च । पराभवति परिभवति अभिभवतीति तिरस्कारः । संभवतीति जन्मार्थः
प्रमाणानतिरेकेण धारणं च । अनुभवतीति संवेदनम् । विभवतीति व्याप्तिः । आभ-
वतीति भागागतिः । उद्भवतीत्युद्भेदः । प्रतिभवतीति लभकत्वमिति । अधवार्यान्न-
रेप्पपि क्रियासामान्यरूपा सत्तानुवर्तते एवेति सत्ताया एवोपादानं कृतम् । सत्ता-
व्यतिरेकीणि स्वर्थान्तराणि खरविपाणायमानानि स्युः । पद् भावविकारा इति वच-
नाच्च भावः सत्तासामान्यरूपा क्रियेत्यवसीयते । यदाहुः जायते अस्ति विपरिणमते

वर्धते अपक्षीयते विनश्यतीति पञ्च भावधिकारा इति । अपि च सर्वेपि खलु धात-
वस्तेन तेनोपाधिना सत्तामेवावच्छिद्यावच्छिद्य विषयीकुर्वन्तीति सा क्रिया सामान्य-
मित्युच्यते तथा च क्रियार्यो धातुरिति भुवो धातुत्वम् ॥

आत्मनेपदोभयपदानुबन्धाभावाच्च शेषात्कर्तरि परस्मैपदमपवादाभावाच्चौ-
त्सारिकः शब्द भवति भवतः भवन्ति भवसि भवथः भवथ भवानि भवावः भ-
वामः । एवं सप्रभ्यादिषु । शतरि भवन् । क्रियाव्यतिहारे भावकर्मणोश्चात्मनेपदं
च व्यतिभवते व्यतिभवते व्यतिभवन्ते । एवं सर्वत्र । आनशि व्यतिभवमानः ।
भावे चैत्रेण भूयते । भावस्यासत्त्वरूपत्वेन संख्यायाभावाद्द्विवचनबहुवचने न भवतः ।
एकवचनं तु न द्यादिप्रतिपक्षैकत्वसंख्यानिबन्धनं किं त्वमेदैकत्वनिबन्धनम् । एक-
वचनमुत्सर्गः करिष्यते इति हि भाष्यम् । अत एव युष्मदस्मत्कर्तृकत्वेपि द्वितीयतृ-
तीयचिके न भवतः । त्वया भूयते मया भूयते । कर्मणि अनुभूयते सुखं संविद्यते
इत्यर्थः । अर्थान्तरे हि वर्तमानस्याकर्मकस्यापि सकर्मकत्वं भवति कालाध्यभावदे-
शापेक्षया च सर्व एव धातवः सकर्मकाः । मासमास्ते । क्रोशो गुडधानाभिर्भूयते ।
गोदोहं स्वपिति । कुरून् शेते । अर्थान्तरवृत्त्यादिना च सकर्मकस्याप्यकर्मकत्वं
भवति । यदाह ।

धातोरर्थान्तरे वृत्तेर्धात्वर्थेनोपसंभवात् ।

प्रसिद्धेरविवक्षातः कर्मणोर्कर्मिका क्रिया ॥

इत्यर्थान्तरे वर्तमानाद्धातोः सकर्मकस्याप्यकर्मिका क्रिया भवति । यथा
भारं वहति उद्यच्छतीत्यर्थः । नदी वहति स्रगतीत्यर्थः ॥ कर्मणो धात्वर्थान्तःप्रवे-
शादकर्मकत्वम् । यथा जीव प्राणधारणे जीवति । हृदि पुरीषोत्सर्गे हृदते । अत्र
प्राणपुरीषाख्ये कर्मणी धात्वर्थेनैव क्रोडीकृते ॥ कर्मणः प्रसिद्धत्वात् । यथा देवो
वर्षति । न पुनरत्र रक्तं वर्षति । पार्थः शरान् वर्षति ॥ कर्मणोविवक्षितत्वात् । यथा
नेह पच्यते नेह भुज्यते । कर्माविवक्षा चैदासीन्यनिवृत्तिमात्रपरतया प्रयोगात् । यथा
किं करोतीति प्रश्ने पचति पत्रतीत्यादि प्रत्यवस्थानं न तु भवति विद्यते देत्यादि
तेषामपर्यनुयोज्यत्वात् । यत्तु किं करोतीति प्रश्ने मन्तीत्युत्तरं तत्क्रियाख्यकर्मनि-
बन्धनं न तु बाह्यकर्मोपेक्षं भयनं करोतीत्यर्थावगमात् । क्रिया हि सर्वधातुनामान्तरं
कर्म । अत एव क्रियाविशेषणानां कर्मत्वं स्मरन्ति । नन्वेवं क्रियाविशेषणादिनि
योगो ध्यर्थः कर्मणोत्येव द्वितीयासिद्धेः । नैवम् । आन्तरकर्मणा सकर्मणोप्यकर्म-
ककार्यप्रतिपत्त्यर्थाद्योगस्य । तेन सुखं सुम इत्यादौ कर्तरि क्तः सिद्धः । सुगं

स्थानेत्यादौ कृत्रिमित्ता पथी न भवतीति । अत एव सकर्मकाकर्मकव्यवहारो द्रव्य-
कर्मनिमित्त उच्यते । यदाह ।

सकर्मकाकर्मकत्वं द्रव्यकर्मनिबन्धनम् ॥ इति ॥

भू इति निरनुस्वारस्य पाठादेकस्वरादनुस्वारेण इत्यनिट्त्वं न भवति ।
सेट्त्वानिट्त्वे च यद्यपि स्ताश्चशितोत्रोणादेरिति प्रत्ययस्यादौ विधानात्प्रत्ययस्यैव तथा-
प्युपचारेण धातोरिति । व्यत्यभविष्ट व्यतिभविषीष्ट भविता भविष्यति अभविष्यत्
भवितव्यम् भविता भवितुम् । उचर्णादितीड्प्रतिषेधान् भृतः भूतघान् भूतिः भूत्वा ॥
एवं पदस्य साक्षात्प्रकृतिर्भूदादितः । परंपरा प्रकृतिस्तुदादियते । णिणि भवन्तं
प्रयुङ्क्ते भावयति करोतीत्यर्थः । यदाहुः ।

नित्यं न भवनं यस्य यस्य वानित्यभूतता ।

न तस्य क्रियमाणत्वं खपुष्पाकाशयोरिव ॥ १ ॥

तेन भूतिषु कर्तृत्वं प्रतिपन्नस्य यस्तुनः ।

प्रयोजकक्रियामाहुर्भावानां भावनाविदः ॥ २ ॥ इति ॥

भावयेज्ज्येतिरान्तरमित्यनेकार्थत्वाद्घायेदित्यर्थः । यडि बोभूयते । यड्-
तुषि बोभवीति बोभोनि । सनि बुभुषति । सनन्ताण्णिणि बुभुषयति । यडन्ताण्णिणि
बोभूययति । यड्दुबन्ताण्णिणि बोभाषयति । णिगन्ताण्णिणि भाषयति । णि-
गन्तात्सनि विभाषयति । अतत्सन इति यचनादिच्छासनन्तात्सर्गास्त । एकस्व-
रादिति यचनात्सन्यदयड्दुबन्तेभ्योनेकस्वरेभ्यो यद् नास्ति । विशेपास्तु च्यर्थे
भृशादेः स्तोरिति क्यडि । अभृशो भृशो भयति भृशायते । अत्र भयत्यर्थोपगृहीते
च्यर्थे यड्द्विधानम् । अत एव क्यडन्तस्य क्रियार्थत्वेन धानुत्वं भवतेधाप्रयोगः ।
भृटः प्राप्ते णिड् भावयते पदम् प्राप्तेतीत्यर्थः । पक्षे उरगाहाड्यते कर्मिम् ।
धातोरेकस्वरात्परोक्षायाः कृष्यस्ति पानु तदन्तम् चकामां चभूर । भूम्यपोरुदुनौ
चभुय । अत्र स्वरधिषेः प्रागेन द्विचनने कृदावायादेशे च भुयो यः परोक्षाद्यन्वो-
रिस्तुपान्त्यस्योत् । पिबेतिदाभूम्यः सिचो लुप्पान्मै न वेद् अभूत् । अत्र भयतेः
सिञ्जुत्पीति गुणप्रतिषेधः । अभूरन् अत्र मिन्विदोभुर इति पुम् न भवति ॥

न ट्यापुग्भूभाकमगमत्यायषेपो णेभ प्रभवन्त् प्रभाषना । अत्र स्यादिति
णेर्नेति च कर्त्तृ शर्म न भवति । मध्यमेयेत्यादिना कर्त्तृत्वं च मध्यः पुमान् । पक्षे
भाषे मध्यमनेनावश्यते प्यणि भाष्यम् । अवश्यभाष्यमनेन कृत्येवश्यम् इति मां

लुक् । हस्याभूयं भावे । ब्रह्मणो भवनं ब्रह्मभूयम् । महादिभ्यो णिन् परिभवतीति परिभावी । परिभवी पक्षे ह्रस्वत्वं गणनिपातनात् । भूते त्वभिभावी । वा ज्वलादि-
दुर्नीभूमहास्रोर्णः भवतीति भावः । पक्षे अचि भवः । नम्रेत्यादिना खिष्णुखुकञोः
अनाढ्य आढ्यो भवति आढ्यंभविष्णुः आढ्यंभायुकः । माथे चाशिताद्भुवः खः आशि-
तस्य तृप्तस्य भवनमाशितंभवो वर्तते । आशितो भवत्यनया आशितंभवा पञ्चपूर्ती ।
भ्राज्यलमित्यादिना इष्णी भवतीत्येवंशीलो भविष्णुः । भूजेः षुक् भूष्णुः । शूक-
मेत्यादिनोक्तणि भावुकः । जीण्टृक्षीत्यादिनेनि परिभवी । दिद्युद्दृदित्यादिना क्तिपि
मित्रं भवतीति मित्रभूः । धनिकधारकयोरन्तरे प्रतिभवतीति प्रतिभूः । शंसंस्वयं-
धिप्राद्भुवो दुः शंभुः संभुः स्वयंभुः विभुः प्रभुः । भृभ्यरोल् प्रभवः अनुभवः ।
प्रभावाद्यास्तु बाहुलकाद्भवि प्रादिसमासे वा । भुवोवज्ञाने वा परिभावः । पक्षे
अलि परिभवः । भ्यादिभ्यो वेति क्तिपि भवत्यस्याः सर्वमिति भूः । पक्षे कौ
भृतिः । च्यर्थे कर्त्राप्याद्भृकृगः कृच्छ्रेणानाढ्येनाढ्येन भूयते दुराढ्यंभवं भवता ।
एवं स्वाढ्यंभवं भवता ईपदाढ्यंभवम् । स्वाद्भृतश्च्यर्थनानाधिनाधार्थेन भुवथ
पार्श्वतोभूय पार्श्वतो भूत्वा पार्श्वतोभावमास्ते । तृतीयोक्तं वेति तत्पुरुषविकल्पनात्
पक्षे क्तो यम भवति । एवं नानाभूय नानाभूत्वा नानाभावम् विनाभूय विनाभूत्वा
विनाभावम् द्विधाभूय द्विधाभूत्वा द्विधाभावमान्ते । तृष्णीमा तृष्णींभूय तृष्णींभूत्वा
तृष्णींभावमास्ते । आनुलोम्येन्वना अन्वग्भूय अन्वग्भूत्वा अन्वग्भावमास्ते । उणादौ
शीरीभूदुमूघृपेत्यादिना कितिते भूतो महः २०१ । अदो भुवो दुतः अद् धिस्मितं मनो
भवत्यस्मिन्नित्यद्भुतम् २१४ । सधूभूप्रस्त्रिभ्यो वेत्यने भुवनम् किच्वाभावपक्षे
भवनम् २७४ । कृभूभ्यां कितिति किति मौ भूमिः ६९० । भूसूकुशिविशिशु-
भिभ्यः कितिति किति रौ भूरिः ६९३ । भुवो वेति णिनि भविष्यतीति भावी
णित्वाभावे भवी ९२२ । वत्स्यति गम्यादिरिति भविष्यति साधू । कृभ्यस्त्रिभ्या-
मित्यादिना तद्धिते चै अशुक्रः शुक्रः संपद्यते शुक्रीभवति । अध्यक्तानुकरणादि-
त्यादिना डाचि पटद्भवति पटद्भवति पटपटाभवति । पथमन्यान्वप्युदाहरणानि परीक्ष्य
योज्यानि । भृण् अवकल्कने । भावयति सर्पिषा मक्नुन् मिभ्रयतीत्यर्थः ॥

अथादन्ताः पटनिटथ ॥

2. पां पाने । आत्मनेपदोभयपदानुबन्धाभावाच्चेपात्परस्मायिति कर्तरि पर-
स्मैपदी । आकारश्च नेत्ययोगित्यात् । श्रौतिकृष्वित्यादिना पिवादेशे पिबति पिबतः
पिबन्ति । आदेशस्यादन्तत्वाद्गुणाभावः । भावकर्मणोरात्मनेपदे ईर्ध्वञ्जनेयपीति ईन्वे

चैत्रेण पीयते । पीयते पयः । पिबैतीत्यादिना, सिचो लुपि अपात् । आतो णव औ इत्यौत्वे पपी । गापेत्यादिनाशिष्येत्वे पेयात् । अनुस्वारेच्चात् पाता । णिगि पाशो-
 त्यादिना ये पाययति । फलवति तु कर्तर्याहारार्थलक्षणपरस्मैपदापवादः परिमुहे-
 त्यादिनात्मनेपदम् पाययते । डे पिवः पीप्यति पीप्यादेशे अपीप्यत् । संचाय्येत्यादि-
 निपातनान् कुण्डैः पीयतेस्मिन्सोम इति कुण्डपाय्यः क्रतुः । प्राध्मेत्यादिना शे
 पिवः उत्पिवः विपिवः । ये तु सोपसर्गादेव शमिच्छन्ति तन्मते तन्व्यधीत्यादिना णे
 पिवतीति पायः । सुराशीधोः पिवः इति टकि सुरापि शीधुपी स्त्री । स्यापेत्यादिना
 के ह्याभ्यां पिवति द्विपः । नीदावित्यादिना षटि पात्री । स्यादिभ्यः क इति के प्रपि-
 वन्त्यस्यामिति प्रपा । गापापचो भावे इति क्तौ संपानं संपीतिः । पानस्य भावक-
 रणे इति वा णत्वे क्षीरपाणं क्षीरपानं वा वर्तते । क्षीरपाणः क्षीरपानो वा कंसः ।
 देशे इति नित्यं णत्वे सुरापानं येषां ते सुरापाणाः प्राच्याः । उणादौ कृवापाजीत्या-
 दिना उणि पायुः १ । कीचकेत्यादिनाके निपातनान् बृहत्तन्त्रास्कला आपिवन्तीति क-
 लापकाः शाखाणि ३३ । नीनूरमीत्यादिना किति ये पीयो रविः २२७ । अर्तरीत्या-
 दिना मे पामा ३३८ । मनि पामा ९११ । पः पीप्यौ च घेति तुनि पीतुश्चन्द्रः ।
 पितुः प्रजापतिः । पातुः रक्षिता ७७५ । पाहाभ्यां पयस्यौ चेत्यसि पयः ९५३ ।
 नीलपीतादकमिति तद्धितेके पीतेन रक्तं पीतकं यत्नम् ॥

3. प्रां गन्धोपादाने । विशोपानुबन्धाभावात्परस्मैपदी । श्रौतीत्यादिना शिति
 जिघ्रादेशे जिघ्रति । द्येप्राशोत्यादिना सिचो या लुपि अघ्रात् अग्रामीत् । आद-
 न्तत्वात्संयोगादेर्याशिष्येरिति यैत्वे प्रेयात् प्रायात् । अनुस्वारेच्चादिटभावे प्राता ।
 प्राध्मोर्यटीतीत्वे जेप्रीयते । ङपरे णी जिघ्रतेगिरित्युपान्त्यस्य घेत्वे अजिघ्रिपत्
 अजिघ्रपत् । प्राध्मेत्यादिना शे जिघ्रः उञ्जिघ्रः । ये तु सोपसर्गादेव शमिच्छन्ति
 तन्मते तन्व्यधीत्यादिना णे प्रायः । घ्याप्राप्रे प्राणिनसोर्गिति टे घ्याघ्रः आघ्रा ।
 ऋद्धीत्यादिना क्तयोस्तस्य वा मत्वे प्राणः प्रातः प्राणयान् प्रातयान् । विशोपयोधा-
 र्थत्वाद्गतिबोधेत्प्रादिनाणिङ्गन्तुः णिगि कर्मत्वे प्रापयति गन्धं मैत्रं पैत्रः । ये तु दृशोर-
 न्यस्य बोधविशेषार्थस्य नेच्छन्ति तन्मते प्रापयति गन्धं मैत्रेण पैत्रः ॥

4. ध्मां शप्ताभिमयोगयोः । शप्ते मुग्धादिना चाभिमयोगे । विशोपानुबन्धा-
 भावान् ध्मासु यावत्परस्मैपदिनः । श्रौतीत्यादिना धमादेशे धमति विधमति । ऋध्मी ।
 अनुस्वारेच्चात् ध्मातः शङ्कः । प्राध्मेत्यादिना शे धमः उद्धमः विधमः । ये तु
 सोपसर्गादेव शमिच्छन्ति तन्मते तन्व्यधीत्यादिना णे ध्मायः । नाटीषट्ठीत्यादिना

खश्चि नाडिधमः घाटिधमः । पाणिकरादिति खश्चि पाणिधमाः पन्थानः । पाणिधमः पुरुषयोपात्पयाम् । ताच्छब्दमाधिकरणे वा बहुलमिति खश् । उणादौ कीचकेत्यादिनिपातनादके धमकः ३३ । धमानिरिति तु धमेः सौत्रस्य सदिवृत्यमीत्यादिनातौ रूपम् ६८० ॥

5. श्रं गतिनिवृत्तौ । श्रौतित्यादिना तिष्ठादेशे तिष्ठति । देवार्चामैत्रीसंगमपधिकर्तृकमन्त्रकरणे स्थ इत्यनेनोपात्कर्तर्यात्मनेपदे जिनेन्द्रमुपतिष्ठते रथिकानुपतिष्ठते गङ्गा यमुनामुपतिष्ठते अयं पन्थाः सुप्रमुपतिष्ठते ऐन्द्रा गार्हपत्यमुपतिष्ठते । वा लिप्सायां भिक्षुर्दातृकुलमुपतिष्ठते उपतिष्ठति वा । उदानुर्ध्वेहे मुक्तावुत्तिष्ठते । संविप्रावात् संतिष्ठते वितिष्ठते प्रतिष्ठते अवतिष्ठते । श्रौत्सास्थेये तिष्ठते कन्या छात्रेभ्यः । आपह्नुस्थाशपा प्रयोज्ये इति चतुर्थी ।

संशय्य कर्णादियु तिष्ठते यः ॥

प्रतिज्ञायां तदतदात्मकं तत्त्वमातिष्ठते । उपात्स्य इति कर्मण्यसति भोजने उपतिष्ठते । अथेः शीङ्स्थास आधार इत्याधारस्य कर्मत्वे गृहमधितिष्ठति । क्ये ईर्ष्यञ्जनेयपीतीत्वे स्थीयते । पिबैतीत्यादिना तिचो लुपि अस्यात् । इथ स्याद् इति इत्वे किरचे च उपास्यति । प्रत्यटात्कठकालापन् । अत्र स्यासेनीत्यादिनाड्यवधानेपि पत्वं चरणस्य स्थेणोद्यतन्यामनुवादे इति इन्द्रस्यैकार्यत्वम् । अधिनष्टौ अत्र द्वित्वेपि पत्वम्* अनुस्वारेच्वाच्चेद् अधिठात्यति । उपरे गौ तिष्ठतेरित्युपान्त्यस्येत्ये अतिष्ठिपत् । प्रवचनीयादय इति वा कर्तर्यनीये उपस्यानीयो गुरोश्चैवः । पक्षे यथाप्राप्तं कर्मणि उपस्यानीयो गुहः शिष्येण । भावे उपस्यानीयं शिष्येण । शिपशीडित्यादिना च कर्तरि क्ते उपस्थितो गुहं शिष्यः । पक्षे कर्मणि उपस्थितो गुहः शिष्येण । भावे उपस्थितं शिष्येण । अत्र दोसोमेत्यादिनेत्वम् । मन्नादिभ्यो णिन् स्थायी । स्यापेत्यादिना के प्रतिष्ठते प्रष्ठः । अत्र प्रष्टोमगे इति पत्वम् । परमेष्ठः । अत्र गोम्बाम्बेत्यादिना पत्वम् । क्विपि साश्वाह्वञ्जत्र एमेत्वविधानादीन्वाभावे संस्थाः । संस्थाशब्दादन्यत्र लुप्तव्यञ्जनेपीच्छन्त्येके । तथा च जयकुमारः पां पाने इत्यस्य क्विपि पीरित्याह । स्यागतेत्यादिना वी स्यासुः । शृकमेत्यादिना उकणि स्यायुकः । स्थेशेत्यादिना वरे स्यावरः । स्यादिभ्यः क इति के आखूनामुत्पानमावृत्यो वर्तते । अत्र उदःस्थास्तम्भः स इति सो तुक् । गावस्तिष्ठन्त्यस्मिन्निति गोष्टम् । गोम्बाम्बेत्यादिना पत्वम् । स्यो वेति क्तौ व्यवस्थितिः । पक्षे उपसर्गादात् इत्यादि व्यवस्था । व्यवस्था शीलमस्येत्यद्स्थाच्छादेरभित्यादि व्यवस्थाः । उणादौ स्याशु-

तोरुञ्चेति णे ऊदादेशे च स्थूणा १८५ । शुपीपिवन्धीत्यादिना कितीरे स्थिरः
 ४१६ । स्याविरेत्यादिनिपातनादिरे स्याविरः ४१७ । स्याविडेः किदित्यूरे स्यूरः
 ४२९ । स्यो वेत्यले स्यलं स्यली । अकृत्रिमा चेत् डिच्वाभावपक्षे स्थालं
 स्याली ४७३ । कितिकुडीत्यादिना कित्यवे स्यवः ५१८ । अजिस्थेत्यादिना णौ
 स्याणुः ७६८ । सव्यात्स्य इति डिति ऋप्रत्यये सव्ये तिष्ठतीति सव्येष्ठा । अत्र
 भीरुष्ठानादित्वात्स्यत्वम् ८५५ । प्रात्स्य इति णिनीति प्रस्थास्यते प्रस्थाशी । वत्स्यति
 गम्यादिरिति भविष्यति साधुः ९२४ । परमात्किदिति कितीनि परमे पदे तिष्ठ-
 तीति परमेष्ठी । भीरुष्ठानादित्वात्स्यत्वं समम्यलुप् च ९२५ । पोपदेशः षः सो-
 ष्ठीष्टिवप्यष्क इति सादेशार्थः । तथा च कृतत्वात्सस्य तिष्ठासतीत्यादौ नाम्यन्त-
 स्येत्यादिना पत्वं सिद्धं स्थानेत्यादौ सकारभ्रवणं च ॥

६. छां अभ्यासे । अभ्यासः पारंपर्येण वृत्तिः । श्रौतीत्यादिना शिति मनादेशे
 आमनति । आतो णव औ मसौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् घाता । घञि आसायः ॥

७. दांम् दाने । मकार इत् अपयोगिन्वात्स च श्रौतीत्यादौ विशेषणार्थः ।
 तथा च शिति यच्छादेशे प्रयच्छति । दास्या संप्रयच्छते । अत्र हामः संप्रदाने-
 धर्म्ये आत्मने चेति संप्रदानान्तृतीयात्मनेपदं च । अथौ दाथौ देति दासंसा । व्ये
 ईर्यञ्जनेयपीति ईत्वे दीयते । पिवैतीत्यादिना सितो लुपि अदात् । णधि ददौ ।
 पाञ्चभेति डे अयं प्रयच्छीति अन्नपदः । सरादुपसर्गाहस्ति कित्यध इति सादेशे
 प्रक्तम् । दस्तीति वेदीधित्ये वीत्तम् । ददिति ददादेशे दस्तः । दाथेसीत्यादिना रौ
 यच्छतीत्येवंशीलो ढादः । भुजिपत्यादिभ्यः कर्मापादाने इति कर्मण्यनटि दीयते
 तदिति दानम् । अनुस्वारेच्चात् संप्रदाना । दाभाभ्यां नुरित्थीणादिके नौ
 दानुः ७८६ ॥

इतः परमिदन्ताभत्यारः ॥

८. जि ङ जि भ्रभिभवे । जयति । पगायेर्जेरित्यात्मनेपदे पगाजयते विजयते ।
 जोगिः मन्परोक्षयोरिति ग्यादेशे जिगीवति जिगाय । गौ क्रीजीड इत्यान्धे जापयति ।
 क्षयमथ्यौ दाक्ताविति निपातनाज्जेतुं दाक्ष्यो जप्यः । जेयोन्यः । जिपिपुन्यो ङकि-
 मुञ्चकल्के इति क्यपि जित्या जित्यो षा ङकिः । जेयमन्यत् । भृगृजिनूनपवभेभ
 नासीत्यगोपत्तादे स्वे धनंजयति धनंजयः । भुजेः प्युर् जयर्त्त्येवंशीलो जिप्युः ।
 जीगृह्णीत्यादिनेनि जयी । मृजीगृह्णद्गृह्ण् जित्थरी । अनुस्वारेच्चादिटभावे जेता ।
 उगादी कृषापाजीत्यादिनोगि जायुः पित्तम् ? । नृमीत्यादिनाग्ने जयन्तः २२१ ।

त्रिजीति रे दीर्घे च जीरोजाजी । लृत्वे जीलधर्मपुटः ३९२ । ऋशीत्यादिना
कानिपि जित्वा धर्मः । जित्वानौ । त्रियां णस्यराघोपाद्वनो रथेति खां रत्वे च जि-
त्वरी नदी ९०६ ॥

9. जि । जयति जिघ्राय जिघ्रियतुः जिघ्रियुः । अनुस्वारेच्चाच्चेट घेता । के-
चित्तु जि जये इत्यकर्मकत्वार्यं पृथक्पठन्ति जयः सर्वोत्कर्ष इति च व्याचक्षते ।
तद्युक्तमुत्कर्षस्याभिभवविशेषत्वात्सकर्मकत्वाकर्मकत्वयोध विवक्षानिबन्धनत्वात् ।
तथा च जयति जिन इत्यकर्मको जयति शत्रूनि सिकर्मकः । अत एव कौशि-
कोपि नामुमथ्यैट । अन्ये तु चिस्थाने जृं इति ऋकारान्तं पठन्ति । जरति जर्ता ॥

10. क्षि क्षये । क्षयति । कर्मकर्तरि तु क्षीयते । यद्गमनः क्षीयते इति
कर्मकर्तरि । अनुस्वारेच्चात् क्षेता । कर्तरि के क्षेः क्षी चाचार्ये इति ऋस्य नत्वे
क्षी इत्यादेशे च क्षीणः । भावे के क्षितमनेन । क्षित् निवासगत्योरित्यस्य तु
क्षियति । क्षिप्यत् द्विसायामित्यस्य तु क्षिणाति । ऐश्वर्येण्यमित्येके । ऋभून्
क्षयति ईष्टे ऋभूक्षाः ॥

11. इं 12 दुं 13 हुं 14 शुं 15 लुं गतौ । पञ्चाप्यनुस्वारेतः । अयति ।
उदयति हि स तादृक् कापि संदर्भरीतौ ।

उदयति विततोर्ध्वरश्मिरज्जावहिरुचौ हिमभासि याति वास्तम् ।
वहति गिरिरयं विलम्बिषण्टाद्वयपरिवारितधारणेन्द्रलीलाम् ॥ १ ॥

एता । इण्क् गतौ । इण्क् स्मरणे । इण्क् अध्ययने । इत्येपां तु एति
षामम् । मातुरध्वेति । श्रावमधीते इति भवति ।

इतः परं षड्वन्ताः ॥

12. दुं । दधति द्रोता । धा ज्यलादीत्यादिना णे दारः । पक्षेणि दधः ।
उदन्तत्वाशुवर्णेत्यादिनालि दधः । संपूर्णाशुद्रोरिति धाभि संदायः । दुदुद उप-
तापे । हुनोति ॥

13. हुं । द्रयति द्रोता द्रोत्यानि । स्केत्यादिनानुत्तारेणामपि परोक्षायामि-
द्विश्रित्तत्र द्रुयर्जनादिद् नास्ति दुद्रोय दुद्रुय इद्रुम । निर्भ्रात्यादिना डे अद्रुद्रु-
यत् । णौ भल्याहारेत्यादिना फलवत्कर्तव्यपीणित इत्यात्मनेपदापरादे परम्भेपदे
द्राघयत्ययः । मन्परे गिति भुसुद्रुमुद्रुस्योर्ध्वेनि पूर्वोकारस्येये दिद्रायपियति । पक्षे
द्रुद्रायपियति । मन्पद्राषान् टपरे णौ आदिद्रुयन् अद्रुद्रयन् । मेध द्रोति गिनगि

विद्रवणशीलो विद्रावी । एवं प्रद्रावी । उत्पूर्वाद्युपूर्वोर्ध्विति घञि उद्वायः ।
संपूर्वाद्युद्गोरिति घञि संद्रायः । प्रात्सुद्रुस्तोः प्रद्रावः । केवलादुदन्तत्वादलि
वा द्रवः । उणादौ द्रोर्वेति णे द्रुणा ज्या । किच्चाभायपक्षे द्रोणः । गौरादिपाठात्
द्रुणी द्रोणी १८४ । द्रुद्वृद्धिदाक्षिभ्य इण इतीणे द्रविणम् १९४ । द्रुभ्यामिति
डिदुः द्रुस्तरुः ७४४ । हरिपीतेत्यादिना डुः हरिद्रुर्क्षपिः । पीतद्रुर्देवदारुः ७४५ ॥

14. शुं । शयति शोता शोप्यति । अञि शयः । उणादौ भीणशालीत्यादिना
नञ्पूर्वात्के अशोकः २१ । विधिपुषिमुषीत्यादिना किति के शुकः २२ । चिञि-
श्विति रे दीर्घे च शूरो विक्रान्तः ३९२ । ऋछिचटीत्यरे शवरः ३९७ ॥

15. स्तुं । स्रवति स्रोता । शिथ्रीति डे अस्रुवत् । गौ चल्याहारार्थेति
फलवत्कर्तर्यपि परस्मैपदम् स्रावयति । सन्परे गौ भ्रुसु इति पूर्वस्योतो वेच्चे
सिखावयिपति सुखावयिपति । उपरे गौ सन्वद्भावात् असिस्रवत् अस्रवत् । वा
ज्वलेति णे आस्रावः । पक्षेचि आस्रवः । दिशुद्दृढिति क्तिपि निपातनात् स्रवती-
त्येवंशीलः स्रुः । प्रात्सुद्रुस्तोर्ध्विति प्रस्रावः । आदिभ्यः क्तौ स्रुयतेत्येति स्रुतिः ।
उणादौ निघृपीति किति वे स्रवत्यस्मादिति स्रुनः स्रुरु ५११ । स्रोत्रिक् स्रवत्यस्या
हविरिति स्रुक् ८७१ । भीमादित्नादपादाने साधू । स्रुरीभ्यां तस् स्रोतः ९७८ ॥

16. ध्रुं । स्रैयें च । चकाराद्भतौ । प्रयति । अनुस्वारेच्चात् प्रोता प्रोप्यति ।
ध्रुन् गतिस्त्रैयोरित्यस्य ध्रुवति । अञि कुटादित्वाङ्ङिच्चे ध्रुवः ॥

17. सुं प्रसवैर्भर्ययोः । गतावप्येके । स्रवति । अनुस्वारेच्चात् सोता सोप्यति ।
अयोपदेशत्वात्पत्नाभावे सुसाय । येषां तु पोपदेशोर्यं तन्मते पत्वम् सुयाय । पुंक्
प्रसवैर्भर्ययोरित्यस्य सौति । पुंण्ड् अभिपवे इत्यस्य तु सुनोति सुनते ॥

इतः परमृदन्ता नव ॥

18. स्मृं निन्तायाम् । स्मरति । अनुस्वारेच्चात् स्मर्ता स्मर्तुम् । ऋदन्तत्वात्
हनृतः स्यस्येति प्रतिप्रसवादिडपि स्मरिष्यति । गौ स्मारयति । आध्याने घटादित्वात्
स्मरयति । उपरे गौ स्मृदृत्वरेति सन्वद्भावात्पवादे पूर्वस्यात्वे अमस्मरत् । स्मृतृश
इति मनन्तादात्मनेपदे मुस्मृपते । स्मृत्यर्थेति कर्मणो ध्याप्यत्वयिकल्पनान् मातुः
स्मरति मातरं स्मरति । गौ मनि मिस्मार्गायति । अयोपदेशत्वाच्च पत्वम् । स्मरति
कोकिलो वनगुन्मम् । स्मरयत्येवं वनगुन्मः । अत्र अणिङ्मणिङ्कर्तृकाणिगोम्मृतायिति
स्मृत्यर्थवर्जनादात्मनेपदं न भवति । पुंनान्ति घे स्मरन्त्यनेनेति स्मरः । क्तौ स्मृतिः ।
स्मृत् पाठने न । स्मृगेति ॥

19. गृं 20 घृं सेचने । गरति जगार । अनुस्वारेच्चात् गर्ता । ऋदन्तत्वादिटि गरिष्यति ॥

20. घृं । घरति जघार । उणादौ मृणीकास्तीकेतीके निपातनात् घर्षरीका घण्टिका ५० । घृषीहेति किति णे घृणा १८३ । शीरीति किति ते घृतम् २०१ । अर्तीरीति मे घर्मः ३३८ । ऋदिति किति णौ घृणिः ६३५ । यथाभिधानमस्य प्रयोगेनुस्वारेच्चाच्च स्ताद्यक्षिति यद्यस्त्रियोगस्तदानिर्द्धं ज्ञेयम् । घृण् स्रयणे इत्यस्य तु धारयति धारयामास ॥

21. औस्वृ शब्दोपतापयोः । स्वरति । संपूर्वस्य समो गमित्वात्मनेपदं संस्वरते । औडिच्चाद्देद् स्वर्ता स्वरिता मुस्वूर्पति सिस्वरिपति । हनृतः स्यस्येति नित्यमिडि स्वरिष्यति । णौ सभि निस्वारयिपति । अपोपदेशत्वात् पत्यं नास्ति । सिस्वरयिषतीति तु स्वरण् आक्षेपे इत्यस्यादन्तस्य । अत्रि स्वरः । उणादौ भृमृनु-त्सरीत्युः स्वरुर्वयः ७१६ । गम्यामिरम्यजीति मे स्वर्गः ९२ ॥

22. वृं वरणे । वरणं स्थगनम् । वरति वहरतुः वहरुः । अनुस्वारेच्चात् वरता । हनृतः स्यस्येतीडि वरिष्यति । घञि णिगन्तादत्रि वा द्वारम् । उणादौ वा-र्हाराविति क्विपि द्वारयतीति द्वाः ९४४ ॥

23. ध्वं 24 हं कौडित्ये । अनुस्वारेतौ ध्वरानि दध्वरतुः दध्वरुः हरति जद्वरतुः जद्वरुः ध्वरतां ह्वरतां । हनृतः स्यस्येति ध्वरिष्यति हरिष्यति । यटि क्ययडिति गुणे दाध्वर्यते । यद्वत्तुपि दरिध्वरानि दध्वरतिं दरिध्वरति । एवं ह्वरतेरपि । अत्रि न ध्वरतीत्यध्वरः ॥

25. मृं गती । सरति प्रसारति । येमे सतेर्धात् धानति । क्ये क्षियते । सत्यतेर्वैत्यटि असरत् । पक्षे असार्तात् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् मर्त्ता । हनृतः स्यस्येति सरिष्यति । स्क्रादीत्यनुस्वारेतामपि परोक्षायामिद्विहितस्तत्र मृवर्जनाच्च भयति ममृत् ससृत् ससृर्ष । णौ सभि सिस्वारयिषति । षोडशेऽशाभाषाच्च षत्सम् । षत्सो-पस्येति ष्यगपयादे ये उपसर्त्या ऋतुमती चेत् । उपसर्त्यान्या । कुप्यभिघोदधेति निपातनात्म्यपि मूर्त्यः । पुमृत्योरुः साधात्तित्यके माधु सरति मरुकः । णके अभिसारिका । पुरोपेति टे पुरःसरः पुरःमरी । पूर्वोत्कर्तुः पूर्वसरः पूर्वमरी । भूनाक्रोधाप्येत्यने सरतीत्येवंशोक्तः मरणः । त्रिपरिस्वाम्तेरिति दिनगि विसरती-त्येवंशीलो विसारी । एवं परिसारो प्रसारो । मृस्येति मरुकि एमरः । ए-जीगिति द्वात्प मृत्यमः मृत्यनी । मर्त्तः म्पिमेतं पश्चि भयवैत्यन्योन्यं धायताते मारः

चन्दनसारः । अतिधावतीत्यनीसारो व्याधिः । सारो बलम् । विसारो मत्स्यः ।
 सृगलह इत्यलि गवामुपसरः । भावाज्जर्षोर्धञि आसारः प्रसारः । विसारप्रसरौ
 त्यलि बाहुलकात् । उणादौ ढृकृन्नित्यके सरकः २७ । सृणीकेनीके निपातनात्
 सृणीका ५० । द्विव्ययीत्यटे सरटः १४२ । ङृकृन्नित्यण्डे सरण्टः कृमिजातिः
 १७३ । सर्तेर्णदिति धे सार्थः २३० । सर्तेः पपः सर्पपः ३१३ । सर्तेर्गोन्त-
 धेति कित्याले सृगलः ४७८ । लटिखटीति धे सर्वः ७०५ । ऋघृसिति किति
 णौ सृणिः ६३५ । ऋस्रित्यणौ सरणिः ६३८ । सारैरधिः सारयतीति सारधिः
 ६७० । सर्तेरव्यभ्यू सरयुः सरयूः सरण्युर्मेषः ८०३ । सर्तेरड् सरड् वृक्षः
 ८७८ । हसृरुहीतीति सरित् ८८७ । असित्यासि ९०२ अद्भ्यः सरन्ति स्म अप्स-
 रसः ९६४ । बाहुलकाद्भूतेषु साधु ॥

26. ऋ प्राणो न । चकाराद्भनौ । भ्रौतीति ऋच्छादेशे । ऋच्छति प्राडति ।
 सपूर्वात्समो गमीत्यात्मनेपदे समृच्छते । क्ये अर्यते । अट्चर्तति यटि अरार्यते ।
 अत्र क्ययडादीर्ये इति गुण । आरतुः आरुः । अत्र संयोगाद्दर्तेरिति गुणः ।
 सत्येतेर्येव्यडि आरत् । पक्षे आर्पान् । णावर्तिरीति षौ अर्पयति । अनुस्वारेच्चाच्चेद्
 अर्ता । हनृतः स्वस्येतीटि अरिप्यति । थव्यूव्येद इट् आरिय । सन्यूस्मिपूडितीटि
 अरिरिपति । ऋहीधेति ऋयोर्वा नत्वे ऋणमधमर्णद्वयम् । अन्यत्र क्तम् । स्वामि-
 वैश्येयः अर्यः स्वामी वैश्यो वा । अन्यत्र प्यणि आर्यः । लुधुसुवनेतीन्ने अरिचम् ।
 भिदादय इत्यडि निपातनात् आरा । उणादौ घृषीदिति किति णे ऋणम् १८३ ।
 विष्णुकुक्णेत्यणे निपातनात् उरणो मेषः १९० । ऋक् गतादित्यस्य तु इर्यात् ॥

27. तृ प्रवनतरणयोः । उन्न मज्जनम् । तरणमुत्तङ्गनम् । तरति । क्ये
 तीर्यते । स्फृच्छृतोकीति गुणे तृत्रपेत्यन एत्वे च तेरन्तु. तेरुः । अनुस्वारेच्चाभावादिदृतो
 न घेतीटो वा दीर्घः तरिन्ता तरिन्ता । मनीवृधेति वेद् तितरिपति तितरीदति तिती-
 र्यति । आशिषीटो दीर्घत्वप्रतिषेधात् तरिषीट । ऋयर्णेति नित्याभिर्ज्ञानेधात्किन्ति
 तीर्या । यटि तेतीर्ये । यद्दलुपि तारानि । णके तरतीति तारकः तारिका ।
 तारकावर्णकेति निपातनादित्वाभावे तारका ज्योतिः । भृजूनीति धे रथान् रथैर्वा
 तरति रथतरो राजा । रथंतरं साम । भिदादय इति निपातनादटि तारा ज्योतिः ।
 अवाचुस्त्रुभां णञि अत्रतरन्त्यनेनास्मिन्ता अत्रतारः । युर्गण्यलि अत्रतरणमत्ररः ।
 उणादौ पतितमीत्यङ्गे तरङ्गः ९८ । तृवृत्तीति कीटे निरीटं मुकुटम् १८१ ।
 ङृकृन्नित्यण्डे सरण्टः १७३ । गम्यजान्नुने तरगः तलुनः २८८ । नीनुर्माति

किति ये तीर्थम् २२७ । ऋद्धित्यगौ तरणिः ६३८ । वृद्धिति ये तर्पः ऋवः
५४० । मावावद्यमीति से तर्षीं धीतंसः । बाहुलकान्न पत्वम् ५६४ । स्वरेभ्य इः
तरिः ६०६ । तरि भौः । तृसूतन्द्रीति ईप्रत्यये तरीनीः ७११ । भृमृत्रित्युः
तरुः ७१६ । ऋतृभिति गित्युप्रत्यये तत्वे च तालु ७२७ । तीरमिति तु तीरण्
कर्मसमाप्तावित्यस्य ॥

28. द्धे पाणे । टकारः शुर्निधयीत्यादौ उच्यते । धयति । आशित्यात्वे दधौ ।
गिग्यार्तरौय्यीति यौ धापयति । कलवस्कर्तव्यात्मनेपदस्य प्राप्तस्य चल्याहारेत्यपवादो
परस्मैपदे प्राप्ते परिमुहेति पुनरात्मनेपदम् धापयते शिशुं माता । क्ये दासंज्ञात्वादी-
र्व्यञ्जनेयपीतीत्वे धीयते । द्धेभ्येवेति डे अदधत् । पक्षे अधात् अधासीत् । अत्र
द्धेभ्येति सिञ्चो षा लुप् । अनुस्वारेच्चाञ्चेट् धाता । प्राप्तेति शे धयः उद्भयः नि-
धयः । ये तु सोपसर्गादेव शामिञ्जन्ति तन्मते तन्व्यधीति णे धायः । शुनीस्तनेति
खशि शुर्निधयः शुर्निधयी । ऋयोः धीतः धीतवान् । धावर्जनादिति इञ् भवति ।
दाधेसीति रौ धयतीत्येवंशीतो धारुर्गाः । तृनुदन्नेति निषेधाच्च षष्ठी । धात्रीति
निपातनात्कर्मणि ऋटि धयन्ति तामिति धात्री । उणादौ धेः शिदिति नौ
धेनुः ७८७ ॥

इतः परमैदन्ता अनुस्वारेतश्चैकविंशतिः ॥

29. द्धे शोधने । वकारोच्ची दाधी देति दासंज्ञानिषेधार्थः दायति । क्ये निदा-
यन्ते भाजनानि । अवदातं मुखम् । अदासीत् । दिदासति । एषु दासंज्ञामावादी-
त्वं त्तः सिञ्जुबिदादेशश्च न भवति । अनुस्वारेच्चाञ्चेट् दाता । यडि ढादायते ।
यड्लुपि दादाति दावेति दादीतः । अत्र एषामीत्यत्र दासंज्ञस्यैव वर्जनादीत्यं भ-
वति । दांम् दाने । यञ्जति । द्धे द्धे पालने । द्यते । दांय्क् लयने । दाति ।
दुदांय्क् दाने । ददाति । वेँ छोन् छेदने । यति ॥

30. ध्ये चिन्तायाम् । मातुर्धायति मातरं ध्यायति स्मृत्यर्थेति कर्मणो वा व्याप्य-
त्वम् । आशित्यात्वे दधौ । अनुस्वारेच्चाञ्चेट् ध्याता । णौ ध्यापयति घनगुल्मं
फोकिलः ध्यापयत्येनं घनगुल्मः । अत्र अणिकर्मोति स्मृत्यर्थवर्जनादात्मनेपदं न
भवति । दुष्टं मां च ध्यायतीति आतो ट इति डे वृद्धयः मादृघः । आध्यायन्ति
तमिति स्यादिभ्य इति के आदृघः । पृषोदरादिस्वात्साधयः । मध्यायन्त्यस्यामिति
स्यादिभ्य इति के संध्या । मां ध्यायतीति टे मध्यम् । व्यञ्जनात्तस्येति ध्यावर्ज-
मात् ऋयोस्तस्य नत्याभावे ध्यातः ध्यातवान् । दिद्युरदृदिनि निपातनात्किपि ध्यायती-

त्येवंशीला धीः । उणादौ तीवरेति निपातनाद्वरटि धीवरः ४४४ । ध्याप्योर्धोर्धापी
चेति कनिषि धीवा ९०८ ॥

31. ग्लं हर्षक्षये । इह हर्षक्षयो धात्वपचयः । ग्लायति । अशित्यात्वे
जग्लौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् ग्लता । संयोगादेर्वाशिष्येः ग्लेयात् ग्लायान् । णौ
ज्वलद्बलेत्यनुपसर्गस्य वा ह्रस्वत्ये ग्लपयति ग्लापयति । व्यञ्जनान्तस्येति ऋयो-
स्तस्य नत्वे ग्लानः ग्लानवान् । स्याग्लेति झौ ग्लायतीत्येवंशीलो ग्लासुः । ग्लाहे-
त्यनौ ग्लानिः । ग्लायतावुपपदे शकधृपेति तुम् । ग्लायति भोक्तुम् । उणादौ ग्लानु-
दिभ्यां झौः ग्लौश्चन्द्रः ८६८ ॥

32. म्लं गात्रविनामे । विनामः कान्तिक्षयः । म्लायति । अशित्यात्वे मम्लौ ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् म्लता । म्लेयात् म्लायान् म्लानः । स्याग्लाम्लेति झौ म्लासुः ।
ये तु म्लायतेरपि ग्लाहेत्यनिभिच्छन्ति तन्मते म्लानिः ॥

33. द्ये न्यङ्गकरणे । कुत्सितमङ्ग न्यङ्गम् । द्यायति । अशित्यात्वे दद्यौ ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् द्याता । द्येयात् द्यायान् द्यानः ॥

34. द्रे स्वप्ने । द्रायति । अशित्यात्वे दद्रौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् द्राता ।
द्रेयात् द्रायान् निद्राणः । शीङ्भ्रदेत्यानौ निद्राणशीलो निद्रासुः । उपसर्गादि-
त्यडि निद्रा । तारकादित्यादिते निद्रितः । द्राक् कुत्सितगतौ । द्राति निद्राति ॥

35. ध्रे तृणौ । ध्रायति । अशित्यात्वे दध्रौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् ध्राता ।
ऋहिध्रेति ऋयोस्तस्य वा नत्वे प्राण. प्राणयान् प्रातः प्रातवान् । ध्रेयात्
ध्रायान् ॥

36 कै 37 गे 38 रे शब्दे । कायति । अशित्यात्वे चकौ । अनुस्वारे-
च्चाच्चेद् काता । उणादौ भीष्णशीति के काकः २१ ॥

37. गे । गायति । अशित्यात्वे जगौ । स्ये गीयते । गोपेत्यत्ये गेयात् ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् गाता । यमिरमिनम्यातः सोन्त्थेतीटि मे च अगासीत् अगामि-
टाम् । इणादेशस्य नुअगान् । भव्यगेयेति या कर्तरि षे गेयो माणवको गायानाम् ।
पक्षे कर्मणि गेया माणवकेन गाथाः । गस्यरु इति यके गानशिल्पो गायकः ।
टनथिति टनणि गायनः गायनी । गापोनुपसर्गाट्टिगति टकि सामगः सामगी ।
उपसर्गादित्यडोपपदे गापापचो भाषे इति ऋती प्रगीतिः उपगीतिः । उणादौ कर्म-
भुगेति धे गाथा २२५ । नीनूर्गमीत्युत्पूर्वात्किति धे उट्टीय ओंकारः २२७ । कृत्सि-
कमीति गुनि गानुः ७७३ । हुपुट्टोच्चीति तृः उट्टाता ८६३ । गांद् गतौ । गते ॥

38. रै । रायति । अशित्यात्वे ररौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् राता । अरासीत् अरासिष्टाम् । राक् दाने । राति धनम् ॥

39. ट्यै 40 स्त्यै संघाते च । चकाराच्छब्दे । टयायति । पः स इति ट्यैवर्जनात् पस्य सोत्र न भवति । अशित्यात्वे तट्यौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् टघाता ॥

40. स्त्यै । स्यायति । अशित्यात्वे तस्त्यौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्याता । प्रसमः सत्यः स्तीति स्तीभावे प्रसंस्तीतः प्रसंस्तीतवान् । प्रात्तथ मो वा प्रस्तीमः प्रस्तीमवान् प्रस्तीतः प्रस्तीतवान् । व्यञ्जनान्तस्थेति ऋयोस्तस्य नत्वे संस्थानः संस्थानवान् । उणादौ दिननघेति निपातनाच्चे स्तेनः २६८ । स्तीति निपातनाच्चिति ऋटि स्त्री ४५० ॥

41. खे खदने । खदनं हिंसा स्वैर्यं च । खायति । अशित्यात्वे चखौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् खाता ॥

42. क्षै 43 जै 44 सै क्षये । क्षायति । जायति । सायति । अशित्यात्वे चक्षौ । जजौ । ससौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् क्षाता । जाता । साता । क्षैशुपीति ऋयोस्तस्य मत्वे क्षामः क्षामवान् ॥

45. खे 46 श्रै पाके । खायति । अशित्यात्वे सखौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् खाता । के खणः ॥

46. श्रै । आयति शभौ भाता । गौ पाके घटादित्वाद्द्रवत्वम् अपयति । पाकादन्यत्र आपयति । के अः शृतं हविः क्षीरे इति निपातनात् शृतं क्षीरं हविर्वा । अपेः प्रयोक्तैक्ये अप्यते स्म शृतं क्षीरं हविर्वा । आक् पाके । भाति ॥

47. पै 48 ओवै शोषणे । पायति । अस्य पारूपं लाक्षणिकमिति श्री-नीति पिवादेशो न भवति । अशित्यात्वे पपौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् पाता । गौ पाशोति येन्ते पाययति । ष्ये निपीयते । आशिष्येत्वे पेयात् । पां पाने । पिबति । पाक् रक्षणे । पाति ॥

48. ओवै । वायति वचौ वाता । ओदिच्चात्सूयत्यादीनि ऋयोस्तस्य नत्वे वानः वानवान् । उणादौ कृवांपाजीत्युणि वायुः १ । वाक् गतिगन्धनयोः वाति ॥

49. ष्ये वेष्टने । खायति । पः स इति सत्वम् । अशित्यात्वे सखौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् खाता । उणादौ कृवांपाजीत्युणि वायुः १ । ष्याक् शौचे । क्षाति । ष्याक् शौचे इत्यत्र दर्शितप्रयोगा अत्राप्युषाः । वेष्टने खायतीति प्रयोगार्थवादि-हेतत्पाठस्य ॥

अय कान्ताः पञ्च सेटश्च ॥

50. फक्क नीचैर्गतौ । अकारः भृतिमुखार्थः । एवं शेषेष्वदन्तेषु । नीचै-
र्गतिर्मन्दगमनमसद्व्यवहारो वा । फक्कति पफक्क फक्किता । केट इत्यप्रत्यये फक्का ।
के फक्कितं निगीर्णम् ॥

51. तक्क हसने । सहने इत्यन्ये । तक्कति तक्किता । शकितकीति ये तक्कम् ॥

52. तक्कु कृच्छ्रजीवने । उद्विदुदितः स्वराच्चोन्त इति नागमार्थः । तक्कुति
आतक्कुति तक्कुप्यति । घञि आतक्कुः ॥

53. शुक गतौ । शोकति शुशोक शोकिप्यति । नाम्युपान्त्येति के
शुकः । उणादौ शुकशीमूभ्यः किदिति ले शुकः ४६३ ॥

54. बुक्क भाषणे । भषणे इत्यन्ये । भषणं भर्त्सनम् । बुक्कति आ बुक्किन्यति ।
केट इत्यप्रत्यये बुक्का ॥

अय खान्ता द्वार्षिंशतिः सेटश्च ॥

55. ओखृ 56 राखृ 57 लाखृ 58 द्राखृ 59 ध्राखृ शोषणाल-
मर्थयोः । ओखति । उपसर्गस्यानिणेषेदेति प्रोखति । गुरुनाम्यादेरित्यामादेशे
ओखां चकार । ऋदिच्चाङ्गपरे णायुपान्त्यस्येति न ह्रस्वः । मा भवानोच्चिखत् ।
ऋदित्वादेव चैतो नेत्संज्ञा प्रयोगित्वाच्च ॥

56. राखृ । राखति अरराखत् ॥

57. लाखृ । लाखति अललाखत् ॥

58. द्राखृ । द्राखति अदद्राखत् ॥

59. ध्राखृ । ध्राखति अदध्राखत् । केचिदमुं नाधीयते ॥

60. शाखृ 61 श्वाखृ व्याप्तौ । शाखति । ऋदिच्चान् अशशाखत् । अन्नि
केट इत्यप्रत्यये वा शाखा । उणादौ कृशकित्योटे शाखोटो वृक्षः १६० । शाखेरि-
देतौ चात इत्यरे शिखरम् श्रेखरः ४०० ॥

61. श्वाखृ । श्वाखति अशशाखत् ॥

62. कक्ख हसने । कक्खति । केट इत्यप्रत्यये कक्कवा । उणादौ दिव्य-
वीत्यटे कक्खटः १४२ । द्वितीयादिमेतं केचिन्मन्यन्ते खक्खति एक्कवा ॥

63 उख 64 नख 65 णख 66 वख 67 मख 68 रख 69 लख 70
मखु 71 रखु 72 लखु 73 रिखु 74 इख 75 इखु 76 ईखु 77 वल्ग

78 रगु 79 लगु 80 तगु 81 श्रगु 82 ऋगु 83 अगु 84 वगु 85 मगु
86 स्वगु 87 इगु 88 उगु 89 रिगु 90 लिगु गतौ । उखति । उपसर्गस्या-
निष्पेधेदेतीत्युपसर्गावर्णलोपे प्रोखति । नाभ्युपान्त्येति के उखा ॥

64. नख । नखति प्रनखति । नोपदेशत्वाददुरुपसर्गेति न णत्वम् ।
अचि नखः ॥

65. णख । नखति प्रणखति । णोपदेशत्वाणत्वम् ॥

66. वख । वखति ॥

67. मख । मखति । बाहुलकाद्यञ्जनाद्बपवादे पुनामि ष इति धे मखः ॥

68. रख । रखति ॥

69. लख । लखति ॥

70. मखु । मङ्गति । उदिच्चाञ्जेन्तेचि मङ्गो वन्दी ॥

71. रखु । रङ्गति ॥

72. लखु । लङ्गति ॥

73. रिखु । रिङ्गति । रिङ्गणः रिङ्गणं स्वलनम् ॥

74. इख । एखति ॥

75. इखु । इङ्गति प्रेङ्गति । प्रेङ्गा ॥

76. ईखु । ईङ्गति ॥

अथ गान्ता अष्टादश सेटो बल्गवर्जा उदितश्च ॥

77. वल्ग । वल्गति । व्यञ्जनाद्बि बल्गो बल्गोत्यर्थः ॥

78. रगु । रङ्गति । उदिच्चाञ्जागमे व्यञ्जनाद्बि रङ्गति मंगञ्जेते जनो-
स्मिन्निति रङ्गः ॥

79. लगु । लङ्गति । लङ्गिकम्प्योरिति नलोपे बिलगितः पशुः । षञ्चि
लङ्गः । खञ्जनेयं रुढः ॥

80. तगु । तङ्गति । तगुः स्वलने रुढः ॥

81. श्रगु । श्रङ्गति ॥

82. ऋगु । ऋङ्गति ॥

83 अगु । अङ्गति । अनि अङ्गम् । उगावो अग्यङ्गोत्यारे अङ्गात्तः

६०६ । मस्यसीत्युतौ अङ्गुरिः । लत्पे अङ्गुलिः ६९९ ॥

84. वगु । वङ्गति । अचि वङ्गः । वगुर्गतिवैकल्पे रुढः ॥

85. मगु । मङ्गति । मङ्गः । उणादौ मङ्गेर्नलुक् चेत्यधे मगधाः २५३ ।
मृदिकन्दीत्यले मङ्गलम् ४६५ । हपिवृतीत्युले मङ्गुलम् ४८५ ॥

86. स्वगु । स्वङ्गति ॥

87. इगु । इङ्गति । क्ते इङ्गितम् । अनटि प्रेङ्गणम् । नाम्यादेरेच ने
इति णत्वम् ॥

88. उगु । उङ्गति ॥

89. रिगु । रिङ्गति ॥

90. लिगु । लिङ्गति आलिङ्गति । व्यञ्जनाद्द्वि णावचि वा लिङ्गम् ।
लिगुण् चित्रीकरणे । लिङ्गयति । वलमुदितमप्येके पठन्ति वङ्गति ॥

91. त्वगु । कम्पने च । चकाराद्गतौ । स्थितस्यैव चलनं कम्पनम् । गति-
देशान्तरप्राप्तिहेतुः क्रिया । त्वङ्गति । अचि त्वङ्गः ॥

92. युगु 93 जुगु 94 वुगु वर्जने । युङ्गति । जुङ्गति । वुङ्गति ॥

अथ घान्ताथत्वारः सेटो गग्धवर्जा उदितश्च ॥

95. गग्ध हसने । गग्धति । क्केट इत्यप्रत्यये गग्धा । घादिरयमित्येके
पग्धति ॥

96. द्यु पालने । वर्जनेपीत्यन्ये । दङ्गति ॥

97. शिद्यु आग्राणे । आग्राणं गन्धोपादानम् । शिङ्गति । उणादौ धात्व्वि-
त्याणके शिङ्गाणको नासामलः ७० । शीभीत्यानके शिङ्गानकः श्रेष्ठा ७१ ॥

98. ल्यु शोषणे । लङ्गति । लघुद् गतौ । लङ्गते । अत्र मधु मण्डने
इत्येके पठन्ति । मङ्गति ॥

अथ चान्ता विशन्तिः सेटश्च ॥

99. शुच शोके । शोचति शोचिष्यति । के सेट्त्वात्कत्वाभावे ष्यणि
शोच्यः । न्यङ्गादित्वाद्द्वि कत्ये शोकः । नाम्युपान्त्येति के शोचति शुचः ।
भूपाक्रोधार्येत्यने शोचनशीलः शोचनः । उगादौ नाम्युपान्त्येति कितीप्रत्यये शुचिः
६०९ । रुच्यर्थातीसि शोचिः ९८९ ॥

100. कुच शब्दे तारे । तारे उच इत्यर्थः । शब्दमात्रेपीत्यन्ये । कौचति
नुकोच । उति शयर्हाद्द्रघः क्तौ भाषारम्भे इति वा कित्ये कुचिर्न कौचित्तमेनेन
प्रकुचितः प्रकोचितः । कुच संपर्चनेति ज्यत्तादौ पठिष्यमाणोपीहार्थविशेषा-
न्पुनः पठितः ॥

101. क्रुञ्च गतौ । क्रुञ्चति क्रुञ्चन् । युजञ्चेति नस्य उविधानात्कौ न-
लोपाभावे क्रुड् । प्रज्ञाद्यणि क्रौञ्चः । अजादिस्वास्त्रियामापि क्रुञ्चा ॥

102. कुञ्च च कौटिल्याल्पीभावयोः । चकारः कुञ्चोनुकर्षणार्थः । तेन
कुञ्चलैर्यर्थं सिद्धं गतेरन्यस्य वा कौटिल्ये द्रव्यस्याल्पीभावे । कुञ्चति । णके
कुञ्चिका । किपि नलोपे कुक् । के नो व्यञ्जनस्यानुदित इति नलोपे संकुचितः
निकुचितः । संकोचक इति तु कुच सध्दे तारे इत्यस्यानेकार्थत्वाच्च धातूनां
कौटिल्यार्थता ॥

103. लुञ्च अपनयने । अनुपयुक्तापासने । लुञ्चति । ऋतृपेति ऋको वा
किञ्चे लुञ्चिन्वा लुञ्चिन्वा । क्तयोरपि वा किञ्चमित्येके । तन्मते लुचितम्
लुञ्चितम् ॥

104. अर्च पूजायाम् । अर्चति । अनातो नशान्तेति पूर्वस्यात्वे नेन्ते च
आनर्च । के सेट्त्वाद् घ्यणि क्त्वाभावे अर्च्यः । अर्चेरपि क्त्वामिच्छन्त्येके
अर्च्यः । ज्ञानेच्छार्चेति सति के अर्चितः । क्तयोरसदाधारे इत्यत्र सतो वर्जना-
त्प्रतिषेधाभावे कर्तरिीति षष्ठ्यां ज्ञानेच्छार्चेति च समासभावे ब्राह्मणस्यार्चितः ।
केट इत्यप्रत्यये अर्चा । उणादौ भीष्मशालीति के अर्कः २१ । रुच्यर्चतीति आर्चः
९८९ । अर्चिण् पूजायाम् । अर्चयति अर्चते ॥

105. अञ्चू गतौ च । चकारात्पूजायाम् । अञ्चति । क्रियाव्यतिहारेण्यीति
गत्यर्थवर्जनाद्गतौ नात्मनेपदम् व्यत्यञ्चति मिथुनं धामम् । पूजायां तु प्रतिषेधा-
भावादात्मनेपदमेव व्यत्यञ्चते मिथुनं देवम् । क्ये गतौ अञ्चोन्चार्चामिति नलुकि
अच्यते । पूजायामर्चावर्जनाच्चलोपाभावे अञ्चथते । अनात इति पूर्वस्यात्वे नेन्ते च
आनञ्च । ऊदिच्वाद्दितो वेति ऋकायां वेटि अञ्का अञ्चित्वा । अर्चायां लुभ्यञ्चे-
रिति क्तयोः ऋकायां च नित्यमिद् अञ्चिता अस्य गुरवः अञ्चितवान् गुरून्
अञ्चित्वा गुरून् । षृदिव्यञ्चेरिति क्तयोर्नत्वे समकौ शकुनेः पादौ । अनपादाने
इत्युक्तेः उदक्तमुदकं कूपान् सापादानार्थं न नञ्चम् । क्त्वावर्चायां नलोपाभावेन-
र्चायां तु नलुक्च्यपि । अच इति घुटि नागमे प्राड् प्राञ्चौ प्राञ्चः । शसादौ गत्यर्थे
प्राचः प्राचेत्यादि । पूजने तु नलोपाभावे अच् प्रागिति चाभावे प्राञ्चः प्राञ्चेत्यादि ।
भावाकर्त्रोर्घञि पर्यङ्कः पल्यङ्कः । केनिट इति कत्थं उदङ्कोतोये इति निपातना-
द्घञि उदच्यतेनेनेति उदङ्को घृतस्य । तोये तु जलोदञ्चनः करणाधारे इत्यनद् ।
उणादौ अञ्चेः क च घेत्यतौ अङ्कतिः । क्त्वाभावे अञ्चतिः ६५६ । नेरञ्चेरित्यु-
प्रत्यये न्यङ्कः ७२४ । न्यङ्कादिस्वाङ्कत्वम् । कथाभावे न्यञ्चुः स्वेदधिन्दुः ॥

115. ग्लुञ्चु । ग्लुञ्चति अग्लुचत् अग्लुञ्चति ग्लुञ्चा ग्लुञ्चित्वा ॥

116. पस्च । पः स इति पस्य सत्वे पस्य शपाविति सस्य शत्वे च सश्चति । पोपदेशत्वाण्णौ सनि पत्वे सिपश्चथिपति । सनि पत्वापन्ने णिस्तोरेवेति नियमात्पत्वाभावे सिपश्चिपति । यडि सासश्चते । यड्लुपि सासश्चीति 'सासकि । दिवि' असासक् । अत्र इनः सः त्सोश्च इति श्चो वर्जनादन्यसकारापदिष्टं कार्यं तदादेशस्य तालव्यस्यापि भवतीति संयोगस्यादाविति शस्य लुकि चस्य कत्वम् ॥

117. शुचू 118 ग्लुचू स्तेये । गताद्यपि केचित् । घोचति । वाडि भमुचत् अघोचीत् । शुच्चा शुचित्वा मोचित्वा ॥

118. ग्लुचू । ग्लोचति अग्लुचत् अग्लोचीत् ग्लुच्चा ग्लुचित्वा ग्लोचित्वा । षधि ग्लौचः लक्ष्यानुरोधात्कत्वाभावः ॥

अथ उन्ता एकादश सेटश्च ॥

119. म्लेच्छ अव्यक्तार्यां याचि । स्वरेभ्य इति छस्य द्वित्वे म्लेच्छति मिम्लेच्छ । आचि म्लेच्छः । यड्लुपि मेम्लेष्टि । वस्मसोरनुनासिके चेति छस्य शत्वे मेम्लेश्चः मेम्लेश्चमः । निरनुनासिकत्वे तु शत्वाभावे मेम्लेच्छुः । दिवि अमेम्लेद् । क्षुधधिरि-
च्छेति निपातनात्के सिष्टमविस्पष्टम् । म्लेच्छितमन्यत् ॥

120. लङ् 121 लाङ् लक्षणे । छस्य द्वित्वे लच्छति लक्षयतीत्यर्थः । अ-
ङ्कयतीति वा ॥

121. लाङ् । उदिच्वाच्चागमे लाञ्जति । स एवार्थः । किपि लान् । यड-
लुपि लालांष्टि । किप्यनुनासिके चेति शत्वे संयोगान्तलोपे लालान् । अनटि
लाञ्जन्तम् ॥

122. वाङ् इच्चायाम् । उदिच्वाच्चागमे वाञ्जति वाञ्जा वाञ्जितम् । किपि
वान् वाशी वांशः ॥

123. आङ् आयामे । उदिच्वाच्चेन्ते आञ्जति । क्ये आञ्जयते । अनानो
नश्चेत्यातो वर्जनादात्वनगमयोरभावे आञ्ज आञ्जतुः । किपि आन् स्वान् स्वांशी
स्वांशः । के आञ्जितः ॥

124. हीछ लज्जायाम् । छस्य द्वित्वे हीच्छति जिहीच्छ हीच्छा ॥

125. हुर्छा कौटिल्ये । हुर्छति । भ्वादेर्नामीति दीर्घत्वम् । आदिच्वादादित
इति क्तयोरिष्टभावे हर्णः हर्णयान् । न वा भावारम्भे इति वेडभावे हर्षितं हर्ण-
मनेन प्रहर्षितः प्रहर्णः । यड्लुपि राङ्गिति छस्य लुकि लघोरिति गुणे जोषोर्ति ।
इति जोहूर्षति । किपि हू हुरी हुरः ॥

126. मुर्छा मोहसमुच्चययोः । मूर्छति । आदिच्वात् क्तयोरिडभावे मूर्त्तः मूर्त्त-
वान् । रदादमूर्छेति वर्जनात् क्तयोस्तस्य न नत्वम् । केनिद्वत्वात् केटो गुरोरित्य-
प्रत्ययाभावे क्तौ मूर्त्तः । मूर्छेति तु भिदादित्वादाडि । तारकादित्वादिने मूर्छितः ।
न वा भावारम्भे इति षेडभावे मूर्छितम् मूर्त्तमनेन प्रमूर्त्तः प्रमूर्छितः ॥

127. स्फुर्छा 128 स्मुर्छा विस्मृती । स्फुर्छति स्फुर्छः स्फुर्छितम् स्फुर्छ-
मनेन । क्तौ स्फूर्तिः ॥

128. स्मुर्छा । स्मुर्छति स्मूर्छः स्मूर्छवान् स्मूर्छितम् स्मूर्छमनेन स्मूर्छा ॥

129. युच्छ प्रमादे । छस्य हित्वे युच्छति । इयशव इत्यतुरन्तादेशे युच्छन्ती ।
किपि युद् ॥

अत्र उच्छ उच्छे उच्छे विवासे इति केचित्पठन्ति । तद्भुक्तं तुदग्दिपडिताभ्यामे-
वामभ्यामभिमतरूपमिडेः ॥

अथ जान्नाभतुभत्यारिदान् त्यजपञ्चयर्जाः भेटभ ॥

130. धृज 131 धृजु 132 ध्वज 133 ध्वजु 134 भज 135 भजु
136 वज 137 व्रज 138 वस्ज गतौ । धर्जति दधर्ज । घटि क्रमतां री
दरीधृज्यते । इकारोपान्द्योयमिति केनिन् प्रेनति ॥

131. धृजु । उदिरयाप्तागमे धृञ्जति दधृञ्ज दरीधृज्यते ॥

132. ध्वज । ध्वजति । ध्वञ्जनावेधोपान्द्यस्यात् इति या वृद्धौ अप्थानीत्
अध्वजीत् । भवि ध्वजः ॥

133. ध्वजु । उदिरयाप्तागमे ध्वञ्जति दध्वञ्ज । घटि दाध्वञ्ज्यते ॥

134. भज । भजति दभ्राज अभानीत् अभर्जनीत् ॥

135. भजु । उदिरयाप्तागमे भञ्जति दभञ्ज । घटि दाभञ्ज्यते ॥

136. वज । वजति भवानीत् भवर्जनीत् । भन्वदेशोदोर्गिर्योग्यस्य न नाम-
ददेति प्रतिषेधात् वध्वजनुः वध्वजुः । घभि वानी येनपशा । के मेद्व्याद्य गन्धम् ।
उगादी भीवृधीति रे वयः ३८७ ॥

137. व्रज । व्रजति । वध्वजनेति वृद्धौ भवानीत् । घटि वाध्वज्यते ।
यद्गुपि धामकि धामर्जनीति । प्यणि परिप्राज्यम् । के मेद्व्याद्य गन्धम् । णके
परिप्राजकः । दिधुदृद्विर्यादिनिपातजतिवदि परिप्राद् । आम्बर्जति क्यपि व्रज्या
धमज्या परिप्राज्या । गोपणेति निपातनादे व्रजति कश्मिद्धिनि वज । वज व्रजय
भार्द्वसंस्कारण्योः । वाजयति प्राजयति ॥

138. पस्ज । षः स इति षस्य सत्त्वे । सस्य शपाधिति सस्य शत्त्वे ।
 तृतीयस्तृतीयेत्यासन्नत्वाच्छस्य जे सज्जति । णी सनि षोपदेशत्वाण्णिस्तोरेवेति पत्त्वे
 सिसज्जयिपति । णिस्तोरेवेति नियमात्सनि पत्वभूते न पत्वम् सिसज्जयति ।
 अचि सज्जः । क्ते सज्जितः । क्वचिदात्मनेपदमपि दृश्यते ॥

प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जन्ते गुणकर्मसु ॥

सज्जमानमकार्येष्विति ॥

139. अज क्षेपणे च । चकाराद्रतौ । अजति । अघञ् क्यबिति र्धीभावे
 द्विवाय संविवाय । ञ्ने वा र्धीभावे प्राजिता प्रवेता । अत्रानुस्वारेत्वाच्चेद् ।
 प्राजनो दण्डः । प्रघयणो दण्डः । क्रियाव्यतीति गत्यर्थवर्जनाद्रतौ नात्मनेपदम्
 व्यत्यजन्ति ग्रामम् । क्षेपणे त्वात्मनेपदमेव व्यत्यजन्ते । अघञित्यशिक्षिषये एव
 र्धीभावे व्यञ्जनादित्वाद्यडापि वेवीयते । घञादिवर्जनाद्घञादौ र्धीभावाभावो घञि
 समाज्छाच्छणाम् । उदाजः खगानाम् । समजेति क्यपि समज्या सभा । समुदोज
 इत्यलि सम्रजः पशुसङ्घः । उदजः पशुपेरणम् । अचि अजः अजा । ललाटवातेति
 खशि वातमजन्ति वातमजा मृगाः । गोचरसंचरेति निपातनाद्दे व्यजः । उणादौ
 व्याधेति ने वेन्नः प्राज्ञः २५८ । यम्यजीत्युने धयुनञ्चन्द्रः २८८ । विपिनाजिनेति
 निपातनादिने अजिनम् २८४ । ऋज्यजीति किति रे वीरः ३८८ । स्यविरादि-
 निपातनादिरे अजिरम् ४१७ । मीज्यजीति सरे वेसरः ४३९ । पादाद्यात्यजिभ्यामिति
 णिदिः आजिः । पदाजिः पत्तिः । पदः पादस्याज्यातिगोपहते इति पादस्य पदादेश
 आजीति निर्देशाच्च व्यादेशामावः ६२० । अजिस्येति णौ वेणुः ७६८ । अञ्ज्यजी-
 स्यसि गादेशे च अगः क्षेमम् ९६६ ॥

140. कुञ्ज 141 खुञ्ज स्तेये । कोजति । खोजति । ऊदिस्वात् ङ्कायां
 धेटौ कुक्का । खुक्का । सेटि क्ति धौ व्यञ्जनेति ङ्को वा किस्वे कुजित्वा को-
 जित्वा । खुजित्वा खोजित्वा ॥

142. अर्ज 143 सर्ज अर्जने । अर्जति । अनातो नञ्चान्तेति पूर्वस्यास्ये
 नागमे च आनर्ज । अयि र इति रस्य द्वित्वाभावे अर्जिजिपति । उणादौ यम्यजी-
 त्युने अर्जुनः २८८ । अर्जेर्ङ्क् च ऋजुः ७२२ । अर्जण् प्रतियत्वे । अर्जयति ॥

143. सर्ज । सर्जति ससर्ज । णके सर्जिका । उणादौ कृषिचमीत्युः सर्जुः
 शरः ८२९ ॥

144. कर्ज व्यथने । कर्जति चकर्ज ॥

145. खर्ज मर्जने च । चकाराद्ययने । खर्जति चखर्ज । उणादौ मीम-
सीत्यूरे खर्जूरः ४२७ । कृषित्रमीत्युः खर्जूः ८२९ ॥

146. खज मन्ये । मन्यो विलोडनम् । खजति चखाज चखजतुः चखजुः ।
आदेशादित्वादनादेशादेरिति नैत्वम् । यडि चाखज्यते । यड्लुपि चाखजीति ।
क्ते खजितम् । क्ते सेट्त्वाद्ध्यणि घञि च गत्वाभावे खाज्यम् खाजः । अत्रि खजः ।
उणादौ श्लिषलीत्याके खजन्त्येनेनेति खजाको मन्यः ३४ । खजाका द्वर्वा ॥

147. खजु गतिवैकल्ये । गतेर्वैकल्यं विकृतत्वम् । उदित्वाच्चागमे
खञ्जति चखञ्ज । अचि खञ्जः । नन्दादित्वादने खञ्जनः । उणादौ खञ्जेररीटः
खञ्जरीटः १५२ ॥

148. एजृ कम्पने । एजति । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया आमादेशे एजां
चकार । ऋदित्वादुपान्त्यस्यासमानेति ह्रस्वाभावे मा भवानेजिजत् । एजैः खश्
अङ्गमेजयः । एजृद् दीप्तौ । एजते ॥

149. द्वोस्फूर्जा वचनिर्घोषे । स्फूर्जति पुस्फूर्ज । यडि पोस्फूर्ज्यते । यड्-
लुपि पोस्फूर्जाति । दिवि रात्स इति नियमात्संयोगान्तलुगभावे अपोस्फूर्क ।
द्वित्वात् द्वितोयुः स्फूर्जयुः । ओदित्वात् क्तयोस्तस्य नत्वे आदित्वाच्चेडभावे स्फूर्मः
स्फूर्मवान् । न वा भावारम्भे इति वेडभावे स्फूर्मम् स्फूर्जितमनेन प्रस्फूर्तः प्रस्फूर्-
जितः । भ्यादेर्नामिन इति दीर्घे सिद्धे दीर्घोच्चारणम् । भ्यादेरिति दीर्घत्वस्यानित्य-
त्वज्ञापनार्थम् । तेन कुर्वते कुर्वन् इत्यपि सिद्धम् ।

150. क्षीज 151 कूज 152 गुज 153 गुजु अव्यक्ते शप्ते ।
क्षीजति विक्षीज ॥

151. कूज । कुजति चुकूज । के कुजितम् । के सेट्त्वाद्य घञि
गत्वम् कूजः ॥

152. गुज । गोजति जुगोज ॥

153. गुजु । उदित्वाच्चागमे गुञ्जति जुगुञ्ज गुञ्जितम् गुञ्जा ॥

154. लज 155 लजु 156 तर्ज भर्त्सने । लजति ललाज ॥

155. लजु । उदित्वाच्चागमे लञ्जति ललञ्ज । लजुण् भाग्यार्थः । लञ्ज्यनि ॥

156. तर्ज । तर्जति ततर्ज । तर्जिण् संतर्जने । तर्जयने ॥

157. लाज 158 लाजु भर्त्सने च । चकाराद्वर्त्सने । लाजति । के
सेट्त्वाद्भ्रत्वाभावे षञि लाज्यन्ते इति लाजाः ॥

158. लाजु । उदिच्वात्त्रागमे लाञ्जति ॥

159. जज 160 जजु युद्धे । जजति ॥

160. जजु । उदिच्वात्त्रागमे जञ्जति । यद्भुपि जाजक्ति जाजञ्जीति ॥

161. तुज हिंसायाम् । तोजति तुतोज । वी व्यञ्जनेति क्त्वासनोर्वा किच्चे तुजित्वा तोजित्वा तुतुजिपति तुतोजिपति ॥

162. तुजु बलने च । चकारार्द्धिसायाम् । पालनेपीत्यन्ये । बलनं प्राण-
नम् । उदिच्वात्त्रागमे तुञ्जति तुमुञ्ज । के तुञ्जिता भूः । के सेदत्वात् केट
इत्यः तुञ्जा । तुङ्ग इति तु तमोर्द्धिस्युद्धे [उणादौ १०७] । तुजुण् हिंसाद्यर्थो
भासार्थश्चान्यः । तुञ्जयति ॥

163. गर्ज 164 गजु 165 गृज 166 गृजु 167 मुज 168 मुजु
169 मृजु 170 मज शब्दे । गर्ज । गर्जति जगर्ज । के गर्जितम् । बहुलमेव-
न्निदर्शनमिति ध्वनाच्चुरादित्वे गर्जयति । यस्तक्ष्यम् ।

प्रतिरवपरिपूर्णौ गर्जयन्त्यद्रयोपि ॥

164. गजु । उदिच्वात्त्रागमे गञ्जति जगञ्ज । अचि गञ्जा ॥

165. गृज । गर्जति जगृजु । यडि जरीगृज्यते । यद्भुपि जरिगर्कं जर्गर्कं ।
के गृजितम् ॥

166. गृजु । उदिच्वाच्चेन्ते गृञ्जति जगृञ्ज । यडि जरीगृज्यते । यद्भुपि
जरिगृङ्किं जर्गृङ्किं । उणादौ विसिरसीत्यने गृञ्जनमभक्ष्यद्रव्यम् २६९ ॥

167. मुज । मौजति मुमोज । वी व्यञ्जनेति क्त्वासनोर्वा किच्चे मुजित्वा
मोजित्वा मुमुजिपति मुमोजिपति ॥

168. मुजु । उदिच्वाच्चे मुञ्जति मुमुञ्ज । अचि मुञ्जः ॥

169. मृजु । उदिच्वाच्चे मृञ्जति ॥

170. मज । मजति ॥

171. गज मदने च । चकाराच्छब्दे । मदनं मदोत्पत्तिः । गजति जगाज ।
अने गजः । गज मार्जण् शब्दे । गाजयति ॥

172. त्यर्ज हानौ । हानिस्त्यागः । त्यजति तत्याज । अनुस्वारेच्वाच्चेट्
अत्यासीत् त्यक्ता । यडि तात्यज्यते । यद्भुपि तात्यजीति तात्यक्ति । प्यणि
त्यज्येति गत्यप्रतिषेधात् त्याज्यम् । युजमुजेति धिनणि त्यागी । षड्भि त्यागः ॥,)

173. पञ्जं सङ्गे । पः स इति सत्वे दंशसञ्जः शवीति नलोपे सजाति ।
 व्यञ्जनानामनिटीति वृद्धौ असाङ्क्षीत् । संयोगान्तत्वादिन्ध्यसंयोगेति । परोक्षयाः
 किच्चाभावे ससञ्जतुः ससञ्जुः । स्यासेनीत्युपसर्गात्सत्वे व्यतिपजति अभिपजति
 अभिषिपङ्क्षति । पोपदेशत्वाण्णौ सनि सञ्जेर्वेति पत्वे सिपञ्जयिपति । पक्षे सिस-
 ञ्जयिपति । यडि सासज्यते । यड्लुपि सासञ्जीति सासङ्गि । अनुम्यारेत्त्वा-
 नेद् सङ्क्षा सङ्क्षुम् । के प्रसक्तम् । केनिट्त्वाद् घ्यणि गत्वे प्रसङ्ग्यः । घभि
 उत्सङ्गोङ्कः । घञ्युपसर्गस्येति दीर्घे प्रासङ्गो युगम् । निपङ्गस्तृणा । जनशो नीति
 च्को वा किच्चे सक्त्वा सङ्क्त्वा । यादेः च्को नित्यं किच्चे आसज्य प्रसज्य ।
 उणादौ वीसञ्जयसिभ्यस्थिक् सक्रिय ६६९ ॥

अथ टान्ता अष्टात्रिंशत्सेटश्च ॥

174. कटे वर्षावरणयोः । वृष्टावावरणे चार्थे । कटति चकटतुः चकटुः ।
 आदेशादित्वादानादेशादेरित्येत्वाभावः । अत्र व्यञ्जनादेर्वापान्त्यस्येति वा प्राप्ताया
 वृद्धेरेदिच्चात्र शिजाभिति प्रतिषेधे अकटीत् । अत्रि कटति वर्षति मदजल क्षवति
 कटः करिगण्डः । कटत्यावृणोति कटो वीरणादिमयः । नास्य कटोस्ति निकटः
 समीप इत्यर्थः । घभि काटः । उणादौ वृकृन्नित्यके कटकः २७ । कृकडीत्यम्बे
 कटम्बो घादित्रम् ३२१ । कृगृपूपुगिति ईरे कटीरं कटी ४१८ । कृगृभिति वरटि
 कट्टरो व्यालाश्वः । कट्टरी दधिविकारः ४४१ । पदिपटीति इः कटिः ६०७ ।
 भृमृत्रित्युः कटुः ७१६ ॥

175. शट रजाविशरणमत्यवशातनेषु । चतुर्वर्षेषु । शटति शशाट । अत्रि
 शटः । प्यन्तादत्रि शाटी । णके शाटकः । घभि शाटः । तालव्यादिः ॥

176. वट घेटने । वटति रज्जुम् । अनादेशादेरित्येत्यस्य न शासदेति
 प्रतिषेधे षवटतुः षवटुः । अत्रि वटः । बहुलमित्यकटि वटघते घेटघते इति वट-
 कम् । प्यन्तादत्रि वाटः घाटी घाटं ष घृत्तिः । उणादी पदिपटीति इः यटिः
 ६०७ । भृमृत्सरीत्युः वटुः ७१६ । परिभाषणे घटाडित्वाण्णौ वटवति । पट
 वटण् मन्घेदन्तः । वटयति ।

177. किट 178 खिट उच्चाते । उच्चातो मयोऽत्रित्यसामनं ष । केटति
 चिकेट । नाम्युपान्येति के किटः किटी ॥

178. खिट । खेटति चिखेट खिटघते । उच्चात्यनेनेति ध्यञ्जनाद्घभि दावा-
 दित्वात्के खेटकः भाखेटकः । काभावे खेटो पामोपमश्च ॥

179. शिट 180 पिट अनादरे । एतौ तालव्यमूर्धन्यादी । शेटति शिशेट ॥

180. षिट । पः स इति सत्वे सेटति । षोपदेशत्वात्सत्वे सिषेट ॥

181. जट 182 झट संघाते । जटति जजाट जटयते संहन्यते । स्यादिभ्य इति के जटा । जटा अस्य सन्तीति कालाजटेति तेलौ जटालः जटिलो जटावान् । अभ्रादित्वादः जटः । स्यादित्वात्के जटः ॥

182. झट । झटति उज्झटति । अचि झटः झटा । घभि झटः ॥

183. पिट शब्दे च । चकारात्संघाते । पेटति । तिकृताविति के स्वार्थे के च पिटकः । घञ्युपसर्गस्येति बाहुलकाद्दीर्घे पिटाकः । लिहादित्वादचि पेटा । उणादौ छिदिभिदीति वा कित्यके पिटकः क्षुद्रस्फोटः । पेटकं चक्रम् ३० । केचि-स्येडेति सिद्धार्थं डान्तमेनं पठन्ति ॥

184. भट भृतौ । भृतिर्वेतनं भरणं च । भटति बभाट । परिभाषणे घटा-दित्वाणौ भटयति । अचि भटः । णके भाटकम् । उणादौ बन्धिवहीति इवे भटि-त्रम् ४५९ । कल्यनीति इले भटिलः ४८१ । कमिवमीति णिदिः भाटिः सुर-तमूल्यम् ६१८ ॥

185. तट उच्छ्राये । तटति तटाट । अचि तटः । णके ताटकः । उणादौ शक्तिवलीत्याके तटाकम् ३४ ॥

186. खट काङ्क्षे । काङ्क्षास्यास्तीत्यभ्रादित्वादः काङ्क्षुः । काङ्क्षाविशिष्टो धात्वर्थः । खटति खटाट । अचि खटस्तृणम् । गौरादित्वाङ्गी खटी लघ्वी खटी खटिका । उणादौ लटिखटीति वे खट्वा ५०५ ॥

187. णट नृतौ । नटावित्वन्ये । हिंसायामप्येके । नटति षणटति । गो-पदेशत्वाददुरुपसर्गेति णत्वम् । नाय गोपदेश इत्येके षनटयति षणाटयति । नेटनुः नेटुः । अचि नटम् । णौ नतौ घटादित्वाङ्गस्वे नटयति शाखाम् । नृतौ हिंसायां च घटादित्वाभावे न ह्रस्वः नटं नाटयति षणाटयति चौरस्योच्चाटयति । जासनाटेनि कर्मणो वा ध्याप्यत्वम् । नटण् अवस्यन्दने । नाटयति । नाटकम् ॥

188. हट दीप्तौ । हटति जहाट । णके हाटकम् ॥

189. षट अवयत्रे । पः स इति सत्वे । सटति ससाट । अचि सटा । षोपदेशत्वाणौ सनि णिस्तोरेवेति पत्वे सिषाटयिषति ॥

190. लुट विलोडने । विलोडने इत्यन्ये । लोटति लुलोट । लुटन् विलोडने । लुटयति । लुटण् भासार्यः । लोटयति ॥

191. चिट प्रैव्ये । प्रैव्यं दासत्वम् । चेटति चिचेट । णके चेटको बालो दासश्च । उणादौ किलिपिलीति इः चेटिः ६०८ ॥

192. विट शब्दे । आक्रोशे इत्यन्ये । वेडति । नाम्युपान्येति के विटः । णके वेटकम् ॥

193. हेट विवाधायाम् । हेटति जिहेट । डान्तोयमित्येके । हेडति जिहेड ॥

194. अट 195 पट 196 इट 197 किट 198 कट 199 कटु 200 कटै गतौ । अटति । परोक्षायामस्यादेरिति पूर्वस्यात्वे आटतुः आटुः । अट्यर्त्तति यडि अटाट्यते । आस्पटीति क्यपि अटद्या । वाटाट्यादिति यडन्ताद्ये अटाट्या । पक्षे शंसीत्यः अटाटा । सनि स्वरादेरिति द्वितीयांशद्वित्वे अटिटिपति । अने अटनः । उणादौ सदिवृत्यमीत्यनौ अटनिः ६८० । छविछविस्फधीति वौ निपातनात् अटविः ७०६ ॥

195. पट । पटति पपाट । अचि पटः । उणादौ वीपतिपाटिभ्यस्तनः पट्टनम् २९२ । कृष्णपृषिगीरे पटीरः ४१८ । मृदिकन्दीत्यले पटलम् । प्यन्तात् पाटलम् ४६५ । कापिपटीत्योले पटोलः [४९३] । कृष्णकटीत्यङ्गे पटहः ८८९ । मृमृत्तरीत्युः पटुः ७१६ । पटण् भासार्यः । पाटयति । पट घटण् मन्धे । अदन्तः पटयति ॥

196. इट । इटति इयेट ॥

197. किट । केडति चिकेट । उच्चासे पडिनोप्यर्थभेदान्पुनरुपात्तः ॥

198 कट । कटति चकाट । व्यञ्जनादेरिति या वृद्धौ अकटीन् अकाटीन् ॥

199. कटु । उदित्त्रात्रागमे कण्टति । उणादौ दृक्कान्त्रित्येके कण्टकः २७ ॥

200. कटै । कटति । ऐदित्त्रात् कयोर्नेड कटः कट्टयान् ॥

201. कुटु वैकल्पे । उदित्त्राच्चे कुण्टति चुकुण्ट । अनि कुण्टः । डान्तोयमित्येके कुण्डति । अनि कुण्डः ॥

202. मुट प्रमर्दने । मोटति । अने आमोटनम् । गौ क्त आमोटितः । उदित्त्राच्च कौशिकः मुण्टति । मुटन् आक्षेपप्रमर्दनयोः । मुटति । पुट मुटण् संचूर्णने । मोटयति ॥

203 चुट 204 चुटु अल्पीभावे । चोटति चुचोट । अनटि उष्णोटनम् । चुट छुट चुटन् छेत्ने । चुटति । मुट चुट चुट छुटण् छेत्ने । चोटयति ॥

204. चुटु । उदित्वाच्चे चुण्टति चुचुण्ट । अनाटि चुण्टनम् । डान्तोयमित्यन्ये चुण्डति जुचुण्ड । अचि चुण्डः ॥

205. वटु विभाजने । विभाजनं विभागीकरणम् । उदित्वाच्चे वण्टति ववण्ट । अचि वण्ट एकचरः सेवकः । घञि वण्टो भागः । वटुण् विभाजने । वण्टयति ॥

206. रुटु 207 लुटु स्तेये । उदित्वाच्चे रुण्टति हरुण्ट । अचि रुण्टः ॥

207. लुटु । उदित्वाच्चे लुण्टति लुलुण्ट । अचि लुण्टः । वृद्धिभिक्षीति टाके लुण्टाकः । के सेट्वात् केटो गुरोरित्यः लुण्टा । लुण्टण् स्तेये च । लुण्टयति । टान्तावेतावित्यन्ये ॥

208. स्फुट 209 स्फुट् विसरणे । स्फुटति वखम् पस्फाट । के स्फुटितम् । अचि कर्पूरस्फुटा । उणादौ क्रीकल्यलीतीके, स्फुटिकः ३८ । उदित्यमिति केचित् । तत्र ने स्फुण्टति ॥

209. स्फुट् । स्फुटति, पुस्फोट । उदित्वाच्चे अस्फुट् । पक्षे अस्फोटीत् । घञि स्फोटः आस्फोटः विस्फोटः । स्फुट् विक्रमने कुटादिः । स्फुटति अस्फुटीत् । नाम्युपान्त्येति के स्फुटः । चट् स्फुटण् भेदे । स्फोटयति । कय स्फुटयति स्फुटं करोतीति णिचि भविष्यति । बहुलमेतादिति वचनाद्युराद्यदन्तो वा स्फुटण् शेषः ॥

210. लट् बाल्ये । बाल्यं बालक्रिया । लटति ललाट । घञि लाटः । अचि कुस्सितं लटति कुलटा लटः लटकः । णके लाटकः । उणादौ लटिखटीति वे लट् ५०५ ॥

211. रट् 212 रट् च परिभाषणे । चकारो लटानुकर्षणार्थः । तेन लटेरर्षइय सिद्धम् । रटति रराट । घञि विरट्यने इति विराटः । रटिता ॥

अथ टान्ताः सप्तदश सेटभ ॥

212. रट् । रटति रराट ॥

213. पट् व्यक्तायां घञि । पटति पपाट । णके पाटकः । के पटितम् । तेषंशदिभ्य इतीटि निपाठितिः । नेर्नदगदेति घञि निपटः निपाठः ॥

214. वट् स्थील्ये । वटति ववाट । अनादेजादेरिन्धेयस्य च शसददेति प्रक्षिपे वषडनु वषडु । उणादौ ऋडिचटीलरे यडरः ३९७ ॥

215 मट् मरनिपासयोध । चकारास्थील्ये । मटति ममाट । मटन्नि

नियसन्त्यत्रेति व्यञ्जनादिति घञि प्राप्ते बाहुलकात्पुनासि घः मठः । उणादौ ऋछि-
चटोत्यरे मठरोधमः ३९७ ॥

216. कठ कृञ्जीवने । कठति, चकाठ । अचि कठः । उणादौ श्याक-
टीतीने कठिनः २८२ । कठिचकीत्योरे कठोरः ४३३ । चटिकठीत्याकौ कठाकुः
कुटुम्बपोषी ७५२ ॥

217. हठ बलात्कारे । प्रवनकीलबन्धनयोरित्यन्ये । हठति जंहाठ । आदे-
शादित्वादनान्देशादेरिति नैत्वम् जहठतुः जहठुः । अचि हठः ॥

218. उठ 219 रुठ 220 लुठ उपघाते । ओठति उघोठ उठतुः ऊतुः ।
नाम्युपान्त्येति के उठ उपघातकः ॥

219. रुठ । रोठति ॥

220. लुठ । लोठति । लुठन् संश्लेषणे । लुठति ॥

221. पिठ हिंसासंज्ञेशयोः । पेषति । उणादौ मृशुन्दीति कित्यरे पितरं
भाण्डम् ३९९ । पिठिरमिति तु पाठः स्थविरेति निपातनादिरे रूपम् ४१७ ॥

222. शठ कैतवे च । चकारादिंसासंज्ञेशयोः । तालव्यादिः शठति
शशाठ । अचि शठः । शठ अथ अठुण् सस्कारगत्योः । शठयति । शठण् सम्य-
ग्भाषणे । अदन्तः शठयति ॥

223. शुठ गतिप्रतीघाते । तालव्यादिः शोठति शुशोठ । उदिदयमित्येके
तत्र च ने शुण्वति । शुठण् आलस्ये । शोठयति ॥

224. कुडु 225 लुडु आलस्ये च । चकाराप्रतिप्रतीघाते । उदित्वाप्ते
कुण्वति चुकुण्ड । कर्मणि घञि कुण्डः । कुठार इति तु कुठेः सौत्रम्य
[उणादौ ४०८] ॥

225. लुडु । लुण्वति लुणुण्ड । अचि लुण्डः ॥

226. शुडु शोषणे । तालव्यादिर्दृष्ट्वाप्ते शुण्वति शुशुण्ड । कर्मणि घञि
शुण्डी । शुडुण् शोषणे । शुण्वयति । उणादौ कितिपितीति इः शुण्डिर्नागर-
मेव ६०८ ॥

227. अठ 228 रुठ गती । अठति ॥

228. रुडु । उदिस्वाप्ते रुण्वति । लुडुमप्यन्येधीयते । लुण्वति लुणुण्ड ।
केविदर्थभेदात्पुनर्लुडमपि षठति ॥

। अथ ङान्तास्त्रिंशत्सेट्थ ॥ । । ।

229 पुडु प्रमर्दने । उदित्वाच्चे पुण्डति पुपुण्ड । णके पुण्डकम् । उणादौ
सृष्टीकिति ईके निपातनात् पुण्डरीकम् ५० । खुरक्षुरेति रे पुण्ड्र ३९६ ॥

230 मुडु खण्डने च । चकारात्प्रमर्दने । उदित्वाच्चे मुण्डति मुमुण्ड । मुडुद्
मज्जने । मुण्डते ॥

231. मडु भूषायाम् । उदित्वाच्चे मण्डति ममण्ड । भूषाक्रोधार्येत्यने
मण्डन । उणादौ मृमन्यञ्जीत्युके मण्डुकः ५८ । नृजीति ष्यन्तादन्ते मण्डयन्त
आदर्श २२१ । आमन्तेति णेरयादेशः । मडुण् भूषायाम् । मण्डयति । णिधे-
त्तीत्यने मण्डन । वडुद् मडुद् धेटने । मण्डते ॥

232 गडु वदनैकदेशे । गण्डगतसंहननक्रियायामित्यर्थः । उदित्वाच्चे
गण्डति जगण्ड । अत्रि गण्डः । णके गण्डिका । उणादौ कृशृकुटीति वा णिदि-
गण्डः । णित्त्वबलाद्दृढी गण्डिः ६१९ । ड्याम् गाण्डी । मण्यादित्वाद्दे गाण्डि-
यम् गाण्डीषम् । मृजीति ष्यन्तादन्ते गण्डयन्तो मेष २२१ ॥

233 शौड् गर्वे । तालप्यादि । शौडति शुशौड । ऋदित्वाण्यौ डे उपा-
न्त्यस्येति ह्रस्वाभावे अशुशौडन् । उणादौ कृशृशृपूगीतीरे शौडीर ५१८ ॥

234. यौड् सवन्धे । सवन्ध. श्लेषः । यौडति युयौड । ऋदित्वाण्यौ डे
उपान्त्यस्येति न ह्रस्वः अयुयौडन् ॥

235 मेड् 236 घ्रेड् 237 म्लेड् 238 लोड् 239 लौड्
उन्माटे । मेडति । घ्रेडति । म्लेडति । लोडति । लौडति । ऋदित्वाद्भ्रस्वाभावे
आमिमेडन् । आमिघ्रेडन् । आमिम्लेडन् । अमुलोडन् । अमुलौडन् । शौडादयो
लौडवर्जाटान्ता इत्यन्ये ॥ ३-

240 रोड् 241 रौड् 242 लौड् अनावरे । रोडति हरोड । ऋदि-
त्यात् अहरोडन् ॥

241. रौड् । रौडति हरोड । ऋदित्वात् अहरोडन् ॥

242. लौड् । लौडति लुलौड । ऋदित्वात् अनुलौडन् ॥

243. क्रीड् विहारे । क्रीडति विक्रीड । क्रीडोकृजने इत्यारम्भेपदम् सक्री-
डने । कृजने नु संक्रीडन्ति शुकटानि । अन्वाङ्परः अनुक्रीडते आक्रीडने परि-
क्रीडने । ऋदित्वाद्दे न ह्रस्वः अतिक्रीडन् । आडः क्रीडेति पिनगि आक्रीडनशीत
आक्रीडी । के क्रीडितम् । के सेद्वान् केड इत्यः क्रीडा ॥

244. तुड् 245 वृड् 246 तोड् तोडने । तोडनं दारणम् । तोडति तुतोड । ऋदिच्चात् अतुतोडन् । दारणस्य हिंसाविशेषस्वादन्यथाधिति जुरादित्वे तोडयति । संयुक्तदान्तोयमित्येके तुडति । उभयोर्लक्ष्यम् ।

तुड्यन्तः सकलमचिरान्तोडयत्यभियं च ॥

245. वृड् । तूडति तुतूड । ऋदिच्चात् अतुतूडन् । के सेट्त्वात् केट इत्यः तूटा ॥

247. हुड् 248 हृड् 249 ह्रुड् 250 हौड् गतौ । होडति । ह्रूडति । हृडति । हौडति । ऋदिच्चात् अजुहोडन् । अजुहृडन् । अजुह्रुडन् । अजुहौडन् ॥

251. खोड् प्रतीघाते । गतावित्यनुवृत्तेर्गतिविषये प्रतीघाते । खोडति । ऋदिच्चात् अखुखोडन् । अचि खोडः पङ्गुः । लत्वे खोला शिरखम् ॥

252. विड आक्रोशे । वेडति विवेड । कुलिपिलीति कित्याले षिडालः [उणादौ ४७६] ॥

253. अड उचमे । अडति ध्यडति । अचि ध्यडः । व्याड्पूर्वस्य व्याडः । लत्वे व्यालः ॥

254. लड विलासे । लडति । लत्वे ललति । जिह्वोन्मन्यने घटादिस्थाणौ ह्रस्वे लडयति । अन्यत्र लाडयति । लत्वे लालयति । मन्द्यादित्वादाने लडना ललना । अचि लडः । लडण् उपसेवायाम् । उपलाडयति । ललिण् ईप्सायाम् । लालयते । धुपेरविशब्धे इति विशब्धप्रतिषेधाणिचोनिन्यत्वे उल्लसते ॥

255. कडु मदे । उदिच्चात्ते कण्डति चकण्ड । कडुड् मदे । उदिच्चात्ते कण्डते । कडमप्येकेत्र पठन्ति । स तु तुदादिपाठेनैव गतार्थ इति नेहाधीतः ॥

256. कड् कर्करूपे । दोपान्त्योयम् । तवर्गस्येति दस्य डत्वे अडति च-कड् । अचि कडुः कर्करुः । के सेट्त्वात् केट इत्यः कडु । क्विपि पदस्येति संयोगान्तलोपे कड् कन् । अन्ये तु दोपान्त्यमेन मन्यन्ते । तदा संयोगान्तलोपे कड् कड् ॥

257. अड् अभियोगे । दोपान्त्यः । तवर्गस्येति दस्य डत्वे अडति । अनात इत्यात्वे ने च आनड् । सनि न बदनामिति दस्य हित्वाभावे अडिडिपति । क्विपि पदस्येति संयोगान्तलोपे अड् अन् । अन्ये तु दोपान्त्यमेन मन्यन्ते । तदा संयोगान्तलोपे अड् अड् । सनि न बदनामिति प्रतिषेधाभावात् इति इत्येतस्य ह्रस्वे अडिडिपति ॥

258. चुड्ड हावकरणे । हावो भावसूचनम् । दोपान्त्योयम् । तवर्गस्येति
दस्य डत्वे चुड्ति चुड्ति । अधि चुड् भगम् । क्विपि सौ पदस्येति संयोगान्तलोपे
चुद् चुत् साधुत् । डोपान्त्योयमित्यन्ये तत्र संयोगान्तलोपे चुड् चुद् ॥

अथ णान्ता एकोनविंशतिः सेटथ ॥

259. अण 260 रण 261 वण 262 व्रण 263 वण 264 भण
265 भ्रण 266 मण 267 धण 268 ध्वण 269 ध्रण 270 कण
271 कण 272 चण शब्दे । शब्दः शब्दक्रिया । अणति आण आणतुः ।
निकृतौ नास्तीत्यकटि अणकः । अचि अणः । कुत्सायां कपि अणकः । उणादौ
कण्यणेर्णित्युके आणुकमक्षिमलम् ५६ । शल्यणेरिति णिदूकः आणुकं तदेव ५९ ।
कण्यणीति वा णिडुः अण्डः आण्डः १६९ । कृशूकुटीति वा णिदिः अणिः
आणिर्दोर्कीलिका ६१९ । भृमृत्तरीत्युः अणुः ७१६ । अणेर्दोन्तधेति णिदूः
आण्डूर्जलभृद्धारः ८३६ ॥

260. रण । रणति ररण रेणतुः रेणुः । गतौ घटादिस्वाणौ ह्रस्वः रणयति ।
अन्यत्र राणयति । भ्राजभासेति णौ डे वा ह्रस्वत्वे अरराणत् अरीरणत् । अचि
रणः । युवर्णेत्यलि रण्यते रणः । रणन्त्यस्मिन्निति व्यञ्जनाद्द्वित्रित्यस्यापवादे बाहु-
लकात्पुंनास्तीति घे रणः । चालशब्दार्थादित्यने रणनशीलो रणनः ॥

261. वण । वणति । अनादेशादेरित्येत्वस्य न शसददेति वादित्वात्प्रतिषेधे
धवणतुः ववणुः । यडि ववण्यते । यड्लुपि ववणीति ववणित् । वनि वन्याडित्यात्वे
प्रनावा । विधि ववण् । क्विपि अहन्पञ्चमस्येति दीर्घत्वे ववण् । उत्पूर्वादचि
पृषोदरादित्वाहो लत्वे उल्वणम् । क्तावहन्पञ्चमस्येति दीर्घत्वे तस्य टत्वे वाण्टिः ।
उणादौ कमिवमीति णिदिः वाणिर्नाक् । डचाम् वाणी ६१८ ॥

262. व्रण । व्रणति । अचि व्रणः । व्रणण् गात्रधिचूर्णे । अदन्तः व्रणयति ॥

263. वण । वणति । अनादेशादेरित्येत्वे वेणतुः वेणुः । परगर्तृतीयादि-
त्वेन न शसददेति प्रतिषेधाभावः । णायन् वाणः । व्यञ्जनाद्द्वि वणन्त्यास्मि-
न्पुद्ग इति वाणः ॥

264. भण । भणति । णावचि भाणः प्रबन्धविशेषः ॥

265. भ्रण । भ्रणति वभ्राण ॥

266. मण । मणति ममाण मेणतुः मेणुः । उणादौ मणिजसेर्णित्युके मा-
णवः शिष्यः ५१६ । पदिपठिपतीति इः मणिः ६०७ । कुशिकेनीके मणिको
महाकुम्भः [४५] ॥

267. धण | धणति दधाण ॥

268. ध्वण | ध्वणति दध्वाण ॥

269. ध्रण | ध्रणति दध्राण ॥

270. कण | कणति चकाण | गतौ घटादित्वाण्यौ ह्रस्वत्ये कणयति | अन्यत्र काणयति | अत्रि कणः कणिका | घञि काणः | उणादौ स्यमिकर्षान्तिके कणीकः पटवासः | कणीका भिन्नतण्डुलात्रयवः ४६ | कण्यणोर्गदित्युके काणुककाकः | काणुकमाक्षिमलम् ५६ | कणिभङ्गेर्दीर्घश्च वेत्युके कणूको धान्यस्तोकः | काणूकः पक्षी | काणूकमाक्षिमलं तमश्च ६० | यनिकणीति डे कण्डः १६२ | कण्यणीति वा णिति डे काण्डः शरः | कण्डं भूषणम् १६९ | लट्खटीति ये कण्वं पापम् | कण्यो मेधावी ५०७ | मृश्चीर्तीचौ कणीचिः शङ्खः शकटं च ६२७ ॥

271. कण | कणति चकाण | न या कणेति याले कणः क्राणः | नेर्नदेति यालि निक्कणः निक्काणः | वैणे कण इति सोपसर्गाद्वाल्लि प्रकणः प्रकाणो वीणायाः | उणादौ सृणीकेति निपातनाद्यटन्नादीके कङ्कणीको घण्टाजालम् | तथा किमः परादीके किङ्कणीका घण्टिका ७० ॥

272. चण चणति चचाण | हिंसादानगतिषु घटादित्वाण्यौ ह्रस्वत्ये चणयति | अन्यत्र चाणयति | उणादौ दृकृञ्जित्युके चणकः २७ | मन्त्रिकणीति णित्युरे चाणुरो विष्णुहृते मद्रः ४२८ | इह च शब्दार्थस्त्रात्रिशेषेपि रणित नृपुरादौ | मणितं मुरतकुजिते | कणितमार्ते | क्वाणितं वीणादौ स्वरम् | ण्यमन्यत्रापि | कुजितं विहगादौ | वृंहितं गजे | हेपितं ह्ये | वाशित पशुषु | गजितं मेघादौ | गुञ्जितं सिंहादादित्यादिकं लक्ष्यादभ्युद्यम् ॥

273. ओणु अपनयने | ओणति | गुणनाम्नादेर्गति पराक्षाया आमादेशे ओणां चकार | ऋदित्वाण्यौ डे उपान्यस्येति इत्याभावे मा भयानेर्गणम् | ननु नित्यत्वादनन्तरङ्गत्वात् इत्ये कृते उपान्याभारादेव इत्यो न शभोति | किमृदित्करणेन | मत्वम् | इदमेव ऋदित्करणं ज्ञापकं नित्यमन्तरङ्गं च इत्यमुपान्यस्य इत्यो वापते | तेनान्यत्रापि पूर्व इत्यः पश्चादित्यम् मा भयानदित्त् मा भयाननिशत् | यनि धन्याट् पञ्चमस्येत्यात्वे भयाना | स्त्रियां णस्येति शां नस्य ग्न्ये च अवायरी ॥

274. शोणु यांगयोः | लङ्त्वादिः | शोणति शूशोण शूशोणतु शूशोणुः | ऋदित्वाट्त्वाभावे अशुशोणत् | शोणित्. शोणितयत् | अत्रि शोणो

चर्म । खिया न वा शोणादेरिति वा डी शोणी शोणा । गतौ व्यञ्जनाद्वाधि
शोगो ण् । उणादौ हृद्येतीति शोणितम् २१० ॥

275 श्रोणृ 276 श्रोणृ सघाते । तालव्यादी । श्रोणति । ऋदित्त्वात् अशु-
श्रोणत् । अभि गौरादित्त्वाद् ड्या च श्रोणी । श्रोणिरिति तु शृगोतेरौणादिके
णो [उणादौ ६३४] ॥

276 श्रोणृ । श्रोणति अशुश्रोणत् ॥

277 पैणृ गतिप्रेरणश्लेषणेषु । पैणति विपैण । यडि वैपैण्यते । ऋदित्त्वात्
अपिपैणत् ॥

अथ तान्ता दश सेटश्च ॥

278 चित्ते सज्जाने । सज्जान सप्रित्ति । चेतति विचेत । ऐदित्त्वात् क्तयोर्ने-
चित्त चित्तवान् चित्तम् । आदिभ्य इति क्तौ चित्ति । वौ व्यञ्जनादेरिति
क्कासनोरिति वा किङ्क्षे चिन्तित्वा चेतित्वा चिचित्तिपति चिचेतिपति । णौ
सप्रित्तिसानीति शे चेतय । किपि चेतन चित् । उणादौ असित्यसि चेत ९०० ।
चित्तिण् सवेदने । चेतयते चेतन चेतना ॥

279 अत सातत्यगमने । सातत्येन गमन नित्यगति । अनति आत आततु
आतु अतिता । सनि अतित्तिपति । क्रियात्प्रतिहारे इति गत्यर्थप्रतिषेधान्नात्मनेपदम् ।
व्यत्यतति । गिगि आतयति मैत्रम् । अत्र षट्कार्तृर्नप्यगिगि प्राणीति परस्मै-
पदम् । आतयति प्राम चैनमिति सरुर्मन्त्रत्वनिवक्षायानु गत्यर्थत्वाच्चत्याहारा-
र्थेति परस्मैपदम् । उभयत्रापि गतिप्रोथेत्यगिङ्कर्तुं कर्मत्वे । णौ षे ओणेर्ङ्दित्क-
रणज्ञापरात्पृथ्वं ह्रस्वे पश्चाद्ध्रस्वे मा भवानतितत् । गत्यर्थेति वा कर्त्तरि क्त अनितो
प्राम चैन । पथे यथाप्राप्त कर्मणि अतितो प्रामथैत्रेण । कर्माविनक्षायानु भावे
अतितमनेन । अद्यर्थाणाधारे इदमन्तेरनितम् । अत्र क्तयोरसनाधारे इत्याधारयर्जना-
रुर्त्तरि षष्ठीप्रतिषेधो न भवति । श्रतरि अतन् । क्तौ अत्ति । उणादौ भीण्डालीति
क्ते अत्क आत्मा २१ । व्याधापीति ने अवो यायु २०८ । तप्यगीत्यमे
अतसी ०६९ । पादाद्यात्यजिभ्यामिति गिदि आति प्तानि । षट् पात्प्येति
पत्प्येडा ६०० । अतेरिति अतिथि ६७३ । सात्मनात्मनिति मनि निपातनान्
आत्मा ९१६ ॥

280 द्युतु आगेरो । आगेरानीयन्नेक । योतति योतिता । ऋदि-
त्यादृदिभ्युति याडि अयुतन् अयोती । या व्यञ्जनादेरिति क्कामनादिनि वा

किर्ये च्योतित्वा च्युतित्वा चुच्योतिपति चुच्युतिपति । उणादौ नाम्युपान्त्येति किदिः
च्युति । [६०९] ॥

281 चुतृ 282 स्चुतृ 283 स्च्युतृ क्षरणे । क्षरण स्रवणम् । चोतति ।
ऋदिच्चाद्वाडि अनुतत् अचोतीत् ॥

282 स्चुतृ । सो दन्त्योत्र सस्य शपाविति शत्वे शोतति । ऋदिच्चाद्वाडि
अधुतत् अधोतीत् ॥

283 स्च्युतृ । सो दन्त्य स्च्युश्च योपान्त्योत्र सस्य शपाविति शत्वे
श्योतति । ऋदिच्चाद्वाडि अश्च्युतत् अश्योतीत् । पद् श्योतन्तीति इन् स इति
शो वर्जनाच्छ त्सो न भवति । शो वर्जनादेव च सकारापदिट कार्यं तदादेशस्य
तालव्यस्यापि विज्ञायते । तेन घृत श्योततीति क्विप् घृतश्च्युत् ।

घृतश्च्युतमाचक्षाण इति ॥

णिच्यन्त्यस्वरादिलुक् पुन क्विप् योरिति यलुक् घृतश्च । तत सौ सयोगस्या-
दाविति शलुकि सिद्धम् घृतक । न त्वत्र न सधीत्यत्रास्तुकीति वर्जनाणिलुक्
स्थानित्वप्रतिषेधाभाये णिलुक् स्थानीति पदान्तत्वाभाये सलुम प्राप्नोत्येव । यथा मुकु-
स्मयते क्विपि सौ सुकुरिति । सत्यम् । अस्तुकीति वर्जनस्य प्राथिकत्वात्सद्विधी
सतुक्पि स्थानित्वप्रतिषेधाद्भवत्येव । भुतापि ममानमेतत् । आद्यो ब्रमिलानामेव
द्वितीय कौशिकस्यैव संमत । एवमन्यत्राप्याचार्यभेदेन धातुपाठो द्रष्टव्य ॥

284 जुतृ भासने । जोतति । ऋदिच्चाद्वाडि अनुतत् अजोतीत् । वी
व्यञ्जनादेरिति वा किर्ये जोतित्वा जुतित्वा जुजोतिपति जुजुतिपति ॥

285 अतु बन्धने । उदिच्चाच्चे अन्तति । अनात् इत्याच्चे ने ऽ आनन्त ।
णके अन्तक । अन्ये अतु इतु बन्धने इति पेटु । इन्ता ऽकार ॥

286 कित निघासे । वेतति । अनन्ति मकितनम् निरेतनम् । पञ्चि वेत ।
णके केतकी । धातुनामनेशार्थत्वात् कित मशयप्रतीकार इति । स्वार्थे सति वि-
चिकित्सति मे मन चिकित्सत्यातुर यैश्च । निपणयिनाशापि प्रतीकारस्यैव
भेदो । परस्मैचे विकित्स्य पारदारिक विकित्स्यानि क्षेत्रे नृणामि ॥

287 अन्त घृगागतिस्पर्धेनु । कनेटाय इति स्वार्थे ङीप् कनीयते । अशादि
ते वेति वा ङीप् कनीयिना कनीया ऽरे । पक्षे आर्निता । आनन्त । कन्तयेति मे
कन्तो वा किर्ये कतिरसा आर्निन्वा ॥

अथ यान्ताः पद् सेटश्च ॥

288. कुयु 289 पुयु 290 लुयु 291 मयु 292 मन्य 293 मान्य हिंसासंक्रिययोः । हिंसा प्राण्युपधातः । संक्रेशो बाधा । उदिच्वाच्चे कुन्यति कुन्थते । क्ते कुन्थितम् । क्त्वि कुन्थित्वा । कुन्थश् संक्रेशो । कुभाति कुथते कुथितम् ॥

289. पुयु । उदिच्वाच्चे पुन्यति पुन्थते पुन्थितम् ॥

290. लुयु । उदिच्वाच्चे लुन्यति लुन्थते लुन्थितम् ॥

291. मयु । उदिच्वाच्चे मन्यति मन्यते मन्यितम् ॥

292. मन्य । गोपान्त्योयम् । विलोडनेयमित्येके । मन्यति मथ्यते मथितम् । ऋचृपेति सेटः क्तो वा कित्थे मथित्वा मन्यित्वा । अभि मन्यः । मन्यश् विलोडने । मन्नाति मन्नीतः ॥

293. मान्य । मान्यति माथ्यते ॥

अथ दात्ताः पङ्क्तिशक्तिः स्कन्दवर्जाः सेटश्च ॥

294. खाद् भक्षणे । खादति चखाद । ऋदिच्वाद्द्रस्वाभावे अचखादत् । गतिबोधाहारेति सूत्रेण खादिवर्जनादाणिर्कर्तुः कर्मस्वाभावे खादयत्योदनं चैत्रेण मैत्रः । अत्र फलवत्कर्तर्यपि चल्याहारार्थेऽडिति परस्मैपदम् । निन्दहिंसेति णके खादनशीलः खादकः ॥

295. वद स्थैर्ये । ओष्ठचादिः । वद व्यक्तायां वाचीति तु दन्त्योष्ठचादिः । वदति वदते । क्ते वदितम् । उणादौ ऋच्छिचटीत्यरे वदरी वदरम् ३९७ । प्रकारादिरयमिति कण्वः पदति ॥

296. खद हिंसायां च । चकारात्स्थैर्ये । खदति । अचि भिदादित्वाद्वाडि खश । उणादौ मदिमन्दीतीरे खादिरः ४१२ ॥

297. गद व्यक्तायां वाचि । गदति जगाद । नेर्द्वादिति नेर्णत्वे प्रणिगदति प्रण्यगदत् । प्राण्यगदन् पदेन्तरे इत्यत्राडो वर्जनादाद्ध्यवायेपि णत्वम् । यभमदेत्यनुपसर्गाद्ये गद्यम् । सोपसर्गाद्याणि निगाद्यो धर्मः । अचि गदः । भिदादित्वाद्वाडि गदा । अजातेरिति णिनि अनुगादी । नेर्नेदेति वालि निगदः निगादः । उणादौ कनिगदीत्यः स्वरूपं द्वित्वं च गद्गोव्यक्तवाक् । गद्गमव्यक्तवचनम् ८ । गदण् गर्जे । अदन्तः गदयति ॥

298. रद विलेखने । विलेखनमुत्पाटनम् । रदति रराद । अनटि रदनम् ।
नन्द्यादित्वाद्ने रदनः । अचि रदः ॥

299. णट 300 जिद्विद्वदा अद्यक्ते शब्दे । शब्दमात्रे इत्यन्ये । पाठे
धात्वादेर्णो न इति णत्वे नदति । अदुरुपसर्गेति णत्वे प्रणदति । नेड्मेति नेर्णत्वे
प्रणिनदति । अचि नदः । गौरादित्वाद् डयाम् नदी । कर्तुर्गिनिति गिनि पूर्व-
पदस्थेति णत्वे च खर इव नदति खरणादी । असंज्ञायां तु खरनादी । नेर्नदेति
वालि निनदः निनादः । उणादौ दाभृक्षणीत्यनुडि नदनुर्मेघः ७९३ । नदण्
भासार्थः । नादयति प्रनादयति ॥

300. जिद्विद्वदा । क्षेदति चिक्षेद । याडि चेक्षिद्यते । यड्लुपि चेक्षिदीति
चेक्षेत्ति । इटि क्षेदिता क्षेदितुम् । आदिच्वात् क्तयोर्नेट् क्षिण्णः क्षिण्णवान् ।
न वा भावारम्भे इति वेटि क्षिण्णम् क्षेदितमनेन प्रक्षिण्णः प्रक्षेदितः । अत्र न
डीड्शीडिनीटि किच्वाभावाद्गुणः । औच्चाज्जानेच्छर्षेति सत्यर्थे क्तः क्षिद्यते
क्षिण्णः । अनुस्वारेदयमित्येके । तन्मते इडभावे क्षेत्ता क्षेत्तुम् । डान्तोयामि-
त्येके । क्षेडा ॥

301. अर्द गतियाचनयोः । अर्दति । अनात इत्यात्वे ने च आनर्द । सनि
अयि र इति रस्य द्वित्वाभावे अर्दिदिपति । प्रहादित्वाण्णिनि समर्द । नन्द्या-
दित्वाद्ने जमार्दनः । संनिधेरर्दः इति क्तयोर्नेट् समर्णः न्यर्णः व्यर्णः । अचि-
दूरेभेः अभ्यर्णे सेने । अचिदुरादन्यत्र अभ्यर्दितशौरः पीडित इत्यर्थः । अत एव
याचनस्याने यातनेत्येके पठन्ति । अर्दितः रोदित इत्यर्थः । क्रय अर्दिण् हिंसा-
याम् । युजादेर्न वेति वा गिचि अर्दयति अर्दते ॥

302. नर्द 303 णर्द 304 गर्द शब्दे । नर्दति । नोपदेशत्वाण्णत्वा-
भावे प्रनर्दति ॥

303. णर्द । पाठे इति नत्वे नर्दति । णोपदेशत्वाण्णत्वे प्रणर्दति । प्रहादि-
त्वाण्णिनि न नर्दतीति अनर्दा । कर्तुर्गिन् सिंह इय चिनर्दति सिंहचिनर्दा ॥

304. गर्द । गर्दति जगर्द । क्ते सेट्त्वान् क्केट इत्यः नर्दा गर्दा । उणादौ
कृभित्यभे गर्दभः ३२९ ॥

305. तर्द हिंसायाम् । तर्दति ततर्द । गके चितर्दिका वेदिः । क्ते सेट्-
त्वादः तर्दा ॥

306. कर्द कुत्सिते शब्दे । कर्दति चकर्द । क्ते सेट्त्वात् कर्दा । उणादौ सृपृप्रथीत्यमे कर्दमः ३४७ ॥

307. खर्द दशने । दशनमिह दन्दशूककर्तृकं दन्तकर्म स्वभावाच्च धातुः साधनप्रधानप्रयोगसमवायी । खर्दति चखर्द । अत्रि घञि च खर्दः । क्ते सेट्त्वात् खर्दा । पूर्वे तु खर्द दन्दशूके इति पठन्ति व्याचक्षते च दन्दशनशीलो दन्दशूक उच्यतेनेन च तद्विषया क्रिया लक्ष्यते क्रियार्थत्वाद्भातोः । दन्दशन इति यडन्तनिर्देशोपि तद्विषया क्रिया प्रतीयते । किं तु साधननिर्देशः साधनप्रधानप्रयोगसमवायित्वज्ञापनार्थ इति ॥

308. अट्टु बन्धने । उदिच्वाच्चे अन्दति । अनात् इत्यात्वे ने च आनन्द । अत्रि अन्दः । क्ते सेट्त्वात् अन्दा । उणादौ कृपिचमीत्युः अन्दृर्गजपादशृङ्खलम् ८२९ ॥

309. इट्टु परमैश्वर्ये । परमैश्वर्यं परमेशानक्रिया । उदिच्वाच्चे इन्दति । गुरुनाम्नादेरित्यामादेशे इन्दां चकार । क्ते सेट्त्वात् इन्दा । अनटि इन्दनम् । उणादौ भ्रिवृधीति रे इन्द्रः ३८७ ॥

310. विट्टु अवयवे । अवयव एकदेशः । अनेन स्वगता क्रिया लक्ष्यते । उदिच्वाच्चे विन्दति । यद्यभिधानमस्ति । विन्दुरिति तु दृश्यते यथा गण्डति गण्ड इति । उणादौ भृमृतृत्सरित्युः विन्दुः ७१६ ॥

311. णिट्टु कुत्सायाम् । पाठे इति णस्य नत्वे उदिच्वाच्चे निन्दति । णोपदेशत्वाण्यत्वे णिन्दति । निंसानिक्षनिन्दः कृति वेति वा णस्ये णिन्दनम् णिन्दनम् । निन्दहिंसेति णके निन्दनशीलो निन्दकः । क्ते सेट्त्वात् निन्दा ॥

312. ट्टुनट्टु समृद्धौ । उदिच्वाच्चे नन्दति । नोपदेशत्वाच्च णत्वम् णनन्दति । णनन्द । णौ नन्द्यादिभ्य इत्यने नन्दनः । अत्रि नन्दतीति नन्दः । आपि नन्दा तिथिः गौरादिक्वाड् उच्चात् नन्दी नन्द एव । प्रज्ञाशणि नान्दः । खियां नान्दी । नन्दोस्यास्तीति नन्दी । णके नन्दकः । ट्टिच्चाट् ट्टितोयुः नन्दयुः । उणादौ हश्चिन्दीत्यन्ते नन्दन्तः सखा । नन्दन्ती सखी २२० । तृजीति णावन्ते नन्दयन्तो राजा २२१ । द्वपिपुपीति णाविलौ नन्दयिषुः पुत्रः ७९७ । यतिननन्दिभ्यां दीर्घश्चेत्युः ननान्दा ननान्दरौ ८५६ ॥

313. चट्टु दीप्याह्लादयोः । आह्लाट् आह्लादनमागन्दोत्पादनमित्यर्थः । उदिच्वाच्चे चन्दति चनन्द । रभ्यादिभ्य इत्यनटि चन्दति दीप्यते आह्लादयति चेति

चन्दनम् । उणादौ भीवृधीति रे चन्द्रः ३८७ । मदिमन्दीतिरे चन्द्रिरधन्द्रः
४१२ । छन्द इति तु छदिवहिभ्यामित्यासि छदयतेः ९५४ ॥

314. ऋदु चेष्टायाम् । उदित्त्वान्ने ऋन्दति तत्रन्द ॥

315. कदु 316 क्रदु 317 कृदु रोदनाद्दानयोः । उदित्त्वान्ने कन्दति च-
कन्द । अचि कन्दो मूलम् । उणादौ ऋडिचट्टीत्यरे कन्दरा ३९७ । भृमृनुत्स-
रीत्युः कन्दुः पाकस्थानम् ७१६ । कन्दुक इति तु क्रमितिमेर्दोन्तधेत्युके
कमेः ५४ ॥

316. क्रदु । उदित्त्वान्ने क्रन्दति चक्रन्द । नन्यादिभ्य इत्यने संक्रन्दनः ।
घञि आक्रन्दः ॥

317. कृदु । उदित्त्वान्ने कृन्दति चकृन्द । कदुङ् क्रदुङ् कृदुङ्ङिति घटादा-
वात्मनेपदिनः कन्दते क्रन्दते कृन्दते ॥

318. क्लिदु परिदेवने । परिदेवनं शोचनम् । उदित्त्वान्ने क्लिन्दति क्लिन्द्यते ।
क्ले क्लिन्दितः । क्लिदुङ् परिदेवने । क्लिन्दते । क्लिदौच् आर्द्रभावे । क्लिद्यति क्लिन्नः ॥

319. स्कन्दुं गतिशोषणयोः । स्कन्दति स्कद्यते चस्कन्द चस्कन्दतुः चस्कन्दुः ।
वेः स्कन्दोक्तयोरिति या पत्ये विष्कन्दति विस्कन्दति । परेरिति क्तयोरपि वा
पत्ये परिष्कणः परिस्कन्नः । ऋदित्त्वाद्वाडि अस्कदत् अस्कान्त्सीत् । अनुस्वारे-
त्त्वान्नेट् स्कन्ता स्कन्स्यति । वञ्चञ्जंसेति पूर्वस्य न्यागमे चनीस्कद्यते । यङ्लुपि
चनीस्कन्दीति चनीस्कन्ति । अचि स्कन्दः प्रस्कन्दः । स्कन्दस्यन्द इति क्तः
कित्त्वाभावाच्चलोपाभावे कन्त्या प्रस्कन्द्य । यादेः क्तौ नाकित्त्वमित्येके प्रस्कद्य ।
भुजिपत्यादिभ्य इत्यनटि प्रस्कन्दत्यस्मादिति प्रस्कन्दनः । विशपतेति णञि गेहावस्क-
न्दमास्ते गेहं गेहमवस्कन्दमास्ते गेहमवस्कन्दमवस्कन्दमास्ते । उणादौ स्कन्धामिभ्यां
धः बहुलाधिकाराइस्य लुक् स्कन्धोसः २५१ । स्कन्देर्धं चेत्यासि स्कन्धः स्कन्धसी
९६० । आस्कन्धते चनीस्कन्धते इति लक्ष्ये नलोपो न वृद्ध्यते । स चेच्छिट्टसं-
मतस्ततो नलोपाभावधिन्य इति वाचकवार्त्तिकम् ॥

अय धान्ताख्यः ॥

320. पिधू गत्याम् । पः स इति सत्ये सेधति सिसेध । गतौ सेध इति
न पत्वं णौ परिसेधयति गां गमयतीत्यर्थः । गतेरन्यत्र स्यासेनीति पत्ये प्रतिषेधति
पापात् अनेकार्थत्वाद्घातं निषेधेपि वर्तते । षोपदेशत्वाद्गतेरन्यत्र नाम्यन्तस्येति पत्ये
सिषेध । इटि सेधिष्यति । ऊदित्त्वाद्दूदितो वेति क्तः षेटि सिद्धा सेधित्या

सिधित्वा । वौ व्यञ्जनादेरितीटि ङ्को वा कित्त्वम् । सनि सिसिधिपति सिसेधिपति ।
 ङ्कि वेद्त्वात् ऋयोर्नेद् सिद्धः सिद्धवान् । निरनुबन्धपाठे तु सिधितः । विधुञ्च
 संराद्धौ । सिध्यति निसिध्यति । स्यासेनीत्यत्र सेधनिर्देशान्नात्र पत्वम् । सेद्धा
 सेत्स्यति ॥

321. पिधौ शास्त्रमाङ्गल्ययोः । शास्त्रं शास्त्रविपर्ययं शासनम् । माङ्गल्यं मङ्ग-
 लविषया क्रिया । अनयोरेवार्ययोरयमौदित् । अर्थान्तरे पुनरुदित्पूर्वक एव ।
 अन्यथा तत्पाठेनर्यकः स्यात् । अर्थान्तरेष्येनेवेद्विकल्पस्य सर्वत्रैव सिद्धत्वात् ।
 षः स इति सत्वे सेधति । पोपदेशत्वात्सस्य कृतत्वे नाम्यन्तस्येति पत्वम् सिपेध ।
 स्यासेनीति पत्वे अभिपेधति । यद्भुत्सुपि अभिपेधिधीति । अड्व्यवाये अभ्यपेधत् ।
 घञि सेधः शौभनः सेधः सुपेधः । निर्दुः सोरिति पत्वम् । औदित्त्वाद्भुत्सुपि इति
 वेद् सेद्धा सेधिता । परोक्षायां स्क्रसृजिति नित्यमिद् सिपिधिव सिपिधिम । घसे-
 कस्वरेति नियमात् कसौ नेद् सिपिध्वान् । वेद्त्वाद्देडोपत इति ऋयोर्नेद् सिद्धः
 सिद्धवान् । उणादौ ऋज्यनीति किति रे सिधौ वृक्षः ३८८ । कपि सिध्रकः ॥

322. शुन्ध शुद्धौ । शुन्धति । इटि शुधितः शुधितवान् । शुधञ्च शौचे ।
 शुध्यति शुद्धः शुद्धवान् । शुन्धिण् शुद्धौ । युजादेर्न वेति वा णिचि शुन्धयति
 शुन्धितः शुन्धते शुधितः ॥

अथ नान्ता नव सेटश्च ॥

323. स्तन 324 धन 325 ध्वन 326 चन 327 स्वन 328 वन
 शब्दे स्तनति तस्तान् । इटि स्तनिता । अचि स्तनः । शब्दे घटादित्वाण्णगि ह्रस्व
 स्तनयति । अन्यत्र स्तानयति । घञि अभिनिटानो विसर्गः । अभिनिटान इति
 पत्वम् । असमानलोपे इति सन्वद्भावे अतिस्तनत् । स्तनण् गर्जे । अदन्तः स्तनयति ।
 समानलोपित्वात्सन्वद्भावाभावे अतस्तनत् ॥

324. धन । धनति । अचि धनम् । इटि धनिता धनिष्यति । मन्वनिनि व-
 निप् धन्या । बाहुलकादात्वाभावः । उणादौ कृषिचमीत्युः धनूर्ज्या चापश्च ८२९ ।
 रुद्यर्तात्युसि धनुः ९९७ ॥

325. ध्वन । ध्वनति दध्वान् । यडि दध्वन्व्यते । इटि ध्वनिता ध्वनिष्यति ।
 अचि ध्वनः । क्ते क्षुब्धविरिब्धेति निपातनात्तमसि नेद् ध्वान्तं तमः । ध्वनितमन्यत् ।
 शब्दे घटादित्वाण्णी ह्रस्वे ध्वनयति । अन्यत्र ध्वानयति । उणादौ पदिपत्रीति इः
 ध्वनिः ६०७ । ध्वनण् शब्दे । अदन्तः ध्वनयति ॥

326 चन । चनति । हिसाया घनादित्वाणौ ह्रस्वे चनयति ॥

327 स्वन । दन्त्यादि स्वनति मस्वान । व्यवात्स्वनोश्ने इति पत्ये विष्यणति अवष्यणति विष्यणाण अवष्यणाण व्यष्यणत अवाष्यणत् । अशनादन्यत्र न पत्यम् विस्वनति मेघ । परोक्षाया जभ्रमेति वैत्ये स्वेनतु सस्वनतु । अवतसने घटादित्वाणौ ह्रस्वे स्वनयति । अन्यत्र स्वानयति । सेत्यात् स्वनिता स्वनिप्यति । न वा कणेति वालि स्वन स्वान । क्षुब्धादिरिधेति मनसि के नेट् स्वान्त मन । स्वनितमन्यत् । श्रसजपेति आडपूर्वात् के वा नेट् आस्वान्त आस्वनितो मृदङ्ग आस्वान्तम् आस्वनित मन । नेनेदेति वालि निस्वन निस्वान ॥

328 वन । वनति ववान । यडि वन्वन्थते । यडलुपि वन्वनीति । तसि वन्वान्त । यमिरमीत्यत्र वनतीति तिन्निदेशान्नलोपाभावेहन्पञ्चमेति दीर्घत्वम् । इटि वनिता वनिप्यति । अचि मृगविहगशब्दैर्वनतीति वनम् ॥

329 वन 330 पन भक्तौ । भक्तिर्भजनम् । वनिरर्थभेदार्थं पुनरिहाधीत । वनति । अनटि सवननम् । क्तौ यमिरमीति नलोपे वति । तिकि न तिकीति दीर्घनलोपाभावे वन्यात् वन्ति । के वनितम् । वनिता । उणादौ जन्त्रकरोरिति निपातनादरे वानर ४०३ । वनिवपिभ्या णिदितीरे वागीर ४२१ । वनूयि याचने । वनुने ॥

330 पन । प स इति सत्ये सनति ससान सेतु सेनु । ये न वेति वात्ये सायते सन्थते । यडि सासायते समन्थते । यडलुपि ससनीति । तसि आ खनीत्यात्ये ससात । इटि सनिता सनिप्यति । सनि इवृधेति वेति सिसनिपति । णिस्तेरेवेति नियमादत्र न पत्यम् । सनीत्यात्ये सिपासति । अत्र पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्थेति पत्यम् । णौ टे असीपणत् । आ खनीत्यात्ये सानि । तिकि ती सनस्तिकीति वात्वनलुको साति सति । पक्षेहन्पञ्चमस्येति दीर्घे सान्ति । तदेव सनतेस्तिकि त्रैरूप्यम् । उणादौ कृवापाजीत्युणि सानु १ । पणूयी दाने । सनोति सनुते । तिकि साति सति । पक्षे तनादित्वात्र तिकि दीर्घश्चेति दीर्घनलुगभावे सन्ति ॥

331 कनै दीप्तिकान्तिगतिषु । दीप्ति प्रकाश । कान्ति शोभा । कनति ककान । इटि कनिप्यति । ऐदिच्चात् कयोर्ने कान्त । शील्यादित्वात्सत्यर्थे न कान्तवान् । वनि मुकावा । क्तिपि मुका मुकानौ । उणादौ दृक्प्रित्यके कनकम् २७ । कनेरीनरु वनीनिका ७३ । स्याजामेति ये कन्या ३८७ ॥

अथ पान्ताः पञ्चदश गुणै वेद् तपं सृपूं अनिदौ शेषाः सेटः ॥

332. गुणै रक्षणे । गुणैभूपेति स्वार्थे आयः गोपायति । अशावि ते वेति याये गोपायां चकार जुगोप गोपायिता । पक्षे औदित्त्वाद्देति गोप्ता गोपिता । कुप्य-
भिद्योञ्जेति निपातनात् क्यपि कुप्यं सुवर्णरजताभ्यामन्यद्वनम् । अन्यत्र शकितकीति ये गोप्यम् । आये शंसिप्रत्ययादित्यः गोपाया । पक्षे क्तौ गुप्तिः । गुपि गोपन-
कुत्सनयोः । जुगुप्सते । गुपञ् व्याकुलत्वे । गुप्यति । गुपण् भासार्थः । गोपयति गोपना ॥

333. तपं 334 धूप संतापे । तपति । निसस्तपे इति पत्वे निष्टपति । व्युदस्तप इत्यात्मनेपदम् वितपते उत्तपते । वितपति उत्तपति पृष्ठम् । तताप तेषुः तेषुः । यडि तातप्यते । यड्लुपि तातपीति तातति । अनुस्वारेत्वाच्चेद् तप्ता तप्तुम् । तपेस्तपः कर्मकादिति कर्तर्यात्मनेपदं क्यथ तप्यते तपः साधुः अर्जयतीत्यर्थः । अ-
तत्र तपः साधुः । अत्र तपः कर्त्रनुतापे चेति भिन्नं भवति । अन्ववातत्र पापः पापेन कर्मणा । अत्रानुतापे भिन्नं न भवति । नन्दादिभ्य इत्यने तपनः । शकितकीति ये तप्यम् । ललाटवातेति खशि ललाटतपः । द्विर्वतपरंतपाविति निपातनात्त्वे द्विर्व-
तपः परंतपः । भृवृजीति खे सर्वतपः । उणादौ असित्यसि तपः तपसी ९९२ ॥

334. धूप । स्वार्थे आये धूपायति । अशिति धूपायां चकार दुधूप धूपा-
यिता । पक्षे नित्यमिडि धूपिता । धूपण् भासार्थः । धूपयति ॥

335. रप 336 लप 337 जल्प व्यक्ते वचने । रपति रराप रेपतुः
रेपुः रपिता रपितुम् । आसुयुवपीति प्यणि राप्यः अभिराप्यः ॥

336. लप । लपति ललाप लेपतुः लेपुः लपिता लपितुम् । प्यणि लाप्यः
अभिलाप्यः । करणेनटि लपनं मुखम् । क्ते लपितम् । षञि आलापः संलापः
प्रलापः । मयलप इति धिनणि प्रलपनशीलः प्रलापी ॥

337. जल्प । जल्पति जजल्प । क्रियाव्यतिहारे इत्यत्र शब्दार्थवर्जनात्त्रात्म-
नेपदम् व्यतिजल्पति । वृड्भिस्तीति टाके जल्पाकः जल्पाकी । षञि जल्पः ॥

338. जप मानसे च । मनो निर्वर्त्ये वचने । चकाराव्यक्ते वचने । जपति
जजाप जपतु- जेषुः । इटि जपिता । गृलुपेति यडि गर्हितं जपति जजल्पते । अत्र
जपजभेति पूर्वस्य मुक्तः । कृवृदिमृजीति वा क्यपि जप्यम् । पक्षे प्यणि जाप्यम् ।
विकल्पबलादेशात्र पवर्गलक्षणो यो न भवति । शोकापनुदेति निपातनात्के कर्णेजपः
सूचकः । अमूर्धमस्तकेति सप्तम्या अलुप् । अन्यत्र तृत्रि कर्णेजपिता मन्त्री । श्वस-

जपेति ऋयोर्वा नेद् जपः जपितः । यजिनपीति यडन्तादूके जञ्जपृकः । व्यधज-
पेत्यनुपसर्गादलि जप्यते इति जपः । सोपसर्गाद्वि उपजापः ॥

339. चप सान्त्वने । चपति चत्राप चेषतुः चेषुः । अचि चपो वंशः । तस्य
विकारः चापं धनुः । उणादौ दिव्यवीत्यटे चपटो विपुलः १४२ । चपेरेटः चपेटः
१५८ । मृदिकन्दीत्यले चपलः ४६५ ॥

340. पप समवाये । पः स इति यस्य सत्वे सपति ससाप सेषतुः सेषुः ।
इटि सपिता सपिप्यति । पोपदेशत्वाष्णिस्तोरेवेति पत्वे सिपापयिपति । येषां तु
नायं पोपदेशस्तेषां पत्वाभावे सिसापयिपति । उणादौ पुञ्जायर्जाति तौ समिरश्चः
६४६ । पप्यशौभ्यां तन् सप्त घटाः ९०३ । चान्तोयमिति चन्द्रः सचति । पलि-
सचेरिवः सचिवः ५२२ । पचि सेचने । सचते ॥

341. सृपुं गतौ । दन्त्यादिः सर्पति । क्ये सृप्यते । ससर्प ससृपतुः ससृपुः ।
लृदिच्चादडि असृपन् । अनुस्वारेच्चाधेद् सर्पां सर्पुम् । लिहादिभ्य इत्यचि सर्पः ।
कुटिलं सर्पतीति गत्यर्यात्कुटिले इति यडद्यचि सरीसृपः । पोपदेशाभावादत्र न
पत्वम् । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि सृप्यम् । भावे षञि संसर्पा (विपादका) ।
अभिधानादस्य स्त्रीत्वम् । उणादौ ऋज्यजितञ्चीति किति रे स्रा काञ्चिन्नदी ३८८ ।
रुच्यर्चिशुचीतीसि सर्पिः ९८९ ॥

342. चुप मन्दायाम् । गताधित्यनुवृत्तेर्मन्दायां गतौ । चोपति किञ्चिच्चल-
तीत्यर्थः । चुचोप । अनटि चोपनम् । इटि चोपिता चोपिप्यति । उणादौ क्षुबुपीति
कित्यः चुप्पं मन्दगमनम् ३०१ । ऋज्यजीति किति रे चुप्रो वायुः ३८८ ॥

343. तुप 344 तुम्प 345 त्रुप 346 त्रुम्प 347 तुफ 348 तुम्फ
349 त्रुफ 350 त्रुम्फ हिंसायाम् । तोपति तुतोप । वौ व्यञ्जनादेरिति ऋस-
ञोरिटि ऋ कित्त्वे तुपित्वा तोपित्वा तुतुपियति तुतोपियति । उति शबर्हाञ्च इति
ऋयोर्वा कित्त्वे तुपितम् तोपितमनेन ॥

344. तुम्प । तुम्पति । प्राचुम्पतेर्गावीति सटि प्रस्तुम्पति गां वत्सः । येषां
तु प्राचुम्पतेः कपीति सूत्रं तेषां कपि समासान्ते सटि प्रस्तुम्परुः । ऋयोः तुपिनः
तुपितवान् । भावे के तुपितम् । अत्र कित्त्वनिमित्तत्वादुदुपान्त्यत्वस्य संनिपातलक्ष-
णत्वेनोति शबर्हाञ्च इति न कित्त्वविपातकत्वं तथा च न गुणः ॥

345. त्रुप । त्रुपति तुत्रोप त्रुपित्वा त्रुपित्वा तुत्रुपियति तुत्रोपियति ॥

346. त्रुम्प । त्रुम्पति तुत्रुम्प त्रुपितः त्रुपितवान् ॥

अय फान्ताः सप्त सेटश्च ॥

347. तुफ । तौफति तुतोफ । क्तयोः तुफितः तुफितवान् ॥

348. तुम्फ । तुम्फति तुतुम्फ तुम्फिता । ऋचृषेति इटि क्तो वा कित्त्वे ।
तुफित्वा तुम्फित्वा ॥

349. व्रुफ । व्रौफति तुव्रौफ व्रुफितः व्रुफितवान् ॥

350. व्रुम्फ । व्रुम्फति तुव्रुम्फ व्रुम्फित्वा व्रुम्फित्वा । तुप तुम्प तुफ तुम्फ
तुदादावपीत्यन्थे तुपति । शे नलुगनिट्थे प्रस्तुम्पति शौः । तुफति तुम्फति ॥

351. वर्फ 352 रफ 353 रफु 354 अर्ब 355 कर्ब 356 खर्ब
357 गर्ब 358 चर्ब 359 तर्ब 360 नर्ब 361 पर्ब 362 बर्ब 363
शर्ब 364 पर्व 365 सर्व 366 रिबु 367 रबु गतौ । सप्तदशाप्येते गत्यर्थाः
फान्तास्त्रयोपि हिंसायामिति कण्वः । वर्फति ॥

352. रफ । रफति ॥

353. रफु । उदिरवात्रे रम्फति ॥

अय वान्ता अष्टादश सेटश्च ॥

354. अर्ब । अर्बति । अनात इत्यात्वे ने च आनर्ब ॥

355 कर्ब । कर्बति । उणादौ दिव्यवीत्यटे कर्बटं क्षुद्रपत्तनम् १४२ ।
वाश्यसौत्युरे कर्बुरः ४२३ ॥

356. खर्ब । खर्बति । अचि खर्बः ॥

357. गर्ब । गर्बति । घभि गर्बः ॥

358. चर्ब । चर्बति । पञ्चि चर्बः । अनटि चर्बणम् ॥

359. तर्ब । तर्बति ॥

360. नर्ब । नर्बति ॥

361. पर्ब । पर्बति ॥

362. बर्ब । ओष्ठयादिः । बर्बति । उणादौ ऋञिचटीत्यरे बर्बरः बर्वरी ।
कुञ्चिताः केशाः ३९७ ॥

363. शर्ब । तालव्यादिः । शर्बति ॥

364. पर्व । षोडशेशः । पः स इति पस्य सत्त्वे सर्वति । षोडशेशत्वाणि-
स्तोरेवेति पत्त्वे सिपर्वयिपति ॥

365 सर्व | सर्वति | सोपदेशत्वात्प्रत्वाभावे सिसर्वयिपति ॥

366 रिबु | उदिच्वात्ने रिम्बति ॥

367 रबु | उदिच्वात्ने रम्बति | अचि रम्ब करम्ब | क्ते करम्बित० |
घर्बेत्यापि केचित्पठन्ति स पुनरनार्पत्वादुपोक्षित | अर्बेत्यादौ रेफस्थाने नकार
कौशिका मन्यन्ते ॥

368 कुबु आच्छादने | उदिच्वात्ने कुम्बति | भीषिभूषीति णावडि कुम्बा |
कुबुण् आच्छादने | कुम्बयति ॥

369 लुबु 370 लुबु अर्दने | उदिच्वात्ने लुम्बति | उणादौ ष्यन्तात्स्व-
रेभ्य इति इ लुम्बि [६०६] ॥

370 लुबु | उदिच्वात्ने लुम्बति | अचि गौरादित्वाद् ड्याम् लुम्बी | लुबु
लुबुण् अर्दने | लुम्बयति | लुम्बयति ॥

371 चुबु वक्तसयोगे | वक्त्रेण सबन्धो
नमस्तुङ्गशिरश्चुम्बि० ॥ इत्युपचारात् ।

उदिच्वात्ने चुम्बति चुचुम्ब चुम्बितुम् ॥

अथ भान्ता अटौ यमवर्जा सेटश्च ॥

372 सृभू 373 सृम्भू 374 स्त्रिभू 375 पिम्भू 376 भर्भ हिंसा-
याम् | आद्याखयो दन्त्याद्याथतुर्थ्यं षोपदेश | सर्भति सिसर्भयिपति | उदिच्वात्
क्कि वेद् सृम्भ्या सर्भित्वा ॥

373 सृम्भू | सृम्भति सिसृम्भयिपति | उदिच्वात् सृम्भ्या सृम्भित्वा ॥

374 स्त्रिभू | स्त्रेभति स्त्रिभेभ स्त्रिभभतु स्त्रिभु स्त्रिभेभयिपति | उदि-
च्वात् स्त्रिभ्या | पक्षे वौ व्यञ्जनादेरिति इटि वा किच्चे स्त्रिभित्वा स्त्रेभित्वा |
सनि स्त्रिभियति स्त्रिभेभियति | क्कि वेदत्वात् क्तयोर्नेद् स्त्रिभ्य स्त्रिभयान् ॥

375 पिम्भू | प स इति पस्य सत्ये सिम्भति | षोपदेशत्वाच्चाप्यन्तस्येति
पत्वे सिपिम्भ | उदिच्वात् सिम्भ्या सिम्भित्वा | वेदत्वात् क्तयोर्नेद् सिम्भ
सम्भयान् ॥

376 भर्भ | भर्भति बभर्भ | इटि भर्भिता ॥

377 शुम्भ | भाषणे च | चकाराद्धिसायाम् | भासने चेत्यन्ये | तालव्यादि |
शुम्भति शुशुम्भ | क्ते सेदत्वात् क्त इत्य शुम्भा शोभेत्यर्थ | शुभ शुम्भत्
शोभार्थे | शुभति | षोपदेशोयमिति गुण | सम्भति | कुपूर्वादिषु कुशुम्भ लक्ष्य च ।

सावटम्भनिशुम्भसुम्भन० ॥ इति ॥

378. यभं 379 जभ मैयुने । मिथुनस्य कर्मणि भावे वा । आद्योन्तस्या-
दिरन्यथ चवर्गादिः । यभति । क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मनेपदे व्यतियभते । क्ये
यभ्यते । ययाम येभतुः येभुः । अनुस्वारेत्वाच्चेद् यथा यब्धुम् । घञि यामः ।
शक्तिकीति ये यभ्यम् ॥

379. जभ । जभः स्वरे इति ने जम्भति जजम्भ । इटि जम्भिता जम्भि-
तुम् । णके जम्भकः । घञि जम्भो वर्तते । शक्तिकीति ये जभ्यम् । गूलुपेति
गर्हार्थाद्याडि जपजभेति पूर्वस्य म्वागमे च जञ्जभ्यते । क्तयोरिटि नागमे नलुकिं
च जभितः जभितवान् । जभैद् गात्रविनामे । जम्भते ॥

अथ मान्ताः सप्तदश यमूंशमंगमूंवर्जाः सेटश्च ॥

380. चमू 381 छमू 382 जमू 383 झमू 384 जिमू अदने ।
पञ्चाप्युदितः टिवृद्धम्विति दीर्घत्वे आचामति । आड्पूर्वस्यैव दीर्घत्वाविधानात्
चमति उचमति विचमति । आचचाम । अमोकम्यमीति णौ ह्रस्वामावे चामयति
आचामयति । आसुयुवपीति प्याणि आचाम्यम् । मोकर्मात्यत्राचमो वर्जनाहृद्धिनि-
पेधामावे णके आचामकः । घञि आचामः । ऊदित्वात् क्ति वेद् चान्त्वा
चमित्वा । वेदित्वात् क्तयोर्नेद् आचान्तः आचान्तवान् । उणादौ ऋच्छिचटीत्यरे
चमरः ३९७ । प्रज्ञाद्याणि चमरः । तप्यणीत्यसे चमसः सोमपात्रम् । गौरादि-
त्वाद् ड्याम् चमसी मुद्गादिभित्तकृता ५६९ । कृपिचमीत्युः चमूः ८२९ ॥

381. छमू । छमति चशम । अमोकम्यमीति णौ ह्रस्वे छमयति । ऊदि-
त्वात् छमित्वा छान्त्वा ॥

382. जमू । जमति जजाम । णौ ह्रस्वे जमयति । ऊदित्वात् जमित्वा
जान्त्वा ॥

383. झमू । झमति जझाम झमयति झमित्वा झान्त्वा । उणादौ झमेर्ज्ञः
ज्ञञ्ज्ञा १३७ ॥

384. जिमू । जेमति । अनटि जेमनम् । घञि जेमः । ऊदित्वात् जीन्त्वा ।
पक्षे वौ व्यञ्जनादेरिति वा कित्त्वे जिमित्वा जेमित्वा ॥

385. क्रमू पादाविक्षेपे पादन्यासे । क्रमो दीर्घ इति दीर्घे क्रामति चक्राम ।
क्रमोनुपसर्गादिति यात्मभेपदम् क्रमते क्रामति । वृत्तिसर्गतायने ऋक्ष्यस्य क्रमते
बुद्धिः न प्रतिहन्यते इत्यर्थः । युद्धाय क्रमते उत्सहते इत्यर्थः । प्राप्ते शाखाणि

क्रमन्ते स्फीतीभवन्तीत्यर्थः । परोपात् पराक्रमते उपक्रमते । तेः स्वार्थे साधु वि-
क्रमते हंसः । प्रोपादारम्भे प्रक्रमते उपक्रमते भोक्तुम् । आडो ज्योतिरुद्रमे आक्र-
मते नभोर्कः । इटि क्रमिष्यति । क्रम इत्यनात्मनेपदे इङ्नियमादात्मनेपदे नेद्
प्रकंसीट उपकंसीट । तुरिति तृप्रत्यये नात्मनेपदधिपयादिङ्नियमादात्मनेपदधिप-
याच्चेद् प्रक्रन्ता उपक्रन्ता । गत्यर्थात्कुटिले इति यडि चङ्क्रम्यते । व्यञ्जनाह्वि
क्रामन्त्यनेनेति क्रमः । भोक्तुमीति वृद्धेरभावः । भावे घञि क्रमः प्रक्रमः उपक्रमः ।
द्रमक्रमो यड इत्यने चङ्क्रमणः । शकधृषेति तुमि प्रक्रमते भोक्तुम् उपक्रमते भो-
क्तुम् । ऊदित्वात् क्ति वेद् क्रन्त्वा क्रान्त्वा । अत्र क्रमः क्ति वेति वा दीर्घः ।
पक्षे क्रमित्वा । वेदित्वात् क्योर्नेद् क्रान्तः क्रान्तवान् । उणादौ क्रमेः कृम च घेत्युके
कृमुको बन्धनः क्रमुकः पूगतसुः ५३ । क्रमिन्भिस्तम्भेरिञ्च नमेस्तु वेति इः क्रमिः
६१३ । क्रमिगमिक्षमेस्तुमाद्यातः क्रान्तुं गमनं तुमर्थश्च ९४२ ॥

386. यमं उपरमे । उपरमो निवृत्तिः । गमिपद्यमश्चः यच्छति । ययाम ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् यन्ता । यमोपरिवेषणे इति षौ ह्रस्वे यमयति केशान् । परिवेषणे
तु यामयत्यतिथीन् । यमः स्वीकारे इत्युपादात्मनेपदम् उपयच्छते कन्याम् । आडो
यमहनः स्वेदने च आयच्छते आयच्छते पाणिम् । समुदाडो यमेरमन्थे इति फल-
यत्कर्तृयात्मनेपदम् संयच्छते उद्यच्छते आयच्छते रज्जुम् । ईगित इत्यात्मनेपदापरा-
दस्याणिगि प्राणिकर्तृकादिति परस्मैपदस्यापयादः परिमुहायमेति फलयत्कर्तृयात्मने-
पदम् आयामयते सर्पम् । यमः मूचने इति मिनः किरये उदायत उदायसाताम् ।
वा स्वीकृतौ उपायत उपायंस्त कन्याम् । यमिर्गमिनम्यातः सोन्तश्च अयंमीत् अयं-
मिष्टाम् । यडि यंयम्यते । यदनुपि यंयमीति । यममदगदोनूपमर्गादिति ये यम्यम् ।
उपसर्गान्तु प्यागि च आयाम्यम् प्रयाम्यम् । यान्द्यमो यने इति निपातनारत्वे यान्-
यमो घृती । अन्यत्राणि याग्यामः । क्योर्धमिर्गमाल्यन्तलोपे यनः यतयान् ।
प्राद्य यमयस इति घिनणि प्रयमणशीलः प्रयामी आयामी । मनिष्युपाद्यम इति
याति संयमः संयामः नियमः नियामः प्रियमः प्रियामः उपयमः उपयामः । न
वा क्रमेत्यनुपमर्गाद्वालि यमः यामः । कौ यतिः । यपि या म इति यान्तलोपे
प्रयम्य प्रयत्य । ऊदित्वात् क्ति वेद् यत्वा यमिन्या । ऊदित्वात् नेच्छन्त्येके ।
निवृत्तौ नास्तीत्यकटि यमकम् । उणादौ यम्यनीत्युने यमुना २८८ । ह्यामेति त्रे
यन्त्रम् ४५१ । मृदिकन्दीत्यने यमत्रम् ४६५ ॥

387. स्यमू शप्ते । स्यमति । नृधमेति शप्ते स्यमनुः स्यमनुः स्यमुः

सस्यमुः । व्येस्यमो यडीति श्वृति सेसिम्यते । अमोकम्यमिचम इति णौ ह्रस्वे
स्वमयति । इटि स्यमिता स्यमितुम् । ऊदित्वात् क्ति वेट् स्यान्त्वा स्यमित्वा ।
वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् स्यान्तः स्यान्तवान् । उणादौ स्यमेः सीम चेतीके सीमिको वृ-
क्षः ४४ । स्यमिकपीतीके स्यमीको वृक्षः ४६ । स्यमेः सिमादेशे च सिमीकः
सूक्ष्मकृमिः ४४ ॥

388. णमं प्रञ्चत्वे । प्रञ्चत्वं नम्रत्वम् । पात्रे इति णस्य नत्वे नमति । णोप-
देशत्वाददुरुपसर्गेति णत्वे प्रणमति । कर्मकर्तर्यकधाताधित्यात्मनेपदे नमते दण्डः
स्वयमेव अनंस्त दण्डः स्वयमेव । अत्र भूयार्थेति प्रतिषेधात् क्यो अिश्च न भवति ।
कर्मणि क्ये नम्यते । ननाम नेमतुः नेमुः । यमिरमिनम्यातः सोन्तश्च अनंसीत्
अनंसिष्ठाम् । ज्वलञ्चलेत्यनुपसर्गस्य णौ या ह्रस्वे नमयति नामयति । सोपसर्गस्य तु
अमोकम्यमीति नित्यं ह्रस्वे प्रणमयति उन्नमयति । यडि नन्नम्यते । यड्लुपि नन्न-
मीति नन्नन्ति । अनुस्वारेत्वाच्चेट् नन्ता नन्तुम् । क्तयोर्धमिरमीत्यन्तलोपे नतः न-
तवान् । आस्ययुवपीत्याड्पूर्वाद् ध्यणि आनाम्यः । स्प्यजसेति रे नमनशीलो नम्रः ।
उणादौ नमेर्नाक चेलुः नाकुर्कपिः ७२० । नमेः प चेति नृः नम्रा ८६२ । सा-
त्मनात्मनिति निपातनान्मानि नाम ९१६ । असित्यसि नमः ९९२ ॥

389. षम 390 ष्टम वैङ्गव्ये । वैङ्गव्यं कातरत्वम् । षः स इति सत्वे
समति सस्ताम । इटि समिता समितुम् । अमोकम्यमीति णिणि ह्रस्वे समयति ।
अचि समः । निर्दुः सुवेरिति पत्वे विषमः । षोपदेशत्वाण्णस्तोरेवेति पत्वे सि-
पमयिपति ॥

390. ष्टम । षः स इति षस्य सत्वे स्तमति तस्ताम । इटि स्तमिता स्त-
मितुम् । णौ स्तमयति । षोपदेशत्वात् तिष्टमयिपति । अचि स्तमः । स्तनध्वनस्वन-
स्यमूपमष्टमान् पडप्यदन्तान् सभ्या अभ्युपागमन् ॥

391. अम शब्दमक्त्योः । भक्तिर्भजनम् । अमति आम आमतुः आमुः ।
अमोकम्यमीत्यत्रामो वर्जनाण्णिणि ह्रस्वाभावे आमयति । मोकमीति ङ्गिति कृति
वृद्धिनिषेधाण्णके अमकः । षञि अमः । आम इति त्वाड्पूर्वस्य षञि अमण् रोगे
इत्यस्य वा णिच्यलि । सेट्त्वात् अमिता अमितुम् । भसजपोति क्तयोर्वा नेट्
अभ्यान्तः अभ्यमितः । जीणदृशीतीनि अभ्यमनशीलो अभ्यमी । उणादौ दम्यमीति
ने अन्तः २०० । चिञिश्चिति रे दीर्घे च आम्रः ३९२ । दृयामेति त्रे अन्वम्
४६१ । वृणनशीत्यत्रे अमत्रम् ४६६ । वञिश्चितीतीत्रे आम्रः ४६९ । पात्रान-

मीति शे अंशः ९२७ । मावावचमीति से अंसः ९६४ । अमेर्भहौ चान्तावि-
ल्यसि अम्मः अंहः ९६२ ॥

392. अम 393 द्रम 394 हम्म 395 मीमृ 396 गमूं गतौ ।
अमिरुदाहत एव । अर्थभेदार्थं तु पुनः पाठः ॥

393. द्रम । द्रमति दद्राम । व्यञ्जनदिरिति वा वृद्धेर्न श्विजायिति प्रति-
पेधात् अद्रमीत् । द्रमक्रमो यड इत्यने दन्द्रमणशीलो दन्द्रमणः । इटि द्रमिता
द्रमितुम् । उणादौ कल्यनीतीले द्रमिलः ४८१ ॥

394. हम्म । हम्मति । सुराद्येष्विति भाष्याद्विर्वडो मकारः । हम्मति
जहम्म । इटि हम्मिता हम्मितुम् । यडि जंहम्म्यते । अत्र मुरतोनुनासिकस्येत्यत्रा-
नुनासिकजातिपरिमहादतोनुनासिकाच्चत्वे पूर्वस्य मुरन्तः । क्वचित्तु म्वागमं नेच्छन्ति ।
तन्मते जाहम्म्यते ॥

395. मीमृ । मीमति मिमीम । इटि मीमिता मीमितुम् । यडि मेमीम्यते ।
ऋदिच्वाण्यौ डे उपान्त्यस्येति ह्रस्वाभावे अमिमीमत् । अयं शब्देपीत्येके ॥

396. गमूं । गमिपदिति छे गच्छति । समो गमृच्छीत्यात्मनेपदे संगच्छते ।
जगाम । गमहनेत्युपान्त्यलुकि जग्मतुः । ऋदिच्चाट्टुद्विद्युतादीत्याडि अगमत् ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् गन्ता गन्तुम् । गमोनात्मने इतीटि गमिप्यति । स्फुटत्रिति परो-
क्षायामिति जग्मिथ जग्मिम । सृजिदृशीति यवि वा नेटि जगन्थ जगमिथ । गम-
हनेति क्सौ वेटि जग्मिथान् जगन्वान् । गमो वेति सिजाशिपोरात्मने वा किच्चम्
समगत । अत्र यमिरमीत्यन्तलोपः । समगंस्त संगसीट संगसीट । गत्यर्थाद्वा
कर्तरि क्ते गतो यामम् । पक्षे कर्माणि गतो यामः । नाज्ञो गमः खड्डौ च विहायसस्तु
विहः प्रवंगः प्रवगः विहंगमः विहंगः विहगः उरगः । पृषोदरादित्वात्सलोपः । शूकमे-
त्युक्त्या अमुक्तः । निपातनात् अत्वरः । दिद्युद्दिदिति क्विपि जगत् । शुक्लैत्यलि
गमः । न ख्येति प्रतिपेधात्स्वरादिति गेर्वेति च णत्वाभावे प्रगमनम् प्रगमना ।
गोचरेति धे निगच्छन्ति तत्र तेन वा निगमः पुटभेदनं शाखं च । पुंनार्णीति बाहुल-
काद्दे आगमः । उणादौ गम्यमीति मे गङ्गा ९२ । विदनेति निपातनादने गगनम्
२७५ । जिभृलिति ऋटि वृद्धौ च गान्त्रं मनः ४४७ । गमेरा चेति त्रे गात्रम्
४६३ । कृसिकम्यमीति तुनि आगन्तुः ७७३ । शुगमिभ्यां डोः गौः ८६७ ।
गमेरिन् गमी ९१९ । आट्थ णिन् आगामी ९२० । गम्यादित्वाद्गविप्यति
साधु । गमेर्दिद्वे चेति कतरि जगत् जगती ८८५ ॥

अय यान्ता अष्टौ सेट्थ ॥

397. ह्य 398 हर्य क्लान्तौ च । चकाराद्गतौ । हयति जहाय । व्यञ्जना-
देरिति वा वृद्धेर्न श्विजाप्रिति प्रतिषेधात् अहयीत् । इटि हयिता हयितुम् । अथि
हयः । गौरादित्वाद् ड्याम् हयी । क्विपि व्योरिति यलुक्यप्यत इत्यङ्गुगिल्येके सुपू-
र्वस्य सुट् । कौ ढस्त्वे इति ढलुकि पूर्वदीर्घे च सूटिः । केवलस्य तु टिः ।
उणादौ ऋपृनहीत्युपे ह्युपौपधिः ५५७ ॥

398. हर्य । हर्यति जहर्त्य हर्यिता हर्यितुम् । मनि । सुहर्मा । वनि सुहर्वा ।
क्विपि विनि वा सुहः ॥

399. मव्य बन्धने । मव्यति ममव्य । मव्यतीति क्विपि व्योरिति यलुक
अनुनासिके चेति वस्य ऊट् तत ऊटेल्यौत्वे भौः । लाक्षणिकत्वाच्च मव्यवीत्युपा-
न्त्येन सन्न ऊडभावः मव्यितः मव्यितवान् । के सेट्त्वात् केट इत्यः मव्या ।
तिकि मौतिः ॥

400. सूक्ष्य 401 ईक्ष्य 402 ईर्ष्य ईर्ष्याः । सूक्ष्य दन्त्यादिः ।
ईर्ष्या कामजमसहनम् । सूक्ष्यति सुसूक्ष्य सूक्ष्यता । मनि यलुकि सुसूक्ष्मा । वनि
सुसूक्ष्वा । क्रुद्दुहेर्ष्येति संप्रदानत्वे चतुर्थ्याम् चैत्राय सूक्ष्यति । क्विपि यलुकि
सौ पदस्येति पलोपे रास्त इति नियमात्कलुगभाये सूक् । कयोः सूक्ष्यितः
सूक्ष्यितवान् ॥

401. ईक्ष्य । ईक्ष्यति । गुणाम्यादेरित्यामादेशे ईक्ष्या चकार । मनि
व्योरिति यलुकि ईक्ष्मा । वनि ईक्ष्वा । ईक्ष्यिता । मैत्रायेक्ष्यति ॥

402. ईर्ष्य । ईर्ष्यति ईर्ष्या चकार । छात्रायेर्ष्यते । अत्र च्छात्रस्य संप्र-
दानत्वेकर्मकलक्षणं तत्साप्यानाप्यादिति भावे आत्मनेपदम् । ईर्ष्यिता । के सेट्-
त्वात् ईर्ष्या । यिः सन्धेर्ष्य इति येः सनो वा द्वित्वे ईर्ष्यायिपति ईर्ष्यापिपति ।
णौ डे योर्द्वित्वे ऐर्ष्ययत् । उणादौ लृणीर्ष्यशलेरानुः ईर्ष्यालुः ८२२ ॥

403. शुच्यै 404 चुच्यै अभिपये । शुच्यै गालव्यादिः । द्रवेण द्रवाणां
परिचासनमभिपयः । ज्ञानमिति चान्द्राः । शुच्यति शुशुच्य । मनि यलुक्पुपान्त्यस्य
गुणे सुशोच्या । वनि सुशोच्या । शुच्यिता । विचि सुशोक् । ऐदित्वात् कयोर्नेद्
शुक्तः शुक्तवान् । तिकि शुक्तिः । केनिट्त्वात्पत्ययाप्राप्तौ खियां क्तिः शुक्तिः ॥

404. चुच्यै । चुच्यति चुच्य चुच्यता । ऐदित्वात् कयोर्नेद् चुक्तः चुक्तवान् ॥

अथ रान्ता अष्टौ सेट्श्च ॥

405. त्सर छद्मगतौ छद्मप्रकारे । तादिरयम् । त्सरति तत्सार । यद्व्रजेति वृद्धौ अत्सारीत् । उणादौ भृमृतृत्सरीत्युः स्सर्यते हस्तेन प्रच्छाद्यते इति त्सरर्मुट्टिः ७१६ । त्सरोत्यपि कौशिकः । त्स्रति ॥

406. क्मर हृद्गुणे कौटिल्ये । क्मरति चक्मार । यद्व्रजेति वृद्धौ अक्मारीत् । अचि क्मरः ॥

407. अभ्र 408 वभ्र 409 मभ्र गतौ । अभ्रति । अनातो नभ्रेत्यात्ये ने च आनभ्र । क्ये अभ्र्यते । अब्र सरूपान्तस्थाया अभावे व्यञ्जनात्पञ्चमेति रो वा लुभ भवति । अभ्रिता । अचि अभ्रम् ॥

408. वभ्र । वभ्रति वाभ्रता ॥

409. मभ्र । मभ्रति मभ्रिता ॥

410 चर भक्षणे च । चकाराद्गतौ । चरति । क्रियाव्यतिहारे गत्यर्थप्रतिषेधाद्गतौ नात्मनेपदम् व्यतिचरन्ति ग्रामम् । भक्षणे तु क्रियाव्यतिहारे गतीत्यात्मनेपदम् व्यतिचरन्ते भक्ष्यम् । उदधर इत्यात्मनेपदे गेहमुच्चरते उद्गङ्गयतीत्यर्थः । साप्यादित्येव ध्वनिश्चरति । समस्तृतीयया अभेन संचरते । यद्व्रजेति वृद्धौ अचारीत् । गृत्तुपेति यडि गर्हितं चरति चञ्चुर्यते । अभ्र ति चोपान्त्येत्यत उत्वं चरफलामिति पूर्वस्य मुरन्तः । यड्यञि चञ्चुरः । चरेराडस्त्वगुराविति ये चर्यम् आचर्य तपः आचर्यमद्भुतम् । वर्चस्कादित्वात्साधुर्गुरौ त्वाचार्यः । णके परिचारकः । अचि चरः । गौरादित्वाद् छ्याम् चरी । प्रज्ञायणि चर एष चारः । पटन्तश्चरन्तीति पटचराश्चैराः । जीर्णयस्त्रं तु भृतपूर्वे प्वराटि भृतपूर्वं पट इवाचरत् पटघरम् । तिङ्गुतौ नार्द्रात्पराटि चरकः । चरेष्टः कुरुचरः कुरुचरी । भिक्षामेनादायान् भिक्षां चरति भिक्षाचरः । सेनां चरति परीक्षेत सेनाचरः । आदीयते इत्यादायो घागुरा तेन आदाय वा चरति आदायचरः । घहादिभ्य इति णिनि व्यभिचारी । व्यभिचारी गगनिपातनात्पक्षे ह्रस्वः । सत्रघ्नचारीति निपातनात्समानं ब्रह्मघ्नं समाने वा घ्नघ्णि गुरुकुले घ्नं चरतीत्येवंशीलः सत्रघ्नचारी । अब्र समानस्य सभावो घ्न-शब्दलोपश्च । भ्राज्यत्कृगिनीत्यौ चरणशीलश्चरिण्युः । समत्यपेति घिनणि संचारी अतिचारी अपचारी अभिचारी व्यभिचारी । लुभृमृग्येनेतीच्चे चरित्रम् । घनि उष्मारः । चरिना चरितुम् । क्तौ तिक् वा चूर्तिः ब्रह्मचूर्तिः । ममजेति क्यपि चयां । परेः सृचर्यः परिचर्या । गोचरसंचरेति निपातनाद्द्व्यपरादे घे गोचरः सचरः । चराचरेति

निपातनादचि चराचर । उणादौ तृकृभित्यणे चरण पाद १८७ । सृपृपर्यात्यमे चर-
म ३४७ । भूमिति णितीन्ने चारित्रम् । भावे करणे कर्मण्यधिकरणे च साधु
४६० । कृशुकुटीति वा णिदि चरि पशु प्राकाराम च । चारि पशुभक्ष्यम्
६१९ । निवहीति वा णिदु चरु स्थाली । चारु ७२६ । मनि चर्म ९११ ॥

411 धोरु गतेश्चातुर्ये । धोरति दुधोर । व्ये धोर्यते । ऋदिस्वाच्च ह्रस्व अदु-
धोरत् । धोरिता । के धोरितम् । नन्यादिभ्य इत्यने आधोरणो हस्तिपक । व्य-
स्तनिर्देश उन्नरार्थ ॥

412 खोरु प्रतीघाते । गतेरित्यनुवृत्तेर्गतिप्रतीघाते । खोरति खुबोर । व्ये
खोर्यते । खोरिता । ऋदिस्वाच्च ह्रस्व अनुखोरत् । अचि खोराधमस्त्री । गके
खोरिका पात्री ॥

अथ लान्ताश्चत्वारिंशत्सेटश्च ॥

413 दल 414 अिकला विशरणे । दलति ददाल देलतु देलु । वदन्न-
जेति वृद्धौ अदालीत् । केचिदेन घटादि मन्यन्ते गौ दलयति । दलिता दलितुम् ।
अचि दलम् । उणादौ दलिषतीत्यपे दलप प्रहरणम् ३०४ । दलेरीपो हिल् च
दलीप ३१० । गृहृमीति भे दल्भ ऋपि ३२७ । दलण् विदारणे । दलयति ॥

414 अिकला । फलति प्रतिफलति उत्फलति यफाल । तृत्रपेत्येत्वे फेलतु
फेलु । वदन्नजेति वृद्धौ अफालीत् । याडि चरफलामिति म्वागमे ति चोपान्व्येत्युत्वे
च पम्फुल्यते । यड्लुपि पम्फुलीति पम्फुलीपि । द्युक्तोपान्व्यस्येति गुणप्रतिषेध ।
पम्फुल्लि पम्फुल्यि । अन ति चोपान्व्येत्यत्रानोदिति वचनाद्गुणाभाव । तास पम्फु-
ल्ल । अचि फलम् सफल । यड्यचि पम्फुल । तिक्कृत्तौ नाप्तीत्यकञि फलकम् ।
अनुपसर्गा शीबोलाधेति के निपातनात् फुल्ल फुल्लमनेन उरफुल्ल सफुल्ल । सोप-
सर्गस्य प्रफुल्ला लता । अत्र औत्वात् ज्ञानेच्छार्थेति वर्तमाने क्त । क्तवती निपात-
नाभावात् फुल्लवान् । ये तु क्तवतावपीच्छन्ति तन्मते फुल्लवान् । आदिच्चाच्च वा
भावारम्भे इति क्तयोर्वा नेटि प्रफुल्लितमनेन प्रफुल्लमनेन प्रफुल्लित प्रफुल्ल । उणादौ
दृक्कृन्नित्यके फलक २७ । कीचकपेचकेति निपातनात् फलहक ३३ । फलेर्गो-
न्तश्चेत्युने फल्गुन फल्गुनी २९१ । कमिवमीति णिदि फालिर्दलम् ६१८ । फ-
लिवल्यमेर्गु फल्गु ७०८ । फल निपत्तौ । फलित ॥

415 मील 416 इमील 417 स्मील 418 इमील निमेषणे । निमेषणं
सकोच । मीलति मिमील । गौ देभ्राजभासेति वा ह्रस्वे अमीलितत् अमिमीलत् ।

मीलिता । के मीलितः । के सेट्त्वात् प्रमीला तन्द्रीः । अनटि मीलनम् । मिलत्
शेषणे । मिलति । अनटि मेलनम् ॥

416. श्मील । तालव्यादिः । श्मीलति श्मीलिता ॥

417. स्मील । दन्त्यादिः । स्मीलति स्मीलिता ॥

418. क्ष्मील । क्ष्मीलति क्ष्मीलिता ॥

419. पील प्रतिटम्भे । प्रतिटम्भो रोपणम् । पीलति पिपील । गौ डे अ-
पीपिलत् । पीलिता । नाम्युपान्त्येति के पीला । अपिपूर्वाण्यके पिपीलकः पिपी-
लिका । वृषोदरादित्वादपेः पिः ॥

420. नील वर्णे । वर्णोपलक्षितायां क्रियायां यथा श्वेतं नीलति मरकत-
कान्त्या । पाठे इति णस्य नत्ये नीलति । णोपदेशत्वाददुरुपसर्गेति णत्व्ये प्रणी-
लति । निनील नीलिता । अत्रि नीलम् प्रणीलम् । नीलात्वाण्योपध्योरिति ङ्याम्
नीली गौरोपधिश्च । अन्यत्र नीला शाटी । काद्येति वा ङ्याम् नीली नीला ।
उणादौ प्रीकैपैनीलेरङ्गुक् नीलङ्गुः कृमिः ७६१ ॥

421. शील समाधौ । समाधिरैकाग्र्यम् । तालव्यादिः । शीलति परिशी-
लति शिशील । गिगि शीलयति । ज्ञानेच्छर्चेति सत्यर्थे के अनुशीलितः । शीलि-
कामीति णे धर्मशीला । घञि शीलम् । उणादौ कोरदृपाटरूपेति निपातनादुपे
शैलूपः शिलूपः शिलूपापत्यं वा ५६१ । शीलण् उपधारणे । शीलयति ॥

422. कील बन्धे । कीलति त्रिकील कीलिता । गिगि कीलयति । नाम्युपा-
न्त्येति के कीलः । घञि कील्यतेनेनास्माद्वा कीलः । कपि कीलकः । के सेट्त्वात्
केट इत्यः कीला । के उत्कीलितः । उणादौ ऋद्वाङित्याले कीलालम् ४७५ ।
नाम्युपान्त्येति किदिः कीलिः [६०९] ॥

423. कूल आवरणे । कूलति अनुकूलति चुकूल कुलिता । के कर्मणि घञि
च कूलम् ॥

424. शूल रजायाम् । तालव्यादिः । शूलति शुशूल शूलिता । के
शूलम् ॥

425. तुल निष्कर्षे । निष्कर्षेण्त्वस्य चर्चिर्निःकारणम् । तुलति तुतुल
तुलिता । के तुलम् । उणादौ नाम्युपान्त्येति किदिः तुलिः शय्या ६०९ । स्वार्थे
के तुलिका चित्रकरशलाका ॥

426. पूल संघाते । पुलति पुपुल पुलिता । के घञि वा पूलः । जातेरया-
न्तेति ङ्याम् पूली तृणोच्चयः ॥

427. मूल प्रतिष्ठायाम् । मूलति मुमूल मूलिता । णिणि उन्मूलयति केशान् ।
के उन्मूलितः । के षभि वा मूलम् । मूलण् रोहणे । मूलयति ॥

428. फल निष्पत्तौ । निष्पत्तिः सिद्धिः । फलति फफाल । वृत्रपेत्येखे फेलतुः
फेलुः । फलिता । के फलितः फलितयान् । बिकलेत्यस्य तु फुल्लः । अचि फलम् ।
पलितमिति तु पलेः ॥

429. फुल्ल विकसने । फुल्लति फुल्ल फुल्लतुः फुल्लुः फुल्लिता । क्तयोः
फुल्लितः फुल्लितयान् । अचि फुल्लम् ॥

430. चुल्ल हावकरणे । मैथुनेच्छाभेरितशरीरविकारो हावकरणम् । चुल्लति
चुल्ल चुल्लिता । अचि चुल्लः । उणादौ किलिपितीति इः चुल्लिः ६०८ ॥

431. चिल्ल शैथिल्ये च । चकाराद्भावकरणे । चिल्लति चिचिल्ल चिल्लि-
प्यति । अचि चिल्लः पटः शिथिल इत्यर्थः । के त्रिल्लितः ॥

432. पेलृ 433. फेलृ 434. शेलृ 435. पेल् 436. सेल् 437
वेह्ल 438. सल 439. तिल 440. तिल्ल 441. पल्ल 442. वेह्ल गतौ ।
पेलति पिपेल पेलिता । ऋदिच्वाणौ डे अपिपेलत् । अचि पेलं वृषणः । पला
यखा दिभाजनविशेषः । णके पेलकः । के पेलितम् । उणादौ वडिषटीत्येव
पेलघम् ९१९ ॥

433. फेलृ । फेलति पिफेल फेलिता । ऋदिच्वात् अपिफेलत् । के फेलितम् ।
के सेदत्वात् केड इत्यः फेला भोजनोद्भिन्नम् ॥

434. शेलृ । शेलति शिशेल । ऋदिच्वात् अशिशेलन् ॥

435. पेल् । पः स इति सत्ये सेलति । सोपदेशत्वात्पत्ये सियेल । ऋदि-
च्वात् आसियेलत् ॥

436. सेलृ । सेलति । सोपदेशत्वाच्च पत्वम् सिसेल । ऋदिच्वात् असि-
सेलत् ॥

437. वेह्ल । वेह्लति आविबेह्लत् ॥

438. सल । सलति ससाल । सोपदेशत्वाच्च पत्वम् सिसालयिपति सि-
सलिपति । षभि भ्रमरैः सल्यते इति सालः ॥

439. तिल । नेलति तितेल तेलिता । नाम्युषान्व्येति के तिलः । तिलन्
शेहने । तिलति । तिलण् शेहने । नेलयति ॥

440. तिल्ल । तिल्लति नितिल्ल निल्लिता ॥

441. पल्ल | पल्लति पपल्ल पल्लिष्यति | उणादौ पदिपटीति इः पल्लिः ६०७ ॥
 442. वेह्ल | वेह्लति विवेह्ल वेह्लिता | क्त्वे वेह्लितम् | णौ डे अविवेह्लत् ॥
 443. वेल् 444 चेल् 445 केल् 446 कैल् 447 खेल् 448
 स्खल चलने | वेलति विवेल वेलिता | ऋदिच्वात् अविवेलत् | अचि वेला
 वेलका | वेलण् उपदेशे | वेलयति ॥

444. चेल् | चेलति चिचेल चेलिता | ऋदिच्वात् अचिचेलत् | अचि चे-
 लम् | चिलत् वसने | चिलति | घञि चेलम् ॥

445. केल् | केलति चिकेल केलिता | ऋदिच्वात् अचिकेलत् | क्त्वे केलि-
 तम् | किलत् शैत्यक्रीडनयोः | किलति | उणादौ किलिपिलीति इः केलिः ६०८ |
 कील वन्धे इत्यस्य तु कीलति कीलितम् कीलनम् कीलिः ॥

446. कैल् | कैलति चिकैल कैलिता | ऋदिच्वात् अचिकैलत् ॥

447. खेल् | खेलति चिखेल खेलिता | ऋदिच्वात् अचिखेलत् | अचि
 खेलम् खेला खुरलिः | षृपोदरादित्वाद्द्रस्ये खिलम् ॥

448. स्खल | स्खलति चस्खाल स्खलिता | अचि स्खलः | चालशब्दार्था-
 दित्यने स्खलनशीलः स्खलनः | क्त्वे स्खलितम् ॥

449. खल संचये च | चकाराच्चलने | खलति चखाल खलिता | गोच-
 रेति निपातनाद्दे खल्यन्ते संश्रियन्ते यशांसि धान्यानि वा यत्रेति खलः खलं रणा-
 जिरं धान्यपत्रनस्यानं च | खलो दुर्जनः | अचि खलति संचिनोति पापं चलति वा
 गुणेभ्य इति खलो नीचः | उणादौ खलिहिंसिभ्यामीनः खलीनम् २८६ |
 लटिखटीति वे खल्वं निघ्नम् | खल्या दृतिः ५०५ | कपाटविराटेति निपातनान्
 खल्याटः १४८ | दृष्टभ्रित्यते खलतः खल्व्याटः २०७ | पदिपटीति इः खलिः
 पिण्याकः ६०७ | खल्यमीत्यतौ खलतिः ६५३ ॥

450. श्वल 451 श्वह्ल आशुगतौ | तालय्यादी | श्वलति | वदप्रजेति श्रुद्धौ
 अश्वालीत् ॥

451. श्वह्ल | श्वह्लति अश्वह्लीत् | श्लिमप्यत्रैके पठन्ति | स ज्वलादिपाठे-
 नैव गतार्थ इति नेहाधीतः ॥

452. गल 453 श्वर्च अदने | गलति जगाल गलिष्यति | अचि गलः कण्ठः |
 स्वर्गोप्ययमनेकार्थत्वान् गलत्युदकं कुण्डिकायाः | उणादौ कलिगनेग्भ्योमेति के
 गुल्लः ३१५ | बहुलमेतान्निर्दर्शनमिति गलिण् धावणे | गालयने उशालयने ॥

अथ वान्ताः सप्तत्रिंशत्सेदथ ॥

453. [चर्च] चर्चति चर्चय चर्चिता । क्ते चर्चित् । उणादौ मयोक्तेति निपातनादाके चार्थाकः ३७ । बहुलमेतच्चिदर्शनमिति चुरादित्वे चर्चयति ॥

454. पूर्व 455 पर्व 456 मर्व पूरणे । पूर्वति पुपूर् पूर्वता । अचि पूर्वः ॥

455. पर्व । पर्वति पपर्व पर्विता । विचि सुपः सुपरौ सुपरः । योः व्यथ्यञ्जने इति षलोपः । उणादौ वृष्टधित्यते पर्वतः २०७ ॥

456. मर्व । मर्वति ममर्व मर्विता ॥

457. मर्व 458 धवु 459 गव गतौ । मर्वति ममर्व मर्विता ॥

458. धवु । उदिच्वाभे धन्वति धन्विष्यति । उणादौ उक्षितक्षीत्यनि धन्वा १०० ॥

459. शवतिर्गतिकर्मा काम्योजेषु भाष्यत । विकार एत्रैनमार्या आहुः । शवति । अचि शवः शवम् । सुप्ठु शवतीति सुशवः । खियां गौरादित्वाद् ष्याम् सुशवी । क्तिप्यनुनासिके चेति षस्योद् तत ऊटेत्यस्यौत्वे शौः । शविष्यति ॥

460 कर्व 461 खर्व 462 गर्व र्पे । कर्चति । खर्वति । गर्चति । चकर्व । चखर्व । जगर्व । अचि षञि वा कर्वः । खर्वः । गर्वः ॥

463. षिवू 464 क्षिवू निरसने । पः स इत्यत्र षिवो वर्जनात्पस्यसत्याभावे षिवृक्त्विति दीर्घे च षीवति । तिर्वा षिव इति पूर्वस्य वा तित्वे तिष्ठेव षिष्ठेव । याडे नेष्टीभ्यते टेष्टीभ्यते । षेविता । ऊदिच्चात् क्ति वेद् ष्चूत्वा षेवित्वा । इवृषेति सनि धेद् तुष्टयुपति टुष्टयुपति । पक्षे तिष्ठेविपति षिष्ठेविपति । वेद्व्यान् ऋयोर्नेद् ष्युतः ष्युतवान् । मन्थनुनासिके चेत्युद्वे सुष्टयोमा । ननि सुष्टयोवा । क्तिपि सुष्टयुः । अचि सुष्टे । षिवृसिञोनटि वेति वा दीर्घे षीवनम् षेवनम् ॥

464. क्षिवू । क्षेवति विक्षेव क्षेविता । ऊदिच्चात् ष्यूत्वा क्षेवित्वा । ऋयोः क्षूनः क्षुनवान् । क्षीवृमप्येके पठन्ति क्षीवति । गौ डे अचिक्षीयत् । क्ते क्षीवितः । षिवू क्षिवृच् निरसने । षीव्यति । क्षीव्यति ॥

465 जीव प्राणधारणे । जीवति जिजीव जीविता । गौ डे भ्रानभामेति वा ह्रस्वे अजीजिवत् अजिजीवत् । नाम्युपान्त्येति के जीव । णके जीवकः पशी । जीव जीवकोपि । यास्तौ रिन्दजीव इति णामे यावज्जीवमधीने । नाञ्चि पुञि चेति णके जीविका । उणादौ जधिरेतानृको जैव चेति जैवतृश ६७ । राडिनन्दी-

त्यन्ते जीवतात् जीवन्तः जीवन्ती २२० । भृशीशपीत्यथे जीवथो वायुः २३२ ।
जीवेरानुः जीवानुर्जीवन्तम् ७८२ । जीवे रदानुर् जीरदानुः ७९५ ॥

466. पीव 467 मीव 468 तीव 469 नीव स्थौल्ये । पीवति पिपीव
पीविता । के पीवः । उणादौ तीवरेति निपातनादरे पीवरः ४४४ । पीवेति
नु ष्यैङः ॥

467. मीव । मीवति मिमीव मीविता ॥

468. तीव । तीवति तितीव तीविता । उणादौ सुरक्षुरेति निपातनान्
तीवः ३९६ । तीवरेति निपातनादरे तीवर जलं व्यञ्जनं च ४४४ ॥

469. नीव । नीवति निनीव नीविता । उणादौ नाम्युपात्त्येति क्तिदिः नीनिः
६०९ । नयतेर्वा ङिदिः ७०५ । सुरक्षुरेति निपातनान् नीवम् नयतेर्वा ३९६ ।
मनादिषु सर्वेषां षिविना तुल्यमुदाहरणम् ॥

470. उर्वे 471 तुर्वे 472 थुर्वे 473 दुर्वे 474 धुर्वे 475 जुर्वे
476 अर्वे 477 भर्वे 478 शर्वे हिंसायाम् । भ्यादोरिति दीर्घे ऊर्वति ऊर्विता ।
ऐदिच्चात् क्योनैद् ऊर्ण ऊर्णवान् । क्विपि राहुगिति च तुकि ऊ. उरौ उरः ।
उणादौ उर्वेरादेरुदेनौ नेत्यारौ ऊर्वारः कर्तुर्निर्मिटी । पर्यारुश्चारनिर्मिटी ८१, ४ ॥

471. तुर्वे । तुर्वति तूर्विता । मनि सुतोर्मा । वनि सुतोर्मा । विञि सुतोः ।
क्विपि तूः सुतूः सुतुरौ सुतुरः । ऐदिच्चात् तूर्ण. तूर्णान् ॥

472. थुर्वे । थुर्वति थूर्विता । ऐदिच्चात् थूर्ण. थूर्णान् ॥

473. दुर्वे । दुर्वति दूर्विता । अवि दूर्वा । क्विपि दुरुः दुरुगौ मुदुरः ।
ऐदिच्चात् दूर्णः दूर्णवान् ॥

474. धुर्वे । धूर्वति धूर्विता । द्विषुद्दिति क्विपि धूः धुगौ धुगः । ऐदिच्चात्
धूर्णः धूर्णवान् । उणादौ शरीरेति क्विति ने धूर्तः विच्चात्त गुणः २०१ । गृषुद्दु-
र्धिधूर्दिभ्यः क्विपि धूः ९४३ ॥

475. जुर्वे । जूर्वति जूर्विष्यति । क्विपि जुजूः जुजुगौ जुजुगः । ऐदिच्चात्
जूर्णः जूर्णान् ॥

476. अर्वे । अर्वति । अनात् इत्यात्ते मे च आनरं । आर्विष्यति । अर्वि
अरं ॥

477. भर्वे । भर्वति भर्वं भर्विष्यति ॥

478. शर्वे । शर्वति शर्वं शर्विष्यति । अर्षि शर्वः ॥

479 मुर्वे 480 मव वन्धने । भ्वादेरिति दीर्घे मुर्वति मुर्विता । अवि
मुर्वा तृणम् । बद्धिकारो मूर्त्वा । क्विपि मू मुरौ मुर । ऐदित्वात् मूर्णं मूर्णवान् ॥

480 मव । मवति ममाथ मेवतु मेवु । क्विपि मव्यवीत्युपान्त्येन सहोष्टि
मू मुवौ मुव सुमू सुम्बौ सुम्ब । मविष्यति । एव मनादिप्प्रपि ॥

481 गुर्वे उद्यमे । भ्वादेरिति दीर्घे गुर्वति जुगुर्व गुर्विता । ऐदित्वात् क्तयो-
नेत् गुर्णं गुर्णवान् । क्विपि गू गुर्गौ गुर ॥

482 पितु 483 मितु 484 नितु सेवने । सेवने इत्येके । त्रयोप्यु-
दित उदित्वाच्चे पिन्वति पिपिन्व । मिन्वति मिमिन्व । निन्वति निनिन्व । पिन्वि-
ता । मिन्विता । निन्विता । मनादिपु पूर्ववत् ॥

485 हितु 486 दितु 487 जितु प्रीगने । त्रयोप्युदित उदित्वाच्चे
पिन्वति जिहि-त् । दिन्वति दिदिन्व । जिन्वति जिजिन्व । निन्विता । दिन्विता ।
जिन्विता । मनादिपु पूर्ववत् ॥

488 इतु व्याप्तौ च । चकारात्प्रीगने । उदित्वाच्चे इन्वति इन्वा चकार ।
अनन्ति वीत्तरपदान्तनेति वा णत्वे प्रेयनम् प्रेयनम् । णके इन्विका मृगशीर्षशिर-
सारका । सुपर्णान्मन्यतुनासिके नेत्युञ्चि स्विनोभा । वनि खोरिति वलोपे
यन्याडिति नस्यात्वे यत्वे च सुयावा । विञ्चि खोरिति वलुकि गणे च स्वे स्वनौ
स्वेन । क्विपि वस्योञ्चि स्विनू । इन्विता इन्वितुम् । यान्तोयमिति धुङ्गर्गाभावा
न्नामिति नकारस्य मो न भवति ॥

489 अत्र रक्षगगतिकान्तिप्रीतितप्रयवगमनप्रवेशभ्रमणस्वाम्यर्ययापनक्रियेच्छादी-
प्यवान्यालिङ्गनहिंसादहनभाववृद्धिपु एकोनविंशतावर्षेषु । कैथित्कान्तिवर्जनादष्टादशसु ।
अन्वैस्तु रक्षगगतिकान्तिप्रीतितृप्तिवृद्धिपु पञ्च । अयति आय आयतु आयु अ-
यिता । क्विपि मय्यर्वाप्त्युञ्चि ऊ उवौ उव । क्तौ ऊति । उगादौ दिव्यर्वात्ये
अयत् १४० । जीण्शीदीति किति ने उन २६१ । श्याकडीतीने अयिन जल-
म् २८० । अवेर्हस्तथ वेति किति मे उमा उमम् ३४२ । मश्विभ्या णिदिनीपे
अविय समुद्र । अविपी दौ ६४७ । पदिपतीति इ अवि ६०७ । तदि-
वृत्यर्मात्यनौ अयनि ६८० । तृस्तृन्तीति ई अवी रजस्यता ७११ । कृमिकमीति
तुनि ओतु ७७३ । अवेर्म ओम् ९३३ ॥

अथ शान्ता सप्त आद्या पञ्च सन्ध ॥

490 कश शब्दे । सौत्रोयमित्येके कौशिकस्वधैट्यधीन । कशानि त-
काश कशिता । अवि वर्गस्कादिष्विति पागमे फतिष्कशोषयायी कृतम् ॥

घाममद्य प्रवेक्ष्यामि भव मे त्वं प्रतिष्कशः ॥

कशा चर्मयष्टिः । घञि काशस्तृणजातिः । उणादौ कशेर्मन्तश्चेतीरे कश्मीराः
४२० । काशिरिति तु काशृड् दीप्ताचित्यस्य ६०७ । वान्तोयमित्यन्ये । कवति ॥

491. मिश 492 मश रोपे च । चकाराच्छब्दे । शब्दने रोपक्रियायां
चेत्यर्थः । मेशति मिमेश मेशिता । नाम्युपान्त्येति के मिशो व्याजः ॥

492. मश । मशति ममाश मशिता । तिङ्कृतौ नाम्नीत्यकटि दृक्कृन्नित्युणा-
दावके वा मशकः २७ ॥

493. शश भुतिगतौ । तालध्यादिः । भुतिभिर्गमने उत्प्लुत्य गमने इत्यर्थः ।
शशति शशाश शेशतुः शेशुः । अत्रानादेशादेरित्यत एत्वम् । अञि शशः
शशकः । शशिता शशितुम् ॥

494. णिश समाधौ । पाठे इति णस्य नत्वे नेशति निमेश निमिशतुः
निमिशुः । अदुरुपसर्गान्तेति णत्वे णशेति । नाम्युपान्त्येति के निशः । स्यादिभ्य
इति के नेशन्ति समाहितमनस्का भवन्त्यस्यामिति निशा । नेशितुम् ॥

495. दृशं प्रेक्षणे । औतीति पदयादेशे पदयति । समो गमृच्छीत्यात्मनेपदे
संपदयते । ददर्श ददृशतुः ददृशुः । अनुस्वारेच्चाक्षेद् द्रष्टा द्रष्टुम् । अत्र अः खजि-
दृश इत्यकारागमः । परोक्षायां स्फुटवृत्तिनीटि ददृशिव ददृशिम । खजिदृशि-
स्त्रिति षचि वा नेटि दद्रष्ट ददर्शिव । स्वरपठेति वा जिति दर्शित्यने द्रश्यते ।
ऋदिच्चाद्वाडि अदर्शन् । अत्र ऋवर्णेति गुणः । पठे दृशिट इत्यत्र दृशो यर्जनात्म-
गभावे सिञ्चि अद्रार्शन् । णौ डे ऋवृवर्णस्येति गुणापवादे वा ऋदादेशे अदीदृशान्
अददर्शन् । सनि स्मृदृश इत्यात्मनेपदे दिदृक्षते । अणिक्रमेति णात्मात्मनेपदे प-
श्यन्ति भृत्या राजानम् दर्शयते राजा भृत्यान् भृत्यैः । अत्र दृश्यभिवदोरिति या-
णिकर्तुर्णिगि कर्मत्वरम् । ऋदुपान्त्येति यपि दृश्यम् । प्राप्तेति शो पश्यः उत्पद्यः ।
लिङ्गश्चि दर्शः । कर्मणोगि देवदर्शः । असूर्येति षडि असूर्यपदया राजदाराः ।
उर्मपदयो राजा । ल्यदाद्यन्तेति टक्सक्किप्सु अन्यत्यदादेशित्यान्ते च तादृशः तादृशी
तादृक्षः तादृक् । दृदृशं दृक्षे इति समानस्य सत्त्वे सदृक् सदृशः सदृक्षः । दृशः ऋ-
निप् मेदृश्रा । स्त्रियां णस्वराचोपेति छत्राम् नम्य रत्ने च तच्चदृश्रि । शाम्-
युधीत्यने सुदर्शनः । विदृग्भ्यः कारस्त्र्ये णम् कन्यादर्शं वरयति । पशुर्गिति तु स्पशेः
स्पशिश्रम्भेः स्नुक् चेति उपत्यये रूपम् { उगादा ७३१ } ॥

496 दश दशने । दशनं दन्तकर्म । दशापञ्च इति ननुकि दशानि । खे

दश्यते । ददंश । संयोगान्तत्वादिन्ध्यसंयोगेति परोक्षायाः किर्याभावे ददंशतुः
 ददंशुः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् दंटा दंटुम् । व्यञ्जनानामिति वृद्धौ अदाङ्गित् । ग्लुपेति
 यडि गर्हितं दशति दन्दश्यते । यङ्लुपि दन्दशीति । सूत्रे कृतनलोपस्य निर्देशादत्र
 नो लुक् । यजिजपीलूके दन्दशकः । कर्मणोणि वृषं मूषिकं दशति वृषदंशो वि-
 डालः । दंशोत्रः दंष्ट्रा । अचि दंशः दंशी । घभि उपदंशः । दशनावोदैधौञ्चेति
 निपातनादनटि दशमम् दशनो दन्तः । दंशेस्तृतीययेति णमि मूलकेनोपदंशं मूलको-
 पदंशं भुङ्क्ते । अत्र तृतीयोक्तं वेति घा तरुपुरुषः । उणादौ लुपुथ्यिति किल्यानि दश
 घटाः ९०१ ॥

अथ पान्ता एकचत्वारिंशत् कृषंवर्जाः सेटश्च ॥

497. घुषृ शब्दे । घोपति जुघोष । ऋदिच्चाद्वाडि अघुषत् । पक्षे अघोषीत् ।
 घुषेरविशब्दे इति ऋयोर्नेट् घुटा रज्जुः । विशब्दने त्विटि अवघुषितं वाक्यमाह ।
 संपूर्वात् भसजपेति वा नेटि संघुटा संघुषिता रज्जुः । संघुटं संघुषितं वाक्यम् ।
 घुषृण् विशब्दने । घोपयति । आडः क्रन्दे । आघोषयति । उणादौ इपिपुषीतीत्सौ
 घोषयित्नुः शब्दः ७९७ ॥

498. चूप पाने । चूपति चुचूप चूपिता । क्ते निश्चूपितम् । चूपित्वा ॥

499. तूप तुटौ । तूपति तुतूप तूपिता तूपितम् । क्ते सेट्त्वात् तूपा । तुषं ह-
 पच् तुटौ । तुप्यति ॥

500. पूष वृद्धौ । पूषति पुपूष पूषिता । क्ते पूषितः । उणादौ उक्षितक्षी-
 त्यनि पूषा १०० ॥

501. लुप 502 मूप स्तेथे । लोपति लुलोप लोपिता । नाम्युपान्त्येति के लुपः ॥

502. मूप । मूपति मुमूप मूपिता । नाम्युपान्त्येति के मूपः मूपा तैजसा-
 वर्तनी । गौरादित्वाद् ङ्याम् मूर्षी । ङके मूरकः ॥

503. पूष प्रसवे । पः स इति पस्य सत्वे सूषति । पोषदेशत्यात्यत्वे छ-
 पुष । येषां तु सौषदेशस्तन्मते पत्वाभावे छसूप । सूषिता । नाम्युपान्त्येति के सूषः ।
 गौरादित्वाद् ङ्याम् सूषी । तालव्यादिरयमिति चारकाः । शूषा शाकम् ।

504. ऊप रुजायाम् । ऊपति । गुहनाम्यादेरित्यामादेशे ऊपां चकार ।
 नाम्युपान्त्येति के ऊपः । ऊपितुम् । अनटि ऊपणं मरिचम् । च्युपणं त्रिकटुकम् ।
 मनि ऊप्मा । ऊपरं क्षेत्रमिति तु ऊपाद्गोशमादेरिति चानुरार्थिके रे । ऊपरं जल-
 मिति तु मध्यादिभ्य इति मत्वर्थयि रे सिद्धम् ॥

505. ईष उञ्जे । उञ्जमुच्चयनम् । ईषति । गुरुनाम्यादेरित्यामादेशे ईषां चकार । ईषिता । क्ते सेट्त्वात् क्तट् इत्यः ईषा व्रणगवेषणी मञ्जुकाद्यवयवश्च । उणादौ ऋच्यूजीतीक्ते ईषीकानृगशलाका । ईषीकेति तु इषत् इच्छायामित्यस्य ४८ ॥

506. कृषं विलेखने । विलेखनं हलोत्कर्षणम् । कर्षति चकर्ष । अनुस्वारच्चाच्चेट् ऋटा । स्पृशामृशेति वा सिचि अकार्षीत् । स्पृशादीति वा अकारागमे अकार्षीत् । पक्षेनिट्त्वात् ऋशिट् इति सकि अकृक्षत् । णौ डे ऋद्वर्णस्येति वा ऋदादेशे अचीकृषत् अचकर्षत् । नन्द्यादिभ्य इत्यने संकर्षणो हली । अन्यत्र नाम्युपान्त्येति के संकृषः । व्यञ्जनाद्भि आकर्षो धूतफलहकम् । उपपीडेति णमि पटोपकर्षं धावति भ्राट्रोपकर्षं धानाः खादति । तृतीयोक्तं वेति वा तत्पुरपः । पक्षे पटे पटेन चोपकर्षं धावति भ्राट्रे भ्राश्रेण चोपकर्षं धानाः खादति । उणादौ कृषे-गुङ्गुद्धी च वेत्यने कर्षकः कार्षकः कृषकश्च कुटुम्बी ३१ । पपुलीति किलीके कृषिकः पामरः ४१ । घृषीकेति किति णे कृष्णः १८३ । नाम्युपान्त्येति कितिः कृषिः ६०९ । कृषेश्च चादेरित्यणौ चर्षणः चर्षणी कुलटा ६४१ । कृषिचमीलः कर्षुः कुल्या ८२९ । कृषीत् विलेखने । कृषति कृषते ॥

507. कष 508 शिष 509 जष 510 क्षष 511 वष 512 मष 513 मुष 514 रुष 515 रिष 516 यूष 517 जृष 518 शष 519 चष हिंसायाम् । कषति । कृलाभ्रेति ये कुलकषा नदी । सर्वान्महश्च सर्वकषः खलः । कषः कृच्छ्रगवने इति ऋयोर्नेट् कटं कृच्छ्र गहन च । कषोभिड इति भविष्यति साधुः । अजानेः शीले इति णिनि पादाभ्यां कषणशीलः पत्तार्थी । अत्र हिम-हनीति पद्मायः । योर्धनेति घिनणि विकषणशीलो विकार्षी । गोचरेति निपातनाद्-अपरादे घे कषः आकषः निरायः । निमुलारकष इति णमि निमुलराय कषति । हनश्च ममृलान् समूलकार्षं कषति । उणादौ म्यमिकर्षीतीके कषीका कुडालिका ४६ । प्राटः पगीतीके प्राकार्षिको वायुः ४२ । मायायनीति मे कक्षगृणं गहनारण्यं च । कक्षः कक्षा बाहुमूलं गृहेपान्तश्च ८६४ । कृद्गुटीति वा णिदः कर्ष-निरूपोपलः खनित्रं च । कादिः कर्षकः ६१९ । कषेग्देष्टौ च ष इत्युः कषट्टः कषट्टः ८३१ । ममिग्निकर्षिभ्यामाः निरुषा परंतं नदी ८९८ ।

508. शिष । शालय्यादिः । शेषति शिद्योश्च शेषिना शेषिनुम् । वेनिदिट् नेच्छन्ति । तन्मते द्रोटा द्रेटुम् । नाम्युपान्त्येति के शिषः । यर्मणि षान् शेषम् । शिषूष् शिषोषणे । विदिनटि । शिष्य् अमर्षोपयोगे । शेषयति । अन् शेषः । अत्र युनादित्वाद्वा गिच् । पक्षे शेषति ॥

509. जप । जपति जपिता ॥

510. झप । झपति झपिता । अञि झपः ॥

511. वप । वपति वपिता ॥

512. मप । मपति मपिता । कर्मणि घञि मापः ।

513. मुप । मोपति मोपिता । मुपश् स्तेये । मुष्णाति । मुषेर्दाँर्धधेत्युणादा-
विके मृषिक आसुः ४३ । मृषिका तत्त्री ॥

514. रूप । रोपति । तादौ सहलुभेच्छेति वेद्त्वात् रोष्टा रोपिता रोष्टुम्
रोपितुम् । वेष्टोपत इति निषेधापवादे अस्जपेति क्तयोर्धा भेटि रष्टः रुषितः । शी-
ल्यादित्वाद्भ्र सत्यर्थे क्तः । रपच् रोपे । रूप्यति ॥

515. रिप । रेपति । सहलुभेच्छेति वेष्टि रेष्टा रेपिता रेष्टुम् रेपितुम् ।
वेद्त्वात् क्तयोर्नेट् रिष्टः रिष्टवान् रिष्टम् अरिष्टम् । उणादौ निष्ठीपीति किति धे
रिप्त्रः ९११ ॥

516. युप । युपति युयुप युपिता । नाम्युपान्त्येति के युपः युपम् । गौरा-
दित्वाद् ड्याम् युषी ॥

517. जुप । जृपति जृपिता । नाम्युपान्त्येति के जृपः । क्ते जृपितः । क्तेट्
इत्यः जुपा ॥

518. शप । तालव्यादिः । शपति शपिता । उणादौ षष्पाश्चिन्धेति वे श-
प्यते शप्पो बालतृणम् २९९. ३०० ॥

519. चप । चपति चपिता । तिङ्शतौ नाम्नीत्यकटि चपकः । रपेन्त्यपि
कप्यः । लपति ॥

520. वृपृ सघाने च । चकारार्द्धिसायाम् । वर्षति वर्षर्ष वृपृपनुः वर्षिता ।
उदित्त्वान् चिक्रि धेद् वृष्टा वर्षित्या । चिक्रि धेद्त्वान् क्तयोर्नेट् वृष्टः वृष्टवान् ॥

521. भप भर्मने । भर्त्सन कुत्सितशब्दकरणम् । अतो भर्त्सने शब्दकर्म-
कोयम् । भपति भ्र भुङ्क्तीत्यर्थः । भपति भपकः पैशुन्येन वन्तीत्यर्थः । वभाप
भपिता । अञि भपः । गौरादित्वाद् ड्याम् भर्षी । क्ते भपितम् । तिङ्शतौ नाम्नी-
त्यकटि भपकः ॥

522. जिपू 523 विपू 524 मिपू 525 निपू 526 पृपू 527
वृपू सेचने । षट्प्युदितः । जेपति जेपिता । उदित्वात् चिक्रि धेद् निष्टा । धौ
ष्यञ्जनादेरिति या क्तिच्ये जेपित्या जिपित्या ॥

523. विपू । वेपति पारिषेपति वेपिता विप्टा वेपित्वा विपित्वा । विपूकी व्याप्तौ । वेवेष्टि वेवेष्टे ॥

524. मिपू । मेपति मेपिता मिप्टा मेपित्वा मिपित्वा । लिहादिभ्य इत्यचि मेपः । मिपत् स्पर्शायाम् । मिपति ॥

525. निपू । नेपति नेपिता निप्टा नेपित्वा निपित्वा । बहुभिरयं न पठ्यते ॥

526. पृपू । पर्पति पर्पिता पृप्टा पर्पित्वा । वेद्व्यात् ऋयोर्नेद् पृष्टः पृष्टवान् । नाम्युपान्त्येति के पृषः । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि पृष्यम् । उणादौ पीविशीति किति ठे पृष्टम् १६३ । पृषिरञ्जीति कित्यते पृषतो मृगो विन्दुश्च २०८ । ऋशि-
पिशीति किति ते पृषितं वारिविन्दुः २१२ । हिरण्येति निपातनादन्वे परिपर्पतीति पर्जन्यः ३८० । ऋद्भ्रिति किति गौ पृष्णिः किरणः ६३५ । पृषिहपिभ्यां वृद्धिभेति गौ पार्ष्णिः ६३६ । द्रुहिवृहीति कतरि पृषन्ति जलविन्दवः । पृषती मृगी । स्थूलपृषतीमालभेत ८८४ ॥

527. वृपू । वर्पति वर्षिता वृप्टा वर्षित्वा वृष्टः वृष्टवान् । ज्ञानेच्छान्तेति ॥ सत्यर्थे के वृष्टो मेघः । कृवृषीति वा क्यपि वृष्यम् वर्ष्यम् । नाम्युपान्त्येति के वृषः । शूकमेत्युकाणि वर्षणशीलो वर्षुकः । वर्षादयः ऋषिभ्य इत्यलि वर्षम् । भिदा-
दय इति निपातनादडि वर्षाः । क्विबिति क्लृप्तपदादिभ्य इति वा क्विपि प्रवर्षति प्रवर्षन्त्यत्र मेघा इति वा प्रानृद् । अत्र गतिकारकस्तेति प्रस्य दीर्घः । उणादौ ऋषिवृषीति कित्यभे वृषभः ३३१ । नृषिरपीति कित्यले वृषलः ४६८ । ऋद्-
भ्रिति किति गौ वृष्णिः ६३५ । लृपृष्यति कित्यनि वृषेन्द्रः ९०१ । दिवपु-
रीति किदाः वृषा प्रबलम् ५९९ ॥

528. मृपू सहने च । चकारान्तेचने मर्पति मर्पिता । उदित्यात् षिक्रि वेद् मृष्टः । इति ऋद्धेति ऋते वा क्विचरे मृषित्वा मर्षित्वा । वेद्व्यात् ऋयोर्नेद् मृष्टः मृष्टवान् । अत्रानिद्व्यात् ऋयोः क्षान्ताद्यपि मृषः क्षान्ताविति न किञ्चप्रतिषेधः । दास्युधीत्यने दुर्मर्षणः सुमर्षणः । मृषीच् नितिक्षायाम् । मृष्यति मृष्यते । अप-
मृषितं वाक्यमाह ॥

529. उपू 530 थ्रिपू 531 क्षिपू 532 मुपू 533 मुपू दाहे । पन्ना-
प्युदितः । ओषति । जामुषेति यामादेशे ओषा चकार उषेय । ओषिता । उदि-
त्यात् षिक्रि वेद् उष्टा उषित्वा । ये नृदिन न मन्यन्ते तन्मते उषित्येव भवति ।
उणादौ उषे. किमुक् चेति हे उषा ८८ । यनिकर्षीति ठे ओष्टः १६२ । मृषी-

हेति किति णे उष्णम् १८३ । सूमुखनीति किति ऋटि उट्टः ४४९ । उपेर्ज
चेत्यसि ओजो बलम् ९९९ । मिथिरञ्जुपीति कित्यसि उपः प्रातः ९७१ ॥

530. श्रिपू । श्रेपति शिश्रेप श्रेपिता श्रिट्वा श्रेपित्वा श्रिपित्वा श्रिटः श्रिट-
वान् । नाम्युपान्त्येति के श्रिपः ॥

531. श्लिपू । श्लेपति श्लेपिता श्लिट्वा श्लेपित्वा श्लिपित्वा श्लिटः श्लिटवान्
अश्लेपीन् । श्लिपञ् आलिङ्गने । श्लिप्यति श्लेटा श्लेप्ता । श्लिपण् श्लेपणे । श्लेपयति ॥

532. मुषू । मोपति पुमोप मोपिता मुष्ट्वा मोपित्वा मुपित्वा । उणादौ निघृ-
पीति किति वे मुष्वा निवृत्तिः ९११ ॥

533. पुषू । मोपति पुमोप मोपिता मुष्ट्वा मोपित्वा मुपित्वा मुटः मुटवान् ।
मुपञ् दाहे । मुप्यति । मुप, मुपश् द्वेहसेचनपूरणेषु । मुष्णाति मुष्णाति ॥

534. घृषू । घर्षति जघर्ष घर्षिता । ऊदित्त्वात् घृष्ट्वा घर्षित्वा ।
वेदत्वात् क्तयोर्नेद् घृष्टः घृष्टवान् । नन्द्यादिभ्य इत्यने संघर्षणः । उणादौ निघृपीति
किति वे निघृष्वोनुकूलः ९११ ॥

535. हृषू । अलीके । हर्षति जहर्ष हर्षिता । ऊदित्त्वात् हृष्ट्वा हर्षित्वा ।
वेदत्वात् क्तयोर्नेद् हृष्टः हृष्टवान् । शील्यदित्वाद्ब्र सत्यर्थे क्तः । हृषेः केश-
लोमविस्मयप्रतिघाते इति वा नेटि हृष्टाः हृषिताः केशाः हृष्टम् हृषितं केशैः ।
एवं हृष्टानि हृषितानि लोमानि । हृष्टः हृषितश्चैत्रः विस्मित इत्यर्थः । हृष्टाः हृषिता
दन्ताः प्रतिहता इत्यर्थः । उणादौ हृषिवृत्तित्युले हर्षुलः कामी ४८६ । हृषिपुपीति
णावित्त्वौ हर्षयित्त्वाः स्वजनः ७९७ । तुपं हृषञ् तुष्टौ । हृष्यति ॥

536. पुष पुष्टौ । पोपति पुपोप अपोपीत् पोपिता । स्वस्त्रेहनार्थादिति णभि
स्वपोषम् गोपोषम् रौपोषम् । पुपितः । उणादौ सूपुषिभ्यां क्तिदिति करे पुष्करम्
४३६ । कतिपुषेः कलक् पुष्कलः ४९६ । हृषिपुपीति णावित्त्वौ पोपयित्त्वुमेषः
७९७ । पुषञ् पुष्टौ । पुष्यति अपुषत् । अत्र तृदिदक्षुनेत्यद् । पुषद् पुष्टौ । पु-
ष्णाति । पुषण् धारणे । पोपयति ॥

537. भूष 538 तसु अलंकारे । भूपति बुभूष भूपिता । क्ते भूषितः ।
क्ते सेदत्वात् क्केट इत्यः भूषा । अनटि भूषणम् ॥

अथ सान्ताखयोद्देश घसूवर्जाः सेटश्च ॥

538. तसु । उदित्त्वात्ते तंसति तत्सं तंसिता । व्यञ्जनाद्द्वि उत्तंसः अव-
तंसः । भूष तसुण् अलंकारे । भूषयति । तंसयति ॥

539. तुस 540 हस 541 हस 542 रस शब्दे । तोसति तुतोस तो-
सिता । उणादौ तोसलो राजा । तोसला देशः ४६५ ॥

540. हस । हसति जहास हसिता । के हसितः । उणादौ लटिखटीति
वे हस्यः ५०५ ॥

541. हस । हसति जहास जहसतुः जहसुः हसिता । के हसितः ॥

542. रस । रसति ररास रेसतुः रेसुः रसिता । के रसितम् । उणादौ रसेर्वेति
णिति ने राक्षीपधिः । रक्षा जिह्वा २६० । रसण् आस्यादनघ्नेहनयोः । अदन्तः रस-
यति । कर्मण्यलि रसः । व्यासिरसीत्युणादावने रसना रसनं जिह्वा २६१ ॥

543. लस श्लेषणक्रीडनयोः । लसति ललास लेसतुः लेसुः लसिता । के
लसितम् । अचि लसः कर्मसु श्लिष्टः समाहित इति यायत् । न लसोलसः । वेर्वि-
चेति धिनाणि विलसनशीलो विलासी । व्यणि लास्यम् । घञि धिलासः । हृदयस्य
हृदिति हृददेशे हृदासः । तिकृतौ नाघीत्यके लसिका रोगः ॥

544. घसू अदने । घसति । क्ये घस्यते । जघास जक्षतुः जक्षुः । अत्र गम-
हनेत्युपान्त्यलोपे । अधोपे इति प्रथमत्वे घस्वस इति पत्यम् । अनुस्यारेच्वाच्चेद् घस्ता
घस्तुम् । सृघस्यदो मरक् घस्मरः । घञि घासः । उणादौ भीवृधीति रे घसो दिनम्
३८७ । मरग्विपय एव घसिरित्येके ॥

545. हसे हसने । हसति जहास जहसतुः जहसुः हसिता । व्यञ्जनादेरिति
या घृद्धेरेदिच्वाच्च धिजाधिति प्रतिषेधे अहसीत् । क्रियाव्यतिहारे इत्यत्र हसो वर्ज-
नाच्चात्मनेपदम् व्यतिहसन्ति । न या कृणोति यालि हसः हासः । उणादौ दम्यमीति
ने हस्तः २०० । भीवृधीति रे हसो दिनम् । महस्रं दश शतानि ३८७ ॥

546. पिसृ 547 पेसृ 548 वेसृ गतौ । पेसति पिपेस पेसिता । ऋदि-
च्वाणौ डे अपिपेसत् । नाम्युपान्त्येति के पिसः । स्थेशभासेति वरे पेसनशीलः
पेस्वरः । पिसण् हिंसायाम् । पेसयति ॥

547. पेसृ । पेसति । क्ये पेस्यते । पिपेस पेसिता । ऋदिच्वाणौ डे अपि-
पेसत् । के पेसितम् ॥

548. वेसृ । वेसति । क्ये वेस्यते । विपेस । ऋदिच्वाणौ डे अविपेसत् ।
वेसिता । के वेसितम् । उणादौ जटरक्रकरोति निपातनादरे वेमरः ४०३.४३९ ॥

549. शसू हिंसायाम् । शालव्यादिः । शमति शशाम । अनादेशादेरित्ये-
त्यस्य न शसददेति प्रतिषेधात् शशामनुः शशामुः । शसिता । ऊदिच्वात् शस्य

शसित्वा । धृषशस इति प्रगल्भे एव नेद् विशस्तः प्रगल्भः । अन्यत्रेति विश-
सितः । व्यञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न श्विजापिति प्रतिषेधे अशसीत् । नीदाधिति ऋटि
शखम् । उणादौ शासिशंसीति तृः विशस्ता घातकः ८५७ ॥

550. शंसू स्तुतौ च । तालव्यादिः । चकाराद्धिसायाम् । शंसति शशंस
शशंसतुः शशंसुः । क्ये शस्यते । शंसिता । ऊदिच्वात् शस्त्वा शंसित्वा । क्ति
वेदत्वात् क्योर्नेद् शस्तः शस्तवान् । कृषृपीति वा क्यपि प्रशस्यम् । पक्षे प्यणि
प्रशंस्यम् । अणि नृशंसः । यो मृतान् शंसति निर्गतशंसो वा नृशंसः निरनुकम्प
इत्यर्थः । पृषोदरादित्वाच्चिरो नृभावः । अनेकार्थत्वाद्वा द्रोहार्यत्वे नृन् शंसतीति
नृशंसः । ब्राह्मणादाहत्य शंसतीत्यजातेरिति णिनि ब्राह्मणाच्छंसी । ब्राह्मणाच्छं-
सीति निपातनाद् डसेरलुप् । शंसिप्रत्ययादित्यः प्रशंसा । उणादौ चिमिदोति किति
त्रे शखं स्तोत्रमायुधं च ४५४ । शासिशंसीति तृः शंस्ता पशुविशसिता ८५७ ॥
जर्त्स परिभाषणाहिसातर्जनेष्वित्येके । जर्त्सति जर्त्सन्ती स्त्री ॥

अथ हान्ताः पञ्चदश मिहदहंवर्जाः सेटश्च ॥

551. मिहं सेचने । मेहति मिमेह । अनुस्वारेच्वाच्चेद् मेहा मेहुम् । हशिट
इति सक्ति अमिक्षत् । नाम्युपान्त्येति के मिहः । लिहाद्यच्चि व्यञ्जनादिति षञि
वा न्यङ्कूद्धेति षत्वम् मेघः । ऋयगेति प्यणि मेघः । नीदाधिति ऋटि मेद्ः ।
अनटि मेहनम् । दाश्वत्साद्भेति निपातनात् कसौ मीढ्वान् मीढ्वंसौ । उणादौ शुपी-
पीति क्तिरीरे मिहिरः ४१६ ॥

552. दहं भस्मीकरणे । दहति ददाह । अनुस्वारेच्वाच्चेद् दग्धा पश्यति ।
गूलुपेति यडि जपजभेति पूर्वस्य मौ दन्दद्यते । यड्लुपि दन्दहीति दन्दग्धि ।
प्यणि दाद्यम् । व्यञ्जनाद्भि निदद्यतेस्मिच्चिति निदाघः । भाये षञि दाघः ।
कर्मणि अवदाघः । भक्ष्ये न्यङ्कूद्धेति षत्वम् । अन्यत्र अवदाहः । वेदह इति
घिसृणि विदहन्शौलो विदाही । परेरिति परिदाही । उणादौ ष्वसिरस्त्रीत्यने
दहनः २६९ ॥

553. चह कल्कने । कल्कणं शाठ्यम् । चहति चचाह चेहतुः चेहुः ।
व्यञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न श्विजापिति प्रतिषेधात् अचहीत् । यडि चाचद्यते । यड-
लुपि चाचहीति चाचाडि । अचि चहः शठ इत्यर्थः । चहण् कल्कने । अदन्तः
चहयति । चरणः शाठ्ये इति त्रिणस्परे णौ या दीर्घे अनाहि अचहि चाहं चाहम्
चहं चहम् ॥

554. रह त्यागे । रहति रराह रेहतुः रेहुः । न श्विजायिति वृद्धिप्रतिषे-
धात् अरहीत् । उणादौ कृवापाजीत्युणि राहुः १ । असित्यसि रहः १५२ । रहण्
त्यागे । रहयति । अलि विरहः ॥

555. रहु गतौ । उदित्वाच्चे रहति ररंह रंहिता । उणादौ असित्यासि रंहः
१५२ । रहण् गतौ । रंहयति ॥

556. दृह 557 दृहु 558 वृह वृद्धौ । दर्हति ददर्ह ददृहन्तुः ददृहुः दर्हिता ॥

557. दृहु । उदित्वाच्चे दृहति । क्ये दृहते । बलिस्थूले इति निपातनात् क्ते
दृहेर्दृहेश्च दृढः । दृहितुम् ॥

558. वृह । वर्हति वर्हिता । क्षुब्धविरिभ्येति निपातनात् क्ते नेद् परिवृढः
प्रभुः । उणादौ दृहिवृहीति क्तुः वृहन् वृहन्तौ वृहती ८८४ ॥

559. वृह 560 वृहु शब्दे च । चकारादृद्धौ । वर्हति वर्हर्ह वर्हिता ।
ऋदित्वाद्दृदित्वाच्चेति वाडि अवृहन् । पक्षे अवर्हति । शतरि वर्हन् वर्हन्तौ वर्हन्तः ।
णके वर्हकः ॥

560. वृहु । उदित्वाच्चे वृहति वृहिता । क्ये वृहते । णके वृहकः । वृहन्
वृहन्तौ वृहन्तः । क्ते वृहितम् । क्षुब्धविरिभ्येति निपातनात् क्ते परिवृढः । उणादौ
वृहेर्नोच्चेति मनि ब्रह्म ११३ । वहिर्वृहेर्नेतुक् चेतीसि वर्हिः ११० ॥

561. उहृ 562 तुहृ 563 दुहृ अर्धेने । ऋदित्वाच्चाडि औहति । उपसर्ग-
स्येत्यर्णलोपे अपोहति । ऋदित्वाच्चाडि औहन् । पक्षे औहीत् ॥

562 तुहृ । तोहति । ऋदित्वाच्चाडि अतुहन् अनेहीन् । उणादौ वृजितुही-
नीने तुहिन्म् २८३ ॥

563 दुहृ । दोहति । ऋदित्वाच्चाडि अदुहन् अदोहीत् ॥

564. अर्ह 565 मह पूजायाम् । अर्हति । अनात् इत्यात्वे ने च आनर्ह
आनर्हतुः आनर्हः । अर्हिता । अर्होच् पूजार्हः पूजार्हा । सुग्राह्येत्यनृशि त्रिलो-
क्यभ्यर्चनमकर्ममर्हति अर्हन् । व्यञ्जनाद्भ्रि न्यङ्कूत्रेति घे च अर्हन्ति तेनेत्यर्षो
मृत्य पूजाप्रथ्यं च । अर्षिर्धात्वन्तर्गं च तीव्रम् अर्षः ।

कलां नार्षन्ति षोडशीम् ॥

शकधृषेति तुमि अर्हति भोक्तुम् । अर्हन् पूजायाम् । अर्हयति । अयमर्थविशेषे
पूजायामेव चुरादिरिति पूजाया अन्यत्र योस्यत्यादौ न णिच् अर्हति । इह च पूजायां
पाठात्पूजायामपि णिजभासः ॥

565. मह । महति महिता । अचि महः । गौरादित्वाद् ङ्याम् मही । उणादौ द्रुहिवृहीति कतरि महान् महान्तौ महान्तः ८८४ । असित्यसि महः महसी ९९२ । महेरुचास्य वेति खेन्तलुकि च मुखम् मखः ८९ । महेर्णिद्धेतिने माहिनं महिनं च राज्यम् । महिनो माहाख्यवान् २८९ । मल्लविभ्यां टिदितीये महिपः महिषी ९४७ । महण् पूजायाम् । महयति ॥

अथ क्षान्ता विंशतिः सेटश्च । क्षान्तानां धान्तेषु पाठो युक्तो वैचित्र्यार्थं त्विह कृतः ॥

566. उक्ष सेचने । उक्षति । गुरुनाम्यादेरित्यामादेशे उक्षां चकार । उक्षिता । क्ते उक्षितः । व्यतिहारे इति अे नित्यं वेति स्वार्थेणि व्यात्युक्षी । उणादौ उक्षितक्षीत्यनि उक्षा ९०० ॥

567. रक्ष पालने । चौराद्रक्षति ररक्ष रक्षिता । महादीनि णिनि निरक्षी । के रक्षितः । के सेट्त्वान् केट इत्यः रक्षा । उणादौ असित्यसि रक्षः ९९२ । भीमादित्वाद्पादाने साधुः । प्रज्ञादित्वात्स्वार्थेणि राक्षसः ॥

568. मक्ष 569 मुक्ष संघाते । मक्षति मक्षिता । णके मक्षिका । रोपे-यमित्येके । घञि मक्षो मन्दुः ॥

569. मुक्ष । मुक्षति मुक्षिता ॥

570. अक्षौ व्याप्तौ च । चकारात्संघाते । वाक्ष इति भ्रुः अक्ष्णोति अक्षति । अनात् इत्यात्वे ने च आनक्ष आनक्षतुः आनक्षुः । औदिच्चाद्गौदित इति वेटि अटा अक्षिता । वेट्यात् क्योर्नेद् अटः अटवान् । उणादौ जठरक्रकरेत्यरे अक्ष-रम् ४०३-४३९ । पदिपटीति इः अक्षि ६०७-७०७ । उक्षितक्षीत्यनि अक्षा दृष्टिनिपातः ९०० ॥

571. तक्षौ 572 त्वक्षौ तनूकरणे । तनूकरणं कार्श्यम् । तक्षः स्वार्थे वेति भ्रुः तक्ष्णोति तक्षति । स्वार्थः पाठापेक्षया तनूकरणम् । इदमेव ज्ञापकं धात-वोनेकार्या इति । स्वार्थादन्यत्र संतक्षति वाग्भिः शिष्यम् निर्भर्त्सयते इत्यर्थः । ततक्ष । औदिच्चाद्देद् तटा तक्षिता । वेट्यात् क्योर्नेद् तटः तटवान् । णके तक्षकः । उणादौ उक्षितक्षीत्यनि तक्षा ९०० । खियां नृत् इति ङ्याम् तक्षी ॥

572. त्वक्षौ । त्वक्षति त्वक्ष । औदिच्चाद्देद् त्वटा त्वक्षिता । वेट्यात् क्योर्नेद् त्वटः त्वटवान् ॥

573. णिक्ष चुम्बने । चुम्बनं वक्तृसंयोगः । पाठे इति णस्य नत्वे निक्षति ।

अदुरुपसर्गेति णत्वे प्रणिक्षति परिणिक्षति । निक्षिता । निंसनिक्षेति कृति वा णत्वे
प्रनिक्षगम् प्रणिक्षगम् प्रनिक्षिता प्रणिक्षिता । कृदभावेपि वा णत्वमित्येके प्रनिक्षति
प्रणिक्षति । एवं निंसनिन्दोरपि ॥

574. नृक्ष 575 स्तृक्ष 576 णक्ष गतौ । नृक्षति तनृक्ष तृक्षिता । अचि
नृक्षः । नृक्षस्यापत्यं वृद्धम् तार्क्ष्यः ॥

575. स्तृक्ष । स्तृक्षति तस्तृक्ष स्तृक्षिता । षोपदेशोयामिति चन्द्रः ॥

576. णक्ष । पाठे इति णस्य नत्वे नक्षति । अदुरुपसर्गेति णत्वे प्रणक्षति ।
अचि नक्षः । उणादौ वृग्नक्षीत्यत्रे नक्षत्रम् ४५६ । नखादिः । तत्रेत्वस्य निपा-
तनं नाम्नां व्युत्पत्तिरव्यवस्थितेति ज्ञापनार्थम् ॥

577. वक्ष रोपे । संघाते इत्येके । वक्षति ववक्ष । उणादौ असित्यमि सप-
त्नीरोपधिपयत्वाश्क्षतीति वक्ष उरः ९५२-९८३ ॥

578. त्रक्ष ल्यचने । ल्यचनं ल्वग्ग्रहणं संवरणं वा । त्रक्षति तत्रक्ष त्रक्षिप्यति
त्रक्षिता । उणादौ शासिशंसीत्यादिग्रहणात्तृः त्रटा त्रटारौ ८५७-८६५ ॥

579. सूक्ष अनादरे । सूक्षति सुसूक्ष सूक्षिता । मनि सुसूक्ष्मा । यान्तोयमि-
त्यन्ये सूक्ष्यति सुसूक्ष्य । मनि च्वोरिति यलोपे सूक्ष्मा ॥

580. काक्षु 581 वाक्षु 582 माक्ष काङ्क्षायाम् । उदिच्चाच्चे काङ्क्षति
चकाङ्क्ष ॥

581. [वाक्षु ।] वाङ्क्षति ववाङ्क्ष ॥

582. [माक्षु ।] माङ्क्षति ममाङ्क्ष ॥

583. त्राक्षु 584 ध्राक्षु 585 ध्वाक्षु षोरवाङ्क्षिते च । चकारात्काङ्क्ष-
याम् । त्रयोप्युदितः । उदिच्चाच्चे त्राङ्क्षति दद्राङ्क्ष ॥

584. [ध्राक्षु ।] ध्राङ्क्षति दध्राङ्क्ष ॥

585. [ध्वाक्षु ।] ध्वाङ्क्षति दध्वाङ्क्ष । अचि ध्वाङ्क्षः ॥

एते निरनुबन्धत्वाच्चेपात्कर्तरीति परस्मैपदिनः ॥

अथ इडित आत्मनेपदिन आईक्षेर्वर्गेममासायक्रमेण वक्ष्यन्ते ॥

586. गाङ् गतौ । डिच्चादात्मनेपदम् । एकहिबद्धत्वेपु गाते जगे जगते
जगिरे । क्ये ईर्व्यञ्जनेयपीति ईत्वे गीयते । ये तु गायतेरेपेत्वमिच्छन्ति तन्मते
गायते । अनुच्चारत्वाच्चेद् गाना गातुम् गातव्यम् । इणिकोर्गा अगात् । कैं में रें
शब्दे । गायति ॥

587. ष्मिंङ् ईपङ्गसने । षः स इति पस्य सत्वे स्मयते । षोषदेशत्वाच्चा-
म्यन्तस्थेति पत्वे सिष्मिये सिष्मियाते सिष्मियिरे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्मेता स्मेतुम् ।
सनि ऋस्मिपूडितीटि सिस्मयिषते । अत्र णिस्तोरेवेति नियमाच्च पत्वम् । यडि से-
ष्मीयते । यङ्लुपि सेष्मेति सेष्मयीति । णौ स्मिङः प्रयोक्तुरित्यात्वे आत्मनेपदे च
मुण्डो विस्मापयते । करणात्स्वार्थे तु रूपेणैर्न विस्मापयति । स्प्यजसेति रे स्मेर ॥

588. डीङ् विहायसां गतौ । डयते डिङ्ये डिङ्याते ।

वयांसि च निडिङ्घिरे ॥

इटि डयिष्यते । ऋयोरिटि न डीङ्गीडिति किञ्चप्रतिषेधात् डयितः डयि-
तवान् । डीङ्च् गतौ । डीयते । ऋयोर्डीयश्च्येदित इति नेद् सूयत्यादीति तस्य नत्व
च डीनः डीनवान् ॥

अथ उकारान्ता एकादश अनिटश्च ॥

589. उंङ् 590 कुंङ् 591 गुंङ् 592 घुंङ् 593 हुंङ् शब्दे । पञ्चाप्य-
नुस्वारेतः । अयते । वार्णात्पाकृतं बलीय इति न्यायादन्तरङ्गाहीर्षात्पागुवादेशे ऊवे
ऊवाते ऊविरे । ऋो दीर्घश्चोति दीर्घे ऊयते । अनुस्वारेच्चाच्चेद् ओता ओतुम् ।
सनो नामिनोनिडिति किञ्चाद्गुणाभावे स्वरहनिति धातोर्दीर्घे सनो द्वित्वे ऊपिषते ।
ऋयोः उतः उतवान् । णिगि आवयति । युवर्णेत्यालि अयः । उणादौ स्वरेभ्य
ङः अविः ६०६.६०७ ॥

590. कुङ् । कवते चुकुवे कोता कोतुम् । न कवतेर्यङ इति कस्य चत्व-
प्रतिषेधात् कोकूयते खरः । तिन्निर्देशायङ्लुपि चत्वप्रतिषेधाभावात् चोकोति ।
उणादौ कुपूसमिण्भ्यश्चद् दीर्घश्च कूचो हस्ती । कुची चित्रोपकरणम् ११२ ।
युष्टकिति पे ऊत्वे च कूपः २९७ । ऋञ्चटीत्यरे कवरो वर्णः । कवरी वेणः
३९७ । नीमीति वरटि दीर्घे च कूवरः ४४३ । स्वरेभ्य इति ङः कविः ६०६ ।
कुङ् शब्दे । कौति चोकूयते । कुङ् कृङ्त् शब्दे । कुवते चोकूयते ॥

591. गुंङ् । अयमव्यक्ते शब्दे इत्येके । गवते जुगुवे । अनुस्वारेच्चाच्चेद्
गोता गोतुम् । उणादौ शुभिगृहीति कित्याके गुवाकम् ३९ । मवाकेति निपात-
नादाके गुवाकम् ३७ । ह्यामेति त्रे गोत्रम् ४९१ । मृदिकन्दीत्यले गवलम्
४६९ । दीर्घान्तमेर्न परस्मैपदिर्न पुरीपोत्सर्गे केचिदधीयते । गवति । गुंत् पुरीपो-
त्सर्गे । गुवति गुता गुतुम् ॥

592. घुंङ् । धवते जुघुवे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् घोता घोतुम् । उणादौ घुघुहीति
के दीर्घे च पूकः २४ ॥

593. हुंइ । उवते अुडुवे । याडि ओडूयते । अनुस्वारेच्चाच्चेद् डोता डो-
तुम् । खुंइ चेत्येके ॥

594. च्युंइ 595 ज्युंइ 596 जुंइ 597 पुंइ 598 पुंइ गतौ । पञ्चा-
प्यनिटः । च्यक्ते चुच्युवे । णिगि च्यावयति । गौ सनि भ्रुक्विति वा ओरित्वे त्रि-
च्यावयिपति चुच्यावयिपति । गौ डे सन्वद्भावात् अचिच्यवत् अचुच्यवत् । अनु-
स्वारेच्चाच्चेद् च्योप्यति च्युतः च्युतवान् । नन्द्यादिभ्य इत्यने च्यवनः ॥

595. ज्युंइ । ज्यवते जुज्युवे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् ज्योता । उणादौ मया-
कश्यामाकेत्याके निपातनात् ज्योन्ताकं स्वेदगृहम् ३७ ॥

596. जुंइ । जवते जुजुवे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् जोता । भूपाक्रोधाधेत्यने-
जवनशीलो जवनः । प्रात्सूजोरिन् प्रजवनशीलः प्रजधी । दिद्युदिति निपातनात्
क्विपि जूः पिशाचः । जुधौ जुवः । युवर्णेत्यलि जवः । सातिहेतीति निपातनात् क्तौ
जृतिः । सौत्रोप्ययं जवति ॥

597. पुंइ । प्रवते पुपुवे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् प्रोता । गौ फलयत्कर्तर्यात्मने-
पदापवादे चल्याहारेति परस्मैपदे प्रावयति । गौ सनि भ्रुक्विति वा ओरित्वे पिपा-
वयिपति पुप्रावयिपति । गौ डे सन्वद्भावात् अपिप्रवत् अपुप्रवत् । पुस्रल्य इत्यके
साधु प्रवते प्रवकः । युवर्णेत्यलि प्रवः । दिद्युदिति निपातनात् क्विपि कटप्रूर्नदीतीरः ।
उणादौ कमिप्रुगेति धे प्रोयोश्चषोणापम् २२५ ॥

598. पुंइ । प्रवते पुपुवे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् प्रोता । गौ सनि भ्रुक्विति
वा ओरित्वे पिप्रावयिपति पुप्रावयिपति । गौ डे सन्वद्भावात् अपिप्रवन् अपुप्रवन् ।
मथ्यगेयेति निपातनाद्वा कर्त्तरि प्यणि आप्राध्यधित्रो नयाम् । पक्षे भावे उयर्णादिति
प्यणि आप्राध्यमनेन । अचि प्रवः । गौरादित्वाद् ड्यान् प्रधी । आडो रुप्रोरिति
क्वलि आद्रघः आद्रावः ॥

599. रुंइ रेपणे च । चरारारुती । रेपणं रिसाद्रभ्रः । र्वने रुखे ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् रोता रीतुम् । आडो रुप्रोरिति क्वलि आरयः आरायः । रोह-
पसर्गादिति षञि विरायः संरायः । उणादौ तूक्भ्रित्यणे रयणः १८७ । म्यरेभ्य
इति इः रयिः ६०६ । रुपुभ्यां क्तिदिति री रुहः ८०७ । रुक् शप्ते । र्गिति ॥

अथ ऊदन्तौ द्वौ मेडौ च ॥

600. पुंइ परने । परनं नीरर्जाकरणम् । परने पुपुवे पतिता परितुम् ।
पद्गुहभेति निषेधापवादे क्त्विमिपृटिति मनीटि आंर्जाग्न्मध्येति पुरंम्योन इग्ने च

पिपविपते । यडि पोपूयते । यड्लुपि पोपोति पोपधीति । पूड्लिशिभ्यो न वेति
 क्तक्तवत्क्वामादौ वेडि पवितः पवितवान् । अत्र न डीडिति किच्वाभावाद्गुणः ।
 पक्षे पूतः पूतवान् । पथित्वा । अत्र क्तेति किच्वाभावाद्गुणः । पक्षे पुत्वा ।
 पूदिव्यञ्जेरिति क्तयोर्नत्ये पूना यवाः विनटा इत्यर्थः । जिविपून्यो हलीति
 क्यपि विपूयो मुञ्जः । पृड्यजः शानः पवमानः । हलत्रोडास्ये इति ऋटि हलस्य
 पोत्रम् सुकरस्य पोत्रम् । पुव इत्रो दैवते पवित्रोर्हन् । ऋपिनाम्नोः करणे पवित्र
 ऋपिः । पवित्रं दर्भादि । निरभेः पूत्व इति घञि निष्पावः । नन्यादित्वाद्ने प-
 वनः । न ख्यापृगित्यत्र गितो वर्जनात्स्वरादिति णत्वे प्रपवणम् प्रपवणीयम् । उणादौ
 दम्यमीति ते पोतः २०० । पुमुदिभ्यां क्तिदिति ये पूगः ९३ । व्वसिरसीत्यने प-
 वनः २६९ । शिक्यास्याद्येति निपातनात् पुण्यम् ३६४, ३६१ । पुत्रादय इति
 त्रे ह्रस्वे च पुत्रः ४५५ । स्वरेभ्य इः पविः ६०६ । हुपृष्ठोच्चीति तृः पोता पो-
 तारौ ८६३ । पूग्ं पवने । पुनीते पुनाति ॥

601. मूड् वन्धने । मवते मुमुधे मधिता मधितुम् । यहगुहश्चेति सभि नेद्
 मुमुपते । षौ सन्योर्जान्तस्येति पृथस्योत इत्ये मिमावविपति । उणादौ विचिर्पुपति
 किति के मुकः २२ । शीरीति किति ते मृतः पुटबन्धः २०१ । जीवन्स्य मृतो
 जीमृतः ष्टपोदरादिः [२१६] । शुकशीति किति ले मृतम् ४६३ । जुपृस्विति
 किति वे मृषा ५४२ ॥

602. धूड् अधिध्वंसने । धरते दध्रे । णिगि मैत्राय शतं धारयति । अत्र
 रुचिकूप्यर्थेत्युत्तमर्णाचतुर्थी । यडि देधीयते । यड्लुपि दरीधर्ति दरिधर्ति दर्धर्ति ।
 साहिसातीत्यजपवादे शे धारयः । धारेर्धञेति खे वसुंधरा जलंधरः युगंधरः ।
 धारीड इत्यृश धारयन्नाचारम् । अत्र तृनुदन्तेति कर्मणि न पठी । किपि क्षेम-
 धृत् । न्यायावायेति निपातनात्करणाधारे घापवादे घञि आधायः । भिदादिनिपात-
 नादडि धारा प्रपातः । धृतिरन्या । उणादौ अर्दरीति मे धर्मः ३३८ । ऋदस्त्रित्यणौ
 धरणिः ६३८ । धृग् धारणे । धरति धरते । धृड्त् स्याने । धियमे । चुरादिराक-
 तिगगत्वात् धारयति । उभयपदिषु पठिप्यमाणस्याप्यस्याविध्वंसने धरतीति प्रयोग-
 निवृत्त्यर्थ इह पाठः ॥

अतः पराधेदन्तौ ह्रायनिटौ च ॥

603. मंड् प्रतिदाने । धनिदानं प्रत्यर्पणम् । मयते प्रणिमयते । अत्र नेर्द्ध-
 देति नेर्णत्वम् । ईर्ध्वञ्जने इतीत्ये मीयते । ममे । अनुस्वारेच्चासेद् माता मातुम् ।

मिमीमादेति स्वरस्येद्भावे द्वित्वाभावे च सभि भित्सते । आतो डोथेत्यत्र मादर्ज-
नादणि द्रोणमाय । यडि मेमीयते । यड्लुपि मामाति मामेति । दोसोमास्थ इ
मित मितवान् । निमील्यादीति परकार्यार्थादपि वा च्छि अपामित्य याचते । अप-
माय याचते । अत्र मेडो वा मिदिति वा मित् । पक्षे यामित्यपमयते । उणादो
जिपुगेर्भिति निपातनाद्रो मेरु नमेरु ८०६ ८११ । स्थाछमेति ये माया ३५७ ।
नाक माने । माति । माडक मानशब्दयो । मिमीते ॥

604 देइ 605 वैइ पालने । दयते । ईर्व्यञ्जने इतीत्ये दीयते । देर्दिगि
रिति दिग्यादेशे दिग्ये । नेर्द्धादेति नेर्णत्वेनुस्वारेच्चादिडभावे च प्रणिदाता प्राण-
दानुम् । उणादौ मनिति मनि दाम ९११ । दाम दाने । यञ्जति । देव् ओधने ।
दायति । दाव्क लघने । दालि । जुदागव् दाने । ददाति । दौच छेदने । दति ॥

अथ ऐदन्तास्त्रयोरिन्द्र ॥

605 [त्रेड] त्रायते तत्रे त्त्राते । अनुस्वारेच्चाच्चेत् । त्राता । ऋणीत्रेति ऋयो-
स्तस्य वा नत्थे त्रात देवत्रात त्राण त्रातद्यान त्राणयान् ॥

606 इयेइ गते । तालव्याः । श्यायते शश्ये शश्याते । आम्पारेच्चा-
च्चेत् श्याता श्यातुम् । श्य शीर्द्रवमार्तस्पर्शे त्श्रास्पर्शे शीनि घृतम् । स्पर्शे तु ऋ-
योस्तस्य नन्ताभावे शीत वर्तते शीने वायु । अन्यत्र सदृशा शीते मशुति
इत्यर्थ । अत्र व्यञ्जनान्तस्यात इति च्छस्य तत्रम् । प्रतेरिति शीभाये ऋयोर्नये
। प्रतिशीति प्रतिशीतान् । प्रतिपर्शेय रोगार्थ । वाभ्यशाभ्यामिति वा शीभाये
ऋयोर्नये । अभिशीत अभिश्यान अश्रीत अरश्यान । उपसर्गात्तत्त्वं
श्यावर्जनाद्दृश्याभावे तन्व्यधीति णे प्रतिश्याय अश्यायथ पीनस । उणादौ मना-
कश्यामकैल्याके निपातनान् श्यामाय ३७ । श्यावर्जीतीते इयेन २१० ।
श्याकनीतीने इयेन २८२ । विन्निभितीनि मकि श्याम ३४० ॥

609 मकुङ् मण्डभे । उदिच्चात्रे मङ्कते ममङ्के मिमाङ्किते । इडित इत्यने
मङ्कन मङ्कना वल्लविशेष । उणादौ तृकृभित्यगे मङ्कण ऋषि १८७ । मङ्केर्नलुक्
बोवासेत्युरे मुकुर आदर्शौ मुकुल च । मकुर आदर्श कल्को बालपुष्प च ४०४ ॥

610 अकुड लक्षणे । गतावप्येके । लक्षण चिह्नम् । उदिच्चात्रे अङ्कते
अडक्यते । अनतो नञेति पूर्वस्यात्वे ने च आनङ्के । न्ना धुडित्यत्रान्यित्यधिका-
राद्धित्वे कर्तव्ये नकार एवास्ते । ततो न बदन सयोगादिरिति नो न हिरच्यते
अञ्चिकिपते । यञ्जनाद्भविति घञि अडक्यतेस्मिन्निधाय कान्तावक्त शलाकये-
त्यङ्क उत्सङ्ग । उणादौ वादयसीत्युरे अङ्कुर । घञ्युपसर्गस्य बहुलमिति दीर्घत्वे
अङ्कुर ४२३ । अङ्कण लक्षणे । अङ्कयति । गिधेच्यासेत्यने अङ्कना ॥

611 शीकृङ् सेचने । गतावप्यन्ये । तालव्यादि । शीकते शिशिके शीकिता
शीकितुम् । ऋदिच्चाणौ डे उपात्त्यस्यासमानेति ह्रस्वाभावे अशिशीकृत् । अत्रि
क्ते इत्यप्रत्यये वा शीका । अनञ्चि शीकनम् । उणादौ ऋडिचनीत्युरे शीकर
३९७ । शीकण् आमर्षणे । युजादेर्न वेति वा गिचि शीकयति शीकनि ॥

612 लोकृङ् दर्शने । लोकते लुलोके । ऋदिच्चाणौ डे ह्रस्वाभावे अलु-
लोकत । लोकितुम् लोक्यते । लोक भावाकर्त्रारिति घञि लोकतेस्मिन्नवस्थितो-
नतज्ञान सर्वभावानिति वा लोव । आलोक्यतेनेनार्थ इत्यालोक । व्यञ्जना-
द्भविति घञ् । लोकण भासार्थ । लोकयति । उणादौ शम्बुकशाम्बुकेत्युके
निपातनाद्भ्र्वं लोकनानुलुक् ६१ ॥

613 श्लोकृङ् सघाते । सघात सहनन सहन्यमानश्च । श्लोकते श्लोकिता
श्लोके । ऋदिच्चात्रे न ह्रस्व अश्लोकरुत् । घञि श्लोक्यते मथ्यते श्लोक ॥

614 त्रेकृङ् 615 ध्रेकृङ् शब्दोत्साहे । शब्दस्योत्साह औडत्य वृद्धिश्च ।
ट्रेकते दिद्रेके त्रेकिता । ध्रेकते दिप्रेके ध्रेकिता । ऋदिच्चात्रे न ह्रस्व अदिद्रेकत् ।
अदिध्रेकत । घञि उद्रेक ॥

616 रेकृङ् 617 शकुङ् शङ्कायाम् । शङ्का संदिह । पूर्वमर्थार्थ । यदाह ।
आरेक नशयेत्याह ॥

द्वितीयस्य नासश्च । रेकते आरिरेके आरोकिता । ऋदिच्चात्रे न ह्रस्व
आरिरेकत् । केत् इत्य आरेवा । घञि आरेक ॥

617 शकुङ् । उदिच्चात्रे शङ्कते शङ्क्यते शङ्किता । केत् इत्य शङ्का ।
उणादौ दनिन्नीत्युने शङ्कनायुधम् १८८ ॥

618 ककि लौल्ये । लौल्य गर्धधापल च । ककते । इदित्त्वादिङित इत्यात्मनेपदम् । चकके । अत्रादेशादित्त्वाद्नादेशादेरित्येत्याभाय । चकिता । अचिकाक षृपोदरादित्वाद्दीर्घत्वम् ॥

619 कुकि 620 वृकि आदाने । कोकते चुकुके कोकिता । नाम्युपान्त्येति के कुक । घञि कोकश्चत्रवाक । वौ व्यञ्जनादेरिति च्कासनोर्जा क्तिच्चे कोकित्वा कुकित्वा चुकोकिपते चुकुकिपते । उति शवर्हाद्भ्य च्चौ भाजारम्भे इति वा क्तिच्चे कुकितमस्य कोकितमस्य प्रकुकित प्रकोकित । उणादौ कल्यनीतीले कोकिल ४८१ ॥

620 वृकि । उर्कते ववृके चर्किता । नाम्युपान्त्येति के वृक । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि वृक्यम् । ऋद्वर्णस्येति णो ङे गुणापनादे ऋतो वा ऋत्वे अर्जीवृकत् अवर्कत ॥

621 चकि तृप्तिप्रतीघातयो । चकते चेके । च्के चकित । उक्कार्ययोर्घादित्वाद्दृढादेरिति णौ ह्रस्वे चकयति । विणम्परे तु वा दीर्घे अचाकि अचकि चक चकम् चक चकम् । अर्थान्तरे तु ह्रस्वाभावे चाकयति । उणादौ चक्षिरमिधिकसेरुद्यास्येति रे चुकोम्लो रसो बीजपरकाभिञ्जिकामुरो निमन्त्रण च ३९३ । कठिप्रकीत्योरे चकोर ४३३ ॥

622 ककुड् 623 श्रकुड् 624 उकुड् 625 श्रकुड् 626 लकुड् 627 दौकुड् 628 त्रौकुड् 629 प्वक्कि 630 वरिक्कि 631 मरिक्कि 632 त्ताक्कि 633 टक्कि 634 टीकुड् 635 सेकुड् 636 सेकुड् 637 रयुड् 638 लयुड् गनौ । ककुड् । उदित्त्वात्ते वदते चकट्टे कट्टिता । अचिकट्ट । उणादौ तृकृभित्यगे कट्टण १८७ ॥

623 श्रकुड् । तालय्यादि । उदित्त्वात्ते श्रदते शश्रुट्टे श्रुट्टिता । अचिश्रुट्ट ॥

624 उकुड् । उदित्त्वात्ते उदते उदुट्टे उदुट्टिता ॥

625 श्रकुड् । उदित्त्वात्ते श्रदते श्रुट्टिता ॥

626 लकुड् । उदित्त्वात्ते लदते लदुट्टे लदुट्टिता । एते ई तालय्यादी ॥

627 दौकुड् । दौको दौकता । उदित्त्वात्ते न ह्रस्व अर्थात् । उणादौ शिष्यास्येति रे निपातनान् आद्य ३६४ ॥

628 त्रौकुड् । त्रौकते त्रौकता । उदित्त्वात्ते न ह्रस्व अनुत्राकन् ॥

629. प्वक्कि । पः स इत्यत्र वर्जनात्सत्त्वाभावे प्वक्कते पिप्वक्किपते ॥

630. वस्कि । वस्कते वस्किता ॥

631. मस्कि । मस्कते मस्किता । दन्त्योपान्त्यावेतौ । तेन यद्भुपि दिवो लुकि च संयोगस्यादायिति सस्य लुक् अयाचक् अमामक् ॥

632. तिक्कि । तेरुते तीक्किता । षौ डे अतीतिकत् ॥

633. टिक्कि । टेकते टेक्किता अटीटिकत् । ऋदितावेतायित्यन्ये । तेन डे ह्रस्वाभावे अतितेकन् अट्टिकेत् ॥

634. टीकृड् । टीकते टीकिता । ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे अट्टीकन् । केट इत्यः टीकतेत्याः स्फुटमर्यामिवि टीका । ष्यन्ताद्वाचि टीकयति गमयत्यर्यामिति टीका ॥

635. सेकृड् । सेकते सेकिता । ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे पोपदेशाभावाच्च पराभावे असिसेकत् । येषां तु पोपदेशोयं तन्मते कृतत्वात्सस्य पत्वे असिपेकत् ॥

636. खेकृड् । दन्त्यादिः । खेकते खेकिता । ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे असिसेकत् ॥

अय घान्ता नत्र सेटश्च ॥

637. रघुड् । उदिच्वाङ्गे रङ्गते रङ्गिता ॥

638. लघुड् । उदिच्वाङ्गे लङ्गते लङ्गिता । उणादौ रङ्गित्तरङ्गित्त्रेर्ननुक् नेति क्रिड्ः रघुः लघुः ७४० । एतौ चुरादौ भासार्या रङ्गयति लङ्गयति । लङ्गिर्भोजननिरुत्तर्यापि ।

न च जरो लङ्गनीयः ॥

639. अघुड् 640. व्रघुड् गत्याक्षेपे । गनेराक्षेपो वेग आगम्भ उपलम्भो वा । उदिच्वाङ्गे अङ्गते । अनात् इति पुर्वस्यादे ने च आनङ्गे । न बदनमिति नस्य द्वित्वाभावे अङ्गिधियते । उणादौ तङ्गित्त्रङ्गिति रौ अङ्गित्त्रेके ६९२ ॥

640. वघुड् । उदिच्वाङ्गे वङ्गते वङ्गिता । केट इत्यः वङ्गा ॥

641. मघुड् कैतधे च । कैतरं धञ्चना । चकारात्प्रत्याक्षेपे । मङ्गते मिमङ्गिते । उणादौ भन्मानरिश्चनित्यनि निपातनान् मघरा ९०२ ॥

642. राघृड् 643. लाघृड् सामर्थ्ये । रापते रापिता । ऋदिच्वाङ्गे न ऋणः अरगपत् ॥

643. लाघृड् । लापते लापिता । ऋदिच्वाङ्गे न ऋणः अतनापत् । अनुपमर्गाः क्षीर्वादि निपातनान् कयोः उदात्तः उदात्तपदान् नीदक् ॥

644 द्राघृद् आयासे च । चकारात्सामथ्ये । आयाम कदर्थनम् । कौशिकस्त्रायामे इत्याह दैर्घ्याभिशिष्टाया क्रियायामिति च व्याख्यत् । काल्पनिके हि प्रकृतिप्रत्ययविभागे द्राधिमादय कस्मिंश्चिद्द्वयाकरणे धानोरेव साधिता । एव नेदत्यादेर्नेदिश्चादयोपि । द्राघते द्राधिता । ऋदित्त्वाद्धे न ह्रस्व अदद्राघत किपि गडदवादेरित्यादि त्रतुर्यत्वे प्रध्राक ॥

645 श्लाघृड कथने । कथनमुक्त्वाख्यानम् । श्लाघद्दुस्थेति चतुर्थ्याम् मेत्राय श्राघते । श्लाघे श्लाधिता । ऋदित्त्वाद्धे न ह्रस्व अश्लाघत् । केत् इत्य श्लाघा ॥
अथ चान्ताख्योदश सेटश्च ॥

646 लोचृड् दर्शने । लोचते । ऋदित्त्वाद्धे न ह्रस्व अलुलोचत् । के आ-
लोचिमतम् । अनटि आलोगनम् । तिङ्कृतौ नास्तीति णके लोचक स्त्रीशिरोवक्ष्यम् ।
लोचृण भासार्य । आलोचयति । णिवेत्तीत्यने आलोचना ॥

647 पच्चि सेचने । सेचन सेचन भजनमिति यावत् । प स इति सत्त्वे
सचते सेचने । पौषदेश्चत्वात् असीपचत । णिम्नोरेवेति नियमात्पत्यापञ्चे मनि पत्या-
भाये सिसन्धिपति । उणादौ पटिसन्धेरिव सचिन ७२२ । कृत्सिकमीति तुनि
सचयने छेहेनेति सक्तु ७७३ । उन्द्रस्तु पर समनाथे इति वान्तमधीते । त-
न्गते मयति ॥

648 शच्चि यक्ताया गावि । तालय्यादि । शचते श्चेने शच्चिता । उणादौ
पटिपटीति इ शर्त्ता ६०७ ॥

649 काच्चि वन्धने । कचते एकचे । सनि षिकरिपते । अचि पुनाक्षि
घे वा कचा शिर प्राग्भागकेशा । वर्मणि घञि वाच ॥

650 कचुड् दीप्तौ च । चक्रागद्वन्धने । उदित्त्वाद्धे कञ्चने कञ्चयने कचने
षिकरिपते । के अनिरुद्धत् । के सेट्त्वात् एषणि कत्याभावे कञ्चयम् । उणादौ
कञ्चुकाशुकेत्युके कञ्चुक ७७ । कुशिकरुद्विधेतीरे निपातनात् यान्त्रिकम् [४७] ।
विदनगणनेत्यने निपातनात् कञ्चन हेमम् २७७ । कमिपमीति णिनि कान्चि ६१८ ॥

C51 अचि 652 अचुड् गतौ । अचने शचने शिर्षिपते । टे अशिपयत् ॥

652 अचुड् । उदित्त्वाद्धे अचने अचयने शचने शिर्षिपते । के
अशचन्त् ॥

653 वार्धे र्धने । र्धने र्धन र्धना । के सेट्त्वाद्धे कत्याभावे र्ध ।
एव तातेषु जा नेषु च के सदसु सक्त्वा यच्छयम् । ताक्षि पुमि नेति णेरे मय

र्विका टङ्गम् । उणादौ मुरलोरलेत्यले मुवर्बला गाकम् ४७४ । अस्तित्यसि
वर्चोशुभितेजसी ९९२ ॥

654. मचि 655 मुचुइ कल्कने । कल्कनं दम्भः शाठ्यं कथनं च ।
मचते मेने मचिता । म्भेत्यपि चन्द्रः । मोचते ॥

655. मुचुइ । उदित्वाच्चे मुञ्चते मुमुञ्चे मुञ्चयते मुञ्चिता । मुञ्चंती मोक्षणे ।
मुञ्चति मुच्यते ॥

656. मचुइ धारणोच्चायपुजनेषु च । चकारात्कल्कने । दीप्तायत्येके । उदित्वाच्चे
मञ्चते ममञ्चे मञ्चिता । गौ मञ्चयति । डे अममञ्चत् । घञि चै सेट्त्वात्कत्वाभावे
मन्त्रः । णके मञ्चिता । उणादौ कञ्चुकांशुकैत्युके मञ्चुका रट्टिका [६७] ॥

657. पचुइ व्यक्तीकरणे । उदित्वाच्चे पञ्चे पपञ्चे पिपञ्चिपते अपपञ्चन्
प्रपञ्चते । नाञ्चि पुंसि चेति णके पञ्चिका न्यासः । घञि न्यङ्कादित्वात्कत्वे
पङ्कः । उणादौ ऋकृश्रित्याले पञ्चाल ऋपिः ४७९ । उक्षितक्षीत्यनि पञ्च घटाः
९०० । अनुदिदनुसारेच्चायमित्येके । पचते पक्ता । पनुण् दिस्तारे । प्रपञ्च-
यति । णिच्यति प्रपञ्चः ॥

658. पृचि प्रसादे । पः स इति सन्धे स्तोत्रने तुट्टने । गौ स्तोत्रयति । डे
अनुट्टयत । यडि होट्टयते । घञि न्यङ्कादित्वात्कत्वे स्तोकः ॥

अथ जान्ता नव सेटश्च ॥

659. एजूइ 660 भ्रेजूइ 661 भ्राजि दीप्तौ । एजते । गुरुनाम्नादेरिति
परोक्षायामादेशे एजां चक्रे । एजिता । ऋदित्वाच्चे न ह्रस्वः मा भवानेजिजत् ।
अत्र ओणेरुदित्करणज्ञापकाञ्चित्यादपि द्विवात्प्रागेव ह्रस्वः प्राप्त ऋदित्त्वेन निवि-
ध्यते । सात्मान्तीति शे सदेजयः । एजेरिति खाशि अङ्गमेजयः । एजू कम्पने
इत्यस्य ध्वेजति ॥

660. भ्रेजूइ । भ्रेजते विभ्रेजे भ्रेजिता । ऋदित्वाच्चे न ह्रस्वः अविभ्रेजत् ॥

661. भ्राजि । भ्राजते यभ्राजे भ्राजिता । गौ डे भ्राजभासेति वा ह्रस्वे अविभ्रजत्
अवभ्राजत् । यगृजेत्यत्र राजिमहन्तरित्तथैव भ्राजेर्षहणादस्य परनाभावे यदन्तपि
वाभ्राजि । क्तौ भ्राजिः । क्तिपि यिभ्राजू । तस्य तु वाभ्राजि भ्राजिः रिभ्राजिति
भवति । अत्र एष च एत्नाह्रिताभापरिकृत्योपि तथैव भ्रेजे यभ्राजे । इदमेव न
। धातेरान्तमनेपदिनोऽनुभयपदिनु दुभ्राजि दीप्तायिति पाठे भयोजनम् । भाज्यन्दृगि-
नीदौ भ्राजिणुः । दिष्टदृष्टिति क्तिपि नभाक् । गजुण् दुगाजि दीप्तायित्यस्य तु
द्विनाम्नौ भाजनुः ॥

662. इजुइ गतौ । उदित्वाच्चे इञ्जते इञ्जां चक्रे इञ्जिता ॥

663. ईजि कुत्सने च । चकाराद्रतौ । ईजते वीजते ईजां चक्रे । लौकिकस्य तु वीजेरवीजयत् । राजहंसैरवीज्यन्त । अस्य तु विपूर्वस्य षौ द्विवि व्यैजयत् व्यैज्यन्त ॥

664. ऋजि गतिस्थानार्जनोर्जनेषु । ऊर्जनं प्रागनम् । अर्जते । ऋत्यारुपसर्गस्येत्यारि उपाजते । अनात इति पूर्वस्यात्वे ने च आनृजे । सनीटः कार्यित्वेन द्वित्वं प्रतिनिमित्तत्वाभावेन द्वित्वात्प्रागेव स्वरस्य विधौ गुणे सत्यग्रि र इति रेफस्य द्वित्वाभावे स्वरदेर्द्वितीय इति जेरेव द्वित्वम् अर्जिजिपते । षौ अर्जयति । ऋदुपान्त्यादिति क्वपि ऋज्यम् । घन्युद्वादिन्वाङ्गत्वे अर्गः स्यानम् । शोभनोर्गः स्वर्गः । उगादौ ऋच्यृजीति कितीके ऋजीकं यथं बलं च ४८ । ऋजिधिति कितीपे ऋजीपोवस्करः । ऋजीपं धनमुपहतं च ५५४ । उद्विक्तादिसिद्धयर्थं व्यञ्जनादिमेनमन्ये मन्यन्ते ॥

665. ऋजुइ 666 भृजैइ भर्जने । भर्जनं पाकप्रकारः । उदित्वाच्चे ऋञ्जते । अनात इत्यात्वे ने च आनृञ्जे । ऋत्यारुपसर्गस्येत्यारि उपाञ्जते । ऋञ्जिता ॥

666. भृजैइ । भर्जते वभृजे । ऋदृवर्णस्येत्यृतो वा ऋत्वे षौ डे अर्धीभृजत् अवभर्जत् । सनि विभर्जिपते । ऐदित्वात् क्तयोर्नेट् भृक्तः भृक्त्वात् । क्तिभित्वाद्द्विभित्त्वे भर्गो रुद्रः । ऋदुपान्त्यादिति क्वपि भृज्यम् । उगादौ कृपियमीत्युः भर्जुग्भ्योपः ८२९ ॥

667. तिञ्जि क्षमानिज्ञानयोः । निज्ञान तीर्णोत्करणम् । गुञ्जिज इति सनि तितिक्ते कौषम् । क्षान्तौ सन्व्यधानात्तेजने प्रत्ययान्तरम् । षौ तेजयति । करणाधारेनटि तेजनम् तेजनी । उगादौ भृगतृणोति निपातनात् तीभ्यः १८६ । तिञ्जियुजेर्ग भेति किति मे तिग्मम् ३४५ । अमित्यग्रि तेजः ९५२ । तिजण् निज्ञाने । उच्येजयति ॥

अथ टान्ताः सप्त सेटभ ॥

668. षट्ठि चलने । षट्ठे जषट्ठे षट्ठिता । अणि अरचट्ठः । षणि षट्ठः । णके उद्दृष्टकः । गिषेत्तीत्यने षट्ठना । षट्ठण् चलने । षट्ठयति ॥

669. स्फुटि विकसने । स्फोटने । अपोपे शिट इति पुरस्य सम्य लोपे पुस्फुटे । स्फोटिता । षौ व्यञ्जनादेरिति क्तात्मनेप्यां किरथे स्फुटिन्ता स्फोटिन्ता पुस्फुटिपने पुस्फोटिपने । नाम्युपान्त्येति के स्फुटः । षथि स्फोटः । टान्तेत्यमदि-

चेत्येके स्फुण्डते स्फुण्डिता । स्फट स्फुट् विसरणे । स्फोटति । ऋदित्त्वादडि अ-
स्फुटत् । स्फुटत् विकसने । स्फुटति ॥

670. चेष्टि चैष्टायाम् । चेष्टेहा । चेष्टते चिचेष्टे । गौ डे वा वेष्टचेष्ट इति
पूर्वस्य वाच्ये अचचेष्टत् अचिचेष्टत् । के चेष्टितम् । केष्ट इत्यः चेष्टा ॥

671. गोष्टि 672 लोष्टि संघाते । गोष्टते जुगोटे गोष्टिता ॥

672. लोष्टि । लोष्टते लोष्टिता । कर्मणि घञि लोष्टः । उणादौ भृमृत्स-
रीत्युः लोष्टुर्मृत्स्विण्डः ७१६ ॥

673. वेष्टि वेष्टने । वेष्टनं ग्रन्थनं लोटनं परिहाणिश्च । वेष्टते विवेष्टे वेष्टिता ।
गौ डे वा वेष्टेति पूर्वस्य वाच्ये अववेष्टत् अविवेष्टत् । यडि वेवेष्टयते । यड्लुपि
वेवेष्टीति । धुटो धुष्टि स्वे वेति टलुकि वेवेष्टि । हौ ह्युष्ट इति हेर्धित्वे तवर्गस्येति
धस्य ढत्ये धुटो धुटीति टस्य लुकि नृतीयस्नृतीयेति षस्य डत्ये वेवेष्टि । अत्रि
प्रथेटो बाहुः । नाभि पुंसि चेति षके वेष्टकः कर्णवेष्टकः ॥

674. अदृष्टि हिंसातिक्रमयोः । अतिक्रम उद्गहनम् । दोषान्त्योयम् । तव-
र्गस्येति डत्वं न कृतमसंदेहार्यम् । तवर्गस्येति दस्य डत्ये अघोषे ष्यम इति
टत्ये च अदृष्टे । अनात इति पूर्वस्यात्ये ने च आनष्टे । दोषान्त्यत्यात्सनीटि न
बदनभिति दस्य निषेधात्स्वरादेरिति द्वितीयांशस्य टैरेव द्विरुक्तौ तवर्गस्येति डत्ये
अघोषे इति डत्ये च अदृष्टिपते । अभि घञि वा अदृष्टः । क्तिपि अद् अन् ।
तोषान्त्योयमित्येके । तेषां सर्नाटि अतिदृष्टियते । तेषां नु तान्तटोषान्त्यधायं तेषां
द्वीति द्वित्वे अदृष्टिपते ॥

अथ षन्ताः सप्त सेटश्च ॥

675. षटि 676 हेष्टि विधाधायाम् । षटते । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षाय
आभि षडं चक्रे । षडिता । म्यरादेरिति द्वित्वे षष्टिपते ॥

676. हेष्टि । हेष्टते जिहेष्टे नेष्टिता । गौ णिधेर्नात्यने जिहेष्टना शाठ्यम् ॥

677. मडुड् 678 कडुड् शोके । शोकोत्राधानम् । उदित्त्वाच्चे मण्डते
ममण्डे मण्डिता ॥

678. कडुड् । उदित्त्वाच्चे कण्डते उदकण्डते उदकण्डयते उदकण्डे । घञि
उदकण्डः । के उदकण्डितः । केसेट्त्वान् केष्ट इत्यः उदकण्डा । उणादौ ष्रियृतीत्युन्ने
उदकण्डुलः ४८५ । कडुण् शोके । युजादेर्न घेति वा णिधि उदकण्डयति उदकण्डति ॥

679. मुडुड् पलायने । उदित्त्वाच्चे मुण्डते मुमुण्डे मुण्डिता ॥

680. वडुड् एकचर्यायाम् । एकस्यासहायस्य चर्या गतिस्तस्याम् । उदि-
च्यान्ने षण्ठते षण्ठते षण्ठिता । अचि षण्ठः ॥

681. अडुड् 682 पडुड् गतौ । उदिच्यान्ने अण्ठते । अनात इति पूर्व-
स्यात्वे ने च आण्ठे । अण्ठता ॥

अथ ङान्ताखयोर्विंशतिः सेटश्च ॥

682. पडुड् । उदिच्यान्ने षण्ठते षण्ठे । गत्यर्थत्वात्कर्त्तरि क्ते षण्ठितः ।
अचि षण्ठः । क्ते सेट्त्वात् क्कट इत्यः षण्ठा । उणादौ जतरक्कारेत्यरे निपात-
नात् षण्ठरः ४०३ । षण्ठुरिति तु पनेर्दधिधेति ङौ पन्तेः ७६६ । मध्यादि-
त्वात्ते तु षण्ठुरः ॥

683. हुडुड् 684 पिडुड् संघाने । उदिच्यान्ने ह्रण्ठते जुहण्ठे ह्रण्ठिता ।
अचि ह्रण्ठं समन्ततो विपमं देहसंस्थानं नाम कर्मभेदानां षण्णां संस्थानानामन्त्यस्य
विपाको नरकभवनियतः । क्कट इत्यः हुण्डा । नाञ्चि पुंसि धेति णके हुण्डिका ।
उणादौ किलिपितीति इः हुण्डिः पिण्डित ओदनः ६०८ ॥

684. पिडुड् । उदिच्यान्ने पिण्ठते पिण्ठ्यते पिपिण्ठे पिण्ठिता । घञि
पिण्डः । खियां गौरादित्याङ्गीः पिण्डी । उणादौ किलिपितीति इः पिण्डिर्नष्पीलि-
तक्नेहः पिण्डः ६०८ । पिडुण् संघाते । पिण्ठयति ॥

685. शडुड् रुजायां च । चकारात्संघाते । तालव्यादिः । उदिच्यान्ने शण्ठते
शण्ठे शण्ठिता । अचि शण्ठ उरसुटपशुर्कपिथ । षण्ठ इति तु सनेतेरौणादिके
डे बाहुलकात्पत्वम् १६८ ॥

686. तडुड् ताडने । उदिच्यान्ने तण्ठते तण्ठे तण्ठिता । क्कट इत्यः वि-
तण्ठा । उणादौ ढपिपृनीत्युक्ते तण्ठुतः ४८५ । तण्ठुरिति तु तनेनेर्दी ७६५ ।
तण्ठुना प्रोक्तमिदं ताण्ठयम् ॥

687. कडुड् मडे । उदिच्यान्ने कण्ठते कण्ठे कण्ठिता । अचि कण्ठम् ।
उणादौ जतरक्कारेत्यरे कण्ठरा स्नायुसंघातः [४०३] । कटिपटीत्युक्ते कण्ठोलो
विदलभाजनविशेषः ४९३ । कण्ठुरिति तु कणेर्दी ७६५ । कडुण् कण्ठने च ।
कण्ठयति ॥

688. खडुड् मन्थे । उदिच्यान्ने खण्ठते खण्ठे खण्ठिता । घञि खण्ठः ।
खण्ठुन् भेदे । खण्ठयति ॥

689. गुडुड् गतिपैकान्ये । उदिच्यान्ने गुण्ठते गुण्ठे गुण्ठिता । चुरादे-
राकृतिगणत्वात् गुण्ठुण् गुण्ठने । गुण्ठयति ॥

690. कुडुइ दाहे । उदिच्चात्ते कुण्डते चुकुण्डे कुण्डिता । आधारे ध्यञ्जना-
दिति घञि कुण्डम् । खियां भाजगोणेति ह्याम् कुण्ड्यमत्रम् । चेट इत्यः कुण्डा ।
उणादौ मृदिकन्दीत्यले कुण्डलम् ४६५ । कुडुण् रक्षणे । कुण्डयति ॥

691. वडुइ 692 मडुइ वेष्टने । विभाजनप्यन्ये । विभाजनं विभागी-
करणं चर्माभावश्च । उदिच्चात्ते वण्डते वण्डे वण्डिता । अञि घञि वा वण्डः ॥

692. मडुइ । उदिच्चात्ते मण्डते मण्डे मण्डिता । अञि घञि वा मण्डे
रसायम् । णके मण्डकः । उणादौ मृमन्यञ्जीत्युके मण्डकः ५८ । मृदिक-
न्दीत्यले मण्डलम् ४६५ । खियां गौरादिच्चाड्याम् मण्डली । मीमसीत्यूरे मण्डूरं
लोहमलम् ४२७ । दपिपुपीति ण्यन्तादिभौ मण्डविलुः ७९७ । मडु भृपायाम् ।
मण्डति । मडुण् भृपायाम् । मण्डयति ॥

693. भडुइ परिभारणे । उदिच्चात्ते भण्डते भण्डे भण्डिता । अञि भण्डः ।
भाण्डमिति तु भामेर्डः [उणादौ १६८] । भडुण् कल्याणे । भण्डयति । णिन्वे-
त्तीत्यने भण्डना ॥

694. मुडुइ मज्जने । मज्जनं शोधनं न्यग्भावश्च । उदिच्चात्ते मुण्डते मुमुण्डे
मुण्डिता । घञि मुण्डः । मुडु रण्डने च । मुण्डति ॥

695. तुडुइ तोडने । तोडने हिंसा । उदिच्चात्ते तुण्डते तुण्डे तुण्डिता तुण्ड्यने ।
अञि घञि वा तुण्डम् । उणादौ किलिपिलीति इः तुण्डितः प्रवृद्धानाभिः ६०८ ॥

696. भुडुइ वरणे । वरणं स्वीकरणम् । उदिच्चात्ते भुण्डते भुमुण्डे भुण्डिता ।
अञि भुण्डो धृष्टः ॥

697. चडुइ कोपे । उदिच्चात्ते चण्डते चण्डे चण्डिता । अञि चण्डः ।
खियां शोणादित्वाद्वा ह्याम् चण्डी चण्डा । उणादौ ऋकृधित्याले चण्डालः ४७५ ।
चडुण् कोपे । चण्डयति ॥

698. द्राडुइ 699 ध्राडुइ विदारणे । द्राडते द्राडे द्राडिता ॥

699. ध्राडुइ । ध्राडते द्राडे ध्राडिता । ऋदिच्चाटे न ह्रस्व' अद्राडाट् ।
अद्राडाट् ॥

700 शाडुइ शाघायाम् । शालध्यादिः । शाडते श्राडे । ऋदिच्चादित्वा-
द्भ्रस्व सत्ये शाडने । ऋदिच्चाटे न ह्रस्वः अद्राडाट् । अञि श्राया । अजाते-
रिति णिनि मुगशातो । शान्तिरिति तु द्रतेगोशादिके णौ रूपम् ६१८ । शालूचमि-
त्यपि द्रान्तेगुके ५९ ॥

701. वाडृङ् आप्लाव्ये । आप्लाव्यमाप्लावनम् । वाडते वषाडे वाडिता । ऋदित्वाङ्
न ह्रस्वः अवषाडत् । अच्यृफिडादित्वाङ्ङस्य लृत्वे वालः । वडवेति तु वडेः सौ-
त्रस्याये रूपम् [उणादौ ५१५] ॥

702. हेडृङ् 703 होडृङ् अनादरे । हेडते जिहेडे हेडिता । ऋदित्वाङ्
न ह्रस्वः अजिहेडत् । घञि हेडः । हेडप्रसादौ प्रभोः । के सेट्त्वात् केट इत्य
ऋफिडादित्वाच्च लः हेला । घटादौ हेड वेष्टने । हेडति । गौ ह्रस्वे हिडयति ॥

703. होडृङ् । होडते जुहोडे होडिता । ऋदित्वाङ् न ह्रस्वः अजुहोडत् ।
केट इत्यः होडा । अत्रि होडः ॥

704. हिङ्ङुङ् गतौ च । चकारादनादरे । उदित्वाच्चे हिण्डते जिहिण्डे हिण्डिता ।
षडि जेहिण्डयते । यड्लुपि जेहिण्डीति । तवर्गस्येति तस्य ट्ये धुदो धुटीति धुदो
लुकि जेहिण्डि । इडित इत्यने हिण्डनः । गत्यर्थत्वात्कारि के हिण्डितः । उणादौ
किलिपिलीति इः हिण्डिः रात्रौ रक्षाचारः ६०८ ॥

अथ णान्ताः पद् सेट्थ ॥

705. घिणुङ् 706 घुणुङ् 707 घृणुङ् ग्रहणे । उदित्वाच्चे घिण्णते
जिघिण्ये घिण्णता ॥

706. घुणुङ् । घुण्णते जुघुण्ये घुण्णता ॥

707. घृणुङ् । घृण्णते जघृण्ये घृण्णता । याडि जरीघृण्यते । वनि वन्याङ्
पञ्चमस्येत्यत्र पञ्चमस्येति जातिपरिग्रहाण्णद्वयस्याप्याडादेशे आडो उदित्वाङ्गुणा-
मावाद्यत्वे सुष्यावा । व्यक्तपरिग्रहे त्वन्त्यस्यैवात्वे मुघिनाया । एवं शेषयोरपि ।
किपि पदस्येति संयोगान्तलोपे सुघिन्नित्यादि ॥

708. घुणि 709. घूर्णि भ्रमणे । घोणते जुघुणे घोणिता । लिताद्यनि घोणा ।
नाप्युपान्त्येति के घुणः । वनि वन्याङ् पञ्चमस्येत्पाडादेशे उदित्वाङ्गुणाभावे ष्याषा ॥

709. [घूर्णि ।] घूर्णते जुघूर्णे घूर्णिता । वन्याडि घृणावा । घुण घूर्णन् भ्रमणे ।
घुणति । घूर्णति ॥

710. पणि व्यवहारस्तुत्योः । गुपैधृषेत्याये पणायति । आयान्तस्येदित्वाभा-
वाच्चेपात्परम्मायिति परस्मैपदम् । विनिमेयशृतपणामिति कर्मणो वा कर्मत्ये शोषे इति
पठचाम् शनस्य पणायति । न्यार्थिकप्रत्ययान्तस्य प्रकृतियदङ्गत्वात्पणोरेवायम् ।
ये तु स्तुत्यर्थादिये पणेगर्थाभिन्तान् तन्मते व्यवहारार्थाच्च्यप्यायाभावे शतस्य
पणते । अशक्ति ते धेति वा भाये पणायतां चकार पणे पणायिता पणिता ।

न चोपलेभे वणिजां पणायाः ॥

अत्र शंसिप्रत्ययादित्यः । वर्योपसर्जेति निपातनाद्ये षण्यं विक्रियम् । अन्यत्र ष्यणि षण्यः साधुः । षणेर्माने इति षञ्जपवादेऽलि शकपणः । गोचरसंचरेत्याधारे च षञ्जपवादे घे एत्य तत्र पणायन्तीत्यापणः । उणादौ आडः पणीतीके आपणिकः पत्तनवासी ३९ । प्राडः पणीतीके प्रापणिको वणिक् ४२ । कामिवमीति णिदिः पाणिः ६१८ । भृपणिभ्यामिज् भुरवणौ च वणिक् ८७९ । प्रज्ञाद्यणि वाणिजः ॥
अथ तान्तास्त्रयः सेटश्च ॥

711. यतैङ् प्रयत्ने । यतते येते यतिता । ऐदित्वात् क्तयोर्नेट् यत्तः आयत्तः यत्तघान् । यजिस्वधीति ने यत्तः । उणादौ पादिपटीति इः यतिः ६०७ । यति-
ननदिभ्यां दीर्घधेत्युः याता देवरभार्या ८९६ । तृस्त्रलित्यत्र तुः सार्थकस्य
महणादारभाधे यातरौ । यतण् निकारोपस्कारयोः । यातयति ॥

712. जुतृङ् 713 जुतृङ् भासने । योतते युयुते योतिता । ऋदित्वाङ् न
ह्रस्वः अयुयोत्तन् ॥

713. [जुतृङ् ।] जोतते जुगुते जोतिता । ऋदित्वाङ् न ह्रस्वः अजुजोतन् । जुतृ
भासने । जोतति । ऋदित्वाद्वाङ् अजुतन् अजोतीन् । कौशिकस्तु ज्योतिः सिद्धये
जुतिस्थाने ज्युतिमधीते । तदसद् द्युतेरादेश्च ज इति सिद्धत्वात् ॥

अथ थान्ताः पट् सेटश्च ॥

714. विथृङ् 715 वेथृङ् याचने । वेथते विविथे विथितः । ऋदित्वाङ्
न ह्रस्वः अधिवेथत् ॥

715. वेथृङ् । वेथते विवेथे वेथितः । ऋदित्वाङ् न ह्रस्वः अविवेथत् ।
कौशिकस्तु विथुरसिद्धये यातने इत्याह । तत्र व्ययेरेव श्चशुरेत्युरे निपातनादिसद्वेः
[उणादौ ४२६] ॥

716. नाथृङ् उपतापैर्भर्याशीःषु च । चकाराद्याचने । उपताप उपघातः ।
अत्र याङ्गोपतापौ क्रियात्वादर्थावैश्वर्याशीषौ तु धर्ममात्रत्वाद् द्योत्ये । यद्वा गण्डति
श्वेतते प्रासादः घण्टा ध्वनति संयुज्यते अस्ति समवैतीति द्रव्यगुणसंयोगसत्तासम-
वायानामिव सिद्धानामप्याख्यातवाच्यत्वेन साध्यतया प्रतीनेरनयोर्धत्वमप्यस्तु । य-
दाह पूर्वापरीभूतं भावमाख्यातेनाचटे । सर्पिषो नाथते सर्पिर्नाथते सर्पिर्मै भूयादित्या-
शास्ते । नाथ इति कर्मणो या कर्मत्वे । शेषे इति पठ्ये । आशिषि नाथ इत्या-
शिष्येवात्मनेपदानियमादर्थान्तरे परस्मैपदमेव । रिपुं नाथति उपतपति । स्वामी

नायति ईष्टे । नृपं नायति याचते । एव्यात्मनेपदाभावात्तथा इति कर्मणो कर्मत्वाभावे कर्मणीति द्वितीयैव । कथम् ।

एतन्मन्दविपकतिन्दुकफलश्यामोदरापाण्डुर-
प्रान्तं हन्त पुलिन्दसुन्दरकरस्पर्शक्षमं लक्ष्यते ।
तत्पत्नीपतिपुत्रि कुञ्जरकुलं जीवाभयाभ्यर्थना-
हीनं त्यामनुनायते कुचयुगं पक्षांशुकैर्मा विधाः ॥

अपपाठ एषः अनुनायति स्तनयुगं पक्षांशुकैर्मा विधा इति त्वभियुक्ताः । येषां चानुपसर्गस्य नियमस्तन्मते सोपसर्गस्यार्यान्तरेप्यात्मनेपदं न विरुध्यते । अणोपदेश-
श्चायम् । यदाह सर्वे नादयो णोपदेशा नृतिनन्दिर्नादिर्नाकिनाटिनृनाथृनोधृवर्जमिति ।
तेनादुरुपसर्गेति णत्वाभावे प्रनायते । अचि नायः । इडित इत्यने नायनः ॥

717. अथुङ् शैथिल्ये । तालव्यादिः । शैथिल्यमगाढता । उदित्त्वान्ने अन्यते
अन्यते अन्यता शअन्ये । अत्र वा अन्यमन्यो नूलुक् धेत्यत्रौपदेशिकस्य अन्यो
महणाद्वा एत्वनलुकौ न भयतः । अन्ये त्वत्रापीच्छन्ति । दशनावोदैधौञ्जेति घञि
निपातनात् प्रअथः हिमअथः । णिवेत्तीत्यने अन्यना । उणादौ अन्येः शिथ् चेतीरे
शिथिरम् । लखे शिथिलम् '४१'४ ॥

718. अथुङ् कौटिल्ये । कौटिल्यं कुष्ठतिर्वन्धश्च । उदित्त्वान्ने मन्यते जमन्ये
मन्यिता । णिवेत्तीत्यने मन्यनेत्येके । अन्यश्च मोचनप्रतिहर्षयोः । मन्यश्च संदर्भे ।
अभ्राति अथ्यते । मभ्राति मथ्यते । वा अन्यमन्यो नूलुक् चेति वा एत्वे नलुकि
च श्रेयतुः शअन्यतुः । मेयतुः जमन्यतुः । अन्य मन्यण् संदर्भे । युजादेर्न धेति
वा णिनि अन्ययति अन्यति । मन्ययति मन्यति । श्रेयतुः शअन्यतुः । मेयतुः
जमन्यतुः । एकधातावित्यात्मनेपदे भृपार्थेति अिक्ययोरभावे च कर्मकर्तरि त्रयाणा-
मपि अन्यते अभ्रते अभ्रन्थिष्ट वा स्वयमेव । एवं मन्यते मभ्रते अपन्यिष्ट ।
उणादौ पादिपठति इः अन्यमन्यश्च पर्वसंध्यादिः ६०७ ॥

719. कर्त्थि श्लाघायाम् । श्लाघा गुगारोपः । कर्त्थते चकत्ये कर्त्थित्या । इडित
इत्यने कर्त्थनः । वेर्धिचेति धिनाणि विकर्त्थः । न णिङ्घेत्यत्र दीर्घमहणेन ताच्छांतिके-
ष्वप्युत्सर्गसमावेशस्य ज्ञापनादने विकर्त्थनः ॥

अथ दान्ता एकविंशतिर्द्विंशर्जाः सेटश्च ॥

720. अथिदुङ् शैत्ये । शैत्यं श्वेतगुणाक्रिया । उदित्त्वान्ने श्विन्दने । कौर्यः ।
यदि सकर्मकस्तदा श्वेतीकरोतीति । अघाकर्मकस्तदा श्वेतीभयतीति । श्वेतगुणः

सिद्धोप्याख्यातेन साधैकरूप उच्यते कृतानुसाध्योपि सिद्धतया पाकादिवच्छब्दश-
क्तिस्वाभाव्यात् । क्ये श्चिन्धते । क्ते श्चिन्धितः ॥

721. ऋदुङ् स्तुत्यभिवादनयोः । स्तुतिर्गुणैः प्रशंसा । अभिवादनं पादयोः
प्रणिपातः । उदिच्वाच्चे वन्दते देवान् स्तौतीत्यर्थः । ववन्दे गुरुन् अभिवादितवानि-
त्यर्थः । वन्दिता । अन्धि वन्दी हठाकृष्टा स्त्री । महादित्वाण्णिनि वन्दी मङ्गः । श्रुव-
न्देराहः वन्दनशीलो वन्दारः कामघृक्षथ । न णिडचेत्यत्र दीपिप्रहणादसरूपेने
वन्दनः । णिवेत्तीत्यने वन्दना । उणादौ पादिपठीति इः वन्दिर्प्रहाणिः ६०७ ॥

722. भदुङ् सुखकल्याणयोः । सुखं सद्देयकर्मोदयाच्छुभानुभवनम् । कल्या-
णं श्रेयः । प्रीतावप्यन्ये । प्रीतिर्मोदनीयविपाकः । उदिच्वाच्चे भन्दते बभन्दे भन्दिता ।
शुडित इत्यने भन्दनः । उणादौ सीमन्तहेमन्नेत्यन्ते निपातनात् भदन्तः २२२ ।
भन्देवेति रे वा नलुकि घ भद्रं भन्द्रं च सुखकल्याणे ३९१ । चुरादौ भदुण् कल्या-
णे । दान्त इत्येके भन्दयति ॥

723. मदुङ् स्तुतिमोदमदस्वप्नगतिषु । मोदो हर्षः । मदो दर्पः स्वप्नेनालस्यम-
पि लक्ष्यते । चन्द्रस्तु मदि जाडचे इत्येवाह । मोदमदस्वप्नेष्वकर्मकोयं स्तुतिगत्योस्तु
कर्मकः । उदिच्वाच्चे मन्दते ममन्दे मन्दिता । अन्धि मन्दः । स्त्रियायां जातेरयान्तेति
शौवनावस्यावृत्तौ तु वयस्यनन्त्ये इति डीप्राप्तावजादेरित्यापि मन्दा स्त्रीजातिर्युवतिर्वा ।
उणादौ शलिघालिपतीत्येके मन्दाक्कः [३४] । मत्पर्यायेनि मन्दाकिनी । भीवृषी-
ति रे मन्द्रं गम्भीरम् । मद्रमिति तु माद्यतेः ३८७ । ऋञिच्चटीत्यरे मन्दरः शैल-
विशेषः ३९७ । अग्यङ्गीत्यारे मन्दारो देववृक्षः ४०५ । मादिमन्दीतीरे मन्दिरं
सद्यः । मदिरोति तु माद्यतेः ४१२ । वाश्यसीत्युरे मन्दुरा वाजिशाला ४२३ ॥

724. स्पदुङ् किञ्चिच्चलने । उदिच्वाच्चे स्पन्दते पस्पन्दे स्पन्दिता । णिगन्ताक्फ-
लवत्कर्तर्यपि चल्याहारार्थेडिति परस्मैपदम् स्पन्दयति । घञि स्पन्दः । चालशब्दा-
र्थादित्यने स्पन्दनो वृक्षाविशेषः ॥

725. ऋदुङ् परिदेवने । परिदेवनं शोचनम् । उदिच्वाच्चे ऋन्दते ऋन्दिता ।
ऋदु परिदेवने । ऋन्दति । णिच्वमकृत्वोभयत्र पाठस्तु फलवत्यापि कर्तरि परस्मै-
पदार्थः । अफलेप्यात्मनेपदार्थश्च ॥

726. मुदि हर्षे । अकर्मकोयम् । मोदते मुमुदे मोदिता । क्ते मुदितः । द्वौ
व्यञ्जनादेरिति क्लासनोर्वा किरचे मुदित्वा मोदित्वा मुमुदिपते मुमोदिपते । णौ मो-
दयति चैत्रम् । अत्राणिगीति फलवत्कर्तर्यपि परस्मैपदं गतिबोधाहारार्थेत्यणिकर्तुः

कर्मत्वं च । मूलविभुजादित्वाच्चे कुमुदम् । तिकृतौ नास्तीत्यानाशि मोदमानः कोपि
 ग्रामः । णके मोदयतीति मोदकः । नाम्युपान्त्येति के मुदः । इडित इत्यने मोदनः ।
 उणादौ प्रमुदिभ्यां क्तिदिति किति गे मुद्रः ९३ । ऋज्यजीति किति रे मुद्रा ३८८ ।
 मुदिगृभिः टिद्रजौ चान्तावित्यरे मुद्ररः मुद्ररी ४०४ । शुपीपीति कितिरे मुदिरो
 मेघः ४१६ । मुदण् संसर्गे । मोदयति ॥

727. ददि दाने । धारणे इति कौशिकः । ददते । अनादेशादेरित्येत्वस्य न
 शसददेति प्रतिषेधात् दददे । ददिता ॥

728. हर्दिं पुरीषोत्सर्गे । हदते जहदे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् हत्ता हत्तुम् । सनि
 जिहस्सते । इडित इत्यने हदनः ॥

729. प्वदि 730 स्वर्दि 731 स्वादि आस्वादाने । आद्यः पोपदेशोयं
 नेतरौ । यत्समृतिः स्वरदन्त्यपराः पोपदेशाः स्मिस्विदिस्वदिस्वाञ्जिस्वपयश्च सृषि-
 सृजिस्तृस्तृस्त्यासेकृसृवर्जम् । आस्वादन जिह्वया लेहः । त्रैत्राय स्वदते सस्वदे ।
 पोपदेशत्वात्पत्वे असिप्वदत् । सनि पत्वापत्ते णिस्तोरेवेत्यत्र वर्जनाण्यन्तस्य पत्वा-
 भावे सिस्वादिपति । णिस्तोरेवेति नियमात्सनि पत्वाभावे सिस्वादिपते । इडित
 इत्यने स्वदनः । उणादौ कृवापाजीत्युणि स्वादुः १ । प्वदण् आस्वादाने । स्वादयति ॥

730. स्वर्दि । स्वर्दते । अपोपदेशत्वात्पत्वाभावे सिस्वर्दयिपति असिस्वर्दत् ।
 स्वर्दिता ॥

731. स्वादि । स्वादते सस्वादे । अपोपदेशत्वात्पत्वाभावे असिस्वदत् ।
 सनि सिस्वादिपते ॥

732. उर्दि मानक्रीडयोश्च । चकारादास्वादाने । मानं मितिः । भ्वादेरिति
 दीर्घे ऊर्दते । गुहनाम्यादेरिति परोक्षया आभि ऊर्दी चक्रे । आय र इति रस्य
 प्रतिषेधात्स्वरादेरिति देरेय द्वित्ये सनि उर्दिदिपते । अचि खियां गौरादित्वाद्
 क्त्वाम् ऊर्दी विमानम् ॥

733. कूर्दि 734 गुर्दि 735 गुदि क्रीडायाम् । भ्वादेरिति दीर्घे कूर्दते
 चुकूर्दे कूर्दिता ॥

734. [गुर्दि ।] गूर्दते जुगूर्दे गुर्दिता । गुर्दिस्थानेन्ये गुर्दि पेटुः । खूर्दते
 चुखूर्दे । गुर्दण् निकेतने । गूर्दयति ॥

735. गुदि । गोदते जुगुदे । वौ ध्यन्त्रनादेरिति च्कामनेर्वा क्तिचे गुदित्वा
 गोदित्वा जुगुदिपते जुगोदिपते । नाम्युपान्त्येति के गुदं खीणामपाद्रम् । कन्यार्णं
 गुदमस्याः श्रोटादित्वाद् ह्यभावे कन्याणगुन । गुदिस्थाने गुधिमेकेध्रैपन् ॥

736. पूदि क्षरणे । क्षरणं निरसनम् । पः स इति सत्वे सूदते सुपूदे सूदिता । डे असूपुदन् । क्ते निसूदितः । नन्द्यादित्वाद्ने सूदनः । अचि सूदः । खियां गौरादित्वाद् ड्याम् सूदी । शीलाद्यर्थविवक्षायामिडित इत्यनस्य न णिञ्छेति प्रतिषेधात्तृनि सूदनशीलः सूदिता । पूदण् आस्रवणे । सूदयति ॥

737. हादि शब्दे । अव्यक्ते शब्दे इत्यन्ये । अव्यक्तोपरिस्फुटवर्णः । हादते जहादे हादिता । घञि हादः । अचि हदः पृषोदरादित्वाद्भ्रस्वः ॥

738. ह्लादैह् सुखे च । चकाराच्छब्दे । ह्लादते जह्लादे ह्लादिता । ऐदि-
च्वात् क्तयोर्नेट् प्रह्लन्नः प्रह्लन्नवान् । अत्र ह्लादो ह्लाद् क्तयोर्धेति ह्लाद् तो नध । णौ क्ते आह्लादितः । क्तौ प्रह्लत्तिः । मनयवलपरे हे इत्यनुस्वारानुनासिकयोः किं ह्लादते किल्ह्लादते ॥

739. पर्दि कुत्सिते शब्दे । पायुध्वनी वर्तते । अन्ये तु निःशब्दमधोवातं पर्दनं मन्वाना अशब्दे इत्याहुः । पर्दते पपर्दे पर्दिता । इडित इत्यने पर्दनः । पृदा-
कुरिति तु पिपर्तेर्दाकुकि [उणादौ ७५६] ॥

740. स्कुटुड् आप्रवणे । आप्रवणमुच्युत्य गमनमास्कन्दनं वा । उद्धरणमित्यन्ये । उदिच्वात्ने स्कुन्दते चुस्कुन्दे स्कुन्दिता । सनि चुस्कुन्दिपते । यडि चो-
स्कुन्द्यते । यड्लुपि चोस्कुन्दीति । कुन्द इति तु कवतेर्दे नेन्ते च रूपम् [उणादौ २४०] ॥

अध धान्ताः सप्त सट्थ ॥

741. एधि वृद्धौ । एधते । उपसर्गस्यानिणित्यत्रैधिवर्जनादुपसर्गावर्णलुगभावे मैधते । अकर्मकत्वाद्भावे एध्यते मैत्रेण । सोपसर्गस्तु साप्योपि भवति । गुणाम्यादे-
रिति परोक्षायामामि एधां चक्रे । एधिता । ओणेर्कृदित्करणान्नित्यमपि द्विर्वचनं ह्रस्वो वाधते । तेन डे ह्रस्वे द्वित्वे च मा भवानिदिधन् । सनि एदिधियते । आनाशि एधमानः । घञि एधः । उणादौ आसित्यसि एधः एधसी [९९२] । इन्धेरपि दशानादेति येन्धिभ्यामिति वचनादेधैधसोः सिद्धिः ९६८ ॥

742. स्पर्धि संघर्षे । संघर्षः पराभिभवेच्छा । स्पर्धते भ्रातुः भ्रात्रा सट्
स्पर्धा करोतीत्यर्थः । पस्पर्धे । सनि पिस्पर्धियते । यडि पास्पर्धियते । यड्लुपि
पास्पर्धीति । दिवि यड्लुस्तोरिति अपास्पर्धीन् । सिवि सेः स्र्धां च स्पर्धेति सिवो
लुकि धस्य सत्ये रो रे लुगिति रो लुग्रस्य दीर्घे च अपास्पाः । इडित इत्यने
स्पर्धनः । अकर्मक्रोयम् । तेन स्पर्धयति मैत्रमित्यत्राणिणि प्राणिकर्तृकृति फलवररु-

तेर्यपि परस्मैपद गतिबोधेत्यणिकर्तुः कर्मत्वं च । स्पर्धमानः स कृष्णामिति तु कृष्णं
प्राप्येत्यध्याहारात् । बहुलमितीप्सौ ।

मेरुं स्पर्धिष्णुनेवान्यो धृतो नाको हिमाद्रिणा ॥

क्लेट इत्यः स्पर्धा । घञि स्पर्धः ॥

743. गाधृङ् प्रतिटालिप्सापन्थेषु । प्रतिटास्पदम् । लब्धुमिच्छा लिप्ता ।
पन्थनं पन्थः । प्रतिटायामकर्मकोयं लिप्सापन्थयोः सकर्मकः । गाधते जगाधे
गाधिता । ऋदित्वाङ्गे न ह्रस्वः अजगाधत् । सनि जिगाधिपते । यङि जागाध्यते ।
यद्गुपि जागाधीति । अचि अगाधमतलस्पर्शम् । इडित इत्यने गाधनः । उणादौ
पदिपतीति इः गाधिर्ध्वामित्रपिता ६०७ ॥

744. बाधृङ् रोटने । रोटन प्रतिघातः । बाधते बवाधे बाधिता । ऋदि-
त्वाङ्गे न ह्रस्वः अबवाधत् । इडित इत्यने बाधनः । क्लेट इत्यः बाधा । घञि
बाधः । बाहुरिति तु मिचहीति णित्यौ वनेः [उणादौ ७२६] ॥

745. दधि धारणे । दाने इति कौशिकः । दधते देधे दधिता । यद्गुपि दाद-
धीति दादाद्धि । णौ डे अदादधत् । अचि दधः । उणादौ पदिपतीति इः दधि ६०७ ॥

746. वधि बन्धने । दैरूप्ये शान्दानिति सर्नातो दीर्घे च धीभत्सते । अर्या-
न्तरे तु वधते । न जनब्रध इति वृद्धचभावे अवधि बधकः । उणादौ पदिपतीति
इः वधिः ६०७ । वधण संयमने । वाधयति ॥

747. नाधृङ् नाधृङ् । उपतोपैश्वर्याशीर्षाङ्गारय्येषु नाधृङ्पदयं वर्तते ।
लाघवार्थमेव निर्देशः । उर्गक्रमानुमरणात्तु नैरुत्राधीतौ । नाधते । अणोपदेशत्वा-
ददुरुपसर्गान्तर इति णत्वाभावे प्रनाधते परिनाधते । येषां तु णोपदेशोयं तन्मते प्र-
णाधते परिणाधते । ननाधे नाधिता ॥

अय नान्ती द्वौ स्रष्टौ च ॥

748. पनि स्तुतौ । गुणैधुपेत्याये पनायति जिनम् । इडित्वाभागादत्र शेषा-
त्परस्मायिति परस्मैपदम् । ये तु म्यार्थैरुप्रत्ययान्तस्य प्रकृतिरङ्गगाद्याया यप्रत्य-
यान्तस्य प्रकृत्यर्थजाचित्वा तथेदिचरमपीति प्रतिपन्नास्तन्मते इडितः कर्त्तरीत्यात्मने-
पदे पनायते जिनम् । एवं पगायते । अशत्रि ते चेति राये पनायित्यने पनिष्यते ।
उणादौ तप्यशीत्यसे पनसः फलवृद्धः ६६९ । कनम इति तु कणेः कनमनामरमा-
दय इत्यसे निपातनात् ६७३ ॥

749. मानि पुत्रायाम् । पिनारे शान्दान्मानिति सनि पुत्र्येत्येतो दीर्घे च
मीमांसते धर्मम् । शान्तिप्रत्ययादित्य. मीमांसा । अर्यान्तरे घञि मानः । अनटि

माननम् । गौ मानयति । उणादौ माभावदीति से मांसम् ५६४ । मानिभ्राजेर्लुक् चेति
 वृः माता ८५९ । मानण् पूजायाम् । युजादेर्न वेति वा णिवि मानयति मानति ॥
 अथ पान्ताश्चतुर्दश सेटश्च ॥

750. तिपृङ् 751 टिपृङ् 752 ट्रेपृङ् क्षरणे । तेपते तितिपे तेपिता ।
 आगमशासनमनित्यमितीडभावे तेमा । ऋदिच्वाणौ डे अतितेपत् । वी व्यञ्जनादेरिति
 ऋासनोर्वा किच्चे तितिपित्वा तेपित्वा तितिपिपते तितेपिपते ॥

751. टिपृङ् । पः स इति सत्वे स्तेपते । पोपदेशत्वात्सत्वे तितिपे । स्तेपिता ।
 ऋदिच्वाङ् न ह्रस्वः अतिटिपत् । के स्तिपितः ॥

752. ट्रेपृङ् । पः स इति सत्वे स्तेपते । पोपदेशत्वात्सत्वे तिटिपे । स्तेपिता ।
 के स्तेपितः । ऋदिच्वाङ् अतिटिपत् ॥

753. त्रेपृङ् कम्पने च । चकारात्क्षरणे । तेपते तितेपे तेपिता । के तेपितः ।
 ऋदिच्वाङ् न ह्रस्वः अतितेपत् ॥

754. डुवैपृङ् 755 कैपृङ् 756 गेपृङ् 757 कपुङ् चलने । वेपते विवेपे
 वेपिता । ऋदिच्वाङ् अविवेपत् । द्विच्वादर्थौ वेपयुः । न ख्यापूगिति प्रतिवेधाण्णत्वाभावे
 प्रवेपनम् । उणादौ विपिनाजिनादय इतीने निपातनात् विपिनं गहनम् २८४ ॥

755. कैपृङ् । केपते केपिता । ऋदिच्वाङ् अचिकेपत् ॥

756. गेपृङ् । गेपते जिगेपे गेपिता । ऋदिच्वाङ् अजिगेपत् ॥

757. कपुङ् । उदिच्वान्ने कम्पते चकम्पे कम्पिता । चल्याहारार्थेति फलव-
 त्कर्तर्यपि ष्यन्तात्परस्मैपदम् कम्पयति शाखाम् । गतिबोधेत्याशिकर्तुरत्र कर्मत्वम् ।
 भीष्यादिभ्योप्रत्ययेनैव भीषादिसिद्धावद्धिधानं णिलुकोनित्यत्वज्ञापनार्थम् । तेनाचिगे-
 र्गुणे कम्पया खी । लङ्गिकम्प्योरिति नलुकि विकपितः । अङ्गविकृतेरन्यत्रोदिच्वा-
 न्नलोपाभावे कम्पितः शीलाद्यर्थविवक्षायाम् । चालशब्दार्थादित्यने कम्पनः । स्म्य-
 जसेति रे कम्पः । केट इत्यः कम्पा । उणादौ अम्मिकुण्डीति इर्नलुक् च कपिः
 ६१४ । कपोल इति तु कपेः सौत्रस्यौले ४९३ । केपृङ्गेपृङ्गौ गतावपि ॥

758. ग्लेपृङ् दैन्ये च । चकाराच्चलने । गतावप्यन्ये । ग्लेपते जिग्लेपे ग्लेपिता ।
 ऋदिच्वाङ् न ह्रस्वः अजिग्लेपत् ॥

759. मेपृङ् 760 रेपृङ् 761 लेपृङ् गतौ । मेपते मिमेपे मेपिता । ऋदि-
 च्वाङ् न ह्रस्वः अमिमेपत् ॥

760 रेपृङ् । रेपते रिरिपे रेपिता । ऋदिच्वाङ् अरिरेपत् । रेपृः शब्देपीत्येके ॥

761. लेपृड् । लेपते लिलेपे लेपिता । ऋदिच्चाट्टे अलिलेपन् । क्ते लेपितः ।
देशान्तरप्रान्निहेतुर्गतस्तत्रैव स्थितस्य स्पन्दनं चलनमिति पृथगेपां पाठः । हेपृड्
चोति कौशिकः ॥

762. त्रपौपि लज्जायाम् । त्रपते । तृत्रपफलेत्येत्ये द्वित्वाभावे च त्रेपे । औ-
दिच्चाट्टेद् त्रप्ता त्रपिता । वेष्टीपत इति क्योर्नेद् त्रमः त्रमवान् । आसुयुवधीति
यापवादे ध्यणि अपत्राप्यम् । भ्राज्यलंकृगितीष्णावपत्रपाशीलादिः अपत्रपिप्पुः ।
पिच्चादडि त्रपा अपत्रपा । उणादौ भृमृत्रित्युः त्रपु ७१६ ॥

763. गुपि गोपनकुत्सनयोः । गर्हायां सनि जुगुप्सते । अवयवे कृतं लिङ्गं
समुदायस्य विशेषकं भवति यं समुदायं सोधयवो न व्यभिचरति । न व्यभिचरति
च गुपिर्गर्हायां सनन्तसमुदायमितीडित इत्यात्मनेपदम् । स्वार्थे इतीडिभावः । इच्छा-
सनन्तादेव सनो निषेधानुमर्हादिति सनि जुगुप्सिते । शंसिप्रत्ययादित्यः जुगुप्सा ।
गर्हाया अन्यत्र सनोभावे अर्थान्तरेपि प्रायेण त्यादयो नाभिधीयन्ते इत्यत्र प्रायोमहणात्
गोपते । अनटि गोपनम् । कौ गुप्तिः । गुपौ रक्षणे । गोपायति । गुपच् व्याकुलत्ये ।
गुप्यति । गुपण् भासार्थः । गोपयति ॥

अथ वान्ताः पट् सेटश्च ॥

764. अमुड् 765 रवुड् शब्दे । उदिच्चात्ते अम्बते । अनात इति पूर्वस्यात्वे
ने च आनञ्चे । अञि कर्मणि षञि वा अम्बा । उणादौ शामाद्व्येति ले अम्बो
रसः ४६२ ॥

765. रवुड् । उदिच्चात्त रम्बते ररम्बे रम्बिता । के रम्बते इत्यञि करम्बः ।
कृगो वा कृकडिकटीत्यम्बे करम्बः [उणादौ ३२१] ॥

766. लवुड् अवलंसने च । चकाराच्छब्दे । उदिच्चात्ते लम्बते मलम्बते अ-
वलम्बते आलम्बते उलम्बते विलम्बते इत्यनेकार्थत्वमुपसर्गद्योतितमन्यत्राप्युदाहार्यम् ।
णके लम्बिका त्रिकय । विलम्बिका शकृद्विलम्बः । अञि लम्बः । उणादौ नञो
लम्बेर्नुक् चोति णिटुः अलावुः ८३८ । अलम्बुसेति त्यलतेरम्बुसे अलम्बुसा नाम
शाकम् ९८५ ॥

767. कवृड् कर्णे । कर्णे कर्षनं शुक्रीदिश्च । कयते चकथे कविता । ऋदि-
च्चाट्टे न ह्रस्वः अथकावन् । ध्यणि काप्यम् । उणादौ जट्टरेर्यरे कवरः कवरी
३९७. ४०३ । पदिपर्वीति इः कविः [६०६. ६०७] । कर्तुर इति तु कर्षे-
रोष्ठघान्तस्य यादयतीत्युरे ४२३ ॥

768. क्लीवृद्ध आधाटर्चे । क्लीवते विक्लीवे क्लीविता । ऋदिच्वाङ्गे अचिक्लीवत् । नाम्युपान्त्येति के क्लीवः । क्ते सेट्त्वात् केट इत्यः क्लीवा विक्लीवा ॥

769. क्षीवृद्ध मदे । क्षीवते चिक्षीवे क्षीविता । ऋदिच्वाङ्गे अचिक्षीवत् । नाम्युपान्त्येति के क्षीवः प्रक्षीवः । क्तयोरनुपसर्गाः क्षीवेति निपातनात् क्षीवः क्षीव-
वान् । उपसर्गात्तु प्रक्षीवितः प्रक्षीवितवान् । एते च कबृडादयो यद्यपि दन्त्यौष्ठचान्ता
अपि काव्यादिशब्देषु भ्रूयन्ते तथापि वृद्धैरोष्ठचान्त्यमध्ये पठितत्वाद्दस्माभिस्तथैव
पठिताः ॥

अथ भान्ताः सप्तदश रार्भेत्तर्भिवर्जाः सेटश्च ॥

770. शीभृद्ध 771 [व]ीभृद्ध 772 शल्भि कथ्यने । शीभते शिशीभे
शीभिता । ऋदिच्वाङ्गे आशिशीभत् । उणादौ ऋञिचटीत्यरे शीभरो हास्तिहस्तमुक्तो
जललघः ३९७ ॥

771. [व]ीभृद्ध । वीभते विवीभे वीभिता । ऋदिच्वाङ्गे अविवीभत् ॥

772. शल्भि । शल्भते शशल्भे शल्भिता । डे अशशल्भत् । त्रयोपि क्ते
सेट इति क्तेट इत्यः शीभा । [व]ीभा । शल्भा ॥

773. वल्भि भोजने । वल्भते ववल्भे वल्भिता । घञि वल्भः ॥

774. गल्भि धाटर्चे । गल्भते प्रजगल्भे गल्भिता । अञि प्रगल्भः । क्तेट
इत्यः प्रगल्भा । प्रगल्भ इवाचरतीति गल्भक्लीबहोडाच्छिवति डिति क्तिपि धातोर-
नेकस्वरदिति परोक्षायाम् आभि प्रगल्भां चक्रे । क्तिपो डिच्वादात्मनेपदम् ॥

775. रेभृद्ध 776 अभुद्ध 777 रभुद्ध 778 लभुद्ध शब्दे । रेभते रिरेभे
रेभिता । ऋदिच्वाङ्गे न ह्रस्वः आरिरेभत् । क्षुब्धविरिम्धेति निपातनात् विरिम्धः स्वरः ।
विरिम्भितमन्यत् ॥

776. अभुद्ध । उदिच्वाङ्गे अम्भते । अनात् इति पूर्वस्यात्वे नै च आनम्भे ।
अम्भिता । अम्भ इति त्वमेर्भहौ चान्तावित्यमते रूपम् [उणादौ ९६२] ॥

777. रभुद्ध । उदिच्वाङ्गे रम्भते ररम्भे रम्भिता । अधि रम्भा कदली ।
करम्भो दधिसक्तवः । क्ते रम्भिनः ॥

778. लभुद्ध । उदिच्वाङ्गे लम्भते ललम्भे लम्भिता । क्ते लम्भितः । अञि
घञि वा लम्भः ॥

779. ष्टभुद्ध 780 स्कभुद्ध 781 ष्टुभुद्ध लम्भे । स्तम्भः क्रियानिरोधः ।
पः स इति सत्त्वे उदिच्वाङ्गे च स्तम्भते तस्तम्भे स्तम्भिता । अञि घञि वा स्तम्भः ।

अडप्रतिस्तम्भनिस्तम्भ इति पत्वे विट्मम् । अवाचाभयोर्जेति पट्ते अवट्ममते दण्डम्
अवट्ममते शूर । उद स्येति सलुकि उत्तममते । णौ सनि पत्वे तिट्ममयिपते ।
टपर पकारेणामित्येके । तन्मते टिट्ममयिपते टाट्मम्यते । विट्मम्यते । स्तभ्यते
इति तु स्तभ्राते ॥

780 स्फुभुङ् । उदिच्चात्ने स्कम्भते स्कम्भयते चस्कम्भे स्कम्भिता । वि-
ष्कम्भ्यते इति तु स्कभ्राते । स्तम्भू स्कम्भू सौत्रौ स्त स्तभ्राति स्तभ्रोति । स्कभ्राति
स्कभ्रोति । स्कभ्र इति पत्वे विष्कम्भ ॥

781 द्रुभुङ् । प स इति सत्ये स्तोभते दौप । पोपदेशत्वात्पत्ये तुद्रुभे ।
उपसर्गात्सुगिति पत्वे अभिटोभते । उदिच्चाद्दूदितो वेति क्ति वेद् स्तुम्भ्वा । इटि
वौ व्यञ्जनादेरिति वा किञ्चे स्तुमित्वा स्तोमित्वा । वेद्वत्वात् क्योर्नेद स्तुम्भ स्तु-
म्भवा । षञि स्तोभ । उणादौ ककुबिति कर्मणि क्तिपि त्रिटुप् अनुटुप् ९३२ ।
स्तुम्भू इति सौत्रस्य स्तुभ्राति स्तुभ्रोति ॥

782 जभुङ् 783 जभैङ् 784 जृभुङ् गात्रविनामे । जभुङ् । उदिच्चात्ने
जम्भते जम्भयते जजम्भे । क्ते जम्भित । अने जम्भन ॥

783 जभैङ् । जभ स्वरे इति ने जम्भते जम्भिता । ऐदिच्चात् क्योर्नेद
जम्भ जम्भवान् ॥

784 जृभुङ् । उदिच्चात्ने जृम्भते जजृम्भे जृम्भिता जृम्भित जृम्भितवान् ।
क्ते सेद्वत्वात् क्केट इत्य जृम्भा । षञि जृम्भ ॥

785 रभि रामस्ये । रामस्य कार्योपक्रम । रभोपरोक्षाश्रवीति शब्दरोक्ष-
योर्वर्जनात्प्रत्याभावे आरभते आरेमे । अनुस्वारेच्चात्नेद् आरम्भा आरम्भुम् । रभ-
तभेति स्वरस्येत्ये द्वित्वाभावे च आरिप्सते । षञि आरम्भ । णौ आरम्भयति ।
णके आरम्भक । साधाविति णिनि साध्वारम्भी । षण्णम् चामीक्ष्ये इति णमि
आरम्भमारम्भ याति । अचि रम्भ । खियाम् रम्भा । अनटि आरम्भणम् । एपु
रभोपरोक्षेति न । शक्तिर्काति ये रभ्यम् आरभ्यम् सरभ्यम् । शवधृपेति तुमि
आरभते भोक्तुम् । उणादौ दिवादीति कित्यसे रभसो निर्विचारा प्रवृत्ति ६७२ ॥

786 ड्रुलभिन्प प्राप्नौ । शपरोक्षयोर्वर्जनाद्धम इति नस्याभावे लभते लेभे ।
अन्यत्र स्वरे ने आलम्भयति आलम्भक साध्यालम्भी आलम्भमालम्भ याति आ-
लम्भो वर्तते । अनुस्वारेच्चात्नेद् लम्भा लम्भुम् । शक्तिर्काति ये लभ्यम् । आटो
यीति ने आलम्भ्यम् । उपास्तुताविति ने उपलम्भ्य धनम् । द्विच्चाच्चिमक् लभ्र-
मम् । पिच्चादाटि लभ इति ने नो व्यञ्जनस्येति नलुकि लभा उपलभा । श्रादिभ्य

इति क्तौ लब्धिः उपलब्धिः ब्रिह्णमोर्वेति वा ने अलाभि अलम्बिताभं लाभम् लम्भं लम्भम् । उपसर्गात्खल्वबोधेति ने दुष्पलम्भः उपलम्भः उपालम्भि उपलम्भमुपलम्भम् । सुदुर्भ्य इति ने अतिसुलम्भम् अतिदुर्लम्भम् अतिसुलम्भः अतिदुर्लम्भः । केवलेभ्यस्तु नस्याभावे सुलभम् दुर्लभम् सुलाभः दुर्लाभः । रभलभेति स्वरस्येत्वे द्वित्वाभावे च सनि लिप्सते भोक्तुम् । अत्र शकधृपेति तुम् ॥

अथ मान्ताख्यः सेटथ ॥

787. भामि क्रोधे । भामते वभामे भामिता । यडि वाभाम्यते । अत्रातः परस्यानुनासिकस्याभावान्मुरत इति पूर्वस्य मुरन्तो न भवति । ये त्वत इति पूर्वस्य विशेपणं प्रतिपन्नास्तन्मते मौ वम्भाम्यते । यड्लुपि वस्मसोर्मो न इति मस्य नत्वे वाभान्वः वाभान्वः वम्भान्वः वम्भान्वः । किपि पदान्ते मो नत्वे प्रभान् । नासो नोनह् इति नलुक् न भवति नत्वस्यासिद्धत्वान् । आवश्यके णिनि भामिनी । घञि भामः । उणादौ पञ्चमाड् इति डे भाण्डम् १६८ ॥

788. क्षमौपि सहने । क्षमते चक्षमे । औदित्वाद्देड क्षमिता क्षन्ता क्षमितव्यम् क्षन्तव्यम् । शकितकीति ये क्षम्यम् । पिच्वादडि क्षमा । क्षमौच् सहने इत्यस्य तु स्त्रियां क्तौ क्षान्तिः । वेदत्वान् क्तयोर्नेट् क्षान्तः क्षान्तवान् । उणादौ गमिजभीति डित्यामि क्षं भार्या १३७ । क्रामिगमिक्षमेस्तुमाद्यातः क्षान्तुं भूमिस्तुमर्थथ १४२ । क्षमौच् सहने । क्षाम्यति ॥

789. कमूड् कान्तौ । कान्तिरभिलापः । कमेर्णिडिति णिडि कामयते । अशथि ते वेति वा णिडि कम्यते काम्यते । णिभीति डे अचकमत अचीकमत । चकमे । धातोर्नेकस्वरादिनि परोक्षया आमि कामयां चक्रे । कमिता कामयिता । ऊदितो वेति च्चि वेट् कान्त्वा कामित्वा कामयित्वा । ज्ञानेच्छेति वर्तमाने क्तः कान्तः । अत्र वेदोपत इति नित्यामिडभावः । णिडि कामितः । क्तौ कान्तिः । णिवृत्तौ कान्तने कामना । अनटि कमनम् कामनम् । न य्यापूणिति प्रतिषेधाद्दुष्पसर्गन्तर इत्यधिकृत्य स्वरादिति णेर्वत्यनेन च णत्वं न भवति प्रकमनम् प्रकामना । कर्मणोणित्वाणि धर्मकामी । णिडिशीलिकामीत्यणोपवादे णे धर्मकामा । अतः कृकमीति रेफस्य सत्ये पयस्कामः । शकितकीति ये कम्यम् । णिडि य पद्यात इति ये काम्यम् । णिड्यानशि कामयमानः । अत्र शथ्विपयत्वाच्चित्त्वं णिडमोकम्यमीत्यत्र कमेर्वर्जनाद्भ्रुस्वाभावथ । कथं कामयानः । कामो यानमस्येनि बहुव्रीहौ कामयानः कामगतिरित्यर्थः । आनशि धागमशासनस्यानित्यत्वान्माभावः । यशामनः

कामयानः सिद्धोनादिधेत् । मोकमीत्यत्र कमेर्वर्जनाद्भ्रिप्रतिषेधाभावे षभि कामः ।
 शूकमेत्युक्तिणि कामनशीलो दास्याः कामुकः । अत्राकमेरुस्येत्यत्र कमेर्वर्जना-
 त्प्रतिषेधाभावे कर्मणि कृत इति पठौ । स्प्यजसेति रे कन्नः । न णिङ्घ्येत्यत्र दीपि-
 यहणादुत्सर्गस्यापि समावेशे रुडित इत्यने कन्नः । उणादौ मृजृभित्यत्रे कन्नो मि-
 क्षाभाजनम् १६७ । ऋच्छिटीत्यरे कन्नो मूर्खः ३९७ । कमेरत उच्चेत्यारे कुमारः
 ४०९ । मृदिकन्दीत्यले कमलम् । णिङि कामलः ४६५ । मुरलोरलेत्यले निपातनात्
 कोमलम् ४७४ । कमितिमेर्दीन्तश्चेत्युके कन्दुकः ५४ । शमिकमिपलिभ्यो बलः कम्बलः
 ४९९ । मावावदीति से कंसः ५६४ । कृसिकमीति तुनि कन्तुः कन्दर्पः ७७३ ॥

अथ यान्ताः सप्तदश सेतश्च ॥

790. अयि 791 वयि 792 पयि 793 मयि 794 नयि 795 चयि
 796 रयि गतौ । अयते । उपसर्गस्यायाधिति लत्वे पलायते पत्ययते । दयायासिति
 परोक्षया आनि पलायां चक्रे । पलायिता । अनटि निलयनम् दुलयनम् । निर्दुसोस्तु
 सो हत्वस्य परे लत्वेसिद्धत्वात् निरयणम् । अत्र स्वरादिति नस्य णत्वम् । अदुरुपसर्गा-
 न्तर इत्यत्र दुरो वर्जनात्स्वरादिति णत्वाभावे दुरयनम् । मनि व्योरिति यलोपकारा-
 न्तादिहिनेशित्यत इति लोपविधानादस्य लोपाभावे स्वमा । ये त्वत्राप्यद्भुकमिच्छन्ति
 तन्मते सुमा । किपि व्योरिति यलुकि ह्रस्वस्येति ने स्यत् । ये त्वत्राप्यत इत्यद्भोप-
 मिच्छन्ति तन्मते सुत् । ये त्वन्तरङ्गं तागमं प्रति बहिरङ्गस्यायलुकोसिद्धत्वमिच्छन्ति
 तन्मते स्वः । विचि यलुकि स्वः । स्तौ व्योरिति यलुकि अतिः । अद्भुक्पक्षे तुतिः ॥

791. वयि । वयते । न शस्येत्येत्विनिषेधात् वयये । वयिता । मनि व्योरिति
 यलुकि सुवमा । अद्भुक्पक्षे सुम्मा । अत्र स्वरस्य परे प्राग्विधाधिति स्यान्तित्वादनुना-
 सिके चेति वस्योद् न भवति । उणादौ सृवयिभ्यां णिङित्यसे वायसः ५७० । आमित्यमि
 चयः पक्षे वात्प्रादि च ९५२ ॥

792. पयि । पयते पेये पयिता । मनि यो लुकि सुपमा । अद्भुक्पक्षे सुम्मा ।
 एवं वनि सुपया मुच्या । स्तौ पतिः मिः । असित्यसि पयः । पिबतेर्वा पाहाकृभ्यां
 पयसौ चेत्यासि [उणादौ ९५२. ९५३] ॥

793. मयि । मयते मेये मयिता । अचि मयः ॥

794. नयि । नयते नेये नयिता । अणोपदेशत्याण्णत्वाभावे प्रनयिता । मनि यो
 लुकि मुनमा । अद्भुक्पक्षे मुन्मा । एवं वनि मुनया मुच्या । किपि यलुकि ह्रस्व-
 स्येति ने च मुनन् मुनती मुनतः । मु स्तौ मूनः । अत्राद्भुरू म्यरस्य परे प्राग्वि-

धाविति स्थानित्वस्य न संधीति प्रतिषेधाच्च दीर्घ इति दीर्घो नामो नोनह् इति नस्य लुक् च भवति । क्तौ नतिः न्तिः ॥

795. चयि । चयते चेये चयिता । षभि चायः । चय इति तु चिनोतेरति ॥

796. रयि । रयते रेये रयितेत्यादि ॥

797. तयि 798 णयि रक्षणे च । चकाराद्गतौ । तयते तेये तयिता । णिन् चावश्यकेति णिनि तायी ॥

798. णयि । पाठे धात्वादेरिति णस्य नत्वे नयते । णोपदेशत्वाददुरुपसर्गान्तर इति णत्वे प्रणयते । नेये नयिता । मनादिषु पूर्वयत् ॥

799. दयि दानगतिर्हिंसादहनेषु च । चकाराद्भक्षणे स्मृत्यर्थदयेश इति कर्मणो वा कर्मत्वे शोषे इति षष्ठ्याम् दानस्य दयते दानं दयते । दयायासिति परोक्षया आभि दयां चक्रे । दयिता । क्ये दय्यते । अत्र ख्योः प्रयित्यत्र विवर्जनाबलोपाभावः । शीङ्भ्रष्टेत्यालौ दयालुः । दयनं दयन्ते प्राणिनो नयेति वा यथाक्रमं चयनटोरपवादे भिदादिच्वाद्दि दया । क्ते दयितः । दयेरेव कर्मणो वा कर्मत्वविधानाद्दं पालने इत्यस्य कर्मणि द्वितीयैव भवति । मानरं दयते ॥

800. ऊयैद् तन्तुसंताने । ऊयते । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया आभि ऊयां चक्रे । ऊयिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेद् ऊतः ऊतवान् । भनि यलुकि गुणे च स्वोभा । एवं वनादिष्वपि ॥

801. पूयैद् दुर्गन्धविशरणयोः । पूयते पुपूये पूयिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेद् पूतः पूतवान् । अचि पूयः । खियां गौरादिच्वाद् डधाम् पूया । क्तौ पूतिः । अत्र क्तेनिच्त्वात् क्तोड इत्यमत्ययो न भवति । उणादौ दृमुपीति किति तौ पूतिर्दुर्गन्धः ६९१ ॥

802. क्रूयैद् शब्दोन्दनयोः । उन्दन क्रूदनम् । दुर्गन्धेषीत्येके । क्रूयते चुक्रूये क्रूयिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेद् क्रूतः क्रूतवान् । णार्वात्तिरीति पौ पुस्पाविति गुणे ख्योरिति यलुकि च क्रोपयति । चेतार्यान्क्रोपेरिति णमि चेलक्रोपं वृष्टो देवः । न णिड्येति प्रतिषेधादनाभावे नृनि क्रूयनशीलः क्रूयिता ॥

803. क्ष्मायैद् विधूनने । क्ष्मायते चक्ष्माये क्ष्मायिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेद् क्ष्मानः क्ष्मातवान् । णार्वात्तिरीति पौ ख्योरिति यलुकि क्ष्मापयति । नृनि पृथ्वन् क्ष्मायिता ॥

804. स्फायैद् 805 ओप्यायैद् पृञ्चौ । स्फायते पस्फाये स्फायिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेद् स्फातः स्फातवान् । स्फायः स्फी वेति स्फीभावे स्फीतः स्फीतवान् । णौ स्फायः स्फायिति स्फाय् स्फातयति । पारायणिकानां तु स्फातयतीत्यपि । तथा

क्लिपि यलुकि स्फामाचष्टे इति । णिच्यन्तस्यावादेशे स्फवयतीति । उणादौ दिननभ्रोति
ने निपातनात् फेनः २६८ । भीवृधीति रे स्कारम् ३८७ । स्यविरपिडिरेतीरे
निपातनात् स्फिरः स्फार इत्यर्थः ४१७ ॥

805. ओप्यायैङ् । प्यायते । परोक्षायडोः प्यायः पीति प्यादेशे आपिप्ये
आपेपीयते । ऋयोरनुपसर्गस्येति पीभावे सूयत्यादीति ऋस्य नत्वे च पीनौ स्तनौ पीनं
मुखम् । आडोन्धूधसोरिति प्यादेशे आपीनोन्धुः आपीनमूधः । अर्यान्तरे तु आ-
प्यानश्चन्द्रः । अत्र व्यञ्जनान्तस्यात इति तस्य नत्वम् । दीपजनेति कर्तर्यथतन्यास्ते
वा बिचि तलुकि च अप्यायि अप्यायिष्ट । न ख्यापुगिति प्रतिषेधात्स्वरादिति
णत्वाभावे प्रप्यानः । ओदिच्वात्सूयत्यादीति तस्य नत्वम् ॥

806. तायृङ् संतानपालनयोः । संतानः प्रबन्धः । तायते तताये तायिता ।
दीपजनेति वा बिचि अतायि अतायिष्ट । ऋदिच्वाङ्गे न ह्रस्वः अततायत् । यडि
ताताप्यते । यड्लुपि तातार्याति ताताति । न णिड्येति प्रतिषेधादनाभावे तृनि
तायनशीलस्तायिता । णिन् चावश्यकेति णिनि तार्या ॥

अथ लान्ता नव सेटश्च ॥

807. बलि 808 बल्लि संवरणे । बलते । अनादेशादेरित्येत्वद्वित्वाभावयोर्न
शसेति निषेधात् बवले । बलिता । ऋ उपोद्बलितः । अचि बलः । कुत्सितो बलः कुबलः ।
खियां गौरादित्वाङ् ख्याम् कुबली बदरी । घञि बालाः केशाः । कल्याणा बाला
यस्या इति क्रोडादित्वादसहनञिति उच्यभावे आपि कल्याणबाला । श्वेनबालीति
तु जानिवाचिनः पाककर्णेति ख्यां सिद्धम् । उणादौ भीष्णलीति के घल्कम् २१ ।
स्यमिकपीतीके वलीकं नीमम् ४६ । सृणीकास्तीकेतीके निपातनात् घल्मीको
नाकुः ५० । कुगुबलीत्यये बलयं कटकः ३६५ । बलिपुपेः कलक् घल्कलम्
४९६ । घल्कं लतीति वा डे घल्कलम् । पदिपटीति इः बालिः ६०७ । फलि-
बलीति गौ घल्गु ७५८ । इन्त्यौष्ठ्यादिरयम् । ज्वलादौ बल प्राणनधान्यावरोधयोरिति
त्वोष्ठ्यादिः । बलति । वर्षादयः ऋषे इत्यालि बलम् । वा ज्वलादीति णे बालः ।
अचि बलः । उणादौ शलिबर्तात्याके बलाका ३४ । बलेर्वोन्तश्च येत्यजे बल्यज
उरुपः । बल्यजा सवुसो धान्यपुञ्जः १३३ । विटपोरुपेत्यपे निपातनात् उरुपः
३०७ । बलण् प्राणने घटादिभ्रैत्येके । बलयति ॥

808. बल्लि । बल्लते ययल्ले यल्लिता । ऋ बल्लितः । ऋ मेरुत्यात् ऋट इत्यः
बल्ल । अचि बल्लम् । उणादौ कृशृषित्यभे यल्लभः ३२९ । मीमर्मात्युरे यल्लर्

शुष्कमांसम् ४२७ । वडिवटौत्यये बह्वो गोपालः ५१५ । पदिपवीति इः
वल्लिर्लता ६०७ । नदिवह्नीत्यरौ बह्वरिर्मञ्जरी ६९८ ॥

809. शलि चलने च । चकारात्संवरणे । तालव्यादिः । शलते शेले शलि-
ता । उणादौ भीष्मश्लीति के शल्कः शरणम् २१ । शलिबलीत्याके शलाका
३४ । शल्यणोर्णित्युके शालूकः ५९ । कूशूमित्यभे शलमः ३२९ । स्याद्यमेति
ये शल्यम् ३५७ । यायादित्वास्के शल्यकः । मृदिकन्दीत्यले शललं श्वावित्सूची
४६५ । शलमिति ल्यचि । कामियमीति णिदिः शालिः ६१८ । शलेराटुः शलाटुः
कोमलं फलम् ७६३ । लस्त्रीर्ष्यिशलेराटुः शलालुर्वृक्षावयवः ८२२ । शल
गतौ ज्वलादिः शलति । वा ज्वलादीति णे शाला । अचि शलं श्वाविद्रोम ॥

810. मलि 811 मल्लि धारणे । मलते मेले मलिता । अचि मलः । कर्मणि
षञ्चि माला । उणादौ कुगुवलीत्यये मलयो गिरिः ३६५ । महिकर्णाति णित्यूरे मा-
लूरो बिल्वः ४२८ । चुरादेराकृतिगणत्वाशुरादावदन्तः मलयति । भलि परिमलः ॥

811. मल्लि । मल्लते ममल्ले मल्लिता । अचि मल्लः । गौरादित्वाद् ड्याम् मल्ली
विचकिलः । णके मल्लकः । खियाम् मल्लिका । उणादौ ढुकृन्तित्युके मल्लकः शरावः ।
मल्लिका विचकिलः शरावश्च २७ ॥

812. भलि 813 मल्लि परिभाषणार्हिसादानेषु । भलते बभले भलिता ।
भलिस्थाने ओष्ठ्यादिं बलिमेके पठन्ति बलते । अनादेशादेरित्येत्त्वद्वित्वाभावयोः वेले ।
भलिण् आभण्डने । निभालयते । उणादौ मृमन्यञ्जीत्युके भालूक ऋक्षः ५८ ॥

813. मल्लि । मल्लते बभल्ले मल्लिता । करणे व्यञ्जनादिति षञ्चि मल्लः
धुरपः । उणादौ कणिभल्लेर्दार्धिश्च वेत्युके भल्लको भाल्लूकश्च ऋक्षः ६० । पदिप-
वीति इः भल्लिः [६०७] ॥

814. कलि शब्दसंख्यानयोः । कलते आकलते संकलते परिकलते प्रत्याक-
लते विकलते चकले कलिता । अचि कलः । कर्मणि षञ्चि कालः । तिङ्शतौ ना-
घीत्युके कलिका । उणादौ भीष्मश्लीति के कल्को दम्भः २१ । क्रीकलीतांके क-
लिका कोरकम् । उल्कलिकोर्मिः ३८ । कलम इति तु कडत् मदे इत्यस्य सृपृय-
यीत्यमे डस्य लत्ये च सिद्धम् ३४७ । स्याद्यमेति ये कल्यं प्रातः ३५७ ।
कुलितुलीत्याये कलायाधिपुटधान्यम् ३७२ । मृदिकन्दीत्यले कललं शुकशोणितमलः
४६५ । कल्यनिमहीतीले कलिलं व्याघ्रम् ४८१ । ऋपूनदीत्युपे कलुपं पापम्
५५७ । कलेर्मपः कल्मषं पापम् ५६२ । कुलेध मारक् कल्माषः शवलः ५६३ ।

कलिकुलिभ्यां मासक् कल्मासः शबलः ५८४ । पदिपटीति इः कलिः ६०७ ।
कलण् क्षेपे । कालयति । अधि कालः । गिवेत्तीत्यने कालना । स्वरेभ्य इति इः
कालिः [उणादौ ६०६] । कालिकेति तु कालाचोरादाकधि । कलण् संख्यानग-
त्योः । अङ्गन्तः कलयति । कलना । भीषिभूर्पीत्यन बहुवचनादाडि कला ॥

815. कलि अशब्दे । शब्दस्याभावोशब्दं नृष्णीभावः । शब्दार्थोयमित्येके ।
अव्यक्तशब्दार्थे इत्यपरे । कल्लते चकले कालिता । अधि कलः । उणादौ पिञ्छोल-
कसोलेत्योले कल्लोलः ४९५ ॥

अय धान्ताश्चतुर्दश सेटश्च ॥

816. तेवृड् 817 देवृड् देवने । तेयते तितेये तेविता । ऋदिच्वाङ्गे न ह्रस्वः
अतितेवत् । याङि तेतेव्यते । यङ्लुपि तेतेवीति । पक्षेनुनासिके चेति वस्योऽटि गुणे च
नेतयोति । षिडस्येचोडिति पक्षे च्योरिति धलुकि तेतेति । मन्त्यनुनासिके चेति वस्योऽटि
गुणे च सुतयोमा । वनि च्योरिति धलुकि सुतेवा । ऋप्युऽटि सुतयुः । विधि च्योरिति
वस्य लुकि सुतेः । क्तेरपवादः क्तेट इत्यः तेवा ॥

817. देवृड् । देयते दिदेये देविता । ऋदिच्वाङ्गे न ह्रस्वः अदिदेवत् । शेषं
पूर्ववत् । परेदेवीति धिनाणि परिदेवी । उपसर्गाद्देवृदेवीति णके आदेवकः । उणादौ
ऋच्छिचटात्यरे देवरः ३९७ । मृदिकन्दीत्यले देवल ऋपिः ४६५ । देवट इति
तु दीव्यतोर्दीव्यवीत्यटे १४२ ॥

818. पेवृड् 819 सेवृड् 820 केवृड् 821 खेवृड् 822 गेवृड्
823 ग्लेवृड् 824 पेवृड् 825 ऐवृड् 826 मेवृड् 827 भ्लेवृड् सेवने ।
सर्वे ऋदितः सेटश्च । ऋदिच्यं उपरे णावुपान्त्यह्रस्वाभावार्यम् । पः स इति सत्ये
सेवते सिपेवे सेविता । ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे पोपदेशत्वाच्च नाम्यन्तस्येति पत्ये
असिपेवत् । परिनिघेः सेव इति पत्ये परिपेवते निपेवते विपेवते । अद्ध्यवायेपि
पर्यपेवन इत्यादि । सनि परिपेधियते । अत्र णिस्तोरेवेति नियमेन बाधितस्य पत्यस्य
प्रतिप्रसवः । अनटि सेवनम् । भीरुटानादित्वात्पत्ये हुन्दुभेः सेवनं हुन्दुभिपेवणम् ॥

819. सेवृड् । सेवते । अयोपदेशत्वात्पत्याभावे परिसेवते निसेवते विसेवते
पर्यसेवते । सनि परिसेसेविपते । सिसेवे । णौ डे अमिसेवत् । क्ते सेवितः । क्तेट
इत्यः सेवा ॥

820. केवृड् । केवते विकेवे । णौ डे अधिकेवत् । उणादौ मृदिकन्दीत्यले
केवलः ४६५ ॥

821. खेवृड् । खेवते निखेवे खेविता । णौ डे अधिकेवत् ॥

822. गेवृड् । गेवते जिगेवे । गौ डे अजिगेवत् ॥

823. ग्लेवृड् । ग्लेवते जिग्लेवे । गौ डे अजिग्लेवत् ॥

824. पेवृड् । पेवते पिपेवे पोविता । गौ डे अपिपेवत् ॥

825. प्लेवृड् । प्लेवते पिप्लेवे । गौ डे अपिप्लेवत् ॥ ।

826. मेवृड् । मेवते मिमेवे । गौ डे अमिमेवत् ॥

827. मुेवृड् । मुेवते मिमुेवे । गौ डे अमिमुेवत् ॥

828. रेवृड् 829 पवि गतौ । रेवृड् भ्रुतिगतादित्यन्ये । भ्रुतिभिर्गतिः
भ्रुतिगतिः । रेवते रिरेवे रेविता । ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे अरिरेवत् । नाम्युपान्त्येति
के रेवा नर्मदा । उणादौ नृजीत्यन्ते रेवन्तः सूर्यपुत्रः २२१ । रेवतौ तु रीयते-
र्विचि मतौ छ्यां रूपम् ॥ ।

। 829. पवि । पवते पेवे पविता । इडित इत्यने पवनः ॥

अथ शान्तौ द्वौ सेटौ च ॥

830 काशृड् बीभौ । काशते चकाशे काशिता । ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे अच-
काशत् । अचि काशः आकाशः संकाशः प्रकाशः । नामिनः काशे इति दीर्घे
प्रतीकाशः नीकाशः । घञि काशः । उणादौ वनिकणीति षे काशम् १६२ ।
पदिपतीति इः काशिः ६०७ ॥

831. क्लेशि विवाधने । क्लेशते चिक्लेशे क्लेशिता । क्ले क्लेशितः । क्लेट इत्यः
क्लेशा । घञि क्लेशः ॥

अथ पान्ता द्वादश सेटश्च ॥

832. भापि च व्यक्तायां वाचि । प्रकृतेः परश्चकारः प्रकृतिमनुकर्षति । तेन
क्लेशिर्भापिश्च व्यक्तायां वाचि । क्लेशिरुदाहृत एव । भापि । भापते वभापे भापिता ।
गौ डे भ्राजभासेति वा ह्रस्वे अवीभपत् अवभापत् । क्ले भापितः । क्लेट इत्यः
भापा । घञि भापः । प्यणि भाप्यते । इति भाप्यम् । करणे वा बहुलमिति प्यण् ।
निन्दर्हिसेति णक्ते व्याभापणशीलो व्याभापकः ॥

833. ईपि गतिर्हिंसादर्शनेषु । ईपते । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया आभि ईपां
चक्रे । ईपिता । क्ले ईपितः । क्लेट इत्यः ईपा । नाम्युपान्त्येति क्ले वा रूपम् ।
उणादौ ऋच्यृजीतीके ईपीका काशः । इपीकेति तु इपत् इच्छायामित्यस्य ४८ ।
इपुर्लित्यपीच्छतेः पूकाहपीति कित्यौ रूपम् ७२९ । ईप उज्जे । ईपति ॥

। 834. गेपृड् अन्विच्छायाम् । अन्विच्छान्वेषणम् । गेवति जिगेवे गोविता ।
ऋदिच्वाङ्गे ह्रस्वाभावे । अजिगेवत् ॥ ।

835. येपृङ् प्रयत्ने । येपते यियेपे येपिता । ऋदिच्वाङ् ह्रस्वाभावे । अयियेपत् ॥

836. जेपृङ् 837 जेपृङ् 838 एपृङ् 839 हेपृङ् गतौ । जेपते जिजेपे जेपिता । ऋदिच्वाङ् अजिजेपत् ॥

837. जेपृङ् । पाठे, धात्वादेरिति नत्वे नेपते । णोपदेशत्वादुपरसर्गेति णत्वे प्रणेपते । निनेपे नेपिता । ऋदिच्वाङ् अनिनेपत् । नेपेति तु नयतेर्नियः पादिरिति नृप्रत्यये रूपम् [उणादौ ८६४] ॥

838. एपृङ् । एपते अन्वेपते । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया आमि एषां चक्रे । स्वरदेहितीय इति ऐर्हित्वे अन्वेपिपिते । ऋदिच्वाङ् न ह्रस्वः मा भवानेपिपत् । अत्राप्योणेरेव ऋदिस्करणेन नित्यस्यापि द्वित्वस्य ह्रस्वेन बाधाज्ञापनाद्भ्रस्वस्याप्राप्तिः । क्ते अन्वेपितः । अन्विष्ट इति त्विच्छतेः ॥

839. हेपृङ् । हेपते जिहेपे हेपिता । ऋदिच्वाङ् अजिहेपत् । क्ते हेपितः । क्तेट इत्यः हेपा ॥

840. रेपृङ् 841 हेपृङ् अव्यक्ते शब्दे । रेपते रिरये रेपिता । ऋदिच्वाङ् अरिरेपत् । क्तेट इत्यः रेपा ॥

841. हेपृङ् । हेपते जिहेपे हेपिता । क्ते हेपितम् । ऋदिच्वाङ् अजिहेपत् । क्तेट इत्यः हेपा ॥

842. पर्षि ऋहने । पर्षते पर्षे पर्षिता । क्पिपि तद्भुक्ति रात्स इति नियमात्पदस्येति लोपाभावे सुपर्द् । पार्ष्णारिति तु पृथेः । पृषिहभिभ्यां वृद्धिश्चेति णौ [उणादौ ६३६] । पर्षदित्यपि पृणान्तेः प्रः सदिति सदि [उणादौ ८९७] । परिपदिति तु परिपूर्वात्सीदतेः क्पिपि ॥

843. धुपुङ् कान्तीकरणे । उदिच्वाङ् धुपते जुपुपे धुपिता ॥

अथ सान्ताल्योदश सेटश्च ॥

844. संसृङ् प्रमादे । दन्त्यादिः । प्रमादोवलेपः । संसते मसंने सस्यते । ऊदिच्वात् क्कि वेत् सस्यत्वा । इटि क्केति किच्वाभावे संसित्वा । वेद्वत्वात् क्तयोर्नेत् ससतः ससत्वान् । वञ्चसंसेत्यत्र ध्वंसिसहचारितस्य शुतादिर्षसिर्षहणादस्य यडि न्यभावे सासस्यते । संस्र्धंसित्यत्र साहचर्यानाभ्यणादुभयोरपि मङ्गे क्पिपि दत्त्वे उलासत् । भान्तोयमित्येके विस्रम्भते, विस्रभ्यते ॥

845. कासृङ् शब्दकुत्सायाम् । शब्दस्य कुत्सा रोगः । कामते । दयायासिति परोक्षया आमि कासां चक्रे । कासिता । ऋदिच्वाङ् न ह्रस्वः अचकासत् । क्ते कासितम् । क्तेट इत्यः कासा । पश्चि कासः । विकास इति तु कसेर्षाभि ॥

846. भासि 847 दुभ्रासि 848 दुभ्लासृङ् दीप्तौ । भासते वभासे भासि-
ता । णौ डे भ्राजभासेति वा ह्रस्वे अबीभसत् अबभासत् । महादित्वाण्णिनि उद्गा-
सी । भञ्जिभासीति घुरे भासनशीलो भासुरः । स्थेशभासेति वरे भास्वरः ।
दिद्युद्दृदिति किपि भाः भासौ भासः । भेति तु मृगयेच्छेति निपातनादड्यापि च
भातेः । क्ते भासितः । क्केट इत्यः भासा । घञि उद्गासः । उणादौ तृजिभुवदी-
त्यन्ते भासन्तः णावामन्तेत्ययि भासयन्तश्च सूर्यः २२१ ॥

847. दुभ्रासि । भ्रासभ्लासेति वा श्ये भ्रास्यते भ्रासते । जृभ्रमवमेति वा
स्वरस्यैत्वे द्वित्वाभावे च भ्रसे वभ्रासे । भ्रासिता । णौ डे भ्राजभासेति बहुवचनाद्वा
ह्रस्वे आबिभ्रसत् अबभासत् । द्वित्वादयौ भ्रासयुः ॥

848. दुभ्लासृङ् । भ्रासभ्लासेति वा श्ये भ्लास्यते भ्लासते । जृभ्रमेति वैत्वे
द्वित्वाभावे च भ्लसे वभ्लासे । भ्लासिता । ऋदित्वाण्यौ डे न ह्रस्वः अबभ्लासत् ।
द्वित्वादयौ भ्लासयुः ॥

849. रासृङ् 850 णासृङ् शब्दे । रासते ररासे । ऋदित्वाच्च ह्रस्वः
अररासत् । नाम्नि पुंसि चेति णके रासकः । उणादौ कृशृमित्यभे रासभः ३२९ ।
रास्त्रा रश्चेति तु रसेर्णिङ्गिति ने रसतेः २६० ॥

850. णासृङ् । पाठे धात्वादेरिति नत्वे नासते । णोपदेशत्वाददुरुपगतेति णत्वे
प्रणासते । ननासे नासिता । ऋदित्वाङ्गे अननासत् । अधि नासा । णके नासिका ॥

851. णसि कौटिल्ये । पाठे धात्वादेरिति णस्य नत्वे णोपदेशत्वाददुरुपगतेति
णत्वे प्रणसते । नेसे नासिता । णके नासिका । विचि किपि वा सौ भ्वादित्वादभ्वा-
देरिति दीर्घाभावे सुनः । कर्मणि घञि नासो घ्राणम् । उणादौ नसिबसीति णिविकः
नासिका ४० ॥

852. भ्यसि भये । भ्यसते बभ्यसे भ्यसिता । भेपृ इति चन्द्रः । भेपते ॥

853. आडःशसुङ् इच्छायाम् । आड इति आडः पर एवायं प्रयुज्यते
नान्योपसर्गाद्वापि केचन इति शापकार्यम् । उदित्वाङ्गे आशंसते आशंसते आश-
शंसे । क्ते आशंसितम् । क्केट इत्यः आशंसा । सन्भिषेत्सुः आशंसुः । प्रशस्यते
शखम् प्रशसिति तु शंसु स्तुताधित्यस्य ॥

854. प्रसूङ् 855 गुसूङ् अदने । पसते जपसे पसिता । यडि जापस्यते ।
यड्लुपि जापसीति जापसि । ऋदित्वात् ऋक् वेद् पस्त्वा पसित्वा । वेदत्वात्
क्तयोनेर्द् पस्तः पस्तवान् । घञि पासः । उणादौ पसिहाक्त्यां पाजिहौ चेति
मे पासः ३३९ । रुक्मपीप्सेति मे निपातनात् पीप्सः ३४६ ॥

855. ग्लसूङ् । ग्लसते जग्लसे ग्लसिता । उदित्वात् च्कि वेद् ग्लस्त्वा
ग्लसित्वा । वेद्त्वात् क्तयोर्नेद् ग्लस्तः ग्लस्तवान् । घञि ग्लासः ॥

856. घसुङ् करणे । उदित्वाच्चे घंसते जघंसे घंसिता । मूर्धन्यान्तोयमिति
चन्द्रः । घंपते ॥

अथ हान्ता अष्टादश सेटश्च ॥

857. ईहि चेष्टायाम् । ईहते । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षायाम् आम् ईहां चक्रे ।
ईहिता । घञि ईहः । खियां क्तेट इत्यः ईहा ॥

858. अहुङ् 859 श्लिहि गतौ । उदित्वाच्चे अंहते । अनात् इति पूर्वस्यात्वे
ने च आनहे । अंहिता । उणादौ अम्भिकुण्ठीति इर्नलुक् च अहिः ६१४ । तङ्कि-
घञ्ङीति रौ अंहिः ६१२ । असित्यसि अंहः पापम् अमेर्वा अमेर्भहौ चान्तावि-
त्यसि [१६२.] १६२ । अहुण् भासार्यः । अंहयति ॥

859. श्लिहि । श्लेहते पिश्लेहे श्लेहिता । उणादौ श्नित्यानि निपातनात् श्लिहा १०२ ॥

860. गर्हि 861 गल्हि कुत्सने । गर्हते जगर्हे गर्हिता । याङि जागर्धते ।
मनि सुगर्हा । वनि सुगर्हा । खियां क्तेट इत्यः गर्हा । श्चादिभ्य इति कौ गर्हिः ।
घञि गर्हः । किपि रात्स इति नियमात्संयोगान्तलोपाभावे सुघर्द् । गर्हण् विनिन्दने ।
युजादित्वाद्वा णिनि गर्हयति गर्हति ॥

861. गल्हि । गल्हते जगल्हे गल्हिता । याङि जागल्धते । मनादिषु पूर्वम् ॥

862. वर्हि 863 वल्हि प्राधान्ये । वर्हते ववर्हे वर्हिता । अञि वर्हः
प्रधानभूतः । मुनिप्रवर्हः ॥

863 वल्हि । वल्हते ववल्हे वल्हिता । चुगदौ भामार्यौ वर्हयति वल्हयति ॥

864. वर्हि । 865 वल्हि परिभाषणार्थिमाज्जदनेषु । वानेष्वन्ये । औष्ठ्यादी
एतौ पूर्वी तु दन्तौष्ठ्यादी । वर्हते ववर्हे वर्हिता । घञि वर्हः । प्रज्ञाद्यणि वर्हः ।
फलवर्हाद्येतीने वर्हिणो वार्हिणः ॥

865. वल्हि । वल्हते ववल्हे वल्हिता । श्नन्त्येत्यद्यन्त्या धस्य वा टये
अवल्हिद्दुम् अवल्हिध्यम् । उणादौ मृगीकेतीके निपातनात् वान्नीकः ६० । पदिपटीति
इः वल्हिः [६०७] । बाहुलकार्थिण्ये वान्ण्यः । म्यार्थिके के वान्णिका देशः क्षत्रियाश्च ॥

866. वेहङ् 867 जेहङ् 868 वाहङ् प्रयत्ने । वेहते विनेहे वेहिता ।
ऊदित्वाच्चे न हस्यः अधिवेहत् । वेहर्वति तु हन्तोर्विहन्ति गर्भमिति वेहर्भेरी गीः
संभवेहत्साशादादय इति निपातनात् [उणादौ ८८२] ॥

867. जेहड् । जेहते जिजेहे जेहिता । ऋदिच्याङ्गे अजिजेहत् ॥

868. वाहड् । वाहते ववाहे वाहिता । ऋदिच्वाङ्गे अववाहत् । शुन्धाविरि-
धेति क्ते निपातनादिडभावे वाढ भृशम् । वाहितमन्यत् ॥ ।

869. द्राहड् निक्षेपे । निद्राक्षेपे इत्येके । द्राहते दद्राहे द्राहिता । ऋदि-
च्याङ्गे अदद्राहत् ॥

870 ऊहि तर्के । तर्क उत्प्रेक्षा । ऊहते । उपसर्गादस्येति वात्मनेपदे समूहति
समूहते । उपसर्गाद्बुह इति क्ङिति यि ह्रस्वे अभ्युद्यते समुद्यते । गुरुनाम्यादेरिति
परोक्षायामि ऊहा चक्रे । सनि स्वरादेरिति हेर्द्वित्त्वे ऊजिहिपते । क्ते ऊहितम् ।
क्तेड इत्य ऊहा । घञि ऊहः ॥

871. गाहौड् विलोडने । विलोडनं परिमलनम् । गाहते जगाहे । औदिच्या-
ङ्गे गाढा गाहिता । वेदत्वान् क्योर्नेद् गाढः गाढवान् । अचि गाहः । खियां
गौरादिच्वाङ्गे ड्याम् गाही । घञि अवगाहः ॥

872. ग्लहोड् गहणे । ग्लहते अग्लहे । औदिच्वाङ्गे ग्लाढा । अत्र ढस्ते इति
ढे ढे लुक् पूर्वस्यातो दीर्घश्च । इटि ग्लहिता । वेदत्वान् क्योर्नेद् ग्लाढ ग्लाढवान् ।
मृगलहः प्रजनाक्षे इत्यालि अक्षाणा ग्लहः षणः । अक्षधिययादन्यत्र घञि ग्लाहः ।
अय गृहौड् इत्येके । गहते गर्हिता गर्हा गृहः गृढिः गृहम् गृहा ॥

873. बहुड् 874 महुड् वृद्धौ । उदिच्वाङ्गे बहते बवहे बहिता । उणादौ
स्यावङ्गिबहीति कित्युठे नलुकि च बहुलः कृष्णपक्ष ४८६ । वद्विवृद्धेर्नलुक्
चेतीति बहिः ११० । बहुः बाहुरिति तु निवहीति वा णिल्यौ बहेः ७२६ ॥

874. महुड् । उदिच्वाङ्गे महते ममहे महिता । महानिति तु महेर्द्विवृद्धीति
कतरि [उणादौ ८८४] । महीत्यप्यस्यैव पदिपवीति इप्रत्ययेजन्तस्य वा ट्याम्
[उणादौ ६०७] । बहुण् महुण् भासार्यौ । बहयति महयति ॥

अय क्षान्ता अटौ सेट्थैतेषा च पान्तेषु पात्रे युक्तो वैचित्र्यार्थं
त्विह कृत ॥

875 दक्षि शैष्ये च । शैष्य शत्रिता । चकाराद्बृद्धौ । दक्षते दक्षे दक्षिता ।
अचि दक्षः । उणादौ बुहिनीणे दक्षिण दक्षिणा ११४ । भुदक्षीत्याप्ये दक्षार्यो
गरुडः ३७३ ॥

876 धुक्षि 877 धिक्षि सरीपनक्रेदानजीवनेषु । धुक्षते दुधुक्षे धुक्षिता ।
मनि मुधुष्मा । किन्लुकि सयोगस्यादाति कौ लुकि सुधुड् । क्ते मधुक्षितः ॥

877. धिक्षि । धिक्षते दिधिक्षे धिक्षिता । मनि सुधिदमा । क्षिपि सुधिद ॥

878. वृक्षि वरणे । वृक्षते वधृक्षे वृक्षिता । यडधृमतामिति री वरीवृक्षते ।
अचि घञि वा वृक्षः । मनादिपु पूर्वधत् ॥

879. शिक्षि विद्योपादाने । शिक्षते शिशिक्षे शिक्षिता । क्ते शाक्षितः । क्तेट
इत्यः शिक्षा । णके शिक्षकः । शिक्षतीति तु शकः सनन्तस्याजिज्ञासायां रूपं जिज्ञा-
सायां तु शकेरप्यात्मनेपदमेव विद्यासु शिक्षते ॥

880. भिक्षि याञ्जायाम् । भिक्षते गां राजानम् । बिभिक्षे भिक्षिता । सन्भिक्षेत्युः
भिक्षणशीलो भिक्षुः । वृद्धभिक्षीति टाके भिक्षाकः भिक्षाकी । क्ते भिक्षितः । क्तेट
इत्यः भिक्षा । घञि भिक्षः । केचिदलाभे लाभे चेत्याहुः ॥

881. दीक्षि मौण्ड्येज्योपनयननियमव्रतादेशेपु । मौण्ड्यं घपनम् । इज्या
यजनम् । उपनयनं मौञ्जीबन्धः । नियमः संयमः । व्रतादेशः संस्कारादेशः ।
दीक्षते दिदीक्षे दीक्षिता । इडित इत्यनस्य न णिड्येति प्रतिषेधाच्चृनि दीक्षिता । क्ते
दीक्षितः । क्तेट इत्यः दीक्षा । केचित्तु दीक्षि मौण्ड्ये ज्योपनयनादौ चेति वृद्धपाठं
भिन्दन्ति । [ज्य]वते जीतः ॥

882. ईक्षि दर्शने । ईक्षते । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षाया आमि ईक्षां चक्रे ।
यद्दीक्ष्ये राधीक्षी इति चतुर्थ्याम् भैत्रायेक्षते ईक्षितव्यं परस्त्रीभ्यः । अचि वीक्षः ।
शीलिकामीत्यणोपवादे णे प्रियेक्षा । क्ते प्रेक्षितः । क्तेट इत्यः प्रेक्षा । व्यणि उत्प्रेक्षः ।
करणेनटि ईक्षणम् ॥

अथोभयपदिनो भ्रक्षार्पर्यन्ता वर्णक्रमेण ॥

883. श्रिग् सेवयाम् । गिस्त्वात्फलवति कर्तरि ईणित इत्यात्मनेपदेन्यत्र च
शेषात्परस्मायिति परस्मैपदम् । एवं सर्वत्र । अयते अयति शिश्रिये शिश्राय ।
णिश्रीति डे आशिश्रियत् । श्रियता श्रियितुम् । ऋवर्णश्र्यूणुगः कित इतीडभावे श्रित्वा
श्रितः श्रितवान् । सनि इवृथेति वेदिशिशीपति शिश्रायपति । जीणदृक्षीतीनि विभ्र-
यणशीलो विभ्रयी । दिशुइहृदिति क्षिपि निपातनान् श्रीः । भूश्रयइ इति मोपसर्गादति
प्रश्रयः । अनुपसर्गात्तु घञि श्रायः । श्रय इति तु बाहुलकादति । उदः श्रेरिति वा-
लि उच्छ्रयः । पक्षे घञि उच्छ्रायः । उणादौ कावाचीति णौ श्रेणिः ६३४ ।
अश्रिरिति त्वश्रोतेस्ताड्ढिवद्धीति रौ ६९२ । इमश्रुरित्यापि श्रोतेः इमनः शीडो डिदि-
ति रौ ८१० । शिर इति च शृणातेर्मथिरश्रुयुपीति कित्यासि ९७९ ॥

884. श्रिग् प्रापणे । अजां नयते नयति वा मामम् प्रापयतीत्यर्थः । णोपदेश-

त्वादद्गुरुपसर्गान्तर इति णत्वे प्रणयते प्रणयति । पूजाचार्यकेत्यात्मनेपदे नयते वि-
 द्वाङ् स्याद्वादे बटुमुपनयते । कर्तृस्थेत्यात्मनेपदे क्रोधं विनयते । क्ये अजा नीयते
 यामम् । निन्द्ये निनाय । अनुस्वारेत्वाच्चेद् नेता नेतुम् । णिणि गतिबोधेत्यत्र नीव-
 र्जनादणिर्कृतुः कर्मत्वाभावे नाययति भारं । ग्रामं चैत्रेण । प्रणाय्यो निष्कामासंमते
 इति घ्यणि निपातनात् प्रणाय्यः । धाय्यापाय्येति निपातनात् सांनाय्यं हविः । परि-
 चाय्योपचाय्येति निपातनात् आनाय्यो दक्षिणाग्निः । ये त्वग्नेरन्यत्राप्यनित्यविशेषमि-
 च्छन्ति तन्मते आनाय्यो गोधुक् । जिविपून्य इति क्यपि विनीयः कल्कः । वा ज्व-
 लादीति णे नायः । पक्षेभि नयः । ग्रामाग्नात्रिय इति णत्वे क्विपि ग्रामणीः अ-
 यणीः । असरूपोपवादे इत्यणि ग्रामनाय इत्यपि । नीदाविति करणे ऋटि नेत्रम् ।
 नियथानुपसर्गेति वा घञि नायः । पक्षेलि नयः । षोडः उन्नायः उन्नयः । भवात्
 भवनायः । परेर्द्यूते परिणयेन शारीन् हन्ति । पुंनाग्नि घे नीयतेनेनेति नयः । आ-
 नायो जालमिति घञि आनायो मृगाणाम् । उणादौ नीनूरमीति किति घे नीथं
 जलम् । सुनीयो नाम राजा २२७ । नियो वेति वा किति पे नीपः कदम्बः ।
 किच्वाभावे नेपः पुरोधाः । नेप जलं यानं च ३०२ । ऋज्यजीति किति रे नीरम्
 ३८८ । नीसेति मौ नेमिश्चक्रधारा ६८७ । नियो डिदिति ऋः ना नरी ८५४ ।
 हुपूहोत्रीति तृः उन्नेता ऋत्विक् ८६३ । नियः पादिः नेष्टा ऋत्विक् ८६४ ।

अथ ऋदन्ताश्चत्वरोनिटश्च ॥

885. हृङ् हरणे । हरते हरति जह्रे जहार । धिनिमेयेति कर्मणो धाकर्मत्वे शेषे
 इति पठ्याम् शतस्य ध्यवहरति शतं व्यवहरति । अनुस्वारेत्वाच्चेद् हर्ता हर्तुम् ।
 हनूतः स्यस्येतीटि हरिष्यति । हगो गतताच्छील्ये इत्यात्मनेपदे पैतृकमश्वा अनुहरन्ते ।
 हरतिरयं सकर्मकश्चाकर्मकश्च तथाभ्यवहारार्थश्चेतरार्थश्च हृदयते । यदाकर्मकश्चाभ्यव-
 हारार्थश्च भवति तदा णौ गतिबोधेत्यणिकर्तुर्नित्यं प्राप्नोति कर्मत्वं हक्रोर्न वेति विकल्प्यते ।
 हरति मैत्रः हारयति मैत्रं मैत्रेण वा चैत्रः । अभ्यवहरति मैत्रः अभ्यवहारयति मैत्रं
 मैत्रेण वा चैत्रः । यदा सकर्मको भवति तदा चौर्यार्थत्वादनभ्यवहारार्थश्च तदा कर्मत्व-
 मप्राप्नोति हक्रोर्न वेति विभाष्यते हरति द्रव्यं चौरः हारयति द्रव्यं चौरं चौरेण वा चैत्रः ।
 यदा तु सकर्मकोपि देशान्तरप्रापणार्थस्तदा गत्यर्थत्वाद्गतिबोधेति नित्यं प्राप्नोति कर्मत्वं
 विभाष्यते हरति भारं चैत्रः हारयति भारं चैत्रं चैत्रेण वा मैत्रः देशान्तरं प्रापयती-
 त्यर्थः । महादित्वाण्णि व्याहारी संव्याहारी । अवदसासंस्वारिति णे अवहारो माहः ।
 हगो ययोनुघमे इत्यणि अभ्यहरः आ । मनोहरः । उद्यमे ल्यणोव मारहारः । आहः

श्रीले इत्यादि पुष्पाहरो विद्याधरः । दृतिनाथात्पशाधिः दृतिहरिः नाथहरिः पशुः ।
 न्यायावायेति घापवादे घञि संहारः अवहारः । उणादौ कुशिकहृदिकेतीके निपा-
 तनात् हृदिको घादवः ४५ । द्रुह्वृहीतीणे हरिणः १९४ । इश्येतीति हरितः २१० ।
 गयहृदयेत्यये निपातनात् हृदयम् ३७० । हिरण्येत्यन्ये निपातनात् हिरण्यम् ३८० ।
 स्वरेभ्यं हः हरिः ६०६ । नीवीप्रहभ्यो डित् प्रहिः कूपः ६१६ । कृष्टित्येणौ हरेणुर्ग-
 न्धद्रव्यम् ७७२ । हसृरुहीतीति हरिक् ८८७ । हजनिभ्यामिमन् हरिमा मृत्युः
 ९१७ । सृहभ्रितीमनि हरीमा वायुः ९१८ ॥

886. भृग् भरणे । भरते भरति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् भर्ता भर्तुम् । तीर्थस्य
 भर्ता तीर्थभर्ता कर्मजा तृचा चेति प्रतिषिद्धोपि याजकादिस्वात्यष्टीसमासः । हनृत्
 स्यस्येतीटि भरिष्यते भरिष्यति । सनि इवृधेति घेति बुभूर्पति विभारिपति । भृतः
 भृतवान् । घञि भारः । भर इति तु भृणात्तेरलि । भृगोसंज्ञायामिति क्यपि भृत्यः ।
 संज्ञायां तु ऋवर्णेति घ्यणि भार्यो नाम क्षत्रियः । भार्या वधुः । कुक्ष्यात्मोदरादृगः
 लिः कुक्षिभरिः आत्मभरिः उदरभरिः । भृवृजीति खे विश्वभरा भूः । क्विपि विद-
 भृत् । अजातेः श्रीले इति णिनि मालभारी । अत्र मालेपीके इति पूर्वपदस्य ह्रस्वः ।
 एवमुत्पलमालभारी । उणादौ वृषभ्रित्यते भरतः २०७ । अवभ्रिति किति ये
 भवभृत्यो यज्ञान्तः २१९ । कृवृभ्रिति किति शे भृशम् ५२८ । भृमृत्रित्युः भरुदेशः
 समुद्रश्च ७१६ । ऋतृशृमृभ्रादिभ्यो रो लधेति णिटुः मालुरिन्द्रः ७२७ । ऋनि-
 येति कित्यौ द्वित्वे च बधुर्नकुलः ७३३ । भृगुरिति तु भ्रस्जेः स्पशिश्रस्जेः स्तुक्
 घेति कित्यौ ७३१ । भृपणिभ्यामिञ् भुरवणौ च भुरिक् भुरिजौ बाहुः ८७५ ।
 दिव्यवीत्यटे भाट उडुपः १४२ । शासिंशसीति तृः भर्ता पतिः ८७५ । डुडु-
 भृग्क् पोषणे च । विभर्ति ॥

887. धृग् धारणे । धरते धरति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् धर्ता धर्तुम् । आयु-
 धार्दिभ्य इत्यादि वधधरः चक्रधरः । दण्डादेस्तु कर्मणोणित्यणि दण्डधारः मृत्रधारः ।
 धृद् अविभ्रंमने । धरते । धृद्त् स्थाने । धियते । चुरादेराकृतिणगत्वान् धारयति ॥

888. कृङ्कृग् करणे । कृण्वनादेरुः कुरुते करोति । फलवत्कर्तव्यं वि परानोः
 कृग इति परस्मैपदे पराकरोति अनुकरोति । तनादिषु पाठमकृत्वास्या पाठम-
 न्यो वेति मिथो लुग्विकल्पभावाद्यर्थः । तेन अकृत अकृत्याः इत्यत्र धृद्ह्रस्वाविति
 मिल्यमेव सिञ्जुक् भवति । शयर्थश्च । तेन करते कर्गति इत्यत्र कर्तव्यं नद्भ्य इति
 श्रवणं भवति । चक्रे चकार । अनुस्वारेच्चाच्चेद् कर्ता कर्तुम् । द्वित्वाच्चिमर्

कृत्रिमम् । गन्धनेत्यात्मनेपदे, उत्कुरुते । अधेः प्रसहने अधिकुरुते । वेः कृग
 इत्यात्मनेपदे क्रोष्टा विकुरुते स्वरान् विकुर्वते सैन्धवाः । गौ मिथ्याकृग इत्या-
 त्मनेपदे पद मिथ्या कारयते स्वरादिदोषदुष्टमसकृदुच्चारयतीत्यर्थः । कृगो यि चेत्यु-
 लोपे कुर्यात् कुर्वः कुर्मः । एषु कुरुच्युर इति प्रतिषेधात् भ्वादेरिति दीर्घो न भवति ।
 हनृत इतीटि करिष्यते करिष्यति । स्क्रसृत्रितीटि संचस्कारिष्य सचस्कारिष्य । अत्र
 सपरोरिति स्सट् स्कृच्युत इति गुणश्च । उपाद्भूयेति स्सटि एधोदकस्योपस्कुरुते ।
 अत्र कृगः प्रतियत्ने इति कर्मणो वा कर्मत्वे शेषे इति षष्ठी । इक्रोर्न वेत्याणि-
 कर्तुर्णौ वा कर्मत्वे करोति कटं चैत्रः कारयति कटं चैत्रं चैत्रेण वा मैत्रः । कृगो
 न वेति वा गतिसंज्ञायां तिरसो वेति वा रस्य सत्वे तिरस्कृत्य तिरःकृत्य । पक्षे
 गतित्वाभावे गतिक्रिति समासाभावाद्यवभावे तिरःकृत्वा । कर्मणोणित्याणि पय-
 स्कारः । अत्रातः कृकमीति रस्य सत्वम् । सत्यागदेति मे सत्यकारः ।
 कृवृपीति वा क्यपि कृत्यम् । पक्षे प्याणि कार्यम् । शकृस्तन्वादिदि इः शकृत्क-
 रिवत्सः स्तम्बकरिर्वाहिः । कियत्तद्गहोरः किंकरः किंकरा जातिरिदानीम् ।
 किंकारीति तु हेतुत्च्छीलेति टे रूपम् । यथा विद्या यशस्करि । सख्याहर्दिषेति
 टे सख्याकरः एककर इत्यादि । भृतौ कर्मणः कर्मकरः कर्मकरी । क्षेममि-
 यमद्रमद्रात्खाण् क्षेमकरः क्षेमकारः । मेघर्तिभयामयात्खः मेघंकरः । कृगः
 खनट् करणे नमंकरणं व्युत्तम् । कृगः सुपुण्यपापेति भूते किपि सुकृत् । सहरा-
 जेति भूते कानिपि सहकृत्वा राजकृत्वा । भ्राज्यलामितीष्णौ अलंकरणशालो
 अलंकरिष्णुः निराकरिष्णुः । कृगः श च वा क्रिया । क्यपि कृत्या । पक्षे क्तौ
 कृतिः । भिदादिनिपातनादडि कारा गुप्तिः । कारणमित्यनटि निपातनात् करोतीति
 कारणम् । च्यर्थे कर्त्राप्येति खलि सुकटंकराणि वीरणानि । अन्यथैवामिति खगमि
 अन्यथाकारं भुङ्क्ते । यथातथादीर्घोत्तरे यथाकारमस्तु किं तद्वानेन । शापे व्या-
 प्यान् चौरंकारमाक्रोशति । स्वाहर्षाददीर्घान् स्वाहुंकारं भुङ्क्ते । कृगोध्ययेना-
 निष्टोक्तौ क्त्वाणमौ उच्चैःकृत्य उच्चैःकृत्वा उच्चैःकार कथयति ब्राह्मण कन्या मे
 गर्भिणी । तिर्यचापवर्गे तिर्यकृत्य तिर्यकृत्वा तिर्यकारं गतः समाप्येत्यर्थः । स्वाङ्गत-
 ष्यर्थनानाविनाधार्येन भुवथ मुखतः कृत्य मुखतः कृत्वा मुखतः कारं गतः । एषु
 तृतीयोक्तं वेति वा समासः । सनि के विकीर्षितम् । प्रज्ञाशणि चैकीर्षितम् । कृभ-
 स्तिभ्यामिति च्चौ षटीकरोति मृदम् । अहर्मन इति सो तुकि अस्फुरोति । नीय-
 शम्बेति डाचि द्वितीयाकरोति क्षेत्रम् । सख्यादेर्गुणात् द्विगुगाकरोति क्षेत्रम् । अथ्यक्ता-
 नुकरणेति डाचि डाच्यादाविति पूर्वस्य तो तुकि षट्पटाकरोति । उणादौ कृयापाजीत्यु-

णि कारुः शिल्पी १ । कृगो वेति वा किति को कृकः शिरोर्मावम् । कर्कः श्वेताश्वः २३ ।
 करकः करकेति तु कृकृत्रित्यके रूपम् २७ । कृगो द्वे चेति किदः चक्रम् ७ ।
 कृकडीत्यम्बे करम्बो दध्योदनो दधिसक्तवथ ३२१ । कृकलेरम्भः करम्भो दधिस-
 क्तवः ३३६ । करीर इति तु किरतेः कृशृषितीरे ४१८ । ऋकृषित्याले कराल-
 मुद्यम् ४७५ । पतिकृलूभ्यो णित् कारालं लेपद्रव्यम् ४७९ । कृधूतनीति किति
 सरे कृसरस्तिलौदनः ४४० । कृकुरिभ्यां पासः कर्पासः ५८३ । कृशृकुटीति वा
 णिदिः कारिः शिल्पी । करिर्हस्ती विष्णुश्च ६१९ । ऋद्वित्यणौ करणिः साह-
 श्यम् ६३८ । आडः कृद्विति सनोणौ आचिकीर्षणिव्यवसायः ६४३ । कृभूभ्यां
 किदिति मौ कृभिः ६९० । क्रिमिरिति तु क्रमेः क्रमितमीति इप्रत्यये उपान्त्येत्ये
 च ६१३ । जृद्वृक्षिति डिति वौ कृविः रद्वो राजा च ७०५ । कृद्वित्यणौ करेणु-
 र्हस्ती ७७२ । कृलाभ्यां किदित्यतौ क्रतुः ७८० । मनि कर्म ९११ । करण्ड
 इति तु जृकृत्रित्यण्डे किरतेः १७३ । एवं किरोड्डो रो लथ वा करड्डः कलड्डः
 ६२ । कृप ऋत उर् चेत्युः कुरुः ७३४ । कुरोरपत्यमिति दुनादीति ज्यः
 [कौरव्यः] । कुरोर्वेति खियां तद्गुप्युतोप्राणिनश्चेत्यृडि कुरुः । कृग्द् हिंसा-
 याम् । कृणुते कृणोति ॥

अथ कान्तः ॥

889 द्विकी अघ्यक्ते शब्दे । ईदित्यात्कलवत्कर्तरि ईगित इत्यात्मनेपदम् ।
 अफलवति तु शेषात्परस्मायिति परस्मैपदम् । द्विकते द्विकति जिविके जिविष
 द्विकिता । क्ते द्विकितम् । क्तेट इत्यः द्विका ॥

अथ चान्ताखयलत्राष्टौ सेटायन्त्योनिट् ॥

890. अञ्जूग् गतौ च । चकारादघ्यक्ते शब्दे । गतिपुनयोरयं परस्मैपदिपु
 पठितेः स चास्य पाठो गतौ फलवत्कर्तर्यपि परस्मैपदार्थः । अञ्जते अञ्जति ।
 अञ्जोर्नर्चायामिति नस्य तुकि अघ्यते । अनात इति पूर्णस्यात्त्वे ने च आनञ्जे
 आनञ्ज अञ्जिता अञ्जितुम् । उदित्यात् षिक वेद् अक्ष्ता अञ्जित्या । अत्र र्जेति
 किच्याभावाद्यस्य तुगनाम्नि । वेद्वत्यान् ऋयोर्नेट् भक्तः भक्तयान् । अयमनुग्
 गतावित्येके । अचते अचति आचे आच अचिना अचिनुम् । उदित्यात् षिक
 पेद् अक्ष्ता अनित्या । अनुग् गतावित्यन्ये । उदित्याध्ने अञ्जते अञ्जति ।
 र्जे अञ्ज्यते । क्ते अञ्जितः । अञ्जूग् गतौ च । अञ्जति । अनर्चायां नस्य तुकि
 अघ्यते । अर्चायां नतोपाभाधे अञ्ज्यते ॥

891. हुपाशृग् याज्ञायाम् । याचते याचति ययाने ययाच । क्ते याचिनः ।

ऋदिच्वाडे न ह्रस्वः अययाचत् । द्वित्वाच्चिमक् याचित्रिमम् । द्विदयमित्येके ।
तन्मतेषौ याचयुः । क्ते सेट्त्वात् घ्यणि कत्वाभावे याच्यम् । मृगयेच्छेति निपा-
तनाच्चे याञ्जा ॥

892. डुपर्चीप् पाके । पचते पचति पेचे पपाच । यडि पापच्यते । यड-
लुपि पापचीति पापक्ति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् पक्ता पक्तुम् । क्षिशुपीति क्तयोस्तस्य
वत्वे पक्कः पक्कवान् । क्तेनिट इति चस्य कत्वे घ्यणि पाक्यः । व्याप्ये घुरकेलि-
मकृष्टपच्यम् कृष्टे स्वयमेव पच्यन्ते कृष्टपच्या व्रीहयः । उणादौ विहाविशेति के-
लिमे पचेलिमा मापाः ३५४ । लिहादित्वादणोपवादेधि श्वपचः । न्यड्क्वादि-
निपातनादणि कत्वे च श्वपाकः मांसपाकः । न्यड्क्वादित्वादेव कर्मकर्तर्येचि वृद्धा-
वुदन्तत्वे च दूरेपाकुः फलेपाकुः । मांसस्यानाडित्यद्भुक्ति मांसपचनम् मांसपचनम्
मांस्पाकः मांसपाकः । परिमाणार्थेति खे प्रस्पंपचः मितंपचः नखंपचा यवागूः ।
उदः पचीतीप्सौ उत्पचनशील उत्पचिष्णुः । द्वित्वाच्चिमकि पाकेन निर्वृत्तं पक्ति-
मम् । पितोड् पच्यतेसाविति पचा । खियां भावे तु गापेति क्तिरेव पक्तिः ।
उणादौ स्थविरेति निपातनात् कितीरे पिठिरम् ४१७ ॥

अथ जान्ताश्चत्वारस्तत्राद्यौ सेटावन्त्यौ त्वनिटौ ॥

893. राजृग् 894 दुभाजि दीप्तौ । राजते राजति । जृभ्रमेति वा स्वरस्यैत्वे
द्वित्वाभावे च रेजे रराजे रेजुः रराजुः । राजिता । ऋदिच्वाडे अरराजत् । किपि
सन्नाद् विराद् । उणादौ शीभीत्यानके राजानकः ७१ । धामाजीत्यन्ये राजन्यः
३७९ । ऋटि राजृम् ४४६ । उक्षितक्षीत्यनि राजा ९०० ॥

894. दुभाजि । इदिच्वादात्मनेपदे भ्राजते । जृभ्रमेति वा स्वरस्यैत्वे द्वित्वा-
भावे च भ्रेजे बभ्राजे । भ्राजिता । णौ डे भ्राजभासेति वा ह्रस्वे भविभ्रजत् अब-
भ्राजत् । द्वित्वादयुः भ्राजयुः । द्वित्वमेके नेच्छन्ति । भ्राजेरात्मनेपदिनोपि
पुनरिह पाठो राजृसाहचर्यपदर्शनार्थः । तेन यजसृजेत्यत्रास्यैव महणात्पत्वे यडलुपि
वाभ्राटि । पूर्वस्य तु भातोर्गत्वे वाभ्राक्ति । द्विच्चार्यं तेनास्य भ्राजयुः । पूर्वस्य तु
भ्राज इति रूपम् । यद्येव पत्वमेव विकल्प्यतां किं पुनः पाठेन । सत्यम् । अस्या-
त्मनेपदाव्यभिचारोपदर्शनद्वारात्येषां यथादर्शनमात्मनेपदानित्यत्वभाषणार्थः पाठः
पुनः । तेन लभते लभति सेवते सेवति । श्रोतारमुपलभति न प्रशंसितारम् ।

स्वाधीने विभवेप्यहो नरपतिं सेवन्ति किं मानिनः ॥

इत्यादयः प्रयोगाः साधव इति ॥

895. भर्जीं सेवायाम् । भजते भजति । नृत्रपेत्येत्वे द्वित्वाभावे च भेजे भेजुः । यडि वाभज्यते वाभजीति वाभक्ति । अनुस्वारेच्वाघेद् भक्ता भक्तुम् । श्लिषेति वा कर्तरि क्ते विभक्ता भ्रातरो रिक्थम् । पक्षे कर्मणि क्ते विभक्तं धनं तैः । भावे विभक्तं तैः । शक्तिकीति ये भज्यम् । बहुलमिति ध्यणि भाग्यम् । भजो विष् अर्धभाक् । युजभुजेति विनणि भजनशीलो भागी । घञि भागः । गोचरेति निपातनात्करणाधारयोर्घञपवादे घे भगः । क्तौ भक्तिः ॥

896. रञ्जीं रागे । अकद्विनोश्चेति नस्य लुकि रजते रजति । कुपिरञ्जेरिति कर्मकर्तरि वा श्ये परस्मैपदे च रजति वखं रजकः रज्याति वखं स्वयमेव । पक्षे एकधाताविति क्ये आत्मनेपदे च रज्यते वख स्वयमेव । संयोगान्तत्वादधित्परोक्षाय अपि इन्ध्यसयोगादिति किच्वाभावे नलोपाभावात् ररञ्जे ररञ्ज । अनुस्वारेच्वाघेद् रङ्ग रङ्गुम् । णौ मृगरमणे इति नलुकि कणवन्विति ह्रस्वे च रजयति मृगं व्याधः । मृगरमणादन्यत्र नलोपाभावे रञ्जयति नटः । केचित्चन्यत्रापि नलुकामिच्छन्ति राजर्षिकल्पो रजयति मनुष्यान् । नृत्वनित्यकटि रजकः शिल्पी । युजभुजेति विनणि रञ्जनशीलो रागी । घञि भावकरणे इति नलुकि रञ्जनं रागः । व्यञ्जनाद्भविति करणे घञिरागः । आधारे घञि रङ्गो नृत्तस्थानम् । ऋयणेति ध्यणि रङ्ग्यः । उणादौ षुपिरञ्जीति कित्यते रजतम् २०८ । तुदादिवृज्जीति कित्यते रजनं हरिद्रा । महारजन कुसुम्भम् २७३ । गौरादित्वाद् ड्याम् रजनी । रञ्जेः किदित्यनौ रजनिः रात्रिः ६८१ । मिथिरञ्ज्युपीति कित्यति रजः १७१ । रञ्जीन् रागे । रज्यते रज्याति ॥

अथ टान्तः सेद् च ॥

897. रेटृग् परिभाषणत्वाचनयोः । रेटते रेटति रिरेटे रिरेटे रेटिता रेटितुम् । क्ते रेटितम् । ऋदिस्वाङ्गे न ह्रस्वः अरिरेटत् ॥

अथ णान्तः सेद् ॥

898. वेणूग् गतिज्ञानभिन्नानिज्ञामनयादिव्रपहणेषु । यादिव्रस्य याद्यभाण्डस्य वादनाय पहणं यादिव्रपहणम् । वेणते वेणाति त्रिवेणे त्रिवेण वेणिता वेणितुम् । ऋदिस्वाङ्गे न ह्रस्वः अधिवेणन् । अचि वेणः । णके खियाम् वेणिका । उणादौ इणुर्निशेति णे वेण्णा नाम नदी १८२ । वीणेति तु पृथीहेति किति णे वेतेः १८३ । वेणिरित्यपि कायापीति णावस्यैद ६३४ ॥

अथ तान्तः सेद् ॥

899. चतेग् याचने । चतते चनति चेत मन्नात गतिता चनितुम् । णदिस्वाङ्गञ्ज-

नादेरिति वा वृद्धेर्न शिजाधिति प्रतिषेधे अचतीत् । क्ते चतितम् । उणादौ कृगृभिति
वरटि चत्वरम् ४४१ । वादयसीत्युरे चतुरः ४२३ । चतेरर् चत्वारः ९४८ ।
अय धान्तास्त्रयः सेटश्च ॥

900 प्रोथृग् पर्याप्तौ । पर्याप्तिः पूर्णता । प्रोथते प्रोथति प्रुप्रोथे प्रुप्रोथ प्रोथिता
प्रोथितुम् । ऋदित्वाङ्गे अपुप्रोथत् । अन्धि प्रोथोश्चघोणाधः प्रियश्च युवा । प्रियं
प्रोथमनुव्रजेत् ॥

901. मिथृग् मेधाहिसयोः । मेथते मेथति मिमिथे मिमेथ मेथिता मेथितुम् ।
क्ते मिथितम् । ऋदित्वाङ्गे न ह्रस्वः अभिमेथत् । क्ये मिथ्यते । लिहाद्यानि मेथः ।
गौरादित्वाङ् ह्याम् मेथी ।

मेयीवद्धोपि हि भ्राम्यन् घासघासं करोति गौः ॥

उणादौ किलिपिलीति इः मेथिः खलमध्यस्थूणा ६०८ ॥

902. मेथृग् सगमे च । चकारान्मेधाहिसयोः । मेथते मेथति मिमेथे
मिमेथ मेथिता मेथितुम् । क्ते मेथितम् । ऋदित्वाङ्गे न ह्रस्वः अभिमेथत् । क्ये
मेथ्यते । अन्धि मेथः । गौरादित्वाङ् ह्याम् मेथी ॥

अय वान्ताः षट् सेटश्च ॥

903. चदेग् याचने । चदते चदति चेदे चचाद चदिता चदितुम् । क्ते
चदितम् । ऋदित्वाङ्गयञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न शिजाधिति प्रतिषेधे अचदीत् ॥

904. ऊधुन्दृग् निशामने । निशामनमालोचनम् । बुन्दते बुन्दति । क्ये
बुधते । बुवुन्दे बुवुन्द बुन्दिता बुन्दितुम् । ऋदित्वाङ्गाडि अबुदन् अबुन्दीम् । ऊ-
दित्वात् क्ति वेद् बुच्चा बुन्दित्वा । वेदत्वात् क्योर्नेट् बुध्नः बुध्नवान् । धान्ता-
यमिति नन्दी बुन्धते बुन्धति बुध्थते अबुधन् अबुध्नीन् बुन्धे बुवुन्ध बुन्धिता
बुन्धितुम् बुद्धा बुन्धित्वा बुद्धः बुद्धवान् । अयनूवेदृगित्येके ॥

905 णिदृग् 906 णेदृग् कुत्सासनिकर्षयोः । पाठे इति नत्ये नेदते
नेदति । णोपदेशत्वाद्दुरुपसर्गेति णत्ये प्रणेदते प्रणेदति । निघते निनिदे निनेद
नेदिता नेदितुम् । ऋदित्वाङ्गे अनिनेदत् ॥

906. णेदृग् । पाठे इति नत्ये नेदते नेदति नेघते । णोपदेशत्वाद्दुरुपसर्गेति
णत्ये प्रणेदते प्रणेदति । निनेदे निनेद नेदिता । क्ते नेदितम् । ऋदित्वाङ्गे अनिनेदत् ॥

907 मिदृग् 908 मेदृग् मेधाहिसयोः । मेदते मेदति मिघते मिगिदे
मिमेद मेदिता । क्ते मिदितः । ऋदित्वाङ्गे अभिमेदत् ॥

908. मेदृग् । मेदते मेदति मेद्यते मिमेदे मिमेद मेदिता । क्ते मेदितः । ऋदित्वाङ्गे अमिमेदत् । भिमिदाङ् खेहने । मेदते । भिमिदाच् खेहने । मेद्यति । मिदुण् खेहने । भिन्दयति ॥

अथ धान्ताश्चत्वारः सेटश्च ॥

909. मेधृग् संगमे च । चकारान्भेधाहिंसयोः । मेधते मेधति मेध्यते मिमेधे मिमेध मेधिता । क्ते मेधितः । ऋदित्वाङ्गे अमिमेधत् । क्तेट इत्यः मेधा । घ्यणि मेध्यम् । कर्मणोणित्वाणि अश्वमेधः । अजातेरिति णिनि गृहमेधी । उणादौ पदिप-
ठेति इः मेधिः [६०७] ॥

910. शृधृग् 911. मृधृग् उन्दे । उन्दः इन्दनम् । शृधु नाठव्यादिः । शर्धते शर्धति शशृधे शशर्ध शर्धिता । ऊदित्वात् । क्ति वेट् शृद्धा शर्धित्वा । वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् शृद्धः शृद्धवान् । शृधृङ् शश्वकुत्सायाम् । शर्धते ॥

911. मृधृग् । मर्धते मर्धति ममृधे ममर्ध मर्धिता । ऊदित्वात् क्ति वेट् मृद्धा मर्धित्वा । वेट्त्वान् क्तयोर्नेट् मृद्धः मृद्धवान् । नाम्युपान्त्येति के मृधं रणः ॥

912. बुधृग् बोधने । बोधते बोधति बुबुधे बुबोध बोधिता । ऋदित्वाङ्गाडि अबुधत् अबोधीत् । आत्मनेपदे स्वडोसत्त्वे अबोधित । के बुधितः । नायमृदि-
दित्येके । बुध अवगमने ज्वलादिः । बोधति । वा ज्वलादीनि णे बोधः । नाम्यु-
पान्त्येति के बुधः । बुधिच् ज्ञाने । बुध्यते । अथिबक्षितकर्मत्वेन गत्यर्थेति
कर्तरि के बुद्धः ॥

अथ नान्तास्त्रयः सेटश्च ॥

913. खनृग् अयदारणे । खनते खनति । गमहनेत्यलुकि चले चतुः । खनिता । ऊदित्वात् क्ति वेट् खत्वा । अत्राः खनीत्यात्वम् । खनित्वा । ये
न धेति बाले सायो खन्यते । षडि चात्वायते चह्वन्यते । षड्लुपि चह्वनीति चह्वन्ति ।
वेट्त्वान् क्तयोर्नेट् खातः खातवान् । खेयेति यद्यपि निपातमात् ग्वेयम् । नृत्ख-
नित्यकाटि खनकः खनकी । क्वचिदिति डे खन्यते एम् परिखाता परिखा । लुधु-
स्त्रितीत्रे खनन्ति तेन खनित्रम् । खनो ङडरेकेक्यकथं च आखः आखरः
आखनिकः आखनिकयकः आखनः आखानः । उणादौ ममूखनीति किति ऋटि
खात्रं चौरकृन् ङिडम् ४४९ । कृशृकुटीति चा णिदिः खानिः खनिधाकरः
६१९ । पराङ्भ्यामिति द्वित्यौ आखुः ७४२ ॥

914. दानी अयखण्डने । भार्जधे शान्दानिति मनि पुरंम्येनो दीर्घत्वे च
दीदांसने दीदांसनि । अर्थान्तरे तु सर्गाभावे प्रत्ययान्तराण्यपि भयन्ति ॥

915. शानीं तेजने । निशाने शान्दानिति सनि पूर्वस्येतो दीर्घस्वे च शीशां-
सने शीशांसति शक्षम् । अर्थान्तरे तु सनोभावे प्रत्ययान्तराण्यपि ॥

अय पान्तोनिद् च ॥

916. शर्षीं आक्रोशे । आक्रोशो विरुद्धानुध्यानम् । शपते शपति । अनेकार्थत्वा-
दुपलम्भनेपि शप उपलम्भने इत्यात्मनेपदे चैत्राय शपते । अत्र श्वाघहुस्येति चतुर्थी ।
शोपे शशाप रिपुम् । यडि शाशप्यते । यड्लुपि शाशपीति शाशपि । अनुस्वारे-
च्यान्नेद् शप्ता शप्नुम् । शकितकीति घ्यणपवादे ये शप्यः । घञि शपः । उणादौ
भृशीशपीत्यये शपथः २३२ । शाशपीति दे शब्दः २३७ । शबल इति तु शमेर्व
च वेत्यले शाम्यतेः ४७० । शर्षींश्च आक्रोशे । शप्यते शप्यति ॥

अथ यान्तौ सेटौ च ॥

917. चायृग् पूजानिशामनयोः । चायते चायति चत्राये चत्राय । ऋदित्वाङ्गे
न ह्रस्वः अचचायत् । चायिता । चायः की यडि चेकीयते । अपाचायधिः क्तौ
अपचितिः । अपचित इति क्ते वा निपातनात् अपचितः अपचायितः । उणादौ चायः
केक चेत्यये केकयो राजा ३६६ । चायः के चेति तुनि केतुः ७७८ । चायेर्नौ
ह्रस्वश्च वेत्यसि चणश्चाणश्चाच्चम् । बाहुलकाण्णत्वम् । णत्वं नेच्छन्त्येके ९९७ ॥

918. व्ययीं गतौ । व्ययते व्ययति वव्यये वव्याय । व्यञ्जनादेरिति वा
वृद्धेर्न श्विजाधिति प्रतिषेधात् अव्ययीत् । व्ययिता । गौ व्याययति । अत्रि व्ययः ।
व्ययण् वित्तसमुत्सर्गे । अदन्तः व्यययति ॥

अय लान्तः सेट् च ॥

919. अलीं भूषणपर्याप्रिवारणेषु । अलते अलति आले आल । सनि अलि-
लिपते अलिलिपति । अचि अलम् । निषेधेर्लखल्यति निर्देशान्मान्तत्वं निपात्यते-
व्ययश्चायम् । भूषादेरिति भूषायां गतिस्त्वे अलंकृत्य कन्यामुपयच्छते । अत्र गतिकिति
समासे क्तो यप् । पर्याप्तौ अलं महो मह्याय । अत्र शक्तायैति चतुर्थी । वारणे
अलं कृत्वा । अत्र निषेधेलमिति क्त्वा । उणादौ निष्कतुरुष्केति के निपातनात्
अलर्क उन्मत्तः आ २६ । दृकृन्नित्यके अलकं चूर्णकुन्तलः । अलका पुरी २७ ।
क्रीकृत्यलीतीके आलिकं ललाटम् ३८ । स्वभिकपीतीके अलीकं मिथ्या । अलीका
पण्यखी । व्यलीकमपराधः । व्यलीका लज्जा ४६ । कल्यलीतीन्दकि अलिन्दो
द्वारामस्थूणा २४६ । शल्यलेख्यात् इति वे उत्वं कललम् ३१९ । कृशुकुडीति
त्वा णिदिः आलिः सखी । अलिर्भ्रमरः ६१९ । अलक्त इति त्वरक्तशब्दस्य लत्वे ।
परस्मैपदिनमेनमन्ये मन्यन्ते ॥

अथ वान्तौ सेटौ च ॥

920. धावृग् गतिशुद्धयोः । धावते धावति दधावे दधाव धाविता । उदि-
त्त्वात् क्ति वेट् धौत्वा । अत्रानुनासिके चेति वस्योऽटि ऊटैत्यौत्वम् । पक्षे धावित्वा ।
वेद्वत्त्वात् क्तयोर्नेट् धौतः धौतवान् पादौ । कथं धावितः धावितवान् । सत्यपि
वेद्वत्त्वे गतौ क्तयोरिट्प्रतिषेधस्यानित्यत्वात् । णके धावकः । मन्यनुनासिके चेत्युटि
सुधोमा । वनि व्योरिति वस्य लुकि द्धधावा । विचि सुधाः । क्त्विट् सुधौः । क्तौ
धौतिः । क्तोनिट्त्वात् क्तेट इत्यप्रत्ययो नास्ति ॥

921. चीवृग् झपीवत् । झपी आदानसंवरणयोर्वक्ष्यते तद्द्वयमप्यादानसंवर-
णयोरित्यर्थः । चीवते चीवति चिचीवे चिचीव चीविता । ऋदित्त्वाङ्गे आचिचीवत् ।
अनृदिदयमित्येके । तन्मते डे ह्रस्वे अचीचिवत् । उणादौ जठरेति निपातनादरे चीवरं
मुनिवासः । चिनोतेर्वा वरटि दीर्घे च ४०३. ४४३ ॥

अथ शान्तः सेट् च ॥

922. दाशृग् दाने । दाशते दाशति ददाशे ददाश दाशिता । ऋदित्त्वाङ्गे
अददाशत् । दाशत्साहदिति निपातनात्फलवत्कर्तर्यपि क्सौ द्वित्वेऽङ्गभावे दाशान् ।
घञि दाशतेस्मै दाशः । पुरो दाशयते पुरोडाशः । दुःखेन दाशयते दृडाशः ।
पृषोदरादित्वात्साधु ॥

अथ पान्ता नव त्विर्पीचर्जाः सेटश्च ॥

923. झपी आदानसंवरणयोः । झपते झपति नझपे जझाप झपिता । क्ते
झपितम् । अचि झपः । झप हिंसायाम् । झपति ॥

924. भेपृग् भये । भेपते भेपति विभेपे विभेप भेपिता । ऋदित्त्वाङ्गे न
ह्रस्वः अविभेपत् । गौ भेपयति ॥

925. भ्रेपृग् चलने च । चकाराद्भये । भ्रेपते भ्रेपति विभ्रेपे विभ्रेप भ्रेपिता ।
ऋदित्त्वाङ्गे न ह्रस्वः अविभ्रेपत् । गौ भ्रेपयति । घञि भ्रेपः ॥

926. पपी बाधनस्पर्शनयोः । स्पर्शनं घन्यनम् । पपते पपति पेपे पपाप पपिता ।
क्ते पपितम् । घञि पापः । उणादौ पपो णिट्त्वाणे पापाणः १, ९२ । अयं स्पष्टी-
न्येके । स्पशते स्पशति । आचि स्पशाश्चरः । सेयमुमयतः स्पाशा रज्जुः । स्पशा-
भान्यः । पस्पश उपोद्धान्तः । पपण् बन्धने । पापयति । पपण् अनुपमर्गोदन्तः पपयति ॥

927. लपी कान्तौ । कान्तिरिच्छा । धासभ्लासेति वा द्ये अभिलष्यते
अभिलष्यति अभिलषते अभिलषति केषु ललाप लपिता । लपतेत्युक्ताणि अभिलापुकः ।

भृषाक्रोधार्थेत्यने अभिलषणः । व्यपाभेरिति धिंनणि विलाषी अपलाषी अभिलाषी ।
घञि अभिलापः । उणादौ लयेः श् चेत्युने लशुनं कन्दविशेषः २८९ ॥

928. चपी भक्षणे । चपते चपति चेषे चचाप चपिता । क्ते चपितम् । घञि
चापः । उणादौ ढुकृन्नित्यके चपकं सरकः २७ । ऋकृभित्याले चपालो वृषवलयः
४७५ । चप हिंसायाम् । चपति ॥

929. छपी हिंसायाम् । छपते छपति चच्छपे चच्छ[र]प छपिता छपितुम् ॥

930. त्विर्षी दीप्तौ । त्वेषते त्वेषति तित्वेषे तित्वेष । अनुस्वारेच्वाच्चेद् त्वेषा
त्वेषुम् । हशिट इति सकि अत्विक्षत । क्रुरसंपदेति क्षिपि त्विट् । उणादौ त्वटृक्ष-
न्तिनि तृप्रत्यये निपातनान् त्वटृर्कः ८६५ । अवपूर्वो दाननिरसनयोश्चेत्येके । निरसन-
मपाकरणम् । चकाराहीनौ । अवत्वेपते अवत्वेपति ददाति निरस्यति दीप्यते चेत्यर्थः ॥

931. अपी 932 असी गत्यादानयोश्च । चकाराहीनौ । अपते अपति आपे
आप अपिता अपित्वा ॥

अथ सान्तौ सेटौ च ॥

932. असी । असते असति आसे भास । आसेत्यसतेरिति धामनः । असिता ।
सते असक् भुवि । अस्ति । असूच् क्षेपणे । अस्यति ॥

933. दासृग् दाने । दासते दासति ददासे ददास दासिता । क्ते दासितम् ।
अचि दासः । गौरादित्वाद् ङ्याम् दासी । महादित्वाणि उदासी । घञि उदासः ।
णौ दान्तेति क्ते वा निपातनान् दस्तः दासितः ॥

अथ हान्तौ सेटौ च ॥

934. माहृग् माने । मानं वर्तनम् । माहते माहति ममाहे ममाह माहिता ।
ऋदित्वाच्चे न ह्रस्वः अममाहम् । अचि माहः । खियाम् माहा गौः ॥

935. गुहृगम् संवरणे । गोहः स्वरे इत्यृत्वे गूहते गूहति जुगूडे जुगूह । औदि-
त्वाच्चेद् गोढा गूहिता । इडभावपक्षे हशिट इति सकि दुहादिहेति वा तक्षुकि च अधुक्षत
अगूढ । अगूहिष्ट । परस्मैपदे तु सको लुगभावे अधुक्षत् । अगूहीत् । स्वरेत इति
सकोद्भुकि अधुक्षाताम् अधुक्षन्त । स्वरस्य परे इति प्राचः परस्मिन्नपि विधौ कर्तव्ये
स्वरादेशस्य स्थानियच्चमिप्यते । तेनात्राद्भुक्कः परस्मिन्ननोदादेशे स्थानित्वादनतोन्त
इत्यत्र भवति । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् गूढः गूढवान् । प्रहगुहथेति सनीट्प्रतिषेधात्
जुषुक्षति । णौ डे अजुगूहन् । ये तु ह्रस्वं नेच्छन्ति तन्मते अजुगूहन् । कृवृपीति
वा यद्यपि गुहम् । पक्षे प्यणि गोहम् । नाम्युपान्त्येति के गुहः । गिर्योपधोर्भेदा-

दित्वादिङि गुहा । अन्यत्र चो गृहिः । उणादौ द्विदनगगनेत्यने निपातनात् गहनम्
२७५ । तीवरधीवरेति वरटि निपातनात् गहरम् ४४४ ।

अय क्षान्तः मेद् च ॥

936. भक्ष्नी भक्षणे । भक्षते भक्षति बभक्षे बभक्ष भक्षिता । के भक्षितम् ।
घञि भक्षः । अयं भक्षीत्यन्ये । भक्षते भक्षति बभक्षे बभक्ष भक्षितुम् । के भक्षितम् ॥
अय धुतादयः कृपौडपर्यन्ता आत्मनेपदिनोपि वर्णक्रमेण सेटश्च ।
पूर्वाचार्यानुवर्तनेन द्युतेः पूर्व पाठः ॥

937. द्युति दीप्तौ । इदिस्वादात्मनेपदम् । द्योतते द्युते । द्युद्गद्योद्यतन्या-
मित्यात्मनेपदिनोपि विकल्पनात्पक्षे शेषात्परस्मादिति परस्मैपदे इदिद्युतादीत्यदि
अद्युत् । पक्षे व्यद्योतिट । णौ डे द्युतेरिति पूर्वस्येत्वे अदिद्युत् । इडित इत्यने
द्योतनशीलो द्योतनः । क्विपि त्रिद्युत् । दिद्युद्गुदिति क्विपि निपातनात् दिद्युदाद्युधम् ।
यौ व्यञ्जनादेरिति क्त्वासनोर्वा किञ्चे द्युतित्या द्योतित्या दिद्युतिपते दिद्योतिपते ।
उणादौ द्युतेरादेशे ज इतीसि ज्योतिः १११ । स्वार्थे के ज्योतिष्काः सूर्यादयः ॥

938. रुचि अभिप्रीत्यां च । चकाराहीप्तौ । अभिप्रीतिरभिलाषः । मैत्राय
रोचते दाधि । अत्र रुचिकूप्यर्थेति चतुर्या । द्युतादित्वादिङि अरुचत् अरोचिट ।
फलवत्कर्तरीगित इत्यात्मनेपदेणिति प्राणीति परस्मैपदेन बाधिते परिमुहेति
पुर्नार्वाङ्गिते परिरोचयते मैत्रं मैत्राय । रुच्याध्यथ्येति कर्तारे निपातनात्
क्वपि रुच्यम् । भावे प्यणि के सेट्स्वात्कात्वाभावे रोच्यम् । के रचितः ।
भ्राज्यलकृगितीणौ रोचनशीलो रोचिष्णुः । इडित इत्यने रोचनः । घञि न्यड-
कादित्वात्कत्वे रोकः । करणाधारे इत्यनटि रोचनी दृपत् । प्यन्ताच्चन्द्राक्षने रोचना
वर्णजातिः । उणादौ ध्वसिरमीत्यने रोचनश्चन्द्रः । विरोचनः सूर्यो दानवश्च ।
रोचना गोपित्तम् २६९ । रुक्मभीप्सोति मे निपातनात् रुक्म हिरण्यम् । रुक्मो
वर्णः ३४६ । सोस्वा अस्तीति रुक्मिणी । नाम्युपान्वेति किः रुचिः ६०९ । मत्वर्थे
रे रुचिरम् [४१६] । रुच्यर्वातीमि रोचिः । वसुभी रोचते वसुरोचिरादित्यः ९८९ ॥
अय दान्ताख्यः ॥

939. घुटि परिवर्तने । घोटते जुपुटे । द्युताद्यदि अघुटन् अघोटिट । णके
घोटकः । नाम्युपान्वेति के घुटः । स्वार्थिके के घुटिका गुल्फास्थि ॥

940. रुटि 941 रुटि 942 रुटि प्रतीपाने । आद्यौ शीमावित्यन्ये । रोटेने
रुटे । द्युताद्यदि अरुटन् अरोटिट । नाम्युपान्वेति के रुटः । दान्तोपमित्यन्ये ॥

941. लुटि । लोटने लुलुटे । युताद्यडि अलुटत् अलोटिष्ट । लुट विलोटने । लोटति । लुटच् विलोटने । लुट्यति ॥

अथ टान्तः ॥

942. लुटि । लोटने लुलुटे । युताद्यडि अलुटम् अलोटिष्ट । लुट उपघाते । लोटति । लुटत् संश्लेषणे । लुटति ॥

अथ तान्तः ॥

943. श्विताद् वर्णे । डिच्वादात्मनेपदे श्वेतते शिश्विते । युताद्यडि अश्वितत् अश्वेतिष्ट । आदिच्वात् कयोर्नेट् श्वित्तः श्वित्तवान् । न वा भावारम्भे श्वेतितमनेन श्वित्तमनेन प्रश्वित्तः प्रश्वेतितः । घञि श्वेतः । उणादौ ऋज्यजाति किति रे श्वित्रं कुष्ठभेदः ३८८ ॥

अथ दान्ताख्यः ॥

944. त्रिमिदाद् खेहने । खेहनं खेहयोगः । मेदते त्रिमिदे युताद्यडि अत्रिमिदत् अमेदिष्ट । औच्वाज्जानेच्चेति घर्तमाने क्तः मिन्नः । अत्रादिच्वाच्चेट् । मिन्नवान् । न वा भावारम्भे इति घेट्प्रतिषेधे मिन्नमनेन मेदितमनेन प्रमिन्नः प्रमेदितः । अत्रेष्टि न डीडिति किच्चप्रतिषेधाहुणः । लिहाद्यधि मेदो म्लेच्छः । मञ्जिभासीति घुरे मेदनशीलो मेदुरः । उणादौ त्रिमिदीति किति त्रै मिन्नम् ४५४ । असित्यसि मेदो वसा ९५२ । त्रिमिदाच् खेहने । मेद्यति । मिदुण् खेहने । मिन्दयति ॥

945. त्रिद्विदाद् 946 त्रिश्विदाद् मोचने च । चकारात्खेहने । क्ष्वेदते त्रिद्विदे । युताद्यडि अक्ष्विदत् अक्ष्वेदिष्ट । औच्वाद्घर्तमाने क्तः क्ष्विणः । अत्रादिच्वाच्चेट् । न वा भावारम्भे इति घेट्प्रतिषेधे क्ष्वेदितमनेन क्ष्विणमनेन प्रक्ष्वेदितः प्रक्ष्विणः प्रक्ष्वेदितवान् प्रक्ष्विणवान् । एष्विष्टि न डीडिति किच्चप्रतिषेधाहुणोरिति गुणः । डान्तोयमित्येके । क्ष्वेडौ धिपः । क्ष्वेडा रवः । त्रिद्विदाच् मोचने च । क्ष्विद्यति ॥

946. त्रिद्विदाद् । पः स इति सत्ये । स्वेदते । नाम्यन्तस्येति पत्ये सिष्विदे । युताद्यडि अस्विदत् अस्वेदिष्ट । औच्वात्सति क्ते स्विन्नः स्विन्नवान् । अत्रादिच्वाच्चेट् । न वा भावारम्भे वेडभावे स्विन्नमनेन स्वेदितमनेन प्रस्विन्नः प्रस्वेदितः । अत्रेष्टि न डीडिति किच्वाभावाहुणः । धौ व्यञ्जनादेरिति ; क्तासगोर्वा किच्चे स्विदित्वा स्वेदित्वा सिस्विदिपते सिस्वेदिपते । अत्र णिस्तोरेवेति नियमात् पत्यम् । णिस्तोरेवेत्यत्र स्विदेर्वर्जनाण्णौ सनि पत्याभाषे सिस्वेदयिपति । घञि स्वेदः । प्विदांन् गात्रप्रक्षरणे । स्विद्यति ॥

अय भान्ताः पञ्च ॥

947. शुभि दीप्तौ । शोभते शुशुभे । शुताद्यडि अशुभत् अशोभिष्ट ।
नाम्युपान्त्येति के शुभम् । गौ नन्द्याद्यने शोभनः । इडित इत्यने शोभनशीलः
शोभनः । भिदादिनिपातनादडि शोभा । उगादौ ऋज्यजीति किति रे शुभ्रः ३८८ ।
शुभत् शोभार्थे । शुम्भति । अत्र मुचादीति नः ॥

948. क्षुभि संचलने । संचलनं रूपान्वयात्त्वम् । क्षोभते चुक्षुभे । शुताद्यडि
अक्षुभत् अक्षोभिष्ट । क्षुब्धविरिब्धेति निपातनादिडभावे क्षुब्धो मन्थः । क्षुभितोन्वः ।
क्षुभच् संचलने । क्षुभ्यति । क्षुभश् संचलने । क्षुभ्नाति । क्षुभ्नादित्वाण्णत्वाभावः ॥

949. णभि 950 तुभि हिंसायाम् । पाटे इति नत्वे नभते । गोपदेशत्वाद्-
दुरुपसर्गेति णत्वे प्रणभते नेमे । शुताद्यडि अनभत् अनभिष्ट । उगादौ असित्यसि
नभः ९५२ । अणोपदेशोयमित्येके ॥

950. तुभि । तोभते तुतुभे । शुताद्यडि अनुभत् अतोभिष्ट । णभ तुभच् हिं-
सायाम् । नभ्यति प्रणभ्यति । तुभ्यति । णभ तुभश् हिंसायाम् । नभ्नाति प्रणभ्नाति ।
तुभ्नाति ॥

951. सम्भूद् विश्वासे । दन्त्यादि [ः] । सम्भते ससम्भे । शुताद्यडि अ-
सम्भत् असम्भिष्ट । ऊदिच्चात् क्ति वेद् सम्भ्वा सम्भित्वा । क्तेति सेटः कित्वाभा-
वाच्चो व्यञ्जनस्येति नलोपाभावः । वेदत्वात् क्तयोर्नेद् विस्रग्धः विस्रग्धवान् ।
वेर्दिधेति विनणि विस्रम्भशीलो विस्रम्भी । घञ्चिविस्रम्भः । हान्तोयामिति कौशिकः ।
संहते ॥

अय शान्तौ ॥

952. भ्रंशूड 953 संसूद् अयसंसने । शिङ्हे इति नस्यानुस्वारे भ्रंशने
चभ्रंशे । शुताद्यडि अभ्रशत् अभ्रंशिष्ट । ऊदिच्चात् क्ति वेद् भ्रश्च भ्रंशित्वा ।
वेदत्वात् क्तयोर्नेद् भ्रटः । संज्ञायां कुत्सितेति कापे भ्रटकः । भ्रटवान् । यडि
वञ्चसंसति पूर्वस्यान्तो नी वनीभ्रश्यते । कोनिदत्वात् केट इत्यप्रत्ययाभावे खियां
क्तौ भ्रट्टिः । घञ्चि भ्रंशः । भ्रंश्च् अघःपतने । भ्रश्यति ॥

अय सान्तौ ।

953. संसूद् । दन्त्यादिः । संसते ससंसि । शुताद्यडि असंसत् असंसिष्ट ।
मनि सिखांषेते । यडि मनीस्रस्यते । यड्लुपि मनीस्रंसीति । ऊदिच्चात् क्ति वेद्
सस्त्वा संमित्वा । वेदत्वात् क्तयोर्नेद् सस्रः सस्रवान् । क्विपि उन्वेन उग्रया या
संसते उपासत् । अत्र संत्पूर्वमिति पदान्ते यस्य दः । घञ्युपसर्गेति बाहुलवादीर्षः ।

खिया चो रालि । ससूट प्रमादे । वञ्चप्रसेत्यत्र ध्वसिसद्वचरितस्य ससेर्भङ्गाञ्च-
भावे यडि सास्वस्यते । अडभावे अस्वसिड । असधसित्यत्र नृभयोर्भङ्गान् क्रिपि
दत्वे उदास्यत ॥

१०५। ध्वसुड् गनै ष । चकारादधससने । धसते दधते । शुताद्यडि
अ प्रसत अ प्रसिड । यडि यञ्जसति पृथस्य नी दनीधस्यते । ऊदित्वात् छि
वेत् धसत्वा धसित्वा । वेत्त्वात् कयोर्नेत् धसत प्रसवान् । खिया चो ध्वसि ।
यधि धसत । क्रिपि पर्णप्रत ॥

अथ शुताद्यन्तर्गगो वृतादि पञ्चक ॥

१०६। वृत्तुड् वर्तने । वर्तन स्थिति । वर्तते ववृते । शुताद्यडि अवृत्तत् अव-
र्तित । वृद्धय णि स्यसनेर्षिपये वात्मनेपत्मात्मनेपदाभावे च न वृद्धय इति नेट्
वर्त्त्येति वर्तिप्रने अत्रर्त्यत् अर्तिप्रत्यय । सनि धिवृत्सति विवर्तिपते । यड्यु-
मताभिति पूर्वस्य री णीवृत्त्यते । णो डे ऋदृवर्णस्येति गुणापवादे क्तो वा क्तवे
अधीत्त अत्रवर्तत् । वर्तवृत्तमिति णिपातवात् क्ते वृत्तस्वर्क । अन्धादन्यत्र वर्ति-
त बुद्धुमम् । ऊदित्वात् छि वेत् वृत्त्वा वर्तित्वा । वेत्त्वात् कयोर्नेट् वृत्त
वृत्तवात् । णके वर्तक । खिया चो वर्तिकेति वेत्ते वर्तिका वर्तका ऋ शकुनि ।
क्रिपि गतिकारकस्येति णीर्षे नीप्रत उपावृत् । खिया चो वर्ति । वृत्तिरस्त्यस्या
वार्त्ता । व्यञ्जनद्वाभि रथा अस्मिन्वर्तने रथावर्तौ यामो गिरिश्च । घञ्युपसर्ग-
स्येनि बाटुलकादीर्ष । अस्तार्थादिति णमि हसवर्त वर्तते । णी हसवर्त वर्तयति ।
अगादौ ट्वृत्तित्यने वर्तक वर्तिका वर्तका वा शकुनि २७ । मत्राकश्चामाकेत्याके
निपातान्न वर्तिका शाकविशेष । तत्कल वर्तिकाकम् । यन्नाभ्युच्चवृहती । तत्कल
वृन्ताकम् ३७ । वर्तेस्तिक वर्तिका चित्रकारोपकरणम् ७८ । कञ्यनीति किति रे
वृत्त ३८८ । मिडित्तेर्षति वा किडि वति कञ्यनापरणम् । णिर्षतिः सुखम् ।
वर्तिर्द्विपदशा ६१० । सद्विद्वतीत्यनौ वर्तनि पन्था ६८० । मभिति मनि घर्म
९११ । वृत्ति घरणे । वृत्त्यते । वतण् भासार्थ । वर्तयति ॥

अथ दान्त ॥

१०७। स्यन्दौड् सरणे । स्यन्दो सस्यन्दे । शुताद्यडि अस्यन्दत् अस्यान्दिष्ट ।
निरभ्यनोभेति वा पत्ते नि प्यन्दते नि स्यन्दते अभिव्यन्दते अभिस्यन्दते । वृद्धय
इति स्यसनेर्षात्मनेपद तदभावे च न वृद्धय इति नेट् स्यत्स्यति । आत्मनेपदे
त्वौदित्वाद्देट् स्यान्दिप्यते स्यत्स्यते मिस्यन्सते सिस्यन्दिपते सिस्यन्स्यते । यडि
सास्ययते । यड्लुपि सास्यन्दीति सास्यन्ति । ष्कीटभावे म्कन्म्यन् इति कित्वाभावे

णौ घनादित्वाद्भ्रस्वे प्रज्वलयति । ज्वलद्भ्रलेत्यनुपसर्गस्य वा ह्रस्वे ज्वलयति ज्वालय-
ति । वा ज्वलादीति णे ज्वाल ज्वाला । पक्षेचि ज्वल । भूपाप्नोधार्येत्यने ज्वल-
नशीलो ज्वलन । उणादौ निबतुरप्केति के निपातनात् उल्का २६ । कञ्चुका-
शुकेत्युके निपातनात् उल्मुकम् ६७ ॥

अथ चान्त ॥

961 कुच सपर्वनकौटिल्यप्रतिटम्भविलेखनेषु । सपर्वन मिभ्रता । प्रतिटम्भो
रोधनम् । विलेखन कर्षणम् । कोचति चुकोच कोचिता सकुचित । णौ क्ते सको-
चित । वा ज्वलादीति णे कोच । नाम्युपान्त्येति के कुच । घञि क्ते सेट्त्वा-
त्कत्वाभावे उत्कोच सकोच ॥

अथ तान्त ॥

962 पतू 963 पये गतौ । पतति पपात पेतु । लट्ठिच्चादडि श्यतीति
पपादेशे अपपत् । नेर्द्धादिति नेर्णत्ये प्रणिपतति प्रण्यपतेत् । अटो धात्वादित्वाद्द्वयव-
धानाभाव । समीवृषेति वेत् अनिट्पक्षे रभलमेति स्वरस्येत्वे द्वित्याभावे च पित्तति ।
इटि पिपतिपति । थडि बन्धस्रसेति पूर्वस्यान्तो नी पनीपत्यने । भावकर्मणोरेथ
श्राप्तस्य घ्यणो भव्यगेयेति कर्तरि चोत्पत्तौ आपात्य । पक्षे आपात्यमनेन । वा
ज्वलादीति णे पातो राहु । पक्षेचि पत पत्नी । घञि उत्पात निपात । घेटो
पत इति पतो वर्जनादित्प्रतिपेधाभावे पतित पतितवान् । उठ पचीतीप्णो उत्पत-
नशील उत्पतिष्णु । लपपतेत्युकणि प्रपानुक । भूपाक्रोधार्येत्यने पतन । नीदाधिति
चटि पत्तम् । विशपतेति णमि गेहानुपपातमास्ते । उणादौ शालिबलीत्याके पताका
३४ । आड पणीतीके आपतिक ह्येन ३९ । पतितमीत्यङ्गे पतङ्ग पक्षी
९८ । वीपतिपत्तिभ्यस्तन पत्तन पुरविशेष २९० । वृग्वर्णक्षित्यत्रे पतत्र पत्तम्
४५६ । पतिक्कलूभ्ये णिदित्याले पातालम् ४७९ । पते सल पत्सल प्रहार
५०४ । कमिवमीति णिदि सपातिर्गभ्रराज ६१८ । मात्मनात्मनिति मनि निपा
तनाण्यौ पाप्मा ९१६ । पतण गतौ वा । अटन्त । शीडभ्रदेत्यालौ पतयात् ॥

अथ थान्तास्त्रय मेन्थ ॥

963 पथे । पथति पपाथ पथिता । एदिच्चाद्व्यञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न धिजा-
पिति प्रतिपेधे अपथीत् । वा ज्वलादीति णे पाथ । पक्षेचि पथ । उणादौ पथिम-
न्थिभ्यामितीनि पन्था ९०६ ॥

964 कथे भिपाके । कथति चक्राय कथिता । एदिच्चाद्व्यञ्जनादेरिति वा
वृद्धेर्न धिजापिति प्रतिपेधे अकथीत् । वा ज्वलेति णे काथ । अचि इथ ।
घञि काथ । अतोनेकम्बरान्ति मत्पर्ययि वे क्काथिका यराग ॥

-965. मयं विलोडने । मथति ममाथ मथिता । एदिच्चाद्वयञ्जनादेरिति वा-वृद्धेर्न श्विजाप्रिति प्रतिपेधे अमथीत् । वा ज्वलेति णे माथः । पक्षेचि मथः । मथलप इति घिनणि प्रमथनशीलः प्रमाथी । घञि प्रमाथोध्वपरिमाणम् । उणादौ वाद्यसीत्युरे मथुरा ४२३ । मन्या इति तु मथ्यानेः ९२६ ॥

अथ दन्तौ ॥

966. पदं विशरणगत्यवसादनेषु । विशरणं शदनम् । अवसादोनुत्ताहः । भ्रौतीति सीदादेशे सीदति । पः स इति सत्वे ससाद । सदोप्रतेरिति पत्वे णिपीदति विपीदति निपसाद विपसाद । सनि निपिपत्सति विपिपत्सति । प्रतेस्तु पत्वाभावे प्रतिसीदति । नाम्यन्तरथेति पत्वे सिपत्सति । लदिच्चादडि आसदत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् सञ्जः सञ्जवान् । गूलुपेति गहार्थे यटि सासद्यते । वा उवलादीति णे सादः । बाहुलकात्सोपसर्गादि णे निपादः विपादः । अत्रि सदः । क्विणि भीरुष्ठानादिव्यात्यत्वे आदिपत् उपसत् पुष्करम् । संपदादिक्विपि उपनिपत् । परिपीदन्यस्यामिति परिपत् । भ्रादिव्याणिनि सादौ निपादी । दाधेसीति रौ सादनशीलः सद्गुः । घञि सादः निपादः विपादः । श्रियां समञ्जेति क्यपि निपद्या । आधाने व्यञ्जनादिति घञि घञ्युपसर्गेति दीर्घे प्रासादः । उणादौ हुयामेति त्रे सत्त्वं यज्ञः ४५१ । कृगृभ्रिति वराटि निपद्हरः पङ्कः ४४१ । मनिति मनि सद्ग ९११ । कामिवमीति णिदिः सादिरश्चरोहः सारथिध ६१८ । असित्यनि सद्गः सभा ९५२ ॥

967. शार्द्धं शान्ते । शान्तं तनूकरणम् । शब्देः शितीत्यात्मनेपदे श्रौतीति शीयादेशे शीयते । शिलोन्वत्र परस्मैपदे शशाद । अनुस्वारेच्चाच्चेद् शन्त्यति । लदिच्चादडि अशदत् । गौ शदिरगतौ शान्त् पुष्पाणि शान्तयति । गतौ तु गाः शान्तयति । वा ज्वलेति णे शान्तस्तृणपङ्कौ । अत्रि शदः शटितः । क्षत्रियापशदः विशदः । गौ करणाधारे इत्यनटि पलाशशान्तनो ढण्डः पलाशशान्तनी यटिः । उणादौ शब्दे-रुच्चेति रे शृद्रः ३९४ । ताड्कवड्कीति रिः शद्विर्वचः ६९२ । जनिर्नानि रौ तादेशे च शन्नुः ८०९ ॥

अथ धान्नः ॥

968. बुध भगमने । अन्नगमनं शापनम् । बोधति बुबोध बोधिता । वा ज्वलेति णे बोधः । पक्षे नाम्युपान्येति के बुधः । गौ गतिबोधेत्यणिङ्गुः कर्मत्वे बोधयति शिष्यं धर्मम् । अजातेरिति णिन् चावश्यकैनि वा णिनि प्रतिबोधी । गत्यादिव्याहृत्स्येति सायुः । घञि बोधः । उणादौ युयुजीनि कित्याने बुधान् आ-

चार्यः २७७ । अनुस्वारेदयमित्येके । तन्मते अभौत्सीत् बोद्धा राज्ञाम् बुद्धः ।
वुर्धिच् ज्ञाने । बुध्यते ॥

अथ मान्तौ ॥

१६९. दुवमू उद्विरणे । उद्विरणं भुक्तस्योर्ध्वगतिः । वमति ववाम । अनदे-
शादेरित्येत्वाद्वित्वाभावयोर्न शसददवेति प्रतिषेधे जृभ्रमेति वा प्रत्तिप्रसवे वेमनुः
पत्रमनुः । वा ज्वलेति णे मोकमीत्यत्र वमेर्वर्जनाद्बृद्धिप्रतिषेधाभावे वामः । अचि
वमः । वमिता । अमोकमीति ह्रस्वे णौ उद्भवति । ज्वलद्बलेत्यनुपसर्गस्य वा
ह्रस्वे वमयति वामयति । णौ नन्दाद्यने वामनः । णके वामकः । षभि वामः ।
अङ्गादित्त्वान्मत्प्रथये ने वामनः । जीण्क्षीतीनि वमनशीलो वमी । द्वित्त्वाद्युः
वमसुः । उदित्त्वात् क्कि वेद् वान्त्वा वमित्वा । वेदत्वात् क्तयोर्नित्यमिडभावे
प्राप्ते अस्सजपेति वेष्टि वान्तः वान्तवान् वमितः वमितवान् । उणादौ कमिप्रमीति
णितिः वामिः स्त्री ६१८ । इत इति वा द्याम् वाम्यथा । नायमृदिदित्यण्ये ॥

१७० ध्रमू चलने । भ्रामभ्रामेति वा श्ये भ्रम्यति भ्रमति । वभ्राम । जृभ्रमेति
वैत्वे भ्रेमु. बभ्रमुः । उदित्त्वात् क्कि वेद् भ्रान्त्वा भ्रमित्वा । वेदत्वात् क्तयोर्नित्
भ्रान्तः भ्रान्तवान् । वा ज्वलेति णे ज्वलादिपाठबलान्मोकमीति प्रतिषेधाभावे
ञ्जिगीति वृद्धौ भ्रामः । अनि भ्रमः । नृचि भ्रमिता । उणादौ ऋच्छिचटीत्यरे भ्रमरः
३९७ । नृध्रमीति इर्ममथ भूमिर्वायुः । बाहुलकाद्भ्रमदिशाभावे भ्रामिर्भ्रमः ६११ ।
भ्रमिगमीति द्विट्ठुः भ्रुः ८४३ । भ्रमृच् अनप्रस्थाने । भ्राम्यति ॥

अथ रान्तः ॥

१७१. क्षर सचलने । मकर्मकभायमकर्मकथ । क्षरति गौः पयो मुञ्चती-
त्यर्थः । क्षरति जल स्यतीत्यर्थः । चक्षार क्षमिता । वा ज्वलेति णे क्षारः ।
गौरादित्त्वाद् द्याम् क्षारी । णे प्यणि कृतं क्वचिदित्येके । अनि क्षरः अक्षरः ॥

अथ नान्नाभतुर्वश ॥

१७२. चल कम्पने । चलति चचाल चलिता । वा ज्वलेति णे चालः । अचि
चलः । उरापरेति निपातनात् चलचलः । यद्दुपि चालतश्चलः । कम्पने घटा-
दित्त्वात्तो ऋणे चलयति चारयाम् । अन्यत्र चालयति मुत्रम् । चालशाभेत्यने
चलनशीलभवनः । षभि चालः । चलप् भृती । चालयति ॥

१७३. जल घाल्ये । घाल्यं जटत्यमतेदप्यामित्यर्थः । जलति जगाल । वा
ज्वलेति णे जालम् । अनि जलम् । टनयोर्गण्यम् जटः । प्यप्यित्तिभाषणा-

द्वित्रेथे प्रत्ययौ । घञि जालम् । घञन्तस्यापि नपुंसकत्वं लोकात् । जलण् अप-
वारणे । जालयति ॥

974. टल 975 द्रल वैकृव्ये । विक्रव एव वैकृव्यम् । टलति द्रलति टटाल
दट्टाल । वा ज्वलेति णे टालः टालः । अञि टलः द्रलः । टलितुम् द्रलितुम् ॥

976. षल स्थाने । पः स इति सत्ये स्थलति तस्याल स्थलिता । वा
ज्वलेति णे स्थालम् । गौरादित्वाद् ष्याम् स्थाली । अञि स्थलम् । क्षियां भाज-
गोणेति ष्याम् स्थल्यकृत्रिमा । स्थलान्या । विकुशमीति पत्ये विषलम् कुषलम्
शमिषलम् । कपेर्गोत्रे कपीनां स्थलमिष स्थलमस्य कपिषलः । पोपदेशत्वाद्गाम्य-
न्तस्थेति पत्ये तिष्ठालयिपति । अपोपदेशोपमित्यन्ये ॥

977. हल विलेखने । विलेखनं कर्षणम् । हलति जहल हलिता । वा
ज्वलेति णे हालः हाल मुरा । अञि हलम् हलाहलम् । उणादौ पादिपटीति इः
हलिः हटिः ६०७ ॥

978. णल गन्धे । गन्धोर्दनम् । पाठे इति नत्ये नलति । णोपदेशत्वाद्दु-
रूपसर्गेति णत्ये णलति परिणलति । ननाल नलिता । वा ज्वलेति णे नालम् नाला
पद्मादीनां वृन्तम् नाली नाडी णणालम् णणाली णणालिका णणालिका । अञि नलम्
नलः नडः । आत इति डे नलदः ॥

979. बल प्राणनधान्यावरोधयोः । प्राणनं जीवनम् । धान्यमवरुध्यते यत्रेति
धान्यावरोधः कुमुलः । ओष्ठच्चादिः । बलति बवाल । अनादेशादेरित्येभ्ये द्वित्वा-
भाधे च बेलनुः बेलुः । बलिता । वा ज्वलेति णे बालः । क्षियां ययम्पनग्ये
इति ष्यपवादेजादित्वादापि बाला । अञि बलः बलम् । उणादौ वृष्टभित्यन्ते बलतः
कुसुतः २०७ । बलि सररणे । दन्त्यौष्ठच्चादिः । बलते ययले । बलण् प्राणने
पटादिभ्रत्येके । बलयति ॥

980. पुल महत्त्वे । पुलति पुपुल पुलिता । वा ज्वलेति णे पुलः । पक्षे
नाम्पुषान्येति के पुलः पुलम् विपुलम् । उणादौ भ्रुण्डीति कित्यके पुलरो रोमा-
ज्जः २९ । पापुनीति कितीके पुलिकन्मुष्यधान्यम् ४१ । कन्वलीनीन्दकि पुलिन्दः
२४६ । वृजितुर्गति किर्तने पुलिनम् २८३ । नाम्पुषान्येति सिद्धिः पुलिः
[६०९] । अर्णविलीत्यम्भिकि पुलम्भिः ६६० । अयं तुदादिगपीत्येके ।
पुलति । पुलण् ममुण्प्रत्ये । पुलयति ॥

981. कुल चन्दुसंस्त्यानयोः । संस्त्यानं संरातः । कुलति कुलोः कुलिता ।
वा ज्वलेति णे कुलः मूकः कुलं यदगम् । नाम्पुषान्येति के कुलम् नकुलः ।

कफोलमिति तु कचेः पिञ्जोलेत्योले निपातनात् [उणादौ ४९५] । उणादौ कृत्तिपितीति कित्वाते कुलालः ४७६ ॥

982. पल 983 फल 984 शल गतौ । पलति पपाल पलिता । वा ज्वलेति णे पालः । अचि पलं मांसम् । कर्मणोणि गोपालः । उणादौ हृद्येतीति पलित पाण्डुरः केशः केशपाकश्च २१० । अभ्रादित्वादः पलितमस्यास्ति पलितः । मृदिकन्दीत्यले पललं तिलकल्कः ४६८ । ऋकृन्नित्याले पलालम् ४७५ । शमिकमीति बले पल्वलमखातसरः ४९९ । पलण् रक्षणे । पालयति ॥

983. फल । फलति पफाल । तृन्पफलेत्येत्वे द्वित्वाभाये च फेलतुः फेलुः । फलिता फलिष्यति । वा ज्वलेति णे फालः कृशिकः । फाला इव तण्डुलाः । अचि फलम् ॥

984. शल । शलति शशाल शलिता । वा ज्वलेति णे शालः शाला । अचि शलं आविद्रोम । उणादौ भीष्मशालीनि के शालकः शरणम् २१ । शानिवलीत्याके शालाका ३४ । शल्यणोर्णित्व्युके शालुकं कुमुदादिकन्दः ८९ । शल्यले-रुघात इति धे शुल्वम् ३१९ । कृदाधित्यभे शलभः ३२९ । स्पष्टामेति ये शल्यम् ३५७ । यावादित्वात्के शल्यकः । मृदिकन्दीत्यले शललं आवित्सूची ४६५ । कामिवमीति णिदिः शालिः ६१८ । माशालीति ष्यन्तान्मलौ शाल्मलिः ७०३ । फलिशल्योः पूर्वमधीतयोरर्पाह पात्रो ज्वलादिकार्यार्थः शलेः परस्मैपदार्थश्च ॥

985. हुल हिसानंवरणयोश्च । चकाराद्गतौ होलति जुहोत होलिता । वा ज्वलेति णे होलः । पक्षे नाम्युपान्त्येति के हुलः हुलः । उणादौ पूकादपीति किदुः हुदुमंपः [७२९] ॥

अथ शान्तः ॥

986. कुशं आतानरोदनयोः । क्रोशति कुशोश । शशिट इति सकि अकु-क्षत् । अनुस्वारेच्याधेट् क्रोटा आक्रोटा । वा ज्वलेति णे घोटाः । वाहुलकारसो-ष्मण्डलि णे उत्क्रोशः कुस्सः । पक्षे नाम्युपान्त्येति के कुदाः । उत्पण्डारेति णि णके आक्रोशनशील आक्रोशकः । षभि आश्रोशः । कुडयते उच्यतेष्वपरिमाणं यस्मान् क्रोशः । णके उत्क्रोशकः । उणादौ कृभिकमीति मुनि प्रोदुना ७७३ । कृशीकृशीति णिनिपि कृभा शिषा ९०६ ॥

अथ मान्तः ॥

987. कग गतौ । कगति उरकगति विकगति चकाग कमिना । वा ज्वलेति णे रामः । अरि रमः । यदि मन्त्रगंमेति पूर्वम्यान्तो नी चनीकगते । यदनुपि

चर्नीकसीति । स्थेनभासेति वरे विकसनशीलो विकस्वरः । उगादौ संनिधामित्युक्ते
संकसत्यस्मात् संकसुकोस्थिरः । भीमादित्वाद्वादाने साधुः । विक्रमुको गुणवादी
५२ । कसिपदीति णिदुः कासुः शक्त्यायुधम् ८३७ ॥

अथ हान्तः ॥

988. रुहं जन्मनि । बीजजन्मनीत्यन्ये । बीजजन्माद्भुरोत्पत्तिः । रोडति
रुहो । अनुस्वारेच्चात्रेड् रोडा । इडिड इति मक्कि अरुक्षत् । गौ रुहः प इति वा
पादेशे रोपयति रोहयति । वा ज्वलेति णे रोहः । बाहुलकात्सोपसर्गादपि णे प्रगेहः
आरोहः । नाम्युपान्त्येति के रहो मृगः । छिन्नरहः प्ररहः । स्थादिन्याद्वायाकर्मो-
र्मूलविभुनादित्वाद्वा कर्तरि के बीजरुहा । अस्य साक्षादादिभ्यर्थे इति कृगा योगे
वा गतित्वे बीजरुहाकृत्य बीजरुहा कृत्वा गतः । छिपशीडिनि वा कर्तरि के
खट्वामारुटः । कौ रुडिः । उगादौ इदयेतीति रोहितो घर्णः । लते लोहितः
२१० । इयेतेति खट्वाम् रोहिणी । रुहिनन्दीति डित्यन्ते रोहनो द्रुमः । रोह-
न्त्योपधिः २२० । विपिनेति निपातनादिने रोहिगः [२८४] । रियां रेवतेति
खट्वाम् रोहिणी नक्षत्रम् । र्हेर्वृद्धिश्चेतीपे रौत्पि तृणजातिः ७४८ । प्यन्तात्स्वरेभ्य
इः रोहिर्मृगः ६०६, ६०८ । इमृदृशीतीति रोहिन्मृगः ८८७ । ऋगीशुगीति शनिपि
रुहा वृक्षः ९०६ ॥

अथात्मनेपदिभौ ॥

989. रमिं श्रीटायाम् । इडिच्चादात्मनेपदे रमने । व्याड्परेरिति परस्मैपदे
निरमनि आरमति परिरमति । योपात् उपरमति उपरमने वा । संतापो नैर-
मुपरमति उपरमने वा । अन्तर्भावितग्ययौयं सकर्मकम् । रेमे । यमिरमीतीडि
मेन्ने च व्यसंतीत् व्यसनिटाम् । याटि संरम्यते । यट्पुपि संरमि । अनुस्वारेच्चा-
त्सेट् रन्ता रन्तुम् । मय्येयेति कर्तरि निपातनाद्ये रम्यः । नन्धाद्यने रमगः ।
रम्यादिभ्य इति कर्तर्यनटि रमगी । वा ज्वलेति णे रामः रामा । अत्रि रमः
रमा । शोकापनुदेति निपातनाद्ये स्तम्बेरमो इमि । उगादौ पुपिचेति निपातनात्
सुरतो रमितो इत्यन्यो वा दान्तः ७०६ । नीतुरमीति किनि ये रम्यः २२७ ।
पययुयेति निपातनात् सुरयो दान्तः २३१ । रमेन् वेति मे रमम् ७६४ ।
इभित्यभे रमभः प्रथमः ३२१ । चक्रिर्मिदरभेष्टाम्येति णे रम्योष्णः ३९३ ।
रस इति तु र् इति च रक्षिण्योरमि ९७२ । केचिन्तु यम् उपरमे । र्मुदृश्रीटा-
नामित्युदितौ ज्वलादात्मनेपदे । दन्मने इडिच्चात् चिक् चेट् यथा यमिवा ।
रम्य रमिन्मा ॥

990. पहि मर्षणे । मर्षणं क्षमा । षः स इति सत्ये इदित्त्वादात्मनेपदे सङ्गते । परोक्षायामनादेशादित्त्वादनदेशादेरित्येव्ये, द्वित्वाभावे च सेते । षोपदेश-त्वाच्चाभ्यन्तस्येति पत्वे णौ डे असीपहत् । असोडेति पत्ये परिपहते निपहते विपहते । स्तुस्वञ्ज्वाटि न वा पर्यपहत् पर्यसहत् न्यपहत् न्यसहत् व्यपहत् व्यसहत् । असोडेति वर्जनात्सोडयोः पत्वाभावे ; परिसोडः निसोडः विसोडः । णौ डे पर्यसीपहत् । अत्र पूर्वस्य न पत्वमुत्तरस्य तु नाभ्यन्तस्येति स्यादेव । सनि पत्वा-पन्ने निस्तोरेवेति नियमात्पत्वाभावे मिसहपते । णिस्तोरेवेत्यत्र ष्यन्तस्यापि सहेर्व-र्जनात् पत्वम् मिसाहयिपति । साक्षादादौ पाठ्यात्पत्वाभावेनटिगणनिपातनादेत्वे च विसहनेकृत्य । दाश्वत्साद्भृदिति निपातनात् कसौ साह्वान् । शक्तिकीर्ति ये सहाम् । वा ज्वलेति णे साहः । अचि सहः । नन्द्याद्यने सहनः । क्षिपि गतिकारकस्येति दीर्घे जलासद् । महादित्त्वाङ्गिणि उत्साही । साहिसातीति शे साहयः । सर्वात्सह-थेति खे सर्वसहः । भ्राज्यलङ्कृगितीण्यौ सहनशीलः सहिष्णुः । लूधूस्वित्त्रि सहित्रम् । सहलुभेति तादावशिति वेटि सोढा सहिता । वेदत्वात् क्तयोर्नेद् सोढः सोढवान् । शकधृपेति तुमि सहते भोक्तुम् । उणादौ ऋञ्चिरञ्जीत्यसाने सहसानो वृढः २७९ । मस्यसीत्युरौ सहुरिर्भूः ६९९ । सहेः षप् चेति क्षिपि पद् ९९९ । असित्यमि सहो बलम् ९९२ । पण् मर्षणे । युजादेर्न वेति वा णिचि साहयति ।

सहति कलभेभ्यः परिभ्रम् ॥

वृत् ज्वलादिः । ज्वलादयो वृत्ताः समाप्ता इत्यर्थः ॥

अथ यजादयो नव श्विदवर्जा अनिटश्च वर्णक्रमेण ददर्शन्ते । तत्रापि पूर्वान्चार्यानुरोपेनादौ

991. यर्जी देवपूजासंगतिकरणदानेषु । ईदित्त्वादीपित इति फलवत्कर्तव्या-त्मनेपदम् । अन्यत्र शेषात्परस्मायिति परस्मैपदम् यजते यजति । यजादिवशिति पूर्वस्य ष्वृति इयाज । यजादिवचेरिति ष्वृति इज्यते ईजे ईजुः । यडि यायज्यते । यड्लुपि यायजीति यायाटि । अनुस्वारेच्चाच्चेद् यथा यदुम् । यजेर्यज्ञान्ने इति गत्वप्रतिषेधाद्भि प्रयाजः अनुयाजः । यज्ञाद्गादन्यत्र गत्वे यागः । त्यज्यजेति ष्यणि गत्वप्रतिषेधात् याज्यम् । अत एव यचनाद् ष्यणपि शक्तिकीर्ति ये यज्यम् । णके याजकः । कर्मजा तृचा चेति निषिद्धोपि याजकादित्त्वात्पठिसमासः नृपयाजकः । क्षिपि यजसृजेति पापवादे ऋत्विग्दिति गे ऋतौ यजति ऋत्विक् । करणाद्यजो भूने इति णिनि अमिष्टोमयाजी । सुयज इति ङ्निपि यज्या । पूड्यज इति शाने यजमानः । यजिजपीति यदन्ताडुके यायजनशीलो यायगुकः । यजिस्वपीति ने यज्ञः ।

आस्यटीति खियां भावे क्यपि इज्या । श्वादिभ्य इति क्तौ इज्यतेनया इष्टिः ।
उणादौ भुञ्जेति तौ यष्टिः ६४६ । रुचार्तात्युत्ति यजुरच्छन्दाः भुक्तिः ९९७ ॥

अधैदन्ताख्यः ॥

९९२. वैग् तन्तुसंताने । गिस्वादीगित इति फलवत्कर्तर्यात्मनेपदमन्यत्र शेषा-
त्परस्माथिति परस्मैपदम् वयते वयति । वेर्वयिति वा वयादेशे यजादिवशिति
पूर्वस्य य्वृति उवाय उवयिथ । यजादिवचेरिति य्वृति न वयो यिति यस्य प्रतिषेधे
ऊयतुः ऊयुः । वयादेशाभावपक्षे वेरय इति पूर्वस्य य्वृत्प्रतिषेधे ववौ । यच्च
सृजिदृशीति वा नेटि वविथ ववाय । अविति वेति वा य्वृति द्वित्वे वाणार्त्प्राकृतं
बलीय इति पूर्वमुवादेशे समानदीर्घे च ऊवतुः ऊवुः । पक्षे ववतुः ववुः ।
अनुस्वारेच्चाज्ञेद् वाता धातुम् वातव्यम् । णौ पाशाष्ठेति ये वाययति । ज्यश्च यपीति
य्वृत्प्रतिषेधे प्रवाय उपवाय । य एचात इति ये वेयः पटः । उपसर्गादात् इति डे प्रवः ।
तन्व्यधीति णे वायः । आतो ड इत्यत्र वावर्जनात्कर्मणोणि तन्तुवायः । मनि
सुवामा । वनि सुवावा । कनिपि यजादीति य्वृति दीर्घमव इत्यत्र वेगो वर्जना-
दीर्घाभावे ह्रस्वस्येति तागमे सूत्वा । विचि घृवाः । क्तिपि सून् । क्ते यजादीति
य्वृति दीर्घमवोन्स्यामित्यत्र वावर्जनादीर्घाभावे उतः उतवान् । ऊयते इत्यत्र तु य्वृति
दीर्घश्चियडिति दीर्घः । क्तौ उतिः । ऊतिरिति तु ऊयैद् तन्तुसंताने इत्यस्य क्तौ ।
उणादौ वेगो ड्ढितीचौ धीनिः ६२८ । सारत्मानात्मनिति मनि निपातनात् वेमा
वेम तन्तुवायोपकरणम् ९९६ । विरिति तु वेतेर्डी ६९६ ॥

९९३. ध्येग् संवरणे । संवरणमाच्छादनम् । व्ययते व्ययति । व्यन्यव्ग-
वीत्यात्वाभावे ज्याय्य इति पूर्वस्येत्वे संविध्याय । मृजिदृशीति यच्च विकल्पापवादे
ऋषितीष्टि संविध्यायिय । भत्र परोक्षभयत्वेन वरिग्ङ्गमिन्धमन्तरङ्गे दीर्घमिडमिति
भ्राह्मेरिति पूर्वस्य दीर्घभावः । यजादिवचेरिति य्वृति कोनेऋस्वरस्येति क्त्वे च
संविध्यतुः सविध्युः । यामिरमीतीष्टि मेने च अध्यामीन् अध्यामिष्टाम् । यष्टि
व्येस्यम् इति य्वृति संवीयते । यपि व्य इति य्वृत्प्रतिषेधे उपध्याय । संपरेया मंध्याय
संवीय परिध्याय परिधीय । क्ये र्थयते । णौ पाशाष्ठेति ये व्याययति । अनुस्वा-
रेच्चाज्ञेद् मंध्याता संध्यातुम् । य एचात इति ये व्येयम् । नीविगिति तु नयतेर्गो-
णादिके ङी ७०५ ॥

९९४. ह्येग् सर्पादात्मदोः । हयते हयति । ह. ह्ये इत्यात्मनेपदे मन्त्रे
माहमाहयते । संविधेः सरयते निरयते विद्वयते । उपात् उपहयते । क्ये यजादि-

वचेरिति ध्वृति आहूयते । हित्वे ह इति ध्वृति जुहाव जुहुवतुः । धवि सृजिदृशीति वा नेटि जुहोय जुहविय । सनि जुहूपति । यडि जोहूयते । णौ डसनीति ध्वृति अजुहवत् जुहावयिपति । अत्र णौ विषये ध्वृदिति पाशाञ्जसेति योन्तो न भवति । पाशेति ये आह्वययति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् आह्वता आह्वतुम् । अद्यतन्यां ह्यलिपित्याडि आह्वत् । वात्मने आह्वत आह्वस्त । उपसर्गादात् इति डे आह्वः । तन्व्यर्धाति णे ह्वयः । आतो ड इत्यत्र ह्वावर्जनात्कर्मणोणि स्वर्गह्वयः । हः समाह्वयाह्वयौ ब्यूतनामोरित्यलि निपातनात् समाह्वयः प्राणिभूतम् आह्वयः संज्ञा । न्यभ्युपवेर्वाधोदित्यलि निहवः अभिहवः उपहवः । यड्लुपि निजोहवः । आडो युडे आह्वो युद्धम् । आह्वयोन्वः । आह्वो निपानम् आह्वयन्ते पानाय णवो यत्रेति आह्वो निपानम् । भावेनुपसर्गात् ह्वः । कर्मणि धञि ह्वयः । उणादौ तीवरधीवरेति वरटि निपातनात् उपहरं संधिः ४४४ ॥

अथ पान्तः ॥

११५. डुवर्षीं बीजसंताने । बीजानां संतानः क्षेत्रे त्वस्तारणम् । वपते वपति । नेड्मादेति नेर्णत्वे प्रणिवपते । यजादिवशिति पूर्वस्य ध्वृति उवाप । यजादिवचेरिति ध्वृति ऊपे । क्णे उप्यते । याडि वावप्यते । यड्लुपि वावपीति वावप्ति । आसुप्तिनि यापवादे प्यणि वाप्यम् । अचि वपः । कर्मणोणि बीजवापः । अनुस्वारेच्वाच्चेद् वप्ता उप्तः उप्तवान् । द्विच्वाच्चिमाकि उप्विमम् । धञि परिववापः । भिदादित्वादडि वपा भेदः । उन्निरन्या । उणादौ भाषावणीति पः वप्पः पिता २९६ । भिवृधीति रे वप्रः केदारः ३८७ । कमिवमीति णिदिः वापिः ६१८ । ह्यर्तीत्युसि वपुः ११७ ॥

अथ हान्तः ॥

११६. वर्हीं प्रापणे । वहते वहति । नेड्मादेति नेर्णत्वे प्रणिवहते । प्राह्वः परेर्मपधेति फलवत्कर्तर्यपि परस्मैपदे प्रवहति परिवहति । यजादिवशिति पूर्वस्य ध्वृति उवाह । यजादिवचेरिति ध्वृति ऊहे ऊहुः । क्णे उह्यते । याडि वावह्यते । यड्लुपि वावहीति वावोहि । अनुस्वारेच्वाच्चेद् वोडा ऊहः ऊहवान् । धञि प्रवाहः । गोचरसंचरेति निपातनाद्भ्रमपवादे वे वहो वृषस्कन्धः । वघ्नं करणे इति निपातनाद्ये वघ्नं शकटम् । धाह्यमन्यत् । प्यन्तादधि वाहः । उदकस्य वाह उदवाहः । अत्र नाम्न्युत्तरपदस्येति उदादेशः । कूलाहुदुजोह इति खशि कूठमुह्वः समुद्रः । णौ करणेनटि वाहनम् । प्रगतानि वाहनानि यस्य स प्रवाहणः । अत्र पूर्वपदस्याचाम्न्यग इति णत्वम् । अजा अस्मिन्नुद्यन्ते इति व्यञ्जनाद्भि ह्यपो बहुत्

नाप्तीति ह्रस्वे च अजवाहो नाम प्रागः । कर्तुर्जावेति णमि पुरुषवाहं वहति ।
उणादौ बन्धिवहीनीत्रे वहित्रं वाहनं वहनं च ४५९ । वीयुसुवहगिभ्यो निः वह्निः
६७७ । वनेर्धं चेत्युः वधुः ८३२ ॥

अथ परस्मैपदिनख्यः ॥

997. द्योश्चि गतिवृद्धयोः । श्रयति श्रयिता । क्ये यजादिवचेरिति य्वृति
श्रूयते । वा परोक्षायडीति वा य्वृति शुशाव शिश्राय । यडि शोश्रूयते शेश्रूयते ।
यड्लुपि शोश्रवीति शोश्रोति शेश्रयीति शेश्रेति । णौ डसन्परे श्रेयति वा य्वृति
अश्रश्रुवत् अशिश्रयत् शुशावयिपति शिश्राययिपति । ऋदिच्छ्रीति वाडि श्रयत्य-
सूवचेति श्रादेशे अश्रत् । ट्पेश्वेर्वेति वा डे अशिश्रियत् । पक्षे सिञ्चि न श्रिजा-
मिति वृद्धेः प्रतिषेधाद्गुणे अश्रयीत् । य एचात् इति ये श्रेयम् । ओदिच्चात्मयत्या-
दीति च्चयोस्तस्य नत्वे डीयश्रीतीडभावे च शूनः शूनवान् । द्विच्चादधुः श्रयधुः ।
खियां चो श्रूतिः । च्कि श्रयित्वा । च्केति किच्चाभावादत्र गुणः । उणादौ
श्वन्मातरिश्वनित्यनि निपातनात् श्वा मातरिश्वा ९०२ ॥

998. वद व्यक्तायां वाचि । वदति । दीप्तिज्ञानेत्यात्मनेपदे वदते विहान्
स्याद्वादे वदन्दीप्यते इत्यर्थः । व्यक्तवाचां सप्तोक्तौ संप्रवदन्ते द्विजाः । विवादे
वा विप्रवदन्ते विप्रवदन्ति वा मौहूर्तिकाः । अनोः कर्मण्यसति अनुवदते कठः
कालापस्य । वदोपादिति फलवत्कर्तरि अपवदते । अन्यत्र अपवदति । यजा-
दिवचेरिति य्वृति क्ये उच्यते । यजादिवाशिनि पूर्वस्य य्वृति उवाद् । स्फामृत्प्रतीटि
उवाडिथ । वदन्ननेति वृद्धौ अवादीत् । णावांगित इति फलवत्कर्तृयात्मनेपदेणिगि
प्राणीति परस्मैपदेनापोदिने परिमुहेति पुनर्विहिते वदति चैत्रः वादयते चैत्रं मैत्रः ।
अत्र गतिवोधेत्यगिङ्कर्तुः कर्मत्वम् । फलवतोऽन्यत्र शेषात्परस्माथिति परस्मैपदे
यादयति चैत्रं मैत्रम् । वदिता वदितुम् । ऋवणेति प्यणि वाच्यम् । यर्योपसर्जेति
निपातनाद्ये अवचं गर्हम् । अनुचगम्यत् । नाप्ते वदःक्यप् च ब्रह्मोद्या कया । ये
ब्रह्मवद्या । रयेयमृपोद्ये इति निपातनात् क्यपि मृपोद्यम् । अचि यदः । चराचरेति
निपातनात् वदावदः । लिहाद्यचि श्लोकवदः । प्रियवशाद्द इति खे प्रियंवदः
यशंवदः । संपरिव्यनुमाद्द इति यिनणि सवदनशीलः संवादी । एवं परिव्यादी ।
वादेभ णक इति णौ णके परिव्यादनशीलः परिव्यादकः । यजिजपीति यडन्नादुके
यावदुकाः । घमि वादः । महादित्वादिटि उदितिः । च्कि उदित्वा । गन्यरेति गतित्वे
गतिषिति गमासे-च्छते यपि अच्योद्य । उणादौ वदिमश्चिभ्यामान्यः वदान्यो दाता

प्रियवाक् च ३८१ । घदन्य इति तु वदने साधुरिति तु साधौ ये । भूमिति गितीत्रे
धादित्रमातोश्चम् ४६० । कमिवर्भाति णिदिः धादिर्वाग्मी ६१८ । मावावतीति
से वत्सः ९६४ ॥

१३१. वसं निवासे । वसति । यजादिवाशिति पूर्वस्य ध्वृति उवास । यजा-
दिवचेरिति ध्वृति घस्यस इति पत्वे ऊपतुः ऊपुः । ऋ उप्यते । उपान्वध्याद्भस
इत्याधारस्य कर्मत्वे याममुपवसति अनुवसति अधिवसति आवसति । अन्वादि-
साहचर्याद्वासार्थस्यैवोपस्य ग्रहणम् । तेन भोजननिवृत्त्यर्थेनोपेन योगे कर्मत्वं न
भवति । यद्वा नात्र वसेरुपपूर्वस्य याम आधारः किं तु वसेः । यामे वसंश्चिरात्र-
मुपवसतीत्युपवस्याधारस्य चिरात्रस्य कर्मता स्यादेव । धधि सृजिदृशीति वा नेटि
उवस्य उवसिय । णाधीगित इत्यात्मनेपदेणिणि प्राणीति परस्मैपदेनापोदिते परि-
मुहेति फलवत्कर्तरि पुनर्विहिते वसति चैत्रः वासयते चैत्रं चैत्रः । अत्र गति
बोधेत्याणिकर्तुः कर्मत्वम् । अनुस्वारेच्चाच्चेट् निवत्स्याति वस्तुम् । क्षुधवसस्तेपामि
नीटि उपितः उपितवान् उपित्वा । अत्र क्षुधकृशेति ऋकः किच्चाच्चादीति
ध्वृत् । इत्याध्यथ्येति कर्तरि निपातनात्तद्यणि वास्तव्यः । वाधारे इति प्यणि
वा निपातनात् अमावस्या अमावास्या । अजातेः शीले इति णिनि शयवासीति
मद्रम्या बालुपि यामवासी यामेवासी । भुसदेति भृते वा परोक्षा अनुवास । पक्षे
अन्यवात्सीन् अन्वयसत् । तत्र कसुकानाविति कसौ घसेकस्वरेतीटि अनृपितवा-
न्गुरु ठिप्यः । संप्रादसादिति चिनणि संवमनशीलः संवासी । एवं प्रवामी ।
उणादौ तृजीत्यन्ते वसन्नः २२१ । उपसर्गाद्भस इत्यपे आवसथः २३३ ।
भेपजादिष्यणि आवसथ्यम् । प्याधेति ने वसं वखं मूल्यं च २५८ । ऋज्यजीति
किंति रे उक्तो रश्मिः । बाहुलकात्पत्वाभावः ३८८ । णी ऋद्धिचटीत्यरे वासरः
३९७ । मौज्यजीति सरे वत्सरः ४३९ । कृशुकुशीति वा णिदिः वासिः ।
ह्याम् वासी तक्षभाण्टम् । वसिः शय्या ६१९ । दुशेति नी वस्मिर्मेदोर्ध्वं
वत्तदशाः गुदं क्षेत्रेनोपकरणं च ६४६ । खल्यमीत्यती वसतिः ६५३ । वस्य-
र्निभ्यामातिः यमातयो राद्रम् ६६२ । भृमृत्रित्यौ यमु ब्रह्मम् ७१६ । वसेर्णि-
हेति तुनि वस्तु पदार्थः । वास्तु गृहं गृहभूमिश्च ७७४ । एव इति नृदेर्मिपिरञ्जीति
कित्यसि ९७१ । वसिक् आच्छादने । वस्ने । वसूच् स्तम्भे । वस्यति । उणादौ
दम्यमीति ते वस्तरागः २०० । वस्निष् अदने इत्यम्य याचि । वमण् क्षेत्र-
च्येदावर्णेषु । यामयति ॥ धृत् यजादिः । वर्तिताः समापिता यजादय इत्यर्थः ॥

अथ घटादयो वर्णक्रमेणाभ्यादिसमाप्तिर्वक्ष्यन्ते । तत्र घटेः पृष्ठाचार्य-
प्रसिद्ध्या पूर्वं निर्देशः ॥

1000. घटिप् चेटायाम् । चेटेहा । इदिच्चादिङित इत्यात्मनेपदे घटने
जघटे । सनि जिघटिषते । यडि जाघट्यते । के घटितम् । णौ घटादेर्ह्रस्व इति
ह्रस्वे घटयति । दीर्घस्तु वा विणम्परे अघाटि अघटि घाटिष्यते घटिष्यते घाटं घाटम्
घटं घटम् । णिवेत्तीत्यने घटना । पिच्चादाडि घटा ॥ इह घटादीनामनेकार्थत्वेपि
पठितार्थेष्वेव घटादिकार्यविज्ञानम् । तेन उद्घाटयति ।

कमलवनोद्घाटनं कुर्वते ये ॥

प्रविघाटयिता समुत्पतन्हरिदम्भः कमलाकरनिव ॥

उद्घाटितः कपाटः । आपयति स्मारयति दारयति नाटयति फाणयति छादयति
प्रमादयति चालयतीत्यादौ चेटाचर्याभावे घटादेर्ह्रस्व इति ह्रस्वो न भवति । विघट-
यतीति त्वजन्तस्याडन्तस्य वा जिञ् बहुलं नाम इति करोत्यर्थे णिचि रूपम् ।
अन्ये तु ये घटादयोन्यत्र पठितास्तेषां योर्थ उपात्तस्तत्रैव ह्रस्वादिकार्यं ये त्वत्रैव
पठ्यन्ते तेषां सामान्येनानेकार्थत्वादिति ब्रुवते । तन्मते विघटयतीति चेटाभावे ह्रस्वः
स्यादेव । कमलवनोद्घाटनम् । प्रविघाटयिता समुत्पतन्नित्यादि तु चुरादौ भातार्थस्य
घटेर्णिचि यमिज्ञावहिवर्जितस्य घटादिकार्यनिषेधाद्भ्रस्वाभावे रूपम् । यया शुमिणो
णिचि निशामयते चेटार्थस्यैव वा घञन्तस्य णिचि । इत्थं च ।

उच्चामिताखिलमहीधरकंधरस्य ॥

चौरस्योत्क्राथयतीत्यादि सिद्धम् । संक्रामयतीति तु संक्रामं करोतीति णिचि ।
शकधृषेति तुमि घटने भोक्तुम् । अचि घटः । इह घटादौ केप्यत्रैवाधीताः प्रकृत्या-
दिकार्यभाजो न्याय्यशब्दप्रत्ययाश्च । अन्ये तु स्वस्थानोक्तकार्यभाजः पिच्चइराचर्य-
मनूयन्ते इति यथायथमुत्प्रेक्ष्यम् ॥

अथ जान्तः ॥

1001. क्षजुङ् गतिदानयोः । उदिच्चाच्चे क्षञ्जते चक्षञ्जे क्षञ्जिता । के
क्षञ्जितः । केट इत्यः क्षञ्जा । णौ क्षञ्जयति । घटादिपाठबलाणौ विणम्परेने-
कव्यञ्जनव्यवधानेपि वा दीर्घे अक्षञ्चि अक्षञ्चि शाञ्जं शाञ्जम् क्षञ्जं क्षञ्जम् ।
एवं कन्दिक्रन्दिक्रन्दिक्रन्दिक्षीणां शेषम् । अथ एव णौ विणम्परे ह्रस्वमविकल्प्य
दीर्घविकल्पः । क्षजुण् कृष्णजीवने । क्षञ्जयति । कौशिकस्नु क्षनी विपर्ययेगाथीने ॥
अथ यान्तौ ॥

1002. व्यधिप् भयचलनयोः । दुःखेष्वन्ये । व्ययते । ज्याभ्येव्यधीति पूर्व-

स्वेत्वे विव्यथे । व्यथिता । गौ घटादेरिति ह्रस्वे व्यथयति । त्रिणम्परे तु वा दीर्घे
अव्याथि अव्यथि व्याथं व्याथम् । व्यथं व्यथम् ॥ रुच्याव्यथेति कर्तरि निपातनाद्ये
अव्यथ्यः । भावे प्यणि अव्याथ्यम् । महादित्वाणिनि अव्याथी । जीण्वृक्षीतीनि
अव्यथनशीलोव्यथी । इडित इत्यने व्यथनः । पिच्चादडि व्यथा । उणादौ श्वशुरे-
त्युरे निपातनात् विथुरो राक्षसः ४२६ । नञो व्यथेरिति टितीये अव्यथिपः सूर्यः ।
अव्यथिपी भूः ५५२ ॥

1003. प्रथिप् प्रथ्याने । प्रथ्यानं प्रसिद्धिः । प्रथते प्रथये प्रथिता । गौ
घटादित्वाद्भ्रस्वे प्रथयति । गौ डे सन्वद्भावापवादे स्मृद्वृत्तरेति पूर्वस्यातोत्वे अप-
प्रथत् । त्रिणम्परे तु घा दीर्घे अप्राथि अप्रथि प्राथं प्राथम् प्रथं प्रथम् । पिच्चादडि
प्रथा । उणादौ ष्टीकास्तीकेतीके निपातनात् पृथ्वीकैला [५०] । सृषूप्रथीत्यमे प्रथम-
३४७ । प्रथेरिवद् पृथ् च पृथिवी ५२१ । प्रथेरुक् च वेति तौ प्रति चादि
प्रतिः प्रथनम् ६४७ । रभिप्रथिभ्यामृच रस्येस्यौ पृषुः ७३० । कुत्सितादौ कापि
पृथुकः ॥

अथ दान्ताः पञ्च ॥

1004. म्रदिष् मर्दने । म्रदते म्रदते म्रदिता । गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे म्रदयति ।
स्मृद्वृत्तरेति सन्वद्भावापवादे पूर्वस्यात्वे अमम्रदत् । पिच्चादडि म्रदा । उणादौ
मृदीका मृदीका चेति मृदेर्वान्तश्च वेतीके मृदातेः ४९ । एवं मृदुः ७२९ ॥

1005. स्वदिष् खदने । खदनं विदारणम् । स्वदते चस्वदे स्वदिता ।
पिच्चादडि स्वदा । गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे स्वदयति ॥

1006. क्रदुङ् 1007 क्रदुङ् 1008 क्रदुङ् वैकल्ये । विक्रवः कानर-
स्तस्य भावः कर्म वा वैकल्यम् । वैकल्ये इति चन्द्रः । उदिच्चात्रे कन्दते कन्दते
कन्दते । ऋट इत्य् कन्दा क्रन्दा क्रन्दा । गौ कन्दयति । त्रिणम्परे तु वा दीर्घः
अकान्दि अकान्दि कान्दं कान्दम् कन्दं कन्दम् । एवं शेषयोरपि । कन्देर्मन्यायने
संक्रन्दनः । इडित इत्यने आक्रन्दनः । घञि आक्रन्दः । त्रयोप्येतेनुदितः धित-
श्चेति मन्दी । कदते क्रदते क्रदते कदा क्रदा क्रदा । क्रदु क्रदु क्रदु रोदनाहानयोः ।
क्रन्दति क्रन्दति क्रन्दति ॥

अथ पान्तः ॥

1009. कृपि कृपायाम् । कृपते चकृपे कृपिता । गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे
कृपयति । मृणयेच्छेति निपातनादडि कृपा । कृपग इति तु कृपुषिति कित्यणे कृपेः
[उणादौ १८८] ॥

अथ रान्तः ॥

1010. जिखरिप् संभ्रमे । संभ्रमोत्राशुकारिता । त्वरते तत्त्वरे त्वरिता ।
यडि तात्वर्थेनै । यड्लुपि तात्वरीति । मध्यवीति वस्योपान्त्येन सहोऽटि तातृति ।
पिच्चादडि त्वरा, । गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे त्वरयति । डे सन्धद्वायापवादे स्मृदृत्वरेति
पूर्वस्यात्वे अतत्वरत् । जीच्चाज्ज्ञानेच्छेति सति क्ते श्वसजपेति वा नेटि त्वरितः ।
पक्षे मध्यवीति वस्योपान्त्येन सहोऽटि तूर्णः । तूर्णिरिति तु तूरेः कायावीति गौ
[उणादौ ६३४] ॥

अथ सान्तः ॥

1011. प्रसिप् विस्तारे । प्रसवे इत्यन्ये । प्रसते पप्रसे प्रसिता । पिच्चादडि
प्रसा । गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे प्रसयति ॥

अथ क्षान्तः ॥

1012. दक्षि हिंसागत्योः । दक्षते ददक्षे दक्षिता । क्सेट इत्यः दक्षा । दक्षि
शैत्ये चेत्यस्यैवार्यभेदात् । घटादिकार्यार्थं पुनः पाठः । गौ दक्षयति । त्रिणम्परे तु
या दीर्घः अदाक्षि अदाक्षि दाक्षं दाक्षम् दक्षं दक्षम् ॥

अथ परस्मैपदिनः ॥

1013. भ्रां पाके । भ्रे पाके । भ्रांक् पाके इत्यस्य चेन्न घटादिकार्यार्थं पाठः ।
भ्रायति भ्रानि वा कभित् । तमन्यः प्रयुङ्क्ते भ्रपयति । भ्रायति भ्रानि वा ह्विः
स्वयमेव । तदन्येन प्रायुज्यतेति गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे क्ते भ्रपेः प्रयोक्तैव्ये इति शृतादेशे
शृत्वं ह्विः क्षीरे वा भ्रैत्रेण । अन्यत्र भ्रापयति घर्मः स्वेदयतीत्यर्थः ॥ अत एव
शापकादनेकार्यत्वं धातूनां सिद्धम् ॥

अथ ऋदन्तः ॥

1014. स्मृं आध्याने । आध्यानमुक्त वा स्मरति । घटादित्वाद्भ्रस्वे स्मरयति ।
आध्यानादन्यत्र निचं स्मारयति विस्मारयति । अन्यत्रोक्तम्यार्थविशेषे घटादि-
कार्यार्थमिह पाठः ॥

अथ ऋदन्ती ॥

1015. दृ भये । दरति युगल्ल्यालि दरः । गौ घटादित्वाद्भ्रस्वे दरयति बलम् ।
भयादन्यत्र काष्ठं दारयति । उणादौ शृत्रिन्यडि दरस्माप्ता जनपदः ८९४ । दृश्र्
विदारणे । शृणानि दारयति काष्ठम् । अन्यत्र घटादिकार्यार्थमिह पाठ इत्यन्ये । दीर्घेने
इति कर्मकर्तरि दिवादावप्ययमर्थः पठयते । तन्मते कर्तव्यंपि दीर्घेने ॥

1016. नृ नये । ऋवादेभ्योऽदिकार्यार्थं विन्लोम्य पाठः । नृणान् नयति ॥

अथ कान्ताश्चत्वारः सेटश्च ॥

1017. ष्टक 1018 स्तक प्रतीघाते । षः स इति सत्त्वे स्तकति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे सनि षोपदेशत्वात्पत्त्वे तिष्टकयिपति ॥

1018. स्तक । स्तकति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वेषोपदेशत्वात्पत्त्वाभावे तिस्तकयिपति ॥

1019. चक तृप्नौ च । चकारात्प्रतीघाते । चकति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे चकयति । क्ते चकितः । उणादौ कठिचकीत्योरे चकोरः ४३३ । चकि तृप्तिप्रतीघातयोः । चकते ॥

1020. अक कुटिलायां गतौ । अकति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे अकयति । अनो-कः इति त्वनितेरोक्ते [उणादौ ५९५] ॥

अथ खान्तः ॥

1021. कखे हसने । कखति । एदित्त्वाद्द्वयञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न श्विजाभिति प्रतिषेधे अकखीत् । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे कखयति । किखिरिति तु कोर्द्धिखिरिति कौतेः [उणादौ ६२६] ॥

अथ गान्ता नव सेटश्च ॥

1022. अग अकधत् । अक कुटिलायां गतौ षडितोयमपि तदर्थो लाघवार्थं तथा निर्दिश्यते । अगति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे अगयति । उणादौ भिवृधीति रे अपम् ३८७ । वीयुसुवहीति नौ आमिः ६७७ ॥

1023. रगे शङ्खायाम् । रगति । एदित्त्वाद्द्वयञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न श्विजाभिति प्रतिषेधे अरगीत् । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे रगयति ॥

1024. लगे सङ्गे । लगति । एदित्त्वाद्द्वयञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न श्विजाभिति प्रतिषेधे अलगीत् । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे लगयति । क्षुब्धविरिभ्येति क्ते निपातनान् लमः सक्तः । लगितोन्यः ॥

1025. हगे 1026 ह्रगे 1027 पगे 1028 सगे 1029 षगे 1030 स्थगे संवरणे । संवरणमाच्छादनम् । हगति । एदित्त्वाद्द्वयञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न श्विजाभिति प्रतिषेधे अहगीत् । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे हगयति ॥

1026. ह्रगे । ह्रगति अह्रगीत् ह्रगयति ॥

1027. पगे । षः स इति सत्त्वे सगति असगीत् सगयति । षोपदेशत्वात्पत्त्वे मियगयिपति ॥

1028. सगे । सगति असगीत् सगयति सिसगयिपति ॥

1029. ष्टगे । पः स इति सत्वे स्थगति अस्थगीत् स्थगयति । पोषद्देश्वा-
त्यत्वे तिष्ठगयिपति ॥

1030. स्थगे । स्थगति अस्थगीत् स्थगयति । पत्वाभावे तिस्थगयिपति ॥
अथ ढान्ताख्यः सेटश्च ॥

1031. वट 1032 भट परिभाषणे । वटति वटयति । भटति भटयति ।
वट वेटने । वाटयति । भट भूतौ । भाटयति ॥

1033. णट नतौ । नटति । घटादित्वाद्द्रस्ये नटयति शाखाम् । नृतौ तु नाट-
यति । नटण् अवस्यन्दने । चौरस्योच्चाटयति ॥
अथ ढान्ताख्यः सेटश्च ॥

1034. गड सेचने । गडति । लत्वे गलति । णौ घटादित्वाद्द्रस्ये गडयति ।
अथि गडयतीति गटः ।

सुखं स्वपिति गौरगडी ॥

उणादौ नृजिभूयदीत्यन्ते गडयन्तः गडयन्ती २२१ । कडार इति तु कडते-
रग्यद्वीत्यारे ४०५ । कडत्रम् कलत्रमित्यपि वृक्षक्षीत्यत्रेस्यैव ४५६ ॥

1035 हेड वेष्टने । हेडति जिहेड हेडिता । णौ घटादित्वाद्द्रस्ये हिडयति ।
ह्रस्वविधानबलादेव गुणो नास्ति । अणम्परे तु वा दीर्घं अनीडि अहिडि हीडं
हीडम् हिडं हिडम् । ये तु णौ अणम्परे ह्रस्वमेव विकल्पयन्ति तन्मते अहिडि
अहेडि हिडं हिडम् हेडं हेडम् ॥

1036. लड जिहोन्मग्नये । जिहाया उन्मग्नयं जिहोन्मग्नयन्म् । णौ घटा-
दित्वाद्द्रस्ये लडयति जिहां कुडुरः । लत्वे ।

जिहाशतान्युल्लस्यत्यर्भक्षिणम् ॥

अन्यत्र लाटयति चित्रम् । लालयति बालम् । लालितः । लालितकः सेवकः ।
लालना लाला । जिहोन्मग्नयनोरित्येके । तन्मते संपदार्थं जिहा च जिहाविषया
त्रित्योन्मग्नयं चेति समाहारः । लडयति जिहाम् । ललयति दधि । लटण् उपमे-
यायाम् । लाटयति । लट विनामे इत्यस्यैवार्थविशेषे घटादिकार्यार्थमि-
पाटः ॥
अथ ढान्ताः षट् सेटश्च ॥

1037. फण 1038 कण 1039 रण गर्तौ । कणति । णौ घटादित्वाद्द्रस्यं
कणयति । कृभमेति वैन्दे हित्वाभावे च कणतुः परकणतुः कणुः परकणुः । यत्र
स्वामृषिर्नाष्टि केषिच परकणिय । शुभ्रवित्तिरेति सं- निपातनादन्वयामे काष्ठाभि-
रिद्धराचामेति कडुग्याभिरिच्यनायामो गम्यते । भायामे तु कणियम् ॥

1038. कण । कणति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे कणयति । णावचि कणयतीति कणः । कणेमनस्तृप्ताविति सूत्रनिर्देशादेत्वे कणेह्यस्य पयः पित्रति अन्नाघातं कृत्वे-
त्यर्थः । तृप्तेरन्यत्र गतित्वाभावे कणे हत्वा मूपिकां गतः ॥

1039. रण । रणति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे रणयति । गतेरन्यत्र फाणयति घटं निःक्षेहयतीत्यर्थः । काणयति राणयति शब्दयतीत्यर्थः । काणिरणी पूर्वाधीती घटादिकार्यार्थमिह पठितौ ॥

1040. चण । हिंसादानयोश्च । हिंसायां दाने चकाराहतौ । चणति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे चणयति । शब्दे तु चाणयति । उणादौ दृकृञ्जित्युक्ते चणकः २७ ॥

1041. शण 1042 अण दाने । शणति । घटादित्वाद्भ्रस्वे शणयति । षधि शाणः ॥

1042. अण । अणति । णौ ह्रस्वे अणयति । दानादन्यत्र शाणयति आण-
यति । अणम् दाने । विभाणयति ॥

अथ यान्ताधत्वारः सेटश्च ॥

1043. ऋथ 1044 क्रथ 1045 ऋथ 1046 ऋथ हिंसार्याः । ऋयति ऋययति । क्रयति क्रययति । क्रयति क्रययति । चौरस्योक्ताथयतीति तु यौजादिकस्य घञन्ताद्वा णिचि जासनाटक्रायेति निर्देशाद्वा ह्रस्वाभावे ॥

1046. ऋथ । ऋयति ऋययति ॥

अथ दान्तौ सेटौ च ॥

1047. छद ऊर्जने । ऊर्जनं प्राणनं बलं च । छदण् संवरणे इति पठिष्य-
माणोप्यूर्जने घटादिकार्यार्थमिह पठितः । छदयत्यभिः स्वार्थे णिच् । छादयन्तं मयुङ्क्ते इति णिच्वा । ऊर्जनादन्यत्र छादयति गृहं तृणैः ॥

1048. मदौ हर्षग्लपनयोः । मदौ च हर्षे इत्ययमनयोर्हर्ययोर्घटादिकार्यार्थमिह पठितः । मदयति गुरुं शिष्यः । मदयति सुरा चैत्रम् हर्षयतीत्यर्थः । अन्यत्र मदयति शत्रुम् विमदयति शत्रुम् ग्लपयतीत्यर्थः । अन्यत्रानेकार्यत्वाद्गुन्मादयति प्रमादयति ॥

अथ नान्ताः पञ्च सेटश्च ॥

1049. स्तन 1050 स्तन 1051 ध्वन शब्दे । पः स इति सट्त्वे स्तनति । स्तनयति । षोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्येति पत्वे तिटनधियति ॥

1050. स्तन । स्तनति स्तनयति । अषोपदेशत्वात्पत्वाभावे तिस्त्नधियति ॥

1051. ध्वन । ध्वनति ध्वनयति ट्ध्वान ध्वनयन्नाशाः । भन्त्यौ पुर्नपठिता-
वप्यर्थविज्ञेये घटादिकार्यार्थमिहाधीतौ । अनेकार्यत्वादर्थान्तरे स्तानयति । शब्देऽपि स्तानयतीत्यन्ते । ध्वानयति ॥

1052. स्वन अवतंसने । स्वनति । णौ ह्रस्वे स्वनयति अवतंसयतीत्यर्थः ।
जृभ्रमेति वैत्ये द्वित्वाभावे च स्वेनतुः सस्वनतुः स्वेनुः सस्वनुः । पूर्वपठितस्याप्य-
स्वार्यविशेषे घटादिकार्यार्थमिह पाठः । शब्दे तु स्वानयति ॥

1053. चन हिंसायाम् । चनति । णौ ह्रस्वे चनयति । शब्दे तु चानयति ।
पूर्वपठितोप्ययमर्थविशेषे घटादिकार्यार्थमिहाधीनः ॥

अथ रान्तः सेट् च ॥

1054. ज्वर रोगे । ज्वरति । णौ ह्रस्वे ज्वरयति । विणम्परे तु वा दीर्घे
अज्वरि अज्वरि ज्वारं ज्वारम् ज्वरं ज्वरम् । रुजार्थस्येत्यत्र ज्वरेर्वर्जनाद्वा
कर्मन्वाभावे द्वितीयैव न तु षठी चौरं ज्वरयति ज्वरः । यडि जाज्वर्यते । यद्-
तुपि जाज्वरीति जाजूर्ति । क्ते ज्वरितः । क्षिपि मध्यवीति वस्योति मुजुः । कौ
जूर्तिः । समः पृथैविति धिनणि संज्वरणशीलः संज्वारी । उणादौ काधावीति णौ
जूर्तिर्ज्वरः ६३४ ॥

अथ लान्ताश्चत्वारः सेटश्च ॥

1055. चल कम्पने । चलति । णौ ह्रस्वे चलयति शाराम् । कम्पनादन्यत्र
चालयति मूत्रम् पर्यनुयुङ्क्ते । चालयति शीलम् हरतीत्यर्थः । ज्वलादौ पठितोप्ययं
घटादिकार्यार्थमिह पठ्यते ॥

1056. दल 1057 हल चलने । दलति दलिता । णौ ह्रस्वे विदलयति
पदलयति । अनि विदलः ॥

1057. दाल । दलति दलिता । णौ ह्रस्वे प्रदलयति । ज्वलदहेत्यनुपसर्गस्य
या ह्रस्वे दलयति दालयति दलयति दालयति ॥

1058. ज्वल दीप्तौ च । चकागचलने । प्रज्वलयति मंज्वलयति । ज्वलदहे-
त्यनुपसर्गस्य वा ह्रस्वे ज्वलयति ज्वलयति । ज्वलादौ पठितोप्ययं घटादिकार्यार्थ-
मिहाधीनः । केचित्तु दलियदिस्रालिक्षपिवपीणामपि घटादिन्वमिन्मन्ति । मन्मने
दलयति चलयति मलयति क्षपयति प्रपयतीत्यपि भवति ॥

इत्याचार्यश्रीहैमचन्द्रविग्रहेने ग्योपसर्गशब्दानुगामनधातुपारायण आत्स-
गिकः शब्दिकरणो निम्नुबन्धो भूयादिगणः संपूर्णः ॥

1 अद 2 प्साक भक्षणे । इहाविकरणेषु वर्णक्रमेण धातुषु पठितेषु पूर्वाचार्य-
प्रसिद्धचनुसरणेनादेरादायुपन्यास । किल्करणमदादिज्ञापनार्थं सर्वत्र ज्ञेयम् । शेषा-
त्परस्माथिति परस्मैपदे कर्तर्यनञ्च इत्यदादिवर्जनाच्छवभावे च अत्ति । शतरि
अदम् । ऋदुदित इति घुटि नकार । अदती । क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मनपदे व्यत्यत्ते ।
घस्त् सानिति घस्त्तादेशे जिघत्सति । लदिच्वादाडि अघसत् । परोक्षायान वा
जघास जक्षतु जक्षु । अत्र गमहनेत्युपान्त्यतुक्प्रयोगे इति घस्य कत्वे नाम्यन्त-
स्येति पत्वम् । यवि स्क्रसृत्रितीटि जघसिय । पक्षे आद आदतु आदु । यवि
सृजिदृशीति विकल्पापवादे ऋवृत्येद इतीटि आदिय । अदश्चाडिति दिस्योरादिरट्
आदत् आद । अनुस्वारेच्वाच्चेद् अत्ता अत्स्यति । णौ गतिबोधेत्यत्रादेर्वर्जनादणि-
ङ्कर्तु कर्मत्वाभावे आदयते पिण्डी चैत्रेण । अत्र चल्याहारार्थेति फलवत्कर्तर्यपि
परस्मैपदापवाद परिमुहायमेत्यात्मनेपदम् । यपि चाद इति जग्धादेशे क्ति जग्ध्या
प्रजग्ध्य गत । ङौ जग्धि । अद्यर्थाच्चेति वाधारे च्चे इदमेपा जग्धम् । पक्षे
कर्मणि च्चे जग्धमञ्चम् । भावे जग्धमनेन । अन्नमिति त्वदोनन्नादिति निर्देशाद-
नेर्वा प्याधेति ने रूपम् [उणादौ २९८] । अचि प्रघस । अदोनन्नादिति क्तिपि
आमात् । कर्मणोणि अन्नाद । क्रव्यात्क्रव्यादावामपक्कादौ क्रव्यादाममासादी ।
क्रव्याद पक्कमासादी । सृघस्यद इति भरकि अदनशीलोद्भर । भृश्र्यदोल विघस । उप-
सर्गाभावे घञि घास । न्यादो न वा न्याद निघस । नन्द्यादित्वादाने काकादन । गौरा-
दित्वाद् छ्याम् काकादनी । तत्रैव पाठात् गयादन । उणादो ताङ्गिबङ्गीति रि अद्रि
६९२ । राशदीति त्रि अत्ति ६९६ । अदेत्स्विन् अच्युपि अत्तिणौ ९२९ ।
अदेरन्ध च वेत्यसि अन्ध कूरम् । पक्षे अद असौ ९६३ । अध्वेति त्वनेर्ध
चेति क्निप्यतते ९०९ । अर्जुरित्यपि जनिहनिशद्यतेस्त्वेति रूपत्ययेत् ८०९ ।
क्षीरमित्यपि घसिवशीति कितीरे घसते ४१९ ॥

अथादन्ताश्चतुर्दशानिश्च ॥

2 प्साक् । प्साति । नेङ्गादेति नेर्णत्वे प्रणिप्साति । प्सात् । अनुस्वारेच्चा-
च्चेद् प्साता प्सातुम् । य एघात इति ये प्सेयम् । उपसर्गादात् इति डे प्रप्स ।
तन्व्यधीति णे प्साय । उणादौ श्वन्मातरिश्चनित्यनि निपातनात् विश्वप्साधि
कालश्च ९०० ॥

3 भार् दीर्घे । भाति बभौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् भाता भातुम् । अनटि
न ट्यापृगिति प्रतिषेधात्स्वरादिति जेवेति च णत्याभावे प्रभानम् प्रभापना । शतरि

स्यामवर्णादश्र इति वान्त इत्यादेशे भाती भान्ती स्त्री । स्यपवाद उपसर्गादात्
इत्याडि प्रभा विभा । मृगयेञ्जेति निपातनादाडि भा । भा भासाधिति तु भासे
क्विपि । उणादौ दाभाभ्या नु भानु ७८६ । भातेर्डवन् भवान् । स्त्रियामुदि-
च्चाड् ष्याम् भवती ८८६ ॥

4 याक् प्राणणे । याति । नेङ्गादिति नेर्णत्वे प्राणियाति । ययौ । वा द्विपेति
शिङ्गो वा पुंसि इडेदित्याद्युक्ति अयु । पसे अयान् । यमिरमीतीटि सेन्ने च
अयासीत् अयासिटाम् । अवर्णादश्र इति वान्तादेशे याती यान्ती स्त्री कुले वा ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् याता यातुम् । यायावर इति निपातनाद्यडन्ताहरे यायायनशीलो
यायावर । गत्यर्थेति वा कर्तरि क्ते सयात् उपयात् वियात् । अजाते शीले इति
णिनि प्रयायी । गम्यादित्याहत्स्यति साधु । णिन् गवश्यक्तेति णिनि यायी । उणादौ
हुयामेति त्रै यात्रा ४५१ । यापाभ्या द्वे चेति किदी ययी रवि ७१४ । हनियेति
कित्यौ द्वित्वे च ययुश्च ७३३ । पीमृगमित्रदेवकुमारलोकधर्मविश्वमुखादमावेभ्यो
य इति कित्यौ पीयुस्लूक । मृगयुर्व्याध इत्यादि ७४१ । कृसिकर्माति तुनि यातु
राभस ७७३ । अर्तारीति मे याम ३३८ । मनिति मनि यामा ९११ । बहुधीर्लौ
सुयामा नाम कश्चित् ॥

5 वाक् गतिगन्धायो । याति षथौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् याता यातुम् । णौ
यो विधुनने इति जे पभेणोपराजयति । विधुननादन्यत्रार्नरीति पी वापयति केद्रात् ।
निर्वाणमराते इति निपातनात् सस्य नत्वे निर्याणो भिक्षु । याति तु निर्यातो
यात् निर्यात् यातेन । अवर्णादश्र इति वान्तादेशे याती यान्ती स्त्री बुले वा ।
उणादौ वृचापाजीत्सुणि रायु १ । दम्यमीति ते रात् २०० । अर्नरीति मे
याम ३३८ । मनिति मनि यामा ९११ । मत्पर्याये ने यामन ॥

6 एणाक् शौचे । प म इति सन्धे स्त्राति सखौ । पोपदेदात्यागाम्यन्तम्येति
पत्वे मिग्गामति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्त्राता स्त्रातुम् । णौ ज्यन्तलेत्वनुपमर्गस्य वा
ऋन्वे छपयति स्त्रापयति । गोपमर्गस्य तु इन्वाभावे प्रस्त्रापयति । णरे प्रस्त्रापक
कर्मणा नृना चेति प्रतिपिद्धोपि याजकादिगणतन्मीयमान राजस्त्रापक । णिच्छा
इति पत्वे निग्गात् निग्ग नदीग्गात् नदीग्ग । र्द्वैदात्पदन्यत्र पश्वाभाये नरीच्छ ।
स्पादित्राके प्रस्त्राति तच्चेति प्रच्छ । ण्य प्रतिच्छ । कुस्पादिक्वि भीष्मना
दित्वात्पत्वे च प्रतिग्गिच्छा । प्रते स्त्रानस्यति पत्वे प्रतिग्गात् मूत्रम् । स्त्रानस्य नाधि

प्रतिष्णानं सूत्रम् । उणादौ क्षामदीति वनि क्षावा सिरा नदी च १०४ । ङीं
वेष्टने । क्षायति । कृवापेत्युणि क्षायुः १ ॥

7. श्रांक् पाके । भ्राति पच्यते स्वयमेवेत्यर्थः । शभौ । अनुस्वारेच्वाच्चेद्
भ्राता भ्रातुम् । अः शृतं हविः क्षीरे शृतं हविः क्षीरं वा । अन्यत्र व्यञ्जनान्तस्येति
क्तस्य नस्वे आणा यवागूः । पाके घटादित्वाणौ ह्रस्वे भ्रपयति । भ्रपेः प्रयोक्तैक्ये
निपातनात् शृतं क्षीरं हविर्वा । पाकादन्यत्र ह्रस्वाभावे आपयति ॥

8. द्रांक् कुत्सितगतौ ॥ कुत्सिता गविः पलायनं स्वमथ । द्राति । नेङ्गादेति
नेर्णत्वे प्रणिद्राति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् द्राता द्रातुम् । व्यञ्जनान्तस्येति क्योस्तस्य
नस्वे विद्राणः द्राणः द्राणवान् । तृनि द्राणशीलो द्राता । शीङ्भ्रदेत्यालौ निद्रा-
णशीलो निद्रालुः । द्रायतेरेवालुर्न तु द्रातेरित्यन्ये । द्विं स्वप्ने । द्रायति ॥

9. पांक् रक्षणे । पाति पपौ । ईर्ष्यञ्जने इत्यत्र गास्यासहचरितस्य पिबतेर्भ-
हणात्क्ये ईत्वाभावे पायते । णौ पातेरिति ले पालयति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् पाता
पातुम् । आतो ङ इति डे नृपः । स्यापेति के अधिपः । शतरि नखादिस्वाद-
भावे नपात् । उणादौ भीष्णलीति के पाको बालः २१ । खियां वयस्यनन्त्ये इति
ड्यपवादेजादेरित्यापि पाका । भापेति पे पान्ति तस्मादात्मानमिति पापम् २९६ ।
भीमादिस्वादपादाने साधुः । ऋटि पात्रम् ४४६ । पातेर्येति वा कित्यतौ पातिः
पातिः ६९९ । पातेरिच्चेति तृः पिता ८९८ । खुरसुरेति निपातनात् विप्रः ३९६ ।
मनिनि मनि पामा ९११ । मन्वर्थायि ने पामनः । पातेर्जस्यसौ पाजो बलम् ।
पायो जलम् ९७७ । पातेर्दुम्सुः पुमान् १००९ । पां पाने । पिबति । पं
द्रोपणे । पायति ॥

10. लांक् आदाने । लाति ललौ । अनुस्वारेच्वाच्चेद् लाता लानुम् । आतो
ङ इति डे बहुलः । णौ लो ल इति बाले घृतं विलालयति । पक्षे अतिरीति पे
घृतं विलापयति । क्ते विलातः ॥

11. रांक् दाने । राति ररौ । अनुस्वारेच्वाच्चेद् राता रानुम् । आदानेपीति
कथित् रानुं वारणमागतः । उणादौ भीष्णलीति के राका पूर्णमा २१ । राश-
दीति औ रात्रिः ६९६ । रातेर्ईः राः धनम् ८६६ ॥

12. दांक् लवने । वकारोवौ दाधौ देति विशेषणार्थः । दाति क्षेत्रम् ।
दायन्ते ग्रीहयः । अत्रावायित्यत्र वितो वर्जनाहासंज्ञाया अभावे ईर्ष्यञ्जने इति
ईर्न भवति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् दाता दातुम् । नीदाविति करणे ऋटि दात्रम् ॥

13. ख्यांक् प्रथने । प्रकथने इत्यन्ये । ख्याति आचख्यौ । शास्त्यसूवक्ती-
त्यडि आख्यत् । समः ख्य इति डे अश्वसंख्यः । दधाड इति डे ख्याख्यः ।
व्यञ्जनान्तस्येत्यत्र ख्यावर्जनात् क्तस्य नत्वाभावे ख्यातः । सखेति तु सनेर्डखि-
रिति डखौ [उणादौ ६२५] । अनुस्वारेच्चाच्चेद् आख्याता आख्यातुम् ॥

14. प्रांक् पूरणे । प्राति पमौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् प्राता । क्ते व्यञ्जनान्तस्येति
तस्य नत्वे प्राणः । आतो ड इति डे गोप्पदप्रं वृटो देवः । एकेन गोप्पदप्रेण ॥

15. मांक् माने । मानं वर्तनम् । माति पात्रे । नेर्द्धादेत्यत्र डोपलक्षितस्य
मो महणान्नेर्णत्वाभावे प्रणिमाति । अत्रापीच्छन्त्येके प्रणिमाति । यो ईर्ष्यञ्जने इ-
तीत्वे मीयते । मातेरीत्वं नेच्छन्त्येके । तन्मते मायते । ममौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद्
माना मानुम् । सनि मिमीति स्वरस्येति मित्सति । ये त्वस्येत्वं नेच्छन्ति तन्मते
मिमासति । दोसो मेतीति मितः मितवान् । मातेरित्वं नेच्छन्त्येके । तन्मते मातः
मातवान् । शतर्यथर्णादभ इति वान्तादेशे माती मान्ती स्त्री कुले वा । उणादौ
स्याद्येति ये माया ३५७ । हुयामेति त्रे मात्रा ४५१ । शामेति ले माला ४६२ ।
मावावदीति से मासः ५६४ । मेररिति तु मीनातेधिनीपीति रौ ८०६ । चन्द्रमा
इत्यपि चन्दो रमसि ९८६ ॥

अथेदन्तावनिटौ च ॥

16. इंक् स्मरणे । स्मृत्यर्थेति वा कर्मणः कर्मत्वे शेषे इति पठ्याम् मातु-
रध्येति मातुरमध्येति । इको वेति वा यत्वे अधियन्ति । पक्षे इयादेशे अधीयन्ति ।
इणिकोर्गेति गादेशे पिबैतीति सिज्जुपि च अध्यगात् । क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मने-
पदे व्यत्यध्यगात् । भावकर्मणोरिति त्रिचि अध्यगायि । अधीयाय अधीयतुः ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् अप्येता अध्येतुम् । सनीटश्चेति गमुः अधिजिगमिपनि । णावज्ञाने
गमुः अधिमयति । क्ति अधीत्य । कित्करणमिको येत्यादौ विशेषणार्थं गणज्ञा-
पनार्थं च । इटिकाषाधिर्नैव प्रयुज्येते ॥

17. इण्क् गतौ । णित्त्वमिण इत्यादौ विशेषणार्थम् । एति । उपसर्गस्यानि-
णित्यत्रेणो वर्जनादुपसर्गात्प्रणम्य नुगभावे उपैति परैति । हिणोर्गिति यत्वे यन्ति
यन्तु । इणिकोर्गेति गादेशे पिबैतीति सिज्जुपि च अगान् । मिन्विद इत्यनः पुनि
इडेदित्यातो लुकि च अयुः । योनेकम्वरेति यत्पापराडे इण इनीयादेशे ईयतुः
ईयुः । आशिपीग इति ह्रस्वे ममियान् । णावज्ञाने गमुः गमयति घामम् । ज्ञाने तु
शब्दोर्थं प्रत्याययति । सनीटश्च जिगमिपनि घामम् । ज्ञाने तु अर्थान् प्रतीक्षति ।

अनुस्वारेच्चाच्चेद् एता एतुम् । क्ये दीर्घाश्च्यञ्जिति दीर्घे ईयते । यवि
 सृजिदृशीति वेष्टि इयेथ इययिथ । दृधृमिति यापवादे क्यपि इत्यः । तन्व्यधीति
 णे अत्यायः प्रत्यायः । लिहाद्यचि अयः समयः प्रत्ययः । गत्यर्थेति वा कर्त्तरि
 क्ते मार्गमतीतः । वेधिवदिति निपातनाद्भूतमात्रे क्तौ नित्यत्वाद्धित्वात्प्रागेव घसे-
 कस्वरेतीष्टि ईयिवान् समीयिवान् उपोयिवान् । जीण्दृक्षीतीनि अत्ययनशीलौत्वयी ।
 सृजीणिति द्वरपि इत्वरः इत्वरी । मनि स्वेमा । वनि स्वेवा । क्मिपि स्विस्वा ।
 विधि स्वेः । क्तिप्येतीति इत् । युवर्णेत्यालि अयः अन्वयः समयः । इणोभ्रेपे
 इत्यलपवादे घञि न्यायः । परेः क्रमे पर्यायः । क्रमादन्यत्रालि विपर्ययो मतेः ।
 समजेति क्यपि इत्या । न्यायावायेति निपातनात्करणे घञि न्यायः । उणादौ
 कृवापेत्युणि आयुर्नरः पुरुरवः पुत्रो जीवनं च । जरायुर्गर्भवेष्टनम् । जटायुः पक्षी
 १ । भीष्मश्लीति के एकः २१ । इणुर्विशेति णे एणः १८२ । इम्यमीति ने
 एतो वर्णः २०० । अवभ्रिति किति ये समिथः संगमः २२९ । जीण्शीति किति
 ने इनः २६१ । इणः क्तिदिति भे इभः ३२८ । इण्णाग्भ्यां वेति वा किति रे
 इरा सुरा मूध । पुरैडका ३८९ । खुरक्षुरेति रे निपातनाद्दुः पूर्वस्य दूरम् ३९६ ।
 समिणित्याः समया गिरिम् ५९८ । असित्यसि अयो लोहम् ९५२ । इणो
 णिदित्युसि आयुः आयुषी ९९८ । अर्ताग्भ्यां नस् एनः पापम् ९७९ । आग
 इति त्वगेर्वस्त्यग्भ्यां णिदित्यसि ९७० ॥

अयेदन्तोनिद् च ॥

18. वीक् प्रजनकान्वयसनखादने च । चकाराहतौ । प्रजनः प्रथमगर्भपङ्कणम् ।
 असनं शेषः । अशनं तृप्तिरित्येके । वैति धीतः वियन्ति विधाय विव्यनुः विव्युः ।
 अत्रामिद् बहिरङ्गमन्तरङ्गे इति यत्वस्यासिद्धत्वाद् भ्वादेशेरिति पूर्वस्य दीर्घाभावः ।
 अनुस्वारेच्चाच्चेद् धेता धेतुम् । वियः प्रजने इति घात्रे पुरोघातो गाः प्रयापयति ।
 पक्षे नामिन इति वृद्धौ प्रयापयति । क्ते धीतमसारे हस्त्यश्वम् । तिङ्गतौ नाप्तीति
 तिकि धीतिरश्वः । उणादौ धीपातपटिभ्यन्तनः धेतन मृतिः २९२ । हुयामेति च
 वेत्रः ४६१ । तसधेति तसे धेतसः ५८० । कायाधीति णौ धेणः कयरी ६३४ ।
 वीयुस्यति नौ धेनिर्घ्यापिर्नदी च ६७७ । वेणुरिति त्यजिस्येति षाबजे ७६८ ।
 असित्यसि वयः ९५२ । प्रज्ञाद्यणि वायसः ॥

अयोदन्ता वदा ॥

19. युक् अभिगमे । उत भौरित्यौ धीति । युतः युवन्ति दुषाय । यवि
 यजिदृशीति वेष्टि दुषोय दुषयिथ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् धीता धीनुम् । यष्टि वीण-

यते । यद्दलपि दोषोति दोषवीति । वनि सुद्योवा । कनिपि सुद्युत्वा । विनि यौः ।
य एजात इति ये प्यक्वे इत्यादि च बध्यः । उवर्णादिति प्यणि ब्याव्यमवदयम् ।
उणादौ युद्गुभ्यामिति ङितुः युः ७४४ । युगमिभ्यां डोः यौः ८६७ ॥

20. पुंक् प्रसवैश्वर्ययोः । पः स इति सत्वे उत औरित्यौत्वे च सौति ।
सुतः सुवन्ति । षोपदेशत्वाच्चाभ्यन्तस्थेति षत्वे सुपाव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् सोता
सोतुम् । अषोपदेशोयमित्येके सुसाव । उणादौ सुसितनीति ते वा दीर्घे च सुतः
पुत्रः । सुतः सारथिः २०३ । युसुकृति पे ऊत्वे च सूपः २९७ । सुं प्रसवै-
श्वर्ययोः सवति । पुंङ्ग् अभिषवे । सुनोति ॥

21. तुंक् वृत्तिरिसापृरणेषु । उत औरित्यौत्वे तौति । यद्दुस्तोरिति
तथीति । तुतः तुयन्ति तुताव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् तोता तोतुम् । उणादौ भीष्मशलीति
के नोकमपत्यम् २१ । घुयुहीति के दीर्घे च तुक उपस्थो गिरिश्च २४ । युसुकु-
र्विति पे ऊत्वे च तृप आयतनविशेषः २९७ ॥

22. युक् मिश्रणे । यौति युतः युवन्ति युयाव । यवि स्फुटत्रितीति युयविय ।
यविता यविनुम् । सनि ब्रह्मगुहेतीडभावे प्राप्ते तदपवादे इवृधेति वेद्योर्जान्तस्थेति
पूर्वस्येत्वे यियविवपति । पक्षे युयुपति । वेदत्वात् क्तयोर्नेद् युतः युतवान् । आसु-
ध्विति यापवादे प्यणि याव्यम् । नन्द्याद्यने यवनः । मनि सुयोमा । वनि सुयोवा ।
विनि सुयौः । किपि सुयुत् । युवर्णेत्यलि यवः । प्रज्ञायणि यावोलक्तकः । स्वार्थे
के यावकः । युद्द्रोरिति संपूर्वाद्द्वि संयावो गुडगोधूमः । उत्पूर्वाद्युप्रापेर्बम्
उयावः । सानिहेतीति क्तौ निपातनात् यृतिः सघः । गेयुतिः । ष्टोदरादित्वात्
गव्युतिः । क्तिक उवर्णादितीडभावे युत्वा । उणादौ घुयुहीति के दीर्घे च युका
२४ । पथयुथेति निपातनात् यथः २३१ । युसुकृति पे ऊत्वे च यूपः ३९७ ।
योरुच्च वेति पे यूपः पेशविशेषः । युपा छाया । योपा स्त्री ६४१ । युजलेरापः
यवापो दुरालभा ६४६ । वदियुभ्यां वेति वा गित्यसे यावसं भक्तं तृणं च ।
यवमं घासोन्न च ६७१ । युवलिभ्यामासः यवामो दुरालभा ६७४ । योः
किदित्यनौ युवति ६६८ । वीयुसुवहीति नौ योनिः ६७७ । नीसेति मौ योमिः
शकुनिः ६८७ । नृपूध्विति कित्यनि युवा ९०१ । अयुतमिडानामित्यादिदर्श-
नार्दमिश्रणे युरित्यन्ये । युंङ्ग् बन्धने । युनीने युनाति योना । युणि जुगुप्सायान् ।
यावयते । अर्थाविशेषे चुरादिन्वाज्जुगुप्साया अन्यत्र यौति ॥

23. णुक् स्तुतौ । पाठे इति णम्य नत्वे नोति नुतः नुवन्ति । षोपदेशत्वाच्च-
दुरुपसर्गेति णन्वे षर्णाति परिणोति । नुपच्छ इत्यादूर्पादात्मनेपदे आनुते स्मालः ।

सनि महगुहेति नेट् नुनूपति । गुगाव नविता नवितुम् । उवर्णादिनि थापवादे प्यणि नाव्यमवश्यम् । अचि नवः प्रणवः । कित्युवर्णादिति नेट् नुत्वा नुतः नुतवान् नुतिः । उक्षितक्षीत्यनि नव पदार्थाः [उणादौ १००] ॥

24. क्षणुक् तेजने । क्षौति क्षणुतः क्षणुवन्ति । समः क्षोरित्यात्मनेपदे संक्षुने शखम् । क्षणविता । याडि चोक्षुयते । यड्लुपि चोक्षोति । सनि महगुहेति नेट् चुक्षुपति ॥

25. क्षुक् प्रखवने । प्रखवनं क्षरणम् । क्षौति क्षुतः क्षुवन्ति । क्ये दीर्घश्चीति दीर्घे खूयते । प्रखविता । क्षोरित्यात्मनेपदाभाय एवेत्न्यमादात्मनेपदे नेट् प्रखोप्यते । कर्मकर्तृयैकधाताविति विक्र्यात्मनेपदेषु शानेषु भृषार्थेति विक्रयोः प्रतिषेधान् प्राञ्चोट गौः स्वयमेव प्रक्षुते गौः स्वयमेव । सुखाव सुखुवतुः सुख्युः । याडि सोखुयते । यड्लुपि सोखोति सोखवीति । सनि महगुहेति नेट् मुखूपति । उणादौ क्षुपुस्त्विति किति षे क्षुषा ५४२ ॥

26. दुक्षु 27 रु 28 कुंक् शब्दे । क्षौति क्षुतः क्षुवन्ति चुक्षाव क्षविता क्षवितुम् । याडि चोक्षुयते । यड्लुपि चोक्षोति चोक्षवीति । य एधेति ये क्षव्यम् । उवर्णादावश्यके इति प्यणि क्षाव्यमवश्यम् । सनि महगुहेति नेट् चुक्षुपति । कित्युवर्णादिति नेट् क्षुत्वा क्षुतम् क्षुतः क्षुतवान् । युवर्णेत्यन्ति क्षवः । विपूर्वात् क्षुभ्रोर्गिति षभि विशावः । द्वित्वाद्युः क्षव्युः । कुत्संपदेति क्तिपि क्षुत् । उणादौ स्याक्षुतोर्ध्वेति षे क्षुणमपराधः १८५ ॥

27. रु । रौति । यड्लुत्स्नोरिति रवीति । रुतः रुवन्ति रविता रुगव । सनि महगुहेति नेट् रुरूपति । याडि रोरुयते । यड्लुपि रोरुवीति रोरुति । कित्युवर्णादिति नेट् रुत्वा रुतम् रुतः रुतवान् । युवर्णेत्यन्ति रुवः । अल्पवादे रोरुपसर्गादिति षभि संरावः । आडो रुभ्रोरिति वा षभि आरावः आरवः । चालशब्दार्थेत्यने रवणशीलो रवणः । क्वचिदिति डे मर्षां रौति मयूरः प्रपोदरादित्वान् । उणादौ वृकृभित्यगे रवणः करभः १८७ । रोरुवेति वा कित्यथे रुवयः शकुनिः । रुवय आक्रन्दः २३५ । स्वरेभ्य इः रविः ६०६ । रुग्भ्यां किति रौ हर्भुगः ८०७ । विहायसित्यसि निपातनात्पुह रौति पुरूरवा राजा ९७६ । हंड् रेषगे च । रवते रोता ॥

28. कुं । कौति कुतः कुवन्ति चुकाव । अगुम्बारेच्चाधेट् कोता कोतुम् । सनि चुकूपति । याडि न कवतेरिति भ्वादेशेव प्रतिषेधात्कडधभिति पूर्वस्य चत्वे चोक्तयते । उणादौ वृकृभित्यके कवकमभक्ष्यत्रणम् २७ । दुकृतेग्युने निपातनात्

कुक्लं शङ्कुमद्वर्तः ४९१ । कुङ् शब्दे । कवते । यडि कोकूयते । कुङ्त् शब्दे । कुवते चोक्कूयते । एषां शब्दार्थत्वेपि कौत्तिः शब्दमात्रे कुवतिरार्त्तस्वरे कवतिर-
व्यक्ते शब्दे ॥

अथान्तर्गणो रुदादिपञ्चकः ॥

29. रुदृक् अभ्रुविमोचने । रुत्पञ्चकादितीटि रोदिति । रुदितः रुदन्ति । तत्र व्यञ्जनादेरित्यधिकारादत्रेद् नास्ति । रुरोद । दिस्योरीट् अरोदीत् अरोदीः । अदध्याद् अरोदत् अरोदः । ऋदिञ्छीति वाडि अरुदत् अरोदीत् । रोदिता रोदितुम् । रुदविदेति ऋासनोः किञ्चे रुदित्वा रुदिति । उणादौ ऋज्यजीति किति रे रुद्रः ३८८ । रोदयतीति वा खुरहुरेति निपातनात् रुद्रः ३९६ । रुद्यतीत्युसि रोदुरभ्रुनिपातः ९९७ ॥

30. भिप्त्वपंक् शये । रुत्पञ्चकादितीटि स्वपिति स्वपितः स्वपन्ति । भृस्व-
पोरिति पूर्वस्योत्वे सुप्वाप । पोपदेशत्वाच्चाभ्यन्तस्थेति पत्वे स्वपेयञ्चे चेति च्युति सुपुपतुः सुपुपुः । औत्त्वाज्जानेच्छान्तेति सति क्ते सुमः । निर्दुःसुविपूर्वस्यावः स्वप-
त्याद्यस्यापि सस्य पत्वे निःपुमः दुःपुमः सुपुमः विपुमः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्वप्ता स्वप्नुम् । रुदविदेति सनः किञ्चे सुपुप्सति । यडि सोपुप्यते । गौ सनि स्वपो पावुरिति पूर्वस्योत्वे सुप्वापयिषति । डे असूपुपत् । दिस्योरीट् अस्वपीत् अस्वपीः । अदधेत्यटि अस्वपन् अस्वपः । अद्यतन्याम् अस्वाप्सीत् । तृपिधृपीति नजिडि स्पमक् । यजिस्वपीति ने स्वमः । असरूपत्यात्पक्षे षभि स्वापः । क्ति सुप्त्वा ॥

31. अन 32 श्वसक् प्राणने । प्राणनं जीवनम् । वर्णकमस्य प्रतिज्ञानात्स्वपः प्राणनेर्निर्देशे प्राप्ते लाघवार्थमिन्न पाठः । रुत्पञ्चकादितीटि अनिति । इत्येप्यन्तेपीति पत्वे प्राणिति पराणिति प्राणिणियति । अन्तेपीति घननात् क्तिपि हे प्राण् हे पगण् । परेस्तु वा पर्याणिति पर्याणिति । अस्यादेरिति पूर्वस्यात्वे आन आनतुः । दिस्योरितीटि प्राणीत् प्राणीः । अदधेत्यटि प्राणत् । प्राणः प्राणिता प्राणितुम् । अवि षभि वा प्राणः । षभि आनः । उणादौ स्यागिकर्षातीके अनीकम् ४६ । व्याधिति ने अधम् २५८ । स्याजेति ने अन्यः ३५७ । असिन्यसि भनः शकटम् ९५२ ॥

32. श्वस । गालव्यादिर्दन्त्यान्तः । रुत्पञ्चकेतीटि श्वसिति निःश्वसिति श्वसितः श्वसन्ति । श्वाभाम् । व्यञ्जनादेरिति वा वृद्धौ अश्वासीत् अश्वसीत् । दिस्योरितीटि अश्वमीत् अश्वमीः । अदधेत्यटि अश्वमन् अश्वमः । श्वाभिता श्वमितुम् । श्वमजंपति नायोर्वेद् आश्वन्तः आश्वन्तः आश्वन्तान् आश्वन्तान् । नन्व्यपीति णे श्वाभः ॥

33. जक्षक् भक्षहसनयोः । अयं हृत्पञ्चकस्य पञ्चमो जक्षपञ्चकस्य स्वाद्य इत्युभयकार्यभाक् । हृत्पञ्चकादितीटि जक्षति जक्षितः । ह्युक्तजक्षेति शिदनः पुसि अजक्षुः । अन्तो नो लुक् जक्षति जक्षत् । शतरि जक्षत् । शौ वा जक्षति जक्षन्ति कुलाणि । दिस्योरितीटि अजक्षीत् अजक्षीः । अदश्चेत्यटि अजक्षत् अजक्षः । जक्षिता जक्षितुम् जजक्ष जजक्षतुः ॥

34. दरिद्राक् दुर्गतौ । दरिद्राति । इर्दरिद्रः दरिद्रितः । अन्तो नो लुकि अश्वात् इत्यालुकि च दरिद्रति । दरिद्रोद्यतन्यां वा अदरिद्रीत् अदरिद्रासीत् । अशित्यस्सनित्यालुकि दरिद्रते । स्सनादिवर्जनात् दिदरिद्रासति । इवृषेति वेटि दिदरिद्रिपति । सादेरेव सनो वर्जनादिहालुक् । दरिद्रायको व्रजति । अत्र क्रिया-यामिति णकच् । णके दरिद्रायकः । अनटि दरिद्राणम् । शतरि दरिद्रत् दरिद्रतौ । धातोरनेकस्वरादित्यामि दरिद्रां चकार । आतो णव इत्यत्र ओकारेणैव पपावित्यादिसिद्धौ औकारविधानं दरिद्रातेर्णव आमादेशानित्यत्वार्यम् ददरिद्रौ । कसी दरिद्रां चकृवान् । शिवस्तु णवोन्यस्याप्यामादेशमनित्यमिच्छति ददरिद्रान् । ह्युक्त-जक्षेति शिदनः पुसि इडेदित्यालुकि अदरिद्रुः । णौ दरिद्रयति । णौ डे अददरिद्रत् । णौ विषये आलुकं नेच्छन्त्यन्ये दरिद्रापयति । डे उपान्त्यस्येति ह्रस्वत्वे अददरि-द्रपत् । न त्वत्र सन्वद्भावात्पूर्वस्येत्वं प्राप्नोति । नैवम् । येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेपि स्यादित्येकवर्णव्यवहिते लघौ लघोः परेण चैकवर्णेन व्यवहिते उपरे णौ सन्वद्भावो भवति यथा अपीपचदित्यादौ । अधिव्रजदित्यादौ तु स्मृदृत्वोरत्य-त्वविधानादनेकव्यञ्जनव्यवहितेपि लघुनीप्यते । इह तु लघोरव्यवधानेपि लघोः परेण वर्णसमुदायेन णेर्यवधेति न भवति । दरिद्रिता दरिद्रितुम् । वेट्स्वेप्यनेकस्व-रत्वात् क्योरिट् दरिद्रितः दरिद्रितवान् । अथि घथि वा दरिद्रः । दर्दुरिति तु तृदृभ्यां दूरिति दृशातेः [उणादौ ८४६] ॥

35. जागृक् निद्राक्षये । जागृति जागृतः । अन्तो नो लुकि जागति । शतरि जाग्रत् जाग्रतौ । ह्युक्तजक्षेति शिदनः पुसि पुस्पाविति गुणे अजागरुः । जजागार । जागुः कितीति गुणे जजागरतुः जजागरुः । पक्षे जागुषेति परोक्षाया आमि जागरां चक्रतुः जागरां चक्रुः । सिचि परस्मायिति वृद्धेर्न शिजायिति प्रतिषेधे अजागरीत् । जागुर्द्विगधीति वृद्धेर्द्विगधोरेव नियमात्प्रामिन् इति वृद्धभावे णौ गुणे जागरयति जागरिता जागरितुम् । कयोः जागरितः जागरितवान् । जागुरित्युक्ते जागरण-शीलो जागर्लकः । त्रियां क्यपवादे जागुरथेत्ययौ जागरा जागर्था । उणादौ जृगृ-षिति डिति यौ जागृथिरामिः ७०६ ॥

36. चकासृक् दीर्घौ । चकास्ति चकास्तः । अन्तो नो लुकि चकासति । शतरि चकासत् चकासतौ । व्यक्तजक्षेति शिदनः पुंसि अचकासुः । व्यञ्जनादेरिति देर्लुकि सस्य दत्वे च सोचकात् । सेः सद्भामिति सेर्लुकि सो वा हत्वे न अचकास्त्वम् । पक्षे धुट इति सस्य दत्वे अचकास्त्वम् । धातोरनेकेति परोक्षया आभि चकासां चकार । सनि चिचकासिपति । चकासिता चकासितुम् । ऋदिच्चाङ्गे न ह्रस्वः अचचकासत् ॥

37. शासूक् अनुशिष्टौ । अनुशिष्टिर्नियोगः । शास्ति । इसासः शासोद्-व्यञ्जने नाम्यन्तस्येति पत्वे च शिष्टः । शास्त्यस्वित्यङि आशिषत् । व्यक्तजक्षेति शिदनः पुंसि अशासुः । अन्तो नो लुकि शासति । शतरि शासत् शासतौ । व्यञ्जनादेरिति देर्लुकि सो दत्वे च सोन्वशात् । सेः सद्भामिति सेर्लुकि सो हत्वे च अन्यशास्त्वम् अन्वशास्त्वम् । शाससिति ह्यन्तस्य शाधौ शाधि अनुशाधि । शासिता । ऊदिच्चात् क्ति वेद् शिष्टा शासित्वा । वेद्त्वात् ऋयोर्नेद् शिष्टः शिष्टवान् । क्तिपि मित्रशीः । कौ शिष्टिः । इकिश्चितिविति शितधि शास्तिः । उपान्त्यस्येत्यत्र शासेर्वर्जनाङ्गे ह्रस्वाभावे अशशासत् । दृवृगिति क्तिपि शिष्यः । शासूयुधीत्यने दुःशासनः सुशासनः । उणादौ शासिशंसीति तृः शास्ता बुद्धः । प्रशास्ता ऋत्विक् ८५७ । तृस्वस्त्रित्यारि प्रशास्तारौ । आङः शासूकि इच्छायाम् । आशास्ते आशास्यते आशीशसत् आशीः ॥ रुज्जक्षपञ्चके समाप्य प्रकृतो वर्णक्रमोनुस्त्रियते ॥
अय चान्तः ॥

38. वचंक् भाषणे । वक्ति वक्तः वचन्ति । अन्तौ वचेः प्रयोगं नेच्छन्त्येके । यजादिवशिति पूर्वस्य य्वृति उवाच । यजादिवचेरिति य्वृति ऊचतुः ऊचुः । वयं उच्यते । शास्त्यस्वित्यङि श्यतीति बोचादेशे अयोचत् । अनुस्यारेच्चाङ्गे वक्ता वक्तुम् । प्रवचनीयेति वा कर्तर्यनीये प्रवचनीयो गुरुर्धर्मस्य । पक्षे प्रवचनीयो धर्मो गुरुणा । ऋवर्णेति प्यणि प्रवाच्यो मन्यविशेषः । अत्र त्यज्यजेति कत्वाभावः । वचो-शब्दनाप्ति कत्वाभावे वाच्यमाह । शब्दनाप्ति तु क्तेनित इति कत्वे वाक्यम् । वेधिरदिति भूतमात्रे निपातनाह काने अनूचानः । पक्षे अन्यबोचन् । भावाकर्त्रोर्पिअ अनुचारुः वाकः । दिशुद्दृदिति क्तिपि निपातनात् वचनशीलो वाक् । योग्यसंचरेति निपातनादे वक्तीति वक्तः । क्ते उक्तम् । लिहायनि शोकवचः । उणादौ नीनृरमीति किति ये उक्थं माम् २२७ । ऋडिति ऋटि वक्तम् ४४६, ४५१ । कृकम्पृराइन क नेत्युणि कृकवाकुः कुकुटः । स्यूरवाकुरगधनि ७२८ । अमित्यमि वचः १५२ । वचन् भाषणे । वचयति । गुनादिन्याश्च गिनि पक्षे वचनि ॥

अथ ज्ञान्तः ॥

39. मृजौक् शुद्धौ । मृजोस्येति वृद्धौ यजसृजेति पत्वे मर्ष्टि मृष्टः । ऋतः स्वरे वेति वा वृद्धौ परिमार्जन्ति परिमृजन्ति ममार्जतुः ममृजतुः ममार्जुः ममृजुः । औदि-
स्वाहेट् मर्ष्टा मर्जिता । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् मृष्टः मृष्टवान् । कृवृपीति वा क्यपि
परिमृज्यः । पक्षे प्यणि क्तेनिट इति गत्वे परिमार्ग्यः । शोकापनुदेति निपातनाक्ते
तुन्दपरिमृजोलसः । अन्यत्र कर्मणोणि तुन्दपरिमार्जः । घञि मार्गः । भिदाद्यडि
मृज्म शुद्धिः । अन्यत्र स्त्रियां कौ मृष्टिः । उणादौ अग्यङ्गीत्यारे मार्जरिः ४०५ ।
लत्वे मार्जालः । मृजिखनीति डित्यले मलः ४७२ । मृजौण् शौचालंकारयोः ।
युजादित्वाद्वा णिचि मार्जयति । णिवेत्तीत्यने मार्जना । क्ते मर्जितः । मर्जिता
रसालेति रुढेः । पक्षे मर्जति ॥

अथ तान्तः ॥

40. सस्तुक् स्वमे । उदिस्वाप्ते धुटो धुटि स्वे वेति तो लुकि च संस्ति
संस्तः सस्तन्ति सस्तिता ॥

अथ दान्तः ॥

41. विदक् ज्ञाने । तिवां ण्व इति वा णवाद्यादेशे वेद विदतुः विदुः ।
पक्षे वेत्ति वित्तः विदन्ति । समो गमृच्छीति कर्मण्यसत्यात्मनेपदे संबित्ते संवि-
दाते । वेत्तेर्न वेत्यन्तो वा रति संबिद्वते । पक्षेनतन्त इत्यति संबिदते । सत्याप्ये
शेषादिति परस्मैपदे संबित्ति शास्त्रम् । सिञ्चिद इति शिदनः पुसि अविदुः ।
वेत्तेः किदिति परोक्षया वामि विदां चकार विवेद । पञ्चम्याः कृगिति पञ्च-
म्या वामि कृग एव तदन्तस्थानुप्रयोगे च विदां करोतु विदां करवाणि । किच्चाच्च
गुणः । पक्षे वेत्तु वेदानि । व्यञ्जनाद्देरिति देर्लुकि सोवेन् । सेः सुदाभिति सेर्लुकि
दो वा रत्वे च अवेस्त्वम् अवेस्वम् । वेदिता विदितः विदितवान् । धौ व्यञ्जना-
देरिति विकल्पापवादे रुदविदेति च्क्षासनोः किच्चे विदित्वा विदिदिपति । नाम्यु-
पान्त्येति के विदः । णौ साहिस्वानीति शे वेदयः । किपि विन् वेदवित् । तत्र
कस्थिति कसौ विविद्वान् । स्क्रष्टमितीटो घसेकस्वरोति नियमादत्राभावः । गमहनेति
वेत्तेरपि वेडित्येके । तन्मते विविद्वान् विविद्वान् । वा वेत्तेः कसुः विद्वान्
विदन् । वेत्तिष्ठिदीति किति घुरे वेदनशीलो विदुरः । विन्दिच्छू इति निपातनादुः
वेदनशीलो विन्दुः । घञि वेदः । स्त्रियां भवाकर्त्रोर्नास्ति समजेति क्यपि विद्या ।
णिवेत्तीत्यने वेदना । करणाधारे पुंनास्ति व्यञ्जनादिति घञि वेदः । विवृग्भ्य इति
णामि आतिथिवेदं भोजयति । उणादौ विदिभिदीति किरयये विदयो ज्ञानी २३४ ।

विदिवृतेर्वेति वा किदिः विदिः शिल्पी । वेदिरिज्यादिस्थानम् ६१० । असित्यसि
नखादित्वाददभावे नवेदाः सर्ववेदाः सर्वस्वदाक्षिणक्रतुयाजी [९५२] । यस्त्वोष्ठ्यादि-
र्जलकणवाची विन्दुः स विन्देर्भृमृत्रिलौ ७१६ । विदिच् सत्तायाम् । विद्यते ।
विद्वंती लाभे । विन्दते विन्दति । विदिप् विचारणे । विन्दते । विदिण् चेतनाख्यान-
निवासेषु । वेदयते ॥

अथ नान्तोनिट् च ॥

42. हनंक् हिंसागत्योः । हन्ति । नेर्द्धादिति नेर्णत्वे प्रणिहन्ति चौरस्य ।
अत्र निघ्रेभ्य इति वा कर्मणः कर्मत्वे शेषे इति पठ्ठी । यमिरमीति नस्य लुकि
हतः । गमहनेत्युपान्त्यलुकि हनो ह्न इति मि प्रान्ति । हन इति णत्वे प्रहण्यते ।
वमि वेति वा णत्वे प्रहण्वः प्रहन्वः प्रहण्मि प्रहन्मि । हनो घीति णत्वप्रतिषेधे
प्रप्रान्ति । आडो यमहन इत्यात्मनेपदे कर्मण्यसति आहते । स्वाङ्गे कर्मणि आहते
शिरः । नेह आहन्ति शिरः शत्रोः । क्रियाव्यतिहारे इत्यत्र गतिर्हिसार्थवर्जना-
च्चेपात्परस्मायिति परस्मैपदे व्यतिप्रान्ति । जिणघीति घनि जघान जघ्नतुः जघ्नः ।
यवि सृजिदृशीति वेटि अडे हीति हस्य घत्वे जघनिय जघन्य । गमहनेति क्सौ
वेटि जघिवान् जघन्यान् । अनुस्वारेस्वाङ्गे हन्ता हतः । हनृतः स्यस्येतीटि हनि-
प्यति । शाससिति ह्यन्तस्य जहि शत्रून् । यड्लुप्यपि जहि । यड्लुपि नेञ्जन्त्येके ।
तन्मते यमिरमीति नलुकि जङ्गहि । ये तु तिवा शवेति न्यायस्य सूत्रगणनिर्दिष्टेषु
प्रवृत्त्यभ्युपगमाद्यमिरमीति लुगभावं किडत्यहन्पञ्चमेति हन्तेरपि दीर्घत्वं चेच्छन्ति
तेषां जङ्गाहि । भावकर्मणोः स्वरभवेति वा अटि घानिप्यते ल्यया । पक्षे हनिप्यते ।
हनो वध इति वधे वध्यात् । हन्यादिति तु सप्तम्यां विधर्जनाञ्छ्रिटि यथाभावे
घानिपीट । अद्यतन्यां वेति वधेनुस्वारेस्वेप्यनेकस्वरत्वादिटि स्वरस्य परे इत्य-
लुकः स्थानित्याद्यञ्जनादेरिति वा वृद्धभावे अवधीत् । वा त्वात्मने आवधिष्ट ।
पक्षे हनः सिजिति सिचः किच्चाद्यमिरमीति नो लुकि आहत । सनि स्वरहनिति
दीर्घे जिषांसति । याडि हनो ग्रीर्यधे जेप्रीयते । वधादन्यत्र जङ्गन्त्ये । चराचरे-
त्यत्रि वा निपातनान् घनाघनः । पक्षे हनः ज्यिति घान् घातयति । हत्याभूयं भावे
इति निपातनात्क्यपि हत्या ब्रह्महत्या । कर्मण्यवृणोति प्यणि घाल्यः । आशिपीति
डे शत्रु वध्यान् शत्रुणः । क्रेदादिभ्योपान् क्रेदापहः तमोपहः । कुमारशीर्षाणिण्
कुमारघाती शीर्षघाती । अचिन्ते टक् पित्तघ्नं घृतम् । यातघ्नं तैलम् । जायापने-
धिह्ववति जायाघ्नो द्विजः पतिग्री कन्या । ब्रह्मादिभ्यः ब्रह्मघ्नः शत्रुघ्नः । वाहुत्-
कात्संप्रदानेषु गां हन्ति यस्मै दानु स गोघ्नोनिधियः । ऋग्निवाहृकपाटाञ्चर्त्तौ हस्तिप्रः

बाहुघ्नः कपाटघ्नो मल्लः । शक्तेरन्यत्र हस्तिघातो रसदः । एवं बाहुघातः कपा-
 टघातः । एषु कर्मणोऽणित्यण् । नगरादगजे नगरघ्नोरिः । गजे तु नगरघातः ।
 राजघः राजानं हन्ति राजघः । पाणिघताडघौ शिल्पिषि पाणिघः ताडघः शिल्पी
 नेत् । अन्यत्र कर्मणोऽणि पाणिघातः ताडघातः । एवं दार्वघातः चार्वघातः वर्ण-
 संघातः । दार्वघाटः चार्वघाटः वर्णसंघाट इति तु घटतेर्न्नेरेव वा घृपोदरादित्यात् ।
 हनो णिन् पितृघाती मातुलघाती । व्रद्धभ्रूणेति भूते क्विपि व्रद्धहा भ्रूणहा वृषहा ।
 क्वचिदिति डे वग्माहन्ति वराहः । पटे हन्यते पटहः । कलं हन्ति कलहः । युज-
 भुजेति घिनणि अभ्याहननशीलोभ्याघाती । शूकमेत्युकणि आघातशील आघातुकः ।
 हनोऽन्तर्धानान्तर्घणौ देशे अन्तर्हन्यते यस्मिन् अन्तर्घनः अन्तर्घणो वा देशः । अन्त-
 र्घानोन्यः । प्रवणप्रघाणौ गृहंशि प्रघणः प्रघाणश्च द्वारालिन्दकः । निवोद्धसंघो-
 द्घनापघनोपघ्नं निमितप्रशस्तगणात्याधानाद्भासन्नम् निघा वृक्षाः निघाः शालयः ।
 उद्धो मनुष्यः प्रशस्त इत्यर्थः । मूर्तिनिचिताभ्रे घनः दधो घनः काठिन्यमित्यर्थः ।
 घनं दधीति गुणवचनत्वात् घनं निचितम् । घनोभ्रम् । व्ययोद्रोः करणे विघनः
 अयोघनः द्रुघनः । अरीहणादिपाठाण्णत्वे द्रुघणः । स्तम्बाद् प्रथ स्तम्बघ्नो दण्डः
 स्तम्बघनः । परेर्घः परिघः । परेर्घेति लृत्वे पलिघः । स्यादिभ्य इति के विहन्य-
 तेनेनेति निघ्नः । हनो वा वध्यं चेति वालि वधः घातः । वध्य इति तु वधेर्घ्यणि
 न जनेति वृद्धिप्रतिषेधाद्धमर्हतीति वा दण्डोदये । सातिहेतीति क्तौ निपातनात्
 हेतिः । हनश्चेति णमि समूलघातं हन्ति । करणेभ्यः उपलघातं हन्ति । हिंसार्था-
 दिति णमि दण्डोपघातं गाः कालयति । तृतीयोक्तं वेति वा समासः । पक्षे
 दण्डेनोपघातम् । णौ करणेनटि परिघातनः परिघः । उणादौ कीचकपेचकेत्यके
 निपातनात् वधको हन्ता व्याधिश्च । वधकं पद्मबीजम् । बाहुलकादन्यत्रापि वधादेशः ।
 लिहाच्चि वृत्रवधः शक्रः । वधिता वध्यः वधनम् ३३ । सीमन्तेत्यन्ते निपातनात्
 हेमन्तः २२२ । नीनूरमीति किति ये ह्यः पन्याः कालश्च २२७ । हनेर्घतजघौ
 चेत्यने घतनः पापः । जघनं भ्रोगिः २७२ । हिमम् हेममिति तु क्षुहिभ्यां वेति
 वा किति मे हिनोतेः ३४१ । कोरचोरेत्येरे निपातनात् घोरो भीमः ४३४ ।
 मावाघदीति से हसंः ९६४ । कमिऽमीति णिदिः घातिः प्रहरणम् । बाहुल-
 काद्घातदेशाभावे हानिर्णञ्छक्तिः । तत एव वा णित्त्वे हनिरायुधम् ६१८ । हन्तेरंह
 चेत्यतौ अंहतिर्व्याधिः रथश्च ६६४ । कृहनेरिति तुकि हतुर्हिमम् । तुकि बाहुलका-
 चतुकि च हनुः कपोलाघः ७९१ । अनेनेति तु नञ् ईहरेर्हृषी चेत्यसि ९७६ ॥

अय शान्तः सेट् च ॥

43. वशक् कान्तौ । कान्तिरिच्छ । यजसृजेति पत्वे षट् । वशेरयडीति
 घृति उटः उशान्ति । शतरि उशान् उशती । ऊशतुः ऊशुः । यजादिशशिति
 पूर्वस्य घृति उयाश । यटो वर्जनाद् घृदभावे वानश्यते । य्ये उश्यते । वशिता ।
 क्ते उशितः । णौ नन्दाद्यने वाशनः । युवर्णेत्यलि वशः । साक्षादादीनि वा गतित्वे
 वशेकृत्य वशे कृत्वा गतः । गणनिर्देशात्सप्तम्यलुप् । उणादौ घसिवशीति कितीरे
 उशीरं, वीरणीमूलम् ४१९ । वशेः किदितीजि उशिकान्त उशीरं च ८७६ । षट्तेः
 कृगस् उशनाः शुक्रः ९८५ । वशिघसी छन्दसाधित्यन्धे भाषायामपि प्रयोगद-
 र्शनादत्रोपात्तौ ॥

अय सान्तौ द्वौ सेटौ च ॥

44. असक् भुवि । भवनं भूः सत्ता । अस्ति अस्ति । आस्त्योरित्यद्भुकि स्तः
 सन्ति । प्रादुरूपसर्गादिति सस्य पत्वे प्रादुःप्यात् प्रादुःपान्ति अभिप्यात् अभिपन्ति
 निषन्ति विपन्ति । क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मनेपदस्तेः सीति सो लुकि व्यतिसे ।
 हस्त्वेति व्यतिरे । धातोरनेकेत्यत्र भ्वस्त्योरेकतरानुप्रयोगेणैव साध्यस्य सिद्धेरभ-
 योरुपादानादस्तेर्भादेशाभावे चकासामाहे चैत्रेण । शाससिति छान्तस्यैधिः एधि ।
 दिवि सः सिजस्तेरितीति आसीत् । अद्यतन्यामस्तिद्रुवोरिति भ्वादेशे पिबेतीति
 सिज्लुपीडभावे च भवतेरिति गुणाभावे अभूत् अभूताम् । भुवो व इत्युपान्त्यस्योत्वे
 सिज्विद् इत्यत्र भुवो वर्जनादनः पुसभावे च अभूवन् । णधि द्वित्वे भूस्यपोरिति
 पूर्वस्योतोत्वे नाग्नि इति वृद्धावावादेशे भुवो व इत्युपान्त्यस्योत्वे च यभूव ।
 किति धातोरिवर्णेत्युवि उपान्त्योत्वे च यभूवतुः यभूवुः । शतरि सन् सती ।
 आशित्यस्तिद्रुवोरिति भूः भविता भविष्यति । क्तयोः ऋवर्णभ्रीत्यधिङ्कृत्य उवर्णा-
 दिति नेट् भूतः भूतवान् । य एचात् इति ये व्यक्य इत्यधि च भव्यम् । कृभ्व-
 स्तिभ्यामिति च्यौ शुक्लीत्याइवम् । असी गत्यादानयोश्च । असते असति आस ।
 असून् क्षेपणे । अस्यति अपास्यत् ॥

45. पसक् स्वप्ने । पः स इति सत्ये सस्ति सस्तः संसन्ति ससास । अना-
 देशादेरित्येत्वे द्वित्याभावे च सेमतुः सेयुः । ससिता समितुम् । दोषदेशत्याच्चाभ्य-
 न्तस्येति पत्वे सिपासयिपति । उणादौ पसेर्णादिनि ने सास्त्रा २५९ । स्याममेति
 ये सस्यम् ३५७ ॥

यट्लुक् च । सर्वे धानयो यट्लुवन्ताः कित्करणाद्वादौ परस्मैपदिनश्च कर्त-
 र्पदस्ये इत्यत्रादादिवर्जनाच्छयभावे शेषादिनि परस्मैपदे यट्लुक्त्वेर्बहुवचिनीति

बोभनीति बोभोति प्रापचीति पापक्ति घावदीति । वावन्ति पास्पधीति प्रास्पधि ।
 क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मनेपदे शीडो रदित्यत्र डिन्निर्देशेन यद्बलुवन्तस्याग्रहणादन्तो
 रदादेशाभावेनन इत्यति योनेकस्वरेति यत्वे च व्यातिशेदयते । शीड परित्यत्रापि
 डिन्निर्देशात्तिवा शवेति यद्बलुवन्तस्याग्रहणम् । तेनैर्नास्ति । यद्बलुवन्तमात्मनेपदे
 न प्रयुज्यत इत्येके । भावकर्मणोरात्मनेपदे न प्रयुज्यत इत्यन्ये । यद्बलुवन्तस्य
 चर्करतिं चर्करीतिश्च पूर्वेषां संज्ञा । यद्बलुवन्तं छन्दस्येवेति केचित् ॥

अथात्मनेपदिनः ॥

46. इङ्क् अध्येने । इडिकोरधिनावश्यंभावी योगः । यदाह कश्चित्तमु-
 वर्नते । डिच्वादिडित इत्यात्मनेपदे अधीते अधीयाते अधीयते । गाः परोक्षायाम्
 अधिजगे । अत्र परोक्षायां विषये गास्तेन प्राक्तु स्वरे स्वरविधेरिति प्राणोव द्वित्वं
 न भवति । गौ सन् डे वा अधिजिगापयिषति अध्यजीगपत् । पक्षे गौ क्रीजीड
 इत्यात्वे अर्तिरीति पौ च अध्यापिपयिषति अध्यापिपत् । वाद्यतनीक्रियातिपत्त्योर्गाङ्
 अध्यगीट अध्यगीप्यत । पक्षे स्वरदेस्तास्विति वृद्धौ अध्यैट अध्यैप्यत । सुनीधेति
 गमौ स्वरहर्निर्ति दीर्घे च अधिजिगांसते । अनुस्वारेच्चाज्ञेड् अध्येता अध्येतुम् । गमो-
 नात्मन इति सादेरादिरिट् अधिजिगमितिव्यम् । य एचात इति ये अध्येयम् ।
 णके अध्यायकः । ण्यन्ताण्यके अध्यापकः । कर्मजा तृधा चेति प्रतिविद्धोपि याज-
 कादित्वात्यष्टीसमासः साध्यध्यापकः । क्ते अधीतम् । इष्टादेरितीनि अधीती
 शास्त्रे । अन व्यत्ये क्तेन इति द्वितीयापवादः सप्रमी । मनि अध्येमा । विभि
 अध्यैः । किपि अधीत् । धारीडोकृच्छ्रेतृशु अधीयन्सिद्धान्तम् । अत्र तूनुदन्तेति
 प्रतिषेधात्कर्मणि कृत इति षष्ठी नास्ति । युवर्णैर्यलपवादे इडोपादाने तु टिञ्चेति
 घञि उपाध्यायः । खी चेत् उपाध्याया । टिच्चपक्षेणभेयेति ङ्याम् उपाध्यायी ।
 पुंनामि वापत्रादे न्यायानायेति घञि अधीयतेस्मिन्नित्यध्यायः ॥

47. शीङ्क् स्वप्ने । शीड एः शिति शेते शयाति । शीडो रदित्यन्तो रति
 शेरते । अथेः शीडित्वाधारस्य कर्मत्वे भाममधिशेते । किटाति यि शय् शय्यते
 अधिशय्य गतः । याडि शाशय्यते । यद्बलुपि शैशेति शैशयीति । शिश्ये शयिष्य
 शयितुम् । य एमेति ये शयम् । अत्रि शय । पार्थादिभ्यः शीड इत्यः पार्थशयः ।
 ऊर्धादिभ्यः कर्तुः ऊर्ध्वशयः उत्तानशयः । आधारात् लशयः गिरिशयः । गिरिडा
 इति तु लोमादित्वाङ्मत्यर्थयि शे । व्रतेति णिनि स्यण्डित्तशायी । शिषशीडिति
 साप्यादपि वा कर्तरि क्ते न डीङ्शीडिति किच्चप्रतिषेधाद्गुणे उपशयितो गुहं
 शिष्यः । पक्षे कर्मणि क्ते उपशयितो गुरु शिष्येण । शीङ्भ्रदेत्यानौ शयनशीतः

शयालुः । युवर्णेत्यलि संशयः । व्युपाच्छीड इति घञि तव विशायः मम विशायः
 तव राजोपशायः मम राजोपशायः । समजेति क्वपि शेरतेस्यामिति शय्या
 आधारेणटि शयनम् । शवानां शयनं इमशानमिति पृषोदरादिः । उणादौ शीमी-
 त्यानके शयानकोजगरः शैलश्च ७१ । शिखा शाखेति तु द्यतेरिच्च वेति खे
 श्यतेः ८५ । शीरीति किति ते शीतम् २०१ । दृष्टभित्यते शयतो निद्रालुध-
 न्द्रश्च २०७ । न्युद्धयां शीड इति किति ये निशेरतेस्मिन्निति निशीथोर्धरात्रो
 रात्रिः प्रदोषश्च । उच्छीथः स्वमः टिट्ठिभश्च २२८ । भृशीशपीत्यथे शययोजगरः
 २३२ । जीण्शीदीति किति ने शीनः पीलुः २६१ । शीडः सन्वदिति डिति ने
 शिश्रं मेढ्रम् २६७ । भापेति पे शेषः पुच्छम् २९६ । रीशीभ्यां फः शेषो मेढ्रम्
 ३१४ । शुकशीमूभ्यः किदिति ले शीलम् ४६३ । शीडस्तलक्पालवालण्व-
 लण्वलाः शीतलमनुण्यम् । शेषालम् । जपादित्वाद्दत्त्वे शोवालम् । शैवालम् शैव-
 लम् शेषलं च जलमलः ५०१ । शीडापो ह्रस्वश्च वेति वे शिवं भद्रम् । शिवा
 पथ्या । शेषं धनं सुखं च । शेषोजगरः । शेषा प्रवलानिद्राविशेषः ५०६ ।
 मृमृत्रित्युः शयुरजगरः ७१६ । शीडो धुक् शीधुः ७८४ । शीडः कश्चेति फसि
 पसि च शेषः शेषश्च मेढ्रम् ९८२ । शेषरशिखरौ तु शाखेरिदेतौ चात इत्यरे
 शाखेः ४०० ॥

दीर्घाद् दीर्घिदेवनयोः । वेधीद् वीसमानार्थ एतावपि केचित्पठन्ति । छान्दस-
 त्यात्तुपेक्षितौ ॥

48. हुंङ्क् अपनयने । अपनयनमपलापः । मनयवलेति मोतुगासिकानुस्वार-
 रयोः किन् हुते किं हुते । श्राघद्दुस्येति चतुर्थ्याम् नैत्राय निहुते । जुहुते । याडि
 जोद्ध्यते । अनुस्वारेच्चात्रेद् द्वौता द्वौतश्चम् । य एचेति ये द्व्यश्चम् । उवर्णादिति
 प्यणि द्वाव्यमवरयम् । युवर्णेत्यलि अपह्ववः ॥

अतः परमूदन्तः सेट् च ॥

49. पूडोक् प्राणिगर्भविमोचने । पः स इति सत्ये सूते सुयाने सुयने । सूतेः
 पञ्चम्यामिति गुणाभावे धातोर्विर्णेत्युवि सुधे सुवायहे सुवामहे । पोपदेशान्वाद्वा-
 म्यन्तस्येति पत्ये सुपुवे । क्ये सुयने । णी सनि सुपावयिपति । औदिश्चाद्देडि
 सोता सविता । कित्युवर्णादिति नेद् सूतः सूतवान् । युवती भोजमूतयोरित्यन्यत्र
 प्ये सूत्या । युवतेरन्यत्र कुत्सितेति कपि व्येपेत्यने धेच्ये मृतिका मृतका । कौ
 सूतिः । निर्दुःसुवेरिति पत्ये निःपूतिः दुःपूतिः सुपूतिः । मृत्वा । मंचाव्येति प्यणि
 निपातान् राजसूयः क्रतुः । क्विपि सूः प्रमूः अण्टसूः शतसूः । शात्सूजोरिनित्यत्र सेतोपि

भ्रमणमित्येके प्रसवशीलः प्रसवी । ऋन्वे इति क्ते सूतम् । स्वार्थे के सूतकम् ।
उणादौ ऋज्यजीति किति रे सूरः ३८८ । सुवः किति नौ सृनुः ७८८ ।
पूटौच् प्राणिप्रसवे । सूयते । पूत् प्रेरणे । सुवति ॥

अथ चान्तः सेट् च ॥

50. पृचैङ् 51 पृजुङ् 52 पिञ्जुकि संपर्चने । संपर्चनं मिश्रणम् । पृक्ते
संपृक्ते । क्ये संपृच्यते । संपपृचने संपर्चिता संपर्चितुम् । ऐदिच्वान् क्योर्नेद् संपृक्तः
संपृक्तवान् । ऋदुपान्त्वेति क्यपि संपृच्यः । घञि केनित् इति कत्वे संपर्कः ।
संपृक्तेरपि समः पृचैविति घिनाणित्येके । तन्मते संपर्चनशीलः संपर्की । अयं पृजै-
डिति कौशिकः । पृक्ते । पृचैप् संपर्के । पृणाक्ति ॥

अथ जान्ताः पञ्च सेट्थ ॥

51. पृजुङ् । उदिच्वाच्चे पृङ्गे पृञ्जाते पृञ्जते पपृञ्जे पृञ्जिता पृञ्जितुम् ॥

52. पिञ्जुकि । उदिच्वाच्चे पिङ्गे पिञ्जाते पिञ्जते पिपिञ्जे पिञ्जिता पिञ्जितुम् ।
यडि पेपिञ्जते । यङ्लुपि पेपिङ्गि पेपिञ्जीति । घञि न्यङ्कादित्वाद्भस्वे पिङ्गः ।
उणादौ ऋडिचटौत्यरे पिञ्जरः ३९७ । पिञ्जमञ्जीत्यूले पिञ्जूलौ हस्तिबन्धन-
पाशः ४८८ । वर्णार्योयमित्येके । अव्यक्तशब्दार्थ इति कौशिकः । पिजुण्
हिसादौ भासार्थश्च । पिञ्जयति ॥

53. वृजैकि वर्जने । वृक्ते वृजाते वृजते ववृजे वर्जिता वर्जितुम् । ऐदिच्वान्
क्योर्नेद् वृक्तः वृक्तवान् । वृजैण् वर्जने । युजादित्वाद्वा णिञि वर्जयति वर्जति ॥

54. णिञ्जुकि शुद्धौ । पाठे इति णस्य नत्वे उदिच्वाच्चे च निङ्गे निञ्जाते ।
णोपदेशत्वादुरुपसर्गोति णे प्रणिङ्गे । निमिञ्जे निमिञ्जिता निमिञ्जितुम् ॥

55. शिञ्जुकि अव्यक्ते शब्दे । तालव्यादिः । उदिच्वाच्चे शिङ्गे शिञ्जाते
शिञ्जते । आनशि शिञ्जानः । शिशिञ्जे शिशिञ्जिता शिशिञ्जितुम् । यडि शेशिञ्जते ।
यङ्लुपि शेशिञ्जीति शेशिङ्गि । महादित्वाण्णिनि शिञ्जिनी । ऋन्वे के शिञ्जितम् ॥

अथ ङान्तः सेट् च ॥

56. ईडिक् स्तुती । अघोषे इति ङस्य प्रथमत्वे तवर्गस्येति तस्य ङत्वे च
ईट्टे ईडाते ईडते । ईडात् इतीट्टि ईडिपे ईडिध्वे ईडिष्व ईडिध्वम् । स्वसहचरि-
तस्य ध्वमो षड्णाद्भस्वनीध्वमीडभावे ऐङ्ङम् । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षायाम् आभि
ईटां चके । ईडिता ईडितुम् । ऋवर्गोति प्यणि ईड्यः । के ईडितः । केड इत्यः

ईडा । पृषोदरादित्वाद्भस्वे इडा भूः । उण्वदौ म्लेच्छीडेर्ह्रस्वश्च वेल्ः इडः ईडश्च
देवविशेषः । इडा ईडा च भूः ३ ॥

अथ रान्तः सेट् च ॥

57. ईरिक् गतिकम्पनयोः । ईरिं ईरान्ते ईरते । क्ये ईर्यते । गुरुनाम्पादेरि-
त्यामिं ईरां चक्रे । ईरिता ईरितुम् । ऋवर्णेति प्यणि ईर्यः । नाम्युपान्त्येति के
ईरः । अजातेरिति णिनि स्वैरस्वैरीति स्वस्यात् ईता सहैत्ये स्वैरी । उणादौ वृकृ-
भ्रिस्वणे समीरणः १८७ । कफादीरेर्लं चेत्यूः कफेलूः श्लेष्मातकः ८३९ । ईरण्
क्षेपे । युजादित्वाद्वा णिचि ईरयति ईरति ॥

अथ शान्तः सेट् च ॥

58. ईशिक् ऐश्वर्ये । स्मृत्यर्थेति वा कर्मणः कर्मत्वे शेषे इति पठ्याम् भुव ईटे
भुवर्मांटे । ईशीड इनीटि ईशिपे ईशिध्वे ईशिष्व ईशिध्वम् । स्वसाहनर्थेण पञ्च-
मीध्वमो महणाद्भक्षस्तनीध्वमीडभावे यजसृजेति शस्य पत्वे तयर्गस्येति धस्य ढ्व्ये
तृतीयस्तृतीयेति पस्य उत्वे स्वरादेस्तास्त्विति वृद्धौ ऐड्ढृम् । गुरुनाम्पादेरिति परो-
क्षायाम् आमि ईशां चक्रे । ईशिता ईशितुम् । नाम्युपान्त्येति के ईशः । आनाशि
ईशानः । स्थेशेति वरे ईटे इत्येवंशील ईश्वरः । खियामापि ईश्वरा । ईश्वरीति
खश्रीरिचादेरिति वराटि ड्याम् [उणादौ ४४२] । के ईशितः । केड इत्यः
ईशा । उणादौ युयुजीति कित्याने ईशानः २७७ ॥

अथ सान्ताः पञ्च सेटश्च ॥

59. वसिक् आन्शदने । वस्ते पटम् । क्ये वस्यते । अनादेशादेरित्येत्वस्य
हित्वाभावस्य च न शसेति प्रतिषेधे वयसे वयमाने वासिरे । वसितः वसितवान् ।
आनाशि वसानः । कारणेनटि वसनम् । इडित् इत्यने वसनशीलो वसानः । वसित्वा ।
उणादौ प्रुजेति नौ । वस्तिर्भूत्राधारभर्मपुटः ६४६ । वडिति वटि धत्वम् ४४६.
४६१ । वस्त्याभिभ्यां णिदित्वात्ति वासः ९७० । वसं निवासे । वसति वस्त
वसितः उषित्वा ॥

60. आडः शासुकि इष्ट्यायाम् । भाट इत्यादूर्पूर्वेष्वर्थं प्रयोज्यो न केवन्ती
नाप्यन्योपसर्गपूर्व इत्येवमर्थम् । कावित्येव सिद्धे आट इति वचनं कापेवाद्पूर्वस्य
शास्तेराम इति निवमार्थम् । तेनेमासः शास इतीमभावे आशास्ते । क्ये आशा-
स्ते । शास्यसुवन्तीत्यत्र, शास्तेरेव पत्त्यादत्वात् आशाभिड । उपात्यस्मैत्यत्रापि

शास्तेरेव प्रतिषेधाणौ डे ह्रस्वे आशीशसत् । अस्यापि ह्रस्वप्रतिषेध इत्यन्ये ।
तन्मते आशशासन् । आशासिता आशासितुम् । ऊदित्वात् क्ति वेद् अन एव
धोत्तरपदान्तस्यापि क्तो यत्रभावः । यपिहिस्ताद्यशिशदभावादिट् प्राप्तिरेव नास्ति
आशास्त्या [आशासित्वा । यपमेवेच्छन्त्येके आशास्य । अनूदिदयमित्यन्ये । वेद्-
त्वात् क्तयोर्नेद् आशास्त आशास्तयान् । येषां नोदित्तन्मते वेद्व्याभावादिटि
आशासितः आशासितवान् । इडित इत्यने आशासनगील आशासनः । क्लृत्सपदिति
क्विपि आशीः । श्वादिभ्य इति क्तौ आशास्तिः । शासूक् अनुशिटौ । शास्ति
शियते अशशासत् ॥

61. आसिक् उपवेशने । आस्ते । कालाध्वेति कर्मत्वे मासमास्ते । अपेः
शीडित्याधारस्य कर्मत्वे ग्राममध्यास्ते । दयायेत्यामि आसा नक्ते । गत्यर्याकर्म-
केति वा कर्तरि क्ते आसितश्चेत्र । पक्षे भावे आसित चैत्रेण । साप्यात्, क्षिपशी-
डिति वा कर्तरि क्ते उपासितो गुरु शिष्यः । पक्षे कर्मणि उपासितो गुरुः शिष्येण ।
आसिता आसितुम् । आनशि निपातनात् आसीन । आस्यटीति क्त्वपि आस्या ।
णिवेचीत्यने आसना उपासना । श्वादिभ्य इति क्तौ उपास्तिः ॥

62. कसुकि गतिशातनयोः । उदित्वाच्चे कस्ते चकसे कसिता । यदि
चाकस्यते । यद्गुलि चाकसीति । अचि घञि वा कसः । क्तेट् इत्य कसा ॥

63. णिसुकि चुम्बने । उदित्वाच्चे पाठे इति नत्ये च निस्ते । णोपदेशत्वा-
द्दुरुपसर्गेति णत्ये प्रणिस्ते परिणिस्ते । नाम्यन्तस्येत्यत्र शिष्टा नकारेण वान्तरेपीति
प्रत्येक वाक्यसमाप्तेरिट्त्वाद्वाह्यव्यवधाने पत्वाभावे निस्ते । निनिसे निसिता निंसि-
तुम् । यडि नेनिस्यते । यद्गुलि नेनिंसीति नेनिंस्ति । ऋवर्णेति ष्यणि निंस्यम् ।
अचि घञि च निस । निंसानिश्चानिन्दः कृति वेति वा णट्त्वे प्रणिंसनीयम् प्रनिंस-
नीयम्, णिंसनम् ननिंसनम् । कृतोन्वत्रापि णत्वविकल्प इत्यन्ये । तन्मते णिंस्ते
प्रनिंस्ते प्रणिंसाते प्रनिंसाते प्रणिनिंसे प्रनिनिंसे ॥

। अय क्षान्तः चेद् च ॥

64. चक्षिक् व्यक्ताया घञि । सयोगस्यादाधिति कस्य लुकि आचटे । न
वा परोक्षायामिति या कशांगुल्यांगोर्गित्वात्कलरत्कर्तार्यात्मनेपदे आनश्शो आन-
स्ये । फलघ्नोन्वत्र शेषादिति परस्मैपदे आयकशौ आचट्यौ । पक्षे आचनक्षे ।

अशिति चक्षो वाचीति चशांग्ख्यांगौ । अनुस्वारेच्चाच्चेद् आकशास्यते । शिथ्या-
 थस्येति वा द्वितीये आहशास्यते आख्यास्यते आम्शास्यति आहशा-
 स्याति आख्यास्यति । शास्यसूवक्तीत्याडि आख्यत् । य एचेति ये आख्येयम् ।
 उपसर्गादात् इति डे आख्यः प्रख्यः । तन्व्यधीति णे ख्यायः । समः ख्य
 इति डे गोमंख्यः । व्यञ्जानान्तस्येत्यत्र ख्यावर्जनात् क्तयोस्तस्य नत्वाभावे ख्यातः
 ख्यातवान् । पुमोशिटीत्यत्र ख्यागो वर्जनान्मोनुस्वारानुनासिकपूर्वरैफाभावे पुंख्यान्
 पुंख्यातिः । वागर्थस्यैव कशांग्ख्यांगौ तेन वर्जनार्थाद् ध्याणि संचक्ष्या दुर्जना वर्जनीया
 इत्यर्थः । भक्षणार्थाद्वटि चक्षगम् । चक्षिता । स्वरादिति कृतो नस्य धुभ्रादीनामिति
 णत्वप्रतिषेधे प्रख्यानम् प्रख्यापनीयम् । उणादौ तृकृत्रित्यणे विचक्षगः । ज्ञानार्थ-
 त्वाद् च कशांग्ख्यांगभावः १८७ । चक्षः शिद्धेत्यसि चक्षाः नृचक्षाः ख्याथ
 राक्षसः । अवचक्षाः १६९ । चक्षेः शिद्धेति कित्युसि चक्षुः परिचक्षुः अवचक्षुः
 अवसंचक्षुः अवख्युः । बाहुलकाद्विच्ये संचक्षुः विचख्युः १००१ ॥

अयोभयपदिनस्तत्राप्युदन्तौ ॥

65. ऊर्णुक् आच्छादने । वोर्णोरिति धौत्वे प्रोर्णोति प्रोर्णोति । न द्विस्वो-
 रित्यौत्वप्रतिषेधे प्रौर्णोत् प्रौर्णोः । परस्मैपदे सिचि धोर्णुग इति वा वृद्धौ प्रौर्णावीत् ।
 पक्षे प्रौर्णधीत् । वोर्णोरितीटो वा टित्त्वे प्रौर्णुवीत् । गुरुनाम्यादेरित्यवोर्णोवर्जना-
 त्परोक्ष्या आमभावे प्रोर्णुनात् । गिख्यात्कलचत्कर्तर्यात्मनेपदे प्रोर्णुते प्रोर्णुधे ।
 अत्यर्ताति यडि प्रोर्णोनृत्यते । प्रोर्णविता प्रोर्णुविता प्रोर्णवितुम् प्रोर्णुवितुम् । सनि
 इवृधेति वोटि प्रोर्णुनविपति प्रोर्णुनविपति । पक्षे प्रोर्णुनृपति । किति ऋवर्णश्रीति
 नेद् प्रोर्णुतः प्रोर्णुतान् । उर्णेति त्विणुर्विशेति णे ऊर्वतेः [उणादौ १८२] ऊर्ः
 उररित्यप्यर्तेरौ [उणादौ ७३६, ७३७] ॥

66. ष्टुम्क् स्तुतौ । पः स इति सत्त्वे स्तुते । उत औरित्यौत्वे स्तौति । यद्-
 तुहस्तोरितीति स्तवीति । उपसर्गान्मुगिति पत्त्वे अभिष्टौति विष्टौति । नाम्यन्तस्येति
 पञ्चे नुटाव । यडि तोटृत्यते । यद्दुपि तोटौति तोटयीति । सनि नुटृपति ।
 अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्तोता प्रस्तोता । सिचि परस्मैपदे धृगमुन्मोरितीटि अस्तावीत्
 अस्ताविटाम् । स्त्रात्रित्यत्र स्त्रोवर्जनात्परोक्ष्यामिडभावे नुटोय । उत औरित्यत्रा-
 हेगिति वचनाद्विच्ये औरनाभायः नुटुय नुटुम् । परिनिविपूर्वस्य स्तुस्वञ्जभेद्यद्व्यग्ये

वा पत्वे पर्यटौत् पर्यन्तौत् । दृवृगिति क्वपि स्तुत्यः । दिद्युदिति किपि निपातनात्
 आयतस्तवनशील आयतस्तुः । एवं प्रावस्तुत् । नीदायिति ऋटि स्तोत्रम् । किप्युपस-
 गादिति पत्वे परिष्टुत् । समासेप्रेः स्तुतः अभिष्टुत् । प्रात्सुद्रुस्तोरिति षडि प्रस्तावः ।
 संस्तोः समेत्य स्तुवन्त्यत्र संस्तावः । यज्ञविषयादन्यत्र युवर्णेत्यालि संस्तवः । एवं
 स्तवः । आदिभ्य इत्यनडपवादे करणे कौ स्तुतिः । उणादौ भीष्मश्लीति के
 स्तोकम् २१ । ढुकृन्नित्यके स्तवको गुच्छः २७ । युष्टकिति पे ऊत्वे च स्तूपो
 वेधिषस्त्वभवनम् २९७ । अर्तोरिति मे स्तोमः समूहो यज्ञः स्तोत्रं च ३३८ ।
 दुभुङ् स्तम्भे इत्यस्य तु स्तोभोनर्थकं भुतिपूरणं वचः ॥

अथोदन्तोनिट् च ॥

67. ब्रूङ्क व्यक्तायां वाचि । ब्रूते । किरादित्वाञ्चिक्रयोरभावे कर्मकर्तारि
 अबोचत कथा स्वयमेव ब्रूते कथा स्वयमेव । ब्रूतः परादितीति ब्रवीति । ब्रूगः
 पञ्चानामिति ब्रूग आहादेशे तिवां णवादौ च आह आहतुः आहुः आत्य आहयुः ।
 अशित्यस्तिब्रुवोरिति वचादेशे यजादिवाशिति पूर्वस्य घृति उवाच । यजादिवने-
 रिति घृति ऊचे । क्ये उच्यते । शास्त्यसूवन्तीत्यङि अबोचत् । अनुस्वारेस्वाच्चेट्
 वक्ता वक्तुम् । प्रवचनीयादय इति वा कर्तव्यनीये प्रवचनीयो गुरुर्धर्मस्य । पक्षे
 कर्मणि प्रवचनीयो धर्मो गुरुणा । ध्यणि वचोशब्दनाम्नीति कत्वप्रातिषेधे वाच्यम् ।
 शब्दसंज्ञायां तु वाक्यम् । त्यज्यजेति कत्वाभावे प्रयाच्यो मन्यविशेषः । अचि
 ब्रुव इति निपातनात् ब्राह्मणमात्मानं ब्रूते ब्राह्मणब्रुवः । वेधिवदिति निपातनाद्भूत-
 मात्रे कानः अनूचानः । तत्र क्स्विति क्सौ ऊनिवान् । दिद्युदिति किपि निपा-
 तनात् वचनशीला वाक् । उणादौ नीनूरमीति किति थे उक्थं साम २२७ ॥

अथ पान्तोनिट् च ॥

68. द्विर्पाक् अप्रीतौ । द्विष्टे द्वेष्टि । वा द्विपेति शिदन्तो वा पुंसि अद्विपुः
 अद्विपन् । द्विष्ट इति सकि अद्विस्तन् । अनुस्वारेस्वाच्चेट् द्वेष्ट द्वेष्टुम् । क्वर्णिति
 ध्यणि द्वेष्यः । नाम्युपान्त्येति के द्विपः । किपि ह्रिदि मित्रद्विद् ब्रह्मद्विद् ।
 सुग्दिषेत्यतृशि द्विपो वातृश इति वा कर्मणि पठ्याम् चौरस्य द्विपन् चौर द्विपन् ।
 युजभुजेति धिनाणि द्वेषणशक्तौ द्वेषी । षडि द्वेषः ॥

अथ हान्तास्त्रयोनिट् च ॥

69. दुर्हीक् क्षरणे । दुग्धे गौः दोग्धि । कर्मकर्तव्येकधाताविति त्रिक्यात्मने-
 पदेषु प्राप्तेषु भूपार्येति किरादित्वात्क्षत्रनिषेधे दुग्धे गौः स्वयमेव । स्वरदुने वेति

वा त्रिज्जिनेये अदुग्ध गौः स्वयमेव अदोहि गौः स्वयमेव । हशिष्ट इति सकि
अधुक्षत् । यतवर्गादावात्मनेपदे दुहदिहेति सको वा लुकि अदुहहि अधुक्षावहि
अदुग्ध अधुक्षत अदुग्धाः अधुक्षथाः । अनुस्वारेच्चाघेद् दोग्धा दोग्धुम् । कृवृपीति
वा व्यपि दुह्या गौः । पक्षे ऋवर्णेति प्यणि दोह्या । क्विपि गोधुक् । दुहेर्दुधः काम-
दुपो धर्मः । युजमुजेति चिन्धि दोही । बाहुलकात्स्वरुपवादेने सुदोहनः । घञि
दोहः । उणादौ कुमुदेत्यदे निपातनात् दोहदोभिलापविशेषः २४४ । त्वद्विति
नृप्रत्यये निपातनात् दुहिता ८६५ ॥

70. दिर्हीक् लेपे । दिग्धे देग्ध । नेर्द्धादिति नेर्णत्वे प्रणिदेग्धि । हशिष्ट इति
सकि अधिक्षत् । यतवर्गादावात्मनेपदे वा सको लुकि अधिक्षावहि अदिदहि अधिक्षत
आदिग्ध । संदिदेहे संदिदेह । यटि देदिद्यते । यद्लुपि देदिहीति देदेग्धि । अनुस्वारे-
च्चाघेद् देग्धा दिग्धः संदिग्धः । उणादौ मृदिकन्दीत्यले देहली हाराधोदार ४६५ ॥

71. लिर्हीक् आस्वादेने । लीढे लेढि । हशिष्ट इति सकि अलिक्षत् । यत-
वर्गादावात्मनेपदे वा सको लुकि अलिहहि अलिक्षावहि अलीढ अलिक्षत । निनिहे
निलेह । यडि लेलिद्यते । यद्लुपि लेलिहीति लेलेढि । अनुस्वारेच्चाघेद् लेढा
लेहुम् । ऋवर्णेति प्यणि लेद्यम् । लिहायनि लेहः आलेहः । बाहुलकाद्याप्यु-
पान्त्वेति के लिहः । उणादौ लिर्हेर्गिद् वेति ये जिदा ५१३ ॥

अयाशयन्तर्णो हावयः ॥

1. हुंक् दानादनयोः । दानमत्र हविष्पक्षेपः । अदनं भक्षणम् । हयः शितीति
द्विष्ये उत औत्थित्यत्राहौत्थुक्तेरीत्याभाये जुरोति । जुहनः । द्विगोतिनि फनेन्नेो
नो जुगिति ननुकि न जुहति । युक्तेति शिवनः पुनि पुस्पायिनि गुणे अमुहयुः ।
भीतीति परोक्षया वागि जुह्यां चकार । अत्रामस्विप्पद्गायाश्चयः शितीति द्विष्यम् ।
पक्षे जुहाय । इधुदो हेधिः जुहधि । अनुस्वारेच्चाघेद् होता होनुम् । य एगेति ये
ह्वन् । उपर्णादापदयके प्यणि हाप्यमपदयम् । अत्रि हयः । आशिष्यकम् ह्वकः ।
दिदुहदिति क्विपि निपातनाद् ह्यनशीलो जुहः । युवर्णेत्यत्रि ह्वः । उणादौ
अर्शीरिति मे होम आह्वनिः ३३८ । इयामेति त्रे होत्रं ह्यनम् । होत्रा ऋषः ४६१ ।
रप्यर्शीरिति ह्विः पुगोडाशादिः १८९ । इपुह्वेति नृः होता क्विष्यक् ८६३ ॥

अयाहन्तोनिद् व ॥

2. औत्थीक् हागे । बरागोशादित्यहापनाद्यो न हको सुपीत्यादी विशेषणार्थ-
य । जगति । गकृ हनि वेत्ते जलितः । पक्षे एषामीनीने जरीणः । आ न ति

जहाहि जहिहि । पक्षे जहीहि । यि लुकि जघात् जघ्याताम् । वये ईर्व्यञ्जने इतीत्ये हीयते । आतो ण्य औ जहौ । गापास्येत्याशिष्येः हेयात् । यडि जेहीयते । यड्लुपि न हाक् इति पूर्वस्यात्वाभावे जहाति । पक्षे यड्लुस्तोरितीति जहेति । ललाटवातेति खाशि शर्धजहा मापाः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् हाता हातुम् । ओदिच्यात्सूयत्यादीति क्तयोस्तस्य नत्वे हीनः हीनवान् । हः कालेति टनणि जहाति भावानिति हायनः संवत्सरः । जहत्युदकमिति हायना द्रीहयः । आतो ड इति डे कलां जहाति कलहः । ड्यापो बहूलं नाप्तीति पूर्वस्य ह्रस्वः । हाको हिः क्ति हित्वा । ग्लाहेत्यनौ हानिः । अहीयरुह इत्यत्र हाको वर्जनात्पञ्चम्यास्तस्वभावे सार्थाद्धीनः । पापहीयमानेनेति तृतीयायास्तसौ विद्यातो हीयते । उणादौ भीणशलीति के निहाको निःखेहः । निहाका गोधा २१ । पाहाक्भ्यां पयस्यौ चेत्यसि ह्योनन्तरातीतदिनम् ९९३ । अहरिति तु श्वन्मातरिश्वनित्यनि निपातनादंहतेः ९०२ ॥
अधेदन्तावनिष्ठौ च ॥

3. जिर्भीक् भये । बुद्धिससर्गपूर्वकेपायेवाधित्वादपादानत्वे पञ्चम्यपादाने इति पञ्चम्याम् चौराद्धिमेति । भियो न वेति धेत्ये निमित्तः । पक्षे विभीतः । विभ्यति । ब्रुक्तेति शिदनः पुंसि पुस्पाविति गुणे अबिभयुः । भीहीति परोक्षया वामि विभयां चकार विभाय । हेतुकर्तृतो भये वर्तमानस्य णौ विभेनेर्भाप् चेत्यात्वे भीपादेशे आत्मनेपदे च मुण्डो भापयते मुण्डो भीपयते । करणाद्भये तु कुञ्चिकयैनं भाययति । भियो रुक्कलुकम् भयशीलो भीरुः भीरुकः भीलुकः । किच्चादत्र न गुणः । वर्षादयः ङीवे इत्यालि भयम् । भ्यादिभ्यो वेति वा क्तिपि भीः । पक्षे क्तौ भीतिः । उणादौ भीणशलीति के भेको मण्डुकः कातरश्च २१ । त्रीभीत्यानके भयानकः ७१ । भियः पोन्तश्च वेति किति मे भीमः भीष्मः ३४४ । भीवृषीति रे भेरो दुन्दुभिः कातरश्च । ऋफिडादित्वाद्भवे भेलधिकित्वापन्यकारोभाश्च ३८७ ॥

4. हींक् लज्जायाम् । जिह्नेति जिहीतः । योनेकस्वरस्येति यापवादे संयोगादितिपि विभ्यति । ब्रुक्तेति शिदनः पुंसि पुस्पाविति गुणे अजिह्युः । भीहीति परोक्षया वामि जिह्यां चकार जिहाय । यडि जेहीयते । णौ अर्निरीति षौ पुस्पाविति गुणे रेपयति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् हेता हेतुम् । ऋशीघ्रेति क्तयोस्तस्य वा नत्वे ङीणः श्रितः श्रिणवान् श्रितवान् । य एच्चेति ये हेयम् । कुत्संपदेति क्तिपि ङीः । उणादौ ङियो रश्च लो वेति किति के शिकः ह्रीकश्च सलज्जः २९ । ङियः किद्रो रश्च वेति कौ शिकुः ह्रीकुश्च षपु जतुनी लज्जायांश्च ७९० ॥

अथ ऋदन्तावनिटौ च ॥

५. पुंक् पालनपूरणयोः । पृभृमेति पूर्वस्येत्वे पिपति पिपृतः पिपति पपार पप्रतुः ।
 धवि ऋत इति नेद् पपर्य । वे स्क्रुञ्चितीटि पप्रिव । ऋदन्तोयं सेद् चेल्येके ।
 तन्मते तस्योष्ठचादित्युरि भ्यादेरिति दीर्घे च पिपूर्तः । अन्तौ पिपुरति । परोक्ष्यां
 ऋः श्रुद्रिति वा ऋः निपप्रतुः निपप्रुः । पक्षे स्कृच्छृत इति गुणे निपपरतुः निपपरुः ।
 धवि स्क्रुञ्चितीटि निपपरिव । वे निपप्रिव निपपरिव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् पर्ता
 पर्तुम् । हनृत इतीटि परिप्यति । क्तयोः व्यापृतः व्यापृतवान् । येषां तु दीर्घा-
 न्तस्तन्मते ऋवर्णेतीडभावे ऋल्यादेरित्यत्र शो वर्जनात् क्तयोस्तस्य नत्वाभावे पूर्तः
 पूर्तवान् । गौ साहिसातीति शो पारयः । घञि पारः । गौ दान्तशान्नेति क्ते वा पूर्णेति
 निपातनमस्यापीत्येके । तन्मते गौ क्ते पूर्णः पारितः । पुरित इति तु पुरैचेर्ष्यन्तात्क्ते ॥

६. ऋक् गतौ । एवः शितीति द्वित्वे पृभृमेति पूर्वस्येत्वे पूर्वस्यास्वे इतीति
 नामिन इति गुणे इयति । इयृतः इयति । श्रौतीत्यत्रात्यादावित्यधिकारादत्र ऋञ्ज-
 भायः । संपूर्तात्समो गमृच्छीत्यात्मनेपदे समियते । आप्ये तु सति शेषात्परमा-
 यिति परस्मैपदे समियति मित्रम् । अस्यादेरिति पूर्वस्यास्वे ऋदादित्वाभावादानात्
 इति नन्ताभावे आर । आरतुः आरः । इन्ध्यसंयोगित्वाविन्परोक्षायाः क्तिन्नेप्यत्र
 संयोगादिति गुणः । यद्यदिति गुणे अर्थने । अट्यर्ताति यटि अगर्थने । आशीर्षे
 अर्थात् । सप्तम्याम् इयृगान् । अद्यतन्यां सत्यर्तैरिति वाटि आरत् आर्षान् । धवि
 ऋष्येद इतीटि आरिषि । सनि ऋस्मिपुटिनीटि स्वरस्य कारित्याद्वित्यं प्रति नि-
 मिक्तत्वाभाय इति पुंस् स्वरदेशे गुणे पधात्स्वरादेरिति द्वितीयांशस्य द्वित्ये अरिदि-
 पति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् अर्ता अर्तुम् । ऋतीति ऋयोमस्य वा नान्ये ऋणम् ऋतम् ।
 षी अर्तिरीति षी अर्षयति । उणादी ऋकृद्रित्युगे अरणः १९६ । कामिपुगेति
 ये अर्थः २२५ । गृद्वरमीति मे अर्मः शिशुः ३२७ । अर्तीरिति मे अर्मोःशिवः
 ३३८ । धापाजीत्यन्ये अरण्यम् ३७९ । ऋञ्चितीत्यरे अररं कयाटः ३९७ ।
 ऋद्वित्यगौ अररिः ६३८ । अनेरानिः अरनिदरनिटौ ऋसः ६८२ । सने-
 र्वात् इति मौ ऊर्मिः ६८९ । नदिवर्त्तित्यरी अररिः कपाटः ६९८ । अद्र्यनेः
 किरिति तुनि ऋतुर्मन्नादिः खीरजम्बकान्ध ७७७ । वट्टियुटीत्यरी अररमु
 आयुषं च ८१२ । अनेर्मुषिनक् ऋमुसा इन्द्रः ९२८ । यामडीति वनि अर्वाभः
 ९०४ । अनेदरार्शी केन्यसि उरो यशः । अर्शां मुदवीलः ९६७ । अर्शाभ्यामिति
 नति अर्शां जडम् ९७९ । ऋर्शाभ्यामिति अर्शाभ्यां ९९७ । कं दापणे च । ऋच्छति ॥

अथात्मनेपदिनावादन्तावनितौ च ॥

7. ओहांङ्क् गतौ । डिच्चादिङित इत्यात्मनेपदे हवः शितीति द्वित्वे षभृ-
मेति पूर्वस्येत्वे एपामीतीत्वे च जिहति । जिहाते जिहते । ईर्व्यञ्जने इत्यत्र हाको-
नुवृत्तेः क्ये ईत्वाभावे हायते । संजहे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् हाता हातव्यम् । य
एच्चेति ये हेयम् । हः कालेति टनणि हायनो वर्षं व्रीहिश्च । ओदिच्चात्सूयत्या-
दीति क्तयोस्तस्य नत्ये हानः हानवान् । अदुरुपसर्गान्तपूर्वस्य स्वरादिति नस्य
णत्वे प्रहाणः प्रहाणवान् । ओहांक् त्यागे । जहाति हीयते ॥

8. मांङ्क् मानशब्दयोः । हवः शितीति द्वित्वे षभृमेति पूर्वस्येत्वे एपामीतीत्वे
च भिमिमेति । ईर्व्यञ्जने इतीत्वे मीयते । ममे । नेङ्गदिति नेर्णत्वे प्राणिममे । आ-
शिषि ङिडच्चाभावाद्भाषास्थेत्येत्वाभावे मासीट । सनि भिमिमेति स्वरस्येति द्वित्वा-
भावे च प्रभिस्सते । अनुस्वारेच्चाच्चेद् माता मातव्यम् । य एच्चेति ये मेयम् प्रमे-
यम् । किति तादौ दोसोमास्य इः प्रमितः प्रमितवान् । श्वादिभ्य इति क्तौ प्रमितिः
उपसर्गादित्याङि प्रमा । करणेनटि प्रमाणम् ॥

अयोभयपदिनः पडनिटश्च । तत्रादन्तौ ॥

9. डुदांङ्क् दाने । गित्वात्फलवत्कर्तरीगित इत्यात्मनेपदे हव इति द्वित्वे
अथेत्याप्तुकि च दत्ते । नेङ्गदिति नेर्णत्वे प्राणिदत्ते । फलवतोऽन्यत्र शोपादिति
परस्मैपदे ददाति प्राणिददाति दत्तः । आङ्पूर्वाङ्गापोस्वास्थेत्यात्मनेपदे विद्यामादत्ते ।
एपामीत्यत्र दो वर्जनादत्रेत्वाभावः । अन्तो नो लुक् ददति ददतु । शतरि ददत् ।
शौ वा ददति ददन्ति कुलानि । ही द इति स्वरस्येत्वे द्वित्वाभावे च देहि ।
इचुक्तेति शिदनः पुत्ति अददुः । पिवैतीति सिचो लुपि अदात् । अद्यतन्यामात्मने-
पदे इश्च स्याद इति किच्चे द इत्वे च अदित । आतो णव औ ददौ । आददे ।
आशिषि भाषास्थेत्येः देयात् । ङिडतोऽन्यत्र दासीट । सनि भिमिमेति स्वरस्येति
द्वित्वाभावे च दिस्सते । अत्र फलवत्कर्तारि प्राग्वदित्यात्मनेपदम् । अन्यत्र शोपा-
दिति परस्मैपदे दिस्सति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् दाता दातव्यम् । य एच्चेति ये देयम् ।
तन्व्यधीति णे दायः । दद इति तु ददतेरचि । आतो ड इत्यणपवादे डे गोदः ।
दश्चाडः दायदः । प्राञ्जश्च धर्मप्रदः । प्राङ्गोति वा से दानुमारब्धं प्रत्तम् । पक्षे
ददिति दति प्रदत्तम् । निविस्वन्ववादिति वा से दस्तीति दीर्घे च नीत्तम् वीत्तम्,
सूत्तम् अनूत्तम् अवत्तम् । पक्षे ददिति दति निदत्तमित्यादि । स्वराडुपसर्गादिति
क्ते आत्तः उपात्तः । ददिति दति द्विच्चात्त्रिमकि दानेन निर्वृत्तं दत्तमम् । दाथे-

सीति रौ दानशीलो दाः । भायाकर्त्रोर्धञि दायः । उपसर्गादः किः आदिः ।
उपसर्गादात् इत्याडि उपदा । खलपवादे शासुयुधीत्यने सुदानः ॥

10. डुधाङ्क् धारणे च । चकाराहने । धत्ते । अत्र धागस्तयोधेति पूर्वस्व
चतुर्थः । चतुर्थान्तत्वाभावे तु पूर्वस्य न चतुर्थः दधाति । नेर्द्धादेति नेर्णत्वे णि-
दधाति । अधश्चतुर्थादित्यत्र धो वर्जनान्तथोर्धत्वाभावे धत्तः धत्यः । अन्तो नो लुक्
दधति । शतरि दधत् । शौ वा दधति दधन्ति कुलानि । हौ द इति स्वरस्यैत्वे
द्वित्वाभावे च धेहि । द्युक्तेति शिदनः पुसि अदधुः । अवाविति दासंज्ञत्वात्पिबैतीति
सिचो लुपि अधात् । सिज्विद इत्यनः पुसि इडेदित्यालुकि अधुः । अद्यतन्या-
मात्मनेपदे इश्च स्याद इतीत्वे किच्चे च अधित । क्ये ईर्व्यञ्जने इतीत्वे धीयते ।
दधे दधौ । आशिपि गापेत्येति धेयात् । किडतोन्वत्र धासीष्ट । सनि भिमीमेतीति
द्वित्वाभावे च धित्सति । अनुस्यारेच्चाच्चेद् धाता धातव्यम् । धाप्यापाप्येति प्यणि
निपातनान् धाप्या सामिधेनी । ऋचोन्यत्र य एच्चेति ये धेयम् । तन्व्यधीति णे धायः ।
दध इति तु दधतेरचि । किति तादौ धाग इति हिः विहितः विहितवान् । समस्ततेति
वा मो लुकि संहितम् सहितम् । वावाप्योस्तनीति वा प्यादेशे पिहितम् अपिहितम्
पिधानम् अपिधानम् । आतो उ इति डे गोधा । शीङ्भ्रद्वेत्यालौ भ्रद्दालुः । सलिचक्रीति
निपातनाद्गी धानशीलो दधिः । द्विस्वाचिमकि विधानेन निर्वृत्तं विहित्रिमम् । उप-
सर्गादः किः णधिः विधिः संधिः । निर्दुःसोः सेपेति पत्वे निः पंधिः दुःपंधिः सुपंधिः ।
व्याप्यादाधारे वालधिः ओषधिः । अन्तर्धिरन्तर्धानम् अन्तर्धिः । स्यादिभ्यः कः विधः ।
उपसर्गादात् इत्याडि विधा उपधा संधा । मृगयेति निपातनादडि भ्रद्धा । खलपवादे
शासुयुधीत्यने सुधानः । उणादौ भीण्शलीति के धाक ओदनः स्तम्भश्च २१ ।
धात्वित्याणके धाणको दीनारद्वादशभागः ७० । शीभीत्यानके धानका हेमादिप-
रिमाणम् ७१ । व्याधेति ने धाना मृष्टयवोद्गुरश्च २५८ । तुदादिवृजीति कित्य-
ने निधनम् २७३ । अर्तरीति मे धामं निलयस्तेजश्च ३३८ । धामाजीत्यन्ये धा-
न्यम् ३७९ । संधेति तु सञ्जेषं वेति ये ३५९ । इण्धाग्यां वेति वा किति रे
धीरः धारा ३८९ । कृसिकमीति तुनि धानुः ७७३ । धृपेस्तु धृपेर्दिधिपदिधीपौ
चेत्युः दिधिपूर्वायस्याः पूर्वमूला लघ्वी पुंश्ली च । दिधीपूर्वदायाः कनित्राया
ज्येष्ठानुदा ८४२ । मनिति मनि धाम ९११ । वयः पयः पुरोरेतोभ्य इत्यासि
वयोधा युवा । पयोधाः पर्जन्यः । पुरोधाः पुरोहितः । रेतोधा जनकः ९७४ ।
विधाः वेधा इति तु विधेर्वेति वा कित्यसि विधनेः ९७२ ॥

अथ ऋदन्तः ॥

11. टुडुभृङ्क् पोपणे च । चकारात्पारणे । ह्यः शितीति द्वित्वे वृभृमेति पूर्वस्यैत्वे विभृते विभर्ति- । व्युक्तेति शिदनः पुसि पुस्पाविति गुणे च अविभरुः । भीहीति परोक्षया वामि तिथ्यङ्गावाह्रित्वेत्वयोः विभरां चकार बभार । अनुस्वारे-त्वाच्चेद् भर्ता भर्तुम् । भृगोसंज्ञायामिति क्यपि भृत्यः । संज्ञायां तु ऋवर्णेति प्यणि भार्यो नाम क्षत्रियत्रिशेषः । भार्या वधूः । समो वा संभृत्यः संभार्यः । लिहादिभ्य इत्यणपवादेचि जारभरा कन्या । क्ते भृतः । कुत्सितेति कपि भृतकः । भावाक-त्रोर्धञि भारः । भर इति तु भृणान्तेरलि । कुक्ष्यात्सोदरेति खौ कुक्षिभरिः आत्म-भरिः उदरंभरिः । भृवृजीति खे विश्वभरा भृः । भृगो नाम्नीति स्त्रियां भावे क्यपि कुमारभृत्या । संज्ञाया अन्यत्र भृतिः । द्वित्वाद्युः भर्युः । द्वित्वाच्चिमक् भृत्रि-मम् । उणादौ द्वारशृङ्गारेत्यारे निपातनात् भृङ्गारः ४११ । इमुपीति किति तौ प्रभृतिरादिः ६५१ । भृङ्ग् भरणे । भरते भरति ॥

अथ जान्तौ ॥

12. णिजृङ्की शौचे च । चकारात्पोपणे । पाठे इति नत्ये ह्यः शितीति द्वित्वे निजां शित्येदिति पूर्वस्यैत्वे च नेनिक्ते नेनिजाते नेनिजते नेनेक्ति नेनिक्तः नेनि-जति । णोपदेशत्वाद्दुरुपसर्गेति प्रणेनेक्ति । व्युक्तेति शिदनः पुसि अनेनिजुः । व्युक्तोपान्त्यस्येति गुणानिषेधे नेनिजानि अनेनिजम् । ऋदिच्वाद्वाह्रिदिच्चीति वाडि अनि-जत् । पक्षे सिचि थ्यञ्जनानामिति वृद्धौ अनैक्षीत् । निनिजे निनेज । अनुस्वारे-त्वाच्चेद् नेक्ता नेक्तुम् । नाम्युपान्त्येति के निजः । शतरि अन्तो नो लुकि नेनिजत् नेनिजतौ । घञि क्तेनिट इति गत्वे नेगः ॥

13. विजृङ्की ष्यग्भावे । निजां शितीति पूर्वस्यैत्वे वेधिक्ते वेधिजाने वेधिजते वेधेक्ति वेधिक्तः वेधिजति । दिधि अवेवेक् । व्युक्तेति शिदनः पुसि अवेविजुः । व्युक्तोपान्त्येति गुणाभावे वेधिजानि अवेविजम् । ऋदिच्वाद्वाह्रिदिच्चीति अवे-क्षीत् । विविजे विवेज । अनुस्वारेत्वाच्चेद् वेक्ता वेक्तुम् । नाम्युपान्त्येति के विजः । घञि क्तेनिट इति गत्वे वेगः । चान्तोयमिति सभ्याः । विवेचनम् वेविचति वेविचते अविचत् विवेकः ॥

अथ पान्तः ॥

14. विजृङ्की व्याप्ती । निजामिति पूर्वस्यैत्वे वेधिते वेधिपते वेधिपते वेधेष्टि वेधिटः वेधिपति । व्युक्तेति शिदनः पुसि अवेविपुः । ऋदिच्वाद्वाह्रिदिच्चीति आधिपत् ।

आत्मनेपदे त्वडभावे हशिष्ट इति सकि अविक्षत । स्वरेत इत्यद्भुकि अविक्षाताम् ।
 स्वरस्य परे इत्यद्भुकः स्थानित्वादनतोन्त इत्यदभावे अविक्षन्त । नायमूदिद्वुदिदि-
 त्येके । तन्मते हशिष्ट इति सकि अविक्षन् । ऊदिच्चान् च्कि वेटि विट्टा वेपित्वा ।
 अनुस्वारेच्चाच्चेद् वेष्टा वेष्टुम् विष्टः विष्टवान् । नाम्युपान्त्येति के विपः विपम् ।
 णके परिवेषकः । कर्मजेति प्रतिषिद्धोपि याजकादित्वात्यष्टीसमासः साधुपरिवे-
 पकः । घ्यणि वेप्यः । घञि वेपः परिवेषः । उणादौ विपेः किदिति णौ
 विष्णुः ७६९ ॥

अत्रान्यैरन्येष्येकादशाधीयन्ते । घृ क्षरणदीप्त्योः । ह प्रसन्नकरणे । स्र गतौ ।
 भस भर्त्सनदीप्त्योः । किकितौ ज्ञाने । तुर त्वरणे । धिष शब्दे । धन धान्ये ।
 जन जनने । गा स्तुताविति । ते त्यलौकिकत्वादस्माभिरुपेक्षिताः ॥

इत्याचार्यधोहैमचन्द्रविरचिते स्थोपज्ञधातुपारायणोधिकरणः

किददादिगणः संपूर्णः ॥

अथ श्यविकरणा दिवाद्यो वर्णक्रमेण निर्दिश्यन्ते । तत्रापि पूर्वाचार्य-
प्रसिद्धचनुरोधेनादौ

1. दिञ्चूच् क्रीडाजयेच्छापणियुतिस्तुतिगतिषु । जयेच्छ विजिगीषा । पणिव्य-
यहारः क्रयादिः । दिवादेरिति श्ये भ्वादेरिति दीर्घे च दीव्यति । उपसर्गाद्विच इति
विनिमेषयुत्पणयोः कर्मणो वा कर्मत्वे शोणे इति पद्यचाम् शतस्य प्रदीव्यति शतं
प्रदीव्यति । अनुपसर्गस्य नेति कर्मत्वाभाये शतस्य दीव्यति । करणं चेति करणस्य
कर्मत्वकरणत्वयोः अक्षान् दीव्यति असैर्दीव्यति । वेत्यनुक्ता करणं चेत्यत्र चकार-
करणं संज्ञाद्वयसमावेशार्थम् । नेन करणस्वाचृतीया कर्मत्वाद्यानाप्यलक्षणमणि-
कर्तुर्णो कर्मत्वमणिगि प्राणिकर्तृकेति परस्मैपदं च न भवति असैर्देयते मैत्रक्षेत्रेण ।
त्रिदेव देविता । सनि इवृषेति वेष्टि इडभावेनुनासिके चेति वस्योष्टि दुब्रुषति
दिदेविपति । जदिच्वात् च्कि वेट् द्यूत्वा देवित्वा । च्केति किच्वाभावादत्र गुणः ।
वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् द्यूतः द्यूतवान् । द्यूतादन्यत्र पूदिव्यञ्चैरिति क्तयोस्तस्य नत्वे
आद्यूनः आद्यूनवान् । लिहाद्यत्रि देवः । गौरादित्वाद् ड्य्याम् देधी । णके देवकः
देविका नदी । किषि अक्षयूः । प्यन्तात्किषि दयूः । उपसर्गाद्विचिणि णके आदे-
चयतीत्येवंशील आदेवकः । एवं परिदेवकः । उणादौ दिव्यर्वात्यटे देवटो देव-
कुलविशेषः शिल्पी च १४२ । देवर इति तु देवतेर्ऋषिचटीत्यरे ३९७ । देवत
इत्यप्यस्यैव मृदिकन्दीत्यत्वे ४६९ । छविच्छिधीति किति यौ निपातनात् दीविः
किवयः कालश्च । दिदिभिः स्वर्गः । दीदिविरत्नं स्वर्गश्च । किक्वीति कुर्वन्दीव्यति
किक्वीद्विश्वापः ७०६ । दिव ऋः देवा देवरः पितृव्यर्त्वा च ८५२ । लूपुध्विति
कित्यनि दिवा दिवानौ । प्रतिदीन्नः प्रतिदीन्ना ९०१ । दिवोर्दिविति द्विवि यौः
दिवौ ९४९ । चित्करणं दिवादिज्ञापनार्थम् । एवं सर्वत्र ॥

अथ ऋदन्तौ नेटौ च ॥

2. जृप् 3 झृष्ट्च् जरासि । जरा ययोहानिः । दिवादेः श्यः जीर्यति ।
जजार । जृभ्रमेत्यतो वैत्वे द्वित्वाभावे स्कृच्छृम इति गुणे च जेरतुः जजरतुः ।
ऋदिच्छ्रीत्याडि ऋवर्णेति गुणे अजरत् । पक्षे सिचि सिचि परस्माद्यिति वृद्धौ अजा-
रीन् । द्यूतो नवेनीटो वा दीर्घे जरीता जरिता । सनि इवृषेति वेष्टि जिजरिपति जिजरी-
पति जिजीर्षति । इद् सिजाशिपोरिति वेष्टि अजरिट अजरीट स्वयमेव । पक्षे
ऋवर्णादिति सिचः किच्चे अर्जाट स्वयमेव । एष्येकधातायिति कर्मकर्तृयात्मनेपदं
किरादित्वाच्च भूषार्थेति अिन् नास्ति जरिपीट जरीपीट जीर्षाट । णौ कणे इति ह्रस्वे

जरयति । किति ऋवर्णभ्रीति नेट् गत्यर्याकर्मकोति वा कर्तरि क्ते जीर्णञ्चैत्रः । पक्षे भावे जीर्णं चैत्रेण । साय्यादपि शिष्यशीडिति वा कर्तरि क्ते अनुजीर्णो वृषलीं चैत्रः । पक्षे कर्मणि अनुजीर्णा वृषली चैत्रेण । अकर्मका अपि हि सोपसर्गाः सकर्मका भवन्ति । त्रिक जृत्रश्च इतीटि जरित्वा जरीत्वा । संगतेजर्थं न जीर्यत्यजर्थमार्यसंगतम् । अत्रि जरः । पृषोदरादित्वात् कुञ्जरः । भूते जृयोतृः जरन् जरती । पिच्चादडि ऋवर्णेति गुणे जरा । करणाधारे न्यायावायेति धापवादे घञि जाः । उणादौ ऋतट्टिदित्यः सरूपे च द्वे रूपे जर्जरोदृढः । जर्जरी स्त्री ९ । जृविशिभ्यामन्तः जरन्तो वृद्धः २१९ । जृश् घयोहानौ । जृणाति । जृण् घयोहानौ । युजादित्वाद्वा णिञि जाः । जरयति जरति ॥

3. झृप् । झीर्यति जझार । स्कृञ्छृत इति गुणे जझरनुः । झरिता । अच्ञलि च झरः निर्झरः । पिच्चादडि ऋवर्णेति गुणे झरा । अपिदयमित्यन्ये । उणादौ ऋतट्टिदित्यः सरूपे च द्वे रूपे झर्झरो यावविशेषः । झर्झरी झर्झरिका ९ । सृणीकास्तीकेतीके निपातनान् झर्झरीको देहः । झर्झरीका वादित्रभाण्डम् ५० ॥

अथौदन्ताथत्वारोनिटश्च ॥

4. शौच् तक्षणे । तक्षगं तनृकरणम् । न शितीत्यात्यप्रतिषेधादौतः श्ये इति लुकि द्यति । आत्संध्यक्षरस्येत्याख्ये शशौ । द्येघ्राशेति सिचो वा लुपि अशान् । पक्षे यमिरमीतीटि सेन्ने च अशामीत् । णौ पाशेति ये निशाययति । अनुस्यारेच्चाघेद् शान्ता शानुम् । किति ने षाशोर्येति येल्वे निशितः निशान्तः निशितवान् निशान्तवान् शित्वा शात्वा शितिः शानिः । शो घ्रते सशितघ्रतः साधुः । तन्ध्यधीति ने शायः । खियां भावाकर्षोरपसर्गादित्यटि निशा । उणादौ शाशपीति डे शादः पङ्कः २३७ । शामेति ले शाला ४६२ । शः तन्ध्यघेति टौ शिशुः ७४७ ॥

5. दौ ४ छौच् छेदने । ओतः श्ये इति लुकि शति । पिपैतीति मिज्जुपि अशान् । ददौ । किति ने दोमोमेतीन्ने दितः दितवान् । म्वगान्तेपमर्गपूर्वम्य तु म्वरादिति नान् अवचम् । दर्शति नामिनो दीर्घे परीत्तम् । ख्ये ईर्यञ्चने इतीन्त्ये दीयते । अनुस्यारेच्चाघेद् दाता दानुम् । तन्ध्यधीति ने दायः । य एशेति ये देयम् । दिनमिति तु दीव्यतेर्दिनमेति निपातनान् [उणादौ २६८] ॥

6. छौ । अयञ्छति । द्येघ्रेति वा मिज्जुपि अश्छान् अश्छामीत् । अपचञ्छी । किति ने षाशोर्येति येल्वे छितः छान्तः छितवान् छान्तवान् छित्वा छान्ता । अनुस्यारेच्चाघेद् छान्ता छानुम् । णौ पाशेति ये छाययति । उणादौ मय्यमीति मे

छागः १२ । स्थाछामेति ये छाया ३५७ । ओ ङ्गादिर्वेति कित्यले छगलरुछापः ।
छागल ऋपिः । छलमसदुत्तरम् ४७१ ॥

7. पौञ्च अन्तकर्मणि । अन्तकर्म विनाशः । पः स इति सत्वे अवस्यति ।
उपसर्गात्सुगिति पत्वे नेर्द्धादेति नेर्णत्वे प्रणिप्यति । अङ्गव्यवायेपि अभ्यप्यन् व्यप्यत् ।
पोपदेशत्वात्प्राम्यन्त्येति पत्वे सिपासति । द्धेधेति वा सिज्जुलिपि अवासात् अवा-
सासीत् । अवससौ । व्दे ईर्व्यञ्जने इतीत्वे अवसीयते । दोसोमास्य इतीत्वे
अवासितः अवासितवान् सित्वा । अवसाय व्यवसाय । कथमध्यवस्य व्यवस्येति ।
अत्र केचित्पारायणिका ओतः श्ये इति योगं विभज्य यप्यपि लुक्कामिच्छन्ति ।
तदन्ये न मन्यन्ते इति वाचकवार्त्तिकम् । अनुस्वारेत्वाच्चेद् साता सातुम् । गौ
पाशेति ये अवसाययति । अवहसेति णे अवसायः । स्यातिहेतीति क्तौ निपातनात्
सातिः । अनटि अवसानम् । उणादौ स्याञ्जमेति ये सायम् ३५७ । सात्मनिति
मनि निपातनात् सात्मात्यन्ताभ्यस्तं प्रकृतिभूतम् ११६ । सात्मनो भावः सात्म्यम् ॥

अथ डान्तः सेट् च ॥

8. व्रीडच् लज्जायाम् । व्रीडयति विव्रीड व्रीडितः । केट इत्यः व्रीडा ।
ऋक्किडादित्वात्त्वत्वे व्रील्यति व्रीडा । पुंभावे घञि व्रीडः ॥

अथ तान्तः सेट् च ॥

9. नृतैच् नर्तने । नर्तनं नाट्यम् । नृत्यति नमर्त नर्तित्वा नर्तितुम् । अणोप-
देशत्वाददुरुपसर्गेति णत्वाभावे प्रनृत्यति । कृतचृतेत्यसिचः सादेरादिवेद् नर्तिप्यति
नर्त्यति निर्नर्तिपति निनृत्यति । सिचि तु नित्यमिडि अनर्त्नात् । वेद्त्वादेव ऋयो-
रिडभावे सिद्धे ऐदित्करणं यद्गुलुबन्तादनेकस्वरादपीडभावार्थम् । नृतः नृत्तयाम्
नरीनृत्तः नरीनृत्तवान् । नृतेर्यङीति णत्वप्रतिषेधे नरीनृत्यते । गाधीणित इति
फलयत्कर्त्तर्यात्मनेपदेशिणि प्राणिकर्त्तृकादिति परस्मैपदेनापोदिते परिमुहायमेति पुन-
र्विहिते नृत्यति नटः नर्वयते नटं नैत्रः । ऋदुपान्त्यादिति यद्यपि नृत्यम् । लिहाद्यञि
घञि वा नर्तः । नृस्वनित्यकटि नर्तकः । अनटि पूर्वपदस्यादिति णत्वस्य क्षुधा-
दित्वादभावे प्रनर्तनम् । क्लीबे क्ते नृत्तम् ॥

अथ घान्तौ सेटौ च ॥

10. कुप्यच् पूतिभावे । पूतिभायो दुर्गन्धः क्रुदः । कुप्यति कुकोप कोयिता
कुपितम् । घञि कोपः । उणादौ उहटिकुलीति कुमे कुपुम् ऋपिः । कुपुमं मृगा-
जिनम् ३५१ । कुपिगुपेस्मः कौपुमधरणकृपिः ३५३ ॥

11. पुथच् द्विसायाम् । पुथ्यति पुपोय पोथिता पोथितुम् पुथितः । पुयण् भासार्थः । पोथयति ॥

अथ धान्ताख्यः ॥

12. गुधच् परिवेष्टने । गुध्यति जुगोध गोथिता गोथितुम् । क्षुधक्त्रोति ऋः कित्चे गुधित्वा । गुधितः । लिहाद्यधि भिदाद्यडि वा गोधा । उणादौ कुथिगुधेरुमः गोधूमः ३५३ । गुधिगुधेस्त्वेति किति से गुत्सस्तृणजातिः ५६८ । गुच्छ इति तु गवतेस्तुदिमदीति छकि १२४ ॥

13. राधंच् वृद्धौ । स्वादिपु पठिष्यमाणस्याप्यस्येह पाठो वृद्धाद्येव इयविकरणार्थः । राध्यति वर्धते इत्यर्थः । वृद्धेरन्यत्र श्रुरेव राध्नोत्वोदनं पचनीत्यर्थः । मैत्राय राध्नोति मैत्रस्य शुभाशुभं पर्यालोचयतीत्यर्थः । कथं तर्हि मैत्राय राध्यतीत्यत्र इयः । अत्रापि मैत्रस्य वृद्धिविषयं शुभाशुभपर्यालोचनमिति विवक्षायां वृद्ध्यर्थेनैवेति स्यादेव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् राद्धा राद्धुम् । नुरादेराकृतिगणत्वान् राध्यति । कश्चित्तु राध साध संसिद्धाविति पठन् वृद्धेरन्यत्रापि राधेः इयं साधिं च धात्वन्तरमिच्छति । राध्यत्यन्नं माध्यति ॥

14. व्यधंच् नाडने । शिद्विदिति इयस्य डित्त्वाज्ज्याव्यधः ऋड्नीति घृति विध्यति । ज्याव्येव्यधीति पूर्वस्येत्ये विध्याध । अनुस्वारेच्चाच्चेद् व्यद्धा व्यद्धुम् विद्धः । तन्व्यधीति णे व्याधः । क्विपि गतिकारकस्थेति दीर्घं मर्मावित् श्रावित् । अनुपसर्गाव्यधत्रपेन्यति व्यधः । उपसर्गांस्तु धधि भाव्याधः । स्यादिभ्यः कः विध्यन्त्यनेनेति विधः शालोपकरणम् । आधिधम् । उणादौ पूकेति किरुः विधुधन्त्रः ७२९ ॥

अथ पान्नी ॥

15. क्षिपंच् मेरणे । क्षियति निक्षेप । अनुस्वारेच्चाच्चेद् क्षेप्ता क्षिप्तः । व्रति-गृहीति क्री क्षेपनीलः क्षिप्युः । क्षिपान् मेरणे । क्षिपते क्षिपति ॥

16. पुप्पच् विकसने । पुप्यति पुपुप्प पुप्पिता पुप्पिनः । अन्नि पुप्पम् ॥
अथ मान्नाभत्यारः मेटभ ॥

17. तिम् 18 तीम् 19 टिम 20 टीमच् आर्द्रभाषे । तिप्यति तिनेम तेमिता निमित्तः । अनटि तेमनम् । उणादौ शृतीर्याति कितीरे तिमिरम् ४१६ । नाम्युपान्त्येति कितिः निमित्तन्त्यः ६०९. ६१३ ॥

18. तीम् । तीप्यति तिनीम तीमिता ॥

19. टिम । पः स इति सत्वे स्तिम्यति । पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्येति पत्वे ति-
टेम । स्तेमिता स्तिमितः ॥

20. टीम । पः स इति सत्वे स्तीम्यति । पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्येति पत्वे तिटीम ।
स्तीमिता स्तीमितः ॥

अथ वान्ताश्चत्वारः सेटश्च ॥

21. पिबूच् उत्तौ । उतिर्वानं तन्नुसंतान इत्यर्थः । पः स इति सत्वे सीव्यति ।
पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्येति पत्वे सिषेव । परिनिविपूर्वस्यासोडासिवूसहेति पत्वे परि-
पीव्यति निपीव्यति विपीव्यति । अड्व्यबाधे स्तुस्वञ्जथेति वा पत्वे पर्यपीव्यत्
पर्यसीव्यत् न्यपीव्यत् न्यसीव्यत् व्यपीव्यत् व्यसीव्यत् । सेविता सेवितुम् । ऊदि-
त्त्वान् क्ति वेद् अनुनासिके चेति वस्योऽटि स्युत्वा । इटि क्तेति कित्त्वाभावाद्गुणे
सेवित्वा । वेदत्वान् क्तयोर्नेद् स्यूतः स्यूतवान् । टिव्सिवोनटि वेति वा दीर्घे
सेचनम् सीचनम् । लिहाद्यचि स्वार्थे के च प्रसेवकः । मनि स्योमा । उणादौ
सिर्वोर्डीदित्युचटि सूचः सूची १२१ । सूत्रमिति तु सूमुखनीति किति ऋटि
सूतेः ४४९ ॥

22. श्रिवूच् गतिशोपणयोः । श्रिव्यति शिश्रेव श्रेविता । ऊदिद्वान् क्ति
वेद् मव्यवीति वस्योपान्त्येन सहोऽटि भ्रुत्वा । इटि श्रेवित्वा । वेदत्वान् क्तयोर्नेद्
भ्रूतः भ्रूतवान् । किपि भ्रूः अणुभ्रूः ॥

23. शिवू 24 क्षिवूच् निरसने । पः स इत्यत्र शिवो वर्जनात्सत्त्वाभावे
भ्वादेशेरिति दीर्घे शीव्यति । अघोपे शिट इति पूर्वस्य पस्य लुकि निर्वति वा तौ
टिषेव तिषेव । शेविता । ऊदिद्वान् क्ति वेद् ष्चुत्वा शेवित्वा । वेदत्वान्
क्तयोर्नेद् निष्ठचूतः निष्ठचूतवान् । शिव्सिवोनटि वेति वा दीर्घे निष्ठीवनम् निष्ठेचनम् ॥

24. क्षिवू । क्षीव्यति विशेव शेविता । ऊदिद्वान् क्ति वेद् ष्युत्वा शेवित्वा ।
वेदत्वान् क्तयोर्नेद् ष्यूतः ष्यूतवान् । शिवू क्षिवू निरसने । शीवति शेवति ॥

अथ वान्तः सेट् च ॥

25. इपच् गती । इप्यति इयेप एपिता एपित्वा । ऊदिदयमित्यन्वे । तन्म-
ने क्ति वेद् इट्वा एपित्वा । वेदत्वान् क्तयोर्नेद् इटः इटयान् ।

यद्वायुरान्विट्मृगैः किरातैरासेव्यते भिन्नशिल्पिण्डबर्हः ॥

अन्विष्यः प्रेषितः । ऋवर्णेति घ्यणि एष्यः । घञि एपः । प्रस्यैष्य इत्येत्वे
प्रेष्यः प्रेषः । उपसर्गस्यानिगित्यलुकि प्रेषणम् । इषीनिष्ठायामित्यने एपणा अन्ये-

पणा । पर्यधेर्वा पर्येपणा परीष्टिः । अध्येपणा अधीष्टिः । श्वादिभ्य इति कौ इष्टिः ।
उणादौ इष्यशीति तककि इटका ७७ । मस्जीपीति मुकि इक्षुः ८२६ । इपत्
इच्छायाम् । इच्छति एष्टा एपिता । इपश् आभीक्ष्ये । इष्णाति ॥

अथ सान्नाथत्वारः सेट्थ ॥

26. ण्सूच् निरसने । पः स इति सत्वे निमित्ताभावाणस्य नत्वे ऋस्यति
सन्नास ऋसिता । ऊदिच्वात् क्ति वेद् ऋस्त्वा ऋसित्वा । वेद्व्यात् ऋयोर्नेद्
ऋस्तः ऋस्तवान् । पोपदेशत्यान्नाम्यन्तस्येति पत्वे सिष्णासथिपति । घटादिरयामि-
त्येके । तन्मते णौ ह्रस्वे सिष्णासथिपति । ण्सु अदने इति द्रमिलाः । ऋस्यति मुष्णोस ॥

27. क्रसूच् हृतिदीप्त्योः । हृतिः कौटिल्यम् । क्रस्यति चक्रास क्रसिता । ऊदि-
च्वात् क्ति वेद् क्रसित्वा क्रस्त्वा । वेद्व्यात् ऋयोर्नेद् क्रस्तः क्रस्तवान् । आवि
जिह्विदेति निपातनात् चक्रसः ॥

28. त्रसैच् भये । भ्रासभ्लासेति वा इये त्रस्यति । पक्षे कर्तर्यनद्गच् इति शधि
त्रसति तत्रास । जृभ्रनेति वैत्वे द्वित्याभावे च त्रेसतुः त्रेसुः । शधि स्फुष्टाश्रीतीष्टि
त्रेसिय । पक्षे तत्रसतुः तत्रसुः तत्रसिय । त्रसिता त्रसित्वा । ऐदिच्वात् ऋयोर्नेद्
त्रस्तः त्रस्तवान् । त्रसिगृधीति कुः त्रसनशीलखद्गुः । त्रसण् वारणे । त्रासयानि ॥

29. प्युसच् दाहे । प्युस्यति प्युसोस प्युसिता प्युसितः ॥

अथ हान्तौ सेटौ च ॥

30. पङ् 31 पुङ्च् शक्तौ । पः स इति सत्वे सष्यति । परिनिविपूर्वत्या-
सोटेति पत्वे परिष्यति निष्यति विष्यति । ससाह । अनादेशादेरित्येत्वे द्वित्याभावे
च सेल्लुः सेहुः । सश्रियति ॥

31. पुङ् । पः स इति सत्वे मुष्यति । पोपदेशत्यान्नाम्यन्तस्येति पत्वे मुपोह ।
सोहिता मुहितः मुहितवान् । तृत्रार्थेति पटीसमासप्रतिषेधात् फलानां मुहितः । तृत्रा-
वयमित्येके ॥

अथ दिवाद्यन्तर्गणः पुषादिः परस्मैपद्येव । तत्रापि प्रसिद्धचतुरोपादादौ

32. पुपंच् पुटौ । अकर्मकोपम् पुष्यति । पुष्यादिन्यादाडि अपुपत् । पुपोष ।
अनुव्यादेश्याच्चेद् पोटा पुटः पुट् । कुष्यभिपोरुचेति निपातनात् चयपि पुष्यन्त्य-
स्मिन्नर्था इति पुष्यः । स्वस्त्रेहनेति णमि स्वपोषं पुटः । पयं गोपोपम् । पुप पुटौ ।
पोपति । पुपश् पुटौ । पुष्णाति । पुपण् धारणे । पोपयति ॥

अथ चान्तः सेट् च ॥

33. उचच् समवाये । समवाय ऐक्यम् । उच्यति उवोच । पुष्याद्यडि औचत् । उचिता उचितः उचित्वा । घञि न्यङ्क्वादित्वात्कल्वे ओकः । उणादौ क्कुशिपिगीति किति उचितम् २१२ । उच्यञ्चेः क चेत्यसि ओकः ओकसी ९६५ । यौरोको येषां ते प्रपोदरादित्वाद्द्वौकसः । दिवशब्दो वाकारान्तः ॥

अथ टान्तः सेट् च ॥

34. लुटच् विलोटने । लुट्यति लुटोट । पुष्याद्यडि अलुटन्त् । लोटिता लुटितः । लुट विलोटने । लोटति अलोटीत् । लुटण् भासार्यः । लोटयति ॥

अथ दान्ताश्चत्वारः ॥

35. ट्विदांच् गात्रप्रक्षरणे । गात्रप्रक्षरणं घर्मस्त्रुतिः । पः स इति सत्वे स्व-यति । पोपदेशत्यान्नाम्यन्तस्येति पत्ये सिप्वेद । पुष्याद्यडि अस्विदत् । आदिच्यात् कयोर्नेट् स्वन्नः स्वन्नवान् । न वा भावारम्भे इति वा नेटि स्वन्नमनेन प्रस्विन्नः । पक्षे इटि न डीडिति किच्चाभावाद्गुणे स्वेदितमनेन प्रस्वेदितः । अनुस्वारेच्चाच्चेट् स्वेत्ता स्वित्त्वा । अिप्विदाड् मोचने च । स्वेदते स्वेदिता ॥

36. क्किदौच् आर्द्रभावे । क्कियति चिक्केद । पुष्याद्यडि अक्किदत् । औदि-च्चाच्चेट् सनि चिक्किस्सति क्कित्त्वा । पक्षे इटि वौ व्यञ्जनादेरिति वा किच्चे चिक्कि-दिपति चिक्केदिपति क्किदित्वा क्केदित्वा । वेट्त्वात् कयोर्नेट् क्किन्नः क्किन्नवान् । नाम्युपा-न्त्येति के चिक्किदेति निपातनात् चिक्किदः । उणादौ भृमृत्रिल्युः क्केदुर्योनिः ७१६ ॥

37. अिमिदाच् क्षेहने । मिदः श्ये इति गुणे मेद्यति । मिमेद । पुष्याद्यडि अमिदत् । मेदिता । अीच्चाज्ज्ञानेच्चेति सति के आदित इति नेटि मिन्नः मिन्न-वान् । न वा भावारम्भे इति वा नेट् मिन्नमनेन प्रमिन्नः । पक्षे इटि न डीडिति किच्चाभावाद्गुणे मेदितमनेन प्रमेदितः । लिहाद्याचि भेदः मेदाख्यो देशः । भञ्जि भासीति घुरे मेदनशीलो मेदुरः । णिन्चावदयक इति णिनि मेदिनी । उणादौ असित्यसि मेदो वपा ९५२ । अिमिदाड् क्षेहने । मेदते अमेदिष्ट । मिदुण् क्षेहने । मिन्दयति ॥

38. अिक्ष्विदाच् मोचने च । चकारात्क्षेहने । क्षियद्यति चिक्खेद । पुष्या-द्यडि अक्ष्विदत् । क्ष्वेदिता । आदित इति कयोर्नेट् अीच्चाज्ज्ञानेच्चेति सति के क्षिष्णः क्षिष्णवान् । न वा भावारम्भे इति वा नेट् क्षिष्णमनेन प्रक्षिष्णः । पक्षे इटि न डीडिति किच्चाभावाद्गुणे क्ष्वेदितमनेन प्रक्ष्वेदितः । अिक्ष्विदा अथ्यक्ते शब्दे । क्ष्वेदति । अिक्ष्विदाड् मोचने च । क्ष्वेदते अक्ष्वेदिष्ट ॥

अथ धान्ताः सप्त ॥

39. क्षुधंच् बुभुक्षायाम् । क्षुध्यति चुक्षोध । पुण्याद्यडि अक्षुधत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् क्षोद्धा । च्काक्तेषु क्षुधवसस्तेषामितीटि क्षुधक्त्रिशेति क्त्वे क्षुधित्वा क्षुधितः क्षुधितवान् । ये तु क्षुधेः क्तः क्त्वं नेच्छन्ति तन्मते वौ व्यञ्जनादेरिति वा क्त्वे क्षुधित्वा क्षोधित्वा । कुत्संपदेति क्तिपि क्षुत् । बाहुलकादुक्तणि क्षौधुकः । उणादौ पिशिमिथीति क्त्युने क्षुधुनः कीटः २९० ॥

40. श्रुधंच् शौचे । शौचं नैर्मल्यम् । श्रुध्यति श्रुशोध । पुण्याद्यडि अश्रुधत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् शोद्धा श्रुद्धः ॥

41. क्रुधंच् कोपे । क्रुधद्बुहेति संप्रदानत्वे चैत्राय क्रुध्यति । सुक्रोध । पुण्याद्यडि अक्रुधत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् क्रोद्धा क्रुद्धः । भूपाक्रोधेत्यने क्रोधशीलः क्रोधनः । क्रुत्सपदेति क्तिपि क्रुत् ॥

42. पिधूंच् संराद्धौ । संराद्धिर्निष्पत्तिः । पः स इति सत्वे सिध्यति । पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्येति पत्वे सिपेध । पुण्याद्यडि असिधत् । णौ सिध्यतेराज्ञाने इत्यात्वे अन्न साधयति दातुम् । ज्ञाने तु आचारः कुलं सेधयति ज्ञापयतीत्यर्थः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् सेद्धा सेद्धुम् सिद्धः । ऊदित्वात् क्ति वेद् सिद्धा सेधित्वा सिधित्वा । पिधू गत्याम् । पिधौ शाखमाङ्गल्ययोः । सेधति ॥

43. ऋधूच् वृद्धौ । ऋध्यति समृध्यति । अनात इति पूर्वस्यात्वे ने च आनर्ध आनृधनुः । पुण्याद्यडि आर्धत् । अमाडेत्याधिकारात् स्वरादेरिति वृद्धयभावे मा ऋधत् । अर्धिता अर्धितुम् । सनि इधृधेति घेडि आयि र इति रस्य द्वित्वाभावे स्वरादेरिति द्वितीयांशस्य धेरेव द्वित्वे अर्दिधिपति । पक्षे इडभावे सादौ सनि ऋध ईर्त् न च द्विः ईर्त्सति । ऊदित्वात् क्ति वेद् ऋद्धा अर्धित्वा । वेद्वान् ऋयोर्नेद् ऋद्धः ऋद्धवान् । णौ अर्धयति । डे आर्दिधत् । ऋदुपान्त्यादिति वयपि ऋध्यम् । घञि अर्धः । ऋधूद् वृद्धौ । समृधोति ॥

44. गृधूच् अभिकाङ्क्षायाम् । गृध्यति जगर्ध । पुण्याद्यडि अगृधत् । यद्गुणित्वात् गुणे सेः सद्भामिति सेर्नुकि धस्य हत्वे आविचनुर्धत्वे रो रे इति रस्य लुक्वतो दीर्घे च अजघाः । दिवि यद्गुणस्मोरिति द्विचोपान्त्येति गुणभावे अजगृधीत् । गर्धिता गर्धितुम् । ऊदित्वात् क्ति वेद् गृद्धा गर्धित्वा । क्तेति क्त्वेऽप्याभायाद्गुणः । वेद्वान् ऋयोर्नेद् गृद्धः गृद्धवान् । णौ फलवस्कर्त्तर्यणिगि प्राणिकर्त्तृकेत्यकृतवति गु शेषात्परस्मादिति परस्मैपदे प्राप्ते प्रथम्ये गृधीत्यात्मनेपदे श्वानं गर्धयते । ऋतिगृधीति

ऋः गृधुः । भूपाक्रोधेत्यने गर्धनः । घञि गर्धः । खियां क्तौ गृद्धिः । उणादौ ऋज्यजीति किति रे गृध्रः ३८८ । कोनित्तु गृधिं चुरादिमभ्युपगम्य णिचि प्रलम्भे गृधीत्यात्मनेपदमिच्छन्ति । गर्धयते ॥

45. रधौच् हिंसासंराद्धयोः । संराद्धिः पाकः । रथ्यति । रध इटीति ने ररन्ध । संयोगान्तत्वात्परोक्षायाः किच्चाभावे ररन्धतुः । स्रसृत्रितीटि ररन्धिव ररन्धिम । कसावनादेशादेरित्येत्वे कृते एकस्वरत्वाद्द्विकस्वरादितीटि रध इटीति नागमे किच्चाच्चलुकि च रेधिवान् । पुष्याद्यडि नो व्यञ्जनेति नलुकि अरधत् । औदित्वाद्देद् इटि तु परोक्षायामेवेति नियमान्नाभावे रधिता अरधिष्यत् । पक्षे रद्धा अरत्स्यन् । वेदत्वात् क्योर्नेद् रद्धः रद्धवान् । णौ रन्धयति । विधृच् संराद्धौ । रधौच् हिंसायां चेत्यकृत्वास्यात्र निर्देशः संराद्धिभेदज्ञापनार्थः ॥

अथ पान्ता नच सेटश्च ॥

46. तृपौच् प्रीती । प्रीतिः सौहित्यम् । तृप्याति ततर्ष । पुष्याद्यडि अतृपत् । स्पृशमृशेति वा सिचि अताप्सीत् । स्पृशादीति स्वरात्परे धाति अत्राप्सीत् । इटि अतर्षात् । औदित्वाद्देद् तर्षिता तर्षा त्रप्ता । वेदत्वात् क्योर्नेद् तृप्तः तृप्तवान् । उणादौ ऋज्यजीति किति रे तृप्तं दुःखम् ३८८ । तृपद् प्रीणने । तृप्तेति ॥

47. दृपौच् हर्षमोहनयोः । मोहन गर्भः । दृप्याति ददर्ष । पुष्याद्यडि अदृपत् । स्पृशमृशेति वा सिचि अदाप्सीत् । स्पृशादीति स्वरात्परे धाति अद्राप्सीत् । इटि अदर्षात् । औदित्वाद्देद् दर्षिता दर्षा द्रप्ता । वेदत्वात् क्योर्नेद् दृप्तः दृप्तवान् । उणादौ ऋज्यजीति किति रे दृप्तं बलम् । दृप्ता बुद्धिः ३८८ ॥

48. कुपच् क्रोधे । कुप्याति कुकोप । पुष्यादित्वादडि अकुपत् । कोपिता कोपितुम् कुपितः । भूपाक्रोधेत्यने कोपशीलः कोपनः । लिहाद्यञि घञि च कोपः ॥

49. गुपच् व्याकुलत्ये । गुप्याति जुगोप । पुष्याद्यडि अगुपत् । गोपिता । कुप्यभिधेति निपातनान् क्यपि कुप्यं मुवर्णस्जनाभ्यामन्यत् । शक्तिवकीति ये गोप्यमन्यत् । गुपौ रक्षणे । गोपायति । गुपि गोपनकुत्सनयोः । जुगुप्सते । गुपण् भासार्यः । गोपयति ॥

50. युप 51 रुप 52 लुपच् विमोहने । युप्याति रुप्याति लुप्यापि । पुष्याद्यडि अयुपत् अरुपत् अलुपत् । र्वा व्यञ्जनादेर्गिति च्कासनोर्वा किच्ये युपित्वा योपित्वा युपुपियति युयोपियति । एयं रुप्लुपोगपि । घञि रोपः शरः । उणादौ

शिव्यास्याद्येति ये निपातनात् रूप्यतीति रूप्यं रजतम् [३६४] । लुपुंती छेदने ।
लुम्पते लुम्पति ॥

53. डिपच् क्षेपे । डिप्यति डिडेप । पुप्याद्यडि आडिपत् । डेपिता । शक्ति-
तकीति ये डेप्यम् । डिपत् क्षेपे । डिपति । डिपण् क्षेपे । डेपयति ॥

54. टूपच् समुच्छ्राये । पः स इति सत्वे स्तूप्यति । पौपदेशत्वाच्चाभ्यन्तस्थेति
पत्ये तुटूप । पुप्याद्यडि अस्तूपत् । णौ सनि णिस्तोरेवेति पत्ये तुटूपयिपति ।
स्तूपिता स्तूपितुम् । टुपण् समुच्छ्राये । स्तूपयति । आलि स्तूपः ॥

अथ भान्ताश्चत्वारः सेटश्च ॥

55. लुभच् गाद्धर्चे । गाद्धर्चमभिकाङ्क्षा । लुभ्यति लुलोभ । पुप्याद्यडि अलु-
भन् । लोभिप्यति । तादी सहलुमेति वेटि लोभ्या लोभिता । वेट्यात् ऋयोर्नेद्
लुब्धः लुब्धवान् । लुभत् विमोहने । लुभति । विलुभिताः केशाः ॥

56. क्षुभच् संचलने । संचलनं रूपान्यथात्वम् । क्षुभ्यति क्षुक्षोभ । पुप्याद्यडि
अक्षुभन् । क्षोभिता । क्षुब्धविरिम्भेति क्ते निपातनात् क्षुब्धो मन्थः । क्षुभितोन्यः ।
क्षुभि संचलने । क्षोभते । क्षुभश् संचलने । क्षुभ्नाति । बुतादिपठितेनैवाक्षुभदिति
सिद्धं श्यविकरणार्थं तु दिवादावयमवदय पठितव्य इति पुप्यादावापि पठितः ॥

57. णभ 58 तुभच् हिसायाम् । पाठे इति नत्वे नभ्यति । णोपदेशत्वाददु-
रुपसर्गेति णत्वे प्रणभ्यति । ननाभ । पुप्याद्याडि अनभन् । नाभिता । शकितकीति
ये नभ्यम् ॥

58. तुभ । तुभ्यति तुतोभ । पुप्याद्यडि अतुभन् । तोभिता । णभि तुभि
हिसायाम् । नभते तोभते । णभ तुभश् हिसायाम् । नभ्नाति तुभ्नाति ॥

अथ शान्ताः पद् सेटश्च ॥

59. नशीच् अदर्शने । अदर्शनमनुपलब्धिः । नश्यति । नशः श इति नश्य
णत्वे प्रणश्यति । ननाश नेशानुः । पुप्याद्यडि नशेर्नेभेति वा नेशादेशे अनेशान्
अनशान् । औदित्त्वाद्देशे नशो धुडीति ने नंटा नशिता । नशः श इति पान्तस्य
न णट्ठम् प्रनश्यति । शान्तस्य णत्वे प्रणशियति । जनशो नीति वा किर्ये
नशू नशू नशित्वा । वेट्यान् ऋयोर्नेद् नशः नशान् । णत्वाभावे प्रनशः । किपि
नशो वेति वा मत्वे नश्यतीति नशू । पशे यजसृजेति पत्ये नशू । कुत्सपदेति
किपि जीरनक् जीयनशू । णौ फलरत्कर्त्तर्यपि चन्वादागर्थेति परस्मैपदे नाशयति ।
नन्वाद्यने नाशयतीति नाशन । निन्दश्मिनेति णके विनशनशीनो रिनाशकः ।

सृजीणिति दूरपि नश्वरः नश्वरी । कर्तुर्जिविति णमि जीवनाशं नष्टः । उणादौ जिभृशिति षटि वृद्धौ च नांष्ट्रा यातुधानाः ४४७ ॥

60. कुशच् श्लेषणे । कुश्यति कुकोश । पुष्याद्यडि अकुशत् । कोशिता । नाम्युपान्त्येति के कुशः । भाजगोणेति ङ्याम् कुशी आयसी चेत् । कुशान्या । घञि कोशः । गौरादित्वाद् ङ्याम् कोशी । उणादौ नृपिवपीति कित्यले कुशलम् ४३८ । कुशिकमिभ्यां कुलकुमौ चेति मलकि कुल्मलं डेदनम् ५०३ ॥

61. भृशू 62 भंशूच् अधःपतने । भृश्यति बभर्श । पुष्याद्यडि अभृशत् । भर्शिता । ऊदित्वात् क्ति वेद् भृष्टा । क्तेति कित्वाभावे भर्शित्वा । वेद्त्वात् ऋयोर्नेद् भृष्टः भृष्टवान् । नाम्युपान्त्येति के भृशः ॥

62. भंशूच् । भ्रश्यति बभ्रंश । पुष्याद्यडि अभ्रशत् । भ्रंशिता । ऊदित्वात् क्ति वेद् भ्रष्टा भ्रंशित्वा । वेद्त्वात् ऋयोर्नेद् भ्रष्टः भ्रष्टवान् । वञ्चसंसेत्यत्र ध्वांसि-सहचरितस्य भ्वादेरेव भ्रंशैर्षहणाश्रयभावे यडि वाभ्रश्यते । भंशूद् अवसंसने । भ्रंशते अभ्रंशित्वा बनीभ्रश्यते । क्विपि घञ्युपसर्गस्येति बाहुलकादीर्षे वहाभ्रद् ॥ ।

63. वृशच् वरणे । वृश्यति ववर्श । पुष्याद्यडि अवृशत् । वर्शिता वृशितः । नाम्युपान्त्येति के वृशः । घञि वर्शः ॥

64. कृशच् तनुत्वे । कृश्यति चकर्श । पुष्याद्यडि अकृशत् । कर्शिता । नाम्युपान्त्येति के कृशः । अनुपसर्गाः क्षीवेति ऋयोर्निपातनात्कृशः कृशवान् परिकृशः परिकृशवान् । सोपसर्गस्य तु प्रकृशितः । ऋचृपमृषेति सेटः ऋक्त्वा कित्त्वे कृशित्वा कर्शित्वा । उणादौ कृशोरानुक् कृशानुः ७९४ ॥

अय पान्ता नव ॥

65. शुपंच् शोषणे । शुष्यति शुशोष । पुष्याद्यडि अशुपत् । अनुस्वारे-त्वाच्चेद् शोषा । क्षीशुपीति ऋयोस्तस्य कत्वे शुष्कः शुष्कवान् । ऊर्ध्वात्पूरिति णमि ऊर्ध्वशोषं शुष्कः । उणादौ विलिभिलीति किति मे शुष्मं बलम् ३४० । शुषीपीति कर्त्तरि शुषिरम् ४१६ । नाम्युपान्त्येति किदिः शुषीर्दिड्रम् ६०९ । सात्मानिति मणि निपातनात् शुष्मा वर्हिःशुष्मा ९१६ ॥

66. दूपंच् वैकृत्ये । वैकृत्यं रूपमद्भः । दुष्यति दुदोष । पुष्याद्यडि अदुपत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् दोषा दुष्टः । णावृहुष इत्युपान्त्यस्योति दुष्यति । चित्ते वा चित्तं दूषयति चित्तं दोषयति प्रज्ञां दूषयति प्रज्ञां दोषयति । नन्द्याद्यने दूषणः । उणादौ क्रीकलीतीके दृषिका नेत्रमन्त्रः ३८ । स्पमिकर्षीतीके दृषीका स एव ४६ ॥

67. शिष्यञ् आलिङ्गने । शिष्यति शिष्येण । शिष्य इति पुण्याद्यडपवादे सकि
 आशिक्षत्कन्यां चैत्रः । क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मनेपदे हशिष्ट इति सकि व्यत्यशिक्षत
 कन्याम् । असच्चाश्लेषे तु नासच्चेति सको निषेधात्पुण्याद्यडि समाशिपज्जतु च
 काष्ठं चाशिपत् । आत्मनेपदे सिचि व्यत्यशिट । अनुस्यारेत्त्वान्नेद् श्लेष्टा । गत्यर्था-
 कर्मकेति वा कर्तरि क्ते शिष्टो मैत्रः । पक्षे भावे शिष्टं मैत्रेण । साप्यादपि
 शिष्यशीडिति वा कर्तरि क्ते आशिष्टो मैत्रः कन्याम् । पक्षे कर्मणि क्ते आशिष्टा
 कन्या मैत्रेण । तिहाद्यचि श्लेषः । उणादौ भ्रूणतृणेति णे निपातनात् श्लक्ष्णः १८६ ।
 मनिति मनि श्लेष्मा १११ । शिष्यु दाहे । श्लेषति अश्लेषीत । शिष्यन् श्लेषणे ।
 श्लेषयति ॥

68. श्रुषूञ् दाहे । श्रुष्यति श्रुषोप । पुण्याद्यडि अश्रुपन् । श्रोपिता । ऊरि-
 च्चान् क्ति वेद् श्रुष्टा । धौ व्यञ्जनादेरिति सेटो वा किरच्चे श्रुषित्वा श्रोपित्वा ।
 घेड्त्वान् क्तयोर्नेद् श्रुटः श्रुटवान् । अनृदिदयमित्येके । उणादौ श्रुपेः श्रुप् नेति
 से श्लक्ष्णः ९६६ । श्रुषु दाहे । श्रोपति । श्रुप श्रुपश् चेतस्सेचनपूरणेषु । श्रुप्याति ॥

69. तृप्यञ् पिपासायाम् । तृप्यति तर्प्य । पुण्याद्यडि अतृपन् । तर्पिता ।
 वीर्याज्ज्ञानेच्छेति सति क्ते तृपितः तृपितवान् । ऋत्तृपेति सेटः क्को वा किरच्चे
 तृपित्वा तर्पित्वा । तृपिधूर्पानि नजिडि तर्पशीलत्तृप्यक् । घञि तर्प्यः । श्रुत्संप्रवेति
 क्तिपि तृप् । भिदाद्यडि तृपेत्येके । कालेनेति णमि तृतीयोक्तं घेति वा समासे
 त्पदतर्पम् ह्यङ् तर्प गाः पाययति । उणादौ तृपेदिति किति णे तृप्या १८३ ।
 तृपयेच्छेति निपातवाह ॥

70. तुप 71 हपञ् तुष्टौ । तुष्टिः प्रीतिः । तुष्यति तुष्टोप । पुण्याद्यडि भृ-
 पन् । अनुगारेत्त्वाघेद् नोष्टा तुष्टा । प्रीत्यादिग्यात्मनि क्ते तुष्टः । तुष्टिः । नाम्य-
 पाण्येति के तुपः । उणादौ तुपितृष्ट्यां क्तियागे तुपारः ४०८ ॥

क्तः । रुटवान् रुपितवान् । भूपाक्रोधेत्यने रोपणशीलो रोपणः । कृत्संपदेति क्विपि रुट् । रुप हिंसायाम् । रोपति ॥

73. प्युप 74 प्युस 75 पुसच् विभागे । प्युप्यति पुप्योप । पुप्याद्यडि अप्युपत् । प्योषिता प्युषितः । यौ व्यञ्जनादेरिति क्तौ वा कित्त्वे प्युषित्वा प्योषित्वा ॥
अथ सान्तास्रयोदश सेटश्च ॥

74. प्युस । प्युस्यति पुप्योस । पुप्याद्यडि अप्युसत् । प्योषिता प्युषितः प्युषित्वा प्योषित्वा ॥

75. पुस । पुस्यति पुपोस । पुप्याद्यडि अपुसत् । पोषिता पुषितः पुषित्वा पोषित्वा । उणादौ शीरीति किति ते पुस्तं लेप्यादिकर्म २०१ । स्वार्थे के पुस्तकम् ॥

76. विसच् प्रेरणे । विस्यति विवेस । पुप्याद्यडि अविसत् । वेसिता । नाम्यु-
पान्त्येति के विसम् । उणादौ शीरीति किति ते विस्तं परिमाणम् २०१ ॥

77. कुसच् श्लेषे । कुस्यति चुकोस । पुप्याद्यडि अकुसत् । कोषिता कुषितः । उणादौ कुशिपिशीति कितीते कुषित ऋषिः २१२ । तस्य भार्या पूतक्रत्विति ज्ञ्या-
मैदन्तादेशे च कुषितायी । उद्भटिकुल्यलीति कुमे कुसुमम् ३५१ ॥

78. असूच् श्लेषे । अस्यति । उपसर्गादस्येति वात्मनेपदे निरस्यति निरस्यते । अकखादीति वा नेर्णत्वे प्रण्यस्यते प्रन्यस्यते प्रण्यस्यति प्रन्यस्यति । अस्यादेरिति पूर्वस्यात्वे आस आसतुः । पुप्याद्यडि श्रयतीत्यस्यादेशे आस्यत् । आत्मनेपदे तु शास्त्यसूवर्कात्याडि उदास्यत उदास्येताम् । असिता आसितुम् । ऊदिच्वात् क्ति वेद् अस्त्वा असित्वा । वेद्स्वात् क्तयोर्नेट् अस्तः अस्तवान् । ऋवर्णेति घ्याणि आस्यम् । कालेन तृपीति णमि तृतीयोक्तं वेति वा समासे ब्यहात्यासम् ब्यहमत्यासं गाः पाययति । उणादौ शिष्यास्येति ये निपातनात् आस्यम् ३६४ । वाश्यसीत्युरे असुरः ४२३ । पदिपटीति ईः आसिः ६०७ । वीसञ्जीति यिकि आस्थि ६६९ । मस्यसीत्युरौ असुरिः रणः ६९९ । भृमृत्रित्युः असवः प्राणाः ७१६ । सौरसेरित्युः स्वसा ८५३ ॥

79. यसूच् प्रयत्ने । प्रयस्यति आयस्यति । संपूर्वस्यानुपसर्गस्य च भ्रासभ्ला-
सेति वा श्ये संयस्यति यस्यति । पक्षे शानि संयसति यसति । ययास । पुप्याद्यडि अयसत् । यसिता यसितुम् । ऊदिच्वात् क्ति वेद् यस्त्वा यसित्वा । वेद्स्वात् क्तयोर्नेट् आयसलः आयस्तवान् । गौ कलवत्कर्तरीगित इत्यात्मनेपदेणिति प्राणिक-

नृकेति परस्मैपदेनापोदिते परिमुहायभायमेति पुनर्विहिते आयासयते शत्रुं मैत्रः ।
प्राञ्च यमेति धिनाणि प्रयासशीलः प्रयासी ॥

80. जसूच् मोक्षगे । जस्यति जजास । पुष्याद्यडि अजसत् । जसिता ।
ऊदित्वात् क्ति वेद् जस्त्वा जसित्वा । वेदित्वात् क्तयोर्नेद् जस्तः जस्तवान् । णौ
हिंसार्थत्वाभावाज्जासनाटोति कर्मणो वा न कर्मत्वम् । तेन द्वितीयैव चौरं वन्धना-
ज्जासयति मोचयतीत्यर्थः । हिंसार्थोपीत्येके । तन्मते वा कर्मत्वे शेषपष्ठ्याम् चौर-
स्योज्जासयति चौरमुज्जासयति । स्म्यजसेति रे अजासशीलमजस्रं पचति ॥
अजस्रः पाकः । धात्वर्थविशेषणत्वाद्भात्वर्थकर्तृक एवायं प्रयोज्यः । तेनाजस्रो घट
इति प्रयोगोसाधुः । जसण् हिंसायाम् । चौरस्योज्जासयति ॥

81. तसू 82 दसूच् उपक्षये । तस्यति ततास । पुष्याद्यडि अतसत् । तसिता
ऊदित्वात् क्ति वेद् तस्त्वा तसित्वा । वेदित्वात् क्तयोर्नेद् तस्तः तस्तवान् ।
तिकृताविति तिकि वितस्तिः । उणादौ दम्यमीति ते वितस्ता नदी २०० । भुञ्जेति
तौ वितस्तिः ६४६ ॥

82. दसू । दस्यति ददास । पुष्याद्यडि अदसत् । दसिता । ऊदित्वात् क्ति
वेद् दस्त्वा दसित्वा । वेदित्वात् क्तयोर्नेद् दस्तः दस्तवान् । ष्यन्तस्य क्ते णौ दान्त-
शान्तेति वा निपातनात् दस्तः दासितः । उणादौ भिवृधीति रे दस्तौ देववैद्यौ
३८७ । यजिदुन्धीति युः दस्युधैरः ८०१ ॥

83. वसूच् स्तम्भे । वस्यति वयास । पुष्याद्यडि अवसत् । वसिता । ऊदि-
त्वात् क्ति वेद् वस्त्वा वसित्वा । वेदित्वात् क्तयोर्नेद् वस्तः वस्तवान् । उणादौ
दम्यमीति ते वस्तद्वगः २०० । भुञ्जेति तौ वस्तिर्मेद्गोर्ध्वम् ६४६ । वसं निवासे ।
वसति वस्ता । वसिक् आच्छादने । वस्ते । वसण् क्षेहच्छेदावहरणेपु । वासयति ॥

84. वुसच् उत्सर्गे । उत्सर्गस्त्यागः । वुस्यति वुवोस । पुष्याद्यडि अवुसत् ।
वोसिता वुसितः । नाम्युपान्त्येति के वुसम् ॥

85. मुसच् खण्डने । मुस्यति मुमोस । पुष्याद्यडि अमुसत् । मोसिता मुसितः ।
उणादौ शीरीति किति ते मुस्ता २०१ । नृपिवपीति कित्यले मुसलम् ४६८ ।
पान्तोवमित्यन्वे ॥

86. मसैच् परिणामे । परिणामो विकारः । परिमाणे इत्यन्वे । मस्यति ममास ।
पुष्याद्यडि अमसत् । मसित्वा । ऐदित्वात् क्तयोर्नेद् मस्तः मस्तवान् । षभि मासः ।
मासिति प्रकृत्यन्तरं चन्द्राभिधायि । पूर्णमासा युक्ता माम्य पूर्णमासीति निर्देशा-

दृणि पौर्णमासी । उणादौ दम्यमीति ते मस्तः २०० । स्वार्थे के मस्तकः ।
 यदिपट्टीति इः मसिः शस्त्री ६०७ । कृत्तिकमीति तुनि मस्तु दधिमण्डः ७७३ ॥

अथ शमादीनां सेटां सप्तकं इये दीर्घार्थं मदैचपर्यन्तं क्लमूपर्यन्तं चाटकं
 धिनणर्थं प्रदर्शयते । तत्र च बहुत्वान्मान्ताः पडादौ ।

87. शमू 88 दमूच् उपशमे । शमसप्तकस्येति इये दीर्घे शाम्यति । नेर्द्धा-
 देति नेर्णत्वे प्रणिशाम्यति । शशाम शैमतुः । पुप्याद्यडि अशमत् । णौ शमो-
 दर्शने इति ह्रस्वे शमयति रोगम् । दर्शने तु निशामयति रूपम् । शमिता शमितुम् ।
 ऊदिच्वात् ऋक् वेद् शान्त्वा शमित्वा । वेद्वत्वात् क्तयोर्नेद् शान्तः शान्तवान् ।
 णौ क्ते णौ दान्तशान्तेति वा निपातनात् शान्तः । पक्षे सेट्क्तयोरिति णेरुक्कि शमि-
 तः । शक्तिकीति ये शाम्यम् । किप्यहन्पञ्चमेति दीर्घे मो न इति मस्य नन्वे तस्य
 च परेसत्त्वाच्चासो न इति लुगभावे नोप्रशान इत्यत्र प्रशानो वर्जनादनुस्वारानुनासि-
 कपूर्वस्य शस्याभावे तवर्गस्येति नस्य अत्वे प्रशाब् चरति । शमटकाद्विनण् मोक-
 मीति वृद्धभावे शमशीलः शमी । घञि शमः । गौरादित्वाद् ङ्याम् शमी ।
 चौ शान्तिः । उणादौ शमिमनिभ्यां खः शङ्कुः ८४ । कमिनमीति डित्युङ्गे शुङ्गाः
 कन्दल्यः १०७ । पञ्चमाङ्गः शण्ड उत्सृष्टः पशुः १६८ । शमिपणिभ्यां ङः
 शण्डः ङीवम् १७९ । कैशीशमीति कौ शङ्कुः ७४९ । शकादिति तु शक ऋदिति
 शकेर्केति ८९१ ॥

88. दमू । दाम्यति ददाम । पुप्याद्यडि अदमत् । दमिता । ऊदिच्वात् ऋक्
 वेद् दान्त्वा दमित्वा । वेद्वत्वात् क्तयोर्नेद् दान्तः दान्तवान् । णावमोकम्यमीति
 ह्रस्वे फलवत्कर्तरीगिति इत्यात्मनेपदेणिति प्राणाति परस्मैपदेनापोदिते परिमुहायमेति
 पुनर्विहिते गतिबोधेत्याणिर्कर्तुः कर्मत्वे च दाम्यत्यश्वः दमयतेश्वं चैत्रः । अकखादीति
 वा नेर्णत्वे प्रणिदमयते प्रनिदमयते । शक्तिकीति ये दम्यः । नन्द्याद्यने कुलदमनः ।
 भृवृजीति ये अरिदमः । णौ दान्तशान्तेति क्ते वा निपातनात् दान्तः दमितः । श-
 मटकादिति धिनणि दमशीलो दमी । घञि दमः । उणादौ पञ्चमाङ्गः दण्डः १६८ ।
 दम्यमीति ते दन्तः २०० । दमेरुनसूनसौ दमुनाः दमुनाथ वङ्किः ९८७ ।
 यमिदमिभ्यां डोस् दोर्बाहुः १००५ ॥

89. तमूच् काङ्क्षयाम् । ताम्यति तताम । पुप्याद्यडि अतमत् । तामिता । ऊ-
 दिच्वात् ऋक् वेद् तान्त्वा तमित्वा । वेद्वत्वात् क्तयोर्नेद् तान्तः नितान्तः तान्तवान् ।
 शमटकाद्विनणि मोकमीति वृद्धभावे तमी । घञि तमः । गौरादित्वाद् ङ्याम् तमी

रात्रिः । उणादौ निजिधिति किति रे दीर्घे च ताम्रम् ३९२ । तप्यणीत्यसे तमसा
नदी ५६९ । क्रमितमीत्यावुपान्त्येत्वे च तिभिः ६१३ । असित्यासि तमः ९५२ ॥

90. भ्रमूच् खेदतपसोः । भ्राम्यति शभ्राम । पुप्याद्यडि अभ्रमत् । भ्रमि-
ता । ऊदिच्वात् क्कि वेद् भ्रान्त्वा भ्रमित्वा । वेद्त्वात् क्तयोर्नेट् भ्रान्तः भ्रान्त-
वान् । शकितकीति ये भ्रम्यम् । नन्द्याद्यने भ्रमणः । ख्रियामापि भ्रमणा । षभि
विभ्रमेर्वेति वा वृद्धचभावे विभ्रमः विभ्रामः । शमष्टकादिति घिनणि भ्रमी ॥

91. भ्रमूच् अनवस्थाने । अनवस्थानं देशान्तरगमनम् । भ्रासभ्लासेति वा श्ये
भ्राम्यति । पक्षे शवि भ्रमति । बभ्राम । पुप्याद्यडि अभ्रमत् । भ्रमिता । ऊदिच्वात्
क्कि वेद् भ्रान्त्वा भ्रमित्वा । वेद्त्वात् क्तयोर्नेट् भ्रान्तः भ्रान्तवान् । शमष्टकादिति
घिनणि भ्रमी । षभि मोकमीति वृद्धचभावे भ्रमः । गौरादित्वाद् ड्याम् भ्रमी ।
उणादौ नृभ्रम्यदीत्यौ भृमादेशे च भृमिर्वायुः । बाहुलकाद्भृमाभावे भ्रमिर्भ्रनः ६११ ।
भ्रमिगमीति डिढुः भ्रुः ८४३ । भ्रमू च्लने । भ्रमति । भ्रासभ्लासेति वा श्ये
भ्राम्यति ॥

92. क्षमौच् सहने । क्षाम्यति चक्षाम । पुप्याद्यडि अक्षमत् । औदिच्वाद्दे
क्षन्ता क्षमिता । वेद्त्वात् क्तयोर्नेट् क्षान्तः क्षान्तवान् । शमष्टकाद्घिनणि क्षमी ।
षभि मोकमीति वृद्धचभावे क्षमः । क्तौ क्षान्तिः । ऊदिदयमित्येके क्षान्त्वा क्षमित्वा ।
क्षमौपि सहने । क्षमते अक्षमिष्ट । पिच्चादाँडि क्षमा ॥

अथ दान्तः ॥

93. मदैच् हर्षे । माद्यति ममाद् । पुप्याद्यडि अमदत् । मदिता । ऐदिच्वात्
क्तयोर्नेट् रदादित्यत्र मदेर्वर्जनाच्चत्वाभावे मत्तः मत्तवान् । गौ हर्षग्लपनयोर्घटादि-
त्वाद्द्रस्वत्ये मदयति । अन्यत्र प्रमादयति उन्मादयति । अनुपसर्गाद्यममदेति ये
मद्यम् । सोपसर्गाद् घ्यणि प्रमाद्यम् । नन्द्याद्यने मदयतीति मदनः । इरंमद इति
खशि निपातनात् इरया माद्यति इरंमदो मेघज्योतिः । उद्ः पवीतीण्यौ उन्माद-
शील उन्मदिण्युः । शमष्टकादिति घिनणि मदशीलो माटी उन्मादी । व्यधजपेत्यति
मदः । सोपसर्गान्तु षभि प्रमादः । समदप्रमदौ हर्षं संमदः कन्यानाम् प्रमदः कोकि-
लानाम् । उणादौ तुदिमदीति छे मन्डो मत्स्यः १२४ । मदेः स्यः मत्स्यः ३८३ ।
गौरादित्वाद् ड्याम् मत्स्यस्य य इति यलुकि मत्सी । मदिमन्दीतीरे मदिंग ४१२ ।
मीज्यजीति सरे मत्सरः ४३९ । मदिण् नृनियोगे । मादयते ॥

94. रुमूच् ग्लानौ । भ्रासभ्लासेति वा श्ये टिवृङ्म्विति दीर्घे क्राम्यति ।

पक्षे शशि क्लामति । चहाम । पुप्याद्यडि अकृमत् । क्लमिता । ऊदित्त्वाद्देट् क्लान्त्वा क्लमित्वा । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् क्लान्तः क्लान्तवान् । शमष्टकादिति विनणि क्लमी । घञि क्लमः ॥ अवसितं शमादीनां सप्तकमष्टकं च ॥

अय प्रकृतघर्षक्रमेण हान्ताश्चत्वारः सेटश्च ॥

95. मुहौच् वैचिच्ये । वैचिच्यमप्रिवेकः । मुष्यति मुमोह । पुप्याद्यडि अमुहत् । औदित्त्वाद्देट् धुट्प्रत्यये पदान्ते च मुहद्रुहेति वा हस्य घत्वे भोग्धा मोढा । पक्षे मोहिता । उन्मुक् उन्मुद् । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् मुग्धः मूढः मुग्धवान् मूढवान् । णौ फलवत्कर्तरीणित इत्यात्मनेपदेणिणि प्राणिकर्तृकेति परस्मैपदेनापोदिते परिमुहायमेति पुनर्विहिते परिमोहयते शत्रुम् । परेर्देवीति विनणि परिमोहशीलः परिमोही । घञि मोहः । उणादौ पूमूहोः पुन्मूरौ चेति खे मूर्खः ८६ । मुहेः किदित्युरौ मुहुरिर्गोः ७०० । मुहिमित्यादेः किदित्युसि मुहुः कालावृत्तिः १००० ॥

96. द्रुहौच् जिघांतायाम् । क्रुद्रुहेति सप्रदानत्वे मैत्राय द्रुचति । दुद्रोह । पुप्याद्यडि अद्रुहत् । औदित्त्वाद्देट् मुहद्रुहेति वा हस्य घत्वे द्रोग्धा द्रोढा द्रोहिता । क्तिपि मित्रधुक् मित्रधुद् । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् द्रुग्धः द्रूढः । युजभुजेति विनणि द्रोहशीलो द्रोही । घञि द्रोहः । उणादौ ऋद्रुहेः किदितीणे द्रुहिणो द्रुह्या १९५ ॥

97. णुहौच् उद्विरणे । पः स इति सत्वे लुहति । पोपदेशत्याचाम्यन्तस्येति पत्वे सुण्गोह सुण्गोहयिपति । पुप्याद्यडि अलुहत् । औदित्त्वाद्देट् मुहद्रुहेति हस्य वा घत्वे खोग्धा खोढा खोहिता । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् लुग्धः लूढः लुग्धवान् लूढवान् । उणादौ नाम्युपान्त्यङ्गामिति किदिः सुहिर्महावृक्षः ६०९ ॥

98. ट्णिहौच् प्रीतौ । पः स इति सत्वे ङिहति । पोपदेशत्याचाम्यन्तस्येति पत्वे सिण्गोह । पुप्याद्यडि अङ्गिहत् । औदित्त्वाद्देट् मुहद्रुहेति हस्य वा घत्वे शेग्धा खेढा खेहिता । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् ङिग्धः ङीढः ङिग्धवान् ङीढवान् । क्तिपि ङिक् ङिट् । ऋत्वयिगिति हस्य गत्वे सुत्रनिर्देशादेवोदो दनुकि सस्य पत्वे च उण्णिक् । अजादेरित्यापि उण्णिहा । घञि ङेहः । ङिहण् खेहने । खेहयति ॥ केचित्तु शमृ दमृ नमृ भ्रमृ क्षमृ मदै असृ यनू जसू दसू वसू प्युर प्युस पुस श्रुपु तिस कुस कुश युस मुस मसै तुट उच भृदू भृशू वृशू कृशू जितृप हप रुप टिप दूप कुप गुप युप रुप तुप लुभ णभ तुभ क्रिदौ जिमिदा ङित्तिवदा ऋधु गृधुनां पुप्यादित्त्वं नेच्छन्ति । तन्मते पुप्याद्यट्भावे सिचि अशमीत् अइमीत् अभमीत् अयसीत् अलो-

टीत् अन्नोपीत् अकोपीत् अलोपीत् अहर्षादित्यादि ॥ वृत् पुषादिः ६७ । पुषादि-
र्दिवाद्यन्तर्गणो वर्तितः संपूर्ण इत्यर्थः ॥

अथात्मनेपदिषु सूयत्यादिर्नवकः कयोस्तस्य नत्वार्थं प्रदर्शयते । तत्र ला-
घवार्थमादावूदनौ सेटौ च ॥

99. पूडौच् प्राणिप्रसवे । पः स इति सत्वे इडित इत्यात्मनेपदे सूयते ।
पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्थेति पत्वे सुपुवे । औदिच्चाद्देद् सोता सधिता । कित्युवर्णा-
दिति नेद् सूत्या । सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे सूनः सूनवान् प्रसूनं कुसुमम् ।
अत एवायमप्राणिप्रसवे इत्यन्ये । सनि महगुह्येति नेद् णिस्तोरेवेति नियमात्-
त्वाभावे सुसूपते । युवर्णेत्यालि प्रसवः । पूडौक् प्राणिगर्भविमोचने । सूते । पू-
प्रेरणे । सुवति ॥

100. दूड्च् परितापे । परितापः खेदः । दूयते दुदुवे दविता । कित्युवर्णा-
दिति नेद् दूत्वा । सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे दूनः दूनवान् । उणादौ शीरीति
किति ते दूतः २०१ ॥

अथेदन्ताः सम डीडोन्वेनिटश्च ॥

101. दीड्च् क्षये । दीयते । दीय् दीडः किडति स्वरे उपदिदीये उपदिदी-
याते । दीडः सनीति वात्वे दिदासते दिदीपते । नामिनोनिडिति सनः किच्चादत्र
न गुणः । यक्किडतीत्यात्वे उपदाय । दारूपस्य वदिरङ्गत्वाहासंज्ञाया अभावे इथ
स्येति नेत्वम् उपादास्त । दाता । अकिड्द्विप्रये एवात्वे । तन्व्यपीति णे दायः ।
घञि उपदायः । सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे दीनः दीनवान् । अनुस्वारेच्चादत्र
नेट् । उणादौ जीष्वादीति किति ने दीनः २६१ ॥

102. धीड्च् अनादरे । धीयते दिध्ये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् धेता धेतुम् ।
सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे धीनः धीनवान् । आधारायार्थमत्यन्ये । डोपो मुक्
धीयते ॥

103. मीड्च् हिंसायाम् । मीयते मिय्ये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् डिच्चात्
मिग्मीग इति नात्वरम् मेता मेतुम् । अभ्याप्यात्वरमित्येके माता मानुम् । सनि
मिमीमेति स्वरस्येति द्वित्वाभावे च मिस्तते । सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे मीनः
मीनवान् । उणादौ जीष्वादीति किति ने मीनः २६१ । मीन्यतीति सरे मेमरी
वर्गविशेषः ४३९ । निनीपीम्यादिभ्यो रुः मेरुः ८०६ । मीङ्ग् हिंसायाम् । मी-
नीने मीनानि ॥

104. रीङ्च् खणे । रीयते रिर्ये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रेता रेतुम् । सूयत्या-
दीति ऋयोस्तस्य नत्वे रीणः रीणवान् । णावर्तिरीति पौ पुस्पाविति गुणे रेपयति ।
विचि रेः । मतौ स्त्रियाम् रेवती । उणादौ रीङ्गीभ्यां फः रेफः ३१४ । अजिस्थेति
णौ रेणुः ७६८ । क्षुरीभ्यां तस् रेतः ९७८ । रीवृभ्यां पस् रेपः पापम् ९८१ ।
रींश् गतिरेपणयोः । रिणाति ॥

105. लीङ्च् शेषणे । लीयते विलिख्ये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् यक्किडिति लीङ्-
लीनोर्धेति वात्वे विलाता विलेता विलास्यते विलेप्यते । थपि विलाय विलीय ।
अखलचलीत्यनुवृत्तेः खलि दुर्लयः । अचि निलयः । अलि प्रलयः । णौ लियो
नोन्तः खेहद्रवे इति ने घृतं विलीनयति । लिय इति इकारप्रक्षेपादात्वे नान्ताभावे लो
रु इति वा ले घृतं विलालयति । पक्षेर्तिरीति पौ विलापयति । लीङ्गलिनोर्धेत्यात्म-
नेपदे आत्वे च जटाभिरालापयते । श्येनो वर्तिकामपलापयते । मायावी लोकमु-
द्रापयते । तन्व्यधीति णे विलायः । सूयत्यादीति ऋयोस्तस्य नत्वे लीनः लीनवान् ।
लींश् शेषणे । लिनाति लेप्यति । लीण् द्रवीकरणे । युगादेर्न वेति वा
णिचि विलाययति विलयति ॥

106. डीङ्च् गतौ । डीयते डिङ्घे डयिता । डीयधीति ऋयोर्नेद् सूय-
त्यादीति ऋयोस्तस्य नत्वे डीनः डीनवान् । अयमपि विहायसां गतावित्यन्ये ।
डीङ् विहायसां गतौ । डयते । ऋयोरिति न डीडिति किच्चाभावाद्गुणे डयितः
डयितवान् । भ्वादेरेवेह श्यार्थं सूयत्यादित्वार्थं च पाठ इत्येके । तन्मते डयतेरपि
डीनः डीनवान् ॥

107. व्रीङ्च् वरणे । व्रीयते । योनेकस्वरस्येति यापवादे संयोगादितीथि वित्रिये ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् व्रेता । सूयत्यादीति ऋयोस्तस्य नत्वे व्रीणः व्रीणवान् । व्रींश्
वरणे । व्रीणाति ॥ वृन् स्वादिः ९ । सूयत्यादिर्दिवाचन्तर्णो नवको वर्तितः संपूर्ण
इत्यर्थः ॥

अथेदन्तास्त्रयोनिदथ ॥

108. पीङ्च् पाने । प्येन्नो जलं पीयते पिप्ये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् पेता पीतः ।
आपीयन्त । उणादौ पीपृडो हस्यथेति छे पिडम् १२५ । गुलुञ्चपिलिपिञ्छेति छे
निपातनान् पिञ्छम् १२६ । पीविर्गीति किति छे पीडम् १६३ । पीडः किदिति लौ
पीलुर्गन्वृक्षौ ८२१ ॥ मांङ्च् माने इत्यपि कश्चिदर्थते । मायते मितम् । क्ये ई-

व्यञ्जने इतीति मीयते । नेङ्गादेति नेर्णत्ये प्रथिमायो । शिच्चादत्र नेत्वम् । माक् माने ।
माति । माङ्क् मानशब्दयो । मिमीते ॥

109 ईङ्च् गतौ । ईयते प्रतीयते । गुरनाम्यादेरिति परोक्षया आमि अया
चक्रे । व्यपदेशिवद्भावेन गुरनाम्यादित्वमाम नेच्छन्त्येके । त मते आमभावे ईये
ईयाते ईधिरे । अनुस्वारेच्चाच्चेः एता एतुम् । य एद्येति ये उपेयम् । अलि प्रत्यय ॥

110 प्रीङ्च् प्रीतौ । प्रीयते । सयोगादित्थि पिप्रिये । अनुस्वारेच्चाच्चेः प्रेता
प्रीत । णौ नामिन इति वृद्धौ प्राययति । नाम्युपान्त्येति के प्रिय । प्रीगश् तृप्ति
कान्त्यौ । प्रीणीते प्रीणाति । प्रीण् तर्पणे । युजादेरिति वा णिप्रि धृग्प्रीग इति
नेन्ते प्रीणयति । पक्षे प्रयते प्रयति ॥

अथ जान्तावनिर्गौ च ॥

111 युञ्जिच् समाधौ । समाधिश्चित्तवृत्तिनिरोध । युज्यते युयुजे । अनु-
स्वारेच्चाच्चेः योक्ता योक्तुम् । कुप्यभिव्येति क्यपि निपातान्त् युज्यतेनेनेति युग्
वाहनम् । ध्यणि योग्यमन्यत् । कर्मणोणि न्यङ्कादीति गत्वे गौयोग । ध्यणि निष्ठा-
युज इति गत्वाभावे नियोक्तु शक्य नियोज्यम् प्रयोज्यम् । नाम्युपान्त्येति के न्यङ्
द्वेति गत्वे युगम् सयुगम् । किपि युञ्ज इत्यत्र युनक्तेर्महणापान्ताभावे युञ्ज युञ्जौ
युञ्ज अधयुञ् । अस्यापि नोत् इत्यन्ये युञ् युञ्जौ युञ्ज । गयर्थाकर्मकेति
कर्त्तरि क्ते कुशलायुक्तेति वा समभ्याम् आयुक्तो देवार्चायाम् देवार्चाया वा ।
युजभुजेति धिनणि योगशीलो योगी । मीढाविति करणे ऋन्ति योक्तुम् । ध्वि
योग । आपारेन्ति योजनम् । णौ गिरेत्तीयते योजना । तुत्सपदेति विपि यु
जमापता मुनय । उणादी युयुजीति किन्याने युजात् मारयि २७७ । णि
युजेर्ग ेति किति भे युग्मम् ३४८ । युङ्गी योणे । युङ्गे युक्ति । युजात् मप
र्णे । युजादेरिति वा णिप्रि योजयति योजति ॥

112 मृञ्जिच् विमर्ग । षटिण इत्यात्मनेपत् सज्यते गाग षेव । कर्मकर्त्तरी
कथाताविति क्ये सज्यते माला स्वयमत्र । मछजे । अनुस्वारेच्चाच्चेः अ एजिद्व
इत्यति सटा । सट्ट सान । पाणिसमसाभ्यामिति क्यवपनादे ध्यणि पाणिसमसा
समससर्गा रज्जु । सविरिति णिप्रिण मसर्गशील मसर्गा विमर्गा । ध्वि वि
सर्ग । तुत्सपदेति वगाग किपि ऋन्तिमिञ्जिति निष्णादृत्तो ग्य एक । श्र्याभ्य
इति क्तौ मन्ति । उणादी म्यदिनजिभ्या मिधरज्जौ चन्त्यु रज्जु १११ ।
मजत् विमर्गे । मृजति ॥

अथ तान्तः सेद् च ॥

113. वृत्तूच्चि वरणे । वृत्यते ववृते वर्तिर्ता । ऊदित्वात् च्चि येद् वृत्त्या वर्तित्वा । वेद्त्वात् च्चयोर्नेद् वृत्तः वृत्तवान् । वृत्तूद् वर्तने इत्यस्यैव वरणे दिवादित्वं विधीयते । तेन वरणेद्युतादित्वाद्दुद्गद्योद्यतन्यां वृद्ध्यः स्यसनोरिति वात्मनेपदं नास्ति । अवर्तिष्ट वर्तिष्यते अवर्तिष्यत विवर्तिषते । वरणादन्यत्र तु अवृतत् वर्त्स्यति अवर्त्स्यदित्यपि भवति । अन्ये तु वा वृत्तूच्चि वरणे इत्यधीयते वरणे दिवादित्वं वा प्रतिपन्नाः । तन्मते वरणेपि पक्षे शक्ति वर्तते । दुद्गद्य इत्यद्यतन्यां वात्मनेपदे अवर्तिष्ट । पक्षे शेषात्परस्माथिति परस्मैपदे द्युताद्याडि अवृतत् । वृद्ध्यः स्यसनोरिति वात्मनेपदे वर्तिष्यते । शेषात्परस्माथिति परस्मैपदे न वृद्ध्य इतीडभावे वर्त्स्यति । सनि विवर्तिषते । पक्षे प्राग्वदिति परस्मैपदे विवृत्सति । केचित्तु वाशब्दादिरनेकस्वरोयं धातुरित्याहुः वावृत्यते ।

ततो वावृत्यमाना सा ॥

अथ दान्तास्त्रयोनिटश्च ॥

114. पदिच् गतौ । गतिर्यानं ज्ञानं च । पद्यते । नेङ्गोदेति नेर्णत्ये प्राणिपद्यते । प्रपदे । चिच् ते पदस्तलुक् च उदपादि भैक्षम् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् पचा संपन्नः । यडि वञ्चस्त्रसेति पूर्वस्य नीः आपनीपद्यते । सनि रभलभेति स्वरस्येति द्वित्वाभावे च प्रपिस्तते । लपपतेत्युकाणि उपपादशील उपपादुकः । भृपाक्रोधेत्यने पदनो धर्मस्य । पदएजेति कर्तरि घञि पादः । समजेति क्यपि निपद्या वर्षादयः । कृबि इत्यालि पदम् । क्रुत्संपदेति क्पि सपद् प्रतिपद् । धिशपनपदेति णमि गेहानुप्रपादमास्ते गेहं गेहमनुप्रपादम् । जातेः संपदा चेति स्साति सर्वं शस्त्रमभिसात्संपद्यते । उणादौ अर्तारिति मे पद्यम् ३३८ । भीवृधीति रे पत्रो ममः ३८७ । ष्विडिचीति दौ निपातनात् पदविः । डशाम् पदवी मार्गः [७०६] । मुजेति ती पत्तिः ६४६ । कतिपदीति गिडूः प्राडूः ८३६ । कपि पाडुका । पदणि गतौ । अदन्तः । उपपद्यते ॥

115. विदिच् सत्तायाम् । सत्ता भावः । विद्यते विधिदे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् वेत्ता वित्तः । किंकिलास्त्यर्थयोर्भविष्यन्ती अस्ति नाम विद्यते नाम तत्र भवान्परद्वारान्प्रकरिष्यते नावकल्पयामि न श्रद्धे । शकधृषेति तुमि विषते भोक्तुम् । विदक् ज्ञाने । वेत्ति विदितः । विद्वंती तामे । विन्दते विन्दति वित्तः । विचं धनं प्रतीतं च । विदिप् विचारणे । विन्दते । ऋद्दीनि या क्तयोस्तस्य ग्रन्थे वित्तम् विद्यम् । धराह ।

वेत्तेर्विदित विन्त्तेर्विन्न वित्त च विश्वतोर्विन्नम् ।

वित्त धने प्रतीते च विन्दतेर्विन्नमन्यत्र ॥

विदिण् चेतनाख्याननिवासेषु । वेदयते ॥

116 खिदिच् दैन्ये । खिद्यते खिदिदे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् खेत्ता खिन्न ।
खिदन् परिघाते । खिन्दति । खिदिप् दैन्ये । खिन्त्ते ॥

अथ धान्तास्त्रयोनिन्ध ॥

117 युधिच् सप्रहारे । सप्रहारो हननम् । युध्यते युयुधे । अनुस्वारेच्चाच्चेद्
योद्धा युद्ध । णौ फलवत्कारिणित इत्यात्मनेपदापवादे चल्याहारेति परस्मैपदे
बोधयति काष्ठ नैत्र । नाम्युपान्त्येति के युध । सहराजेति कनिषि सहयुद्धयान्
सहयुध्या राजयुध्या । स्वादिभ्य इति के आयुध्यन्तेनेन आयुधम् । शासूयुधीणि
सलपरादेने दुर्योधन सुयोधन । आधारेनटि आयोधनम् ॥

118 अनो रुधिच् कामे । काम इच्छा । अनुपूर्वो रुधि कामे दिवादि ।
अनुरुध्यते अनुरुधे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् अनुरोद्धा अनुरुद्ध । समनुवीति विनणि
अनुरोधशीलोनुरोधी । कामादन्यत्र रुधादित्वाद्बुधामिति श्रे अनुरुन्दे अनुरुणादि ।
णौ रोधयति ॥

119 युधि 120 मनिच् ज्ञाते । बुध्यते बुबुधे । दीपजनेति कर्तव्यप-
नन्यात्मनेपदे ते वा थिचि ननुकि च अबोधि । पक्षे धुद्हस्वादिनि सिचो लुकि
अबुद्ध । अनुस्वारेच्चाच्चेद् बोद्धा । ज्ञानेच्छेति सति के राज्ञा बुद्ध । णौ फलवत्क-
र्तव्यपीणित इत्यात्मनेपदापवादे चल्याहारार्थेति परस्मैपदे बोधयति पद्म रधि ।
नाम्युपान्त्येति वे युध । अजातेरिति णिनि प्रतिबोधशील प्रतिबोधी । गम्यादि-
त्याइत्स्यति साधु । उणादी जीण्शीदीति किति ने बुध्ने मूल रुद्रथ २६१ ।
युयुजीति कित्यने बुधात सूरि २७७ । किलिपिनीत्यौ बोधिस्तत्त्वज्ञानम् ६०८ ।
बुध्ण् बोधने । बोधते बोधति अबुधन् । बुध अजगमने । बोधति ॥

अथ नान्तास्त्रयो मनिवर्जा सेन्ध ॥

120 मनि । मन्यते । मन्यस्येत्यतिक्रान्ते कर्मणि वा चतुर्थ्याम् न न्ना
तृणाय मन्ये न त्वा तृण मये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् मन्ता । यमिरमीति नो लुकि
मत्वा । ज्ञानेच्छेति मनि के राज्ञा मत । मन्याणिण् क्यद्मातिनि पुवच्चे दर्श-
नीयमानी भार्याया । कर्तुं तदश पदुमात्मान मन्यते पदुमन्य । परत स्त्रीति
पुस्त्वापवादे खिनीति इत्ये पदुमन्या । पक्षे मन्पोषशाटे इति णिनि पदुमानी ।
समजेति क्यपि मन्था ककान्कामिरा । मन्थाया अयत्र स्त्रिया च्ची मति ।

उणादौ कीचकपेचकेत्यके निपातनात् मेनका ३३ । मनेर्मत्मातौ चेत्यङ्गे मतङ्गः
मातङ्गश्च हस्ती १०० । शाशपीति दे मन्दः २३७ । मनेरुदेतौ चास्य वेल्यौ मुनिः ।
मेनिः संकल्पः । मनिर्धूमवर्तिः ६१२ । भृमृत्रित्युः मनुः ७१६ । मनिजनिभ्यां
धतौ चेत्युः मधु ७२१ । कृसिकमीति तुनि मन्तुरागः ७७३ । यजिशुन्धीति युः मन्युः
८०१ । असित्यसि मनः ९९२ । रुद्यर्तित्युसि मनुः प्रजापतिः ९९७ । मांसमिति
तु मानेर्मावावदीति से ९६४ । मठर इत्यपि मठतेर्काष्ठिचटीत्यरे ३९७ । मनूयि
बोधने । मनुते । मनिष् सन्धे । मानयते । अलि मानः ॥

121. अनिच् प्राणने । अन्यते । अस्यादेरिति पूर्वस्यात्वे आने । अनिता
अनितः । णान्तोयमित्येके अप्यते आणे । अन थसक् प्राणने । अनिति । द्वित्वे-
प्यन्तेपीति णत्वे प्राणिति ॥

122. जनैचि प्रादुर्भावे । प्रादुर्भाव उत्पत्तिः । जा ज्ञेति जादेशे जायते ।
गमहनेत्यङ्गुकि जज्ञे । दीपजनेत्यद्यतन्याः कर्तृविहिते ते वा बिचि न जनेति वृद्ध-
भावे अजनि । पक्षे सिचि अजनिट । णौ कगेवन्विति ह्रस्वे जनयति । ये न वेति
क्विडति वात्वे जायते जन्यते जाजायते जञ्जन्यते । जनिता । णावीगित इति फल-
वत्कर्तर्यात्मनेपदापवादे चल्याहारार्थेति परस्मैपदे जनयति धर्मम् । करणे षञ्चि
अभिजनो गोत्रम् । ऐदिच्चात् क्तयोर्नेट् गत्यर्थार्कर्मकेति वा कर्तरि क्ते आः खनी-
त्यात्वे जातः जातवान् । पक्षे भावे क्ते जातं चैत्रेण । साप्यादपि श्लिपशीडिति क्ते
अनुजातो माणवको माणविकाम् । पक्षे कर्मणि क्ते अनुजाता माणविका माणवकोन ।
भव्यगेयेति निपातनाद्वा कर्तरि घ्यणि जन्यश्चैत्रः । पक्षे भावे जन्यं चैत्रेण । अचि
जनः । वन्द्याद् पञ्चमस्य विजावा । अनोर्जनेर्डः छ्यनुजः । सप्तम्याः मन्दुरे जातः
मन्दुरजः । अजातेः पञ्चम्याः मुण्डजं भयम् । क्वचिदिति डे अनूजः प्रजाः पूर्वजः ।
भ्राज्यलमितीष्णौ प्रजानिष्णुः । क्तौ जातिः । अनटि जायतेस्यामपत्यमिति जन-
नी । उणादौ दृक्कुञ्जित्येके जनकः २७ । स्यर्णिति वे जङ्घा १०९ । नञिनतीति
टे नो लुकि च जटा १३९ । जनिपणीति टे दीर्घे च जाण्टः पक्षी १४० ।
ऋदिजनीति किति ये ये न वेति वात्वे जाया । जन्यं रणः ३६१ । जठरक-
करेत्यरे निपातनात् जठरम् ४०३ । पदिपटीति इः जनिरुत्पादः ६०७ । कृवा-
पाजीत्युणि जानु । जानीति निर्देशाद्द्विः १ । मनिजनिभ्यां धतौ चेत्युः जतु ७२१ ।
कृसीति तुनि जन्तुः ७७३ । हपिपुपीति णाविल्लुः जनयिल्लुः पिता ७९७ ।
यजिशुन्धीति युः जन्तुर्मम प्राणी च ८०१ । जनिदनीति रौ तादेशे च जतु व-

क्षौंससंधिः ८०९ । कमिजनिभ्यां बूः जम्बूः ८४७ । मनिति मनि जन्म ९११ ।
 ख्यार्ताल्युसि जनुः जनुपी जन्म ९९७ ॥

अथ पान्तौ ॥

123. दीपैचि दीपौ । दीप्यते । कर्तर्यञ्चतन्यास्ते दीपजनेति वा विनि तलु-
 कि च अदीपि अदीपिट । दिदीपे । णौ डे भ्राजभासेति घोपान्त्यह्रस्वे अदीदि-
 पत् अदिदीपत् । दीपिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेट् दीप्तः दीप्तवान् । नाम्युपान्त्येति
 के दीपः प्रदीपः । स्प्यजसेति रे दीपनशीलो दीप्तः । इडित इत्यने न णिद्येति
 निपिडे तृनि दीपिता । क्तौ दीप्तिः ॥

124. तर्पिच् ऐश्वर्ये वा । तपं धूप संतापे इत्यस्यैवैश्वर्ये दिवादित्वमात्मने-
 पदं च वा विधीयते । तप्यते तेपे । अनुस्यारेच्वाच्चेट् तप्ता तप्तः । पक्षे ऐश्वर्येपि
 भ्यादित्वात् प्रतपति प्रतताप । नन्द्याचने प्रतपनः । द्विपंतपेति खे निपातनात्
 परंतपः । एके तु तर्पिच् ऐश्वर्ये इति षात्वन्तर दिवादिमाहुः । अन्ये तु भ्यादेरेवैश्वर्ये
 संतापे च श्यात्मनेपदे वेच्छन्ति । ब्रमिलास्तु पतोर्विपर्ययेण तर्पिच् ऐश्वर्ये वेति पेटुः ।
 भ्यादेरेव पतू गतावित्यस्यैश्वर्ये पक्षे दिवादित्वमात्मनेपदित्यं च समुदितं भवतीत्यर्थः ।
 पत्यते अपतिट पतिप्यते । पक्षे ऐश्वर्येपि भ्यादित्वात् पतति । ऋदिच्वात् अपतत् ।
 पतिप्यति । ऐश्वर्यादन्यत्र पतति अपतदित्याद्येन भवति ॥

अथ रान्ता अटौ सेटश्च ॥

125. पूरैचि आप्यायने । आप्यायनं वृद्धिः । पूर्यते पुपुरे । दीपजनेति कर्तरि
 वा विनि अपूरि अपूरिट । पूरिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेट् पूर्णः पूर्णवान् । णौ
 दान्तज्ञान्तेति क्ते वा निपातनात् पूर्णः पूरितः । इडित इत्यने पूरणशीलः पूरणः ।
 चर्मोदरादिति णमि चर्मपूर ददाति उग्रपूरं भुङ्क्ते । वृष्टिमाने ऊतुक् चास्य वा
 गोष्पदपूरं वृष्टौ मेघः गोष्पदप्रम् । ऊर्ध्वत्पूः शुभः ऊर्ध्वपूरं पूर्णः ॥

126. धूरैड् 127. जूरैचि जरायान् । जरा घयोऽग्निः । धूर्यते जुधुरे पू-
 रिता । ऐदिच्वात् क्योर्नेट् रदादिति क्योन्मस्य नत्पे धूर्णः धूर्णवान् ॥

127. जूरै । जूर्यते जूरिणा । ऐदिच्वात् क्योर्नेट् जूर्णः जूर्णवान् ॥

128. धूरैड् 129 गूरैचि गतौ । धूर्यते गूर्यते दुधुरे जुगुरे धुग्नि गृग्नि ।
 ऐदिच्वात् क्योर्नेट् धूर्णः धूर्णवान् गूर्णः गूर्णवान् । शुत्संपदेति क्विपि धूर्यते इति
 धुः । उणादौ मुदिपूरिभ्यां टिङ्ग्री चान्तावित्यने गूर्णरः ४०४ ॥

130. शूरैचि स्तम्भे । तालव्यादिः । शूर्यते ।

शुशुरेरिशिरः शरैः ॥

शुरिता । ऐदिच्वात् ऋयोर्नेट् शूर्णः शूर्णवान् । नाम्युपान्त्येति के शूरः ॥

131. तूरैचि त्वरायाम् । गतित्वरायामित्यन्थे । तूर्यते तुतूरे तूरिता । ऐदिच्वात् ऋयोर्नेट् तूर्णः तूर्णवान् । ध्यणि तूर्यम् । नाम्युपान्त्येति के तूरम् । इडित इत्यने तूर-
णश्लिस्तूरणः । उणादौ कावावीति णौ तूर्णिस्त्वरा ६३४ ॥ घूरादयो हिंसायां च ।
घूरादयः पडपि हिंसायां चकागद्ययापथमुक्तेषु जरादिषु । तान्येवोदाहरणानि ॥

132. चूरैचि दाहे । चूर्यते चुचूरे चूरिता । ऐदिच्वात् ऋयोर्नेट् चूर्णः चूर्ण-
वान् । उणादौ कावावीति णौ चूर्णिर्चूर्तिः ६३४ ॥

अथ शान्ताश्रुत्वारो लिङ्शिचूर्णाः सेटश्च ॥

133. क्लिशिच् उपतापे । क्लिश्यते ।

परार्ये क्लिश्यतः सत [:] ॥

इति तु लक्ष्यम् । चिक्लिशे क्लेशिता । ष्ट्क्लिशिभ्य इति ऋक्कासु वेट् क्लिष्टः क्लिशितः
क्लिष्टवान् क्लिशितवान् क्लिष्ट्वा । क्षुभक्लिशेति क्लिच्चे क्लिशित्वा । निन्दहिंसेति णके
क्लेशकः । उणादौ क्लिशः के चेति शे क्लेशः ५३० । कोनाश इति तु कनेरी चात्
इत्याशे कनतेः ५३४ । किशोर इत्यपि कोरचोरेति निपातनादोरे कृशेः ४३४ ।
क्लिशौश्च विबाधने । क्लिभ्राति ॥

134. लिशिच् अल्पत्वे । लिश्यते लिलिशे । अनुस्वारेच्चावेट् लेष्टा लिष्टः ।
नाम्युपान्त्येति के लिशः । घञि लेशः । लिशन्तु गतौ । लिशति ॥

135. काशिच् दीप्तौ । काश्यते चकाशे काशिता काशितः । णौ डे उपा-
न्त्यस्येति ह्रस्वे अचीकशत् । ऋदिदयमित्येके । तन्मते ह्रस्वाभावे अचकाशत् । अचि
नामिनः काशे इति दीर्घे नीकाशः प्रतीकाशः । संकाशः । पञि अवकाशः काशः ।
उणादौ वनिकणीति डे काटम् १६२ । काशृद् दीप्तौ । काशते ॥

136. वाशिच् शम्भे । वाश्यते ववाशे काकः । वाशिता वाशितम् । णौ
डे अवीवशत् । ऋदिदयमित्येके । नेषां ह्रस्वाभावे अववाशत् । केट इत्यः वा-
शा । नाम्नि पुंसि चेति णके याशिका । णौ नन्याद्यने वाशनः । उणादौ वाश्य-
सीत्युरे वाशुरः ४२३ ॥

अथोभयपदिषु कान्तोनिट् च ॥

137. शर्कीच् मर्पणे । मर्पणं क्षमा । ईगित इति फलवत्कर्तर्यात्मनेपदे शक्यते । फलवतोऽन्यत्र शेषादिति परस्मैपदे शक्यति । शोके शशाक अशक्त अशाक्षीत् । अनुस्वारेच्चाच्च्द् शक्ता शक्तुम् शक्तः शक्तवान् । शकः कर्मणीति कर्मणि क्ते वा नेट् शकितः शक्तो वा घटः कर्तुं नैत्रेण । सनि रभलभेति स्व-रस्येत्वे द्वित्वाभावे च शिक्षते शिक्षति । शकितकीति ये शक्यम् । अचि शकः । वनि शका । णस्यरेति ङ्यां नो रत्ये च शकरी । क्तौ शक्तिः । बाहुलका-ह्वभि शक्यतेनेनेति भोक्तुं शकम् । शकधृषेति तुमि शक्यते भोक्तुम् । उणादौ दिव्यवीत्यटे शकटम् १४२ । कृशरुदाव्विरोटः शकोटो वाहुः १६० । शकेरन्तः शकुन्तः २२३ । यम्यर्गात्युने शकुनः २८८ । भीयृपीति रे शक्रः ३८७ । जठरक्रकरेत्यरे करिशकरो लस्तिमल्लः [४०३] । शामा-श्येति ले शक्ने मधुरवाक् ४६२ । मृदिकन्दीत्यले शकलम् ४६५ । शकेरन्तिः शकुन्तिः ६६६ । शकेरानिः शकुनिः ६८४ । कृषिपशकिभ्यामटिः शकटिः ६३० । शक ऋत् शकृत् ८९१ । अनीदयं मर्पणे इयविकरणोर्थान्तरे तु भ्रुविकरणः स्वा-दिपठित एवेत्येके शक्यति मृष्यते इत्यर्थः । पुष्यादिच्चादटि अशकत् । मर्पणाद-न्यत्र श्री शक्नोति । र्ददिच्चादटि अशकत् । अन्ये तु शक विभाषितो मर्पणे इति पठन्ति व्याचक्षते च मर्पणे शक्नोतेः परस्मैपद इये विकल्प्यतेऽटिटी च शक्यते शक्यति अशकीत् अशकन् शक्ता शकिता । अन्यत्र शक्नोति अशकन् शक्ता ॥

अथ पान्तोनिद् च ॥

140. शर्षीच् आक्रोशे । शप्यते शप्यति शेषे शशाप । अनुस्वारेच्चाच्चेद्
शप्ता शप्त्वा शप्तः । घञि शापः । उणादौ शाशपीति दे शब्दः २३७ । शर्षी
आक्रोशे । शपते शपति ॥

अथ पान्तः सेद् च ॥

141. मृषीच् तितिक्षायाम् । तितिक्षा क्षमा । मृष्यते मृष्यति । फलवत्कर्तर्यपि
परैर्मृषश्चेति परस्मैपदे परिमृष्यति । ममृषे ममर्ष मर्षिता । ऋचृपेति ऋक्त्वा वा
किच्चे मृषित्वा मर्षित्वा । मृषः क्षान्ताविति ऋयोः किच्चाभावे मर्षितः मर्षितवान् ।
क्षान्तेरन्यत्र धातूनामनेकार्थत्वाद्भ्रूणणादिषु किच्चे मृषितः मृषितवान् । नन्द्याद्यने
मर्षणः । शासूयुधीति खलपवादेने दुर्मर्षणः । मृषू सहने च । मर्षति । मृषण्
क्षान्तावदन्तः मृषयति । मृषिण् तितिक्षायाम् । युजादेरिति वा णिञि मर्षयति मर्षते ॥

अथ हान्तोनिद् च ॥

142. णर्हीच् बन्धने । पाठे इति ने नह्यते नह्यति । णोपदेशत्वाद्दुरुपसर्गेति
पत्वे प्रणह्यते । यावाप्योरिति पिर्वा अपिनह्यते पिनह्यते । नेहे ननाह । अनुस्वारे-
च्चाच्चेद् नहाहोरिति हस्य धे नह्ना संनह्ः । घञि संनाह । नीदाविति ऋटि नह्री ।
क्रुत्संपदेति किपि गतिकारकस्येति दीर्घे उपनह्यते उपानत् । उणादौ ऋपृनहीत्युपे
नहुषो राजा ५५७ । नहेर्भ चेति णिदिः नाभिः ६२१ । नभ इति तु नभ्यतेरसि
९५२ । नख इत्यपि नास्य खमस्तीति बहुव्रीहौ । नखादित्वादद्भावे ४.८७ ॥

इत्याचार्यश्रीहैमचन्द्रविरचिते स्वोपज्ञधातुपारायणे चिह्निवादिगणः

इयविकरणः सपूर्णः ॥

अथ स्वादयो वर्णक्रमेण निर्दिश्यन्ते । तत्रापि प्रसिद्धयनुरोधेनादौ

1 पुगट् अभिषवे । अभिषव क्लेदन सधानाख्य पीडनमन्थने वा । ष स इति से गित्त्वात्फलवत्कर्तरीगित इत्यात्मनेपदे स्वादे श्रुरिति श्रो मुनुते । फलव-
तोन्वत्र शेषादिति पदसमैपदे उश्रोरिति गुणे मुनोति । उपसर्गात्सुगिति पत्वे अभिपु-
णोति । अङ्घ्र्यवायेपि अभ्यपुणोत् । अङ्घ्रित्वे इत्युक्ते पूर्वस्य पत्वाभावे उत्तरस्य तु
पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्योति पत्वे अभिसुपुषे अभिसुपाव । सुग स्यसनोरिति पत्वप्र-
तिषेधे अभिसोप्यते । सनि क्तिपि अभिसुसू । णिस्तोरेवेति नियमात्पत्वाभावे अभि-
सुसृपति । वम्यविति वेति त्रोलुकि सुन्ध सुनुव सुन्म मुनुम । अनुस्वारेच्चाक्षेद
सोता सुत सुतवान् । धूगसुस्तोरिति सिचीन् असायीत् । आत्मनेपदे त्विडभावे असोट ।
आसुद्व्यति यापवादे प्यणि आसाश्र्यम् । मचाय्यकुण्डपाय्येति प्यणि निपातनात् राज्ञा
सोतथ्यो राजा वा सुयनेस्मिन्निति राजसूय क्रतु । सोमात्सुग इति भूने क्तिपि सोमसृत् ।
सुयजो दूनिप् सुतवान् सुत्या । णस्वराद्योपेति ङ्या नो रत्ते ऽ सुत्यरी । सुगद्विषेत्पृथग्नि
सुन्यन्तो यजमाना । समिणेति क्त्ववपवादे चै आसृति । समजेति क्त्वपि सुत्या ।
उणादौ त्रिपुपीति क्तिनि के मुको निरामय २२ । सुसितानितुसेर्दधिभ वीति
क्तिनि ते सुत सृत २०३ । यृतुकुसुभ्यो नोन्नथेति दे सुन्दो दैत्य २६० ।
सोरु वेति ने मुना घातस्थानम् २६३ । प्यनिरन्तीत्यने मथन २६९ २७४ ।
युमुक्ति पे उत्थे ष सृप २९७ । अर्तारिति मे सोम ३३८ । क्त्वयमीति
क्तिनि रे मुर मुरा ३८८ । मु प्रसपैभर्ययो । मथति । पुर् प्रमवैभर्ययो ।
सौति । त्रिष्य म्यादित्यशापनार्ध मर्यत्र श्रेयम् ॥

अयेदन्नाभत्यारोनिम्भ ॥

3. शिंण्ड् निशाने । निशानं तनूकरणम् । शिनुते शिनोति शिश्ये शिशाय । अनुस्वारेच्चाच्चेद् शेता शितः ॥

4. झुर्मिण्ड् प्रक्षेपणे । मिनुते मिनोति प्रमिनोति मिम्ये मिमाय । अनुस्वारेच्चाच्चेद् मितः । यवाक्किडति मिग्मीग इत्यात्वे निमाय प्रमाता । खलचलि तु नात्वम् दुर्मयः मयः प्रमयः । सनि मिमीमेति स्वरस्येत्वं द्वित्वाभावश्च प्रमित्सते प्रमित्सति । झित्वाच्चिमाकि मानेन निर्वृत्तं मित्रिमम् । उणादौ मिगः खलश्चैच्च मेखला । चात्कले मेकल ऋषिः ४९७ । भिवहीति वा णिदुः मायुः पित्तम् । बाहुलकान्नात्वम् मयुः किंनरः ७२६ ॥

5. चिंण्ड् चयने । चिनुते चिनोति । नेर्इमादेति नेर्णत्वे प्रणिचिनुते । सन्प-रोक्षयोधेः किर्वेति वा कित्वे चिकीपति चिन्वीपति चिक्ये चिच्ये । अनुस्वारेच्चाच्चेद् चेता चितः आचितम् । णौ चिस्फुरोरिति वात्योर्तेरीति पौ उच्चापयति उच्चापयति । संचाय्येति प्यणि निपातनात् संचाय्यः क्रतुः । य एच्चेति ये संचियमन्यत् । धाप्यापाप्येति निपातनात् निकाय्यो निवासः । निचेयोन्यः । परिचाय्योपचाय्येति निपातनात् परिचाय्योभिः । एवमुपचाय्यश्चित्यः । परिचैयः उपचैयः चैयश्चान्यः । अमिचित्येति भावे क्यपि निपातनात् अग्नेधयनममिचित्या । अग्नेधेरिति क्विपि अमिचित् । कर्मण्यग्न्यर्थे श्येन इय चीयते स्म श्येनचित् रयचक्रचित् । हस्तप्राप्ये इत्यलपवादे घञि पुष्पप्रचायः । चितिदेहेति घञि आकायमग्निं चिन्वीत कायः निकायः गोमयानिकायः । सधेनूर्ध्वे साधुनिकायः । सोर्ध्वे तु युवर्गेत्यलि सुकरनिचयः । स्त्रियां क्तौ चितिः । उणादौ चिगीति रे दीर्घे च चीरम् ३९२ । चिमिदीति किति च्चे निचम् चित्रा ४५४ । केचित्तु चिण्ण् चये इति चुरादौ पठन्ति तस्य च घटादित्यं चिस्फुरोर्न घेत्यात्वाभावं चेच्छन्ति । तन्मते नययति । आरयमप्यन्ये चापयति । णिजभावे तु चयते चयति ॥

अयोदन्तः सेद् च ॥

6. धूण्ड् कम्पने । धुनुते धुनोति दुधुधे दुधाय । धयि म्कसृमितीटि दुध-विय । धुगौदित इति घेद् धोता धयिता । सिधि धुग्मुस्लोर्दितीटि अधाधीत् । भात्मनेपदे तु घेटि अधोऽट अधविट । णौ धुग्नीग इति ने विधूनयति । तूधु-स्थितीच्चे धूयतेनेनेति धयित्रमित्येके । घेद्व्यान् क्तयोर्नेद् अवधूतः धूतः धूतवान् । युवर्गेत्याति धवः । उणादौ धुधून्दीति कित्यके शिपकादित्यादित्याभावे धुयकावप-

नविशेषः २९ । धिलिभिलीति किति मे धूमः ३४० । कृधूननीति किति सरे
धूसरः ४४० । उदन्तोनिट् चायमित्यन्ये । धुनुते धुनोति धोता विधुनः । धृन्
विधूनने । धुवति । धूग्श् कम्पने । धुनीते धुनाति । धृग्श् कम्पने । धूनयति ।
णिजभावे धवते धवति ॥

अथ ऋदन्ताखयो घृग्वर्जा अनिटश्च ॥

7. स्तृग्द् आच्छादने । स्तृणुते स्तृणोति । संयोगादिति गुणे तस्तरे तस्तरः ।
क्ये क्ययडिति गुणे आस्तर्यते । यडि तास्तर्यते । अनुस्वारेच्चाच्चेट् स्तर्ता विसृतः ।
विस्तीर्ण इति तु स्तृणातेः ॥

8. कृग्द् हिंसायाम् । कृणुते कृणोति चक्रे चकार । अनुस्वारेच्चाच्चेट् कर्ता
कृतः । डुकृग् करणे । करोति करति ॥

9. वृग्द् वरणे । वृणुते वृणोति वघ्रे ववार । यवि ऋन्नितीटि ववरिय । स्कृ-
वित्यन्नास्य वर्जनादिडभावे ववृन् ववृम् । वृतो न वेनीटो वा दीर्घे प्रावरिता प्रावरीता ।
आशिपि सिचपरस्मैपदे च दीर्घाभावे प्रावरिपीट् प्रावरिटाट् । इट् सिजाशिपोरिति
वेटि प्रावरिट् प्रावरीट् प्रावृत प्रावरिपीट् । सनीवृधेति वेट् विवरिपति विवरीपति
वुवृपति । ऋवर्णाभीति किति नेट् वृत्वा वृतः धृतघान् । कर्मणोणि घञ्युपसर्गस्येति
बाहुलकाद्दीर्घे कुचं वृणोति कृचवारः । वर्योपसर्गस्येति निपातनाथे वर्यमुपेयं
चेत् । खी वर्या । अन्यस्तु इवृगिति यद्यपि वृत्यः । बाहुलकाद् घ्यणि ष्यन्ताद्वा ये
वार्यम् । भृवृजीति खे पतिवरा कन्या । युवर्णेत्यलि वरः । नेवृरिति घभि नीवारो
शीहिः । धृगो वखे इति घालि प्रवरः । पक्षे घभि घञ्युपसर्गस्येति दीर्घे प्रावारः ।
उणादौ विभिपुपीति किति के वृरुः २२ । जृकृन्नित्यण्डे वरण्ड इक्ष्वादिसंचयः
१७३ । तृकृन्नित्यणे वरणो वृक्षः १८७ । कृगृन्निति वरटि वर्यरः कुञ्चितः केद्रः
४४१ । वृग्नक्षीत्यत्रे वरत्रा ४५६ । ष्यन्तात्स्वरेभ्य इत्यै वारिर्गजघ्नणमर्ता ।
यदि जलम् ६०६ । अजित्येति णौ वर्णुर्हृदः ७६८ । वार्द्धाराविति निपातनात्
किपि वार्जलम् ९४४ । वरूय इति तु जृवृभ्यामूय इत्युये वृणातेः २३६ । वर्ण
इत्यपि इणुर्धिशेति णे वृणातेः १८२ ॥

अथ परस्मैपदधिदन्तोनिट् च ॥

10. हिंद् गानेवृद्धयोः । शेषाडिति परस्मैपदे ङिनोति । अद्रुगणगोनि णत्वे
प्रहिणोति । अट्टे ङिति हो षे प्रजिषाय । णि निरीपति । याडि जेषीयते । डे

तु घाभावे प्राजीहयत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् हेता प्रहितः । सातिहेतीति क्तौ निपातनान्
हेतिः । अच्यलि वा हयः । गौरादित्वाद् ड्याम् इय्यश्वा । उणादौ घुयुहीति किति
के दीर्घे च ङीकः पक्षी २४ । क्षुहिभ्यां वेति घा किति मे हिमम् हेमम् ३४१ ।
मनि हेम ९११ । कृत्तिकमीति तुनि हेतुः ७७३ ॥

अथोदन्तावनिटौ च ॥

11. श्रुंद् भ्रवणे । गतावित्यन्ये । भ्रौनिकृत्रिति शृः शृणोति । समो गमृच्छीत्या-
त्मनेपदे संशृणोते । कर्मणि तु सति परस्मैपदे संशृणोति हितम् । शुभाव । स्कृष्ट-
त्रित्यत्र भ्रोर्वर्जनादिडभावे शुभ्रोय । सनि भ्रुवोनाडित्यात्मनेपदे शुभ्रपते धर्मम् ।
आडप्रतेस्तु परस्मैपदे आशुभ्रपति प्रतिशुभ्रपति । प्रत्याडः भ्रुवेति चतुर्थ्याम् मैत्राय
प्रतिशृणोति मैत्रायाशृणोति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् भ्रोता भ्रुतः भ्रुतवान् । णौ सनि
भ्रुस्तुङ्घ्रिति पूर्वस्थानो वेत्वे शिभ्रावयिपति शुभ्रावयिपति । डेसमानलोपे इति स-
न्वद्भावे अशिभ्रयत् अशुभवत् । महादिभ्य इति णिनि भ्रावी । गणनिपात-
नाड्रस्वे भ्रवीत्येके । भ्रुसदेति भ्रुतमात्रे वा परोक्ष्वा शुभाव । पत्ते अभ्रोपीत्
अशृणोत् । तत्र कस्मिन्ति क्सौ शुभ्रान् । विपूर्णात् क्षुभ्रोरिति घञि विभ्रावः ।
भ्रवादिभ्य इति क्तौ भ्रुयतेनयेति भ्रुतिः । करणेनटि भ्रवणं कर्णः । उणादौ तृकृभि-
त्यगे भ्रवणोभ्रत्यः कर्णश्च १८७ । ह्रयामेति त्रे भ्रोत्रम् ४५१ । कावार्थीति णौ
भ्राणिः ६३४ । असित्यसि भ्रवः विभ्रवाः [९५२] ॥

12. टुदुंद् उपतापे । दुनोति दुदाय । अनुस्वारेच्चाच्चेद् दोता । दुगोरिति
क्तयोस्तस्य नत्ये ऊत्ये च दूनः दूनवान् । वा ज्वलादीति वा णे दावः । पक्षेति
दवः । द्विच्चादथौ दवयुः । दुं गतौ । दवति ॥

अथ ऋदन्तावनिटौ च ॥

13. पृंद् प्रीती । पृणोति पपार । घञि ऋत इति नेद् पपर्य । अ-
नुस्वारेच्चाच्चेद् पर्ता पृतः । सनि पुपुर्गति । पृक् पालनपूरणयोः । पिपर्ति ॥

14. स्मृद् पालने च । चकारात्प्रीती । जीवनेप्यन्ये । स्मृणोति सस्मार ।
अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्मर्ता स्मर्तुम् । घञि ऋत इति नेद् सस्मर्य । पोपान्त्योपामि-
त्येके । स्पृणोति पस्पार स्पर्ता ॥

अथ कान्तौ ॥

15. श्रुंद् शक्ते । शक्रोति शक्राक शेरुः । ददिच्चादटि अशक्रत् ।
ये तु शक्रतेः पुन्यादित्त्वं प्रतिपद्यास्तेषां पुन्यादित्त्वादेयाटि सिद्धे सदित्त्वमात्मनेप-

देष्यडर्धम् । तेन क्रियाव्यतिहारे इत्यात्मनेपदेडि व्यत्यशक्त । अनुस्वारेच्वाच्चेद्
शक्ष्यति शक्तश्चैवः । शकः कर्मणीति वा नेद् शक्तः शक्तितो वा धर्मः कर्तुं
चैत्रेण । सनि रमलभेति स्वरस्योर्द्वित्वाभावश्च शिक्षति । शको जिज्ञासायामित्या-
त्मनेपदे विद्याः शिक्षते । शकितकीति ये शक्यः । शकधृपेति तुमि शक्रोति
भोक्तुम् । शकीञ् मर्यणे । शक्यते शक्यति ॥

16. तिक 17 तिग 18 पघट् हिंसायाम् । आद्यावास्कन्दनेपीत्येके ।
तिक्रोति तितेक तेकिता । नाम्युपान्त्येति के तिकः ॥

अथ गान्तः सेट् च ॥

17. तिग । तिगोति तितेग तेगिता । नाम्युपान्त्येति के तिगः ॥

अथ धान्तः सेट् च ॥

18. पघ । पः स इति से सघोति ससाघ । षोपदेशत्वाण्णित्स्तोरेवेति पत्वे
सिपावयिपति । अपोपदेशोयमित्येके सिसाघयिपति । तिक तिघ [घ]पघ हिंसायामि-
त्यन्ये पेटुः तिगोति [घ]पघोति ॥

अथ धान्ताख्यः ॥

19. राधं 20. साधंट् संसिद्धौ । ससिद्धिः फलसंपत्तिः । यद्वक्ष्ये इति च-
तुर्थ्याम् मैत्राय राधोति । रराध आरराधुर्गुहम् । यधेत्ववित्परोक्षेति स्वरस्यैत्वे
द्वित्वाभावे च प्रतिरेपुः शत्रुम् । अनुस्वारेच्वाच्चेद् राद्धा राद्धः । सनि राधेर्वपे
इति स्वरस्योर्द्वित्वाभावश्च प्रतिरित्ति । यधादन्यत्र आरिरात्मति गुहम् । मंहादिभ्य
इति णिनि अपरार्थी उपरार्थी । घञि राधः । घञ्युपसर्गस्तेति वा दीर्घे अनुराधाः
अनुराधाः । क्तौ राद्धिः । राधन् वृद्धौ । राध्यति ॥

20. साधं । साधोति ससाध । अपोपदेशत्वात्पत्वाभावे सितात्मनि सिता-
धयिपति । षोपदेशोयमित्येके । तन्मने नाम्यन्तस्येति णित्स्तोरेवेति च पत्वे सिपा-
त्सति सिपाधयिपति । णौ नन्धाद्यने साधनः । उगादौ कृषापार्जात्पुणि माधुः ? ॥

21. ऋधूट् वृद्धौ । ऋधोति । ऋत्पारित्युपसर्गाद्यर्गम्यादि धाधोति पराधोति ।
अनात् इति पुरंस्वात्वे नेन्ने च आनर्ध आनृधनुः । आर्धता । ऊदित्वात् ऋ-
येद् ऋद्धा आर्धत्वा । सनीकृपेति वेद् आर्धधिपति । पक्षे ऋध ईर्त् द्वित्वाभावश्च
ईर्त्सति । वेदत्वात् कयोर्नेद् ऋद्धः ऋद्धवान् । ऋधुन् वृद्धौ । ऋध्यति ॥

अथ पान्तौ ॥

22. आधूट् व्याधौ । आधोति आप । नृदित्वादिटि आपन् । अनुस्वारे-

क्वाच्चेत् आसा । गत्यर्थेति वा कर्तरि क्ते प्राप्तो धर्मम् । पक्षे कर्मणि प्राप्तो धर्मेनेन ।
भावे प्राप्तमनेन । मनि ज्ञाप्य इतीपि द्वित्वाभावे च ईप्सति । यपि वापोरिति णेर्नाथि
प्रापय्य प्राप्य । व्याप्ये क्तेन इति कर्मणि सप्तम्याम् समाप्रमनेन भ्रुवमिनीटादेरिति
समाप्ती भ्रुते । क्तौ प्राप्ति । उगादौ आपोप् चेति दे अच् २३८ । तृभ्रमीत्यावपादेशे
च अपि ६११ । आपोप् चेति तुनि अमु काल ७७६ । आपोप् चेत्यालौ
अपातुर्वायु ८२३ । आपोप् चेति तृ अमा यज्ञ ८६१ । आप क्विप् ह्रस्वभेति
क्विपि आपो जलम् ९३१ । अम्भ इति त्वमेर्भहौ चान्तावित्त्वमेरासि ९६२ ॥

23 तृपट् प्रीणने । क्षुभ्नाद्विष्वाण्णत्वाभावे तृप्नोति तर्ष तर्षिता तर्षित । तृपौच्
प्रीतौ । तृप्यति तृप् ॥

अथ भान्त सेट् च ॥

24 दम्भुट् दम्भे । दम्भोति ददम्भ । दम्भ इति स्वरस्यैत्ये नटुकि द्वित्वाभावे
च देभतु । ये वा देभिय ददम्भिय । दम्भिता । मनीतृधेति वेटि दिदम्भपति ।
पक्षे दम्भोपिप् धीप्न रद्धि धिप्सति धीप्सति । उदिच्छात् क्वि वेट् दम्भ दम्भित्वा ।
वेट्त्वान् क्तयोर्नेट् दम्भ दम्भयान् । क्विपि पदान्ते गडदवादेरित्यादेशतुर्थे विधप्
विधम् । उगादौ ऋज्यजीति किति रे दम्भ ३८८ ॥

अथ वान्तौ सेटौ च ॥

25 कृवुट् किंमाकरणयो । श्रौतिकुधुधिविति क्तादेशे कृणोति कृणुत कृण्वन्ति ।
उदिच्छाप्ते नकृण्य कृण्विता ॥

26 धिद्युट् गतौ । प्रीणनेप्यन्ये । श्रौतिकुधुधिविति प्यादेशे धिनोति धिनुत
धिन्यन्ति । उदिच्छाप्ते दिधिन्य धिन्विता धिन्यितुम् ॥ ये ट्यन्यैरिहाटौ पठिता अट्
व्याप्तौ ट्य घातने क्वसि चिरि जिरि वास टु रिसायामित्युदाहताथ अट्टोति ट्-
प्रोति ऋदगोति । केचित्तु क्वसि छिन्दन्ति कृणोति क्षिगोति । चिरिगोति जिग्णो
सीति नेनैकिकता इत्यस्माभिष्टपेभिता ॥

अथ पान्त सेट् च ॥

27 त्रिधृयाट् प्रागन्थे । धृणोति दधर्ष धर्षिता । धृयदास प्रगन्थे इति
क्तयोर्नेट् धृट् धृटयान् । अदिच्छात्त्र ज्ञानेच्छेति मति च् । प्रागन्थार्यान्व्यञ्जे
न टीटिति किच्छाभायाद्गुणे धर्षित धायतयान् । आदिच्छात्त्र या भायारम्भे इति
या नेट् धृयमनेन धर्षितमनेन प्रधत् प्रधायत । क्विपि क्तात्त्रिगिदिनि गये नि-
शादेशे इत्ये च ट्थक् । यमिगृधीति क्तौ धर्षितात्त्रो धायु । तृयधृयानि नञ्चि

धृष्णक् । शासूयुधीति खलपवादेने दुर्धर्षणः । शकधृषेति तुमि धृष्णोति गन्तुम् ।
धृषण् प्रसहने । युजादेरिति वा णिचि धर्षयति धर्षति ॥

अथात्मनेपदिनौ सेटौ च ॥

28. टिघिट् आस्कन्दने । पः स इति से निमित्ताभावाद्दृश्यते ते इडित इ-
त्यात्मनेपदे स्तिमुते । पोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्थोते पत्वे तिष्ठिषे । स्तेघिता ॥

29. अशौटि व्याप्तौ । संघातेप्यन्ये । अभ्रुते । अनात इति पूर्वस्यात्वे नेन्ने
च आनशे । औदिच्चाद्देद् अटा आशिता । सनि ऋस्मिपूडितीटि स्वरादेरिति द्विती-
यांशस्य द्वित्वे आशिशिपते । अट्यर्तीति याडि अशादयते । वेद्वत्वात् क्तयोर्नेद् अटः
अटवान् । उणादौ कृवापेत्युणि आशुर्ग्रीहिः १ । इष्यशीति तककि अटका पितृ-
दैवत्यं कर्म ७७ । अशोर्दिति खे खं नभः ८७ । अशो रथादावित्यने रशना
२७० । शुपूर्वस्याशुपूर्वस्य वा श्शुरकुकुन्दुरेत्युरे निपातनात् श्शुरः ४२६ ।
स्त्रियां नारीसखीति निपातनाद्दुडि श्श्रूः । मीज्यजीति सरे अक्षरम् ४३९ ।
अभ्रोरांशादेरिति वरटि ईश्वरी ४४२ । पप्यशीभ्यां तन् अष्टौ ९०३ । तटि-
खटीति वे अश्वः ९०९ । मावाषदीति से अक्षः ९६४ । अशो रथादेरिति णिदिः
राशिः ६२२ । मदिवृतीत्यनौ अशानिः ६८० । अशो रथादेरिति मी रश्मिः
६८८ । ताड्ढिवड्डीति रौ अभ्रिः ६९२ । मुषियुषीति सिक्कि अक्षि ७०७ । अशो-
र्यथादेरित्यमि यशः ९९८ । अशान् भोजने । अभ्राति ॥

इत्याचार्यश्रेहिमघन्द्रविरचिते स्वोपज्ञधातुपारायणे टिरस्वादिगणः

श्रुविकरणः संपूर्णः ॥

अथ तुदादयस्तिनो वर्णक्रमेण प्रदर्श्यन्ते । तत्र प्रसिद्धचतुरोपेनादौ

1. तुर्दात् व्ययने । तिच्च्वं तुदादित्वज्ञापनार्थं सर्वत्र ज्ञेयम् । ईदित्वादीगित इति फलवल्कर्तर्यात्मनेपदे तुदादेः श इति शे तस्य शिदविदिति छित्वाहुणाभावे तुदते । फलवतोन्वय शेषादिति परस्मैपदे तुदति । तुतुदे तुतोद । अनुस्वारेच्चाच्चेद् तोत्ता तुन्नः । नाम्युपान्वयेति के तुदः । बहुविधिति खशि बहुतुदः विधुंतुदः अरंतुदः तिलंतुदः । शतरथवर्णादभ्र इति वान्तादेशे तुदती तुदन्ती स्त्री कुले वा । अजातोरिति णिनि शृङ्खलतोदी । नीदाचिति करणे घटि तोच्चम् । करणे षञि प्रतोदः । उणादौ तुदिमदीति छे तुच्छः १२४ । नाम्युपान्वयेति किदिस्तुदीवर्मत्या इति सूत्रनिर्देशाधीर्षे इतोत्तयर्थादिति छ्याम् तूर्दी नाम घामः [६०९] । तुदादिविधीति किदः तुदः ६ । नीनूरमीति किति ये तुत्यम् २२७ । तुदादिवृत्तीति कित्यने तुदनः २७३ ॥

अथ जान्तोनिद् च ॥

2. भर्जूतीत् पाके । महमभेति च्युति सस्य शशाचिति शे तृतीयस्तृतीयेति शस्य जे भृञ्जते भृञ्जति । अशिति भृञ्जो भर्जिति वा भर्जसंयोगान्तम्यादिन्ध्यसंयोगेति किच्चाभावाद् च्युदभावे षभर्जे । पक्षे षभ्रञ्जे । षभर्ज षभ्रञ्ज । अनुस्वारेच्चाच्चेद् भ्रष्टा भर्ष्टा भृष्टः भृष्टवान् । इवृधेति सनि वेष्टि विभ्रञ्जयति विभ्रक्षति । भर्जादेशे विभर्जयति । पक्षे यजसृजेति पत्वे विभर्क्षति । ऋरर्णेति व्यणि क्तेनिट इति गत्वे तृतीयस्तृतीयेति सस्य इत्ये भ्रद्यः । भर्ग्यः । कर्मणोणि नाप्त्युत्तरेत्युदादेशे उदभ्रञ्जः । भीमादित्वाद्पादाने कौ भृञ्ज्यतेस्वाः भृष्टिः । उणादौ सुधुभ्यति या कित्यने भृञ्जनं पाकः । भ्रञ्जनः पायकः २७४ । जिभृक्षिति षटि वृद्धौ च भ्राष्टम् ४४७ । स्पशभ्रस्जेः स्तुक् चेति किदुः भृगुः ७३१ । कृषिचमीत्युः भर्जूर्यवधिकारः ८२९ ॥

अथ पान्तोनिद् च ॥

3. क्षिर्पात् मेरणे । क्षिपने क्षिपति । फलवल्कर्तर्यात्मनेपदापवादे प्रत्यभ्यनेरिति परस्मैपदे प्रतिक्षिपति अभिक्षिपति अतिक्षिपति । चिक्षिपे चिसेप । अनुस्वारेच्चाच्चेद् क्षेमा क्षिनः । नाम्युपान्वयेति के क्षिप । प्रसिद्धीति क्कौ क्षेपशीलः क्षिण्युः । क्षिपरट इति पिनाणि परिक्षेप्यम्साम् । यादेभेति णके परिक्षेपकः । उणादौ भुष्नीति कित्यके क्षिपको वायुः । क्षिपकादित्यादित्वाभावे क्षिपकायु-

धम् २९ । ऋज्यजीति किति रे क्षिप्रम् ३८८ । क्षिपेः किदित्यणौ क्षिपणिर्हेतिः
६४२ । क्षिपेरणुक् क्षिपणुः ७७० । क्षिपञ् प्रेरणे । क्षिप्यति ॥

अथ शान्तोनिद् च ॥

4. दिशीत् अतिसर्जने । अतिसर्जनं त्यागः । दिशते दिशति दिदिशे
दिदेश । अनुस्वारेच्याच्चेद् देष्टा आदिष्टः । विष्टं दैनम् । कुत्संपदेति
क्षिपि ऋत्विग्दिशति पापवादे ने दिश्यते सेति दिक् । भिदाद्याडि दिशा । श्वा-
दिभ्य इति क्तौ दिष्टिर्वितस्निः । नाम्ना महेति णमि नामादेशं दत्ते । तृतीयोक्तं
वेनि वा समासः पक्षे नामान्यादेशम् । उणादौ वृभियिदिशिभ्यस्यपट्याधान्ता इत्याः
दिष्टघानन्दोक्तौ निपातः ॥

अथ पान्तोनिद् च ॥

5. कृपीत् विलेखने । कृपते कृपति चकृपे चकर्प । स्पृशमृशेति वा सिनि
स्पृशादीति थाकारेन्ने अक्राक्षीत् । पक्षे ङशिष्ट इति सकि अकृक्षत् । अनुस्वारे-
च्याच्चेद् कृष्टा कर्षा आकृष्टः । क्तौ कृष्टिः । उणादौ कृपेर्गुणवृद्धौ च वेत्यके कर्षकः
कृपकः परशुः । कर्षकः कृपकः कुटुम्बी ३१ । पापुलीति कितीके कृषिकः
पामरः ४१ । घृषोदोति किति णे कृष्णः १८३ । नाभ्युपान्त्येति किदिः कृषिः
६०९ । कृषिचमीत्युः कर्षुर्नदी ८२९ । कृपं विलेखने । कर्षति ॥

अथ मुचादयोद्यौ तत्राद्याः पञ्चानिष्ट उभयपदिनश्च त्रयः परस्मैपदिन'

खिदंयर्जाः सेटश्च । तत्र चान्तौ

6. मुञ्चंती मोक्षणे । मुचादीति स्वरात्परे नेन्ने मुञ्चते मुञ्चति । मुमुचे मुमोच
व्यदित्यादाडि अमुचन् । आत्मनेपदे तु धुट्स्यादिति सिचो लुकि अमुक्त । अनुस्वा-
रेच्याच्चेद् मोक्षता मुक्तः । अश्याप्यस्येति सनि था मोकि हिच्याभावे नैकधाताक्षिति
क्यम्य भृषार्थेति प्रतिषेधे मोक्षते यस्मः स्वयमेव । पक्षे मुमुक्षते । पाश्च निर्माकः ।
उणादौ मावापदीति से मोक्षः ५६४ । नाभ्युपान्त्येति किदौ मुचिः । न मुञ्चति
न न मुञ्चति वा नमुनिः । नत्वादित्यात्माधुः [६०९] । मृत्रामिति तु मृमुत्वदीति
किति श्चि मरतेः ४४९ ॥

7. विष्ठीत् क्षण्णे । पः स इति नं मुचादीनि ने मिञ्चते मिञ्चति । वेपते-
नात्प्राप्त्यन्तस्येति पत्थे सिषिचे सिषेच । गोपमर्गस्य स्यामनेन्यादेशापि मस्य पत्थे
अभिषिञ्चति । अदृश्यपयोपि अभ्यषिञ्चन् । शिष्येपि आभिषिषेच अभिषिषिषति ।
गोपमर्गात्मिञ्चनेर्गी अभ्यषीषिचन् । प्यन्नभ्योपमर्गयोगे पुरम्य न पत्थम् अभ्यषी-

पिनत् । ह्यलिप्सिच इत्याडि असिचत् । धात्मने असिचत असिक्त । णिस्तोरेवेति नियमात्पत्राभावे सिक्तिक्षति । यडि सिचो यडीति । निषेधे सेसिच्यते अभिसेसिच्यते । अनुस्वारेच्याञ्चेद् सेक्ता सिक्तः । नीदाविति करणे ऋटि सेक्तम् । सिंह इति तु हिंसेः सिम् चेति हे हिंसेः [उणादौ ५८८] ॥

अथ दान्तः ॥

8. विद्धंती लभे । मुचादीति ने विन्दते विन्दति । विविदे विवेद । वेत्तेः क्तिविति परोक्षया वां विन्दतेरपीत्येके । तन्मते विदां चकार विवेद । अद्यतन्याम्डादि-स्यादाडि अविदत् । आत्मनेपदे सिचो लुकि अविचत् । अनुस्वारेच्याञ्चेद् वेत्ता विचतः विचत्वान् । विचमिति निपातनाच्चत्वाभावे । विचत् धनं प्रतीतं च । कसौ गमहनेति घेष्टि विविदियान् विविद्धान् । लिम्पविन्द इति शो विन्दः । अणपवादे निगवा-देरिति शो गोविन्दः अरविन्दः । यावतो विन्देति णमि यावद्देदं भुङ्क्ते ॥

अथ पान्तौ ॥

9. लुपूती छेदने । मुचादित्वाच्चे लुम्पते लुम्पति । लुलुपे लुलोप । लृट्त्वा-दष्टि अलुपत् । आत्मनेपदे तु धुडिति सिञ्जुलुकि अलुप्त । गृनुपेति गर्ह्यार्थाद्यडि लोलुप्यते । अनुस्वारेच्याञ्चेद् लोभा लुप्तः लुभिः । धभि लोपः । उणादौ ह्ययामेति वे लोप्त्रमपगतं द्रव्यम् ४५१ ॥

10. लिपीत् उपदेहे । उपदेहो षृद्धिः । मुचादित्वाच्चे लिम्पते लिम्पति लिलिपे लिलेप । ह्यलिवित्याडि अलिपत् । धात्मने अलिपत अलिप्र । अनुस्वारेच्याञ्चेद् लेप्ता लिप्रः । लिम्पविन्द इति शो लिम्पः । निगवादेरिति शो निलिम्पा नाम देधाः । णके धियामापि विलेपिका अनुलेपिका ॥

अथ परस्मैपदेषु तान्तः ॥

11. कृतैत् छेदने । शेषादिति परस्मैपदे मुचादित्वाच्चे कृन्तति । चकर्त कर्त्तव्य । साशयक्षिति कृतवृतेति घेष्टि कर्त्स्यति कर्त्तव्यति चिकृत्सति चिकर्त्तवति । मित्रि तु नित्यमिष्टि अकर्त्तान् । घेत्त्यात् ऋयोर्नेद् कृत्तः कृत्तवान् । ऐदिस्थाद्यट्मुञ्-न्नादनेकस्यरादापि ऋयोर्नेद् परीकृत्तः परीकृत्तवान् । क्तिपि कृत् । नन्याद्यने कर्त्तनः । उणादौ कृतिपुर्नाति किति निके कृत्तिकाः ७६ । कृत्यशीर्ष्यां अक् कृत्तम् २९४ । वृतेः ष्कृष्णौ धेति रे कृरः कृष्णम् ३९८ । नादियर्त्तवरी कर्त्तरिः ६९८ । कृत्तैप् घेष्टने । कृत्तान् ॥

अथ दान्तः ॥

12. खिदन्त् परिचाते । परितापे इत्यन्ये । मुचादित्वाच्चे खिन्दति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् खेत्ता खिन्नः । भिदाद्यडि खिदा । खिदिन् दैन्ये । खिद्यते । खिदिप् दैन्ये । खिन्ते ॥

अथ शान्तः ॥

13. पिशत् अवयवे । मुचादित्वाच्चे पिशति । पिपेश पेशिता । उणादौ पिशोराचक् पिशाचः ११६ । प्रजाद्यणि पैशाचः । क्लृशपिशीति कितीते पिशितम् २१२ । पिशिमिरीति कित्युने पिशुनः २१० । मृदिकन्दीत्यले पेशलः ४६५ कितिपिलीत्यौ पेशिर्मासिलेशः ६०८ ॥ वृत् मुचादिः । मुचादिस्तुदाद्यन्तर्गणोऽटकः संपूर्णः ॥

अथ प्रकृतवर्णक्रमेणेदन्ताश्चत्वारोनिटश्च ॥

14. रिं 15 पिंत् गतौ । रियाति रिराय । योनेकस्वरस्येति यत्वस्य बहिरङ्गत्वे नान्तरङ्गे भ्यादेर्नामिन इति दीर्घे कर्तव्येसिद्धत्वाद्दीर्घाभावे रिर्यतुः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रेता रितः ॥

15. पिं । पियति पिपाय । अनुस्वारेच्चाच्चेद् पेता पितः । उणादौ पुयुहीति के दीर्घे च पीक उपस्थः २४ । पिक इति तु पापुलीति कितीके पिवतेः ४१ ॥

16. पिंत् धारणे । पियति विधाय दिध्यतुः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् पेता पितः ॥

17. क्षिन्त् नियासगस्योः । क्षियाति चिक्षाय । योनेकस्वरस्येति यापवादे संयोगादितापि निक्षियतुः निक्षियुः । अनुस्वारेच्चाच्चेद् क्षेता । क्षिनो पामः । क्षितमनेन । कर्मभावाभ्यामन्यत्र क्षेः क्षी भेति क्तयोम्नस्य नत्वं क्षेः क्षीश्च क्षीणः क्षीणवान् । याप्रोडादेन्ये क्षितायुः क्षीणायुर्जाल्मः । क्षितकः क्षीणकल्पमयी । यपि क्षेः क्षी प्रक्षीय उपक्षीय । क्षप्यज्यौ शक्षाविति ये निषाननादपि क्षेतुं क्षम्यं क्षप्यम् । शक्तेरन्यत्र क्षेयम् । जीण्क्षीतीति क्षयक्षीलः क्षया । खियां क्षी क्षितिः । भिदाद्यडि क्षिया । आधारे पुंनाक्षीति ये क्षयो गृहम् । उणादौ अर्तीरिति मे क्षेमम् ३३८ । हुयामेति त्रे क्षेषम् ४५१ । क्षि क्षये । क्षयति । क्षिप्शु हिंसायाम् । क्षिणाति ॥

अथोदन्तः सेट् ष ॥

18. पूत् व्रेरणे । षः म इति से मुशति । पोपदेदन्त्याद्याम्यन्तरस्येति परे मुवाव मुववतुः । उपसर्गात्मुशिति परे अभिमुशति । अर्ष्यवायेषि अभ्यपुशन् ।

सविता । कित्युवर्णादिति नेद् सूतः सूतवान् सूत्वा । सनि प्रहगुहधेति नेद् णिस्तो-
रेवेति नियमात्यत्वाभावे सुसूपति । प्रात्सुजोरिन् प्रसवशीलः प्रसवी । पूडौक् प्राणि-
गर्भविमोचने । सूते । पूडौक् प्राणिप्रसवे । सूयते ॥

अथ ऋदन्तोनिद् च ॥

19. मृत् प्राणत्यागे । त्रियतेरद्यतन्याशिषि चेत्यात्मनेपदे रिः शक्येति री
धातोर्वर्णैतीयि त्रियते । ऋवर्णादिति सिजाशिषोर्यात्मनेपदे किच्चाहुणाभावे अमृत
मृषीट । शिदादेरन्यत्र शेषादिति परस्मैपदे ममार मम्रतुः । हनृत इतीटि मरिप्य-
ति । सनि मुमूर्पति । अनुस्वारेच्चाच्चेद् मर्ता मृतः । अचि अमरः । अभिमरस्ती-
क्षणः । णके मारकः । षञि मारः । उणादौ अदुपान्त्येत्यः सरूपे च द्वे रूपे
पूर्वस्य घान्तेऽ मरमरोनुकरणशब्दोयम् १४ । दृक्कृत्रित्यके मरकः २७ । जृपृदृशृ-
वृमृभ्यो द्वे रथादावितीके मर्मरीकोभिः ४७ । मृमन्यञ्जील्युके मरूको निर्दन्तेभः
५८ । मृत्रभिभ्यामिचः मरिचम् ११७ । त्रियतेरीचण् मारीचः ११८ । लृञ्चो
वेति वा किति ते मृतः मर्तः २०२ । स्वार्थे ये मर्त्यः । मृशीपसीति तादौ ये
मर्त्यः ३६० । जडरक्तकरेत्यरे निपातनात् मर्मरः शुष्कपक्षध्वनिः ९. ४०३ ।
मृश्चिकण्यणीतीचौ मरीचिः ६२७ । भृमृत्रित्युः मरुः ७१६ । मुत्स्युक् मृत्युः
८०५ । पलिमृभ्यामाण्डुकण्डुकौ मृकण्डुर्कपिः ७६७ । मनि मर्म ९११ । मरुदिति
नु ऋ उदिति मृणातेरुति ८८९ ॥

अथ ऋदन्तौ सेटौ न ॥

20 कृत् विक्षेपे । किरति । अपस्किर इत्यात्मनेपदेपाद्यतुष्पादिति स्सटि अप-
स्किरते वृषभो दृष्टः अपस्किरते कुकुटो भक्ष्यार्या अपस्किरते आभ्रयार्या । कर्म-
कर्तयैकधाताविति त्रिक्रियात्मनेपदेपु प्राप्तेषु भृषार्येति व्यञ्ज्योः प्रतिपेधे अवकिरते
पांसुः स्वयमेव । इट् सिजिति वेटि वृतो न वेति वेटो दीर्घेनिट्मिच ऋवर्णादिति
किच्चे अवाकीट पांसुः स्वयमेव । पक्षे अवाकरिट अवाकरीट । करिता करिता ।
किति ऋवर्णधीति नेद् कीर्णः कीर्णवान् कीर्त्वा । ऋस्मिपूडिति सनीटि चिक्रिपति
विकरीपति । अस्येटो न दीर्घ इत्येके । उपपूर्वस्योपात्किर इति णमि किरौ लवने
इति स्सटि च उपस्कारं मद्रका लुनन्ति । प्रतेथ वधे इति स्सटि प्रतिस्कीर्णम् उप-
स्कीर्णं ह ते वृषल भूयान् । स्कृच्छ्रत इति गुणे प्रतिचस्करे मर्त्यैः । नाम्युपान्त्येति
के किरः सुकरः । वी विक्किर इति वा स्सटि विक्किरः । असोडेत्यत्र पत्वम् ।
विकिरथ पक्षी । युवर्णेत्यादि वर्णस्केति निपातनात् अवस्करो वर्णस्कम् । अवक-

रोन्यः । उन्निपूर्थस्य किरो धान्ये इति धञि उत्कारः । निकारो धान्यस्य । अलि
 उत्करः निकारोन्यस्य । उणादौ ऋतष्टिदित्यः स्वरूपे च द्वे रूपे वार्करः शुद्राश्मा ।
 कर्करी गलन्तिका ९ । वृकृन्नित्यके करकः करकम् करका च घनोपलः २७ ।
 किरोङ्को रो लश्च वा करङ्कः समुद्रः । कलङ्कः ६२ । पतितमीत्यङ्गे करङ्कः
 कर्मशीलः ९८ । कूर्चचूर्चति चटि निपातनात् कूर्चम् । कूर्चमिव कूर्चकः कूर्चिकेति
 च ११३ । कल्यवीत्यच्चे करचो धान्यावपनम् ११४ । किरो लश्च वेति कित्याटे
 किलाटः किराटः १४७ । नृकृषीति कीटे किरिटम् १५१ । विहडकहोडेत्यडे
 निपातनात् केरडखैराज्ये राजा । क्रोडमङ्कः १७२ । जृकृन्नित्यण्डे करण्डः १७३ ।
 इणुर्विशोति णे कर्णः १८२ । कृगृषिति कित्यणे किरणः १८८ । ऋकृषित्युणे
 कर्णा १९६ । कृशृष्य ऊर चान्तस्येति पे कूर्पे भ्रमध्यम् २९८ । कृशृषित्यभे
 करभः ३२९ । कृशृषित्तिरे करीरः ४१८ । गौरादित्वाड् ड्याम् करीरी । कृशृ-
 भ्यामीपः करीपः ५५३ । नाम्युपान्त्येति किदिः किरिः सुकरः ६०९ । कृम
 ऋत उर चेत्युः कुरुः ७३४ । कृग्श् िसायाम् । कृणीते कृणाति ॥

21. गृन् निगरणे । निगर्णं भोजनम् । न वा स्वरे इति या लत्वे गिरति
 गिलति । प्रतिज्ञायां सम इत्यात्मनेपदे संगिरते । अघात् अघगिरते । कर्मकर्त-
 र्यैकधाताविति त्रिभ्यात्मनेपदेषु प्रातेषु किरादित्वाङ्गुपार्थेति क्यञ्योः प्रतिपेधे निगि-
 रते घामः स्वयमेव । इट् सिजिति वेटि घृतो न वेति वेटो दीर्घे न्यमीर्ठ घासः
 स्वयमेव न्यगरिट न्यगरीट स्वयमेव । णौ फलवत्कर्तृरागित इत्यात्मने-
 पदापवादे चत्याहारार्थेति परस्मैपदे निगारयति घासं चैत्र मैत्रः । गूलुपेति गर्हार्था-
 द्यडि घो यदीति लत्वे निजेगिल्यते । यट्लुपि निजागर्लाति । ऋस्मिपूडिति सर्नाडि
 जिगरिपति जिगरीपति । अस्पेटो दीर्घे नेच्छन्त्येके गरिष्यति गरीष्यति । ऋवर्ग-
 श्रीति किति नेट् ऋत्वादेरिति लो नत्वे गीर्णः गीर्णवान् । क्तौ गीर्णिः । गीर्त्वा ।
 नाम्युपान्त्येति के गिरः । लत्वे गिलः । अणपवादे लिहाश्चि अजगरः ओदनगरः ।
 कापवादेच्यालि घा गरः । लत्वे गरुः । न्युदो म इति धञि निगारः उद्गारः ।
 बाहुलकाद्द्वि णे वा अगारम् । उणादौ ऋतष्टिदित्यः सरूपे च द्वे रूपे गर्गते
 राजार्धः । गर्गरी मत्स्यकुम्भः ९ । गम्यमीति ने गर्ग ऋषिः ९२ । दम्यमीति ते
 गर्गः २०० । गृदृग्मीति भे गर्ग ३२७ । कृशृषित्यभे गरभो गर्भ एव ३२९ ।
 ऋटिपटीति वे गर्गः ८०५ । प्रहादेति वे निपातनात् घीया ६१४ । नाम्युपान्त्येति
 किदिः गिरिः ६०९ । घो माटिपैत्युति गरन् गमुद्देम ८९० । गृग्श् शब्दे । गृणाति ॥

अथ खान्तः सेट् न ॥

22. लिखत् अक्षरविन्यासे । लिखति लिखेत् लेखिता लिखितः । नाम्युपा-
न्येति कापवादे तिहायधि लेखः । मिदादिनिपातनादडि लेखा । करणाधारे व्यञ्ज-
गादिति षभि लेखः । उणादौ ध्रुण्दीति कित्यके लिखकाश्चक्रकरः २९ । कुटादि-
रयमित्येके लिखनीयम् ॥

अथ खान्ताः पञ्च सेटश्च ॥

23. जर्च 24 झर्चन् परिभाषणे । जर्चनेपीत्येके । जर्चति जजर्च जर्चिता
जर्चितः ॥

24. झर्च । झर्चति जझर्च झर्चिता झर्चितः । चादिरयमित्यन्ये चर्चति । णके
चर्चिका ॥

25. त्वचत् संवरणे । संवरणमाञ्जादनम् । त्वचति तत्वान् त्वचिता । अचि
स्वनः । क्तिपि सिरामासादि त्वचतीति त्वक् ॥

26. ऋचन् स्तुती । ऋचति । अनात् इति पूर्वस्यात्वे ने च आनर्च आनृचतुः ।
अर्चिता ऋचितः । ऋदुपान्त्यादित्यत्र ऋचो धर्जनादृचर्णेति ध्यणि क्ते सेट्त्वात्कत्वा-
भावे अर्च्यः । बाहुलकात्कर्त्तरि करणे वा कृत्संपदेति क्तिपि ऋक् । आर्चिरिति तु
रुच्यर्चनीतीत्यर्थः [उणादौ ९८९] ॥

27. ओत्रस्चौत् छेदने । दन्त्योपान्त्योर्यस्य शपाधिति शे महप्रभेति व्यृति
वृभति । यद्रथ । संयोगान्तत्वादिन्ध्यसंयोगादिति किर्याभावात्त एवृत् वद्रथतुः यद्र-
थुः । औदित्चादेद् संयोगस्यादाविति शस्य लुकि यजसृजेति चस्य पत्वे द्रटा ।
पक्षे प्रभिता । धेट्यात् कयोर्नेद् सुगत्यादीति तस्य नन्वे चादेशोपीति नस्यासिद्ध-
त्वेन सस्य लुकि चस्य कल्पे न वृष्णः वृष्णाग्रान् । अपीति यचनात्पत्ये कर्तव्ये
नत्वं सिद्धमेवेति धुटभागाद्यजसृजेति न पत्यम् । क्ति जृथ इतीति च्केति किर्या-
भावात्त एवृत् प्रभित्वा । क्तिपि मूलवृद् । उणादौ पापुर्दीति किनीके वृभिकः ४९ ।
क्तिरिपीति किति से वृभः ६६७ ॥

अथ खान्ताः पट् प्रष्टर्गाः सेटश्च ॥

28. ऋच्छत् शिन्द्रयप्रलयमूर्त्तभाषयोः । शिन्द्रयागां प्रलये मोरे मूर्त्तभाषे च ।
मनायप्यन्ये । स्थरेभ्य इति षस्य हित्ते क्च्छति । समो समृच्छीत्यात्मनेपदे समृच्छते ।
गुरुनाम्यादेरित्यत्र ऋषो धर्जनादागभावे ऋच्छृत् इति गुणेनात् इति पूर्वस्यात्वे ने
च आनर्च आनर्चतुः आनर्चुः । क्ति उता क्ति उता क्ति उता ॥

29. विच्छत् गतौ । स्वरेभ्य इति छस्य द्वित्वेऽत्रिंशत् ते वेति वा ये विच्छयन्ति
 निच्छति विच्छिता विच्छायिता । शतर्यवर्णादत्र इति वान्तादेशे विच्छती विच्छन्ती
 स्त्री कुले वा । द्रमिलास्तु श्रे नित्यमायं तुदादिपाठवलाचायुष्यवायेपि पक्षेन्ताभाव-
 मिच्छन्ति विच्छायन्ती विच्छायती । यया जुगुप्सते इति सना व्यवधानेऽप्यात्मने-
 पदम् । विच्छो नङ् विश्रः । विच्छण् भासार्यः । विच्छयति ॥

30. उच्छैत् विवासे । विद्यासोतिक्रमः । स्वरेभ्य इति छस्य द्वित्वे उच्छति ।
 गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया आभि उच्छां चकार । उच्छिता । पेदिच्वात् कायोर्नेट्
 अनुनासिके चेति छस्य श्रे यजष्टजेति शस्य पे व्युटः व्युटवान् । व्युटा नाडिः ।
 व्युटं प्रातः । सनि उचिच्छयति । छस्य द्वित्वे पूर्वस्य चस्य तत्त्वं चेच्छन्त्येके ।
 तन्मते उतिच्छिपतीत्यपि । एषमन्यत्रापि । शतर्यवर्णादत्र इति वान्तादेशे उच्छती
 उच्छन्ती स्त्री कुले वा ॥

31. मिच्छत् उत्केशे । उत्केशे वाधनम् । स्वरेभ्य इति छस्य द्वित्वे मिच्छति
 मिमिच्छ मिच्छिता मिच्छितः मिच्छनी मिच्छन्ती स्त्री कुले वा । पिच्छेति द्रमिलाः ।
 पिच्छायाम् ॥

32. उच्छुत् उच्छे । उच्छ उचयः । उच्छिनाञ्जे तवर्गस्येति नस्य शे उच्छति ।
 गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया आभि उच्छां चकार । उच्छिता । यञि उच्छः । उच्छ-
 ती उच्छन्ती स्त्री कुले वा ॥

33. प्रच्छत् शीप्सायाम् । शीप्सा जिज्ञासा । स्वरेभ्य इति छस्य द्वित्वे प्रच्छ-
 भेति प्यति पृच्छति । समो गमिस्थारमनेपदे संपृच्छते । आट्पूर्वस्य तु प्रच्छः
 आपृच्छते गुरुम् । पप्रच्छ । मंगोगान्नम्यादिन्ध्यसंशोभेति किञ्चनाभायाद्य च्युत् पप्र-
 च्छतुः पप्रच्छुः । अनुस्वारेऽप्याच्चेद् प्रच्छा पृष्टः । कस्मिन्पुटनीटि रुदायितेति मन-
 किञ्चोपि शृच्छयति । दिशुदेति किपि निपातनात् प्रच्छालिः प्राट् प्रच्छप्राट् ।
 पाट्टिवाको निर्गता । यजिष्पर्षानि नेनुनामिके चेति छस्य श्रे प्रश्च । शिवायटि
 पृच्छा । उगावौ लुभृपच्छिभ्य विदिति नौ शृश्चि गदिन. ६७९ ॥

निपातनादत्र न गत्वम् उञ्जती उञ्जन्ती स्त्री कुले वा । ओज इति उपेर्भ चेत्वस्युपेः
[उणादौ १६९] ॥

35. सृजंत् विसर्गे । सृजति । सृजः श्रादे इति विक्यात्मनेपदेषु असर्जि मालां
धार्मिकः सृज्यते मालां धार्मिकः सृक्ष्यते मालां धार्मिकः । कर्मकर्त्तरि सृज्यते मालां
स्वयमेव असर्जि माला स्वयमेव । ससर्ज । यवि सृजिदृशीति घटि सस्रष्ट सस-
र्जिय । अनुस्वारेच्चाच्चेद् अः सृजिदृश इति स्वरात्परोः यजसृजेति जस्य षः स्रष्टा
अस्त्राक्षीत् सृष्टः । सृजती सृजन्ती स्त्री कुले वा । उणादौ स्यादिसृजिभ्यां सिन्धर-
ज्जौ चेत्युः रज्जुः ७१७ ॥

36. रुजंत् भङ्गे । रुजार्यस्येति वा कर्मणः कर्मत्वे शेषपष्ठचाम् चौरस्य
रुजति रोगः चौरं रुजति रोगः । रुरोज । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रोक्ता । ओदित्वात्सू-
यत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे क्तादेशोपीति नस्यासिद्धत्वेन धुटि चज इति गे रुग्णः
रुग्णवान् । कूलादुद्भुजेति खशि कूलमुद्भुजः समुद्रः । किपि गतिकारकस्येति नेदीर्घि
नीहगित्येके । पदरुजेति कर्त्तरि घञि रोगः । भिदाघाडि रुजा । उणादौ रुक्मपी-
प्सेति षकि निपातनाद् रुक्मम् ३४६ ॥

37. भुजंत् कौटिल्ये । भुजति निभुजति बुभोज । अनुस्वारेच्चाच्चेद् भोक्ता ।
ओदित्वात्सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे भुमः भुमवान् । नाम्युपान्त्येति के भुजः ।
ऋवर्णेति प्यणि भोग्यम् । स्थादिभ्य इति भावे के भुजः कौटिल्यम् । भुजेन गच्छ-
ति भुजगः । करणाधारे व्यञ्जनादिति घञि भोगः सर्पकायः । भुजंप् पालनाभ्य-
यहारयोः । भुनक्ति । भुनजोत्राणे इत्यात्मनेपदे भुङ्क्ते ॥

38. दुमस्जंत् शुद्धौ । शुद्ध्या ध्वानं मुडनं च लक्ष्यते । सस्य शपाविति शे
नृतीयस्तृतीयेति शस्य जे मज्जति ममज्ज । अनुस्वारेच्चाच्चेद् मस्जेः स इति धुटि
सस्य नत्वे महुा । उदित्वात्सूयत्यादीति कयोस्तस्य नत्वे नो व्यञ्जनस्येति नलुकि
ममः ममवान् । जनश इति क्तो वा कित्त्वे मक्ता मइक्ता । ऋवर्णेति प्यणि
क्तेनित इति जस्य गे नृतीयस्तृतीयेति सस्य दे मर्ग्यः । अधि मज्जः । नाम्युत्त-
रपदस्येत्युदे उदके मज्ज उदमज्जः । द्विश्वाद्यौ मज्जधुः । अनटि मज्जनम् ।
भिदाघाडि मज्जा । उणादौ भूमृषित्युः उद्गादित्वाद्गत्वे महुः ७१६ । उलितक्षी-
न्यनि मज्जास्थिमारः मज्जानौ १०० । मज्जुपेति तु मज्जेः सौत्रस्य खलिफली-
न्युदे ६६० ॥

39. जर्जं 40 द्यर्जंत् परिभाषणे । जर्जति जनर्जं जर्जता जर्जितः जर्जेती
जर्जन्ती स्त्री कुले वा ॥

अथ शान्तीं सेटौ च ॥

40 झर्झ । झर्झति जझर्झ झर्झिता झर्झित झर्झती झर्झन्ती स्त्री कुले वा ।
जर्जरझर्झरी तु जृप्झपो ऋतटिदित्यप्रत्यये सरूपादित्वे च [उणादौ ९] । तर्ज-
नेप्ययमित्यन्य ॥

41 उदञ्जत् उत्सर्गे । दोषान्त्योय तवर्गस्येति दस्य जे उज्जति । गुरुनाम्या-
देरिति परोक्षाया आमि उज्जा चकार । उज्जिता । न बदनामिति दस्य प्रति-
वेधात्स्वरादेरिति द्वितीयाशस्य क्षेरेव इित्वे उज्जिञ्जिपति । कुप्यभिद्येति क्यपि
निपातनात् उज्जस्युदकमिति उद्धयो नद । क्विपि पदान्ते पदस्येति सयोगान्तदुकि
उत् उद् । उज्जती उज्जन्ती स्त्री कुले वा ॥

अथ डान्ताधत्वार सेन्ध ॥

42 जुडत् गतौ । जुडति जुजोड जोडिता जुडित । घञि जोड ॥

43 पृड 44 मृडत् सुखने । पृडति पपर्ट पर्टिता पृडित ॥

44 मृड । मडति ममर्ट मर्टिता मृडित । भुधकिशेति ऋ किच्चाहुणाभावे
मृडित्वा । नाम्युपान्त्येति के मृड । तद्भार्या तु वरुणेन्द्रेति ह्यमानान्ते च मृडनी ॥

45 कडत् मदे । भक्षणे इत्यन्धे । कडति चवाड । अत्रि कडः । लत्ये
कल । कडिता कडित कडती कडन्ती स्त्री कुले वा । केचित्तु कुणादेरय कुण-
दित्वाद्य न घृद्धिरित्याहु । तन्मते णके कडक । उणादौ पृषटीत्यम्बे कडम्बो
जातिविशेष ३२१ । छपृषर्थात्यमे कडम शालि । लत्ये कलम ३६७ । अग्य-
ङ्गीत्यारे कडार ६०५ । घृणक्षीत्यत्रे कडत्रम् । लत्ये कलत्रं भार्या नितम्बश्च
४५६ । बन्धियहीतीत्रे कडित्र लेख्यार्म ६५९ । कडेरेयगङ्गरी कडेवर्ग मन-
काय । लत्ये कलेवरम् । कटङ्गरो घुम ६४७ । बल्ल इति तु यलने वृषू-
करीत्ये ५८९ । कलिरित्यप्यस्यैव पडिपटीयो ६०७ ॥

अथ णान्ता नय सेन्ध ॥

46 घृणत् धीगने । घृणति पपर्ग षाणता घृणित । नाम्युपान्त्योर्जे जे षण ।
नोःपृणेति निपातनाम्भेने नोःक्य षृणे नोःक्यण ॥

47 तुणत् कौन्त्रिणे । तुणति तुनोण नोणिता तुणिता । णादौ तुण्डिति
किञ्चे तुण्डम् । बाहुलकात्त धीर्ग ११० ॥

48 मृणत् शिखायाम् । मणति ममर्ग माता मृणित । णामौ तुण्डिर्णिति
कित्याने मणत् विमम् ६१६ ॥

49. द्रुणत् गतिकौटिल्ययोश्च । चकारादिंसायाम् । द्रुणति द्रुद्रोण द्रोणिता द्रुणितः । नाम्युपान्त्येति के द्रुणः । गौरादित्वाद् ङ्याम् द्रुणी । घञि द्रोणः । गौरादित्वाद् ङ्याम् द्रोणी ॥

50. पुणत् शुभे । शुभ शुभविषया क्रिया । पुणति पुषेण पोणिता पुणितः । नाम्युपान्त्येति के पुणः निपुणः । उणादौ सृणीकास्तीकेतीके निपातनात् पुण्डरीकम् ५० । कुगुहुनीति किति डे पुण्डो भिन्नवर्णः । बाहुलकान्न दीर्घः १७० । एवं कुण्डादिष्वपि । ऋशिजनीति किति ये पुण्यम् ३६१ । खुरक्षुरेति निपातनात् पुण्ड्रः ३९६ ॥

51. मुणत् प्रतिज्ञाने । मुणति मुमोण मोणिता मुणितः । उणादौ कुगुहुनीति किति डे मुण्डः १७० ॥

52. कुणत् शब्दोपकरणयोः । कुणति चुकोण कोणिता कुणितः । नाम्युपान्त्येति के कुणः । घञि कोणः । उणादौ कुगुहुनीति किति डे कुण्डम् १७० । भाजगोणेति ङ्याम् कुण्ड्यमन्नम् । कुण्डान्या । कल्पलीतीन्द्राकि कुणिन्दो म्लेच्छः २४६ । कुलिपितीति कित्याले कुणालं नगरम् ४७६ ॥

53. घुण 54 घूर्णत् भ्रमणे । घुणति जुषेण घोणिता घुणितः । नाम्युपान्त्येति के घुणः । लिहाद्यञि घोणा ॥

54. घूर्ण । घूर्णति जुघूर्ण घूर्णिता घूर्णितः घूर्णती घूर्णन्ती स्त्री कुले वा । घुणि घूर्णि भ्रमणे । घोणते घूर्णते ॥

अथ तान्तः सेद् च ॥

55. चृतेत् हिंसामन्थयोः । चृतति चर्चनं चर्चिता । सादौ कृतचृतेति वेद् चर्च्यति चर्चिष्यति चिचृत्सति विचर्चिषति । असिच इति वचनात्सिचि नित्यमिदि अचर्चान् । वेद्व्यात् ऋयोर्नेद् चृत्तः चृत्तवान् । ऐदिच्चाद्यङ्त्तुष्यनेकस्वरादपि ऋयोर्नेद् चरीचृत्त' चरीचृत्तवान् । ऋदुपान्त्यादिस्यत्र चृतो वर्जनाद्वर्णेति प्यणि चर्च्यम् ॥

अथ दान्तावनिटौ च ॥

56. णुदन्त् प्रेरणे । पाठे इति णस्य ने नुदति । णोपदेशत्वाददुरुपसर्गेति णत्वे प्रणुदति । नुनोद । अनुस्वारेच्चाच्चेद् नोच्चा । ऋहीधेति ऋयोस्तस्य वा नत्वे नुन्नः नुन्नवान् नुत्तः नुत्तवान् । शोकापनुदेति के निपातनात् शोकापनुदः पुत्रः । घञि प्रणोदः । नुदती नुदन्ती स्त्री कुले वा । ईदिदयमित्येके । तन्मते ईणित इति फलवत्कर्तार्यात्मनेपदे नुदते नुनुदे । उणादौ ग्लानुदिभ्यां डीः नौः ८६८ ॥

57. षट्त् अवसादने । श्रौतीति सीदादेशे सीदति ससाद । लृदिच्यादडि
असदत् । षोपदेशत्वाच्चाभ्यन्तस्येति षत्वे सिषत्सति । ज्वलादिपठितेनैव सिद्धे
इहास्य पाठोवर्णादश्च इति वान्नादेशार्थः सीदती सीदन्ती स्त्री कुले वा । ज्वला-
दिपाठोपि वा ज्वलादीति णविकल्पार्थः सादः सदः । अनुस्वारेच्चाक्षेप् सत्ता ।
शट्त् शतने इति तु न पठितव्य एव शिष्यात्मनेपदित्वेन शतुरभावेन्तादेशविक-
ल्पाप्राप्तेः । अशददित्यादेशस्तु तेनैव सिद्धेः ॥

अथ धान्तः सेट् च ॥

58. विधत् विधाने । विधति विवेध विधितः विधितवान् । वी व्यञ्जनादे-
रिति च्कासनोर्वा किरवे विधित्वा वेधित्वा विविधियति विवेधियति ।
नाम्युपान्त्येति के विधः । उणादौ विधेर्वेति वा कित्यसि विधाः वेधाश्च
ब्रह्मा ९७२ ॥

अथ नान्तौ सेटौ च ॥

59. जुन 60 शुनत् गतौ । जुनति जुजोन जोनिता जुनितः ॥

60. शुन । शुनति शुशोन शोनिता । नाम्युपान्त्येति के शुनो वायुः । उणादौ
कौचकपेचकेत्यके निपातनात् शुनकः [३३] ॥

अथ पान्तोनिट् च ॥

61. छुपंत स्पर्शे । छुपति चुच्छोप । अनुस्वारेच्चाक्षेप् छोमा ॥

अथ फान्ता नव सेटश्च ॥

62. रिफत् कथनयुद्धिसादानेषु । रिफति रिरेफ रेफिता रिफितः । न्यु-
पान्त्य इति ध्यावृत्तिबलाद्दृष्टपमृपेति घौ व्यञ्जनादेरिति च वा किर्याभावे क्केति
नित्यमकिरवे रेफित्वा । स्वरादिरयमित्येके ऋफति । गौ अर्कयति ॥

63. तृफ 64 तृम्फत् तृमौ । मुचादीति ने विधानबलाच्चो व्यञ्जनस्येति नस्या-
तुकि तृम्फति । ततर्कं तर्किता तृफित्वा तृफितः । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि तृफ्यः ॥

64. तृम्फ । नो व्यञ्जनस्येति ननुकि तृफति । ततृम्फ तृम्फिता तृफितः ।
ऋत्पेति क्को या किरवे तृफित्वा तृम्फित्वा । पान्तायेतादिर्यन्ये तृपति । शो
नतुक् ष नेप्यते तृम्फति ॥

65. ऋफ 66 ऋम्फत् हिंसायाम् । ऋफति । अनाम इति पूर्वस्यात्वे ने
च आनर्कं आनृक्तुः । अर्किता ऋफितः । सति अर्पिक्रियति । क्केति किरवामावे
अर्फित्वा । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि ऋफ्यः ॥

66. ऋम्फ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि ऋफति । नलोपं नेच्छन्त्येके ऋम्फति । अनात इति पूर्वस्यात्वे ने च आनृम्फ । ऋम्फिता ऋफितः । ऋत्तृपेति ऋको वा किच्चे ऋफित्वा ऋम्फित्वा । इकारोपान्त्यो रादिश्चायमित्यन्यः । तन्मते शे नलोपानिद्वौ रिम्फति । रिरिम्फ ॥

67. दृफ 68 दृम्फत् उत्केशे । मुचादीति ने दृम्फति । ददर्क दर्फिता दृफितः । ऋकेति किच्चाभावे दर्फित्वा ॥

68. दृम्फ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि दृफति । ददृम्फ दृम्फिता । ऋत्तृपेति ऋको वा किच्चे दृफित्वा दृम्फित्वा ॥

69. गुफ 70 गुम्फत् मन्यने । मुचादीति ने गुम्फति । जुगोफ गोफिता गुफितः । ऋकेति किच्चाभावे गोफित्वा । न्युपान्त्य इति व्यावृत्तिबलादृत्तृपेति घौ व्यञ्जनादेरिति चात्र वा न किच्त्वम् ॥

70. गुम्फ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि गुफति । जुगुम्फ गुम्फिता । ऋत्तृपेति ऋको वा किच्चे गुफित्वा गुम्फित्वा ॥

अथ भान्ताः षट् सेटश्च ॥

71. उभ 72 उम्भत् पूरणे । मुचादीति ने उम्भति । उवोभ उभिता उभितः । नाम्युपान्त्येति के उभौ । उणादौ उभेर्द्वौ चेत्यौ द्वौ त्रयः ६१५ ॥

72. उम्भ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि उभति । गुरुनाम्यादेरिति परोक्षया भामि उम्भां चकार । उम्भिता उम्भित्वा ॥

73. शुभ 74 शुम्भत् शोभार्ये । मुचादीति ने शुम्भति । शुशोभ अशो-भीत् शोभिता । नाम्युपान्त्येति के शुभम् । भिदाद्यडि निपातनात् शोभा । उणादौ ऋज्यतीति किति रे शुभम् ३८८ । शुभि दर्भित् । शोभते । युञ्जोचनन्यामिति यात्मनेपदे अशोभित । ष्ते शेषादिति परस्मैपदे शुताद्यडि अशुभत् ॥

74. शुम्भ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि शुभति । शुशुम्भ शुम्भिता शुम्भित्वा । शुम्भ भाषणे चेत्यर्थभेदात्षाटः शुम्भति । भ्यादौ शुम्भ निशुम्भनाद्यर्थो दन्त्यादिरित्येके ॥

75. दृभेत् मन्ये । दृभति ददर्भ दर्भिता । ऋकेति किच्चाभावाद्गुणे दर्भित्वा । ऐदित्वात् ऋयोर्नेद् दृभ्यः दृभयान् । ष्वि संदर्भः । उणादौ दृभिचपेः स्वराद्यो-न्तभेत्युः दृन्भूः सर्पः ८४१ ॥

76. तुभत् विमोहने । विमोहनं ध्याकुलीकरणम् । तुभति तुनोभ । सक्तु-भेष्येति षेडि लोभ्या लोभिता । तुभ्यश्चेरिति ऋयोरिटि वितुभिताः केशाः ।

विलुभितवान् । धातुनामनेकार्थत्वाद्दिमोहादन्यत्र वेट्त्वानेद् लुभ्यः लुभवान् ।
लुभच् गाढर्चे । लुभ्यति अलुभत् ॥

अथ रान्ता अटौ सेटश्च ॥

77. कुरत् शब्दे । कुरति चुकोर कोरिता कुरितः । कुरुच्युर इत्यत्र कृप
एव पहणाद् भ्वादेरिति दीर्घे कृर्यते । आशिपि कृर्यात् । अस्यापि न दीर्घे इत्येके
कुर्यात् । उणादौ मृद्युन्दीति कित्यरे कुररो जलपक्षी ३९९ । कितिकुडिकुरीति
कित्यवे कुरयो वृक्षः ५१८ ॥

78. क्षुरत् विलेखने । क्षुरति चुक्षोर क्षोरिता । नाम्युपान्त्येति के क्षुरः ॥

79. खुरत् छेदने च । छेदनं विलेखनम् । चकाराद्विलेखने । खुरति चुबोर
खोरिता । नाम्युपान्त्येति के खुरः । क्रौडादित्वादसहस्रमिति छ्यभावे कल्या-
णखुरा ॥

80. घुरत् भीमार्यशब्दयोः । घुरति जुघोर घोरिता । घञि घोरः । उणादौ
इदुदुपान्त्याभ्यामिति किदः सरूपहित्वं पूर्वस्य चोदन्तः घुरुघुरः १७ । जजले-
त्यादिनिपातनात्पूर्वस्योदभावे घुर्घुरोनुकरणशब्दौ [१८] ॥

81. पुरत् अयगमने । पुरति पुषोर पोरिता पुरितः । नाम्युपान्त्येति के पुरम् ।
किपि पृः । पुरुष इति तु विदिपृभ्यामिति कित्युपे पृणानेः [उणादौ ५५८] ।
पुरुदित्यप्यस्यैव पूकावपीति कित्यौ [उणादौ ७२९] ॥

82. मुरत् संघटने । मुरति मुमोर मोरिता मुरितः । नाम्युपान्त्येति के मुरः ।
उणादौ इदुदुपान्त्याभ्यामिति किदः सरूपहित्वं पूर्वस्य चोदन्तः मुरुमुरोनुकरण-
शब्दः १७ । जजलेत्यादिनिपातनात्पूर्वस्योदभावे मुर्मुः १०. १८ ॥

83. सुरत् ऐश्वर्यदीप्तयोः । सुरति । अपोपदेशात्तान्यत्वाभावे मुसोर । पो-
पदेशोयमित्येके । तन्मते नाम्यन्तयेति पत्ये सुषोर । मोरिता । नाम्युपान्त्येति के
सुरो देवः । सुरा मघम् । उणादौ इदुदुपान्त्याभ्यामिति किदः सरूपहित्वं पूर्वस्य
चोदन्तः सुरमुरोनुकरणशब्दः १७ ॥

84. स्फुर 85 स्फुलत् स्फुरणे । चलने इत्येके । स्फुरति परस्कार स्फुरिता ।
अनि स्फुरः । कुडादिरयमित्यन्ते तत्पाठबलाद्य णके वृद्धभावे स्फुरकः । यञि स्फुरः ॥
अथ लान्ताखयोदश सेटश्च ॥

85. स्फुल । स्फुलति पस्फाल स्फुलिता । णीं च्चे आस्फालितः । अनर्दि
आस्फालनम् । कुडादिरयमित्येके तत्पाठबलाद्य णके वृद्धभावे स्फुलकः ॥

86. किलत् शैत्यक्रीडनयोः । किलति चिकेल केलिता किलितः । उणादौ किलेः किदित्यासे किलासः सिध्मम् ५७५ । किलाट इति तु किरः किरौ लथ वेत्याटे किलाटः १४७ । इदुदुपान्त्याभ्यामिति किदः सरूपद्वित्वं पूर्वस्य चेदन्तः किलिकिलोनुकरणशब्दः १७ । बहुल गुणवृद्धी चादेरिति पूर्वस्य गुणवृद्धघोष केलि-किलः कैलिकिलथ हासशीलः १९ । किलिपिलीत्यौ केलिः ६०८ ॥

87. इलत् गतिस्वमक्षेपणेषु । इलति इयेल एलिता । नाम्युपान्त्येति के इला । लिहाद्यत्रि षञि वा एलः । खियाम् एला । णौ एलयति ॥

88. हिलत् हावकरणे । हिलति जिहेल हेलिता । णावञि हेला । उणादौ इदुदुपान्त्याभ्यामिति किदः स्वरूपद्वित्वं पूर्वस्य चेदन्तः हिलिहिलोनुकरणशब्दः १७ । बहुलं गुणवृद्धी चादेः हेलिहिलः हेलिहिलथ विलासशीलः १९ ॥

89. शिल 90 सिलत् उञ्छे । शिलति शिशेल शेलिता शिलितः । नाम्युपान्त्येति के शिलम् । खियामापि शिला । शेलुरिति तु शेतेर्लौ [उणादौ ८२०] ॥

90. सिल । सिलति । अयोपदेशत्वात्पत्वाभावे सिसेल । षोपदेशोयमित्येके । तन्मते नाम्यन्तस्येति पत्ये सिसेल । सेलिता सिलितः । नाम्युपान्त्येति के सिलम् ॥

91. तिलत् स्नेहने । तिलति तितेल तेलिता । नाम्युपान्त्येति के तिलः । तिलण् स्नेहने । तेलयति ॥

92. चलत् विलसने । चलति चचाल चलिता । चलती चलन्ती स्त्री कुले वा । णौ कम्पने एव घटादित्वाद्द्रस्वाभावे चालयति । चल कम्पने ज्वलादित्वाद्वा णे चालः चलः । श्यशान इति नित्यमन्तादेशे चलन्ती स्त्री कुले वा । णौ घटा-दित्वाद्द्रस्ये चलयति । चलण् भृती । चालयति ॥

93. चिलत् यसने । चिलति चिचेल चेलिता । लिहाद्यत्रि चेलम् ॥

94. विलत् वरणे । दन्त्योष्ठ्यादिः । विलति विवेल वेलिता । षञि आवेतः । णावञि वेला ॥

95. निलत् भेदने । भोत्रघादिः । विलति विवेल वेलिता । नाम्युपान्त्येति के विलम् भाविलम् । उणादौ विलिभिन्तीति किति भे विन्मं प्रकाशम् ३६० । निपृरीति किति धे विल्यम् ५११ । विलाळ इति तु विडानस्य ल्ये ४७६ ॥

96. णिलत् गहने । पाठे इति णस्य मत्ये निलति । णोपदेशत्वाददुरपसर्गांनि नस्य णस्ये षणिलति । निनेल नेलिता ॥

97. मिलत् क्षेपणे । मिलति मिमेल मेमिता मिमितः । लिहाद्यत्रि मेल ॥

अथ ज्ञान्ताः पञ्चनिदध ॥

98. स्पृशन्त् संस्पर्शे । स्पृशति पस्पर्श । स्पृशमृशेति वा सिचि स्पृशादीति वा स्वरात्परोऽः अस्पाक्षीन् अस्पाक्षीन् । पक्षे हशिष्ट इति सकि अस्पृक्षत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्पष्टा स्पर्श स्पृष्टः । पदरुजेति कर्तरि घञि स्पर्शो व्याधिः । स्पृशानुदकादिति क्विपि ऋत्विग्दिशिति शस्य पापवादे गे घृतस्पृक् । उदकात्तु कर्मणो-गित्यणि उदकस्पर्शः । उणादौ स्पृशेः श्वः पार् चेति श्वे पार्श्वम् ५२३ । पशूँरिति तु प्रः झुरिति शानुतोप्राणिनश्चेत्युडि च घृणातेः [८२९] ॥

99. रुशं 100 रिशन्त् हिंसायाम् । रुशति रुरोश । हशिष्ट इति सकि अरुक्षत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रोष्टा रुष्टः ॥

100. रिशं । रिशति रिरेश । हशिष्ट इति सकि अरिक्षत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रेष्टा रिष्टः ॥

101. विशन्त् प्रवेशने । विशति । निविश इत्यात्मनेपदे वाभिनिविश इत्याधारस्य कर्मत्वे मामभिनिविशते । विवेश । हशिष्ट इति सकि अविक्षत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् वेष्टा प्रविष्टः । कसौ गमहनेति वेष्टि विविशिवान् विविशान् । पदरुजेति घञि वेशो वेश्या घाटः । अजातेः शैले इति णिनि संवेदी । विशपतेति णामि गेहानुप्रवेशमाम्ने गेहं गेहमनुप्रवेशमाम्ने । उणादौ जृविशभ्यामित्यन्ते वेशन्नः पत्यलम् २१९ । विष्टपोलपेत्यपे निपातनात् विष्टपं जगत् ३०७ । विशोरिपक् विशपो राशिः ३०९ । निघृषीति किति घे विश्वम् ५११ ॥

102. मृशन्त् आमर्शने । आमर्शनं स्पर्शः । मृशति परामृशति ममर्श । स्पृशमृशेति वा सिचि स्पृशादीति स्वरात्परे वाति व्यञ्जनानामिति घृशो अम्राक्षीन् अम्राक्षीन् । पक्षे हशिष्ट इति सकि अमृक्षत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् मष्टा मर्श मृष्टः । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि मृश्यम् । उणादौ युयुजीति कित्याने मृशानः २७७ ॥

103. लिशं 104 ऋषेत् गतौ । लिशति लिलेश । लिशति इति सकि अलिक्षत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् लेष्टा लिष्टः । घञि लेष्टः । लिशन् अत्यन्ते ॥ लिश्यते ॥
अथ पान्ताख्यः षष्ठः ॥

104. ऋषे । ऋषति । ऋष्यारूपमर्ग्येत्यादि प्रापति पगर्षति । अनात् इति पृथस्यात्वे नेन्ने च आनर्ष आनृषनुः । अर्षिता । ऋषेति कित्यत्वाभावे अर्षित्या । ऐदिशान् ऋषोर्नेट् ऋटः ऋषान् । ऋदुपान्त्येति क्यपि ऋष्यः । उणादौ ऋषि-घृषीति कित्यमे ऋषभः ३३१ । ऋषिरिषीति किति मे ऋषः ५६७ । मायुग-न्त्येति कितिः ऋषिः ६०९ । ऋषीति किति सौ ऋषिः ऋषः [६५१] ॥

105. इषत् इच्छायाम् । गमिपदिति छे इच्छति । इयेष एषिष्यति । नादी सहलुभेति वेष्टि एष्टा एषिता इष्टा । च्केति किच्वाभावाद्गुणे एषित्वा । वेद्वत्वात् ऋयोर्नेद् इष्टः इष्टवान् । ऋवर्गेति प्यणि एष्यः । प्रस्यैप्येत्स्यैत्वे प्रैष्यः । विन्दिच्छू इति निपातनाद्दुः एषणशीलः इच्छुः । नाम्युपान्त्येति के इष आश्वयुजः । श्वादिभ्य इति क्तौ इष्यतेनयेति इष्टिः । मृगयेति निपातनात् शे इच्छा । करणाधारे इत्यनटि एषणः । स्त्रियां गौरादिस्वाद् ऋद्याम् एषणी वैद्यशलाका । कुत्संपदेति क्तिपि इट् । उणादौ इष्यशीति तककि इटका ७७ । मस्तीपीति सुकि इक्षुः ८२६ । इषच् गतौ । अन्विष्यति । इषश् आभीक्ष्ये । इष्णाति ॥

106. मिषत् स्पर्शायाम् । मिषति मिमेष मेषिता उन्मिषितम् । नाम्युपान्त्येति के अनिमिषो देयः । आमिषम् । लिहाद्यधि मेपः । घञि निमेषः उन्मेषः ॥
अय हान्ताः पञ्च सेटश्च ॥

107. वृहौत् । उद्यमे । उद्यम उद्धरणम् । वृहति ववर्ह । औदिच्वाद्देद् वार्हिता वर्हा । वेद्वत्वात् ऋयोर्नेद् वृढः परिवृढः वृढवान् । घञि उद्धर्हः वर्हः । वृह वृद्धौ । वर्हति ॥

108. वृहौ 109 वृहौ 110 स्तृहौ 111 स्तृहौत् हिंसायाम् । वृहति तवर्ह । औदिच्वाद्देद् अवर्हति । हशिट इति सकि अतृक्षत् । तर्हिता तर्हा । वेद्वत्वात् ऋयोर्नेद् आतृढः आतृढवान् ॥

109. वृहौ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि वृहति । तवृह । औदिच्वाद्देद् अतृहीन् अनाहूर्हत् । वृहिता वृष्टा । वेद्वत्वात् ऋयोर्नेद् नो व्यञ्जनस्येति नलुकि वृढः वृढवान् ॥

110. स्तृहौ । स्तृहति तस्तर्ह । औदिच्वाद्देद् स्तर्हिता स्तर्हा । वेद्वत्वात् ऋयोर्नेद् स्तृढः स्तृढवान् । पोपदेशोयमित्येके । तन्मते गिस्तोरेवेति पत्ये तिष्ठर्ह-यिपति ॥

111. स्तृहौ । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि स्तृहति । तस्तृह । औदिच्वाद्देद् स्तृ-हिता स्तृष्टा । वेद्वत्वात् ऋयोर्नेद् स्तृढः स्तृढवान् । तृहती तृहन्ती स्त्री कुले वा । अयमपि पोपदेश इत्यन्ये । तृहप् हिंसायाम् । तृहः श्रादीनि तृगेष्टि ॥

अय तुदाद्यन्तर्गणः कुटादिस्तत्र प्रतिञ्चानुगोपेनादी

112. कुटत् कौटिल्ये । कुटति । कुटादेरिति टिड्च्वाद्गुणामाये कुटिना कुटिनुम् कुटित्वा । ङिति तु टिड्च्वाद्गुणामाद्गुणे उन्कुोट उरकुोटयति उरकुोटनः उरकुोटि उरकुोटः । गिहात्स्यो णश् अहमुमुकुोट । गिरगमावे तु टिड्च्वाद् गुणः अहमुमुकुट । नाम्युपान्त्येति के कुटः उरकुटः । उणादौ मुजिमुनीति सिन्धो

कुटपः प्रस्थचतुर्भागः ३०५ । ऋषिचटीत्यरे कुटरो मर्कटः । बाहुलकाद्युपे कोट-
रश्चिद्रम् ३९७ । घसिवशीतीरे कुटीरम् ४१८.४१९ । कल्पनीतीले कुटिलम्
४८१ । रुषिकुटीलि मलकि कुङ्गलो विष्णुमुकुलं च ५०२ । कृगूकुटीति वा णि-
दिः कोटिः कुटिः ६१९ ॥

अथोदन्नावनिटौ च ॥

113. गुंन् पुरीयोस्तरौ । गुवति जुगाव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् कुटादेरिति डिस्वा-
हुणाभावे गुता गुनुम् गुतव्यम् । सिचि परस्मायिति वृद्धभावे न्यगुपीत् । दुगोरु चेति
क्तयोस्त्वस्य नत्वे गून्ः गूनवान् । उणादौ पथयूयेति निपातनात् गूयम् २३१ । दीर्घान्तः
सेद् घावमित्यन्वे । तन्मते न्यगुपीत् गुविता गुवितव्यम् । गुद् शब्दे । एवते ॥

114. ध्रुत् गतिस्वैर्ययोः । ध्रुवति दुधाव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् कुटादेरिति
डिस्वाहुणाभावे ध्रुता । सिचि परस्मायिति वृद्धभावे अप्रुपीत् । अचि ध्रुवः ।
कुम्सितेति कषि ध्रुवकः । गुंषामिशीतीले ध्रुविल कषिः [उणादौ ४८३] । सेट-
र्यामित्यन्वे । तन्मते न्यध्रुपीत् ध्रुविता । कित्युवर्णादिति नेद् ध्रुतः । डिस्वेन किररं
वाभ्यते इति नये ध्रुवितः । ध्रुं स्वैर्यं च । ध्रुवति ॥

अथोदन्तौ सेटौ च ॥

115. फूत् स्तयने । पाठे इति ने नुयति नुनाव नुविता नुवितुम् । णोपदेशत्वावदुष्-
पसर्गेति णत्वे कित्युवर्णादित्वाटभावे मणूतः प्रणूतवान् । अन्ये तु डिस्वेन किररस्य
वाधनादिट्प्रतिषेधं नेच्छन्ति नुविनः प्रणुविनः । एवं ध्रुवित इत्युत्तरवापि वृद्ध्यम् ॥

116. ध्रुत् विधुवने । ध्रुवति दुधाव ध्रुविता ध्रुवितव्यम् । कित्युवर्णादित्वाट-
भावे ध्रुतः ध्रुतवान् । अनटि निधुवन् । उणादौ ध्रुपृन्दीत्यके ध्रुवकं ध्रुवन्म् ।
ध्रुवकावपनविशेषः २९ । ध्रुम् कम्पने । ध्रुवने ध्रुवति । ध्रुम् कम्पने । ध्रुवति
ध्रुवति । ध्रुम् कम्पने । युसादेरिति वा णिच ध्रुवति । एते ध्रुवते ध्रुवति ॥

अथ चान्दी सेटौ च ॥

117. कुचत् संकोचने । कुचति चुकोन । कुटादेरिति डिस्वाहुणाभावे कुचि-
ता कुचितुम् संकुचिनः । नाम्युपान्नेति के कुचं । ष्णिगति नु डिस्वाभावे णौ
शोचति । धर्मि के मेहत्यान्तरभावे संकोचः । कुच संपंचनादौ । संकोचति ॥

118. व्यचत् श्यानीकरणे । व्यचो नमीति व्यृति विचति । श्यायेत्यधीति
पूर्वस्येत्ये विद्याय । कुटादेरिति डिस्वे विचिता विचितुम् । उणादौ अमित्यन्ति
व्यृत्भावे इत्यन्ताः । वितृव्यता वृधिरुः [१५२] ॥

अथ जान्तः सेट् च ॥

119. गुजत् शब्दे । गुजति जुगोज । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे गुजिता गुजितुम् गुजितः अगुजीत् । ङिति तु डिच्वाभावाद्गुणे अगोजि गोजयति । गुज अव्यक्ते शब्दे । गोजति ॥

अथ टान्ता अटौ सेट्थ ॥

120. घुटत् प्रतीघाते । घुटति जुघोट । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे घुटिता घुटितुम् घुटितः । तिकृतावित्यक्ते घुटिका गुल्फास्थि । ङिति तु डिच्वाभावाद्गुणे अघोटि घोटकः । गादिर्दान्तश्चयमित्यन्ये गुडति । नाम्युपान्त्येति के अयोगुडः ॥

121. घुट 122 छुट 123 चुटत् छेदने । चुटति चुचोट । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे चुटिता चुटितुम् । ङिति तु डिच्वाभावाद्गुणे घञि चोटः । णौ नन्याद्यने उचोटनः । णके चोटकः ॥

122. छुट । छुटति चुच्छोट । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे छुटिता छुटितुम् । ङिति तु डिच्वाभावाद्गुणे अच्छोटि । भावे इति णके छोटिका । णौ छोटयति ॥

123. चुट । भ्रासभासेति घा इये चुटयति चुटति । तुत्रोट । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे चुटिता चुटितुम् । ङिति तु डिच्वाभावाद्गुणे अत्रोटि त्रोटकः त्रोटयति । उणादौ किलिपिलीति णाविः त्रोटिः ६०८ ॥

124. तुटत् कलहकर्मणि । तुटति तुतोड । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे तुटिता तुटितुम् । ङिति तु गुणे अतोडि । णके तोटकम् । उणादौ नाम्युपान्त्येति किदिः तुटिः [६०९] ॥

125. मुटत् आक्षेपममर्दनयोः । मुटति मुमोट । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे मुटिता मुटितुम् । ङिति तु गुणे अमोटि । णौ मोटयति । णके आमोटकः । मुट ममर्दने । मोटति । मुटण् संनूर्णने । मोटयति ॥

126. स्फुटत् विकसने । स्फुटति पुस्फोट । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे अस्फुटीत् स्फुटिता स्फुटितुम् । ङिति तु गुणे स्फोटः । णौ स्फोटयति । नाम्युपान्त्येति के स्फुटः । स्फुट् विसरणे । स्फोटति अस्फुटत् अस्फोटीत् । स्फुटि विकसने । स्फोटने ॥

127. पुट 128 लुटन् संश्लेषणे । पुटति । कुटादेरिति डिच्वाद्गुणाभावे पुटिता पुटितुम् । नाम्युपान्त्येति के पुटः । जातेरयान्तेति व्द्याम् पुटी । ङिति तु गुणे पञि पोटा णायवि घा । पुटण् संनूर्णने भासापौ वा । पोडयति ॥

अथ वान्तः सेट् च ॥

128. लुट् । लुटति लुलोड । कुटादेरिति ङिच्चात्र गुणः लुडिता लुडितुम् ।
ङ्गिति तु गुणे अलोडि लोटयति । डान्तोयमित्यन्ये लुडति लुलोड लुडिता ।
लुट् उपधाते । लोटति । लुडि प्रतीघाते । लोटते ॥

अथ डान्ताश्चतुर्दश सेटश्च ॥

129. कृडन् घसने । घसनं भक्षणम् । घनत्वे इत्यन्ये । घनत्वं सान्द्रत्वम् ।
कृडति चकृड् । कुटादेरिति ङिच्चात्र गुणः कृडिता कृडितुम् । ङ्गिति तु गुणे
अकारि कर्डयति ॥

130. कुडत् बाल्ये च । चकाराद्घसने । कुडति कुकोड । कुटादेरिति
ङिच्चात्र गुणः कुडिता कुडितुम् । ङ्गिति तु गुणे अकोडि कोडयति । उणादौ
पतितमीत्यङ्गे कुडङ्गः [९८] । कितिकुडीत्यङ्गे कुडङ्गो मामम् । लत्वे कुतवः
९९८ । कुडुङ् दाहे । कुण्डते । कुडुण् रक्षणे । कुण्डयति ॥

131. गुडत् रक्षायाम् । गुडति जुगोड । कुटादेरिति ङिच्चात्र गुणः गुडि-
ता गुडितुम् । नाम्युपान्त्येति के गुडः । स्त्रियामापि गुडा हस्तिसंवाहः । तिङ्गता-
वित्यङ्गे लत्वे च गुडिका । गुडाद्वा ह्रस्वार्थे कपि । ङ्गिति तु गुणे अगोडि ।
णके गोलकं युग्मम् । घभि भूगोलः । गुडुण् वेदने च । गुण्डयति ॥

132. जुडत् बन्धे । जुडति जुजोड । कुटादेरिति ङिच्चात्र गुणः जुडिता
जुडितुम् । ङ्गिति तु गुणे अजोडि जोडयति । जुडत् गतौ । जोडिता जोडितुम् ॥

133. नुडत् तोडते । तोडन भेदः । नुडति नुतोड । कुटादेरिति ङिच्चात्र-
णाभावे नुडिता नुडितुम् । ङ्गिति तु गुणे अतोडि तोडयति । उणादौ नाम्युपान्त्ये-
ति किङिः नुडिः [६०९] ॥

134. लुड 135 भुड 136 स्फुडत् मयरणे । लुटति लुलोड । लुटति
नुषोड । स्फुडति तुषोड । कुटादेरिति ङिच्चात्र गुणः लुडिता लुडितुम् । लुडिता
लुडितुम् । स्फुडिता स्फुडितुम् । ङ्गिति तु गुणे अलोडि लोटयति । अषोडि
षोडयति । अस्फोडि स्फोडयति । नाम्युपान्त्येति के स्युल पटकुटी ॥

137. लुडत् उत्तमं च । चकारात्मयरणे । लुटति लुषोड । कुटादेरिति ङि-
च्चात्र गुणः लुडिता लुडितुम् । ङ्गिति तु गुणे अषोडि षोडयति ॥

138 भुड 139 भुडत् मयाने । संवरणेऽन्ये । भुटति भुषोड । भुटति भु-
षोड । कुटादेरिति ङिच्चात्र गुणः भुडिता भुडितुम् । भुडिता भुडितुम् । ङ्गिति तु
गुणे अषोडि षोडयति । अषोडि षोडयति ॥

140. दुड 141 हुड 142 वुडत् निमज्जने । दुडति दुदोड । हुडति जुहो-
ड । वुडति तुत्रोड । कुटादेरिति डिच्वात्र गुणः दुडिता दुडितुम् । हुडिता हुडि-
तुम् । वुडिता वुडितुम् । ङिति तु गुणे अदोडि दोडयति । अहोडि होडयति ।
अत्रोडि चोडयति । घञि दोडः । लत्वे स्त्रियामापि दोला । होडः । उणादौ
नाम्युपान्त्येति किदिः हुडिः [६०९] । पूकाहपीति किदुः हुडुर्मपः [७२९] ।
हुडिः संघातेपीत्यन्ये ॥

अथ णान्तः सेट् च ॥

143. चुणत् छेदने । चुणति चुचोण । कुटादेरिति डिच्वात्र गुणः चुणिता
चुणितुम् । ङिति तु गुणे अचोणि चोणयति ॥

अथ णान्तः सेट् च ॥

144. डिपत् क्षेपे । डिपति डिडेप । कुटादेरिति डिच्वात्र गुणः डिपिता
डिपितुम् । ङिति तु गुणे अडेपि डेपयति । आसुध्विति घ्यणि डेप्यम् । डिपच्
क्षेपे । डिप्यति डेपिता । डिपण् क्षेपे । डेपयति । डिपिण् संघाते । डेपयते ॥

अथ रान्तौ सेटौ च ॥

145. छुरत् छेदने । छुरति चुच्छोर । आशिषि कुरुच्छुर इति दीर्घप्रतिपेधे
छुर्यात् । कुटादेरिति डिच्वात्र गुणः छुरिता छुरितुम् आच्छुरितुम् । नाम्युपान्त्येति
के छुरः । तिङ्कृतावित्यके छुरिका । ङिति तु गुणे अच्छोरि छोरयति ॥

146. स्फुरत् स्फुरणे । चलने इत्यन्ये । स्फुरति । निर्नेरिति वा पत्वे
निःस्फुरति निःस्फुरति निःस्फुरति निःस्फुरति । वेः विस्फुरति विस्फुरति । विपूर्वाण्यौ
विस्फुरोरिति वा संध्यक्षरस्यात्वे विष्फारयति विष्फोरयति विस्फारयति विस्फोर-
यति । घञि स्फुरस्फुरोरित्यात्वे विष्फारः विस्फारः । णञि पुस्फोर । कुटादेरिति
ङ्गितोन्यस्य डिच्वात्र गुणः स्फुरिता स्फुरितुम् स्फुरितः । नाम्युपान्त्येति के स्फुरः
सस्फुरः । ङौ स्फूर्तिः ॥

अथ लान्तः सेट् च ॥

147. स्फुलत् संचये च । चकारात्स्फुरणे । चलने इत्यन्ये । स्फुलति । निर्नेरिति
वा पत्वे निःस्फुलति निःस्फुलति निःस्फुलति निःस्फुलति । वेः विस्फुलति विस्फु-
लति । घञि स्फुरस्फुरोरिति संध्यक्षरस्यात्वे विष्फालः विष्फालः । विपूर्वाण्यणि
विष्फोलयति विष्फोलयति । ङितोन्यस्य कुटादेरिति डिच्वात्र गुणः स्फुलिप्यति ।
स्फुलितः । उणादौ स्फुलिकलीतीद्भकि स्फुलिङ्गः १०२ ॥

अथात्मनेपदिपूदन्तोनिद् च ॥

148. कुंङ् 149 कूङ्त् शब्दे । कुवते चुकुवे । यडि चोकूयते । कुटादे-
रिति ङितोन्यस्य डिच्वान्न गुणोनुस्वारेच्वाच्चेद् कुता कुतुम् कुतः ॥

अयोदन्तः सेद् च ॥

149. कूङ् । कुवते चुकुवे । कुटादेरिति ङितोन्यस्य डिच्वान्न गुणः कुविता
कुवितुम् । कित्युषर्णादिति नेद् कृतः कृतयान् कूत्वा भाकृतम् ॥

अथ रान्तः सेद् च ॥

150. गुरैति उद्यमे । गुरते जुगुरे । कुटादेरिति डिच्वात्त गुणः गुरिता
गुरितुम् । ऐदिच्वात् च्चयोर्नेद् गूर्णः गूर्णयान् । ङिति तु गुणे यापगुरो णमीति
संध्यक्षरस्य वात्वे अपगारमपगारम् अपगोरमपगोरम् । णौ आगोरयति । आगूरय-
तीति तु गूर्यतिः ॥ वृत् कुटादिः । कुटादिस्तुदाद्यन्तर्गणो वर्तितः संपूर्ण इत्यर्थः ॥

अथ प्रकृतवर्णक्रमेण ऋदन्ताञ्जयोनिटश्च ॥

151. पृङ्त् व्यायामे । व्यायाम उद्योगः । इडित इत्यात्मनेपदे रिः शब्देति
राविधि व्यापियते । व्यापमे । अनुस्वारेच्वाच्चेद् पर्ता पर्तुम् व्यापृतः । हनृत् इतीटि
व्यापरिष्यते । घञि व्यापारः ॥

152. दृङ्त् आदरे । आद्रियते आद्रे । अनुस्वारेच्वाच्चेद् आदर्ता आरतः
प्रवृतः । हनृत् इतीटि आदरिष्यते । ऋस्मिपुटिति सनीटि दिदरिष्यते । दृवृणिति
क्यपि आदृत्यः । पुरंदरेति णौ खे निपातनात् पुरो दारयति पुरंदरः शत्रुः ।
भगंदरो रोगः । जीणितीति आदरणील आदरी । युषर्णेत्यलि आदरः । दर्भ इति
तु गृद्धरमीति भे दृणानेः [उणादौ ३२७] । उणादौ दृमुषीति किति ती दृति-
र्भस्वा ६५१ ॥

153. धृङ्त् स्थाने । धारणे इत्यन्ये । ध्रियते दधे । अनुस्वारेच्वाच्चेद् धर्ता
धृतः । हनृत् इतीटि धरिष्यते । ऋस्मिपुटिति सनीटि दिधरिष्यते । ऋवर्णैति व्यति
धार्यः । न्यायावायेत्याधारे घञि आधारः । धृग् धारणे । धरते धरति ॥

अथ जान्नाभत्वागः ।

154. ओविजैति भयचञ्चयोः । उद्विजते उद्विजते । विजेतिद्वितीतो टि-
च्वात्त गुणः उद्विजिता उद्विजितुम् । ऐदिच्वात् च्चयोर्नेद् विप्रः विप्रयान् । ओदि-
च्वान्गुणत्यादीनि ऋयोन्मस्य नत्वम् । णौ ऋ उद्विजितः । व्यञ्जनादिति ऋणे
घञि वेगः ॥

155. ओलजैङ् 156 ओलस्जैति व्रीडे । लजते लेजे लजिता । ऐदिच्वात्
क्तयोर्नेट् ओदिच्यात्सूयत्यादीति क्तयोस्तस्य नत्वे लभः लभवान् । नादिरयमिति
चन्द्रः नमः ॥

156. ओलस्जै । सस्य शयाविति शे तस्य तृतीयस्तृतीयेति जे लज्जते ललज्जे
लज्जिता लज्जितुम् । ऐदिच्वात् क्तयोर्नेट् ओदिच्वात्तस्य नत्वे संयोगस्या-
दाविति सलुकि लभः लभवान् । भिदाद्यडि लज्जा । उणादौ लस्जीर्घ्येत्यालौ ल-
ज्जालुः ८२२ । भ्यादौ युक्तपाठावप्येतौ प्रसिद्धचनुरोधादिह पाठितौ ॥

157. एवञ्जिन् सङ्गे । पः स इति से स्वञ्जथेति पत्वे नो व्यञ्जनस्येति
नलुकि परिष्वजते । परोक्षायां त्वादेरेव पत्वे स्वञ्जेर्न वेति परोक्षाया वा किच्चे
परिपस्वजे परिपस्वञ्जे । परिनिविपूर्वस्य स्तुस्वञ्जथेत्यङ्भ्यवाये वा पत्वे पर्यप्वजत
पर्यस्वजत न्यप्वजत न्यस्वजत व्यप्वजत व्यस्वजत । अनुस्वारेच्चान्नेट् स्वङ्गा
स्वङ्गुम् परिष्वक्तः । नवा निर्दिष्टस्यानित्यत्वादिति अस्वञ्जिट् । जनश इति क्तौ
वा किच्चे स्वक्का स्वङ्क्का । षभि परिष्वङ्गः । क्तौ स्वक्तिः परिष्वक्तिः ॥

अथ पान्तः सेट् च ॥

158. जुपैति प्रीतिसेवनयोः । जुपते जुजुपे जोपिता जोपितुम् । ऐदिच्वात्
क्तयोर्नेट् जुष्टः जुष्टवान् । वृष्णिति क्यपि जुप्यः । क्तिपि सजुप इति निर्देशात्सह-
स्य से पस्य रुत्वे सजूः सजुपौ । जुपण् परितर्कणे । युजादेरिति वा णिनि जोप-
यति जोपति ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिते स्वोपज्ञधातुपारायणे तिच्चाविकरणस्तु-

दादिगणः संपूर्णः ॥

अथ रुधादय अविकरणा वर्णक्रमेण प्रदर्शयन्ते ॥

1 रुधूषी आवरणे । आवरण व्यापित्वम् । पित्तं रुधादित्यज्ञापनार्थम् । ईदित्त्वादीगित इति फलवत्कर्तव्यात्मनेपदे रुधां स्वरदिति श्रे आस्त्योरित्यलुकि घामिति बहुवचनाण्णत्वापवादे ने रुद्धे । फलवतोन्वत्र शेषादिति परस्मैपदे रुणद्धि । रुधे ररोध । ऋदित्त्वाद्धृदिच्छ्रूति वाडि अरुधत् । पक्षे सिचि व्यञ्जनानामिति वृद्धौ अरौत्सीत् । आत्मनेपदे धुद्हस्त्रादिति सिज्जलुकि अरुद्ध । कर्मकर्तारि रुध इति विच्प्रतिपेधे अरुद्ध गौः स्वयमेव । सेः स्रद्धामिति सिचौ लुकि धो वा रुत्वे च अरुणस्त्वम् अरुणस्त्वम् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रोद्धा रोद्धुम् रुद्ध । नाम्युपान्त्येति के रुधः प्ररुधः । महादिभ्य इति णिनि अपरोधी उपरोधी । समनुध्यवेति घिनणि सरोधशीलः सरोधी अनुरोधी । उपपीडोति णमि व्रजोपरोधं गाः सादयति । तनीयोक्त वेति वा समासः । पक्षे व्रजेनोपरोधम् व्रजे उपरोधम् । उणादौ शुपीपीति कितीरे रुधिरम् ४१६ ॥

अथ चान्तावनिडौ च ॥

2 रिच्छूषी विरेचने । विरेचन नि सारणम् । रिद्धे रिणक्ति रिचिने रिरेच । ऋदित्त्वाद्वाडि अरिचत् अरैक्षीत् । अनुस्वारेच्चाच्चेद् रेक्ता रेक्तुम् रिक्तः । उणादौ नीनूरमीति किति धे रिक्थम् २२७ । रिचण् प्रियोजने च । युजादेरिति या णिचि रेचयति रेचति ॥

3. विच्छूषी शयग्भावे । रिद्धे विनक्ति विचिने विवेच । ऋदित्त्वाद्वाडि अविचत् अरैक्षीत् । आत्मनेपदे तु धुटिति मिज्जलुकि अविक्त । अनुस्वारेच्चाच्चेद् वेक्ता वेक्तुम् विविक्तः । घञि क्तिन्ट इति षस्य के विवेक ॥

अथ जान्तोनिद् च ॥

4 युजृषी योगे । युद्धे युनक्ति युयुजे युयोज । ऋदित्त्वाद्वाडि अयुजत् अयौक्षीत् । आत्मनेपदे तु धुटिति मिज्जलुकि अयुक्त । उन्म्यरादित्यात्मनेपदे उधुद्धे प्रयुद्धे । नेह इन्द्र यज्ञपात्राणि प्रयुनक्ति । यज्ञे यज्ञपात्र नहिप्रयम्यैव युज्यर्षस्य वर्जनादिहात्मनेपदमेव रन्धने यज्ञपात्र प्रयुद्धे यज्ञे रन्धनपात्रं प्रयुद्धे । अनुस्वारेच्चाच्चेद् योक्ता योक्तुम् प्रियुक्त । युजिन् समाधी । युज्यते ॥

अथ वान्ता पञ्च ॥

5 भिटृषी विदाग्णे । भिन्ने भिनक्ति विभिदे विभेद । ऋदित्त्वाद्वाडि अभिदत् अभिन्सीत् । आत्मनेपदे तु धुटिति मिज्जलुकि अभिक्त । अनुस्वारेच्चाच्चेद् भेक्ता भेक्तुम् । रदादिति ऋयोमस्य नरे भिन्न भिद्यमान् । भिन्नं शक्यम् । भिन्नम-

न्यत् । कुप्यभिद्येति क्यपि निपातनात् भिगत्ति कृलानीति भिद्यो नदः । कर्मणोणित्यणि काठभेदः । असरूप इति किपि काष्ठमित् । वेत्तीति किति घुरे भिद्यते स्वयमेव भिदुरं काष्ठम् । भिदाद्याडि भिदा विदारणम् । भित्तिरन्या । उणादौ कृतिपुतीति किति तिके भित्तिका कुड्यम् ७६ । विहाविशेति कर्मकर्तारि कोलिमः भिदेलिमं काष्ठम् ३६४ । ऋज्यजीति किति रे भिद्रमदृढम् ३८८ । शुषीपीति कित्तीरे भिदिरोशानिः ४१६ । नाम्युपान्त्येति किदिः भिदिर्वचम् ६०९ ॥

6. छिद्रूपी द्वैधीकरणे । अद्वैधस्य पृथक्के । छिन्ते छिनत्ति चिच्छिदे चिच्छेद । ऋदिच्वाद्वाडि अच्छिदत् अच्छैत्सीत् । आत्मनेपदे तु धुडिति सिञ्जलुकि अच्छिन्न । अनुस्वारेच्वाच्चेद् छेत्ता छेत्तुम् छिन्नः । किपि रज्जुच्छिन्त् । वेत्तीति किति घुरे छिदुरा रज्जुः । भिदाद्याडि छिदा द्वैधीभावः । छित्तिः विच्छित्तिश्चान्या । उणादौ ऋज्यजीति किति रे छिद्रम् ३८८ । शुषीपीति कित्तीरे छिदिर उन्दुरः । छिदिरं शल्वम् ४१६ । नाम्युपान्त्येति किदिः छिदिश्छेत्ता परशुश्च ६०९ ॥

7. क्षुद्रूपी संपेये । क्षुन्ते क्षुणत्ति क्षुक्षुदे क्षुक्षोर । ऋदिच्वाद्वाडि अक्षुदत् अक्षौत्सीत् । आत्मनेपदे तु धुडिति सिञ्जलुकि अक्षुत् । अनुस्वारेच्वाच्चेद् क्षोत्ता क्षोत्तुम् क्षुणः । उणादौ ऋज्यजीति किति रे क्षुद्रः ३८८ ॥

8. ऊर्ध्वदृपी दीभिदेधनयोः । वमनेप्यन्त्ये । छृन्ते छृणत्ति चच्छृदे चच्छर्द छर्दिता छर्दिताम् । ऋदिच्वाद्वाडि अच्छृदत् अच्छर्दत् । आत्मनेपदे तु अच्छर्दिष्ट । असिचि सादौ कृतचृतेति वेद् छर्त्स्यति छर्दिष्यति । सिचि तु नित्यमिष्टि अच्छर्दत् । गौ डे ऋद्वर्णस्येति ऋतो वा ऋत्वे अचिच्छृदत् अचच्छर्दत् । ऊदिच्वात् च्कि वेद् छृत्वा छर्दित्वा । वेदत्वात् ऋयोर्नेद् छृणः छृणवान् । ऋदुपान्त्यादिति क्यपि छृद्यम् । उणादौ रुच्यर्चतीसि छर्दिर्वान्तिः ९८९ ॥

9. ऊर्ध्वदृपी हिंसानादरयोः । तृन्ते तृणत्ति तृणदे तर्तर्द । ऋदिच्वाद्वाडि अतृदत् अतर्दत् । आत्मनेपदे तु अतर्दिष्ट । तर्दिता तर्दिताम् । असिचि सादौ कृतचृतेति वेद् तर्त्स्यति तर्दिष्यति । सिचि तु अतर्दत् । ऊदिच्वात् च्कि वेद् तृत्वा तर्दित्वा । वेदत्वात् ऋयोर्नेद् तृणः तृणवान् । उणादौ पदिपडीत्यौ वितर्दिः । स्वार्थे के वितर्दिका च घेदिः [६०७] ॥

अथ परस्मैपदिषु चान्तालयः सेटश्च ॥

10. पृचैप् संपर्के । शोशादिति परस्मैपदे शृणक्ति पपर्त्त पपृत्तुः । व्यञ्जनात्तेरिति दिवो लुकि अपृणक् । संपर्चिता । ऐदिच्वात् ऋयोर्नेद् संपृक्तः संपृक्तवान् ।

समः पृथैविति धिनणि संपर्कशीलः संपर्का । घञि क्तेनिट इति के पर्कः । मधुना पर्को मधुपर्कः । संपर्कः । पृथैड्क् संपर्चने । पृक्ते । पृचण् संपर्चने । युजादेरिति वा णिधि संपर्चयति संपर्चति ॥

11. वृचैप् वरणे । वृणाक्ति वृहः वृञ्चन्ति । दिवि अवृणक् । ववर्च ववृचुः वर्चिता । ऐदिच्वात् क्तयोर्नेट् वृक्तः वृक्तवान् । घञि क्तेनिट इति के वर्कः । जान्तोयमित्यन्ये । जान्तोपि वर्जनार्थं इत्येके । वृञ्चन्ति ववर्ज । घञि वर्गः ॥

12. तञ्जू 13 तञ्जौप् संकोचने । रुधाभिति श्रे नलुकि च तनक्ति । दिवि अतनक् । ततञ्च तञ्चिता । ऊदिच्वात् च्कि वेट् तच्चा तञ्चित्वा । वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् तक्तः तक्तवान् । उणादौ ऋज्यजीति किति रे न्यङ्कादित्वात्कत्वे तक्रम् ३८८ । औदिदयामित्येके । तन्मते औदिच्वाद्देट् तङ्गा तञ्चिता ॥

अथ जान्ताः पञ्च ॥

13. तञ्जौ । तनक्ति ततञ्च । औदिच्वाद्देट् तङ्गा तञ्चिता । वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् तक्तः तक्तवान् । जनश इति तादेः क्तो वा क्तिच्चे तच्चा तङ्क्त्वा । इटि तञ्चित्वा । क्तेति क्त्वाभावाच्च नो लुक् ॥

14. भञ्जौप् आमर्दने । भनक्ति बभञ्ज । भञ्जेर्जा वेति वा नलुकि अभा-
जि अभाञ्जि । व्यञ्जनानामिति वृद्धौ अभाङ्गीत् । यङि जपजभेति पूर्वस्य मावन्ते बभ्मज्यते । अनुस्यारेच्वाघेट् भङ्ग भङ्गुम् । औदिच्वात्सृयत्यादीति क्तयोस्तस्य नत्वे भमः भमवान् । जनश इति तादेः क्तो वा क्तिच्चे भक्त्वा भङ्क्त्वा । भाञ्जिभासीति घुरे भङ्गुरं काष्टम् । घञि भङ्गा धान्यविशेषः । भङ्गोन्यः ॥

15. भुजंप् पालनाभ्यवहारयोः । अभ्यवहारो भोजनम् । भुनाक्ति भुवम् ।
बुभोज । दिवि अभुनक् । प्राणादन्यत्र भुनज इत्यात्मनेपदे हविर्भुङ्गे । बुभुजे अभुङ्ग । अनुस्यारेच्वाघेट् भोक्ता भोक्तुम् । गत्यर्थेति वा कर्तरि क्ते भुक्तभैत्रोघम् । पक्षे कर्माणि भुक्तमघं चैत्रेण । भावे भुक्त चैत्रेण । णौ गतिबोधेत्यणिङ्कर्तुं कर्मत्वे चल्याहारार्थेति फलवत्कर्तर्यपि परस्मैपदे भोजयति चैत्र पयो मैत्रः । ऋष-
र्णेति प्यणि क्तेनिट इति मे भोग्या भुः । भुजो भदये इति गत्वाभावे भोज्यमघम् । व्यञ्जनादिति करणे घञि भुजन्युञ्जमिति निपातनात् भुजः पाणिः । अन्यत्र गत्वे गुणे च भोगोहिकायः । त्रिहादिभ्य इत्यनि भोजः । युजभुजेति धिनणि भोगी । शसीत्यः बुभुक्षा । उणादौ रुचिभुजिभ्यां क्तिप् भुजिष्यो दासः ३८४ । भुजे क्तिदिति युः भुज्युर्कृषिः ८०२ । त्रिधादिदीत्यमि विश्वभोजा अग्निः ९६६ । भुजौन् कौटिल्ये । निभुजति ॥

16. अञ्जौप् व्यक्तिप्रक्षणगतियु । व्यक्तिः प्रकटता । प्रक्षणं घृतदिसेकः । तत्र केवलस्य प्रक्षणे एव वृत्तिः सोपसर्गाविशेषस्य तु शेषयोरिति विवेकः । अनक्ति व्यनाक्ति । अनात इति पूर्वस्यात्वे नेन्ते च आनञ्ज आनञ्जतुः । औदिच्याद्देद् अञ्जिता अङ्गा । सिचोञ्जेरितीटि आञ्जीत् आञ्जिटाम् । ऋस्मिपूडिति सनीटि न बदनामिति नस्य द्वित्वाभावे स्वरादेरिति जेद्वित्वे अञ्जिजिपति । जनश इति वा च्चः कित्त्वे अक्त्वा अङ्क्त्वा । इटि अञ्जित्वा । वेदत्वात् ऋयोर्नेद् अक्तः अक्तवान् । कुंप्पभियोति क्यपि निपातनात् आज्यं घृतम् । संज्ञाया अन्यत्र ऋवर्णेति प्यणि क्तेनित इति ये अङ्ग्यम् । उणादौ पाठ्यञ्जिभ्यामलिः अञ्जलिः ७०२ । अञ्ज्यवेरिपुः अञ्जितुर्मानुः ७६४ । अञ्जेरिष्णुः अञ्जिष्णुस्तैलादिः ७७१ । अञ्ज्यतेः किति इति तुनि अक्षुरिन्द्रः ७७७ । असित्यसि अञ्जः खेहः ९६२ ॥

17. ओविजैप् भयचलनयोः । विनाक्ति विह्वः विवेज । विजेरिडितीटो डित्त्वाम् गुणः उद्विजिता उद्विजितुम् । ऐदिच्वात् ऋयोर्नेद् औदिच्वात्सुयत्यादीति ऋयोस्तस्य नत्वे उद्विप्रः उद्विप्रवान् । ओविजैति भयचलनयोः । उद्विजते ॥

अथ तान्तः सेद् च ॥

18. कृतैप् वेष्टने । कृणात्ति कृन्तः चर्कत कर्तिता । सादावसिनि कृतचृतेति वेष्टि कर्त्स्यति कर्तिष्यति । वेष्ट्वात् ऋयोर्नेद् कृन्तः कृन्तवान् । ऐदिच्वाद्यङ्गुप्यनेकस्यरादपि ऋयोर्नेद् चरीकृन्तः चरीकृन्तवान् । ऋतेति किच्वाभावाद्गुणे कर्तित्या । सिनि अकर्तात् । उणादौ कृतिपूर्तीति किति तिके कृत्तिकाः ७६ । कृतेस्तर्क चेल्युः तर्कुः सूत्रवेष्टनशलाका ७२३ ॥

अथ दान्तः सेद् च ॥

19. उन्दैप् क्लेशने । उनत्ति । गुदनाम्यादेरिति परोक्षया आभि उन्दां चकार । उन्दिता उन्दिनुम् । सनि न बदनामिति नस्य द्वित्वाभावे स्वरादेरिति देरेव द्वित्वे उन्दिदियति । ऐदिच्यात् ऋयोर्नेद् ऋहीति ऋयोस्तस्य वा नत्वे समुन्नः समुन्नवान् समुत्तः समुत्तवान् । दशनावोदेति निपातनाद्द्विभयोदः । मनि ओन्न ओन्ननी । उणादौ ध्रुण्दीति कित्यके उदकम् २९ । उन्वेर्नलुक् चेल्यने ओदनः २७१ । ऋज्यनीति किति रे उद्र ऋपिः । समुन्दन्त्यर्द्राभवन्ति धेलाकाते नघोस्मादिति समुद्रः ३८८ । इन्द्र इति तु भीष्मृषीति रे इन्दतेः ३८७ । मृणुन्दीति कित्यरे उदरम् ३९९ । वाश्यर्मात्पुरे उन्दुरः ४२३ । ऋजिरिपीति किति से उत्तः प्रक्षयणम् ६६७ ॥

अथ पान्तावनिटौ च ॥

20. शिपूप् विशोषणे । विशोषणं गुणान्तरोत्पादनम् । शिनष्टि विशिनष्टि ।
क्ये विशिष्यते । विशिशोष । लृदिच्च्वादाडि अशिपत् । अनुस्वारेच्च्वाच्चेद् शेटा
शेटुम् शिष्टः । ऋवर्णेति प्यणि विशोष्यः । कर्मण्यात्मनेपदे हशिष्ट इति सकि
व्यशिस्तन्त । घभि विशोषः । विनयादित्वात्स्वार्ये इकाणि वैशोषिकः । शिपण्
असर्वोपयोगे । युजादित्वाद्वा णिचि शोषयति । अलि विशोषः । पक्षे शोषति । षभि
शोषः ॥

21. पिपूप् संचूर्णने । जासनाटेति वा कर्मणः कर्मत्वे शोषे इति पठ्याम्
चौरस्य पिनाष्टि चौरं पिनाष्टि । हिंसार्यादन्यत्र धानाः पिनाष्टि । पान्तत्वादकखा-
दीति नेर्वा णत्वाभावे प्रानिपिनाष्टि । पिपेप । लृदिच्च्वादाडि अपिपत् । कर्मण्यात्म-
नेपदे हशिष्ट इति सकि अपिस्तन्त । अनुस्वारेच्च्वाच्चेद् पेटा पेटुम् पिष्टः । षभि
निपेपः । शुष्कचूर्णेति णभि शुष्कपेपं पिनाष्टि । एवं चूर्णपेपम् रूक्षपेपम् । स्वस्त्रे-
हनार्यादिति णभि तैलपेपं पिनाष्टि । उणादौ पिपेः पिन्पिण्यौ चेत्याके पिनाकं
रप्रधनुः । पिण्याकस्तिलखलः ३६ ॥

अथ सान्तः सेट् च ॥

22. हिंसु 23 नृहप् हिंसायाम् । उदिच्च्वाच्चे हिनस्ति जिहिंस । दिवि व्य-
घ्ननाहोरिति दिवो लुकि सस्य इत्ये च अहिनत् । सेः स्यामिति सिचो लुकि
सस्य वा इत्ये च अहिनस्त्वम् अहिनत्त्वम् । ह्युट इति हेर्धी सो धि घेति सो वा
लुकि हिन्धि हिन्धि । हिंसिता हिंसितः । अचि हिंसः । निन्दहिंसेति णके हिंसा-
शीलः हिंसकः । स्प्यजसेति रे हिंसः । केट इत्यः हिंसा । उणादौ खलिहिंसि-
भ्यामीनः हिंसीनः आपदः १८६ । कृशुभितारे हिंसारो हिंसः ४१८ । हिंतिः
सिम् चेति हे सिंहः ५८८ ॥

अथ हान्तः सेट् च ॥

23. नृह । नृहः भादित्तीति नृणेष्टि । दिवि अनृणेष्ट् । नतर्ह तर्हिता नृहितः ।
नृणामिति नु भूगनृगेति निपातनाण्णे तरनेः [उणादौ १८६] ॥

अथात्मनेपदेषु दान्तावनिटौ च ॥

24. खिदिप् दैन्ये । इदिच्च्वादिष्टित इत्यात्मनेपदे खिन्ने विगिद्वे । अनुग्या-
रेच्च्वाच्चेद् खेत्ता गिन्नः । खिदिन् दैन्ये । गिद्यते । गिदन् पगिद्यते । खिन्दति ॥

25. विदिप् विचारणे । विन्त्ते विविदे । अनुस्वारेत्वाच्चेद् वेत्ता । ऋहीति
क्तयोस्तस्य वा नत्वे विन्नः विन्नवान् वित्तः वित्तवान् ॥

अथ धान्तः सेट् च ॥

26. जिङ्न्धैपि दीमौ । इन्दे । धुटो धुटि स्वे वेति दलुकि इन्धे । जामुपे-
ति परोक्षाया वामि समिधां चक्रे समधि । इन्धिता । ऐदिच्चात् क्तयोर्नेट् औच्चा-
त्सति क्ते समिद्धः समिद्धवान् । कर्मणोणि भ्राष्ट्राणेरिति मे भ्राष्ट्रमिन्धः अमिमि-
न्धः । क्विपि अमीत् । संपदादिक्विपि समित् । दशनोति निपातनाच्चो लुकि षभि
एधः । उणादौ ऋज्यजीति किति रे वीध्रं विमलम् ३८८ । येन्धिभ्यामित्यस्येधादेशे
च एधः ९६८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिते स्वोपज्ञधातुपारायणे भविकरणः पितृधा-
दिगणः संपूर्णः ॥

अथ तनादय उधिकरणा वर्णक्रमेण प्रदर्श्यन्ते । तत्रोभयपदिप्यादौ नान्ताः
सप्त सेटश्च ॥

1. तनूयी विस्तारे । यित्त्वं तनादित्वज्ञापनार्थम् । ईदित्त्वादीगित इति फलव-
त्कर्तर्यात्मनेपदे कृग्तनादेरित्यौ च तनुते । फलयतोऽन्यत्र शोषादिति परस्मैपदे तनो-
ति । वय्यधिनीति योतो लुकि तन्वः तन्मः तनुवः तनुमः । तथासोस्तन्भ्यो वेति
वा सिज्जन्योर्लुप् न चेद् अतत अतनिट अतथाः अतनिष्ठाः । तनः ऋये इति नस्य
वात्वे तायते तन्यते । तेने ततान तनिता तनितव्यम् । इवृधेति सनि वेद् तनो वेति
वा दीर्घे तितांसति तितंसति । पक्षे तितनिपति । ऊदित्त्वात् क्क्त्वे वेद् यमिरमीति
नलुकि तत्या । इटि तनित्या । वेदित्त्वात् ऋयोर्नेद् ततः ततवान् । तन्व्यधीति णे
तानः अयतानः वितानः । तिकृताविति तिकि न तिकीति दीर्घनलुकोरभावे तन्ति-
स्तन्त्रीः । किपि गतिकारकस्येति दीर्घे गमाभिति नलुकि परीतत् । घञि वितानः
संतानः एकतानः । स्त्रियां स्तौ ततिः पङ्क्तिः । यपीति नलुकि प्रतस्य वितस्य ।
उणादौ सुसितनितुसेर्दीर्घश्च वेति वा किति ते तातः पिता । ततं वाच्यविशेषः
२०३ । कृधृतनीति किति सरे तसरः कौशेयसूत्रम् । तसरः सूत्रवेदनम् ४४० ।
त्रसरस्तु पट्सूत्रमित्येके । त्रडिति त्रटि तन्त्वं प्रधानम् ४४६० ४५१ । कुगुव-
लीत्यये तनयः पुत्रः ३६५ । भृमृत्रित्युः तनुः ७१६ । कृसिकमीति तुनि तन्तुः
७७३ । कृपिचमीत्युः तनुः कायः ८२९ । तनेर्डउः सन्वच्च तितउः परिवपनम्
७४८ । तनेर्ङ्क् त्वक् ८७२ । तोकम् तुगिति च तौतेः के किकि च २१.
८६९ । तण्डुल इत्यपि तण्डेरुले ४८५ ॥

2. पणूयी दाने । पः स इति से निमित्ताभावाण्यस्य ने सनुते सनोति ।
व्यञ्जनादेरिति वातो वृद्धौ असानीत् असनीत् । तन्भ्यो वेति सिज्जन्योर्वा लुपि
सनस्तत्रेति वात्वे असात् असात् असनिट असाथाः असाथाः असनिष्ठाः । सेने
ससान सनिता सनितुम् । इवृधेति सनि वेद् नाम्यन्तस्येति पत्वे मनीत्यात्वे सिपा-
सति । पक्षे सनि पत्वभूते णिस्लोरेवेति नियमाच्च पत्वम् सिसनिपति । ऊदित्त्वात्
क्क्त्वे वेद् आः खनीत्यात्वे सात्या । पक्षे सनित्वा । वेदित्त्वात् ऋयोर्नेद् सातः
सातवान् । ये न वेत्यात्वे सायते सन्यते । तिकृताविति तिकि न तिकीति दीर्घन-
लुगभावे सन्तिः । तौ मन इति वात्वनलुकोः सातिः मतिः । मानिहेनीति स्तौ
सातिः । उणादौ कृत्वापेत्युणि मानुः प्रस्यः १ ॥

3. क्षणूग् 4 क्षिणूयी विंसायाम् । रपृथर्णादिति नस्य णत्वे क्षणुते क्षणोति
क्षणे चक्षणे । व्यञ्जनादेरिति वा वृद्धेर्न धिजापिति प्रतिषेधे अक्षणीत् । क्षणिता ।

ऊदित्वात् च्कि वेद् यमिरमीति नलुकि क्षत्वा । इटि क्षणित्वा । वेद्व्यात्
क्तयोर्नेट् क्षत क्षतवान् । न तिकीति दीर्घनलुको प्रतिषेधे घामिति णव्यापवादे
नस्य ने क्षणुतात् क्षन्ति । खिया कौ क्षति ॥

4 क्षिण् । रपवर्णादिति नस्य णे । गुण नेच्छन्त्येके । क्षिणुते क्षिणोति चि-
क्षिगे चिक्षेण क्षेगिता क्षेणितुम् । ऊदित्वात् च्कि वेद् यमिरमीति नलुकि क्षित्वा ।
इटि कौ व्यञ्जनादेरिति वा किच्चे क्षिणित्वा क्षेणित्वा । वेद्व्यात् क्तयोर्नेट् क्षित-
क्षितवान् । तिङ्गताविति तिकि न तिकीति दीर्घनलुकोरभावे घामिति णव्यापवादे
नस्य ने क्षिन्ति । कौ क्षिति । अमु न पठन्त्येके ॥

5 ऋण्यूयी गतौ । रपवर्णादिति नस्य णे लघोरिति गुणे अर्णते अर्णोति ।
अनात इति पूर्वस्यात्वे नेन्ते च आगृणे आनर्ण । अर्णिता अर्णितुम् । सन्यायि र
इति रस्य प्रतिषेधे स्वरादेरिति नेरेव द्वित्वे अर्णिनपति । ऊदित्वात् च्कि वेद्
यमिरमीति नलुकि ऋत्वा । इटि च्केति किच्चाभावाद्गुणे अर्णित्वा । वेद्व्यात्
क्तयोर्नेट् ऋत ऋतवान् । कौ ऋति ॥

6 तण्यूयी अदाने । अदाने इत्यन्ये । रपवर्णादिति नस्य णव्ये तर्णुते तर्णोति
ततृगे ततर्ग तर्णिता तर्णितुम् । ऊदित्वात् च्कि वेद् यमिरमीति नलुकि तृत्वा ।
इटि च्केति किच्चाभावे तर्णित्वा । वेद्व्यात् क्तयोर्नेट् तृत तृतवान् । तिङ्गताविति
तिकि न तिकीति दीर्घनलुकोरभावे घामिति णव्यापवादे नस्य ने तृन्ति । कौ
तृति ॥

7 घृण्यूयी दीप्तौ । लघोरिति गुणे रपवर्णादिति नस्य णे घर्णुते घर्णोति जघृणे
जघर्ण घर्णिता घर्णितुम् । ऊदित्वात् च्कि वेद् यमिरमीति नलुकि घृत्वा । इटि च्केति
किच्चाभावे घर्णित्वा । वेद्व्यात् क्तयोर्नेट् घत घृतवान् घृतम् । तिङ्गताविति तिकि न
तिकीति दीर्घनलुकोरभावे घामिति नस्य णापवादे ने घृन्ति । णान्तोयमित्येके । तन्मते
तन्मतेति नस्य टे घृष्टि । नाम्युपान्त्येति के घृणा । कौ घृति । उणादो नाम्यु-
पान्त्येति किदि घृणि ६०९ ६३८ ॥ उबिकरणे ऋणू तृणू घृणू धातृना गुण
नेच्छन्त्येके ऋणुते ऋणोति तृणुते तृणोति घृणुते घृणोति । अकारोपान्त्यो णान्तधाद्य-
मिति शिव । घणोति जघाण घत घतवान् । तिकि घण्टि ॥

अयात्मनेपदौ गान्धौ सेनौ च ॥

8 ऋण्यूयि याचने । इदित्वादिङित इत्यात्मनेपदे वनुने । अगादेशादेरित्ये-
न्यस्य न शसददेति प्रतिषेधे ऋणने । यनिता ऋणितुम् । ऊदित्वात् च्कि वेद् यमि-

स्मीति नलुकि वत्या । इटि वनित्वा । वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् वतः वतवान् । णौ कये-
 वन्विति ह्रस्वे अववनयति संवनयति । अनुपसर्गस्य तु ज्वलहृलेति वा ह्रस्वे वानयति
 यनयति । तिक्कृतादिति तिक्कि न तिकीति दीर्घनलुकोरभावे वान्तः । नञ्समासे अव-
 न्तिः राजा । क्तौ वतिः । उणादौ वनिकणीति टे षण्ठोनभिनिविष्टः १६२ ।
 वनिवपिभ्यां णिदितीरे वानीरो वेतसः ४२१ । वनिद्युरिति तु वनिपूर्वस्य तिष्ठतेः
 कित्यौ ७३२ । वन पन भक्तौ । वनति ॥

9. मनृयि बोधने । मनुते मेने । तन्भ्यो वेति नसिचोर्वा लुप् न चेद् अमन
 भमनिष्ट अमथाः अमनिष्ठाः । मनिता मनिनुम् । उदिच्यात् क्कि वेट् यमिरमीति
 नलुकि मत्या । इटि मनित्वा । वेट्त्वात् क्तयोर्नेट् मतः मतवान् । मनिन्
 शाने । मन्यते ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिते स्तोत्रधातुपारायणे उक्त्तरणो यित्त-
 नादिगणः सपूर्णः ॥

अथ त्रयादयः श्राविकरणा वर्णक्रमेण प्रस्तूयन्ते । तत्रादौ

1. डुर्कांग्श् च्रव्याविनिमये । विनिमयः परिवर्तः । शिच्त्वं क्रयादित्वज्ञापनार्थम् । गिच्त्वादीणित इति फलवत्कर्तर्यात्मनेपदे क्रयादेरिति श्रा एषामीति तस्येत्वे क्रीणीति । फलवतोन्वय शेषादिति परस्मैपदे क्रीणाति । परिव्यवादित्यात्मनेपदे परिक्रीणीति विक्रीणीति अवक्रीणीति । अश्नेति अ आद्भुक्ति क्रीणन्ति । संयोगादितीयि विक्रिये । नामिन इति वृद्धौ विक्राय । णौ क्रीजीत्यात्वे क्रापयति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् क्रेता क्रेतुम् । परिक्रयणे इति वा चतुर्थ्याम् शतय परिक्रीतः । पक्षे करणे तृतीयैव शतेन परिक्रीतः । क्रीतात्करणादेरिति ड्याम् अश्वक्रीती । य एष्येति ये क्रय्यः क्रयार्थे इति निपातनादाथि क्रय्या गौः । तदर्यादन्यत्र क्रयम् । निन्द्ये व्याप्यादितीनि सोमविक्रयी । निन्द्यादन्यत्र कर्मणोण् धान्यविक्रायः । अच्यलि च क्रयः । द्विच्वाच्चिमक्रि क्रीत्रिमम् । उणादौ क्रीकलीतीके क्रयिकः क्रेता ३८ । कायावीति णौ क्रेणिः क्रयविशेषः ६३४ ॥

अथेदन्तोनिद् च ॥

2. षिंग्श् बन्धने । पः स इति से सिनीते सिनाति । षोपदेशत्वान्नाम्यन्तस्येति षे सिष्ये सिषाय । सिषि परस्माथिति वृद्धौ असैपीत् । णिस्तोरेथेति नियमात्सनि न पत्वम् मिसीपति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् सेता सेतुम् । सेर्भासे इति क्तयोस्तस्य नत्वे सिनो पासः स्वयमेव । सिनोतेरेव नत्वमित्येके । तन्मते सितो पासः स्वयमेव । कर्मकर्तुरन्यत्र सितः पाशेन । षिंग्श् बन्धने । सिनुते सिनोति ॥

अथेदन्ताख्योभिदश् ॥

3. प्रींग्श् तृप्रिकान्त्योः । कान्तिरभिलाषः । प्रीणीते प्रीणाति पिप्रिये पिप्राय । अनुस्वारेच्वाच्चेद् प्रेता प्रेतुम् प्रीतः प्रीतवान् । णौ धृग्प्रीणोरिति ने प्रीणयति । नाम्युपान्येति के प्रियः । स्यादिभ्य इति कर्मणि के प्रियः । प्रींद्च्प्रीतौ । प्रीयते । प्रीण् तर्पणे । युजादेरिति वा णिनि प्रीणयति प्रयते प्रयति ॥

4. श्रींग्श् पाके । श्रीगीते श्रीणाति आश्रिये शिभाय । अनुस्वारेच्वाच्चेद् श्रेता श्रेतुम् श्रीतः श्रीतवान् । ञौ श्रीति ॥

5. मींग्श् हिंसायाम् । मीनीते मीनानि । अदुष्पसर्गेति णे प्रमीणाति । एकदेशविद्वृतस्पागन्यत्वात् प्रमीणीति । मिम्ये गमौ । यचन्डिति मिग्मीग इत्यात्वे प्रमाय । णौ प्रमापयति । अनुस्वारेच्वाच्चेद् माता माम्पयति । एलनन्ति तु गाल्यम् दुर्मयः । अच्यलि च मयः प्रमयः । ङिडति प्रमीतः प्रमीतवान् प्रमेमीयते । मिमीगेति राधि

स्वरस्येति द्वित्वाभाये च प्रमित्तते प्रमित्तति । दास्युधीति हलपदादेने दुर्मानम्
सुमानम् । उणादौ भीमसीत्यरे बाहुलकान्नात्वम् मयूर ४२७ ॥

अथोदन्ताधनिटौ च ॥

6. युग्श् बन्धने । युनीते युनाति युयुवे युयाव । अनुस्वारेच्चाच्चेद् योता
योनुम् युष्पति । इवृधेति वेष्टि यियधिपति । नीदाविति च्छि योत्रम् । युक् मिश्रणे ।
यौति यविता । युणि जुगुन्तायाम् । याचयने ॥

7. स्कुग्श् आपवणे । आपवणमुद्धरणम् । स्तम्भृस्तुम्भवति भ्रा० भुभ्र स्कुनीते
स्कुनाति स्कुनुते स्कुनोति । चुस्कुपे चुस्काय । अनुस्वारेच्चाच्चेद् स्कोता स्कुत
स्कुतवान् ॥

अथोदन्तौ सेटौ च ॥

8. कृग्श् शब्दे । कृनीते कृनाति कृहुरे कृत्ताय अक्तावीन् कृतिता । कि
त्युवर्णादिति नेद् कृत० कृतवान् कृत्ता ॥

9. वृग्श् हिंसायाम् । गताधित्यन्ये । वृणीते वृणानि वृहुरे वृत्ताय अश्रावीन्
व्रविता व्रधितुम् ॥

अथ णन्त सेट् च ॥

संघातो मुटेर्दाड्विम् । यजे यज्ञः पूर्वपरिमाहः उत्तरपरिमाहो वेदेर्यज्ञाङ्गभृताया
 ग्रहणविशेषः । स्त्रियां क्तौ तेर्षहादिभ्य इतीटि गृहीतिः निगृहीतिः । कृग्मह इति
 णमि जीवमाहं गृहीतः । हस्तार्थाद्ग्रहेति णमि हस्तेन ग्रहणं हस्तमाहं गृह्णाति ।
 नाम्ना ग्रहेति णमि नामानि गृहीत्वा नाममाहम् नामानि ग्राहमाहयति । तृतीयोक्तं
 वेति वा समासः । उणादौ ऋकस्त्रित्यणौ ग्रहणिः प्रवाहिका ६३८ ॥

अथ क्रयाद्यन्तर्गणः प्वादिः प्वादेर्ह्रस्व इति ह्रस्वप्रयोजनः प्रदर्श्यते ।

तत्रोदन्ताख्यः सेटश्च ॥

11. पूग्श् पवने । पवनं शुद्धिः । प्वादेरिति ह्रस्वे पुनीते पुनाति । पुपुषे
 पुपाय पविता पवितुम् । कित्युवर्णादिति नेद् पृतः पृतवान् । नाशे पुदिचीति क्तयो-
 स्तस्य नत्वे पूना यवाः । नाशादन्यत्र पूतं धान्यम् । पुव इतीत्रे पवित्रोर्हन् । ऋपि-
 नासोः करणे पवित्र ऋपिः । पवित्रं दर्भादि । हलक्रोडेति घटि हलसु-
 करयोः पोत्रं मुखमित्यर्थः । निरभेरिति घञि निष्पावः । न ल्यापूगिति
 प्रतिषेधात्स्वरादिति णत्वाभावेनटि प्रपवनम् परिपवनम् । गौ गेवेति णत्वधिकल्पा-
 भावे प्रपावनम् परिपावनम् । उणादौ हुपुङ्गेति कृः पोता ऋत्विक् ८६३ । पुत्रादय
 इति त्रै निपातनात् पुत्रः ४५५ । पूङ् पवने । पवते ॥

अथ प्वाद्यन्तर्गणो ल्वादिर्ऋत्वादेरिति नत्वार्थः प्रदर्श्यते ॥

12. लूग्श् छेदने । प्वादेरिति ह्रस्वे लुनीते लुनाति । लुलुषे लुलाय लयिता
 लवितुम् । सनि महगुहश्चेति नेद् लुलूपति । गौ सन्धोर्जान्तस्येति पूर्वरथोत इत्ये
 लिलाययिपति । गौ डेसमानलोपे इति सन्वत्त्वे भलीलघत् । किरयुवर्णादिति वेद्
 ऋत्वादेरिति ऋक्तीनां तो नत्वे लूनः लूनवान् लूनिः । प्रसृत्त्य इत्यके साधु लुनाति
 लवकः । लूधुस्थितित्रे लूननेन लवित्रम् । निरभेरित्यलपनादे घञि अभिलायः । उणादौ
 धान्वित्याणके लघाणकः कालः ७० । शीभीरथानके लघानको दात्रम् ७१ । लूश्रो वेति
 या किति ने लूनं क्षुद्रजस्तुः । लोत्रो वस्तः २०२ । स्वरेभ्य इत्यौ लविर्दावम् ६०६ ।
 लूष्विति किति नौ लूनिर्लघनः ६७९ । मनिति मनि लोम ९११, ९१६ ॥

13. धुग्श् कम्पने । प्वादिन्त्याह्रस्वे पुनीते धुनाति । दुधुने दुधाय । धुगौ-
 दित इति वेद् धोता धयिता । धुगुस्त्वोरित्तीटि अपथ्यत् । गौ धुग्शीग इति ने
 धिधूनपति । कित्युवर्णादिति नेद् ऋत्वादेरिति ऋक्तीनां तो नत्वे धुनः धूनयान्
 धुनिः । धूद् कम्पने । धूनने धुनोति । धुन् त्रिधुनने । धूयति । धुग्श् कम्पने । युना-
 दित्याहा जिनि धुनयति धयते धयति ॥

अथ ऋदन्ताख्यः सेटश्च ॥

14. स्तृग्ग् आन्डादने । प्वादित्वाद्रस्ये स्तृणीते स्तृणाति । स्कृच्छृत इति गुणे तस्त्रे । णवि तस्तार । वृतो न वेति वेटो दीर्घे स्तरिता स्तरीता आस्तरितुम् आस्तरीतुम् । इट् सिजाशिपोरात्मने इति वेट् आस्तरिष्ट आस्तरीष्ट । ऋवर्णादिति मित्रः कित्त्वे आस्तीर्ष । आस्तरिपीष्ट आस्तीर्षीष्ट । सनीवृधेति वेट् आतिस्तरिपति आतिस्तरिपति आतिस्तीर्षति । कित्यवर्णश्रीति नेट् ऋत्वादेरिति ऋक्तीनां तो ने आस्तीर्षः आस्तीर्षणान् आस्तीर्षिः । णौ डे सन्वद्वावापवादे स्मृद्वत्त्वेरिति पूर्वस्यात्वे अतस्तरत् । ऋवर्णेति घ्यणि आस्तर्यः । अयज्ञे ख इत्यलपवादे घञि शङ्खप्रस्तारः । यज्ञे नु वार्धिप्रस्तरः । घेरशब्दे इति घञि पटभ्य विस्तारः । शब्दे तु वाक्यविस्तरः । छन्दोनास्ति विटारपाङ्क्तिः । वृक्षामनोर्विष्टरः । उभयत्र वेः ख इति पत्यम् । अया-
चुम्भुभ्यामिति करणाधारे घञि अयस्तारः । अलि घे वा स्त्रो वल्लभेदः । उणादी नृम्भुतन्त्रीतीः स्त्रीः शय्या ७११ । गृह्भित्तीमनि स्त्रीमा प्राचारः ९१८ ॥

15. कृग्ग् ऋसायाम् । प्वादेरिति ऋन्ते कृणीते कृणाति । स्कृच्छृत इति गुणे चकरे चकार । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे करिता करिता । सनीवृधेति वेटि चिकरिपते चिकरीपते चिकीर्षति । कित्यवर्णश्रीति नेट् ऋत्वादेरिति ने कीर्षः कीर्षणान् कीर्षिः । क्ये कीर्षते । उणादी कृग्ग्भिति यगृटि कर्षरो घ्याप्रः । कर्षगी भूमिः ४४१ । कृपृकृटी-
ग्यज्ञे करहो धान्यायपनम् ९८९ । ऋत्वात्वायमित्येके । कृन् विक्षेपे । किरति ॥

16. वृग्ग् वरणे । प्वादेरिति ऋन्ते वृणीते वृणाति । स्कृच्छृत इति गुणे यवरे यवत् । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे वरिता वरिता । कित्यवर्णश्रीति नेट् ऋत्वादेरिति ने वृर्षः वृर्षणान् वृर्षिः । सनीवृधेति वेटि विवर्षयति विवरीयति विवृर्षति । उणादी ऋक्कृश्रियुगे वरणः १९६ । तस्य भार्या वरणेन्द्रेति ह्यमानि चान्ते वरुणानी । ऋत्वात्वायमिति नन्दी ॥

अथ परम्भेपटिपादन्तोनिट् च ॥

17. उयांङ् ऋनी । ययोऽनासिग्येके । शेयादिति परम्भेपदे ज्याख्य इति स्युति दीर्घमय इति दीर्घे प्वादेरिति ऋन्ते निनानि । ज्याश्रेद्यधीति पूर्वम्यन्त्ये जिग्गी । यदि गृनिहृतीति वेटि निजिय च निज्याय । अनुस्वारिण्यांश्च ज्याना ज्यान्म् जीन्वा । ऋत्वादेरिति ने जीनः जीनयान् । मियां निमयीच्छन्त्येके जीनि । स्ताश्लेषी ज्ञानिः । अगस्त्रादे भाग्ये ट इति टे व्रह्मज्यः । ज्यथ यर्षति स्युदभावे वग्याय । जिन इति तु जीगिति जिनि ने जयते । [उणादी २६१] ॥

अथेदन्ताश्चत्वारोऽनित्थ ॥

18 रींश्च गतिरेषणयो । रेपण हिंसा । प्वादेरिति ह्रस्वे रिणाति । रिराय । योनेकस्वरस्येति यत्वस्य बहिरङ्गत्वेन भ्यादेरिति दीर्घमन्तरङ्ग प्रत्यसिद्धत्वात्पूर्वस्य दीर्घाभावे रिर्यत्तु रिर्यु । णावर्तिरीति पौ पुस्पात्रिति गुणे रेपयति । अनुस्वारेच्चाच्चेत् रेता रेतुम् । ऋल्वादेरिति तो ने रीण रीणवान् रीणि । रीङ्च् स्रवणे । रीयते ॥

19 लींश्च श्लेषणे । प्वादेरिति ह्रस्वे लिनाति लिनाय । णौ लीङ्लिन इत्यात्मनेपदे आत्पे च जगभिरालापयते श्येनो वर्तिकामुल्लापयते । यवन्डिति लीङ्लिन इति रात्वे विलाय विलीय । अनुस्वारेच्चाच्चेत् विलाता विलेता । लो ल इति ले विलालयति । पक्षेर्तिरीति पौ विलापयति । लिय इति ॐ घृन् विलीनयति । पक्षे नाभिन इति वृद्धौ घन विलाययति । ऋल्वादेरिति तो ने लीं लीनवान् लीनि । लीङ्च् श्लेषणे । लीयते । लीण् ब्रवीकरणे । युजादित्वाद्वा णिनि घृन् विलीनयति विलयति ॥

20 व्लींश्च वरणे । गतादित्यन्थे । प्वादेरिति ह्रस्वे व्लिनाति विल्लाय । यापयादे सयोगादिनीयि विल्लियतु विल्लियु । अनुस्वारेच्चाच्चेत् व्लेता व्लेतुम् । ऋल्वादेगिति तो ने व्लीन व्लीनवान् व्लीनि । णावर्तिरीति पौ पुस्पात्रिति गुणे व्लेषयति ॥

21 ल्वींश्च गतौ । प्वादेरिति ह्रस्वे ल्विनाति ल्विनाय । यापयादे सयोगादिनीयि लिल्वियतु । अनुस्वारेच्चाच्चेत् ल्वेता ल्वेतुम् । ऋल्वादेरिति तो ने ल्वीं ल्वीनवान् ल्वीनि । प्वादित्वमस्य नेऽन्त्येके । तन्मते ह्रस्वाभावे ल्वीनाति । ऋल्वादेगिति मर्याभावे ल्वीत ल्वीतवान् ल्वीति । ल्वींश्च श्लेषणे । इत्यप्येके पठन्ति । प्वादेरिति ह्रस्वे ल्विनाति । ऋल्वादेरिति तो ने ल्वीं ल्वीनवान् ल्वीनि ॥

अथ ऋदन्ता एकादश सेन्ध ॥

22 कृ 23 मृ 24 गृंश्च हिंसायाम् । प्वादेरिति ह्रस्वे कृणाति । रकार । सूच्यत इति गुणे रकारतु रकर । वृत्ते न वेतीने वा दीर्घे करिता रगीता । किल्यृवर्णभीति नेत् ऋल्वादेरिति तो ने कीर्ण कीर्णवान् कीर्णि । दृष्टेति सर्वा वेद् विकरिषति विकरीषति विकीर्यति । उभयपदिष्वधीतोऽप्यथ फलयत्कर्तृणि परस्मैपदार्यमिह पठित । कृत् विशेषे । किरति ॥

23 मृ । प्वादेरिति ह्रस्वे मृणाति । ममार । स्कृष्ट इति गुणे ममरतु । वृत्ते न वेतीने वा दीर्घे मरिता मरीता । किल्यृवर्णभीति नेत् ऋल्वादेगिति तो ने मूर्ण मूर्णवान् मूर्णि । उणादौ च उत् मन् ८८९ ॥

24. शू | प्सादेरिति हरो श्याति | क्ये शीर्षणे | विशशार | ऋः शूद्वभः
 विशभ्रतुः विशभ्रुः | पक्षे स्कृञ्चत इति गुणे विशशरतुः विशशरः | वृत इतीटो
 या दीर्घे विशरिता विशरीता | क्लियुवर्णभीति नेद् चल्त्रादेरिति तो ने शीर्षः
 शीर्षवान् शीर्षिः | अचि शरः | शृवन्देरित्यारौ शरणशीलः शरारुः | शूकमे-
 त्युकाणि विशारुकः | पुंनासीति घे शृणन्ति तेन शरः | भ्रो वाध्विति घञि शारो
 वायुवर्णश्च | नीशारो हिमानिभापदं वखम् ।

गौरिवाकृतनीशारः प्रायेण शिशिरे कृशः ॥

उणादौ किञ्चेति किञ्चः धातोश्च सरूपद्वित्वम् शिशिरः १० । जृषाद्रीके द्वित्वे
 रे चादौ शर्शरीकः क्रिमिः । शर्शरीका भाङ्गल्याभरणम् ४७ । गृङ्गेति गे निपा-
 तनात् शृङ्गं विपाणम् । शार्ङ्गः पक्षी ९६ । पणितमीत्यङ्गे शरङ्गः ९८ । अग्निभि-
 त्याटे शराटः शकुन्तः १६६ । शृङ्गाट इति तु कषाटेत्याटे निपातनात् भयने
 १४८ । मृजूभित्यटे शरट आयुधम् १६७ । जृजूभित्यण्टे शरण्टः १७३ ।
 तृजूभित्यणे शरण गृहम् १८७ । परान् भ्रो ङिदिति वधे परभ्रधः २६६ ।
 कृशृसृभ्य ऊर चान्तस्थेति पे शृषो धान्यपतनभाण्डम् २९८ । कृशृभित्यभे शरभः
 ३२९ । अर्शरीति मे शर्म सुखम् ३३८ । धाजातीत्यन्ये शरण्यत्वात् ३७९ ।
 कृशृभित्तिरे शरीरम् ४१८ । शशुरकुकुन्दुरेत्युरे निपातनात् शर्शुरस्तरणः ६२६ ।
 किशृभ्यः ऊरः शर्करः शर्करा ४३७ । कृशृभिति वरटि शर्वरो रुद्रः । शर्गं
 तमः । शर्शरी रात्रिः ६४१ । भ्रो नोन्ते ह्रस्वभेति खले शृङ्गता ४९८ । ङि-
 र्शटीति घे शर्शो रुद्रः ७०७ । शृणातेगयः शगयः ७०७ । ऋजिभिति कितीये
 शिगीयः ७७४ । नाम्युपान्येति किञ्चिः शिर्गिर्मन्त्रः ६०९ । कृशृकुटीति वा
 गिदिः शारिशुनोपकरणं एलिपर्याणं शार्गिका न । शार्गिर्मन्त्रा ६१९ । ऋद्वभ्र-
 भिति किति शौ शीर्षः रोमः ६३७ । शीमाधिति मौ शार्ममृग. ६८७ । कु-
 ष्टीति रौ निपातनात् शारारिगानिः [६९७] । जृशृभिति इति यौ शार्श-
 र्मन्त्रः ७०६ । भृमृभित्युः शरः शारो द्वित्वध ७१६ । उर्येति ये शान्ये षिं
 शरव्यं वेधम् । किञ्चः भ्रो गितित्युः किशारसंन्यश्रुणम् ७२७ । फ्रुशृशृभादि-
 भ्यो नो लभ शालुः कषायः ७२७ । पराशृयां शृगभियां ङित् परशृः ७४२ ।
 शिपुगिति तु शिपुर्गभिति रौ निपातनात् शिनोः ८११ । चट्रोस्मित्यपि चान्डीटो
 देस्मिति दोतेः ८६१ । शृष्टिन्यदि शान् ८९४ । मनिनि मनि शर्म सुखम्
 ९११ । मिधिरञ्जीति कित्यामि शारः ९७१ ॥

25. पृश् पालनपुरणयोः । प्वादेरिति ह्रस्वे पृणाति । प्पार । ऋःशृदृमः
 निपप्रतुः निपप्रुः । पक्षे स्कृच्छृत इति गुणे निपपरतुः निपपरुः । वृतो न वेतीटो वा
 दीर्घे परिता परीता । कित्यवर्णभीति नेट् ऋत्वादेरित्यत्र प्रो वर्जनात्तो नत्वाभावे
 पूर्तः पूर्नवान् पूर्तः । गौ दान्तशान्तेति के वा निपातनमस्यापीत्येके पूर्णः पारितः ।
 अस्मादेव निपातनात्पुरेणीं के पूर्णः पारितः । प्यभावे तु पूर्णः । युवर्णेत्यालि परः ।
 उणादौ पृषलिभ्यां टित् पिप् च पूर्वस्य पिप्परी वृक्षजातिः ११ । किञ्चेति किदः
 सरूपद्वित्वं च पुर्पुरः फेनः १० । इणुर्विशेति णे पर्णम् १८२ । कृगृपिति कित्यणे
 पुरणः समुद्रः १८८ । भापेति पे पुवः २९६ । छृपृमधीत्यमे परमः ३४७ ।
 ऋजिभ्रिति कितीपे पुरीपम् ५५४ । विदिपृभ्यामिति कित्युपे पुरुषः ५५८ । पृकेति
 किदुः पुरुर्महान् राजा च ७२९ । क्षामदीति वनि पर्व ग्रन्थिः ९०४ । रुघर्ती-
 त्युत्ति परुः पर्व ९९७ । गृपृदुर्वीति क्रिपि पूः पुरी ९४३ ॥

26 वृश् भरणे । वरणे इत्यन्ये । ओष्ठधादिः । प्वादेरिति ह्रस्वे वृणाति ।
 वन्नार । स्कृच्छृत इति गुणे वन्नरतुः वन्नरुः । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे वरिता
 वरीता । इवृधेति सनि वेट् विन्नरिपति विन्नरीपति । नामिनोनिडिति सनः किच्चे
 ओष्ठधादिट्युरि वुवृर्पति । कित्यवर्णभीति नेट् ऋत्वादेरिति तो ने वूर्णः वूर्णवान्
 वूर्णः । उणादौ ऋतटिदित्यः सरूपद्वित्वं च वर्बरो म्मुच्छः । वर्बरी कुञ्चितः के-
 शः ९ । वृधृमिति नसौ वर्णसिभूमिः ७०९ ॥

27. भृश् भर्जने च । भर्जनं पाकः । चकाराद्भ्रग्णे । भर्त्तने इत्यन्ये । प्वा-
 देरिति ह्रस्वे भृणाति । वभार । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे भरिता भरीता । इवृधेति
 सनि वेट् विभरिपति विभरीपति वुभूर्पति । कित्यवर्णभीति नेट् ऋत्वादेरिति तो
 ने भूर्णः भूर्णवान् भूर्णः । उणादौ ऋतटिदित्यः सरूपद्वित्वं च भर्भरदृष्टवान् ।
 भर्भरी श्रीः ९ । किञ्च भुर्भुरः सचयः १० ॥

28. दृश् विदारणे । भये इत्यन्ये । प्वादेरिति ह्रस्वे दृणाति । ददार ।
 ऋःशृदृमः ददरतुः ददुः । पक्षे स्कृच्छृत इति गुणे विददरतुः विददरुः । गौडे स्मृदृ-
 त्वरेति पुर्वस्य सन्वद्वापापवादेत्वे अददरत् । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे दरिता दर्गिता ।
 कित्यवर्णभीति नेट् ऋत्वादेरिति तो ने दीर्णः दीर्णवान् दीर्णः । अचि दरः । गौरादि-
 त्वाद् छ्याम् दरी । उणादौ कृवापाजीत्युणि दारु काष्ठ भय्य च १ । ऋतटिदित्यः
 म्यरूपद्वित्वं च दर्दगे वाद्यत्रिशेपः । दर्दरी सस्यलुण्टिः ९ । दृकृन्नित्यके दरको भीरुः
 १२७ । गृपृद्वितीके द्वित्वे रे चादौ दर्दरीको वादित्रिशेपः ४७ । दुरो द्रः कुट्टथ दुर च

दुर्दुस्तो दुर्मुखः । चकारादुटे दुर्दुष्टोदेशकालवादी १५६ । ऋक्कृत्रित्युणे दारुण
उमः १९६ । शशुरेत्युरे निपातनात् दर्दुरो मण्डूको मेघश्च ४२६ । लटिखटीति वे
द्वौ हिंस्रः । दर्वा जनपदः ५०५ । स्वरेभ्य इः दरिर्महाभिदा ६०६ । दृपुभूभ्यो
विः दर्धिस्तर्दूः ७०४ । तृदृभ्यां दूः दर्दूः कुष्ठभेदः ८४६ । शृदृभस्तेरद् दरद्
क्षत्रियः । दरदो जनपदः ८९४ । दरद्येपदर्थेव्ययम् । प्राकृते दरेत्यर्धाल्पे । स
एष संस्कृते कविभिर्भ्रान्त्या प्रयुक्तः ।

दरदलितहरिद्रापिञ्जराण्यङ्गकानि ॥

द्वो ह्रस्वश्चेति सदि दृपच्छिला ८९८ । दृ भये । दरति । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे
दरयति । दृणातेर्दारयति ॥

29. जृग् ययोहानौ । प्वादेरिति ह्रस्वे जृणाति । जजार । स्कृच्छृत इति
गुणे जजरतुः जजरः । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे जरिता जरीता । कित्यृवर्णश्रीति
नेद् कल्यादेरिति तो ने जीर्णः जीर्णवान् जीर्णः । क्ति जृत्रश्च इतीटि जरित्वा
जरीत्वा । जृप्न् जरसि । जीर्यति । पिच्चादडि जरा । जृण् वयोहानौ । गुजादे-
रिति वा णिञि जारयति जरति ॥

30. नृग् नये । प्वादेरिति ह्रस्वे नृणाति । ननार । स्कृच्छृत इति गुणे नन-
रतुः ननरः । न्ये नीर्यते । नृतो न वेतीटो वा दीर्घे नरिता नरीता । कित्यृवर्ण-
श्रीति नेद् कल्यादेरिति तो ने नीर्णः नीर्णवान् नीर्णः । अचि नरः । स्त्रियां नारी-
सखीति निपातनाद् छवाम् नामी । णौ घटादित्वाद्भ्रस्वे नरयति ॥

31. गृग् शब्दे । प्वादेरिति ह्रस्वे गृणाति । जगार । स्कृच्छृत इति गुणे जगग-
तुः जजरः । गृतो न वेतीटो वा दीर्घे गरिता गरीता । कित्यृवर्णश्रीति नेद् कल्यादेरिति
तो ने गीर्णः गीर्णवान् गीर्णः । युवर्णेत्यालि गरः । उणादौ कृम करत उर् चेत्यु गु-
रः ७३४ । गृन् निगरणे । गिरति ॥

32. ऋग् गती । प्वादेरिति ह्रस्वे ऋणाति । वये ईर्यते । आग् आगतुः । गृतो
न वेतीटो वा दीर्घे आरिता अरीता । कित्यृवर्णश्रीति नेद् कल्यादेरिति तो ने मरीर्णः
मरीर्णवान् मरीर्णः । इयृधेति मनि वेद् अरिरीपति अग्नीरिपति । इडभाषपक्षे इग-
देजे दीर्घत्वे सन्तो द्विव्ये पूर्वस्यन्त्वे इषोः पत्ये च ईर्षियति ॥ गृन् प्वादिः २२ ।
त्वादिः २१ । प्वादित्वादिश्च गृन् धर्मितः संपूर्ण इत्यर्थः ॥

अथ परस्मैपदिप्पेवादनोनिद् च ॥

33. ज्ञाग् अत्रयोधने । जा जेति जादेशे जानाति । कन्धयन्कर्त्तृणि शोनुपम-
र्गादित्यात्मनेपदे धर्मि जानीते । पदान्तरस्ये वा ग्यां गां जानीते जानाति वा ।

उपसर्गास्तु शेषादिति परस्मैपदे अवजानासि माम् । निह्वये ज्ञः शतमपजानीते ।
 संप्रतेरस्मृतौ समो ज्ञ इति व्याप्ये वा तृतीयायाम् मात्रा संजानीते मातरं संजानीते
 नित्यं शब्दं प्रतिजानीते । अननोः सनः धर्मं जिज्ञासते । अनोस्तु पुत्रमनुजिज्ञासति
 पाठाय । कर्मण्यसति ज्ञः अज्ञाने इति करणे पठ्याम् सर्पिषो जानीते सर्पिषा
 कारणभूतेन प्रवर्तते इत्यर्थः । जज्ञे जज्ञौ । संयोगादेर्वाशिष्येः ज्ञेयात् ज्ञायान् ।
 अक्किडति तु ज्ञासीष्ट । अनुस्वारेच्वाच्चेट् ज्ञाता ज्ञातुम् । ज्ञानेच्चेति सति क्ते ज्ञातः ।
 गौ मारणतोपणेति ह्रस्वे संज्ञपयति पशुम् विज्ञपयति गुरुम् ज्ञपयति शस्त्रम् । अन्य-
 त्र ज्ञापयति । इवुधेति सनि वेट् जिज्ञपयिषति । पक्षे ज्ञप्याप इति ज्ञीप् न च द्विः
 ज्ञीप्सति । नाम्युपान्थेति के ज्ञः । उपसर्गादात् इति डे प्रज्ञः । प्रज्ञाद्यणि
 प्राज्ञः । प्राञ्जधेति डे पथिप्रज्ञः । गौ दान्तेति क्ते वा निपातनान् संज्ञप्रः पशुः ।
 पक्षे सेट्कयोरिति गेरुकि संज्ञपितः । उपसर्गादित्याडि प्रज्ञा उपज्ञा । उणादौ
 मुञ्जायजीति तौ ज्ञातिर्बन्धुः ६४६ । ज्ञायते इति वा स्त्रियां क्तौ ज्ञातिः । ज्ञानं
 ज्ञातिरिति तु नास्ति प्रसिद्धेनापहतत्वात् ॥

अथेदन्तोनिट् च ॥

34. क्षिप्यात् हिंसायाम् । क्षिणाति चिक्षाय । संयोगादिति यापवादे इयि
 निक्षियतुः चिक्षियुः । अनुस्वारेच्वाच्चेट् क्षेता क्षेतुम् । सानुबन्धत्वात् क्षेः क्षी चेति
 क्तयोस्तस्य नत्वाभावे क्ष्यादेशाभावे च क्षितः क्षितवान् । पिच्चादडि क्षिया ।
 श्वादिभ्य इति क्तौ क्षितिः । दीर्घान्तोयमित्येके । क्षीणाति क्षीतः क्षीतवान् । क्षि
 क्षये । क्षयति । क्षिन् निवासगत्योः । क्षियति ॥

अथेदन्ताघनिटौ च ॥

35. त्रींश् वरणे । त्रीणाति । प्वादिरयमित्येके । तन्मते प्वादेरिति ह्रस्वे
 त्रीणाति । वित्राय । यापवादे संयोगादितीयि वित्रियतुः वित्रियुः । अनुस्वारेच्वा-
 च्चेट् त्रेता त्रेतुम् त्रीतः त्रीतवान् त्रीतिः । उणादौ त्रियो हिक् त्रीहिः ७१० ॥

36. धींश् भरणे । भये इत्यन्ये । धीणाति । प्वादिरयमित्येके । तन्मते प्वा-
 देरिति ह्रस्वे धीणाति । विभाय । यापवादे संयोगादितीयि विभ्रियतुः विभ्रियुः ।
 अनुस्वारेच्वाच्चेट् ध्रेता ध्रेतुम् ध्रीतः ध्रीतवान् ध्रीतिः । युनर्णेत्यलि भ्रयः ॥

अथ ढान्तः सेट् च ॥

37. हेटश् भूतप्रादुर्भावे । भूतप्रादुर्भावोत्क्रान्तोत्पत्तिः । तवर्गस्येति नस्य
 णत्वे हेट्णाति । व्यञ्जनाच्छ्रद्धेरानः हेटान । जिहेड हेडिता हेडितुम् हेडितः । हेडि
 विवाधायाम् । हेडते ॥

अथ डान्तः सेट् न ॥

38. मृडश् सुखने । तवर्गस्येति नो णे मृट्णाति । व्यञ्जनादिति आदेराने मृडान् । ममर्द्ध गर्डिता मृडितः । क्षुभक्तिश्चेति ऋकः कित्त्वे मृडित्वा । नाम्यु-
पान्त्येति के मृडः । उणादौ ऋच्यजाति कित्तिके मृडीकः सुखङ्क्त् ४८ । मृडन्
सुखने । मृडति ॥

अथ थान्ताथत्वारः सेट्थ्र ॥

39. अन्थश् मोचनप्रतिहर्षयोः । नो व्यञ्जनस्येति नलुकि भ्रभ्राति भ्रयान् ।
कर्मकर्तयैकधाताविति भिख्यात्मनेपदेषु प्राप्तेषु किरादित्वाद्भूपायैति क्यञ्चोरभावे
भ्रभ्रति माला स्वयमेव अभ्रन्थिष्ठ माला स्वयमेव । श्रभन्थ । वा अन्थेत्यत एत्वे
द्वित्वाभावे नो लुकि च भ्रथतुः भ्रथुः भ्रथिथ । पक्षे श्रभन्थतुः श्रभन्थुः । स्फुल्लप्रतीटि
श्रभ्रन्थिथ । अन्थिता अन्थितुम् अन्थितः अन्थितवान् । दशानाद्योदेति निपातनात्-
लुकि घञि प्रभयः हिमभयः । निवेत्तीत्यने अन्थना । ऋत्तृपेति ऋको वा कित्त्वे
अन्थित्वा अन्थित्वा । अणुद् ङैथित्ये । अन्थते । अन्थण् संदर्भे । युजादेरिति वा
णिचि अन्थयति अन्थति ॥

40. मन्थश् विलोडने । मथ्राति । हौ मथान् । ममन्थ मन्यिता मन्थितुम्
मथितः मथितवान् । ऋत्तृपेति ऋको वा कित्त्वे मथित्वा मन्थित्वा । घञि मन्थः ।
उणादौ संस्तुष्टृगिमन्थेरानः मन्थानः खजकः २७६ । मन्थ हिंसासंक्रेशयोः ।
मन्थति ॥

41. प्रन्थश् संदर्भे । संदर्भे बन्धनम् । मथ्राति । हौ मथान् । कर्मकर्तयै-
कधाताविति भिख्यात्मनेपदेषु प्राप्तेषु भृपार्येति क्यञ्चोरभावे चभ्रति माला स्वयमेव
अमन्थिष्ठ माला स्वयमेव । जमन्थ । वा अन्थेत्यत एत्वे द्वित्वाभावे नो लुकि च
मेथतुः मेथुः । स्फुल्लप्रतीटि मेथिथ । पक्षे जमन्थतुः जमन्थुः जमन्थिथ । मन्यिता
मन्थितुम् मथितः मथितवान् । ऋत्तृपेति ऋको वा कित्त्वे मथित्वा मन्थित्वा । घञि
मन्थः । उणादौ षडिपदीति इः मन्थिः पर्व ६०७ । अणुद् क्रीडित्ये । मन्थते ।
मन्थण् संदर्भे । युजादेरिति वा णिचि मन्थयति मन्थति ॥

42. कुन्थश् संक्रेशे । सेपणे इत्यन्थे । कुभ्राति । हौ कुथान् । नुकुन्थ
कुन्थिता कुन्थितुम् कुथितः कुथितवान् । ऋत्तृपेति ऋको वा कित्त्वे कुथित्वा
कुन्थित्वा । घञि कुन्थः । स्यादित्वात्के कुथ्यते इति कुथः कुथा कुथं वा
वर्णकन्वतः । सेट् इत्यः कुन्था । उणादौ भृमृत्तित्युः कुन्थुः तृभ्रजनन्-

७१६ । ते लुण्ठेत्युत्तरपदलुकि कुन्धुदयापरः कुन्धुर्भगवांस्तीर्थकरः । कुधु हिंसा-
सक्लेशयोः । उदिस्वाप्ने कुन्धति कुन्धयते ॥

अथ दान्तः सेट् च ॥

43. मृदश् क्षोदे । मृडाति । हौ मृदान । ममर्द मर्दिता मृदितः । भजातेः
शीले इति णिनि नगरमर्दी प्राकारमर्दी । क्षुधाक्लिशेति च्कः क्तिच्चे मृदित्वा ।
कृत्संपदेति कर्मणि क्तिपि मृद् । उणादौ मृदेर्वोन्तश्च वेतीके मृद्दीका मृदीका च
ब्राह्म ४९ । मृद्युन्दीति कित्यरे मृदरो व्याधिः ३९९ । मृदिकन्दीत्यले मर्दलो
मुरजः ४६५ ॥

अथ धान्तौ ॥

44. गुधश् रोपे । गुधाति । हौ गुधान । जुगोध गोधिता गोधिनुम् गुधितः ।
क्षुधाक्लिशेति च्कः क्तिच्चे गुधित्वा । वौ व्यञ्जनादेरिति सनो वा क्तिच्चे जुगुधिपति
जुगोधिपति । भिदाद्यडि गोधा । उणादौ कुधिगुधेरुमः गोधूमः ३५३ । गुधच्
परिवेष्टने । गुध्यति ॥

45. बन्धश् बन्धने । बधाति । हौ बधान । बबन्ध । संयोगान्तत्वादिन्ध्य-
संयोगेति क्तिच्चाभावे बबन्धतुः बबन्धुः । अनुस्वारेच्चाप्नेट् गडदवादेरिति बस्य
भे संभन्त्स्यति । संबन्द्धा बद्धः । बन्धेर्नाम्नीति णमि कुक्कुटीबन्धं बद्धः । आधा-
रात् हस्तबन्धं बद्धः । उणादौ दृक्कृन्नित्यके बन्धकधारकपालः २७ । गौरादित्वाड्
ड्याम् बन्धकी पांसुला । मृमनीत्युके बन्धूकः ५८ । बन्धेरिति कित्युटे वधूटी १५७ ।
दिननभेति ने निपातनात् प्रभो राविः २६८ । शुषीपीति कितीरे बधिरः ४९६ ।
भृमृत्रित्युः बन्धुः ७१६ ॥

अथ भान्ताख्यः सेट्श्च ॥

46. क्षुभश् संचलने । क्षुभादीनामिति णत्वाभावे क्षुभाति क्षुभ्रीतः क्षुभन्ति ।
हौ क्षुमाण । बुक्षोभ क्षोभिता अक्षोभीत् । क्षुम्भविरिध्येति क्ते निपातनाच्चेट् क्षुम्भो
मन्यधेत् । क्षुभितोन्यः । क्षुभि संचलने । क्षोभने । क्षुमच् संचलने । क्षुम्यति ।
पुप्याद्यडि अक्षुभत् ॥

47. णभ 48 तुभश् द्विसायाम् । पाटे इति णो ने नभाति । अदुरुपसर्गेति णो
णे प्रणभाति । हौ नभान । ननाभ । अनदेशादेरित्यत एत्वे द्विस्वाभावे च नेभतुः
नेभुः । नभिता नभितः ॥

48. तुभ । तुभ्राति तुतोभ तुतुभतुः तुतुभुः तोभिता तुभितः । पभि तुभि
हिंसायाम् । नभते तोभते । णभ तुभच् हिंसायाम् । नभ्यति तुभ्यति ॥

अथ वान्तः सेट् च ॥

49. खवश् हेठश्चत् । यथा हेठश् भूतप्रादुर्भावे तथायमपि वर्णक्रमानुरोधेन
तु तत्रैव न पठितः । अनुनासिके चेति व ऊटि ऊटेत्यत औत्वे खौनाति । ऊटं
व्यौरिति वलुकं च नेच्छन्त्येके । तन्मते खन्नाति । हौ खवान् । चखाव सविता
खधितुम् सवित्वा खवितः । क्विपि खौः । चान्नोयमित्येके । चान्नं धात्वन्तरिम-
त्यन्ते । तन्मते तयर्गस्येति नो अत्वे खञ्जानि । रौ खवान् । खचितः खचितवान्
खचिनुम् ॥

अथ शान्तौ सेटी च ॥

50. शिशीश् विवापने । तयर्गस्येति नो अस्य न शादित्यभावे शिभ्राति ।
शौ शिशान् । चिश्चेद् । औदिच्छाद्देद् श्चेष्टा श्चेष्टिता । ऋचक्षासु पृश्शिभ्य इति
येटि श्चिष्टः श्चिष्टितः श्चिष्टयान् श्चिष्टिबयान् श्चिष्ट्वा । धौ व्यञ्जनादेरिति विकल्पा-
पत्रादे क्षुभश्चिष्टेति किञ्चे श्चिष्टित्या । उणादौ श्चिष्टाः के चेति टो केष्टाः ६३० ।
श्चिष्टिन् उपतापे । श्चिष्टयते । श्चिष्टयतीति न्याग्मनेपदम्यामित्यस्यज्ञापनाम् ॥

51. अशश् भोजने । भ्राति । शौ भ्रान् । आश आशिता अशितः ।
भापे चाशितादिति निर्देशाग्राप्यादपि कर्त्तव्यं के दीर्घे च भाट्टपुरादभियक्षितवर्म-
णो पा के आशितः नृनः । येष्वशदिति निपातनाद्गममाधे वमुर्न वेद् नाशीन्
अनाशान् । भुजिपतीति कर्मण्यनटि भ्रानम् । अशनि क्षुन्टिति निपातनात् अश-
नायति युभुशुः । क्षुण्यन्न भ्रानीयति दातुम् । उणादौ श्चिष्टीति श्चिष्टि अट्वा
पितृशैवर्गं वर्मं १७७ । अभ्राति नु श्चिष्टिर्त्तीति श्चिष्टिभ्रानेः ६९२ । अशीति
प्याशौ । भ्रुते ॥

नाम्युपान्त्येति के विपम् । विपू सेचने । वेपति । विपूका व्याप्तौ । वेविटे
येवेष्टि अविपत् ॥

54. मुप 55 हुपश् स्नेहसेचनपूरणेषु । मुष्णाति । हौ मुषाण । मुषोप प्रोषि-
ता मुषितः । क्रुत्संपदेति क्विपि विमुद् । उणादौ निघृषीति किति षे मुष्वा
नियृत्तिः ५११ ॥

55. मुप । मुष्णाति । हौ मुषाण । प्रोषिता मुषितः । मुपू मुपू दाहे । प्रोषति
प्रोषति । मुपूच् दाहे । मुष्यति ॥

56. मुपश् स्तेये । मुष्णाति । हौ मुषाण । मुषोप मोषिता मुषितः । रुद-
विदेति च्कासनोः किर्ये मुषित्वा मुमुषिपति । उणादौ विचिपुषीति किति के
मुष्कः पेलम् २२ । मुषेर्दाधिधेतीके मूषिकः ४३ । अजादित्वादापि मूषिका ॥

57. मुपश् मुटौ । मुष्णाति । हौ मुषाण । मुषोप पोषिता । मुप मुटौ ।
पोषति । मुपंच मुटौ । मुष्यति पोषा ॥

58. कुपश् निष्कर्षे । निष्कर्षो बहिष्कर्षणम् । कुष्णाति । कर्मकर्त-
रि कुपिरञ्जेरिति वा परस्मैपदे श्ये च कुप्यति पादः स्वयमेव । पक्षे
एकधातायिति क्यात्मनेपदयोः कुप्यते पादः स्वयमेव । हौ कुषाण । कुषोप को-
षिता । कौ व्यञ्जनादेरिति सनो वा किर्ये कुकुषिषति कुकोषिपति । क्षुगङ्गिभेति
क्कः किर्ये क्वापित्वा । निरः परान्निष्कुप इति वेद् हशिट इति सकि निरकुक्ष-
त् । पक्षे सिचि निरकोषीत् । सानि निभुकुक्षति । उपान्त्ये इत्यत्र किर्यम् निभु-
कुषिपति । निभुकुषिपति निष्कोषा निष्कोषिता । क्योरितिनिटि निष्कुषितः निष्कु-
षितयान् । उणादौ कुपेः किदिनीतके कुपीतक ऋषिः ८० । कुपेयेति वा किति
ठे कोषः कुषम् १६४ । प्रकोषो दोषः । मुपिमुषीति सिक्कि कुक्षिः ७०७ ।
सिविकुटीनि कित्याकौ कुषाकुराभिः ७५३ ॥

अथ सान्तः सेद् च ॥

59. भ्रमुश् उच्छे । भ्रम्नाति । हौ भ्रमान । द्भास प्रसिता प्रसितुम् । ऊनि-
स्थात् क्कि वेद् भ्रम्ना प्रसित्वा । वेद्वान्त् क्योर्नेद् भ्रस्तः भ्रस्तान् । भ्रगश्
उत्सेपे । प्रासयति ॥

अथात्मनेपदी ऋदन्नः सेद् च ॥

60. वृद्श् संभक्तौ । सभक्तः समिथा । इडित् इत्यात्मनेपदे एषामीतीत्वे वृ-
णीते । वद्रे । वृतो न वेतीटो वा दीर्घे यरिता परीता । इट् सिजाशिपोरिति येष्टि

अवारिष्ट अवरीष्ट । पक्षे ऋवर्णादिति सिचः कित्त्वे अवृत । वरिषीष्ट । पक्षे वृषीष्ट ।
 इवृधेति सनि वेद् विचारिपते विधरीपते । पक्षे नामिनोनिडिति सनः कित्त्वे वृषुर्पते ।
 कित्त्वृवर्णभीति नेद् वृतः वृतवान् वृत्वा । वर्योपसर्षेति ये निपातनात् वर्यमुपेयम् । वार्य-
 मन्यत् । भृवृजीति खे पतिवरा कन्या । वृद्धभिक्षीति टाके वराकः वराकी ।
 युवर्णेत्यालि वरः । उणादौ जृपृद्धितीके द्वित्वे आदौ च रे वर्चरीका सरस्वती ४७ ।
 वृड एण्यः वरेण्यः ३८२ । वृग्द् वरणे । वृणुते वृणोति । वृग्ण् आवरणे ।
 युनादेरिति वा णिनि वारयति । पक्षे वरते वरति ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिते स्वोपज्ञधातुपारायणे श्राविकरणःशित्प्रयादिगणः
 संपूर्णः ॥

अयं गितधुरादयो वर्णक्रमेण प्रस्तूयन्ते । तत्रादौ

1. चुरण् स्तेये । गित्त्वं चुरादित्वज्ञापनार्थम् । स्वार्थिकत्वेनान्तरङ्गत्वाद्दिशेष-
विधानाच्च कर्त्रादिकारकापेक्षत्वेन बहिरङ्गेभ्यः सामान्यविहितेभ्यश्च तिवादिभ्यः
प्रागेव चुरादिभ्य इति स्वार्थे गिति । गिजन्तस्यापि क्रियार्थत्वाद्भ्रातृत्वे शोपादिति
परस्मैपदे चोरयति । गित्त्वं गित्त्वाभावात्कलवल्कर्तार्यात्मनेपदं नास्ति । चन्द्रस्तु
गित्त्वाभ्युपगम्यपदित्वमाप्नासीत् गित्त्वं कल्पं च । धातोरनेकस्वरादिति परोक्षया
आमि चोरयां चकार । गित्तिति डे अचूचुरत् । चोरयन्तं प्रायुङ्क्षेति गिजन्तस्य-
योक्तृव्यापारे इति गिति गेरनिट्ति गित्त्वं लुक्पि गित्त्वाभ्याभ्रयणात्समानलोपि-
त्वाभावाद्दुपान्त्यस्येति ह्रस्वे लघोर्दीर्घ इति पूर्वस्य दीर्घे च अचूचुरत् । कर्मकर्तार्यक-
र्ताभाविति विन्यात्मनेपदेषु प्रातेषु भूयार्थेति विन्यायोरभावे अचूचुरत् गौः स्वयमेव
चोरयते गौः स्वयमेव । अच एव प्रतिषेधाद्भिदि चोरिष्यते गौः स्वयमेव । चोर-
यिता । नेट्कयोरिति गेर्लुकि चोरितः चोरितवान् । अचि चोरः । गौरादित्वाद्
ड्याम् चोर्ति । प्रज्ञाद्यणि चौरः । गित्त्वेत्त्यने चोरणा । गित्त्वेनित्यत्वाद्भावे भि-
दादिनिपातनादडि चुरा । छत्तादिस्त्रादभि चुराशीलश्चौरः । अणत्रेयेति ड्याम्
चौरि । युवर्णेत्यलि चोरः ॥ इह पञ्चुण्चितुण्प्रभृतीनां सनकारनिर्देशमकृत्वो-
दित्करणं चुरादिगित्त्वेनित्यत्वज्ञापकं न च चिन्त्यते इत्यादौ नलोपाभावार्यम् । ततो
गित्त्वं स्यान्नित्येनोपान्त्यत्वाभावाच्चलुकोप्रसङ्गात् । तेन चोरति चिन्तनीत्यादि
सिद्धमिदं च ज्ञापकं घुपेरविशब्दे इति विशब्दनप्रतिषेधः । अयं हि विशब्दने
घुपेरिट्प्रतिषेधाभावार्यः स च गित्त्वेनित्यत्वेनेकस्वरत्वादेव सिद्धः । तेन ।

मन्त्रीपालयनः श्रुत्वा जुवुषुः पुत्र्यमाशवाः ॥

इत्यपि सिद्धम् ॥

अयं ऋदन्तौ ॥

2. पृण् पूरणे । स्वार्थे गिति पारयति । क्ये पार्यते । धातोरनेकस्वरादिन्यासि
पारयां चकार । सादिसानीति शे पारयः । ऋदन्तोर्धमित्येके । पृक् पालनपूरणयोः
विपत्ति । पृङ्न्त् व्यायामे । व्यापियते ॥

3. घृण् क्षयणे । पारयति पारयामास । पृ क्षयने । पारति घृणम् । पृ मृ
आपरणे इति पूर्णं वेदुः ॥

अयं कान्ता अर्दी ॥

4. श्रन्त 5 घन्तण् भाषणे । श्रन्कयति श्रन्कयां चकार ॥

5. वल्क | वल्कयति वल्कयां चकार | अलि वल्कस्तरुत्वक् | वल्कलामिति तु वलेः कलकि [उणादौ ४९६] ॥

6. नक् 7 धक्कण् नाशने | नक्कयति | धक्कयति ॥

8. चक्क 9 चुक्कण् व्ययने | चक्कयति | उणादौ मुरलेति निपातनादले चक्कलम् चक्कलकम् [४७४] ॥

9. चुक्क | चुक्कयति | अच्यलि वा चुक्कः | चिक्रेति कौशिकः | चिक्रसम् चिक्रणम् ॥

10. टक्कुण् बन्धने | उदित्त्वान्ने टक्कयति | अलि वित्क्कः | पुंनामीति धे टक्को वृषहारणः | अनटि टक्कनम् | णिवेत्तीत्यने टक्कना ॥

11. अर्कण् स्तवने | अर्कयति | अच्यलि वा अर्कः ॥

अथ चान्तौ ॥

12. पिच्चण् कुट्टने | पिच्चयति | पिचुरिति तु पचेरिच्चात इति पचेरौ रूपम् [उणादौ ७३९] ॥

13. पचुण् विस्तारे | उदित्त्वान्ने प्रपञ्चयति | अलि प्रपञ्चः | पचुद् व्यक्तीकरणे | पञ्चते | नाप्ति पुंसि चेति णके पञ्चिका | अचि गौरादित्वाद् छ्याम् विपञ्ची | घञि न्यङ्क्तादित्वात्कत्वे पङ्कः ॥

अथ छान्तः ॥

14. मेच्छण् मेच्छने | मेच्छनमव्यक्ता वाक् | मेच्छयति | मेच्छ अव्यक्तार्था वाचि | मेच्छति ॥

अथ जान्ता एकादश ॥

15. ऊर्जण् बलप्राणनयोः | प्राणनं जीवनम् | ऊर्जयति | दिशुदिति क्रिपि ऊर्क् | रात्स इति नियमादत्र संयोगान्तलुग् नास्ति | ऊर्गस्यास्तात्यूर्जो धिन्बलावस्वान्त ऊर्जस्वी ऊर्जस्वलः | भिदाद्यडि ऊर्जा | क्ते ऊर्जितम् ॥

16. तुञ्जु 17 पिञ्जुण् हिंसाबलदाननिकेतनेषु | निकेतनं गृहम् | उदित्त्वान्ने तुञ्जयति | पिञ्जयति | उणादौ ऋधिचटीत्यरे पिञ्जरः ३९७ | पिञ्जिमञ्जीत्यूते पिञ्जूलो हास्तिबन्धनपाशः ४८८ ॥ तुञ्जुमप्येके पेटुः तुञ्जयति | लोक्क तर्केति दण्डकेनयोः पुनः पाठोर्थभेदार्य आत्मनेपदार्यः सकर्मकार्यश्च तुञ्जयते पिञ्जयते | तुञ्जु बलने च | तुञ्जति | पिञ्जुकि संपर्चने | पिङ्गे ॥

18. क्षञ्जुण् कृच्छ्रजीवने | उदित्त्वान्ने क्षञ्जयति | क्षञ्जुद् गतिदानयोः | क्षञ्जते | पटादित्वाञ्जिगम्परे णौ वा दीर्घे अक्षाञ्जि अक्षाञ्जि ॥

19 पूज्ण् पूजायाम् । पूजयति । य एचेति ये पूज्यम् । णके पूजक । या-
जकादित्वात्कर्मजा तृचा चेति प्रतिषिद्धोपि षष्ठीसमास गुरुणा पूजको गुरुपूजक ।
ज्ञानेच्छेति सति के क्तयोरसदेत्यत्र सदर्थस्य वर्जनात्प्रतिषेधाभावे कर्तरीति षष्ठ्याम्
राज्ञा पूजित । ज्ञानेच्छार्चेति प्रतिषेधाच्चात्र न षष्ठीसमास । भीषिभूप्रीत्याडि पूजा ॥

20 गज 21 मार्ज्ण् शब्दे । गाजयति । मार्जयति । मर्चमर्जावप्येके
पठन्ति । मर्चयति मर्जयति मर्जिता ॥

22 तिज्ण् निज्ञाने । तेजयति तेजशामास । णिवेत्तीत्यने तेजना । तिजि
क्षमानिज्ञानयो । गुप्तिज इति सनि तितिक्षते । निज्ञाने तु तेजते । उणादौ असि-
त्यासि तेज ९५२ ॥

23 वज 24 व्रज्ण् मार्गणसस्कारगत्यो । मार्गणो वाणस्तस्य सस्कारे
गतौ च । मार्गसस्कारेपीत्यन्ये । वाजयति व्राजयति । वज व्रज गतो । व्रजति
व्रजति ॥

25 रुज्ण् हिंसायाम् । रोजयति रोजया चकार ॥

अथ टान्तास्त्रयोविंशति ॥

26 नट्ण् अवस्यन्दने । अवस्यन्दन भ्रश । जासनाटेति कर्मणो वा कर्म-
त्वे शेषे इति षष्ठ्याम् चोरस्थोनाटयति । णके नाटकम् । णट नृतौ । नटति । नतो
घटादित्वाद्द्रस्ते नटयति शाखाम् । नतेरन्यत्र घटादित्वाभावे नाटयति नटम् ।
नडेति नन्दी । नड नाडी प्रणाल प्रणाली ॥

27 तुट् 28 चुट् 29 चुट्टु 30 छुट्ण् छेदने । तोटयति । चोटयति ।
उदिच्छात्रे चुण्टयति । छोटयति आच्छोटयति । नाम्नि पुसि चेति णके उेटिका । अनटि
आच्छोटनम् । टुटत् छेदने । टुनति ॥

31 कुट्ण् कुत्तने च । चकाराच्छेदने । कुट्टयति । वृद्धिंक्षीति टाके कुट्टाक
इक्षुकुट्टाक कुट्टाकी । अलि कुट्ट । रम्यादित्वात्कर्तर्यनाटि कुट्टनी । उणादौ कुट्टि-
वेटीर्तामे कुट्टिम सस्कृतभूतलम् ३४९ ॥

32 पुट् 33 चुट् 34 पुट्ण् अल्पीभावे । पुट्टयति । पुट्टयति । प
स इति से सुट्टयति । पोपदेशत्त्राणिस्त्रोरेवेति पे सुपुट्टयिषति । अपोपदेशोयमना-
दरार्थथेत्यन्ये । तन्मते पत्वाभावे सुमुट्टयिषति ॥

35 पुट् 36 मुट्ण् संनृग्ने । पोटयति । अचि पोटा । मासार्येपि षट्ठ्यते ।
पुन्त् सक्षेपणे । पुनति ॥

36 मुट् । मोटयति । अनटि मोटनम् । मुटन् आक्षेपप्रमर्दनयो । मुटति ॥

37 अट् 38 स्मिटण् अनादरे । अट्टयति । अलि अट्ट । अत्रि अट्ट । अट्टा करोतीति क्यटि अट्टायते । स्मेटयति । अपोपदेशत्वात्पत्वाभावे सिस्मेटयिषति । अट्ट अल्पीभावे इत्येके ॥

39 लुण्टण् स्तेये च । चकारादादरे । लुण्टयति । वृद्धमिक्षीति टाके लुण्टक लुण्टाकी । णिजभावे क्केट इत्य लुण्ट ॥

40 स्त्रिटण् खेहने । खेटयति ॥

41 घट्टण् चलने । घट्टयति । अलि सघट्ट । णिवेत्तीत्यने घट्टना । पुना-
क्षीति करणाधारे घे घट्टे नद्यन्तरणस्थानम् । अत्रि अरघट्ट । घट्टि चलने । घट्टते ॥

42 खट्टण् सवरणे । खट्टयति मुखम् ॥

43 पट्ट 44 स्फिटण् हिसायाम् । प स इति से सट्टयति । पोपदेशत्वा-
णिस्रोरेवेति पत्वे सिपट्टयिषति । णके सट्टक । अय बलदातानिकेतनेष्वपीत्यन्ये ।
स्फेटयति । णके स्फेत्क । पुगाधीति घे स्फेट सस्फेत्श्च तुमुल्युद्धम् । स्फिण्
अनादरे इत्यन्ये ॥

45 स्फुटण् परिहासे । उदिच्छान्ने स्फुण्टयति । अय स्फुण्ट् इत्येके ।
स्फोटयति ॥

46 कीटण् वर्णने । वन्धे इत्यन्ये । कीण्टयति । अत्रि कीट ॥

47 वटुण् विभाजने । उदिच्छान्ने वण्टयति । डान्तोयमित्येके वण्डयति ।
अत्रि वण्ड । वटु विभाजने । वण्टति ॥

48 रुटण् रोपे । रोण्टयति । अणि प्रामरोन् । रुट् स्तेये । रुण्टति ॥
अथ वान्ता पद् ॥

49 शठ् 50 श्ठ 51 श्ठुण् सस्कारगत्यो । शाठयति । शठ् कृतवे
च । शठति । अत्रि शठ् । श्ठयति ॥

51 श्ठु । उदिच्छान्ने श्ठण्टयति ॥

52 शुटण् आलस्ये । शौठयति । शुट् गतिप्रतीपाने । शौण्टति ॥

53 शुटुण् शोषणे । उदिच्छान्ने शुण्टयति । अत्रि शुण्ट । गौरादित्वाद्
ह्याम् शुण्टी । शुटु शोषणे । शुण्टति ॥

54 गुटुण् वेष्टने । उदिच्छान्ने गुण्टयति । णिवेत्तीत्यने गुण्टना । क्ते अव-
गुण्टत ॥

अथ डान्ताः समदश ॥

55. लडण् उपसेवायाम् । लाडयति । डस्य लत्वे उपलालयति । लड वि-
लासे । लडति । जिह्वोन्मन्यने घटादित्वाणिगि ह्रस्वे लडयति ॥

56. स्फुडुण् परिहासे । उदिच्वाच्चे स्फुण्डयति । णके स्फुण्डिका ॥

57. ओलडुण् उत्क्षेपे । उदिच्वाच्चे ओलण्डयति । सेट्कयोरिति णेर्लुकि
ओलण्डितः ओलण्डितवान् । ओदिदयमित्यन्ये । तन्मते लण्डयति । णिजि-
टोरनित्यस्वात्सूयत्यादीति ऋयोस्तस्य नत्वे लण्डः लण्डवान् । ओदिक्त्-
रणबलाणिजञ्यवायेपि नत्वमित्यन्ये लण्डिनः लण्डिनवान् । लडुण् पीति चान्द्राः ।
अवलन्दयत्युट्म् ॥

58. पीडण् गहने । गहनं बाधा । पीडयति । डे भ्राजभासेति वा ह्रस्वे
अपीपीडत् अपिपीडत् । भीषिभूयीत्यत्र बहुवचनादाडि पीडा । अवगाहने इत्यन्ये ।
तिलपीलकः ॥

59. तडण् आधाने । ताडयति । उणादौ णिचो नित्यत्वाद्भाषे शक्तिबली-
त्याके तडाकं सरः ३४ । तिनित्डीक इति तु सृणीकेतीके निपातनात्तिमेः ९० ।
तडेरगः तडागं सरः ९७ । हसृहृहीतीति तडित् ८८७ । कमिवमीति णिदिः
ताडिः ६१८ ॥

60. खड 61 खडुण् भेदे । खाडयति ॥

61. खडु । उदिच्वाच्चे खण्डयति ॥

62. कडुण् खण्डने च । चकाराङ्गदे । उदिच्वाच्चे कण्डयति । खुडुण् ख-
ण्डने इत्येके खण्डयति खुण्डितः ॥

63. कुडुण् रक्षणे । उदिच्वाच्चे कुण्डयति । कुडुङ् दाहे । कुण्डते ॥

64. गुडुण् वेष्टने च । चकाराङ्गक्षणे । उदिच्वाच्चे गुण्डयति ॥

65. चुडुण् छेदने । उदिच्वाच्चे चुण्डयति ॥

66. मडुण् भूषायाम् । उदिच्वाच्चे मण्डयति । भूषाक्रोधार्थेत्यने मण्डनशीलो
मण्डनः । युषर्णेत्यलि मण्डः । णिवेत्तीत्यने मण्डना । मडु भूषायाम् । मण्डति ।
मडुङ् वेष्टने । मण्डने ॥

67. भडुण् कल्याणे । उदिच्वाच्चे भण्डयति । णिवेत्तीत्यने भण्डना । दान्तो-
यमित्यन्ये भन्दयति । उणादौ णिचो नित्यत्वात् भन्देर्ननुक् च वेति रकि भद्रम्
भन्द्रं च कन्दागम् ३९१ । भडुङ् परिभाषणे । भण्डते भण्डः ॥

68. पिडुण् संघाते । उदित्वाच्चे पिण्डयति । पिडुङ् संघाते । पिण्डते पिण्डः
पिण्डी । पडुण् अयमित्येके । पण्डयति । पडुङ् गतौ । पण्डते पण्डितः
पण्डः पण्डा ॥

69. ईडण् स्तुतौ । ईडयति । ईडिक् स्तुतौ । ईडे ॥

70. चडुण् कोपे । उदित्वाच्चे चण्डयति । अचि चण्डः । न वा शोणादे-
रिति वा छ्याम् चण्डी चण्डा । चडुङ् कोपे । चण्डते चण्डालः ॥

71. जुड 72 चूर्ण 73 वर्णण् प्रेरणे । प्रेरणं दलनम् । जोडयति । लव्हे
जोलयति । के जोडितम् ॥

अय गान्ताः पट् ॥

72. [चूर्ण] चूर्णयति । अचि चूर्णः । उणादौ स्वरेभ्य इति इः चूर्णिः ६०६. ६३४ ॥
वर्णयति । णिवेत्तीत्यने संवर्णना ॥

74. चूण 75 तूणण् संकोचने । चूणयति । युवर्णेत्यलि चूणः ॥ तूणयति ।
युवर्णेत्यलि तूणः । उणादौ जम्बीराभीरेतारे तूणोरः ४२२ ॥

76. अणण् दाने । अणयति । णिवेत्तीत्यने विश्राणना । कृबिनाटि विश्राण-
नम् । भीपिभूपीत्वत्र बहुवचनादनापवादेडि आणा यवागुः । यमोपरिवेषणे इत्वत्र
णिचो महणादेषु घटादेरिति हस्यो नास्ति णिचोनित्यत्यादभावपक्षे तु णिगि हस्वे
अणयति । अण दाने । अणति ॥

77. पृणण् संघाते । पृणयति ॥

अथ तान्ताः पट् ॥

78. चितुण् स्मृत्याम् । उदित्वाच्चे चिन्तयति । णिवेत्तीत्यनापवादे भीपि-
भूपीत्यडि चिन्ता । भीप्यादिभ्योनापवादेप्रत्ययेपि णेर्लुकि भीपादीनां सिद्धावाङ्घ्रिधार्त
णेर्लुकोनित्यत्वज्ञापनार्थम् । तेन णेर्लुगभावे संयोगादितीथि चिन्तिया । तथा ।

न यमेन न जातवेदसा न कुबेरेण न वधपाणिना ।

मधवो [?] युधि सुप्रकम्पया अस्मनेनैव वसुंधरापते ॥

अत्र सुप्रपूर्वात्कम्पेः खलि णेर्लुगभावे गुणोपादेशे च सुप्रकम्पया इति सिद्धम् ।
शापकेन च क्वचिदेव णितुगभावो ज्ञाप्यते । आमादिषु तु सर्वत्राव्यभिचार्यथादेश
इत्यामन्तेति वचनम् ॥

79. पुस्त 80 बुस्तण् आदरानादरयोः । पुस्तयति । अलि पुस्तं
लेप्यकर्म । णके पुस्तकम् । अयं वन्दने इति चन्द्रः ॥

80. बुस्त बुस्तयति । उणादौ स्वरेभ्य इति इः बुस्तिः शष्कुली [६०६] ॥

81. मुस्तण् संघाते । मुस्तयति । अचि मुस्ता ॥

82. कृतण् संशब्दने । संशब्दनं ख्यातिः । कृतः कीर्तिः । कीर्तयति । डे ऋवर्णस्येति कीर्त्यादेशापवादे ऋतो वा ऋति अचीकृतत् अचिकीर्तत् । सातिरेतीति निपातनादनापवादे क्तौ कीर्तिः । उणादौ स्वरेभ्य इति इः कीर्तिः ६०६. ६०८ ॥

83. स्वर्त 84 पथुण् गतौ । स्वर्तयति । अपोपदेशत्वाग्निस्तोरेवेति न पत्वम् सिस्वर्तायिपति । पौपदेशोयमिति नन्दी । णिस्तोरेवेति पत्वे सिस्वर्तायिपति । अयं कृच्छ्रजीवनेपीत्यन्ये ॥

अथ धान्ताश्चत्वारः ॥

84. पथुण् । उदित्त्वान्ने पन्थयति परिपन्थयति ॥

85. श्रथण् प्रतिहर्षे । प्रतियत्ने इत्यन्ये । आययति । श्रथण् बन्धने चोति युजादौ पठिष्यमाणोप्यर्थभेदादिह पुनरधीतः । आत्मनेपदे न रूपान्यत्वार्थ इह पाठ इत्येके आययते ॥

86. पृथण् प्रक्षेपणे । पर्ययति । अयं पर्याणित्येके । पार्यणित्यन्ये । तन्मते पर्ययति । पार्ययति ॥

87. प्रथण् प्रख्याने । प्रक्षेपणे इत्येके । प्राययति । डे स्मृदृत्वरोति सन्वद्रा-
वापवादे पूर्वस्थात्वे अपप्रयत् ॥

अथ दान्ताः पञ्च ॥

88. छदण् संघरणे । छदयति । ऊर्जने तु घटादित्वाद्भस्वे छदयति । णी दान्तशान्तेति क्ते वा निपातनात् छद्मः छादितः । णके उच्छादकः । कर्मजा तृचा चेति प्रतिषिद्धोपि याजकादित्वात् पठीसमासः राजोच्छादकः । किपि छदेरिसिति ह्रस्वे तनुच्छत् । करणाधारे पुंनाघ्रीति घे एकोपसर्गस्येति ह्रस्वे छदः प्रच्छदः उरदछदः । उणादौ ऋडिति ऋटि छद्मम् ४४६ । हुयामेति वै ह्रस्वाभावे छद्मः ४६९ । मनिति मनि छद्म ९११ । रुच्यर्चीतीसि छदिः ९८९ । अदन्तोप्ययमित्येके छदयति । छदण् अपवारणे । युजादेरिति वा णिचि छदयति छदति । रूपान्यत्वार्थं नेह पाठः छदयते । अत्रात्मनेपदं सिद्धम् ॥

89. चुदण् संचोदने । संचोदनं नोदनम् । चोदयति । य एधेति ये चोद्यम् । णिचिच्चीत्यने चोदना । भिदाद्यष्टि निपातनात् चुडा ॥

90. मिटुण् खेहने । उदिच्वाच्चे मिन्दयति । अचि मिन्दः कुटी । टान्तोय-
मित्येके । मिण्टयति । नायमुदिदिति कौशिकः । भेदयति ॥

91. गुर्दण् निकेतने । पूर्वनिकेतने इत्येके । पूर्वनिकेतनमाद्यो निवासः ।
भ्वादेरिति दीर्घे गुर्दयति । गुर्दि क्रीडायाम् । गुर्दते ॥

92. छर्दण् वमने । छर्दयति । उणादौ पदिपठति इः छर्दिः ६०७ ।
सान्तस्तु रुच्यर्चातीसि छृणत्तेः ९८९ । इह गर्दण् शब्दे इत्येके पेटुः । गर्दयति
गर्दभः । भ्वादौ गर्दति । अयं गर्जे इत्यपरे ॥

अय धान्ताः पञ्च ॥

93. बुधुण् हिंसायाम् । उदिच्वाच्चे बुन्धयति । टान्तोयमित्यन्ये वुण्ठयति ॥

94. वर्धण् छेदनपूरणयोः । वर्धयति ॥

95. गर्धण् अभिकाङ्क्षायाम् । गर्धयति ॥

96. बन्ध 97 वधण् संयमने । बन्धयति । बन्धंश्च बन्धने । बध्राति ॥

97. वधण् बाधयति । डे अवीवधन् । वधि बन्धने । बीभत्सते ॥

अय पान्ता अष्टौ ॥

98. छपुण् गतौ । उदिच्वाच्चे छम्पयति ॥

99. क्षपुण् क्षान्तौ । उदिच्वाच्चे क्षम्पयति ॥

100. द्रूपण् समुच्छ्राये । पः स इति से स्तूपयति । पोपदेशत्वाग्निस्तोरेवेति
पे सुद्रूपयति । अपोपदेशोयमित्यन्ये नुस्तूपयति । स्तूपणित्येके । स्तोपयति ।
द्रूपच् समुच्छ्राये । स्तूप्यति ॥

101. डिपण् क्षेपे । डेपयति । डिपिण् संचाने । डेपयते ॥

102. ह्रपण् व्यक्तायां याचि । ह्रपयति ॥

103. डप् 104 डिपुण् संचाने । अभिमर्दने इत्येके । उदिच्वाच्चे डम्पयति ।
डिम्पयति । भान्ताचेतावित्यन्ये । डम्भयति डिम्भयति । अचि डिम्भः ॥

105. शूर्पण् माने । तालव्यादिः । शूर्पयति । अचि पुंनाप्तीनि करणेधिकरणे
या घे शूर्पः ॥

अय वान्ता अष्टौ ॥

106. शुन्वण् सजने च । चकारान्माने । तालव्यादिः । शुन्वयति । अचि
शुन्वम् ॥

107. ड्यु 108 डिपुण् क्षेपे । उदिच्वाच्चे डम्भयति विटम्भयति । उणादौ
जडरेत्यरे आडम्बरः [४०३] ।

108 डिञ् । उदित्त्वान्ने डिम्बयति । अत्रि डिम्बमशखकलह । केचित्तु दभदभुदिभूनपि भान्तानिहाधीयते । दामयति । दम्भयति । दिम्भयति ॥

109 सम्बण् सबन्धे । सम्बयति । पोपदेशोयमित्यन्ये । गिस्तोरेवेति पत्वे सिपम्बयिपति । तालव्यादिरयानिति द्रमिला । शम्बयति शम्बलम् । साम्बेत्वेके । साम्बयति । अलि साम्ब ॥

110 कुञ्जण् आच्छदने । उदित्त्वान्ने कुम्बयति । भीषिभूर्पात्याडि कुम्बा ॥

111 लुञ्ज 112 तुञ्जण् अर्दने । उदित्त्वान्ने लुम्बयति । उणादौ स्वरेभ्य इति इ लुम्बि [६०६] ॥

112 तुञ्जु । उदित्त्वान्ने तुम्बयति । अत्रि गौरादित्वाड् ड्याम् तुम्बी । तिकृतावित्यके तुम्बक । तुपुणित्यप्यन्ये । तुम्पयति ॥

113 पुर्वण् निकेतने । भ्वादेर्नामिन इति दीर्घे पूर्वयति । अत्रि पुर्व । पूर्व इत्यमरकोशे औष्ठयान्तेषु पठितस्तत्प्रकृतित्त्वानुरोधाद्भ्रान्तेष्वयमस्माभिरर्हाधीत ॥
अय मान्त ॥

114 यमण् परिवेषणे । अपरिवेषणे इत्यन्ये । यामयत्यतिथीश्चन्द्रमस्त वा । परिवेषणादन्यत्र यमोपरिवेषणे गिञि चेति ह्रस्वे यमयति ॥
अय यान्त ॥

115 व्ययण् क्षये । न्याययति ॥

अय रान्नाख्य ॥

116 यञ्जण् सकोरणे । उदित्त्वान्ने यन्त्रयति नियन्त्रयति । गिञेत्तीत्यने यन्त्रगा ॥

117 कुञ्जण् अनृतभाषणे । उदित्त्वान्ने कुन्द्रयति । डे अनुकुन्द्रत् । गादिरयमित्यन्ये । गुन्द्रा भद्रमुक्ता ॥

118 श्मञ्जण् शतौ । श्मजयति । अत्रि श्मजम् ॥

अय लान्ना पोडस ॥

119 तिलण् स्नेहने । तिलयति । गिञोभित्पत्वाद्भोत्रे नाम्युपान्त्येति के तिला । उणादौ कीर्तिकेत्यके निपातनात् तिलकम् २९,३३ । तिञत् स्नेहने । तिलति ॥

120 जलण् अपवारणे । जलयति । णके जालकम् । अत्रि जालम् । अय लज्जति नन्दी । लाजयति । अत्रि लाजा । जल पारये । जलति ॥

121 क्षलण् शौचे । शौच शौचकर्म । क्षलयति क्षालितम् ॥

122 पुलण् समुच्छ्राये । पोलयति । पुल महश्चे । पोलति । तुदादावप्यय-
मित्येके । पुलति ॥

123 विलण् भेदे । ओष्ठ्यादि । वेलयति । उणादौ णिचोऽनित्यत्वादभावे
विलिभिलीति किति मे विल्म प्रकाशम् ३४० । निघृपीति किति वे विन्वम्
५११ । भिलेति कौशिक । भेलयति भिल्मम् । विलत् भेदने । विलति ॥

124 तलण् प्रतिष्ठायाम् । तालयति उचालयति । अचि ताल । स्वार्थे के
तालिका । णिचोऽनित्यत्वात् तलति । अचि तलम् ॥

125 तुलण् उन्माने तोलयति । भीषिभूपीत्यडि तोला । बाहुलकाणिवेत्ती-
त्यने तोलना । णिचोऽनित्यत्वादभावे नाम्युपान्त्येति के तुल । आपि तुला । भिदा-
द्यञ्चपि तुला । तुलयतीति तुलशब्दाण्णिञ् बहुलमिति णिचि रूपम् ।

126 दुलण् उक्षेपे । दोलयति । अचि खियामापि दोला । सेदृक्तयोरिति
णेरुकि दोलित । भीषिभूपीत्यडि दोला । उणादौ णिचोऽनित्यत्वादभावे नाम्युपान्त्ये-
ति किडि दुडि कच्छपी ६०९ । अन्दोलयतीति तु रुद्वैर्यया प्रेक्षेऽलयति धीजयति ॥

127 वुलण् निमज्जने । वोलयति वोलितम् । अनटि वोलनम् । णिचोऽनि-
त्यत्वाच्चाप्युपान्त्येति के वुल ॥

128 मूलण् रोक्षणे । मूलयति । अचि मूलम् । उणादौ स्वरभ्य इति इ
मुलि [६०६] । मुलेति नन्दी । मालयति । णिचोऽनित्यत्वानाम्युपान्त्येति के
मुल । मूल प्रतिष्ठायाम् । मूलति ॥

129 कल 130 किल 131 पिळण् क्षेपे । कालयति गा । अचि काल-
यति क्षिपति स्वेषु स्वेषु पर्यायान्तरेषु भावानिति काल । कलण् सख्यानगत्यो ।
अदन्त संकलयति । अलि कल । कलि शम्भसख्यानयो । कलते ॥

130 किल । केलयति । उणादौ स्वरभ्य इति इ केति ६०६ ६०८ ।
किलन् शैत्यग्रीडनयो । किलति ॥

131 पिल । पेलयति । अचि पेलम् । पेल्यन्ते यस्त्रादिन्यम्यामिति बाह्वृत्वा-
दनटपनाद शमित्ययादित्य भिदादित्वाद्वाहाडि पेल । णिचोऽनित्यत्वान् पिल्यते ॥

132 पलण् रक्षणे । पालयति । पालेति चन्द्र । पाली ॥

133 डलण् प्रेत्ये । डलयति । उपसर्गम्यानिगस्यवर्णलोपे प्रेडयति परडयति ।
ड ऐतिह्यम् । अचि एला । डलन् गतिम्यत्रभेषणेषु । डलति ॥

134. चलण् भृत्तौ । चलयति । चल कम्पने । चलति । कम्पने घटादित्वा-
द्भ्रस्वे चलयति । चलत् विलसने । अवर्णादभ इति शत्रुर्बान्तादेशे चलती चलन्ती
स्त्री कुले वा ॥

अथ वान्तः ॥

135 मान्त्रण् सामप्रयोगे । सान्त्वयति । अपोपदेशत्वाणिस्तोरेवेति पत्वाभावे
सिसान्त्वयिषति । पोपदेशोयमित्येके सिपान्त्वयिषति । साम सान्त्वयप्रयोगे इति
चन्द्रः । सामयति । डे उपान्त्यस्येति ह्रस्वे असीसमत् । सामण् सान्त्वने ।
अदन्तः अससामत् ॥

अथ शान्तः ॥

136. धूत्राण् कान्तीकरणे । धूत्रयति । दन्त्यान्त्योयमित्येके धूसयति । ज-
ठरकररेत्यरे धूसरः [उणादौ ४०३.४४०] । मूर्धन्यान्तोयमित्यन्ये धूपयति ॥

अथ पान्ताभत्वार ॥

137. श्लिषण् श्लेषणे । श्लेषयति । श्लिषू दाहे । श्लेषति । श्लिषच् आलिङ्गने ।
श्लिष्यति ॥

138 लृपण् हिंसायाम् । लृषयति ॥

139 रूपण् रोपे । रोपयति । रूप हिंसायाम् । रोपति । रपच् रोपे । रूप्यति ॥

140 प्युषण् उत्सर्गे । प्योषयति । शिञ्जोनित्यत्वात् पुष्योप । प्युषच् वि-
भागे । प्युष्यति ॥

अथ सान्ता पट् ॥

141. पसुण् नाशने । उदित्त्वान्ने पसयति । उणादौ पसिर्दधिभेत्यो पासु ७१८ ॥

142 जमुण् रक्षणे । उदित्त्वान्ने असयति । दहुण् इत्यप्येके । दहयति ॥

143 पुसण् अभिमर्दने । पुसयति । क्ते उरुपुसितम् । उणादौ नञ् पुसिरित्येके
नखादित्वाप्तञ्चोदभावे नपुसकम् ३२ ॥

144. व्रुष 145 पिस 146 जस 147 बर्हण् हिंसायाम् । व्रुषयति ।
पेसयति । गतापयमित्येके । बलदाननिकेतनेप्यपीत्यन्ये । पिसृ गतौ । पेसति ।
ऋदनुबन्धत्वाण्णौ डे ह्रस्वाभावे अपिपेसत् । एके ट्वाट्टु नायमृदित् तथा च शिञ्जो-
नित्यत्वाच्चौरादिकेनैव पेसतीति प्रयोगसिद्धौ भ्यादी पाठोऽस्यात्मनेपदार्थः । पेसते ॥

146. जस । जामनाडोति कर्मणो वा कर्मत्ये श्रेणे इति पठ्याम् चौरस्यो-
ज्जासयति ॥

अथ हान्तो ॥

147 वर्ह । वर्हयति । वर्हि प्राधान्ये । वर्हते ॥

148 णिहण् खेहने । प स इति से खेहयति । पोपदेशत्वाणिस्तोरेवेति पत्वे सिण्णेहयिपति । णिहौच् प्रीतौ । खिहति ॥

अथ क्षान्ताख्य ॥

149 ऋक्षण् मुच्छने । ऋक्षयति । अनट्टि ऋक्षणम् । भ्वादौ ऋक्ष रोपे इत्येके । ऋक्षति ॥

150 भक्षण् अदने । भक्षयति । णिगि भक्षेर्हिसायामित्यणिङ्कर्तु कर्मत्वे भक्षयति गौर्यवान् भक्षयति गा यवान्मैत्र । अत्र यवाना प्रसवप्ररोहधर्मत्वेन चेतनत्वाद्भक्षणे प्राणवियोगलक्षणा हिसास्त्येव । हिंसाया अन्यत्र गतिबोधेति प्राप्तमपि कर्मत्व न भवतीति हेतुकार्त्विक्ति कर्त्तरि तृतीयायाम् भक्षयति पिण्डी शिशुना मैत्र । शीलिकामीत्यणपपाढे णे मासभक्षा स्त्री । युवर्णेत्यलि भक्ष ॥

151 पक्षण् परिग्रहे । पक्षयति । कर्मण्याणि पक्ष ॥

अयोभयपटी क्षात ॥

152 लक्ष्णीण् दर्शनाद्भनयो । अद्भन विद्भम् । ईदित्त्वादीमित इति फलवत्कर्त्तर्यात्मनेपदे लक्षयते । फलवतोऽन्यत्र ज्ञेयादिति परस्मैपदे लक्षयति । णिवेत्तीत्यने लक्षणा । करणाधारे ऽन्यनट्टि लक्षणम् । उणादौ तृकृभित्यणे लक्षणम् १८७ । लक्षेर्मोन्नश्चेति ई लक्ष्मी ७१८ । लक्षिण् आलोचने । अर्थविशेषे तु रादि लक्षयते ॥

इतोऽर्थविशेषे आलक्षिण । न परमर्थविशेषे पुरादयो लक्षिण्पर्यन्ता प्रवृत्तयन्ते । तत्रादादादन्त ॥

153 ज्ञाण् मारणादिनियोजनेषु । मारणादयो मारणतोषणनिशाने ज्ञेयेषु सूत्रोक्तास्तेषु नियोजने चार्थे जानातिश्रुतादि । मारणे मारणेति ह्रस्वे सज्ञपयति पशुम् । नोपणे विज्ञपयति गुरुम् आजपयति आजपित । मनि इवृधेति वेद् विज्ञपयति । पक्षे ज्ञाप्यप इति शीपि द्वित्याभावे च शीप्सति । निशाने प्रज्ञपयति शस्त्रम् । नियोजने आज्ञापयति भृत्यम् शापिा शापना । अत्र माग्णाश्चर्षाभायाद्भ्रस्वाभाव । उक्तेभ्योऽर्थेभ्योन्यत्र न शुमादिगिति श्रयादित्त्वात् आजानानि ॥

अथोदन्न ॥

154 द्युण् सन्ने । ह्मने इत्येके । द्यापयति दागन् सन्ने इत्यर्थे । अन्यत्र द्युड गर्भे । च्यवते ॥

अयोदन्तः ॥

155. भूण् अवकल्कने । अवकल्कनं मिथीकरणम् । भावयति दधौदनम् । विकल्कने इति नन्दी । भावयेद्भावनं तपः । अवकल्पने इत्यन्ये । भावयति साधुः समयम् । भू सत्तायाम् । भवति । प्राप्नोतु भूड इति वा णिडि भावयते । पक्षे डिच्वादिङित इत्यात्मनेपदे भवते ॥

अथ कान्ताख्यः ॥

156. बुक्कण् भपणे । भापणे इत्येके । आभापणे इत्यन्ये । बुक्कयति था चौ-
रान् । भपणादन्यत्र बुक्क भापणे । बुक्कति ॥

157. रक 158 लक 159 रग 160 लगण् आस्वादने । राकयति ला-
कयति । आसादने इत्यन्ये । आराकयति आलाकयति धर्मम् ॥

अथ गान्ताख्यः ॥

159. रग । रागयति ॥

160. लग । लागयति । अन्यत्र रगे शङ्कायाम् । रगति । लगे सङ्गे । ल-
गति । णिगि घटादेरिति ह्रस्वे रगयति । लगयति ॥

161. लिगुण् नित्रीकरणे । उदिच्यान्ने लिङ्गयति शब्दम् । खीपुंनपुंसकलिङ्गे-
थित्रीकरोतीत्यर्थः । उद्दिङ्गयति । अचि लिङ्गम् । अन्यत्र लिगु गतौ । लिङ्गति
आलिङ्गति ॥

अथ चान्ताख्यः ॥

162. चर्चण् अध्ययने । चर्चयति शास्त्रम् । भीषिभूषीत्याडि चर्चा । अन्यत्र
चर्चेत् परिभाषणे इति केचिन् । चर्चति ॥

163. अञ्चण् विशेषणे । विशेषणमतिशयः । अञ्चयत्यर्थम् व्यक्तीकरोती-
त्यर्थः । अन्यत्र अञ्चु गतौ च । अञ्चति ॥

164. मुञ्चण् प्रमोचने । मोचयति शरान् । प्रयोजने इत्यन्ये । मोचयति कु-
ण्टले प्रयोजयतीत्यर्थः । अन्यत्र मुचि कल्कने इत्येके मोचते । मुञ्चन्ती मौक्षणे ।
मुञ्चते मुञ्चति ॥

अथ जान्नी ॥

165. अर्जण् प्रतियत्रे । प्रतियत्रः संस्कारः । अर्जयति शिरण्यम् निवेशयती-
त्यर्थः । ढे आर्जितम् । अन्यत्र तु अर्ज सर्ज अर्जने । अर्जति ॥

166. भजण् विभागने । विभागनं विपचनम् । भाजयति विभाजयति ।

अच्यलि वा भाजः । खियां भाजगोणेति ङ्याम् भार्जी । पका चेत् । भाजान्या ।
अन्यत्र तु भर्जी सेवायाम् । भजते भजति ॥

अथ टान्ताख्यः ॥

167. चट 168 स्फुटण् भेदे । चाटयति । अनटि उच्चाटनम् । णिचोनि-
त्यत्वात् चटति विचटति । उणादौ वृकृन्नित्यके चटका [२७] । स्फोटयति
आस्फोटयां चकार । अर्थान्तरे तु स्फुट् विसरणे । स्फोटति । स्फुटि विकसने ।
स्फोटते । स्फुटन् विकसने । स्फुटति ॥

169. घटण् संघाते । घाटयति । अनटि उद्घाटनम् । उद्घाटितः कपाटः । अर्थान्तरे
तु घटिच् चेष्टायाम् । घटते । घटादित्वाद्भ्रस्वे घटयति ॥ हन्त्यर्थाश्च । येन्यत्र हन्त्य-
र्या हिंसार्याः पठ्यन्ते तेप्यत्र चुरादौ वेदितव्याः । हनक् हिंसागत्योः । घातयति । हिंसु
नृहप् हिंसायाम् । हिंसयति तर्हयति । तच्चद्रणपाठसामर्थ्यात्तु हन्ति हिनस्ति नृणेदीत्या-
दयोपि । अनेनैव च सिद्ध्यन्त्यां हिंसार्यानां चुरादौ पाठ आत्मनेपदादिगतस्वरूपभे-
दार्यः । अन्ये तु चटास्फुटौ घट च हन्त्यर्था इत्याद्य पाठं मन्यन्ते । अस्यार्थश्चट
इत्ययं धातुराद्पूर्वश्च स्फुट इति घट इत्ययं च त्रयोप्येते हन्त्यर्था हिंसार्याः
सन्तश्चुरादौ भवन्ति । चाटयति आस्फोटयति घाटयति हन्तीत्यर्थः । अर्थान्तरे तु न
चुरादित्वम् चटति आस्फुटति घटते । अपरे त्वन्यथा व्याचक्षते । चटास्फुटौ ।
आस्फुटत्यर्थे चुरादिः चाटयति । घट च । अयं चास्फुटत्यर्थे चुरादिः घाटयति ।
अन्यत्र चटति घटते ॥

अथ णान्तः ॥

170. कणण् निमीलने । काणयति चक्षुः । अचि काणः । अर्थान्तरे तु कण
शब्दे । कणति । गतौ घटादित्वाण्णिणि ङ्स्वे कणयति ॥

अथ तान्तः ॥

171. यतण् निकारोपस्कारयोः । निकारः खेदनम् । यातयत्यग्निम् । णिवे-
त्तीत्यने यातना मीम्रथ्यथा । उपस्कारे यातयति दरिद्रो नागरस्य धनम् । यातयति
च्छिद्रं राजा प्रच्छादयतीत्यर्थः । प्रतियातयति प्रतिविम्वयतीत्यर्थः । अर्थान्तरे तु
यतैङ् प्रयत्ने । यतते । निरथ प्रतिदाने । निरः परो यतिः प्रतिदानेयं चुगदिः नि-
र्यातयत्यृणम् शोधयतीत्यर्थः ॥

अथ दान्ताः षट् ॥

172. शब्दण् उपसर्गाद्भाषाविष्कारयोः । भाषो भाषणम् । भाषे आदिष्वाणे
षार्ये शब्द इत्ययं धातुरुपसर्गात्परश्चुरादिः । निशब्दयति प्रशब्दयति । प्रतिशब्दयति

प्रतिभ्रुक्कामाविष्करोतीत्यर्थः । योगविभागेत्रेति नन्दी । शब्द उपसर्गादित्येकः शब्द इत्ययं धातुरुपसर्गात्परञ्चुरादिः प्रशब्दयति विशब्दयति । भाषाविष्कारयोरित्यपरः । अनुपसर्गार्थोयमारम्भः । पूर्वस्तु भाषणाविष्कारार्थः शब्दयति विशब्दयति । अन्यस्तु शब्द शब्दक्रियायामित्यधीते शब्दयति । भषणस्यापि शब्दविशेषक्रियारूपत्वाद्त्रैवान्तर्भावः । तत उपसर्गादाविष्कारे इति पठित्वा प्रशब्दयति विशब्दयतीत्याविष्कारमात्रे उदाहरन्ति ॥

173. पूदण् आस्रवणे । क्षरणे इत्येके । पः स इति से सूदयति । पोपदेशत्वाणिस्तोरेवेति पस्वे मुपुदयिपति । अनटि निसूदनम् । अर्यान्तरे तु पूदि क्षरणे । सूदते । नाम्युपान्त्येति के सूदः ॥

174. आडः क्रन्दण् सातत्ये । आडः परः क्रन्द इत्ययं धातुः सातत्यर्थे चुरादिः । आक्रन्दयति । अति आक्रन्दः । अर्यान्तरे तु क्रदु रोदनाह्वानयोः । आक्रन्दति ॥

175. ष्वदण् आस्वादने । संवरणे इत्यन्ये । पः स इति से स्वादयति । पोपदेशत्वाच्चाभ्यन्तस्येति पस्वे असिष्वदत् । अर्यान्तरे तु प्वदि आस्वादने । मैत्राय स्वदते दधि ॥

176. आस्वदः सकर्मकात् । आडपूर्वात्स्वदतेः सकर्मकाणिज् भवति । आस्वादयति यवागुम् । अन्ये तु प्रसण् ग्रहणे । पुषण् धारणे । दलण् विदारणे । लोक् तर्केति भासार्यदण्डकः । पूरण् आप्यायने । स्वदण् संवरणे इति क्रमेण पठित्वा व्याख्यान्ति असिमारभ्य आस्वदः स्वदमभिव्याप्य यो धातुः पठितस्तस्मात्सकर्मकक्रियावचनादेव जिज् भवति । ततो कर्मकेभ्यो णिचो व्यावृत्तिः ॥

177. मुदण् संसर्गे । मोदयति सञ्चून् सर्पिषा । मोदयत्युष्णा अपः शीताभिरद्भिः । उभयत्र संसृजतीत्यर्थः । नास्मि पुंसि चेति णके मोदकः । अर्यान्तरे तु मुदि हर्षे । मोदते ॥

अथ धान्तः ॥

178. शृधण् प्रसहने । प्रसहनमभिभवः । अपसहने इत्येके । अपसहनममर्षः । शर्धयत्यरिम् । ॐ ऋद्वर्णस्येति गुणापघादे ऋतो वा ऋति अशीशृधन् अशशर्धत् । अर्यान्तरे तु शृधुङ् शब्दकुस्तायाम् । शर्धते । शृधुग् उन्दे । शर्धते शर्धति ॥

अथ पान्तः ॥

179. कृपण् अवकल्कने । अवकल्कनं मिथीकरणं सामर्थ्यं न । कल्पयति ।

अयकल्पने इत्यन्ये । कल्पयति वृत्तिं राजा । चन्द्रस्तु भूकृपौ द्वावप्यवकल्कने चिन्तने
इति व्याख्यत् संभावयति अवकल्पयति । अर्थान्तरे तु कृपौद् सामर्थ्ये । कल्पते ॥

अथ भान्तः ॥

180. जभुण् नाशने । उदित्त्वान्ने जम्भयति । क्ये जम्भयते । जभणिति च-
न्द्रः । जभः स्वरे इति स्वरात्परे ने जम्भयति । अर्थान्तरे तु जभुद् गात्रवि-
नामे । जम्भते ॥

अथ भान्तः ॥

181. अमण् रोगे । अमोकम्यमीत्यत्रामो वर्जनाद्यमोपरिवेषणे इत्यत्र णिचो
नियमार्थत्वाद्वा ह्रस्वाभावे रुजार्थस्येति वा कर्मणः कर्मत्वे शोयपष्ठ्याम् आमयति
चौरस्य ज्वरः । अन्ति आमः । उणादौ कुगुवलीत्यये आमयो रोगः ३६९ । श्र-
न्मातरिश्वनित्यनि निपातनात् अरीनामयतीत्यर्थमा रविः ९०२ । अर्थान्तरे तु अम
गतौ । अमति । षञि अमः ॥

अथ भान्तौ ॥

182. चरण् असंशये । विचारयत्यर्थान् । णिवेत्तीत्यने विचारणा । अन्ये
तु चरण् संशये इति पठान्ति । विचारणा हि संशये सति भवतीति चाहुः । अर्था-
न्तरे तु चर भक्षणे च । चरति ॥

183. पूरण् आप्यायने । पूरयति । अर्थान्तरे तु पूरैञि आप्यायने । पूर्यते ॥
अथ भान्तः ॥

184. दलण् विदारणे । दलयति दारयतीत्यर्थः । अर्थान्तरे तु दल भि-
त्सा विदारणे । दलति । णिणि घटादित्वाद्द्रस्ये दलयतीत्येके ॥

अथ भान्तः ॥

185. दिवण् अर्दने । देवयति शत्रुन् । परिदेवयति अतिदेवयति । अतिपू-
र्वादेव णिजित्येके । अर्थान्तरे तु दिवुञ् व्रीडादौ । दीव्यति ॥

अथ भान्तः ॥

186. पश 187 पपण् बन्धने । पाशयति पाशैरश्वम् ॥

अथ भान्ताश्चत्वारः ॥

187. पपण् । पापयति पाशैरश्वम् । दन्त्यान्त्योयमित्येके । अर्थान्तरे तु पपी
साधनस्पर्शनयोः । इति मूर्धन्यान्तस्लातव्यान्तो दन्त्यान्तधाचार्यभेदेन पशते पशति
पशते पशति पशते पशति ॥

188. पुपण् धारणे । पोपयत्याभरणम् धारयतीत्यर्थः । अर्थान्तरे तु पुप पुटौ । पोपति । पुपञ् पुटौ । पुप्यति । पुपश् पुटौ । पुष्णाति ॥

189. घुपुण् विश्वन्दने । विश्वन्दनं विशिष्टशब्दकरणं नानाशब्दनं वा । घोपयति उद्घोषयति । अधिशब्दने इत्येके । अपघोषयति पापम् अपन्हुते इत्यर्थः । ऋदित्करणं चुरादिणिचो नित्यत्वे लिङ्गम् । तेन ऋदिच्छीति वाडि अघुपत् । पक्षे अघोषीत् । घोपति ।

जुघुपुः पुप्यमाणवाः ॥

इति विश्वन्दनेपि भवन्ति । नायमृदिदिति कौशिकः । अर्थान्तरे तु घुपु शब्दे । घोपति । आडः क्रन्दे । क्रन्दः सातत्य इत्यन्ये । आडः परो घुपिः क्रन्देर्धे चुरादिर्भवति । आघोषयति । णिवेत्तीत्यने आघोषणा । अन्ये त्वाडः क्रन्दः सातत्ये इति पठन्ति । आडः परात्क्रन्देः सातत्येर्धे णिञ् भवति । आक्रन्दयति नित्यम् । अन्यत्र आक्रन्दति ॥

190. भूप 191 तमुण् अलंकारे । भूपयति कन्याम् । भूप अलंकारे । भूपति ॥

अथ सान्ताः सप्त ॥

191. तसु । उदिच्चान्ने तंसयति । पुंनाप्तीति करणे धे अवतंसः । तसु अलंकारे । तंसति ॥

192. जसण् ताडने । जासयति । जासनाटेति कर्मणो वा कर्मत्वे शेषे इति पठ्याम् चौरस्योज्जासयति । अर्थान्तरे तु जसूच् मोक्षणे । जसयति । जसण् शिंसायामिति षडितोप्यर्थभेदात्पुनरधीतः ॥

193. त्रसण् वारणे । धारणे इति नन्दी । षडणे इत्येके । त्रासयति मृगान् निराकरोतीत्यर्थः । अर्थान्तरे तु त्रसैच् भये । त्रस्यति त्रसति ॥

194. वसण् खेहच्छेदावहरणेषु । खेहे वासयति वसा । छेदे वासयति वृक्षम् । अवहरणे वासयत्यरीन् मारयतीत्यर्थः । अर्थान्तरे तु वसं नित्रासे । वसति । वसिक् आच्छादने । वस्ते ॥

195. ध्रसण् उल्लेपे । उञ्जे इत्येके । ध्रासयति । अर्थान्तरे तु ध्रमुश् उञ्जे । ध्रस्यति । उकारादी इमावित्येके उध्रासयति उध्रस्यति ॥

196. प्रसण् षडणे । यामयति फलम् । अर्थान्तरे तु प्रमुद् अदने । यमने ।

197. लसण् शिल्पयोगे । लासयति दारु भ्रमादिना तद्गोतीत्यर्थः । अर्था-
न्तरे तु लस श्लेषणक्राडनयोः । लसति । भ्वाद्दौ पाठः शिल्पयोगेऽपि णिज्भायार्थः ।
एयमन्यत्रापि । पान्तोयमित्येके । लापयति दारु । अन्यत्र लयी कान्तौ । लपति
लपयति । तालव्यान्त इति तु कौशिकः ॥

अथ हान्तः ॥

198. अर्हण् पूजायाम् । अर्हयति । डे आर्जिहत् । णिधेत्तीत्यने अर्हणा ।
अर्थान्तरे तु अर्ह पूजायाम् । अर्हति ॥

अथ क्षान्तः ॥

199. मोक्षण् असने । मोक्षयति शरान् । युवर्णेत्यलि मोक्षः । अन्यत्र मोक्षति ॥

अथ वर्णक्रमेण भासार्याः ॥ तत्र कान्तौ ॥

200. लोक् 201 तर्क 202 रघु 203 लघु 204 लोचृ 205
विहृ 206 अञ्जु 207 तुञ्जु 208 पिञ्जु 209 लञ्जु 210 लुञ्जु 211 भञ्जु
212 षट् 213 पुट् 214 लुट् 215 षट् 216 षट् 217 वृत् 218 पुथ
219 नद 220 वृथ 221 गुप 222 धूप 223 कुप 224 चीव 225 द-
शु 226 कुशु 227 वसु 228 पिसु 229 कुमु 230 दमु 231 वर्ह
232 वृहु 233 वल्ह 234 अहु 235 वहु 236 महुण् भासार्याः । लोक्-
यति विलोकयति । ऋदिच्यादुपान्त्यस्येति ऋस्याभावे अलुलोक्त् । अन्यत्र लोक्त्
दर्शने । लोक्ते ॥

201. तर्क । तर्कयति । युवर्णेत्यलि तर्क- वितर्कः । क्तो मर्कितः । गणान्त-
रेष्यपठिता अप्यत्र दण्टके पाठाद्दानय ऋद्येत्यान्तरे तर्कति ॥

अथ धान्तौ ॥

202. रघु 203 लघु । उदिच्याच्चे र्हयति । ल्हयति । अन्यत्र र्घुद्
रुघुद् गतौ । र्हते । ल्हते ॥

अथ चान्तः ॥

204. लोचृ । लोचयति आलोचयति । ऋदिच्यादुपान्त्यस्येति ऋस्याभावे
अलुलोचन् । अन्यत्र लोचृद् दर्शने । लोचते ॥

अथ छान्तः ॥

205. विहृ । स्परेभ्य इति द्विवे विहृयति । अन्यत्र विहृन् गतौ । अर्द्धादि
ते धेति पाठे विहृयति । विहृति ॥

अथ जान्ताः पञ्चदितथ ॥

206. अञ्जु । अञ्जयति । अन्यत्र अञ्जौप् व्यक्त्यादौ । व्यनक्ति ॥

207. तुञ्जु । तुञ्जयति । तुञ्जु बलने च । तुञ्जति ॥

208. पिञ्जु । पिञ्जयति । अन्यत्र पिञ्जुकि संपर्चने । पिङ्गे ॥

209. लञ्जु । लञ्जयति । अन्यत्र लञ्जु भर्त्सने । लञ्जति ॥

210. लुञ्जु । लुञ्जयति । अन्यत्र लुञ्जति ॥ .

211. भञ्जु । भञ्जयति । अन्यत्र भञ्जौप् आमर्दने । भगक्ति ॥

अथ दान्ताः पञ्च ॥

212. पट । पाटयति । अन्यत्र पट गतौ । पटति । पटण् ग्रन्थे । अदन्तः पटयति ॥

213. पुट । पोटयति । अन्यत्र पुटत् सशेषणे । पुटति ॥

214. लुट । लोटयति । अन्यत्र लुटि प्रतीघाते । लोटते । लुटच् विलो-
टने । लुटयति ॥

215. घट । घाटयति । अन्यत्र घटिप् घेष्टायाम् । घटते । णिगि घटादेगिति
ह्रस्वे घटयति । घटण् संघाते इति षडितोपि सकर्मकार्यमर्थविशेषार्थं च पुनरि-
हायमधीतः ॥

216. घट्टु । उदित्त्वान्ने घण्टयति । आचि घण्टा । अन्यत्र घण्टति ॥ इह
रुटनटौ दान्तौ लडुतडौ च दान्तौ केचिदधीयते । रुट रोटयति । अन्यत्र रुटि प्रती-
घाते । रोटते । नट नाटयति । अन्यत्र णट नृतौ । नटति । भ्वादादान्मनेपदीनि
नन्दी । नटते । लडु । उदित्त्वान्ने लण्डयति । अन्यत्र लण्डति । तड । ताडयति ।
अन्यत्र नडति ॥

अथ तान्तः ॥

217. वृत् । वर्तयति । अन्यत्र वृत्तुड् वर्तने । वर्तते ॥

अथ धान्तः ॥

218. पुथ । पोथयति । अन्यत्र पुथच् हिंसायाम् । पुथयति ॥

अथ दान्तः ॥

219. नद । नादयति । अन्यत्र णद् अव्यक्ते शब्दे । नदति ॥

अथ धान्तः ॥

220. वृध । वर्धयति । अन्यत्र वृधुद् वृद्धौ । वर्धने ॥

अथ पान्तास्रय ॥

२२१ गुप । गोपयति । अन्यत्र गुपो रक्षणे । गुपौधूपेत्याये गोपायति ॥

२२२ धूप । धूपयति । अन्यत्र धूप सतापे । धृपायति ॥

२२३ कुप । कोपयति । अन्यत्र कुपन् ऋषे । कुप्यति ॥

अथ वान्त ॥

२२४ चीव । चीवयति । अन्यत्र चीवृग् शपीवत् । चीवते चीवति ॥

अथ शान्ताबुदितौ च ॥

२२५ दशु । दशयति । अन्यत्र दश दशने । दशति ॥

२२६ कुशु । कुशयति । अन्यत्र कुशति ॥

अथ सान्ताभ्रत्वार उदितश्च ॥

२२७ त्सु । त्सयति । अन्यत्र त्सति ॥

२२८ पिसु । पिसयति । अन्यत्र पिसति ॥

२२९ कुसु । कुसयति । अन्यत्र कुमति ॥

२३० दसु । दसयति । अन्यत्र दसति ॥

अथ हान्ता षट् वर्हवल्हौ मुक्तोदितश्च ॥

२३१ वर्ह । वर्हयति । अन्यत्र वर्ह प्राधान्ये । वर्हते ॥

२३२ वृहु । वृहयति । गिवेचीन्यने वृहणा । अन्यत्र वृहु द्रष्टे ष । वृश्ति ॥

२३३ वल्ह । वल्हयति । अन्यत्र वल्ह प्राधान्ये । वल्हते ॥

२३४ अहु । अहयति । अन्यत्र अहुट गतौ । अहते ॥

२३५ वहु । वहयति ॥

गिरति । गृश् शब्दे । गृणाति । कृणीति चन्द्रः । कारयते । अन्यत्र कृत् विक्षेपे । किरति ॥

अथ चान्तः ॥

239. वञ्चिण् प्रलम्बने । प्रलम्बनं मिथ्याफलाख्यानम् । वञ्चयते । णिवे-
चीत्यने वञ्चना । अन्यत्र वञ्चू गतौ । वञ्चति । इदिस्वादेव णिजन्नादात्मनेपदे
सिद्धे प्रलम्बे गृधिवञ्चैरिति तद्विधानं णिगन्तादफलवत्कर्त्र्यमित्येके ॥

अथ टान्तः ॥

240. कुटिण् प्रतापने । कोटयत्वे उल्कोटयते । अन्यत्र कुटत् कौटिन्ये ।
कुटति ॥

अथ दान्तौ ॥

241. मदिण् तृप्तियोगे । तृप्तिशोधने इत्यन्ये । तृप्तेः शोधनं संपत्तिः । मादयते ।
अन्यत्र मदैच् हर्षे । माद्यति । हर्षगुणनयोर्घटादित्वाण्णिगि ह्रस्वे मदयति ॥

242. विदिण् चेतनाख्याननिवासेषु । वेदयते सुखम् चेतयते इत्यर्थः । आवे-
दयते धर्मम् आख्यातीत्यर्थः । वेदयते गृहम् निवासं करोतीत्यर्थः । विवादेप्यन्ये ।
प्रवेदयते वादिना । अन्यत्र विदक् ज्ञाने । वेत्ति । विदिच् सत्तायाम् । विद्यते ।
विद्वंती लाभे । विन्दते विन्दति । विदिप् विचारणे । विन्दते ॥

अथ नान्तः ॥

243. मनिण् स्तम्भे । स्तम्भो गर्भः । मानयते विमानयते वृषलः । पक्षे
मनतीति चन्द्रः । अन्यत्र मनिच् ज्ञाने । मन्यते । मनुयि बोधने । मनुते ॥

अथ लान्तौ ॥

244. बलि 245 भलिण् आभण्डणे । आभण्डनं निरूपणम् । बलिरोटचादिः ।
उद्बालयते । भालयते निभालयते । अन्यत्र बलि संवरणे । बलते । भलि परि-
भाषणादौ । भलते ॥

अथ वान्तः ॥

246. दिविण् परिकूजने । देवयते गन्त्री । अन्यत्र दिवूच् क्रीडादौ । दीप्यति ॥

अथ पान्तः ॥

247. वृषिण् शाक्तिबन्धे । आवर्षयते पामः शक्तिं वधातीत्यर्थः । शक्ति-
बन्धः प्रजनासामर्थ्यमित्यन्ये । वर्षयते वर्षधरः । तवर्गतुर्यादिरयं सामर्थ्यवारणार्थं
इत्येके । वर्षयतेरीन् । कोविदिममूढितं णिञ्चोनित्यस्वार्यं पठन्ति । तन्मते शक्ति-

बन्धेपि णिचोभावादात्मनेपदाभावें वर्षति । ऊदिस्वान् च्कि वेटि वृष्टा वर्षित्वा ।
अर्यान्तरे तु वृषू सेचने । वर्षति ॥

अथ सान्तः ॥

248. कुत्सिण् अवक्षेपे । कुत्सयते । भीषिभूषीत्यत्र बहुवचननादटि कुत्सा ।
बाहुलकाणिवेचीत्यने कुत्सना ॥

अथ क्षान्तः ॥

249. लक्षिण् आलोचने । लक्षणं लक्षयते । अन्यत्र लक्षीण् दर्शनाङ्कनयोः ।
लक्षयति लक्षयते । णिचोनित्यत्वात् लक्षते ॥

अथात्मनेपदिन एवार्यान्तरेपि चुरादयः ॥

अथ कान्ताख्यः ॥

250. हिक्कि 251. किप्किण् हिंसायाम् । हिप्कयते । क्ते त्रिप्कितम् । हिक्कित-
मिति तु हिक्की अव्यक्ते शब्दे इत्यस्य ॥

251. किप्कि । किप्कयते । उणादौ पृकाहपीत्युः किप्कुर्वितस्तिः ७२९.
७५१ । किप्किन्येति तु किमप्यन्तर्दधातीति ष्टपोदरादित्वाद्दधातेः ॥

252. निप्किण् परिमाणे । निप्कयते । अचि निप्कः ॥

अथ जान्तः ॥

253. तर्जिण् संतर्जने । तर्जयते । करणेनटि तर्जनी । यत्तु लक्ष्ये तर्जय-
तीति परस्मैपदं दृश्यते तथा भर्त्सयति निशामयति भालयति कुत्सयति वञ्चयति
निवेदयतीत्यादि । तद् भ्यादौ राजृग् दुभ्राजीति पुर्नभ्राजिग्रहणेनात्मनेपदस्यानित्यत्व-
ज्ञापनात्सिद्धम् । तर्ज भर्त्सने । तर्जति ॥

अथ टान्तौ ॥

254. कूटिण् अप्रमादे । आप्रदाने इत्यन्ये । कूटयते । अलि कूटः । कूटण्
दाहे । अदन्तः कूटयति ॥

255. व्रुटिण् छेदने । व्रोडयते रज्जुम् । टान्तोयमित्येके । उच्चोडयते तृणम् ।
व्रुट् छेदने । व्रुट्यति व्रुटति ॥

अथ टान्तः ॥

256. शटिण् श्लाघायाम् । शाडयते । अचि शाटः । णिचोचीत्यने शाटना ।
शटेति नन्दी । शलेति कौशिकः । शट कैतवे च । शटति शटः ॥

अथ णान्नाख्य ॥

257 कृणिण् मकोचने । कूणयते मुखम् । क्ते कूणित चभु । उणादौ स्वरेभ्य इत्यौ कूणि [६०६] ॥

258 तृणिण् पूरणे । तूणयते । अलि तूण । उणादौ जम्बीराभीरेतीरे तू-
णीरि ४२२ । तूलेति चन्द्र ॥

259 भ्रूणिण् आशायाम् । आशङ्कायामित्येके । भ्रूणयते । अलि भ्रूण ॥
अथ तान्तौ ॥

260 चितिण् सवेदने । चेतयते । आशिति विषये गेर्लुकि व्यञ्जनान्तत्वा-
दिदित इत्यने चेतनाशीलधेतन । अप्रत्ययापवादे णिवेत्तीत्यने चेतना । रम्यादिभ्य
इति कर्तर्यात् चेतन । चित्तै सज्ञाने । चेतति ॥

261 वस्ति 262 गन्धिण् अर्दने । वस्तयते । अचि वस्त । उणादौ स्वरे-
भ्य इत्यौ वस्ति ६०६ ६०६ ॥

अथ धान्त ॥

262 गन्धि । गन्धयते । अलि गन्ध । अनत्ति गन्धनम् । उणादौ गन्धेरर्-
चान्त इति वे गन्धर्व ५०८ ॥

अथ पान्ताश्चत्वार ॥

263 डपि 264 डिपि 263, a डम्पि 264, & डिम्पि 265 डम्भि
266 डिम्भिण् सघाते । डापयते । डेपयते । डम्पयते । डिम्पयते ॥

अथ भान्तौ ॥

265 डम्भि । डम्भयते ॥

266 डिम्भि । डिम्भयते । अचि डिम्भ ॥

अथ मान्ताख्य ॥

267 स्यामिण् वितर्के । यमोपरिवेषणे इत्यत्र ष्यधिकारेपि णिञ्प्रवृत्तौ नि
यमार्थम् । तेनागोकम्प्यमीति ह्रस्वाभावे स्यामयते । स्यमू शब्दे । स्यमति । णिग्यम
इति ह्रस्वे स्यमयति ॥

268 शमिण् आलोषणे । शामयते विशामयते । णौ दान्तेति क्ते वा निषा-
तनात् शान्त । पक्षे सेत्क्योरिति गेर्लुक् शामित । शमूर् उपशामे । शाम्यति ।
णिगि शमोदर्शने इति ह्रस्वे । शमयति रोगम् ॥

269 कुस्मिण् कुस्मयने । मतिदृष्टे बुद्धयुत्प्रेक्षितेये इत्यन्ये । कुस्मित स्मयन
कुस्मयनम् । कुस्मयते प्रकुस्मयते आकुस्मयते । क्ये कुस्म्यते । धातोर्नेकस्वरेत्वा-

280. वेष्कण् दर्शने । वेष्कयति । णिजभावेप्यदन्तत्वार्थोऽस्य पाठः ।
तेनानेकस्वरत्वाद्यद् न भवति । एवं मूर्त्रिरुक्षिर्गर्विप्रभृतीनां पाठे प्रयोजनमुत्तयेम् ।
अनदन्ता एवैते इत्येके ॥

अथ खान्ती ॥

281. सुख 282 दुःखण् तत्क्रियायाम् । सुखनं दुःखनं च तत्क्रिया ।
सुखयति असुसुखत् । अचि सुखम् । दुःखयति । अचि दुःखम् ॥

अथ गान्तः ॥

283. अङ्गण् पदलक्षणयोः । अङ्गयति । सणि अङ्गिण्यपिपति । अस्यापि
पूर्वाचार्यानुरोधेनादन्तेषु पाठः ॥

अथ गान्तः ॥

284. अघण् पापकरणे । अघयति । सणि अङ्गिण्यपिपति ॥

अथ चान्ती ॥

285. रचण् प्रतियत्ये । रचयति रचयां चकार । अररचत् । णिवेत्ती-
त्यने रचना ॥

286. सूचण् पेश्यन्ते । सूचयति । अपोपदेशत्वात्पत्वाभावे असुसूचत् । अद्य-
र्तीति यडि सोसूच्यते । स्मिप्रभृतिभिः साहचर्यादिकत्वराणामेव हि पोपदेशस्मृतिः ।
अत एव सूत्रसत्रसंभ्रामसामसभाजस्थूलस्तनस्तेनस्तोमसुखानामपोपदेशत्वात् सोसू-
च्यते सिसत्रयिषते इत्यादौ न पत्वम् । णके सूचकः । अचि सूचः । गौरादित्वाद्
ड्याम् सूचयति सूत्रमार्गमिति सूची । नाञ्चि पुसि चेति णके भीरुणानादित्वात्पररे
विपुनिका । उणादौ एकमपीप्तेति मे निपातनात् सुक्ष्मः ३४६ । पुत्रादय इति
त्रे निपातनात् सूत्रम् ४४९, ४५५ । स्वरेभ्य इत्यौ सूचिः [६०६] ॥

अथ जान्ताश्चत्वारः ॥

287. भाजण् ष्यक्कर्मणि । भाजयति विभाजयति अवभाजत् । क्ते भाजि-
तम् । क्तो यपि विभाज्य ॥

288. सभाजण् प्रीतिमेवमयोः । प्रीतिदर्शनयोः इत्यन्ते । सभाजयति । क्ये
समाज्यते । डे अससभाजत् । अनटि सभाजनम् ॥

289. लज 290 लजुण् प्रकाशने । लजयति अललजत् ॥

290. लजु । उदित्वाच्चे लज्जयति । लजुण् भासार्यः । लज्जयति । लज्ज
लजु भत्संने । लजति । लज्जति ॥

अथ टान्ताः सप्त ॥

291. कूटण् दाहे । आमन्त्रणेपीत्येके । कूटयति । डे अचुकूटत् । अचि कूटम् ॥

292. पट 293 वटण् घन्ये । घन्यो वेष्टनम् । पटयति रज्जुम् वेष्टयती-
त्यर्थः । एवं वटयति । विभाजनेप्ययमित्यन्ये । डे अपपटत् । अववटत् । पट ग-
नौ । पटति । पटण् भासार्यः । पाटयति । वट वेष्टने । वटति । णिगि परिभाषणे ।
घटादित्वाद्भ्रस्वे वटयति । वटुण् विभाजने । वण्टयति ॥

294. खेटण् भक्षणे । खेटयति । डे अचिखेटत् । णके खेटकं फलकः ।
अलि खेटो घामः । णिवेत्तीत्यने आखेटना । नायं खेटः खेट इति देवनन्दी ।
खेटयति । खिट उच्चासे । खेटति अचीखिटत् ॥

295. खोटण् क्षेपे । खोटयति । डे अचुखोटत् । आलि खोटः । डान्तोयमिति
देवनन्दी । खोटयति । दान्त इत्यन्ये खोटयति ॥

296. पुटण् संसर्गे । पुटयति । डे अपुटत् । पुटत् संश्लेषणे । पुटति । पुटण्
भासार्यः । पोटयति ॥

297. वटुण् विभाजने । उदिच्वाच्चे वण्टयति । वण्टापयतीत्यप्येके । वटु
विभाजने । वण्टति ॥

अथ ङान्तौ ॥

298. शठ 299 श्वठण् सम्यग्भाषणे । शठयति । श्वठयति । डे अशशठत्
अशश्वठत् । शठ कैतवे च । शठति । णिगि शाठयति । शठ श्वठ श्वटुण्
संस्कारगत्योः । शाठयति । श्वठयति । श्वण्टयति ॥

अथ ङान्तः ॥

300. दण्डण् दण्डनिपातने । दण्डयति । दण्डादेर्नाम्नो णिचि दण्डयत्यादि-
त्तिद्धौ दण्डण्प्रभृतीनां पाठो यथाभिधानं णिचं विनापि प्रयोगार्थः । अत एवादन्त-
त्वमप्यनेकस्वरकार्यार्थं फलयत् ॥

अथ णान्ता अष्टौ ॥

301. व्रणण् गत्रविचूर्णने । व्रणयति । डे अवव्रणत् । अचि व्रणः । व्रण
शब्दे । व्रणति । णिगि व्राणयति ॥

302. वर्णण् वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु । वर्णक्रिया वर्णनं वर्णकरणं वा ।
कथां वर्णयति सुवर्णं वर्णयति । विस्तारे वर्णनेयम् । गुणवचनं स्तुतिः शुक्रासु-
क्तिर्वा । राजानमुपवर्णयति । नाम्नि पुंमि चेति णके वर्णकः ॥

303. पर्णण् हरितभावे । पर्णयति । अग्नि पर्णम् ॥

304. कर्णण् भेदे । कर्णयति आकर्णयति ॥

305. तूणण् संकोचने । त्रितूणयति मुरम् । डे व्यतूणत् । चूण तूणण् संकोचने । असमानलोपिलादुपात्त्यस्येति ह्रस्वे अतूणत् ॥

306. गणण् संख्याने । गणयति । डे ईच गण इति पूर्वस्यात्वे ईति च अजगणत् अजीगणत् । णके गणकः । कर्मजा तृप्ता चेति प्रतिषिद्धोपि पत्तिरयाचिति पृथीसमासः पत्तिगणकः रथगणकः । स्त्रियामापि गणयति धनागममिति गणिकम् । अलि गणः । णिवेत्तीत्यने गणना ॥

307. कुण 308 गुण 309 केतण् आमन्त्रणे । आमन्त्रणं गृहोक्तिः । कुणयति । गुणयति । डे अनुकुणत् । अजुगुगत् । कुणत् शब्दोपकरणयोः । कुणति । णिणि डे अनुकुणत् ॥

अथ तान्तास्त्रयः ॥

309. केत । केतयति संकेतयति । डे अचिकेतत् । क्ते केतितः । क्तो यपि संकेत्य । अयं निभावणनिमन्त्रणयोरपीत्येके ॥

310. पतण् गतौ वा । वाशब्दो णिजदन्तत्वयोर्युगपद्विकल्पार्थः । पतयति । डे अपपतत् । शीद्भ्रदेत्यालावामन्नेति णेरयि पतनशालिः पतयालुः । पक्षे पतति । व्यञ्जनादेरिति वा वृद्धौ अपातीत् अपतीत् । पतु गतौ । पतति अपपत् ॥

311. वातण् गतिमुखसेवनयोः । मुखसेवनयोरित्येके । वातयति । डे अवातत् । वायं वातः किं तु वा इत्येके । वापयति निर्वाप्य गतः । वाक् गतिगन्धनयोः । वाति ॥

अथ यान्ती ॥

312. कथण् वाक्यप्रबन्धे । वास्यप्रतिबन्धे इत्यन्ये । प्रतिबन्धो विच्छेदो दीरणात् । वदने इत्यपरे । कथयति । डे अचक्रयत् । णके कथकः । गीविभूषीत्यडि कथा । पुंनाघीत्याधारे घे भागत्य कथ्यतेस्मिन्निति आत्क्रयः । वर्गस्कादि-त्वात्सोन्तः । क्तो यपि लघोरिति णेरयि संकथय्य । कथमचीक्रयत् । भूरिदानि-प्यसंपन्नं यत्तं सान्तरमचीक्रय इति प्रयोगं दृष्ट्वा ये गणयतेरन्यस्यापि पूर्वस्यैवामि-च्छन्ति तन्मते भविष्यति प्रकृत्यन्तरं वान्धेप्यम् ॥

313. भ्रयण् दीर्घत्ये । भ्रययति । ऋकित्वादित्वाद्भवे भ्रययति । डे अश्रयत् । भ्रयण् प्रतिर्षे । भ्राययति । भ्रयण् बन्धने च । युनादेर्गति वा णिणि आययति भ्रयति । भ्रुड् दौर्घत्ये । भ्रयन् ॥

अथ दान्ती ॥

314. छेदण् द्वैधीकरणे । उेदयति । उे अनिच्छेदत् । क्ते उेदितम् । क्को यपि विच्छेद्य ॥

315 गदण् गर्जे । गर्जे मेघशब्दः । गदयति । उे अजगदत् । गद व्यक्तायां यानि । गदति । गिगि गादयति । उे अजीगदत् ॥

अथ धान्तः ॥

316. अन्धण् दृष्टद्युपसंहारे । अन्धयति । सनि न बदनमिति नस्य द्वित्वप्रतिषेधाद्धरेव द्वित्वे अन्दिधयिपति ॥

अथ नान्ताश्चत्वारः ॥

317. स्तनण् गर्जे । गर्जे मेघशब्दः । स्तनयति । उ अतस्तनत् । अपापदेशत्वात्पत्वाभावे तित्तनयिपति । उणादौ हृपिपुपीतीन्त्रौ स्तनयित्नुः गदयित्नुभ मेघः ७९७ । स्तन शब्दे । स्तनति । गिगि शब्दादन्यत्र न घटादित्त्वं स्तानयति ॥

318. ध्वनण् शब्दे । ध्वनयति । उे अदध्वनत् । ध्वन शब्दे । ध्वनति । गिगि शब्दादन्यत्र घटादित्वाभावे ध्वानयति ॥

319. स्तेनण् चौर्ये । स्तेनयति । उे अपोपदेशत्वात्पत्वाभावे अतिस्तेनत् । अनि स्तेनः ॥

320. ऊनण् परिहाणे । ऊनयति । उे मा भवानुनिनत् । अनि ऊनः । क्ते ऊनितम् ॥

अथ षान्ताश्चयः ॥

321. कृपण् दीर्घल्ये । कृपयति । उे अचकृपत् । नन्धादित्वाद्ने कृपणः । स्त्री चेत् कृपणा । मृगयेति निपातनादनापवादोऽटि कृपा । कृपौद् सामर्थ्ये । कल्पते । कृपण् अचकल्कने । कल्पयति ॥

322. रूपण् रूपक्रियायाम् । रूपक्रिया राजमुद्रादिरूपस्य करणम् । रूपयति । णके रूपकम् । अलि रूपम् । गिवेत्तीत्यने रूपणा । रूपदर्शनं वा रूपक्रिया । निरूपयति निरूपणा ॥

323 क्षप 324 लाभण् प्रेरणे । क्षपयति । अनि क्षपा ॥

अथ भान्तः ॥

324. लाभण् । लाभयति । उे अललाभत् । अच्यलि वा लाभः । लभमिति सभ्याः । लभितम् विलभना । दुर्लभिष् प्राप्ते । लभने । गिगि लम्भयति ॥

अथ मान्ताः पञ्च ॥

325. भामण् क्रोधे । भामयति । डे अबभामत् । भामि क्रोधे । भामते ।
गिगि डे अबीभमत् ॥

326. गोमण् उपलेपने । गोमयति भूमिम् । डे अजुगोमत् । उणादौ ग-
दयेति निपातनादये गोमयं गोशकृत् [३७०] ॥

327. सामण् सान्त्वने । सान्त्वनं प्रीणनम् । सामयति अससामत् । अपो-
पदेशत्वात्पत्वाभावे सिसामयिषति ॥

328. श्रामण् आमन्त्रणे । श्रामयति । डे अशश्रामत् ॥

329. स्तोमण् श्लाघायाम् । स्तोमयति । डे अतुस्तोमत् । अलि स्तोमः ।
ज्योतिरायुर्भ्यामिति पत्वे अग्निष्टोमः ॥

अथ यान्तः ॥

330 व्ययण् वित्तसमुत्सर्गे । वित्तसमुत्सर्गस्त्यागः । गतावित्येके । व्यय-
यति । डे अव्यव्ययत् । अलि व्ययः । व्ययी गतौ । व्ययते व्ययति अव्ययीत् ।
गिगि व्याययति । वित्तेति धात्वन्तरमित्येके । वित्तयति वित्तितः वित्तयित्वा ॥

अथ रान्ताख्योदश ॥

331. सूत्रण् विमोचने । विमोचनं मोचनाभाघः पन्थनमिति यावत् । सूत्रय-
ति । डे असूसूत्रत् । अट्यर्तीति यटि सोसूत्र्यते । अत्रि सूत्रम् । हेतुतच्छीलेत्त्र
सूत्रस्य धर्जनात्कर्मणोणि सूत्रकारः ॥

332. सूत्रण् प्रस्रयणे । सूत्रयति । डे अमुसूत्रत् । अट्यर्तीति यटि सोसूत्र्यते ॥

333. पार 334 तीरण् कर्मसमाप्ते । पारयति अपपारत् । अलि पारम् ।
साहिसानीति श्रे पारयः । क्ते पारितम् । गिवेत्तीत्यने पारणा ॥

334. तीर । तीरयति । डे अतितीरत् । अच्यलि वा तीरम् ॥

335. कत्र 336 गात्रण् शैथिल्ये । कत्रयति । डे अचक्रत् । क्ते कर्बि-
तः । अयं कर्बणित्येके । कर्त्रयति कर्बितम् । नन्त्रस्तु कर्तृगिति ऋदितं मन्यते ।
कर्तयति । कत्यगिति देवमन्दी । कत्ययति ॥

336 गात्र । गात्रयति । डे अनगात्रत् ॥

337. चित्रण् निष्क्रियाकदाचित्पृष्ठोः । चित्रयति भालेरयं करोति कदाचि-
त्पश्यति वेत्यर्थः । वैचित्र्यकरणाण्येयं न चित्रक्रियार्थ इत्यन्ये । मन्मने चित्रयति
वैचित्र्य सपादयति कदाचित्पश्यति वेत्यर्थः । क्ते चित्रितम् । गिवेत्तीत्यने चित्रिणा ॥

338. छिद्रण् भेदे । छिद्रयति । डे अचिच्छिद्रत् । अचि छिद्रम् ॥

339. मिश्रण् संपर्वने । संपर्वनं श्लेषः । मिश्रयति । डे अमिमिश्रत् ।
अचि मिश्रः ॥

340. वरण् ईप्सायाम् । वरयति कन्याम् । डे अववरत् । अचि वरः ॥

341. स्वरण् आक्षेपे । स्वरयति । डे असस्वरत् । आक्षेपादन्यत्र औस्वृ श-
ब्दोपतापयोः । स्वरति । णिगि स्वारयति ॥

342. शारण् दौर्बल्ये । तालव्यादिः । शारयति । डे अशशारत् । शरेति
नन्दी । अशशारत् ॥

343. कुमारण् क्रीडायाम् । कुमारयति । डे अचुकुमारत् । अचि कुमारः ।
कुस्तिनो मारोस्येति कमेरत उचेस्थारे कमेतेर्वा [उणादौ ४०९] । लान्तोयामि-
त्येके कुमालयति ॥

अथ लान्ताः पञ्च ॥

344. कलण् संख्यानगत्योः । कलयति । डे अचकलत् । कलि शब्दसं-
ख्यानयोः । कलते । णिगि कालयति । कलण् क्षेपे । कालयति गाः ॥

345. शीलण् उपधारणे । उपधारणमभ्यासः परिचयो वा । शीलयति । डे
अशिशीलत् । अलि शीलम् । शील समाधौ । शीलति । णिगि डे अशीशिलत् ॥

346. वेल् 347 कालण् उपदेशे । वेलयति । डे अविवेलत् । अचि वे-
ला । वेल् चलने । वेलति ॥

347. काल । कालयति । डे अचकालम् । कालोपदेश इत्यर्यनिर्देश इत्येके ॥

348. पल्पूलण् लघनपवनयोः । पल्पूलयति क्षेत्रं सनुसधान्यं वा । डे
अपपल्पूलम् । पल्पूलेत्येके । वल्पूलेत्यन्ये । पल्पूलेत्यपरे ॥

अथ शान्तः ॥

349. अंशण् समाघाते । समाघातो विभाजनम् । अंशयति रिक्त्यम् । अलि
अंशः । चन्द्रो दन्त्यान्तमाह । ध्यंसयति मयुरध्वंसकः ॥

अथ पान्ताख्यः ॥

350. पपण् अनुपसर्गः । पप इत्ययं धातुरनुपसर्गोदन्तो णिचमुत्पादयति ।
पपयति अपपत् । गत्यर्थोयमित्येके । अनुपसर्ग इति किम् । प्रपथति । पपी
वापनस्पर्शनयोः । पपते पपति । पपण् वन्धने । पापयति । तालध्यान्तोयमित्येके ।
केनिरिचम तालध्यान्तमपीत्य ध्यानक्षते पशति धातुरर्थानिर्देशाद् भ्वादिभूरादि-

भानुपसर्गशुरादिरदन्तः पशयति । अनुपसर्ग इति क्रिम् । प्रपशति । तालव्यान्त एव
धादन्त इत्यन्ये । पशयति पाशयति ॥

351. गवेपण् मार्गणे । गवेपयति । डे अजगवेपत् । अनटि गवेपणम् ॥

352. मृपण् क्षान्तौ । क्षान्तिस्तितिक्षा । मृपयति । डे अममृपत् । अनटि
मृपणम् । मृपीच् तितिक्षायाम् । मृप्यते मृप्यति । मृपिण् तितिक्षायाम् । युजादेरिति वा
णिनि मर्पयति मर्पते ॥

अथ सान्तास्त्रयः ॥

353. रसण् आस्वादनक्षेहनयोः । रसयति । डे अररसत् । अलि रसः ।
उणादौ व्यासिरसीत्यने रसना २६९ । रस शब्दे । रसति । णिणि रासयति ।
घञि रासः ॥

354. वासण् उपसेवायाम् । वासयति । डे अववासत् । णके वासकः ।
णिवेत्तीत्यने वासना । वसं निवासे । वसति । वसिक् आच्छादने । वस्ते । वसण
क्षेहादौ । वासयति । डे अर्थावसत् ॥

355. निवासण् आच्छादने । निवासयति । डे अनिनिवासत् । सनि निनि-
वासयिपति । क्तिक् निवासयित्वा । वासण् उपसेवायाम् । निपूर्वस्य डे न्यववासत् ।
क्को यपि निवास्य ॥

अथ हान्ताः पञ्च ॥

356. चहण् कल्कने । कल्कन दम्भः । चहयति । डे अचनहत् । णिण-
म्परे णिचि चहणः शाठ्ये इति वा दीर्घे अचाहि अचाहि चाहं चाहम् चह चरम् ।
युवर्णेत्यालि चिनहः । चह कल्कने । चहति । णिणि चाहयति । डे अनीचहत् ॥

357. महण् पूजायाम् । महयति । डे अममहत् । पुंनान्नीत्याधारे घे मह
उत्सवः । गौरादित्वाद् ड्याम् मही । मह पूजायाम् । महति । उणादौ महोर्ण-
हेतीनि महिनं राज्यम् । भ्यादेस्तु माहिनं तदेव २८५ । श्रुदक्षीत्याय्ये आमन्तेति
णेरयि महयाय्योश्चमेधः ३७३ । मल्लविभ्यां टिटितोपे मल्लिपः मल्लिपी ५४७ ।
स्वरेभ्य इति इः महिः [६०६] । द्रुद्विभृतीति कतरि महान् ८८४ ॥

358. रहण् त्यागे । रहयति । डे अररहत् । अलि विरहः । रह त्यागे ।
रहति । णिणि राहयति ॥

359. रहुण् गनौ । उदिच्छाप्ने रंहयति । अदन्तव्यबलादत इति तुक् वाधि-
त्वानुपान्त्यस्याप्यतो ङिणीति घृदायर्निरीति षौ रंहापयति । रहु गनौ । रहति ॥

360. स्पृहण् ईप्तायाम् । स्पृहेर्व्याप्यं वेति व्याप्यस्य वा संप्रदानत्वे पुष्पेभ्यः स्पृहयति । अकर्मकत्वाद्द्रव्यर्थेति कर्तरि क्ते पुष्पेभ्यः स्पृहितो मैत्रः । पक्षे पुष्पाणि स्पृहयति । कर्मणि क्ते पुष्पाणि स्पृहितानि मैत्रेण । डे अपस्पृहत् । शीङ्प्रदेत्यालावामन्तेति णेरथि स्पृहाशीलः स्पृहयालुः । भीषिभूपीत्यडि स्पृहा । उणादौ भ्रुद-क्षीत्याय्ये स्पृहाय्यं घृतम् ३७३ ॥

अथ क्षान्तः ॥

361. रूक्षण् पारुष्ये । रूक्षयति । डे अरूक्षत् । अनि रूक्षः । अनटि विरूक्षणम् । क्तो यपि विरूक्ष्य ॥

अथादन्तेष्वेव कुहणिमभिव्याप्यात्मनेपदिनः । तत्र गान्तः ॥

362. मृगणि अन्वेषणे । इदित्वादिङित इत्यात्मनेपदे मृगयते । मृगयेच्चेति शे निपातनात् मृगया । क्ते मृगितम् ॥

अथ यान्तः ॥

363. अर्थणि उपयाचने । अर्थयते । पूर्वान्तर्यानुरोधाद्दन्तेष्वस्य पाठः । एवं सत्रिगव्योरपि । केचित्त्वदन्तपाडबलादतो सुकं वाधित्वानुपान्त्यस्यापि ङितीति वृद्धावर्तिरीति पौ अर्थापयते सत्रापयते गर्वापयते इत्याहुः । डे आर्तियत । सनि अर्तिययिपते । क्ते अर्थितम् । अलि अर्थः । णिवेत्तीत्यने प्रार्थना ॥

अथ दान्तः ॥

364. पदणि गतौ । पदयते । डे अपपदन् । पदिच् गतौ । पद्यते । णिणि उपपादयति ॥

अथ मान्तः ॥

365. संग्रामणि युद्धे । संग्रामयते शूरः । असंग्रामयत । सन्यसोपदेदात्वात्पत्याभावे सिसंग्रामयिपते । अलि पुंनारीत्याधारे घे वा संग्रामः । क्तिसंग्रामयित्वा । अर्थ परस्मैपदीत्येके । सपामयति ॥

अथ रान्तास्यः ॥

366. शूर 367 वीरणि विक्रान्तौ । शूरयते । डे अशुशूर्न् । अनि शूरः । शूर्नि मम्भे । शूर्यते । णिणि डे अशुशूर्न् ।

367. वीर । वीरयते । डे आर्रीरन् । अनि वीरः । य एथेति भावे ये वीर्यम् ॥

368. सत्रणि संदानक्रियायाम् । संतानक्रियायामित्येके । सत्रयते शत्रून् ।
डे अससत्रत् । सन्यपोपदेशत्वात्पत्वाभावे तिसत्रयिपते ॥

अथ लान्तः ॥

369. स्थूलणि परिवृंहणे । परिवृंहणं पीनत्वम् । स्थूलयते । डे अतुस्थूलत् ।
सन्यपोपदेशत्वात्पत्वाभावे तुस्थूलयिपते । अधि स्थूलः ॥

अथ वान्तः ॥

370. गर्वणि माने । गर्वयते । डे अजगर्वत् । अलि गर्वः । गर्व इपे । गर्वति ॥

अथ हान्तौ ॥

371. गृहणि गृहणे । गृहयते । डे अजगृहत् । शीङ्भ्रद्धेत्यालौ गृहयालुः ।
क्ते गृहितम् ॥

372. कुहणि विस्मापने । कुहयते । डे अचुकुहत् । णके कुहुकः । भिदा-
ण्डि कुहा नाम नदी । णिवेत्तीत्यने कुहना दम्भः । उणादौ भिवमीत्युके कुहुक-
माश्वर्यम् ५१ । पूकाहपीति किदुः कुहूर्नष्टचन्द्रामावास्या ७२९ । नृतिशृपीति किदुः
कुहूः सैव ८४४ ॥ अवसिता अदन्ताः ॥

अथ विकल्पितणिचो युजादयः ॥

373. युजण् संपर्चने । युजादेरिति वा णिचि योजयति । पक्षे न्याय्यविक-
रणः शब् योजति । युजिच् समाधौ । युज्यते । युजंपी योगे । युङ्गे युनक्ति । इह
युजादीनां नियतो णिज्विकल्पधुरादीनां तु ययादर्शनं णिजनित्य इत्युक्तमेव ॥

अधेदन्ताल्लयः ॥

374. लीण् ब्रवीकरणे । लियो नोन्त इति नेन्ते घृतं विलीनयति । पक्षे
नामिन इति वृद्धौ विलाययति । लीङ्ग्लिनोर्धेत्यात्वमस्यापीत्येके । तन्मते वात्वे लो ठ
इति वा लेन्ते घृतं विलालयति । पक्षोर्तिरीति पौ विलापयति । लीङ्ग्लिनोर्धेत्यात्मने-
पदमात्वं चास्यापि णिच्यपीत्येके कस्त्रामुष्ठापयते आलापयते अपलापयते । णिजभावे
विलयति लयति । लीङ्ग् श्लेषणे । लीयते । लीङ्ग् श्लेषणे । लिनाति ॥

375. मीण् मते । मतिर्मननम् । गनावित्वन्ये । माययति मयति । मीङ्ग्
दिगायाम् । मीयते । मीङ्ग् हिंसायाम् । मीनाति मीनीते ॥

376. प्रीगृण् तर्पणे । गिच्चवस्य गिजभावे फलवत्कर्तर्यात्मनेपदार्थत्वाणिचि
ध्रुगृणीगोरिति नेन्ते शेषादिति परस्मैपदे प्रीणयति । श्रयादेरेव नमिच्छन्त्येके । तन्म-
ने नामिन इति वृद्धौ प्राययति । पक्षे प्रयते प्रयति । प्रीङ्च् प्रीतौ । प्रीयते ।
प्रीङ्श् तृप्तिकान्त्योः । प्रीणीते प्रीणाति ॥

अय ऊदन्तः ॥

377. ध्रुगृण् कम्पने । ध्रुगृणीगोरिति ने ध्रुनयति । नं नेच्छन्त्येके धावयति ।
पक्षे गिच्वात्फलवत्कर्तर्यात्मनेपदम् । अन्यत्र तु शेषादिति परस्मैपदम् धवते धवति ।
ध्रुग् कम्पने । ध्रुनुते ध्रुनोति । ध्रुत् विधुनने । ध्रुवति । ध्रुगृश् कम्पने । ध्रु-
नीते ध्रुनाति ॥

अय ऊदन्तः ॥

378. वृगृण् आवरणे । वारयति । पक्षे मिच्चादुभयपदे वरते वरति । वृग्
वरणे । वृणुते वृणोति । वृद्श् संभक्तौ । वृणीते ॥

अय ऊदन्तः ॥

379. जृण् वयोहानौ । जारयति । गिवेत्सीत्यने जारणा । पक्षे जरति ।
शीति नन्दी । चाययति अयति । जृप्न् जरसि । जीर्यते । जृद्श् वयोहानौ ।
जृणाति ।

अय कान्तौ ॥

380. शीक 381 शीकृण् आमरणे । शीकयति शीकति ॥

381. शीक्तिस्तालव्यादिः । शीकयति शीकति । डे अशीशिकृन् । शीकृद्
मेचने । शीकते । गिगि डे ऋदिच्चाट्टस्याभावे अशिशीकृन् ॥

अय गान्तः ॥

382. मार्गृण् अन्वेषणे । मार्गयति मार्गति अमार्गान् ॥

अय षान्ताभत्वारः ॥

383. पृषृण् संपर्नने । संपर्नयति संपर्नति । यटि परिपृष्यते । पृषेद्स्
संपर्नने । संपृक्ते । पृषेप् संपर्के । संपृणाति ॥

384. रिचण् वियोजने च । चकारात्संपर्चने । रेचयति रेचति । रिचृपी
विरेचने । रिङ्क्ते रिणक्ति ॥

385. वचण् भाषणे । संदेशने इत्येके । वाचयति वचति । यजादीत्यत्र
यौजादिकस्यामहणाद् घृदभावे क्ये वच्यते । डे अर्धावचत् । वचंक् भाषणे ।
वाक्ति । क्ये उच्यते ॥

386. अर्चिण् पूजायाम् । अर्चयति । पक्षे इदित्त्वादात्मनेपदे शवि अर्चते ।
अर्च पूजायाम् । अर्चति ॥

अथ जान्तौ ॥

387. वृजैण् वर्जने । वर्जयति वर्जति । ऐदिच्वात् क्योर्नेट् अपवृक्तः अ-
पवृक्तवान् । घञि वर्गः । वृजैकि वर्जने । वृक्ते ॥

388. मृजौण् शौचालंकारयोः । मृजोस्येति वृद्धौ मार्जयति । णिवेत्तीत्यने
मार्जना । क्ते सेट्क्योरिति णेर्लुकि मार्जिता रसाला । मर्जितेति रुढेः । पक्षे
मार्जति । औदिच्वाद्देट् मार्जिता मार्ष्टा । वेट्त्वात् क्योर्नेट् मृष्टः मृष्टयान् । मृ-
जौक् शुद्धौ । मार्ष्टि ॥

अथ ढान्तः ॥

389. कटुण् शोके । उदिच्वात्ते कण्ठयति उत्कण्ठति । कटुद् शोके ।
कण्ठते उत्कण्ठते ॥

अथ धान्ताश्चत्वारः ॥

390. ग्रन्थ 391 ग्रन्थण् संदर्भे । संदर्भो बन्धनम् । ग्रन्थयति ग्रन्थति ।
ग्रन्थयति ग्रन्थति । अयुद् दौधित्ये । ग्रन्थते । मयुद् कौटिल्ये । ग्रन्थते । ग्रन्थ-
न् मोचनप्रतिहर्षयोः । अस्नाति । ग्रन्थश् संदर्भे । ग्रन्थति ॥

392. क्रथ 393 अर्दिण् हिंसायाम् । क्राथयति चौरस्योत्क्राथयति क्रथति ।
क्रथ हिंसार्थः । णिणि घटादिच्वाद्द्रस्वे चौरमुत्क्रथयति ॥

अथ लापवार्थं धान्तमध्ये एवार्थानुगुणेन ढान्तः ॥

393. अर्दि । इदिच्वादस्य णिजभावे आत्मनेपदे न सार्थकत्वाण्णिनि शेषादिति
परस्मैपदे अर्दयति अर्दते । परस्मैपद्यमित्येके । अर्दति । अर्दं गार्तयाचनयोः । अर्दति ॥

394. श्रयण् बन्धने च । चकाराद्भसायाम् । मोक्षणे इत्येके । श्राययति श्रयति । अयं श्रयण् हिंसार्थ इत्यन्ये । श्रययति श्रयति ॥

अथ दान्ताश्रित्वारः ॥

395. वदि भाषणे । संदेशने इत्यन्ये । वादयति संवादयति । पक्षे इदि-
च्वादात्मनेपदे वदते । वये वद्यते । वद व्यक्तायां वाचि । वदति । यजादि-
त्वाद् घृति उद्यते ॥

396. छदण् अपवारणे । छादयति छदति । छदण् संवरणे । ऊर्जने घटा-
दित्वाद्भ्रस्वे छदयति ॥

397. आडः सदण् गतौ । आडः पगः सद इत्ययं धातुर्गतावर्थे युजादिः ।
आसादयति आसीदति । आसदतीत्येके । अनुस्वारेच्वाद्येडित्यन्ये आसत्ता आसा-
स्तीत् । आडोन्यत्र सीदति । गतेरन्यत्र सीदति । पङ्क् विशरणादौ । असदत् ॥

398. छृद संदीपने । छृदयति छृदति । कृतचृतेत्यत्र तृदसाहचर्येण रुधादेरेव
ग्रहणात्सादाविद्धिकल्पाभावे छृदिव्यति । ऐदिदयमित्येके । डीयधीति क्तयोर्नेट् छृण्णः
छृण्णवान् । ऊट्टदृपी दीनिदेवनयोः । छृन्ते छृण्ति ॥

अथ धान्तः ॥

399. शुन्धिण् शुद्धौ । शुन्धयति शुन्धते । अनिदिदित्येके शुन्धति । क्ते
शुन्धितम् । शुधन् शौचे । शुध्यति ॥

अथ नान्तौ ॥

400. तनूण् श्रद्धाघाते । श्रद्धोपकरणयोरित्यन्ये । तानयति तनति । क्ति
ऊदिच्वाद्देट् तान्त्वा तनित्वा । वेदत्वात् क्तयोर्नेट् नितान्तः नितान्तवान् । तन्व्य-
धीति णे तानः श्रद्धाहीनो जनः । तनूयी विस्तारे । तनुते तनोति । क्ते ततः । उप-
सर्गाद्द्वैष्ये । उपसर्गपूर्वस्तनू दैष्येयं युजादिः । आतानयति वितानयति प्रतानयति आ-
तनति वितनति प्रतनति । अन्यत्र तनोति । वन श्रद्धोपहिंसनयोरिति चान्द्रं पारायणम् ॥

401. मानण् पूजायाम् । मानयति मानति । अयं मनगित्येके मानयति मनति ।
मानि पूजायाम् । मीमांसते ॥

अथ पान्तास्त्रयः ॥

402. तपिण् दाहे । तापयति । पक्षे इदिच्वादान्मनेपदे तपते । तपं संतापे ।
तपति । तपिन् ऐश्वर्ये वा । तप्यते ॥

403. तृपण् प्रीणने । संदीपने इत्येके । तर्पयति तर्पति । क्ते तृपितम् ।
अयं चृतण् वृपण् संदीपने इत्येके । चर्तयति चर्तति । दर्पयति दर्पति । वृषौच् हर्ष-
मोहनयोः । वृष्यति । तृषौच् प्रीतौ । तृष्यति । तृपद् प्रीणने । तृप्नोति ॥

404. आपूण् लम्बने । लम्बनं प्राप्तिः । आपयति आपति । लृदिच्चादृष्टि
आपत् । क्ते आपितम् । घाम्नोरिति यपि जेर्यायस्यापीत्येके प्रापय्य प्राप्य वा
गतः । आपुंद् व्याप्तौ । आमोति ॥

अथ भान्तः ॥

405. वृभैण् भये । दर्भयति दर्भति । ऐदिच्चात् क्षयोर्नेद् दृग्भः दृग्भयान् ।
वृभैन् मन्थे । रुभति ॥

अथ रान्तः ॥

406. ईरण् क्षेपे । गतावित्येके । क्षेपः प्रेरणम् । ईरयति ईरति । ईरिक् गति-
कम्पनयोः । ईरिं ॥

अथ धान्ताभत्यारः ॥

अय सान्तः ॥

411. हिंसुण् हिंसायाम् । उदित्त्वान्ने हिंसयति हिंसति । हिंसुप् हिंसायाम् ।
हिनस्ति ॥

अथ हान्तौ ॥

412. गर्हण् विनिन्दने । गर्हयति गर्हति । गर्हि कुत्सने । गर्हते ॥

413. पहण् मर्पणे । पः स इति सत्ये साहयति ।

सहति कलभेभ्यः परिभवम् ॥

पहि मर्पणे । सहते ॥

बहुलमेतन्निदर्शनम् । यदेतद्भवत्यादिधातुपरिगणनं तद्बाहुल्येन निदर्शनत्वेन श्रेयम् ।
तेनात्रापठिता अपि क्लृप्तिप्रभृतयो लौकिकाः स्तम्भूप्रभृतयः सौत्राक्षुलुम्पादयश्च वाक्य-
कर्णया धातव उदाहार्याः । वर्धते हि धातुगणः । यद्भक्ष्यम् ।

मिलन्त्याशासु जीमृता विक्रचन्ते दिवि महाः ।

उपक्षपयति प्रावृट् क्षीयन्ते कामिविप्रहाः ॥ इत्यादि ।

मुसलक्षेपहुंकारस्तोभैः कलमखाण्डानि ।

कुचविष्कम्भमुत्तध्रिस्कुभ्रातीव ते स्मरः ॥

नीपानन्दोलयत्रेप प्रेडूलयति मे मनः ।

पवनो वीजयन्नाशा ममाशामुच्चुलुम्पति ॥

तावत्खरः प्रखरमुल्ललायां चकार ॥

यद्वा भूवादिगणाटकोक्ताः स्वार्थणिजन्ता अपि बहुलं भवन्ति । चुरादिपाठस्तु
निदर्शनार्थः । यदाहुः ।

निवृत्तप्रेषणाद्दातोः प्राकृतेर्ये णिजिप्यते ॥ लक्ष्यम् ।

रामो राज्यमकारयत् ॥

अकरोदित्यर्थः । रञ्जयति वस्त्रम् रजतीत्यर्थः । भेदयति कृन्वान्
भिनत्तीत्यर्थः । तापयति वाचयति वाहयति घातयति तपति वक्ति वहति हन्ती-
त्यर्थः । यद्वा प्रयोज्यव्यापारेपि प्रयोक्तृव्यापारानुभवदेशो णिगं विनापि बुद्धधारोपा-
द्बहुलं भवति ।

जजान गर्भं मपथा इन्द्रः ॥

गजीजनदित्यर्थः ।

एकं द्वादशधा जज्ञे ॥

जनितमित्यर्थः । पङ्क्तिर्हलैः कृपति कर्पयतीत्यर्थः ।

वान्ति पर्णशुषो वाता वान्ति पर्णमुक्षेपरे ।

वान्ति पर्णरुहोप्यन्ये ततो देवः प्रवर्षति ॥ इति ।

अथवा नाम्नो णिञ् बहुलमित्येव सिद्धेस्तत्र सूत्रच्छिद्रान्धदण्डादय उदाहरणार्थाः।
तेनादन्तेष्वनुक्ता अपि बहुलं द्रष्टव्याः । तेन स्कन्ध समाहारे रूप छुरणे स्फुट प्रक-
टभावे वसं निवासे इत्यादयोपि भवन्ति । तथा ओजयत्योजः ।

तडित्त्वचयतीवाशाः ॥

पांशुर्दिशां मुखममुत्ययदुत्यतोद्रेः ॥ इति ।

इत्याचार्यश्रीहैमचन्द्रविरचिते स्वोपज्ञधातुपारायणे स्वार्थे णिजन्तो णिमु-
रादिगणः संपूर्णः ॥ समर्थितं चेदं धातुपारायणमिति ॥

ROOTS.

[The roots are arranged in Alphabetical order first of the final and then of the initial letter, etc. Those not acknowledged by the author are given between brackets, and the same is done with the figures relating to quotations. The Anubandha *u* is represented by *u* inserted before the last consonant. The Anusvāra and the Visarga have their places fixed between *au* and *h, f* signifies 'in fine']

ROOTS.

- ह्या II, 13
 गा गतो I, 586 (I, 37)
 (गा स्तुतौ III, 14 f)
 घा I, 3
 शा भवयोघने IX, 33 (X, 153)
 शा मारणादो X, 153
 (ज्या ? I, 881)
 ज्या IX, 17
 दृष्टिा II, 34
 दा दाने I, 7. III, 9 (I, 29, 604)
 दा लवने II, 12 (I, 29, 604)
 द्रा II, 8 (I, 34)
 धा III, 10
 घ्मा I, 4
 पा पाने I, 2 (I, 47. II, 9)
 पा रक्षणे II, 9 (I, 17)
 प्रा II, 14
 प्त्वा II, 2
 भ्रा II, 3
 मा माने II, 15 (I, 603 IV, 108 f.)
 मा मानशब्दयो III, 8 (I, 603. IV, 108 f.)
 म्ना I, 6
 या II, 4
 रा II, 11 (I, 38)
 ला II, 10
 वा गतिगन्धनयोः II, 5 (I, 49 X, 311)
 (वा गतिधुरासेवनयो X, 311)
 धा I, 1013. II, 7 (I, 46, 1000)
- स्था I, 5
 स्ना II, 6 (I, 49)
 द्वा त्यागे III, 2 (III, 7)
 द्वा गतौ III, 7
 इ गतो I, 11 II, 17
 इ स्मरणे II, 16 (I, 11)
 इ अध्ययने II, 46 (I, 11)
 (कि III, 14 f.)
 क्षि क्षये I, 10 (VI, 17 IX, 34)
 क्षि निवासगतयो VI, 17 (I, 10 IX, 34)
 क्षि हिंसायाम् IX, 34 (I, 10. V, 26. VI, 17)
 चि V, 5
 (चिरि V, 26)
 जि I, 8
 (जिरि V, 26)
 जि अभिभवे I, 9
 (जि घयोद्धानौ X, 379)
 धि VI, 16
 वि VI, 15
 मि V, 4
 रि VI, 14
 शि V, 3
 शि I, 883
 शि I, 997
 सि V, 2 IX, 2
 स्मि I, 587 (X, 286)
 हि V, 10
 ई IV, 109

क्रो IX, 1
 (क्षी IX, 34)
 डी विहायसां गतो I, 588 (IV, 106)
 डी गतो IV, 106 (I, 588)
 दो IV, 101
 (द्वीधो II, 47)
 धी IV, 102
 नी I, 884
 पी IV, 108
 प्री प्रीतो IV, 110 (IX, 3. \,
 376)
 प्री नृत्तिवान्यो IX, 3 (IV, 110
 \, 376)
 प्री तर्पणे \, 376 (IV, 110 IX, 3)
 भी III, 3
 मी IX 36
 मी हिंसायाम् IV, 103 IX \ (\,
 375)
 मी मती \, 375
 नी ग्ररणे IV, 101 (IX, 18)
 री गतिरेषणयो IX, 18 (IV, 101)
 ली श्लेषणे IV, 105 IX 19 (\,
 374)
 ली द्रवीकरणे \, 374 (IV 10,
 IX 19)
 (र्णे IX 21)
 र्वी IX, 21
 भी II 18
 (धेन II, 47)
 प्री IV, 107 IX, 37
 र्वा IX, 20
 भी II, 17 (II, 1. f)
 भी IX 1
 ही III 4
 उ I 581
 उगु II C

वु I, 590. II, 28 VI, 118
 यु II, 26
 क्षु II, 24
 (खु I, 593)
 गु शब्दे I, 591 (VI, 113)
 गु पुरोपोत्सर्गे VI, 113 (I, 591)
 घु I, 592
 डु I, 593
 च्यु गतो I, 591 (\, 154)
 च्यु सहने \, 154
 (छघु I, 594, MS. C)
 छु I 596
 ल्यु I, 595
 वु II, 21
 डु गती I 12 (\, 12)
 डु उपतापे \, 12 (I, 12)
 घु II 19
 धृ गती I, 13
 (धृ हिंसायाम् \, 26)
 (धु \, 6)
 धु I, 16 VI, 111
 डु II 23
 घु I, 57
 न I, 598
 गु निधने II, 22 (IX, 6 \, 27)
 गु वाचने IX, 6. (II, 22 \, 237)
 गु द्रुगुप्तायाम् \, 237 (II, 22
 IX, 6)
 र गती श्लेषे च I, 591. (II, 27)
 र शब्दे II, 27 (I, 91)
 घु I 11
 धृ \, 11
 घु प्रत्ययस्यो I 17 II, 29 (\,
 1)
 घु सतिरेषणाय I, 17. II, 29)
 धृ IX 7

लु II, 66
 लु II, 25
 लु I, 15
 लृ III, 1
 लृ II, 48
 लृ VI, 149 (I, 590)
 लृ IX, 8
 (गृ I, 591. VI, 110)
 लृ IV, 100
 लृ IX, 9
 लृ कल्पने V, 6 IX, 13. X, 377
 (VI, 116)
 लृ विधूतने VI, 116. (V, 6. VI,
 115 IX, 13 X, 377)
 लृ VI, 115
 लृ I, 600 IX, 11
 लृ II, 67
 लृ सत्तायाम् I, 1 (II, 45 f. X,
 155)
 लृ अवकल्कने X, 155 (I, 1 X,
 179)
 लृ I, 601
 लृ IX, 12
 लृ प्राणिगर्भविमोचने II, 49 (IV,
 99 VI, 18)
 लृ प्राणिप्रसवे IV, 99 (II, 49
 VI, 18)
 लृ प्रेरणे VI, 18 (II 49 IV, 99)
 लृ गतौ प्राप्ते च I, 26 (III, 6)
 लृ गतौ III, 6 (I, 26)
 (ऋ हिंसायाम् V, 26)
 लृ करणे I, 888 (V, 8 X, 413 f.)
 लृ हिंसायाम् V, 8 (I, 888. IX,
 15)
 लृ I, 19
 लृ सेचने I, 90 (X ०)

(घृ क्षरणदीप्तयोः III, 14 f)
 घृ स्ववणे X, 3 (I, 20)
 जागृ II, 35
 दृ VI, 152
 दृ I, 22
 धृ अविध्वस्तने I, 602 (I, 887)
 धृ धारणे I, 887 (I, 602 VI,
 153)
 धृ स्थाने VI, 153 (I, 602, 887)
 धृ I, 23
 पृ पालनपूग्णयो III, 5 (V, 13
 X, 2)
 पृ प्रीतौ V, 13
 पृ व्यापामे VI, 151 (X, 2)
 पृ पूरणे X, 2
 भृ मरणे I, 886 (III, 11)
 भृ धारणे पोषणे च III, 11 (I, 886)
 मृ VI, 19
 वृ वरणे V, 9 (IX, 16, 60. X,
 378)
 वृ समक्ते IX, 60 (X, 378)
 वृ आघरणे X, 378 (IX, 60)
 खृ गतौ I, 25 (III, 14 f)
 (खृ आघरणे X, 3)
 खृ V, 7
 (खृ V, 14)
 खृ चिन्तायाम् I, 18
 खृ आघ्याने I, 1014 (I, 1000)
 खृ प्रीतौ पालने च V, 14 (I, 16).
 खृ I, 21 (X, 341)
 हृ हरणे I, 885
 (हृ प्रसह्यकरणे III, 14 f)
 हृ I, 24
 ऋ IX, 32
 कृ विश्लेषे VI, 20 (IX, 15, 22
 X, 238)

कृ दिग्गयाम् IX, 15, 22 (VI, 20)	इ I, 29 (I, 604)
(कृ विज्ञाने X, 238)	ई I, 33
गृ निगच्छे VI, 21 (IX, 31, X,	ई I, 31 (II, 8)
238)	ई I, 30
गृ गच्छे IX, 31 (VI, 21, X, 238)	ई I, 35
गृ विज्ञाने X, 238	ई I, 17 (II, 9)
जृ अरति IV, 2 (IX, 29, X,	ई I, 607
379)	ई I, 32
जृ ययोदानौ IX, 29. X, 379	ई I, 38 (I, 586)
(IV, 2)	ई I, 18
ञृ IV, 3	ई I, 606
ञृ I, 27	ई I, 46 (I, 1013)
ञृ भये I, 1015 (I, 1000. IX,	ई I, 39
29)	ई I, 14
ञृ विदारणे IX, 28 (I, 1015)	ई I, 40
I, 1016. IX, 30	ई I, 49 (II, 6)
पृ IX, 25 (X, 2)	ई I, 45
पृ IX, 26	ई IV, 6 (I, 29)
पृ IX, 27	ई IV, 5 (I, 29, 604)
पृ IX, 23	ई IV, 4
पृ IX, 16	ई IV, 7
शृ IX, 24	अक् I, 1020
स्तृ IX, 14 (V, 7)	अक् X, 279 (I, 610, X,
इ I, 604 (I, 29, 799)	278 f.)
इ I, 28	अन् I, 610 (X, 279)
मे I, 693	अर्क् X, 11
धे I, 992	अक् I, 618
ज्ये I, 993	अक् I, 622
हे I, 994	अक् X, 251
के I, 36 (I, 586)	अक् I, 619
के I, 12	अक् I, 621, 1019
के I, 41	अक् X, 8
मे I, 37 (I, 586)	(अक् X, 9)
मै I, 31	अक् X, 350
जे I, 43	अक् X, 9
जे I, 605 (I, 29)	अक् X, 10

टिक् I, 633
 टोक् I, 634
 ढोक् I, 627
 तक् I, 51
 तन्क् I, 52
 तर्क् X, 201 (X, 176)
 तिक् गतौ I, 632
 तिक् हिंसायाम् V, 16
 घन्क् I, 624
 चोक् I, 628
 द्रेक् I, 614
 धक्क् X, 7
 धेक् I, 615
 नक्क् X, 6
 निक्क् X, 252
 फक्क् I, 50
 बुक्क् भाषणे I, 54 (X, 156)
 बुक्क् भषणे X, 156
 ब्लेक्क् X, 280
 मनक् I, 609
 मक्क् I, 631
 रक् X, 157
 रेक् I, 616
 लक् X, 158
 लोक् दर्शने I, 612 (X, 200)
 लोक भास्ते X, 200 (I, 612.
 X, 176)
 वन्क् I, 608
 वल्क् X, 5
 वल्क् I, 630
 वृक् I, 620
 शक् मरणे IV, 137 (V, 15)
 शक् शक्तौ V, 15 (I, 879)
 शनक् I, 617
 शोक् सेचने I, 611 (X, 381)
 शोक् आमरणे X, 381 (I, 611)

शुक् I, 53
 धनक् I, 625
 ऋन्क् I, 626
 श्लोक् I, 613
 ध्वनक् I, 623
 श्वल्क् X, 4
 ष्टक् I, 1017
 व्यक्क् I, 629
 सेक् I, 635
 स्तक् I, 1018
 स्तोक् I, 636
 द्विक्क् I, 889 (X, 250)
 द्विक्क् X, 250
 इल I, 74
 इन्ल् I, 75
 ईन्ल् I, 76
 उख् I, 63
 ओख् I, 55
 कक्क् I, 62
 कक् I, 1021
 (खन्ल् I, 62)
 णप् I, 65
 दुःख् X, 282 (X, 278 f)
 द्राख् I, 58
 ध्राख् I, 59
 नख् I, 64
 मख् I, 67
 मन्ल् I, 70
 रक् I, 68
 रन्ल् I, 71
 राप् I, 56
 रिन्ल् I, 73
 लख् I, 60
 लन्ल् I, 72
 लाप् I, 57
 लिष् VI, 22

घर् I, 66	घृ I, 1029
(वन् I, 90)	सर् I, 1028
शार् I, 60	स्थर् I, 1030
श्लार् I, 61	स्यन् I, 86
सुर् X, 281 (X, 278 f., 286)	हर् I, 1025
अर् I, 1022	ल्हर् I, 1026
अद् X, 283	अघ् X, 281
अन् I, 83	अन् I, 639
इन् I, 87	(अर्घ I, 564)
उन् I, 88	गघ I, 95
(क् is found in Hem. S'abd.	(घघ I, 95)
IV, 2, 25 क्मेवन्? but styled	(तिघ् V, 18)
sautra by the comm	(दघ् V, 26)
हुन् I, 93	दन् I, 96
तन् I, 80	द्राघ् I, 644
तिग् V, 17	(मनघ् मण्डने I, 98)
त्वन् I, 91	मन्घ् गत्याक्षेपे कैतवे च I, 641
मन् I, 85	रन्घ् गतो I, 637 (X, 203)
मार् I, 382	रन्घ् भासे X, 202 (I, 638. X,
मृग् X, 362	176)
युन् I, 92	राघ् I, 642
रग् शङ्कायाम् I, 1013 (X, 160)	लन्घ् शोषणे I, 98
रग् आस्वादने X, 159	लन्घ् गतो I, 638 (I, 98. X,
रन् I, 78	203)
रिन् I, 89	लन्घ् भासार्थं X, 203 (I, 638.
लग् सङ्गे I, 1024 (X, 160)	X, 176)
लग् आस्वादने X, 160	लाघ I, 643
लन् I, 79	वन्घ् I, 640
लिन् गतो I, 90 (X, 161)	([व] पघ् V, 18)
लिन् चित्रीकरणे X, 161 (I, 90)	शिन्घ I, 97
चन् I, 84	श्लार् I, 645
चल् I, 77	सघ् V, 18
धुन् I, 94	स्तिघ् V, 28
धन् I, 81	(अच् I, 890)
शुन् I, 82	अञ्च पूजायां गतो च I, 105 (I, 890.
पग् I, 1027	X, 163)

अञ्च अञ्चकेशब्दे गती च I, 890
 अञ्चविशेषणे X, 163
 (अन्च् I, 890)
 अर्च् I, 104 X, 386 (X, 407)
 उच् IV, 33 (IV, 98 f)
 ऋच् VI, 26
 कच् I, 649
 कन्च् I, 650
 कुच् शब्दे तारे I, 100
 कुच् सपर्चनादौ I, 961 (I, 100.
 VI, 117)
 कुच् सकौचने VI, 117
 कुञ्च I, 102
 कुञ्च् I, 101
 (खच् IX, 49. X, 413 f)
 घृच् I, 117
 ग्लुच् I, 118
 ग्लुञ्च I, 115
 चञ्च I, 107
 (चर्च् परिभाषणे VI, 24 X, 162)
 चर्च् अध्ययने X, 162
 जर्च् VI, 23
 क्षर्च् VI, 24
 तञ्च गती I, 108
 तञ्च संकोचने VII, 12
 त्वच् VI, 25
 त्वञ्च I, 109
 (पच् व्यक्तीकरणे I, 657)
 पच् पाके I, 892 (II, 34, 45 f)
 पन्च् व्यक्तीकरणे I, 657. (X, 13)
 पन्च् विस्तारे X, 13 (I, 657
 X, 1)
 पिच् X, 12
 पृच् II, 50. VII, 10. X, 383
 मच् I, 654
 मञ्च I, 110

मन्च् I, 656 (I, 110)
 (मर्च् X, 21)
 (मुच् कल्कने I, 654 X, 164)
 मुच् मोक्षणे VI, 6 (I, 655. X,
 164)
 मुच् प्रमोचने X, 164
 मुञ्च I, 111
 मुन्च् I, 655
 मुच् I, 113
 मुञ्च I, 112
 म्लुच् I, 114
 याच् I, 891
 रच् X, 285 (X, 278 f)
 रिच् विरेचने VII, 2 (X, 384)
 रिच् सपचने X, 384 (VII, 2
 र्च् I, 938
 लुञ्च I, 103
 लोच् दर्शने I, 646 (X, 204)
 लोच् भासार्थे X, 204 (I, 646.
 X, 176)
 वच् II, 38 X, 385 (413 f) ;
 वञ्च गती I, 106 (X, 239)
 वञ्च प्रलम्भने X, 239 (I, 106 X,
 253)
 वर्च् I, 653
 विच् VII, 3 (III, 13)
 वृच् VII, 11
 व्यच् VI, 118
 व्रस्च् VI, 27
 शच् I, 648
 शुच् शोके I, 99 (IV, 138)
 शुच् पूतिभावे IV, 138
 श्वच् I, 651
 श्वन्च् I, 652
 (सच् समवाये I, 340)
 सच् सेचने I, 647 (I, 340)

सस्त् I, 116
 सिच् VI, 7
 सूच् X, 286 (X, 278 f.)
 स्तुच् I, 658
 आनच् I, 123
 उछ् VI, 30 (I, 129)
 उन्छ् VI, 32 (I, 129)
 ऋछ् VI, 28
 (पिछ् VI, 31)
 मछ् VI, 33
 मिछ् VI, 31
 मुह् I, 126
 लेह् I, 119. X, 14
 युह् I, 129
 लह् I, 120
 लान्छ् I, 121
 वान्छ् I, 122
 विह् गतौ VI, 29 (\, 205)
 विह् भासार्थः \, 205 (VI, 29.
 X, 176)
 स्फुह् I, 127
 स्फुह् I, 123
 हुह् I, 125
 होह् I, 124
 भञ् I, 139
 भञ् VII, 16 (X, 206)
 भनञ् \, 206 (\, 176)
 भर्ज् भर्जने I, 142 (X, 165)
 भर्ज् प्रतियन्ते X, 165 (I, 142)
 इन्ञ् V, 6b2
 ईञ् I, 665
 उञ् VI, 34
 ऊञ् X, 15
 ऋञ् I, 664
 ऋन्ञ् I, 665
 एञ् कम्पने I, 148 (I, 659)

एञ् द्रोतो I, 659 (I, 148)
 (ओञ् X, 413 f.)
 कर्ज् I, 144
 कुञ् I, 110
 कृञ् I, 151
 (क्षञ् I, 1001)
 क्षन्ञ् गतिदानयोः I, 1001 (X, 18)
 क्षन्ञ् दृच्छर्जायने X, 18 (I, 1001)
 क्षौञ् I, 150
 यञ् I, 146
 यन्ञ् I, 147
 सर्ज् I, 145
 लुञ् I, 141
 गञ् शब्दे मद्ने च I, 171
 गञ् शब्दे \, 20 (I, 171)
 गनञ् I, 164
 गर्ज् I, 163
 गुञ् अव्यक्ते शब्दे I, 152 (VI, 119)
 गुञ् शब्दे VI, 119
 गुन्ञ् I, 153
 गृञ् I, 165
 गृन्ञ् I, 166
 जञ् J, 159
 जनञ् I, 160
 जर्ज् VI, 39
 तञ् VII, 13
 तर्ज् I, 150. X, 253
 तिञ् धर्मानिगानयो I, 667 (\,
 22)
 तिञ् निश्चाने \, 22 (I, 667)
 तुञ् I, 161
 तुन्ञ् हिंसायां बलने च I, 162 (\,
 17, 207)
 तुन्ञ् हिंसानलदाननिकेतनेषु X, 16
 (I, 162)
 तुदञ् भासार्थः X, 207 (I, 162.
 \, 16, 176)

त्यञ् I, 172
 धृञ् I, 130
 धृन्ञ् I, 131
 ध्रञ् I, 134
 ध्रन्ञ् I, 135
 (ध्रिञ् I, 130)
 ध्वञ् I, 132
 ध्वन्ञ् I, 133
 निञ् III, 12
 नित्त्ञ् II, 54
 पित्त्ञ् संपर्चने II, 52 (X, 17,
 208)
 पित्त्ञ् हिंसाबलदाननिकेतनेषु X, 17
 (II, 52)
 पित्त्ञ् भासार्थः X, 208 (II, 52.
 X, 16, 176)
 पूञ् X, 19
 (पूञ् II, 50)
 पून्ञ् II, 51
 भञ् सेवायाम् I, 895 (X, 166)
 भञ् विश्राणने X, 166
 भञ् VII, 14 (X, 211)
 भन्ञ् X, 211 (X, 176)
 भाञ् X, 287
 भुञ् कौटिल्ये VI, 37 (VII, 15)
 भुञ् पालनाभ्यवहारयोः VII, 15
 (VI, 37)
 भृञ् I, 666
 भ्रञ् VI, 2
 भ्राञ् I, 661, 894 (X, 253)
 भ्रेञ् I, 660
 मञ् I, 170
 (मर्ञ् X, 21)
 मरुञ् VI, 38
 मार्ञ् X, 21 (I, 171)
 मुञ् I, 167

मुन्ञ् I, 168
 मृञ् शुकौ II, 39 (X, 388)
 मृञ् शौचालंकारयोः X, 388 (II,
 39)
 मृन्ञ् I, 169
 यञ् I, 991
 युञ् समाधौ IV, 111 (VII, 4 X,
 373)
 युञ् योगे VII, 4 (IV, 111. X,
 373)
 (युञ् जुगुप्सायाम् X, 237)
 युञ् संपर्चने X, 373 (IV, 111)
 रञ् I, 896 IV, 139 (X, 413 f.)
 राज् I, 893 (I, 661)
 (रिञ् I, 664)
 रञ् भङ्गे VI, 36
 रञ् हिंसायाम् X, 25
 लञ् भर्त्सने I, 154 (X, 290)
 लञ् व्रीडे VI, 155
 (लञ् अपचारणे X, 120)
 लञ् प्रकाशने X, 289
 लन्ञ् भर्त्सने I, 155 (X, 209,
 290)
 लन्ञ् भासार्थः X, 209 (I, 155.
 X, 176, 290)
 लन्ञ् प्रकाशने X, 290 (X, 278 f)
 लरुञ् VI, 15
 लाञ् I, 157
 लान्ञ् I, 158
 (लुन्ञ् हिंसाबलदाननिकेतनेषु X, 17)
 लुन्ञ् भासार्थः X, 210 (X, 176)
 वञ् गतौ I, 136 (X, 24)
 वञ् मार्गणसंस्कारणयोः X, 23 (I,
 137)
 विञ् पृथग्भावे III, 13
 विञ् भयचलनयोः VI, 154. VII,
 17

(वीज I, 663 λ , 126, 113f.)
 वृज वजने II, 53 X, 3२7
 वृज् धरणे वजने वा VII, 11
 व्रज गतो I, 1३7 (II, 31 X, 24)
 व्रज् मार्गणसस्कारगत्या λ , 24 (I,
 187. II, 31)
 शिनञ् II, 55
 सञ्ज I, 17३
 सभाज λ , 288 (λ , 286)
 सर्ज I, 143, (X, 165)
 सस्ज I, 138
 सृज IV, 112 VI, 35
 स्फूर्ज I, 149
 (स्वञ्ज पारश्वञ्जे I, 667, MS C)
 स्वञ्ज सङ्गे VI, 157
 उञ्ज VI, 11
 झञ् VI, 40
 झञ् I, 194
 अङ् λ , 37
 अदद् I, 674
 इट् I, 196
 कट् वर्षावरणया I, 174
 कट् गतो I, 198, 200
 कनट् I, 199
 किट् उज्जाले I 177
 किट् गनौ I, 197
 कोट् λ , 46
 कुट् कौटिल्ये VI, 112 (λ , 240)
 कुट् प्रतापने λ , 240
 कुट् λ , 31
 कुन्द I, 201
 कुट् अप्रमादे λ , 2०4
 कुट् दाह λ , 291 (λ , 2०4)
 गट् I, 186
 नट् λ , 42
 एट् I, 178 (X 294)

वेट् λ , 294
 खोट् λ , 295
 गोष्ट् I, 671
 घट् चेष्टायाम् I, 1000 (λ , 169,
 215)
 घट् सघाते X, 169 (λ , 215)
 घट् भासाय λ , 215 (λ , 176)
 घट् I, 668 λ , 41
 घन्द् X, 216 (λ , 176)
 घुट् पारिषतेन I, 939
 घुट् प्रतीघाते VI, 120
 घञ् X, 167 (I, 209 λ , 169f)
 चिन् I, 191
 चुन् अपाभाव I, 203
 चुन् छेदने VI, 121 λ , 28 (I,
 203)
 चुट् λ , 33
 चुन्द् अरपाभावे I, 204
 चुन्द् छेदने λ 29 (I, 203)
 चेष I, 670
 छुट् VI, 122 λ , 30 (I, 20०)
 जट् I 181
 झट् I, 182
 तट् I, 18०
 तुट् कलहकर्मणि VI, 124
 तुट् छेदने X, 27 (I, 203)
 धुट् VI, 123 λ , 2०5 (I, 203)
 नट् नृतो I, 187 (I, 1033 λ ,
 26, 216)
 नट् नर्तौ I, 1033 (I, 187,
 1000 λ 26)
 नट् अरस्यदने λ , 26 (I, 187,
 1033)
 (नट् भासाय λ , 216)
 पट् गता I, 195 (λ , 212, 292)
 पट् भासाय X, 212 (I, 19० λ ,
 176, 292)

पद् ग्रन्थे X, 292 (I, 176, 195.
X, 212)

पिद् I, 183

पुद् संश्लेषणे VI, 127 (X, 35,
213, 296)

पुद् संचूर्णने X, 35 (I, 202. VI,
127)

पुद् भासायः X, 213 (VI, 127.
X, 35, 176, 296)

पुद् संसर्गे X, 296

पुद् X, 32

भद् मृतौ I, 184 (I, 1032)

भद् परिभाषणे I, 1032 (I, 184)
(मिन्द X, 90)

मुद् प्रमर्दने I, 202 (VI, 125)

मुद् आक्षेपप्रमर्दनयोः VI, 125 (I,
202. X, 36)

मुद् संचूर्णने X, 36 (I, 202. VI,
125)

(मुन्द I, 202)

(मेद् I, 239)

(भ्रेद् I, 239)

(म्लेद् I, 239)

(यौद् I, 239)

रद् I, 211

रद् प्रतीघाते I, 940 (X, 216)

रद् रोपे X, 48 (X, 297, MS.C)
(रद् भासायः X, 216)

रन्द I, 206 (X, 48)

रेद् I, 897

लद् I, 210

लुद् विलोदने I, 190 (I, 941. IV,
34)

लुद् प्रतीघाते I, 941 (X, 214)

लुद् विलोदने IV, 34 (I, 190, 941.
IV, 98f. X, 214)

लुद् भासायः X, 214 (I, 190. IV,
34. X, 176)

लुण्द् X, 39 (I, 207)

लुण्द् I, 207

लोण्द् I, 672

(लौद् I, 239)

वद् परिभाषणे I, 1031 (X, 293)

वद् वेष्टने I, 176 (I, 1031. X,
293)

वद् ग्रन्थे X, 293 (I, 176, 195)

वन्द I, 205 X, 47, 297 (X,
278f, 293)

विद् I, 192

वेष्ट I, 673

शद् रुजादौ I, 175

(शद् स्त्राघायाम् X, 256)

शिद् I, 179

(शौद् I, 239)

सद् I, 189

सट् X, 43

सिद् I, 180

सुट् X, 34

खिद् X, 40

स्फद् I, 208 (I, 669)

(स्फन्द I, 208)

स्फिद् X, 44

स्फुद् विसरणे I, 209 (I, 669. VI,
126. X, 168)

स्फुद् विकलने I, 669. VI, 126
(I, 209. X, 168)

(स्फुद् परिहासे X, 45)

स्फुद् भेदे X, 168 (I, 209. X,
169f.)

(स्फुद् प्रकटभावे X, 413f.)

स्फुण्द् X, 45

स्मिद् X, 38

हद् I, 188

- हेद् I, 193
 अद् I, 227
 अन्द् I, 681 .
 उद् I, 218
 एद् I, 675
 कद् I, 216
 कन्द् I, 678. X, 389
 कुन्द् I, 224
 गुन्द् X, 51
 षद् I, 218
 पिद् I, 221
 मद् I, 215
 मन्द् I, 677
 मुन्द् I, 679
 रद् I, 212
 रद् उपघाते I, 219
 (रद् प्रतीघाते I, 940)
 (रुन्द् रतेये I, 207)
 रुन्द् गर्ता I, 228
 लुद् उपघाते I, 220 (I, 228, 942.
 VI, 128)
 लुद् प्रतीघाते I, 942 (VI, 128)
 लुद् संश्लेषणे VI, 28, (I, 220,
 942)
 (लुन्द् स्तेये I, 207)
 लुन्द् गतिप्रतीघाते^० I, 225
 (लुन्द् गर्ता I, 225)
 वट् I, 214
 दन्द् I, 680
 (बुन्द् X, 93)
 शद् हिंसासंज्ञेभ्योः^० I, 222 (X,
 49, 256, 298)
 शद् संस्कारगत्योः X, 49 (I, 222.
 X, 298)
 शद् श्लाघायाम् X, 256
 शद् सम्यग्भाषणे X. 298 (I, 222)
 शुद् गतिप्रतीघाते I, 223 (X, 52)
- शुद् आलस्ये X, 52 (I, 223)
 (शुन्द् गतिप्रतीघाते I, 223)
 शुन्द् शोषणे I, 226. X, 53.
 श्वद् संस्कारगत्योः X, 50 (I, 222.
 X, 299)
 श्वद् सम्यग्भाषणे X, 299
 श्वन्द् X, 51 (I, 222. X, 299)
 हद् I, 217
 हेठ विधाधायाम् I, 676 (IX, 37)
 हेठ भूतप्रादुर्भावे IX, 37
 अद् उद्यमे I, 258
 (अद् व्याप्तौ V, 26)
 अद्ड I, 257
 ईद् II, 56. X, 69
 ओलन्द् X, 57
 कद् VI, 45 (I, 255)
 कद्ड I, 256
 कन्द् मदे I, 255, 687
 कन्द् भेदे^० X, 62 (I, 687)
 कुद् VI, 130
 (कुन्द् वैकल्ये I, 201)
 कुन्द् दाहे I, 690 (VI, 130. X,
 63)
 कुन्द् रक्षणे X, 63 (I, 690. VI,
 130)
 कृद् VI, 129
 कीड I, 243
 (चिद् I, 300, 945)
 षद् X, 60
 खन्द् मन्थे I, 688
 खन्द् भेदे X, 61 (I, 688)
 लुन्द् गतिवैकल्ये I, 689
 (लुन्द् गण्डने I, 689. X, 62)
 (नेड X, 294)
 ग्नेड प्रतीघाते I, 251
 (ग्नेड धेये X, 295)
 गद् I, 1034

गन्ड I, 232 (I, 310)
 (गुड प्रतीघाते VI, 120)
 गुड रक्षायाम् VI, 131
 गुन्ड X, 64 (VI, 131)
 चन्ड I, 697. X, 70
 चुन्द I, 258
 (चुन्द अरुपीभावे I, 204)
 चुन्द छेदने X, 65
 जुड गतौ VI, 42 (VI, 132)
 जुड यन्धे VI, 132
 जुड प्रेरणे X, 71
 (तड भासार्थः X, 216)
 तड आघाते X, 59
 तन्ड I, 686
 तुड I, 244, 695. VI, 133
 (तुड I, 244)
 तूड I, 245
 तोड I, 246
 तौड I, 242
 तुड निमज्जने VI, 142
 (तुड छेदने X, 255)
 थुड VI, 135
 दण्ड X, 300 (X, 413 f.)
 डुड VI, 140
 द्राड I, 698
 ध्राड I, 699
 (नड X, 26)
 पन्ड गतौ I, 682 (X, 68)
 (पन्ड संघाते X, 68)
 पिन्ड I, 684. X, 68
 पीड X, 58
 पुन्ड I, 229
 पृड VI, 43
 भन्ड परिभाषणे I, 693 (X, 67)
 भन्ड कत्यापे X, 67 (I, 693,
 722)
 भुन्ड I, 696

मुड VI, 139
 मन्ड भूपायाम् I, 231. X, 66 (I,
 692)
 मन्ड वेष्टने I, 692 (I, 231. X, 66)
 मुन्ड प्रमर्दने I, 230 (I, 694)
 मुसुड मज्जने I, 694 (I, 230)
 मूड VI, 44 IX, 38
 मेड I, 235
 म्रेड I, 236
 म्लेड I, 237
 यौड I, 234
 रोड I, 240
 रौड I, 241
 लड थिलासे I, 254 (I, 1036. X,
 55, 273)
 लड जिह्वोन्मथने I, 1036 (I, 254.
 X. 55, 273)
 लड उपसेवायाम् X, 55 (I, 254,
 1036)
 (लन्ड उत्क्षेपे X, 57)
 (लन्ड भासार्थः X, 216)
 (लुड संस्लेषणे VI, 128)
 लुड संवरणे VI, 134
 लोड I, 238
 लौड I, 239
 चन्ड वेष्टने I, 691 (I, 231)
 चन्ड विभाजने X, 47
 चाड I, 701
 विड I, 252
 बुड VI, 137
 ब्रीड IV, 8
 हुड VI, 138
 शन्ड I, 685
 शाड I, 700
 शौड I, 233
 स्युड VI, 136
 (स्फुन्ड विक्रसने I, 669)

- स्फुनइ परिहासे X, 56
 हिनइ I, 704
 हुइ गतौ I, 247
 हुइ निमज्जने (संघाते) VI, 141
 हुनइ I, 683
 हइ I, 248
 (हेइ विवाधायाम् I, 193)
 हेइ अनादरे I, 702
 हेइ घेष्टने I, 1035 (I, 702)
 होइ I, 703
 हौइ I, 250
 हूइ I, 249
 अण् शब्दे I, 259
 (अण् प्राणने IV, 121)
 ओण् I, 273
 कण् शब्दे I, 270 (I, 1039. X, 170)
 कण् गतौ I, 1038 (I, 270, 1039. X, 170)
 कण् निर्मालने X, 170
 कर्ण् X, 304
 कुण् शब्दोपकरणयोः VI, 52 (X, 307)
 कुण् आमन्त्रणे X, 307
 कूण् X, 257
 कण् I, 271
 गण् X, 306
 गुण् X, 308
 (अण् VIII, 7)
 घित्ण् I, 705
 घुण् I, 708. VI, 53 (I, 709. VI, 54)
 घुण्ण I, 706
 घूर्ण् I, 709. VI, 54
 (घृण् VIII, 7)
 घृण्ण I, 707
 चण् शब्दे I, 272 (I, 1040)
 चण् गतौ I, 1040 (I, 272)
- चुण् VI, 143
 चूण् X, 74 (X, 305)
 चूर्ण् X, 72
 तुण् VI, 47.
 तूण् संकोचने X, 75, 305
 तूण् पूरणे X, 258
 द्रुण् VI, 49
 धण् I, 267
 ध्रण् I, 269
 ध्वण् I, 268
 षण् I, 710
 षण्ण X, 303
 पुण् VI, 50
 पूण् X, 77
 पृण् VI, 46
 पैण् I, 277
 फण् I, 1037 (I, 1000, 1039)
 वण् I, 263
 भण् I, 264
 म्रण् I, 265
 म्रूण् X, 259
 मण् I, 266
 मुण् VI, 51
 मृण् VI, 48
 रण् शब्दे I, 260 (I, 1039)
 रण् गतौ I, 1039 (I, 260)
 वण् I, 261
 वर्ण् प्रेरणे X, 73
 वर्ण् चर्णक्रियादौ X, 302
 वेण् I, 898
 षण् शब्दे I, 262 (X, 301)
 षण् गात्रविचूर्णने X, 301 (I, 262)
 शण् I, 1041
 गोण् I, 274
 श्रण् I, 1042. X, 76
 श्रोण् I, 275
 श्लोण् I, 276

अत् I, 279
 अनत् I, 285
 (इन्त् I, 285)
 ऋत् I, 287
 (कर्त् X, 335)
 कित् निवासे I, 286
 (कित् धाने III, 14f)
 छत् छेदने VI, 11
 छत् वेष्टने VII, 18 (VI, 11)
 कृत् X, 82
 कृत् X, 309
 सत् I, 899
 चित् संग्रहाने I, 278 (X, 260)
 चित् संवेदने X, 260 (I, 278)
 चिन्त् X, 78 (X, 1)
 चुत् I, 281
 चृत् हिंसाग्रन्थयोः VI, 55
 (चृत् संदीपने X, 403)
 च्युत् I, 280
 छुत् I, 284, 713
 (ज्युत् I, 713)
 चुत् I, 937 (I, 713)
 नृत् IV, 9
 पत् गतौ I, 962 (IV, 124 X, 310)
 पत् गतौ वा X, 310 (I, 962)
 (पत् ऐश्वर्ये वा IV, 124)
 पुस्त् X, 79
 पुस्त् X, 80
 मुस्त् X, 81
 यत् प्रयत्ने I, 711 (X, 171)
 यत् निकारोपस्वारयोः X, 171 (I, 711)
 युत् I, 712
 यस्त् X, 261 (I, 999)
 पात् X, 311
 (यिच् X, 330)

वृत् वर्तने I, 955 (IV, 113 X 217)
 वृत् वरणे IV, 113 (I, 955)
 वृत् भासार्थः X, 217 (I, 955. X 176) .
 भित् I, 943
 सन्स्व II, 40
 स्चुत् I, 282
 स्च्युत् I, 283
 स्वर्त् X, 83
 व्यर्त् X, 363 (X, 278f)
 कत्य श्लाघायाम् I, 719
 (कत्य शैथिल्ये X, 335)
 कथ् X, 312
 कुय् IV, 10
 कुन्प् IX, 42 (I, 288)
 कुन्प् I, 288 (IX, 42)
 कथ् I, 1044
 कथ् I, 1045 X, 392 (I, 301, 1000)
 कृथ् I, 1046
 कथ् I, 964
 ग्रन्प् IX, 41. X, 391 (I, 718)
 ग्रन्प् I, 718 (IX, 41. X, 391)
 (तुत्प् X, 413f)
 नाप् I, 716
 पथ् I, 963
 पन्प् X, 81
 (पर्थ् X, 86)
 (पार्थ् X, 86)
 पुय् हिंसायाम् IV, 11 (X, 218)
 पुय् भासार्थः X, 218 (IV, 11. X, 176)
 पुन्प् I, 289
 पृथ् X, 86
 प्रथ् I, 1003 X, 87
 प्रोथ् I, 900

मथ् I, 965
 मन्थ हिंसासङ्केशयोः I, 292 (IX, 40)
 मन्थ विलोडने IX, 40 (I, 292)
 मनथ I, 291
 मान्थ I, 293
 मिथ् I, 901
 मेथ् I, 902
 लुन्थ I, 290
 निथ I, 714
 वेथ् I, 715
 व्यथ् I, 1002 (I, 715)
 थ्रथ् प्रतिहर्षे X, 85 (X, 313)
 थ्रथ् दीर्घल्ये λ, 313
 थ्रथ् हिंसायां X, 394 (X, 85, 313)
 थ्रन्थ मोचनप्रतिहर्षयोः IX, 39 (I, 718 λ, 390)
 थ्रन्थ सदमे X, 390 (I, 718 IX, 39)
 (थ्रन्थ हिंसार्थे λ, 394)
 थ्रन्थ I, 717 (IX, 39 λ, 313, 390)
 छाथ् I, 1043
 अद II, 1
 अन्द I, 308
 अर्द् गतियाचनयो I 301 (λ, 393)
 अर्द् X, 393 (I, 301 λ, 407)
 इन्द I, 309
 उन्द VII, 19
 उर्द् I, 732
 (वद् I, 1006)
 कन्द रोदनाह्वानयो I, 315 (I, 1006)
 कन्द वैकृत्ये I, 1006 (I, 317, 1001)
 कर्द् I, 306

कुर्द् I, 733 (I, 149)
 (कद् I, 1007)
 आ-प्रन्द X, 174
 कन्द रोदनाह्वानयो I, 316 (I, 1007 X, 174)
 कन्द वैकृत्ये I, 1007 (I, 317, 1001)
 (कृद् I, 1008)
 इन्द रोदनाह्वानयो I, 317 (I, 1008)
 इन्द वैकृत्ये I, 1008 (I, 317, 1001)
 इिद् IV, 36 (I, 318 IV, 98f.)
 इिन्द I, 318, 725
 धुद् VII, 7
 दिद् अव्यक्ते शब्दे I, 300 (IV, 38)
 दिव स्नेहने I, 915 IV, 38 (IV, 98f)
 गद् I, 296
 र्द् I, 307
 याद् I, 294
 पिद् दैन्ये IV, 116 VII, 21 (VI, 12)
 पिद् परिघाते VI, 12 (IV, 116 VII, 21)
 (खुर्द् I, 734)
 (पोद् λ, 29)
 गद् ध्यत्ताया घाञ्चि I, 297 (λ, 315)
 गद् गजे λ, 315 (I, 297)
 गर्द् I, 304 (λ, 92)
 गुद् I, 735
 गुर्दे व्रीडायाम् I, 734 (λ, 91)
 गुर्दे निक्तेतन λ, 91 (I, 734)
 चद् I, 903

चन्द्र I, 313
 चुह X, 89
 (चैह I, 904)
 छह ऊर्जने I, 1047 (I, 1000. X,
 88, 396)
 छह संवरणे X, 88 (I, 1047. X,
 396)
 छह अपवारणे X, 396 (X, 88)
 छह X, 92
 छिह VII, 6
 छूह क्षीतिदेवनयोः VII, 8 (X,
 398)
 छूह संदीपने X, 398
 छेह X, 314
 तह I, 305
 तुह VI, 1
 तूह VII, 9
 त्रन्ह I, 314
 दह I, 727
 नह अव्यक्ते शब्दे I, 299 (X, 219)
 नह भासार्यः X, 219 (I, 299. X,
 176)
 नन्ह I, 312
 नह I, 302, 303
 निह I, 905
 निन्ह I, 311 (I, 573)
 नुह VI, 56
 नेह I, 906 (I, 614)
 (पह स्त्रीये I, 295)
 पह गती IV, 114. X, 361
 पह I, 739
 पह I, 295
 पुन्ह I, 901
 भन्ह I, 722 (X, 67)
 भिह VII, 5 (X, 413f.)
 (मह जाह्ये I, 723)

मह हर्षग्लपनयोः I, 1048. (I,
 1000. IV, 93. X, 241)
 मह हर्षे IV, 93 (I, 1048. IV,
 98f. X, 241)
 मह तृत्तियोगे X, 241 (IV, 93)
 मनह I, 723
 मिह मेघाहिसयोः I, 907
 मिह स्नेहने I, 944. IV, 37 (I,
 908. IV, 98f. X, 90)
 मिन्ह X, 90 (I, 908, 944 IV, 37)
 मुह हर्षे I, 726 (X, 177)
 मुह संसर्गे X, 177 (I, 726)
 मूह IX, 43
 मेह I, 908
 म्रह I, 1004
 रह I, 298
 रह II, 29
 (लन्ह X, 57)
 वह व्यक्तायां वाचि I, 998 (I, 295,
 II, 45f. X, 395)
 वह भाषणे X, 395 (X, 407)
 वन्ह I, 721
 विह शाने II, 41 (IV, 115. X,
 242)
 विह सत्तायाम् IV, 115 (II, 41.
 X, 242)
 विह लाभे VI, 8 (II, 41. IV,
 115. X, 242)
 विह विचारणे VII, 25 (II, 41.
 IV, 115. X, 242)
 विह चेतनादौ X, 242 (II, 41. IV,
 115. X, 253)
 धिन्ह I, 310
 शह I, 967 (VI, 57)
 शह X, 172
 धिन्ह I, 720

सद विशरणादौ I, 966 (X, 397)
 सद अवसादने VI, 57
 आ-सद् X, 397
 सुद् क्षरणे I, 736 (X, 173)
 सुद् आस्रवणे X, 173 (I, 736)
 स्कन्द I, 319
 स्कुन्द I, 740
 स्वद् I, 1005
 स्पन्द I, 724
 स्यन्द I, 956
 स्वद् I, 729. X, 175 (X, 176)
 आ-स्यद् X, 176
 स्वर्द् I, 730
 स्वाद् I, 731
 स्विद् स्नेहने० I, 946 (IV, 35)
 स्विद् गात्रप्रक्षरणे IV, 35 (I, 946)
 हद् I, 728
 हाद् I, 737
 हाद् I, 738
 अन्ध X, 316 (X, 413f)
 इन्ध VII, 26
 ऋध् IV, 43. V, 21 (IV, 98f)
 एध् I, 741
 कुध् IV, 41
 क्षुध् IV, 39
 गन्ध X, 262
 गर्ध X, 95
 गाध् I, 743
 (गुध् कौटायाम् I, 735)
 गुध् परिधेष्टने IV, 12 (IX, 41)
 गुध् रोपे IX, 44
 गृध् IV, 41 (IV, 98f.)
 दध् I, 745
 नाध् I, 747
 वध् I, 746. X, 97
 वन्ध IX, 45. X, 96

वाध् I, 744
 वुध् I, 912, 968. IV 119
 (वुन्ध् I, 904)
 वुन्ध् X, 93
 मृध् I, 911
 मेध् I, 909
 युध् IV, 117
 रध् IV, 45
 राध् वृद्धौ IV, 13 (V, 19)
 राध् संसिद्धौ V, 19
 रुध् VII, 1
 अनु-रुध् IV, 118
 वर्ध् X, 94
 विध् VI, 58
 वृध् वृद्धौ I, 957 (X, 220)
 वृध् मासार्थः X, 220 (I, 957.
 X, 176)
 व्यध् IV, 14
 शुध् IV, 40 (I, 322. X, 399)
 शुन्ध् I, 322. X, 399 (X, 407)
 श्रुध् उन्दे I, 910 (X, 178)
 श्रुध् शब्दकुत्सायास I, 958 (I,
 910. X, 178)
 श्रुध् प्रसहने X, 178
 साध् V, 20 (IV, 13)
 सिध् गत्याम् I, 320 (IV, 42)
 सिध् शास्त्रमाह्वान्ययोः I, 321 (IV,
 42)
 सिध् संसादौ IV, 42 (I, 320. IV,
 45)
 (स्कन्ध् X, 413f.)
 स्पर्ध् I, 742 (II, 45f.)
 अन् II, 31. IV, 121 (IV, 1)
 ऊन् X, 320
 ऋन् VIII, 5 (VIII, 7)
 कन् I, 331

- क्षन् VIII, 3
 क्षिन् VIII, 4
 लन् I, 913
 घृन् VIII, 7
 चन् शब्दे I, 326 (I, 1053)
 चन् हिंसायाम् I, 1053 (I, 326)
 (जन् जनने III, 14f.)
 जन् प्रादुर्भावे IV, 122 (X, 413f.)
 जुन् VI, 59
 तन् विस्तारे VIII, 1 (X, 400)
 तन् श्रद्धाघाते X, 400
 वृन् VIII, 6 (VIII, 7)
 दान् I, 914
 धन् शब्दे I, 324
 (धन् धान्ये III, 14f.)
 ध्वन् I, 325, 1051 X, 318 (I, 390)
 धन् I, 748
 मन् हाने IV, 120 (VIII, 9. X, 243)
 मन् बोधने VIII, 9 (IV, 120. X, 243)
 मन् स्तम्भे X, 243 (IV, 120)
 (मन् पूजायाम् X, 401)
 मान् I, 749. X, 401
 यन् शब्दे I, 328
 यन् भक्तौ I, 329 (VIII, 8)
 यन् पाचने VIII, 8 (I, 329)
 (यन् धर्मापरिहसनयोः X, 400)
 शान् I, 915
 शुन् VI, 60
 सन् भक्तौ I, 330 (VIII, 8)
 सन् हाने VIII, 2 (I, 330)
 स्तन् शब्दे I, 323, 1019, 1050.
 (I, 390, 1051. X, 317)
 स्तन् गर्जे X, 317 (I, 323. X, 286)
- स्तेन् X, 319 (X, 286)
 स्वन् शब्दे I, 327 (I, 390, 1052)
 स्वन् अवतंसने I, 1052 (I, 327)
 हन् II, 42 (X, 169f, 413f.)
 आप् V, 22. X, 404
 कन्प् I, 757
 कुप् क्रीधे IV, 48 (IV, 98f. X, 223)
 कुप् भासार्यः X, 223 (X, 176)
 कृप् सामर्थ्ये I, 959 (X, 179, 321)
 कृप् अयकल्कने X, 179 (I, 959 X, 321)
 कृप् दौर्बल्ये X, 321 (I, 959)
 केप् I, 755 (I, 757)
 कप् I, 1009
 क्षप् X, 323 (I, 1058. X, 413f.)
 क्षन्प् X, 99
 क्षिप् IV, 15. VI, 3
 गुप् रक्षणे I, 332 (I, 763. IV, 49. X, 221)
 गुप् गोपनकुत्सनयोः I, 763 (I, 332. IV, 49)
 गुप् व्याकुल्ये IV, 49 (I, 332, 763. IV, 98f.)
 गुप् भासार्यः X, 221 (I, 332, 763f. IV, 49. X, 176)
 गेप् I, 756 (I, 757)
 ग्लेप् I, 758
 चप् I, 339
 जुप् I, 312
 (जुट्टम् X, 413f.)
 छन्प् X, 98
 छृप् VI, 61
 जप् I, 338

नम् I, 949. IV, 57. IX, 47
 (I, 950. IV, 58, 98 f. IX, 48)
 भर्म् I, 376
 यम् I, 378
 रम् I, 785
 रन्म् I, 777
 रेम् I, 775
 (लम् प्रेरणे X, 324)
 लम् प्रातौ I, 786 (X, 324)
 लन्म् I, 778
 लाम् X, 324
 लुम् गाढर्थे IV, 55 (IV, 98f. VI,
 76)
 लुम् विमोहने VI, 76 (IV, 55)
 वल्म् I, 773
 [व] र्म् I, 771
 शल्म् I, 772
 शीम् I, 770
 शुम् दीप्तौ I, 947 (VI, 73)
 शुम् शोभार्थे VI, 73 (I, 377,
 947)
 शुम् हिंसायाम् ° I, 377 (VI,
 74)
 शुम् शोभार्थे VI, 74 (I, 377)
 सिम् I, 375
 (सुम् I, 377. VI, 74)
 सूम् I, 372
 सृम् I, 373
 स्कन्म् I, 780
 (स्वम् I, 780)
 (स्कुम् X, 413f)
 स्तन्म् I, 779 (II, 66)
 (स्तम् I, 780. X, 413f)
 स्तुम् I, 781
 (स्तुम् I, 781)
 (स्तम् प्रमादे I, 814)

स्मम् विश्वासे I, 951
 स्त्रिम् I, 374
 अम् शब्दभक्तयो. I, 391
 अम् गतौ I, 392 (X, 181)
 अम् रोगे X, 181
 कम् I, 789
 कुस्म् X, 269
 कम् I, 385 (I, 1000)
 क्लम् IV, 94
 क्षम् I, 788. IV, 92 (IV, 98f.)
 गम् I, 396
 गोम् X, 326
 चम् I, 380
 छम् I, 381
 जम् I, 382
 जिम् I, 384
 झम् I, 383
 तम् IV, 89 (IV, 98f)
 तिम् IV, 17
 तीम् IV, 18
 (त्सिच् I, 405)
 दम् IV, 88 (IV, 98f.)
 द्रम् I, 393
 नम् I, 388
 भाम् I, 787. X, 325
 भ्रम् चलने I, 970 (IV, 91)
 भ्रम् अन्वस्थाने IV, 91 (I, 970.
 IV, 98f.)
 मीम् I, 395
 यम् उपरमे I, 386 (I, 989)
 यम् परिवेषणे X, 114
 रम् I, 989
 चम् I, 969
 शम् उपरमे IV, 87 (IV, 98f.
 X, 268)
 शम् आलोचने X, 268 (I, 1000
 X, 253)

ध्रम् IV, 99 (IV, 98 f.)
 ध्राम् X, 328
 ध्राम् X, 365 (X, 286)
 ध्रम् I, 389 (I, 390)
 ध्राम् X, 327 (X, 135, 286)
 ध्राम् I, 390
 ध्रिन् IV, 19
 ध्रिम् IV, 20
 ध्रिम् X, 329 (X, 286)
 ध्रिम् शब्दे I, 387 (I, 390, X, 267)
 ध्रिम् धितके X, 267
 ध्रम् I, 394
 ध्रम् I, 790
 ध्रिम् I, 401
 ध्रिम् I, 402
 ध्रम् I, 800 (I, 992)
 ध्रम् I, 802
 ध्राम् I, 803
 ध्रम् I, 795
 ध्राम् I, 917
 ध्रिम् I, 401
 ध्रम् I, 797
 ध्राम् I, 806
 ध्रम् I, 799
 ध्रम् गती I, 791
 ध्रम् गती रक्षणे च I, 798
 ध्रम् I, 792
 ध्रम् I, 801
 ध्राम् I, 805
 ध्रम् I, 794
 ध्राम् I, 399
 ध्रम् I, 796
 ध्रम् I, 791
 ध्रम् गती I, 918 (X, 330)
 ध्रम् क्षये X, 115
 ध्रम् धितव्यमुत्तरे X, 339 (I, 918)

ध्रुव्य I, 103
 ध्रुव्य ईर्ष्यार्थः I, 400
 (ध्रुव्य अनादरे I, 579)
 ध्रुव्य I, 804
 ध्रुव्य I, 397
 ध्रुव्य I, 398
 ध्रुव्य I, 107
 ध्रुव्य गतिकम्पनयोः II, 57 (X, 406)
 ध्रुव्य क्षये X, 406 (II, 57)
 ध्रुव्य X, 335
 (ध्रुव्य X, 335)
 ध्रुव्य X, 117
 ध्रुव्य X, 343
 ध्रुव्य VI, 77
 ध्रुव्य I, 106
 ध्रुव्य I, 971
 ध्रुव्य VI, 78
 ध्रुव्य VI, 79
 ध्रुव्य I, 412
 ध्रुव्य X, 336
 (ध्रुव्य X, 117)
 ध्रुव्य VI, 150
 ध्रुव्य गती IV, 129 (IV, 131 f.
 VI, 150, X, 270)
 ध्रुव्य उच्ये X, 270
 ध्रुव्य VI, 80
 ध्रुव्य IV, 126 (IV, 131 f.)
 ध्रुव्य गती I, 110 (X, 182)
 ध्रुव्य असंशये X, 182
 ध्रुव्य X, 337
 ध्रुव्य X, 1
 ध्रुव्य IV, 132
 ध्रुव्य X, 338 (X, 413 f.)
 ध्रुव्य VI, 115
 ध्रुव्य IV, 127 (IV, 131 f.)
 ध्रुव्य I, 1051

नम् I, 949. IV, 57. IX, 47
 (I, 950. IV, 58, 98 f. IX, 48)
 भर्म् I, 376
 यम् I, 378
 रम् I, 785
 रन्म् I, 777
 रेम् I, 775
 (लम् प्रेरणे X, 324)
 लम् प्रातौ I, 786 (X, 324)
 लन्म् I, 778
 लाम् X, 324
 लुम् गाद्धर्षे IV, 55 (IV, 98f. VI,
 76)
 लुम् विमोहने VI, 76 (IV, 55)
 वल्म् I, 773
 [व] णिम् I, 771
 शल्म् I, 772
 शीम् I, 770
 शुम् दीप्तौ I, 947 (VI, 73)
 शुम् शोभार्थे VI, 73 (I, 377,
 947)
 शुम् हिंसायाम् ° I, 377 (VI,
 74)
 शुम् शोभार्थे VI, 74 (I, 377)
 सिम् I, 375
 (धुम् I, 377. VI, 74)
 सूम् I, 372
 सृम् I, 373
 स्कन्म् I, 780
 (स्वम् I, 780)
 (स्कुम् X, 413f.)
 स्तन्म् I, 779 (II, 66)
 (स्तम् I, 780. X, 413f.)
 स्तुम् I, 781
 (स्तुम् I, 781)
 (ध्रम् प्रमादे I, 844)

स्वम् विश्वासे I, 951
 स्त्रिम् I, 374
 अम् शब्दभक्तयोः I, 391
 अम् गतौ I, 392 (X, 181)
 अम् रोगे X, 181
 कम् I, 789
 कुस्म् X, 269
 कम् I, 385 (I, 1000)
 क्लम् IV, 94
 क्षम् I, 788. IV, 92 (IV, 98f.)
 गम् I, 396
 गोम् X, 326
 चम् I, 380
 छम् I, 381
 जम् I, 382
 जिम् I, 384
 झम् I, 383
 तम् IV, 89 (IV, 98f.)
 तिम् IV, 17
 तीम् IV, 18
 (त्सम् I, 405)
 दम् IV, 88 (IV, 98f.)
 द्रम् I, 393
 नम् I, 388
 माम् I, 787. X, 325
 भ्रम् चलने I, 970 (IV, 91)
 भ्रम् अनवस्थाने IV, 91 (I, 970.
 IV, 98f.)
 मीम् I, 395
 यम् उपरमे I, 386 (I, 989)
 यम् परिवेषणे X, 114
 रम् I, 989
 यम् I, 969
 धम् उपशमे IV, 87 (IV, 98f.
 X, 268)
 शम् आलोचने X, 268 (I, 1000.
 X, 253)

ध्रम् IV, 90 (IV, 98 f.)
 ध्राम् X, 328
 संभ्राम् X, 365 (X, 286)
 सभ् I, 389 (I, 390)
 साम् X, 327 (X, 135, 286)
 स्तम् I, 390
 सिन्म् IV, 19
 स्तीम् IV, 20
 स्तोम् X, 329 (X, 286)
 स्यम् शब्दे I, 387 (I, 390. X, 267)
 स्यम् वितर्के X, 267
 हम् I, 394
 अय् I, 790
 ईर्ष्य् I, 401
 ईर्ष्य् I, 402
 ऊय् I, 800 (I, 992)
 कूय् I, 802
 क्ष्माय् I, 803
 चय् I, 795
 चाय् I, 917
 चुच्य् I, 401
 तय् I, 797
 ताय् I, 806
 दय् I, 799
 नय् गतौ I, 794
 नय् गतौ रक्षणे च I, 798
 पय् I, 792
 पूय् I, 801
 व्याय् I, 805
 मय् I, 793
 मय्य् I, 399
 रय् I, 796
 वय् I, 791
 व्यय् गतौ I, 918 (X, 330)
 व्यय् क्षये X, 115
 व्यय् विनसमुत्सर्गे X, 330 (I, 918)

शुच्य् I, 403
 सुर्ष्य् ईर्ष्यार्थः I, 400
 (सुर्ष्य् अनादरे I, 579)
 स्फाय् I, 804
 हय् I, 397
 हर्य् I, 398
 अम् I, 407
 ईर् गतिकम्पनयोः II, 57 (X, 406)
 ईर् क्षेपे X, 406 (II, 57)
 कत्र् X, 335
 (कर्त्र् X, 385)
 कुन्द् X, 117
 कुमार् X, 343
 कुर् VI, 77
 कम् I, 406
 क्षर् I, 971
 क्षुर् VI, 78
 खुर् VI, 79
 खौर् I, 412
 गात्र् X, 336
 (गुन्द् X, 117)
 गुर् VI, 150
 गुर् गतौ IV, 129 (IV, 131 f.
 VI, 150. X, 270)
 गुर् उद्यमे X, 270
 घुर् VI, 80
 घूर् IV, 126 (IV, 131 f.)
 चर् गतौ I, 410 (X, 182)
 चर् असंशये X, 182
 चिन् X, 337
 चुर् X, 1
 चूर् IV, 132
 छिद् X, 338 (X, 413 f.)
 छुर् VI, 115
 जर् IV, 127 (IV, 131 f.)
 जर् I, 1054

तन्त्र X, 271
 तीर X, 331 (I, 27)
 (गुर III, 14 f.)
 वृत् IV, 131
 त्वर I, 1010
 त्तर I, 405
 पूर IV, 128 (IV, 131 f.)
 घोर I, 411
 पात्र X, 333
 पुर VI, 81
 पूर IV, 125. X, 183 (III, 5.
 X, 176)
 यज्ञ I, 408
 मन्त्र X, 272
 मन्त्र I, 409
 मिथ्र X, 339
 मुर VI, 82
 मृत्र X, 332 (X, 280)
 यन्त्र X, 116
 पर X, 310
 पीर X, 367
 (शर X, 312)
 शार X, 342
 शर स्तम्भे IV, 130 (IV, 131 f.
 X, 366)
 शर विभ्रान्तौ X, 366
 श्वस्र X, 118
 सत्र X, 368 (X, 278 f. 286,
 363)
 श्रुत् VI, 83
 स्रुत् X, 331 (X, 286, 413 f.)
 स्फट्ट VI, 81
 स्फुट्ट VI, 146
 रवर X, 341 (I, 21)
 (अन्दोल X, 126, 413 f.)
 अल् I, 919

इल गत्यादी VI, 87 (X, 133)
 इल प्रेषणे X, 133
 वल दाम्प्रसंस्थानयोः I, 814 (X,
 129, 311)
 वल शेषे X, 129 (I, 814. X, 311)
 वल संग्रहानगतयोः X, 341 (I, 814.
 X, 129)
 वल्ल I, 815
 वाल X, 347
 किल भ्यत्यक्तीष्टनयोः VI, 86 (I,
 415. X, 130)
 किल शेषे X, 130
 कील I, 122 (I, 115)
 (कुमाल X, 311)
 कुन् I, 981
 कुल I, 123
 केल I, 115
 केल I, 116
 क्षल X, 121
 क्षमील I, 118
 पल I, 149
 डेल I, 417
 गल् अदने I, 152 (X, 273)
 (गल् स्रावणे I, 452. X, 273)
 चल कम्पने I, 972, 1055 (I,
 1000. VI, 92. X, 131)
 चल विलसने VI, 92 (X, 131)
 चल भ्रुतौ X, 134 (I, 972. VI,
 92)
 चिल VI, 93 (I, 114)
 चिल्ल I, 431
 चुल्ल I, 430
 चेल I, 114
 जल् घाले I, 973 (X, 120)
 जल् अपवारणे X, 120 (I, 973)
 ज्वल् दीप्तौ I, 960 (I, 1058)

न्वल चलने° I, 1058
 टल् I, 974
 डल् I, 975
 तल् X, 124
 तिल् गतौ I, 439
 तिल् सनेने VI, 91. X, 119 (I, 439)
 तिह् I, 440
 तुल् X, 125
 तूल् निष्कर्षे I, 425
 (तूल् पूरणे X, 258)
 दल् विशरणे I, 113 (I, 1058. X,
 184)
 दल् विदारणे X, 184 (I, 413 X,
 176)
 डुल् X, 126
 नल् I, 978
 निल् VI, 96
 नील् I, 420
 (पत्तूल् X, 348)
 पल् गतौ I, 982 (I, 428)
 पल् रक्षणे X, 132 (I, 982)
 (पत्तूल् X, 348)
 पल्यूल् X, 318
 पह् I, 441
 (पाल् X, 132)
 पिल् X, 131
 पोल् I, 419
 पुल् महस्वे I, 980 (X, 122)
 पुल् समुच्छ्राये X, 122 (I, 980)
 पूल् I, 426
 वेल् I, 492
 (प्रेहोल् X, 126, 413 f.)
 फल् विशरणे I, 411 (I, 428, 981
 X, 184)
 फल् निपत्तो I, 128 (I, 411, 981)
 फल् गतौ I, 983

फुह् I, 429
 फेल् I, 433
 (बल् परिभाषणादौ I, 812)
 बल् प्राणनादौ I, 979 (I, 807)
 बल् आमण्डने X, 244
 बिह् VI, 95. X, 123
 बुल् X, 127
 भल् परिभाषणादौ I, 812 (X, 245)
 भल् आमण्डने X, 245 (I, 812 X,
 253)
 भह् I, 813
 (भिल् X, 123)
 मल् I, 810
 मह् I, 811
 मिह् VI, 97 (I, 415)
 मीह् I, 415
 (मुल् X, 128)
 मूल् भतिष्ठायाम् I, 427 (X, 128)
 मूल् रोहणे X, 128 (I, 127)
 लल् X, 273 (I, 254)
 (उह्ल् I, 1036. X, 413 f.)
 वल् I, 807 (I, 979, 1058.
 X, 214)
 (वल्यूल् X, 348)
 वह् I, 808
 विह् VI, 91
 वेल् चलने I, 443 (X, 346)
 वेल् उपदेशे X, 346 (I, 443)
 वेह् I, 442
 वेह् I, 437
 शल् संवरणे° I, 809 (I, 984)
 शल् गतौ I, 984 (I, 451, 809)
 (शल् श्लाघायाम् X, 206)
 शिल् VI, 89
 शौल् समाधौ I, 421 (X, 345)
 शौल् उपधारणे X, 345 (I, 421)

- शल् I, 121
 शेल I, 134
 श्माल I, 116
 श्मल् I, 150
 श्माद् I, 151
 शल् I, 138
 शिल् VI, 90
 शेल I, 435, 436
 श्माल I, 118 (I, 1058)
 श्माल I, 976
 श्माल X, 369 (X, 286)
 श्माल VI, 55
 श्माल VI, 147
 श्माल I, 417
 शल् I, 977
 शिल् VI, 88
 शल् I, 985
 शाल् I, 1057
 शल् I, 1056 (I, 1057)
 शर्च् I, 476
 शर्च् I, 489
 शन्च् I, 488
 उर्च् I, 470
 कर्च् I, 460
 (कर्च् I, 490)
 शन्च् V, 25
 केच् I, 820
 (क्लच् X, 413 f.)
 क्षिच् I, 464. IV, 24
 (क्षौच् I, 164)
 रार्च् I, 461
 राष् IX, 49
 रोच् I, 821
 गर्च् द्वर्च् I, 462 (X, 370)
 गर्च् माने X, 370 (X, 278 f. 280,
 363)
- गुर्च् I, 181
 गेर्च् I, 822
 ग्लेच् I, 823
 चर्च् I, 153
 चाँय श्चाँयण I, 921 (X, 224)
 चाँय भासाचर्च् X, 221 (X, 176)
 जिन्च् I, 457
 जीच् I, 465
 जुर्च् I, 175
 तीच् I, 168
 तुर्च् I, 171
 तेच् I, 816
 धुर्च् I, 472
 दिन्च् I, 186
 दिच् प्रोडादी IV, 1 (X, 185, 216)
 दिच् अर्द्धेने X, 185
 दिच् परिक्लजने X, 216
 दुर्च् I, 473
 देर्च् I, 817
 धन्च् I, 458
 धाष् I, 920
 धिन्च् V, 26
 धुर्च् I, 474
 निन्च् I, 484
 नीच् I, 469
 पर्च् I, 455
 पच् I, 829
 पिन्च् I, 482
 पीच् I, 466
 पूर्च् I, 454
 पेच् I, 821
 ग्लेच् I, 825
 भर्च् I, 477
 मर्च् पूरणे I, 456
 मर्च् गतौ I, 457
 मच् I, 480

- मिन्च् I, 483
 मीच् I, 467
 मुर्च् I, 479
 मेच् I, 826
 म्लेच् I, 827
 रेच् I, 828
 शर्च् I, 478
 शच् I, 459
 श्रिच् IV, 22
 ष्टिच् I, 463. IV, 23 (I, 464. IV, 24)
 (सच् I, 647)
 सान्त्व X, 135
 सिच् IV, 21
 सेच् I, 818, 819
 हिन्च् I, 485
 अंग् X, 349
 अश् व्याप्तौ V, 29 (IX, 51)
 अश् भोजने IX, 51 (V, 29)
 ईश् II, 58
 कश् I, 490
 काश् I, 830 IV, 135 (I, 490)
 कुन्श् X, 226 (X, 176)
 कुश् IV, 60 (IV, 98 f)
 कृश् IV, 64 (IV, 98 f.)
 कुश I, 986
 क्लिश् उपतापे IV, 133 (IX, 50)
 क्लिश् विवाधने IX, 50 (IV, 133)
 क्लेष् I, 831
 दंश् I, 496. X, 275 (X, 225)
 दन्श् X, 225 (X, 176, 275)
 दाश् I, 922 (X, 275)
 दिश् VI, 4
 दृश् I, 495
 धृश् X, 136
 नश् IV, 59
 निश् I, 494
 पश् X, 186 (X, 350)
 पिश् VI, 13
 भृश् IV, 61 (IV, 98 f)
 भ्रंश् अद्यस्त्रंसने I, 952 (IV, 62)
 भ्रंश् अधःपतने IV, 62 (I, 952. IV, 98 f)
 मश् I, 492
 मिश् I, 491
 मृश् VI, 102
 रिश् VI, 100
 र्ण् VI, 99
 (लश् X, 197.)
 लिश् अल्पन्वे IV, 134 (VI, 103)
 लिश् गतौ VI, 103 (IV, 134)
 वश् II, 43
 वाश् IV, 136
 विश् VI, 101
 वृश् IV, 63 (IV, 98 f.)
 शश्र् I, 493
 (स्पश् घाघनस्पर्शनयोः I, 926 X, 274)
 स्पश् ग्रहणश्चेपणयोः X, 274
 स्पृश् VI, 98
 अक्ष् I, 570
 जप् I, 931
 इप् गतौ IV, 25 (VI, 105. IX, 52)
 इप् इच्छायाम् VI, 105 (I, 505, 833. IV, 25. IX, 52)
 इप् आभीक्ष्ण्ये IX, 52 (IV, 25. VI, 105)
 ईश् I, 882
 ईप् उच्छे I, 505 (I, 833)
 ईप् गत्यादौ I, 833
 उक्ष् I, 566
 उप् I, 529

ऊप् रुजायाम् I, 504
 (ऊप् छुरणे X, 413 f.)
 (ऋक्ष् V, 26)
 ऋप् VI, 104
 एप् I, 838
 कप् I, 507
 कान्श्च I, 580
 कुप् IX, 58
 कृप् I, 506. VI, 5 (X, 413 f.)
 (खप् I 519)
 गवेप् X, 351
 गेप् I, 834
 (घन्प् I, 856)
 घुन्प् I, 843
 घुप् शब्दे I, 497 (X, 189)
 घुप् विशब्देने X, 189 (I, 497. X, 1)
 घृप् I, 534
 चक्ष् II, 64
 चप् हिंसायाम् I, 519 (I, 928)
 चप् भक्षणे I, 928
 चूप् I, 498
 छप् I, 929
 जक्ष् II, 33
 जप् I, 509
 जिप् I, 522
 जुप् प्रीतिसेचनयोः VI, 158 (X, 409)
 जुप् परितर्कणे X, 409 (VI, 158)
 जूप् I, 517
 जेप् I, 836
 झप् हिंसायाम् I, 510 (I, 923)
 झप् आदानसंवरणयोः I, 923
 तक्ष् I, 571
 तुप् IV, 70 (I, 499, 535)
 तूप् I, 499

तृक्ष् I, 574
 तृप् IV, 69 (IV, 98 f)
 त्वक्ष् तनूकरणे I, 572
 त्वक्ष् त्वचने I, 578
 त्विप् I, 930
 दक्ष् वृद्धौ ° I, 875 (I, 1012)
 दक्ष् हिंसागत्योः I, 1012
 (I, 1001)
 दीक्ष् I, 881
 दुप् IV, 66
 द्रान्श्च I, 583
 डिप् II, 63
 धिक् I, 877
 (धिप् III, 14 f.)
 धुक्ष् I, 876
 (धूप् X, 136)
 धूप् प्रागल्भ्ये V, 27 (X, 110)
 (धूप् सामर्थ्यवारणार्थः X, 247)
 धूप् प्रसहने X, 410 (V, 27)
 ध्रान्श्च I, 584
 ध्वान्श्च I, 585
 नक्ष् I, 576
 निक्ष् I, 573
 निप् I, 525
 नेप् I, 837
 पक्ष् X, 151
 पर्य् I, 842
 पर्य् यापनत्पर्यनयोः I, 926 (X, 187, 274, 350)
 पर्य् बन्धने X, 187 (I, 926. X, 350)
 पर्य् [अनुपसर्गः] X, 350 (I, 926)
 पिप् VII, 21
 पुर्षुप् I, 536. IV, 32. IX, 57 (X, 188)
 पुर्षुप् धारणे X, 188 (I, 536. IV, 32. X, 176)

- पृप् I, 500
 पृप् I, 526
 प्युप विभागे IV, 75 (IV, 98 f. X, 140)
 प्युप् उत्सर्गे X, 140
 पुप् दाहे I, 532 (IX, 55)
 पुप् स्नेहादौ IX. 54 (I, 533. IV, 68)
 पुप् दाहे I, 533. IV, 68 (IV, 98 f. IX, 55)
 पुप् स्नेहादौ IX, 55 (I, 533 IV, 68)
 भक्ष् X, 150 (I, 936)
 भप् I, 521
 भाप् I, 832
 भिक्ष् I, 880
 भूप् I, 537. X, 190 (I, 538)
 भेष् I, 924 (I, 852)
 भ्रेप् I, 925
 भ्रक्ष् I, 936
 मक्ष् I, 568
 मप् I, 512
 मान्क्ष् I, 582
 मिप् लेचने I, 521
 मिप् स्पर्शायाम् VI, 106 (I, 524)
 मुक्ष् I, 569
 मुप् हिंसायाम् I, 513
 (मुप् लण्डने IV, 85)
 मुप् स्तेये IX, 56 (I, 513)
 मृप् I, 502
 मृप् लेचने° I, 528 (IV, 141. X, 407)
 मृप् तितिक्षायाम् IV, 141. X, 407
 (I, 528. X, 352)
 मृप् क्षान्तौ X, 352 (IV, 141. X, 407)
 मोक्ष् X, 199
 प्रक्ष् X, 149
 यक्ष् X, 278
 यूप् I, 516
 येप् I, 835
 रक्ष् I, 567
 रिप् I, 515
 हप् हिंसायाम् I, 514 (IV, 72. X, 139)
 हप् रोधे IV, 72. X, 139 (I, 514 IV, 98 f.)
 रुक्ष् X, 361 (X, 280)
 रेप् I, 840
 लक्ष् दर्शनाङ्कनयोः X, 152 (X, 249)
 लक्ष् आलोचने X, 249 (X, 152)
 लप् कान्तौ I, 927 (X, 197)
 (लप् शिल्पयोगे λ, 197)
 लुप् I, 501
 लृप् X, 138
 वक्ष् I, 577
 वप् I, 511
 वान्क्ष् I, 531
 विप् लेचने I, 523 (IX, 53)
 विप् व्याप्तौ III, 14 (I, 523. IX, 53)
 विष् विप्रयोगे IX, 53
 वृक्ष् I, 878
 वृप् हिंसायाम् I, 520
 वृप् लेचने I, 527 (X, 247. 413 f.)
 वृप् शक्तिवन्धे X, 247
 शप् I, 518
 शिप् I, 879
 शिप् हिंसायाम् I, 508
 शिप् विशेषणे VII, 20 (I, 508. X, 408)

शिप् असञ्चोपयोगे X, 408 (I, 508.
 VII, 20)
 शुप् IV, 65
 (शप् I, 503)
 श्रिप् I, 530
 श्लिप् दादे I, 531 (IV, 67. X,
 137)
 श्लिप् भालिङ्गने IV, 67 (I, 531.
 X, 137)
 श्लिप् श्लेषणे X, 137 (I, 531.
 IV, 67)
 स्र्श् I, 579
 स्र्प् I, 503
 स्तृश्च I, 575
 ह्रृप् अलीके I, 535 (IV, 71)
 ह्रृप् तुष्टौ IV, 71 (I, 499, 535.
 IV, 98 f)
 ह्रिप् I, 541
 ह्रिप् I, 839
 (अंस X, 349)
 अस दीप्तौ ° I, 932 (II, 44)
 अस भुवि II, 44 (I, 932)
 अस क्षेपणे IV, 78 (I, 932.
 II, 44 IV, 98 f)
 आस् II, 61
 (उग्रस् X, 195)
 बन्स् II, 62
 कस् I, 987
 कास् I, 845
 कुत्स् X, 248 (X, 253)
 कुन्स् X, 229 (X, 176)
 कृस् IV, 77 (IV, 98 f.)
 कस् IV, 27
 ग्रस् अदने I, 854 (X, 196)
 ग्रस् ग्रहणे X, 196 (X, 176)
 षल्स I, 855
 घन्स् I, 856

घस् I, 544 (II, 43)
 चकाम् II, 36
 जन्स् X, 142
 (जर्त्स् I, 550)
 जस् मोक्षणे IV, 80 (IV, 98 f.
 X, 192)
 जस् हिसायाम् X, 146 (IV, 80.
 X, 192)
 जस नाडने X, 192
 तन्स् I, 538. X, 191
 तस् IV, 81
 तुस् I, 539
 त्रन्स् X, 227 (X, 176)
 त्रस् भये IV, 28 (X, 193)
 त्रस् धारणे X, 193 (IV, 28)
 दस् X, 276
 दन्स् X, 230 (X, 176, 276)
 दस् IV, 82 (IV, 98 f.)
 दास् दाने I, 933
 (दास् हिसायाम् V, 26)
 (धूस् X, 136)
 ध्रस् उच्छे IX, 59 (X, 195)
 ध्रस् उत्क्षेपे X, 195 (IX, 59)
 ध्वंस् I, 954
 नस् I, 851
 नास् I, 850
 निन्स् II, 63 (I, 573)
 पन्स् X, 141
 (पस् X, 187)
 पिन्स् X, 228 (X, 176)
 पिम् गतो I, 546 (X, 145)
 पिस् हिसायाम् X, 145 (I, 546)
 पुंस् X, 143
 पुस् IV, 75 (IV, 98 f.)
 पेस् I, 547
 पुम् दादे IV, 29
 पुस् विभागे IV, 71 (IV, 98 f.)

प्रस् I, 1011
 प्रस् X, 144
 भर्त्स् X, 277 (X, 253)
 (भस् III, 14f.)
 भास् I, 846
 भ्यस् I, 852
 चास् I, 847
 भ्लास् I, 848
 मस् IV, 86 (IV, 98f.)
 मुस् IV, 85 (IV, 98f.)
 यस् IV, 79 (IV, 98f.)
 रस् शब्दे I, 542 (X, 353)
 रस् आस्वादनस्त्रेहनयोः X, 353 (I,
 542)
 रास् I, 849
 लस् श्लेषणस्त्रीडनयोः I, 543 (X,
 197)
 लस् शिल्पयोगे X, 197
 वस् निवासे I, 999 (II, 59 IV,
 83 X, 194, 354, 413f)
 वस् आच्छादने II, 59 (I, 999.
 IV, 83. X, 194, 354)
 वस् स्तम्भे IV, 83 (I, 999. IV,
 98f.)
 वस् क्षेत्रादौ X, 194 (I, 999. IV,
 83 X, 354)
 वास् X, 354 (X, 355)
 नि-वास् X, 355
 विस् IV, 76 (IV, 98f)
 बुस् IV, 84 (IV, 98f)
 वेस् I, 548
 शस् I, 530 (I, 853)
 आ-शन्स् I, 853
 शस् I, 549
 शास् II, 37 (II, 60)
 आ-शाम् II, 60 (II, 37)

श्वस् II, 32 (IV, 121)
 सस् II, 45
 क्षस् IV, 26
 (कृस् IV, 26)
 खंस प्रमादे I, 844 (I, 953)
 खंस अधस्त्रंसने I, 953
 हस् I, 545
 दिन्स् VII, 22. X, 411 (X,
 169f.)
 हस् I, 540
 ल्हस् I, 541
 अनह गतौ I, 858 (X, 234)
 अनह भासार्थः X, 234 (I, 858.
 X, 176)
 अर्ह I, 564. X, 198
 ईद् I, 857
 उद् I, 561
 ऊद् I, 870
 कुद् X, 372
 गर्ह I, 860 X, 412
 गल्ह I, 861
 गाह I, 871
 गुह I, 935
 गृह् X, 371 (I, 872)
 ग्रह IX, 10
 ग्लह I, 872
 चह I, 553. X, 356
 जेह I, 867
 तुह I, 562
 रंह VI, 109
 रृह VI, 108 VII, 23 (VI, 111.
 X, 169 f)
 (दन्ह X, 142)
 दह I, 552
 दिह II, 70
 डुट अर्धने I, 563

- दुह् क्षरणे II, 69
 वृन्ह I, 557
 वृह I, 556
 द्राह I, 869
 दुह् IV, 96
 नह IV, 142
 छिह I, 859
 वन्ह I, 873 (X, 236)
 बर्ह परिभाषणादौ I, 864
 बर्ह हिंसायाम् X, 147
 बल्ह I, 865
 मन्ह वृद्धौ I, 874 (X, 236)
 मन्ह भासार्यः X, 236 (I, 874.
 X, 176)
 मह I, 565. X, 357
 माह I, 934
 मिह I, 551
 मुह IV, 95
 रन्ह I, 555. X, 359 (X, 278 f)
 रह I, 554. X, 358
 रह I, 988
 लिह II, 71
 यन्ह X, 235 (I, 874 X, 176)
 बर्ह प्राधान्ये I, 862 (X, 147, 231)
- बर्ह भासार्यः X, 231 (I, 863. X,
 176)
 बल्ह प्राधान्ये I, 863 (X, 233)
 बल्ह भासार्यः X, 233 (I, 863.
 X, 176)
 बह I, 996 (X, 413 f.)
 वाह I, 868
 वृन्ह वृद्धौ I, 560 (X, 232)
 वृन्ह भासार्यः X, 232 (X, 176)
 वृह वृद्धौ I, 558 (VI, 107)
 वृह वृद्धौ शब्दे च I, 559
 वृह उच्यते VI, 107
 वेह I, 866
 सह मर्षणे I, 990. X, 413
 सह शक्तौ IV, 30
 खुह IV, 31
 स्तृह VI, 111
 स्तृह VI, 110
 जिह प्रीतौ IV, 98 (X, 148)
 जिह स्नेहने X, 148 (IV, 98)
 खुह IV, 97
 स्पृह X, 360
 (स्तृह I, 951)

WORDS.

[' u ' signifies Unādi, it is included between round brackets (u), when the Unādisūtra of Hemacandra (published by me, Vienna-Bombay, 1895) is not mentioned, although the preceding word occurs there; but when an Unādi rule is quoted and the word is not found there, then the ' u ' is put between square brackets [u] Words not actually occurring in the work, but only induced by me from the context, are placed between square brackets; new words are marked with an asterisk; ' & ' signifies that a word is found more than once in the same paragraph The Anusvāra and the Visarga have their places fixed between au and k]

भंश I, 391, u. X, 349

भंस I, 391, u.

भंहति II, 42, u.

भंहस् I, 858, u.

भंहिट् I, 858

भंहि I, 858, u.

भकु VII, 16, u.

भक्ष V, 29, u.

भक्षच् IV, 1

भक्षन् I, 570, u

भक्षर I, 570, u. 971. V, 29, u

भक्षि I, 570, u. V, 29, u.

भक्षित् I, 570

*भगस् I, 139, u.

भगाथ I, 743*

भगार VI, 21 (u.)

भग्ने I, 1022, u.

भग्निचित् V, 5

भग्निचित्वा V, 5

भग्निमिन्व VII, 26

भग्निष्टुत् II, 66

भग्निष्टोम X, 329

*भग्निष्टोमयाजिन् I, 991

भग्नीष् VII, 26

भग्र I, 1022, u

भग्रणी I, 884

भङ्ग I, 610

भङ्गति I, 105, u.

भङ्गना I, 610

भङ्गर I, 610, u.

भङ्गर I, 610, u.

भङ्गु VII, 16

भङ्ग I, 83

*भङ्गमेजय I, 148, 659

भङ्गार I, 83, u

भङ्गुरि I, 83, u.

भङ्गुलि I, 83, u.

भङ्गुव्य VII, 16

भङ्गि I, 639, u.

*भञ्जित् I, 890

भञ्ज I, 139

भञ्जगर VI, 21

भञ्जर्घ IV, 2

भञ्जवाह I, 996

भञ्जस् IV, 80

भञ्जा I, 139

भञ्जिन I, 139, u

भञ्जिर I, 139, u.

भञ्जति I, 105, u.

भञ्जित I, 105

भञ्जित् I, 890

भञ्जलि VII, 16, u.

भञ्जस् VII, 16, u.

भञ्जित् VII, 16

*भञ्जिष्ठु VII, 16, u

भञ्जिष्णु VII, 16, u.

भटन I, 194

भटनि I, 194, u

भटादि I, 194, u

भटाटा I, 194

भटाट्या I, 194

भट्ट I, 674. X, 37

भट्टा X, 37

भट्ट्या I, 194

*भट्ट I, 257

*भण I, 259

भणक I, 259 &

भणि I, 259, u.

भणु I, 259, u.

*भणुष् IV, 23

भण्डित् I, 681

भण्ड I, 259, u.

- *अण्डस् II, 49
 अतसी I, 279, u.
- *अति I, 790
 अतिचारिन् I, 410
 अतितृ I, 279
 अतिथि I, 279, u.
- *अतिथिषेद्म् II, 41
 अतिदुर्लभम् I, 786
- *अतिसुलभम् I, 786
 अतीसार I, 25
 अत्क I, 279, u.
 अत्ति I, 279
 अत्तु II, 1
 अत्ति II, 1, u.
 अत्तिन् II, 1, u.
 अत्त I, 279, u.
 अत्ययिन् II, 17
 अत्याय II, 17
 अत्यासम् IV, 78
- *अद् I, 257, 674
 अदस् II, 1, u.
 अद्भुत I, 1, u.
 अद्गर II, 1
 अद्रि II, 1, u.
- *अधिजिगमिपितव्य II, 46
 अधिप II, 9
- *अधीत् II, 46
 अधीतिन् II, 46
- *अधीष्टि IV, 25
 अध्यापक II, 46
 अध्याय II, 46
- *अध्यायक II, 46
 अध्येत् II, 16, 46
- *अध्येमन् II, 46
 अध्येय II, 46
- अध्येपणा IV, 25
- *अघ्यै II, 46
 अघ्यन् II, 1, u.
 अघ्यर I, 23
- *अनार्दिन् I, 303
 अनस् II, 31, u.
 अनाभ्वस् IX, 51
 अनितृ IV, 121
 अनिमिष VI, 106
 अनीक II, 31, u.
 अनुगादिन् I, 297
 अनुज IV, 122
 अनुद्य I, 998
 अनुप्रपातम् I, 962
 अनुप्रपादम् IV, 114
 अनुप्रवेशम् VI, 101
 अनुभव I, 1
 अनुयाज I, 991
 अनुराध V, 19
- *अनुरोद्धृ IV, 118
 अनुरोधिन् IV, 118. VII, 1
 अनुलेपिका VI, 10
 अनुवाक II, 38
 अनुष्टुप् I, 781, u.
 अनूचान II, 38, 67
- *अनूत्त III, 9
 अनूराध V, 19
 अनेहस् II, 42, u.
 अनोकह I, 1020, u.
 अन्त I, 391, u.
 अन्तक I, 285
 अन्तर्घण II, 42
 अन्तर्घन II, 42
 अन्तर्घात II, 42
 अन्तर्धि III, 10
 अन्त्र I, 391, u.
- *अन्द I, 308

*अन्दा I, 308
 अन्दू I, 308, u.
 अन्धस् II, 1, u.
 अन्न II, 1 & u. 31, u.
 अन्नप्रद I, 7
 अन्नाद् II, 1
 अन्य II, 31, u.
 अन्यथाकारम् I, 888
 अन्वय II, 17
 अन्विष्य IV, 25
 अन्वेषणा IV, 25
 अण् V, 22, u.
 अपगारम् VI, 150
 अपगौरम् VI, 150
 अपचारिन् I, 410
 अपचिति I, 917
 अपत्रपा I, 762
 अपत्रपिष्णु I, 762
 अपत्राप्य I, 762
 अपराधिन् V, 19
 *अपरोधिन् VII, 1
 अपलापिन् I, 927
 अपहृद्य II, 48
 *अपालु V, 22, u.
 अपि V, 22, u.
 अपिधान III, 10
 अतु V, 22, u.
 *अतु V, 22, u.
 अप्तरस् I, 25, u
 अथ्द V, 22, u.
 अभिचारिन् I, 410
 अभिजन IV, 122
 अभिनिष्ठान I, 323
 अभिमाधिन् I, 1
 अभिमर VI, 19
 *अभिराप्य I, 335

अभिलयण I, 927
 *अभिलाप्य I, 336
 अभिलाव IX, 12
 अभिलाप I, 927
 अभिलापिन् I, 927
 अभिलापुक I, 927
 अभिसारिका I, 25
 अभिवृक्ष् V, 1
 अभिह्व I, 994
 अभ्यमिन् I, 391
 अभ्यर्ण I, 301
 अभ्याघातिन् II, 42
 अभ्युद्ग VI, 34
 अन्न I, 407 (u.)
 अन्नितु I, 407
 अम I, 391. X, 181
 *अमक I, 391
 अमत्र I, 391, u.
 अमर VI, 19 (u.)
 अमावस्या I, 999
 अमावास्या I, 999
 अमितु I, 391
 अमित्र I, 391, u.
 अम्बा I, 764 (u.)
 अम्बल I, 764, u.
 अम्मस् I, 391, u. 776, u. V,
 22, u.
 अम्मितु I, 776
 अथ II, 17 &
 अथस् II, 17, u.
 अयुत II, 22
 अयोगुड VI, 120
 अयोधन II, 42
 अरघट्ट I, 668. X, 41
 अरणि III, 6, u.
 अरण्य III, 6, u.

- अरलि III, 6, u.
 अरर III, 6, u.
 अररि III, 6, u.
 अररु III, 6, u.
 अरविन्द VI, 8
 अरिदम IV, 88
 अरितृ IX, 32
 अरित्र I, 26
 अरोतृ IX, 32
 अरुंतुद VI, 1
 अरुण III, 6, u.
 अरुस् III, 6, u.
 अरुके I, 104, u. X, 11
 अरुर्ष्य I, 104
 अरुर्षा I, 664
 अरुर्षे I, 564 & (u.)
 अरुर्षो I, 104
 अरुचित I, 104
 अरुचितृ VI, 26
 अरुचिस् I, 104, u. VI, 26, u.
 अरुच्ये I, 104. VI, 26
 अरुर्जुन I, 142, u.
 *अरुर्जनगृह्य IX, 10
 अरुर्णस् III, 6, u.
 अरुर्णितृ VIII, 5
 अरुर्णितृ I, 287
 अरुर्ण I, 26. III, 6
 अरुर्णु II, 1, u
 अरुर्ण III, 6, u. X, 363
 अरुर्ण IV, 43
 अरुर्णभाज् I, 895
 अरुर्णितृ IV, 43. V, 21
 अरुर्णितृ VI, 65
 अरुर्णे III, 6, u.
 अरुर्णे III, 6, u.
 अरुर्णे I, 26
- अरुमन् X, 181, u.
 अरुर्षे I, 476
 अरुर्षेन् III, 6, u.
 अरुर्षेस् III, 6, u.
 अरुर्षितृ VI, 104
 अरुर्षणा X, 198
 अरुर्षत् I, 564
 अरुर्षितृ I, 564
 अरुर्षकारिष्णु I, 888
 अरुर्षक I, 919, u.
 अरुर्षका I, 919, u.
 अरुर्षक्त I, 919
 अरुर्षम् I, 919
 अरुर्षमुसा I, 766, u.
 अरुर्षके I, 919, u.
 अरुर्षस I, 543
 *अरुर्षावृ I, 766, u.
 अरुर्षलि I, 919, u.
 अरुर्षलिक I, 919, u.
 अरुर्षलिन्द I, 919, u.
 अरुर्षलीक I, 919, u.
 *अरुर्षलीका I, 919, u.
 अरुर्षघ I, 589
 अरुर्षकर VI, 20
 अरुर्षकाश IV, 135
 *अरुर्षख्युस् II, 64, u.
 अरुर्षगाह I, 871
 अरुर्षग्रह IX, 10
 अरुर्षग्राह IX, 10 &
 अरुर्षगृह्य IX, 10
 *अरुर्षचक्षुस् II, 64 [u.]
 *अरुर्षचक्षुस् II, 64, u.
 अरुर्षचट I, 489, u.
 अरुर्षतंस I, 538. X, 191 (u.)
 *अरुर्षतर I, 27
 अरुर्षतान VIII, 1

अवतार I, 27
 अवत्त III, 9. IV, 5
 अवदाय I, 552
 अवदाह I, 552
 अवद्य I, 998
 अवनाय I, 884
 अवनि I, 489, u.
 अवन्ति VIII, 8 (u).
 अवभृथ I, 886, u.
 *अवद्यभाव्य I, 1
 अवदयाय I, 606
 *अवसंचक्षुम् II, 64, u.
 अवसान IV, 7
 अवसाय IV, 7
 अवस्कार VI, 20
 अवस्तार IX, 14
 अवहार I, 885 &
 अवायन् I, 273
 अवाचरी I, 273
 अवि I, 489, u. 589, u.
 अविनृ I, 489
 अविन I, 489, u.
 अविष I, 489, u.
 अविपी I, 489, u.
 अवी I, 489, u.
 अवोद VII, 19
 अव्यधिन् I, 1002
 अव्यधिप I, 1002, u.
 अव्यधिपी I, 1002, u.
 अव्यद्य I, 1002
 *अव्याधिन् I, 1002
 *अव्याप्य I, 1002
 अरान IX, 51
 अरानि V, 29, u.
 अशितृ V, 29. IX, 51
 अशोक I, 14, u.

अश्रि I, 883, u. V, 29, u. IX,
 51, u.
 अश्व V, 29 u.
 अश्वक्रीती IX, 1
 अश्वमेध I, 909
 अश्वयुज् IV, 111
 *अश्वसंख्य II, 13
 *अश्वस्यद् I, 956
 आपितृ I, 931
 अष्टका V, 29, u. IX, 51, u.
 अष्टन् V, 29, u.
 *अष्टाचङ्क I, 106
 अष्ट I, 570 V, 29
 आसि IV, 78, u.
 आसितृ I, 932. IV, 78
 अहृ IV, 78, u.
 अहुर IV, 78, u.
 *अहुरि IV, 78, u.
 असूर्यपश्या I, 495
 आस्थि IV, 78, u.
 *आस्थिहर I, 885
 अहन् III, 2, u.
 आहि I, 858, u.
 आंश [?] I, 123
 आकर्ष I, 506
 आकप I, 507
 आकाय V, 5
 आकारा I, 830
 आकृत VI, 119
 आक्रन्द I, 316, 1007. X, 174
 आक्रन्दन I, 1007
 आकीडिन् I, 243
 आक्रोश I, 986
 आक्रोशक I, 986
 आक्रोष्ट I, 986
 आस I, 913

- आरयन् I, 913
 आर्यनिक I, 913
 आर्यनिकचक्र I, 913
 आर्य I, 913
 आर्यान I, 913
 आर्यु I, 913, u.
 आर्युथ I, 5
 आर्येष्टक I, 178
 *आर्येष्टना X, 294
 आर्य्य II, 64
 आर्यात् II, 13
 आर्य्येय II, 64
 आगन्तु I, 396, u.
 आगम I, 396
 आगस् II, 17, u.
 आगामिन् I, 396, u
 *आगूरणा X, 270
 *आघातुक्त II, 42
 आघोपणा X, 189
 *आघ्रा I, 3
 आचार्य I, 410
 आचाम I, 380
 आचामक I, 380
 आचाम्य I, 380
 आचार्य I, 110
 *आचिर्वीर्षणि I, 888, u
 *आच्छोटन X, 30
 आजि I, 139, u.
 आज्य VII, 16
 आङ्घ्र I, 107 [u]
 आदथ I, 30, 627, u.
 आदथभविष्णु I, 1
 आदथभायुक्त I, 1
 आधि I, 259, u
 *आणु I, 259, u
 *आणुक्त I, 259, u
 आण्ड I, 259, u
 *आण्ड I, 259, u.
 आतङ्ग I, 52
 आति I, 279, u.
 आत्त III, 9
 आत्मंभरि I, 886 III, 11
 आत्मन् I, 279 u.
 आदर VI, 152
 *आदरिन् VI, 152
 *आदरुं VI, 152
 आदायचर I, 110
 आदि III, 9
 *आदिपद् I, 966
 आदृत्य VI, 152
 *आदेचक I, 817. IV, 1
 *आदेशम् VI, 4
 आधार I, 602 VI, 153
 आधोरण I, 411
 आन II, 31
 आनाम्य I, 388
 आनाय I, 884
 आनाय्य I, 884
 आपण I, 710
 आपणिक I, 710, u.
 आपतिक I, 962, u.
 आपात्य I, 962
 आपीन I, 805
 आम V, 22
 आम्न I, 598
 आम्न्य I, 598
 आम्न्य I, 598
 आम्न्य VI, 95
 आम I, 391. X, 181
 आम्य X, 181, u.
 आमाम् II, 1
 आमिष VI, 106 (u.)

*आमोटक VI, 125

आमोटन I, 202

आम्नाय I, 6

आम्न I, 391, u.

आयतस्नु II, 66

आयामिन् I, 386

*आयाम्य I, 336

आयु II, 17, u.

आयुध IV, 117

आयुस् II, 17, u.

आयोधन IV, 117

*आरब्धु I, 785

आरभ्य I, 785

आरम्भ I, 785

आरम्भक I, 785

आरम्भण I, 785

*आरम्भम् I, 785

आरच I, 599. II, 27

आरा I, 26

आराव I, 599. II, 27

आरेक I, 616

*आरेका I, 616

*आरेकिनृ I, 616

आरोह I, 988

आर्य I, 26

आलम्भ I, 786

*आलम्भक I, 786

आलम्भम् I, 786

आलम्भ्य I, 786

आलाप I, 336

आलि I, 919, u

*आलेह II, 71

आलोक I, 612

आलोचन I, 646

आलोचना I, 646

आवसथ I, 999, u.

आवसथ्य I, 999, u.

आविध IV, 14

*आवेल VI, 94

आव्याध IV, 14

आशंसा I, 853

आशंसु I, 853

आशासन II, 60

आशासितृ II, 60

आशास्ति II, 60

आशित IX, 51

आशितंभव I, 1

*आशितंभवा I, 1

आशिस् II, 37, 60

आशु V, 29, u.

आश्वर्य I, 410

आसना II, 61

आसार I, 25

आसाव्य V, 1

आसितृ II, 61

आसृति V, 1

*आस्कथ X, 312

*आस्तार्थ IX, 14

*आस्तीर्ण IX, 14

आस्फालन VI, 85

आस्फोट I, 209

आस्य IV, 78 & u.

आस्या II, 61

आस्रय I, 15

आस्राव I, 15

आहय I, 994

आहाव I, 994

आह्वय I, 994

आह्वानृ I, 994

आह्वाय I, 994

इक्षु IV, 25, u. VI, 105, u.

*इक्षुकुट्टक X, 31

इच्छा VI, 105
 इच्छु VI, 105
 इज्या I, 991
 इजितृ I, 662
 इड II, 56, u.
 इडा II, 56 & [u.]
 इत् II, 17
 इत्य II, 17
 इत्या II, 17
 इत्वर II, 17
 इत्वरी II, 17
 इन II, 17, u.
 *इन्दन I, 309
 *इन्द्रा I, 309
 इन्द्र I, 309, u. VII, 19, u.
 इन्द्रितृ VII, 26
 *इन्द्रिका I, 488
 इन्द्रितृ I, 488
 इम II, 17, u.
 इमंद् IV, 93
 इरा II, 17, u.
 इरा VI, 87
 इप VI, 105
 इप VI, 105
 इर्षाका I, 505, u. 833, u.
 इषु I, 833, u.
 इष्टका IV, 25, u. VI, 105, u.
 इष्टि I, 991. IV, 25. VI, 105
 ईक्षण I, 882
 ईष्ट II, 56, u.
 ईडा II, 56 & [u.]
 ईडितृ II, 56
 ईड्य II, 56
 ईधियम् II, 17
 ईर II, 57

ईरितृ II, 57
 *ईशमन् I, 401
 ईश्वितृ I, 401
 *ईश्वन् I, 401
 ईर्य II, 57
 ईर्ष्या I, 402
 ईर्ष्यान्तु I, 402, u.
 ईष्यितृ I, 402
 ईश II, 58
 ईशा II, 58
 ईशान II, 58 & u.
 ईशितृ II, 58
 ईश्वर II, 58 (u.)
 ईश्वरा II, 58
 ईश्वरी II, 58, u. V, 29, u.
 ईपदात्तप्रभय I, 1
 ईपा I, 505, 833
 ईपितृ I, 505, 833
 ईपीका I, 505, u.; 833, u.
 ईद I, 857
 ईदा I, 857
 ईदितृ I, 857
 उक्थ II, 36, u.; 67, u.
 उक्षन् I, 566, u.
 उक्षितृ I, 566
 उग्त I, 63, 529, u.
 उग्राश्रम् I, 841, 953 &
 उप्रपथ्य I, 495
 उचिन IV, 33, u.
 उचिनृ IV, 33
 उघात्न X, 167
 उघात् I, 410
 उघी.नाम् I, 888
 *उघोत्न I, 203. VI, 121
 *उच्छादक X, 88
 उच्छितृ VI, 30

- *उच्छीय II, 47, u.
 उच्छ्रय I, 883
 उच्छ्राय I, 883
 उञ्जिघ्न I, 3
 उञ्जितृ VI, 41
 उञ्ज VI, 32
 उञ्जितृ VI, 32
 *उठ I, 218
 *उति I, 992
 उत्कण्ठ I, 678
 उत्कण्ठा I, 678
 *उत्कण्ठुल I, 678, u.
 उत्कर VI, 20
 उत्कलिका I, 814, u.
 उत्कार VI, 20
 उत्कुट VI, 112
 उत्कोच I, 961
 उत्कोट VI, 112
 *उत्कोटक VI, 112
 उत्कोश I, 986
 *उत्क्रोशक I, 986
 उत्तंस I, 538
 *उत्तरपरिग्राह IX, 10
 उत्तानशय II, 47
 उत्पाचिष्णु I, 892
 उत्पतिष्णु I, 962
 उत्पलमालभारिन् I, 886
 उत्पश्य I, 495
 उत्पात I, 962
 उत्पिय I, 2
 उत्प्रेक्ष्य I, 882
 उत्फुल्ल I, 414
 उत्स VII, 19, u.
 उत्सङ्ग I, 173
 उत्साहिन् I, 990
 *उद् VI, 41
 उदक VII, 19, u.
 उदकस्पर्श V1, 98
 उदक्त I, 105
 उदङ्ग I, 105
 उदज I, 139
 उदञ्चन I, 105
 *उदभ्रज VI, 2
 उदमज्ज I, 88
 उदर VII, 19, u.
 उदरभरि I, 886 III, 11
 उदरपूरम् IV, 125
 उदवाह I, 996
 उदाज I, 139
 उदिति I, 998
 उदेजय I, 659
 उद्गात् I, 37, u.
 उद्गार VI, 21
 उद्गोथ I, 37, u
 उद्गाह IX, 10
 उद्ग II, 42
 उद्गटक I, 668
 उद्गादन I, 1000 & X. 169
 उद्गास I, 933
 उद्गासिन् I, 933
 उद्गाथ I, 13
 *उद्ग्रेक I, 614
 उद्गम I, 4
 उद्गय I, 28
 उद्गथ VI, 41
 उद्गास I, 846
 उद्गासिन् I, 846
 उद्गाथ II, 22
 उद्ग VII, 19, u.
 उद्गिक्त I, 664
 *उद्गर्ह VI, 107
 उद्गिजितृ VI, 154. VII, 17

- उद्दिष्ट VII, 19
 उद्दुर VII, 19, u.
 उद्गय I, 884
 *उद्गामिन् I, 1000
 उद्गाय I, 884
 उद्घेत् I, 884, u.
 उन्मादिष्ण IV, 93
 उन्मादिन् IV, 93
 उन्मुह IV, 95
 उन्मेय VI, 106
 उपक्रन्तु I, 385
 उपक्रम I, 385
 उपर्गाति I, 37
 उपघातम् II, 42
 उपचाय्य V, 5
 उपचेय V, 5
 उपजाप I, 338
 उपज्ञा IX, 33
 उपदेश I, 496
 उपदा III, 9
 *उपदाय IV, 101
 उपधा III, 10
 उपनिषद् I, 966
 उपपादुक IV, 114
 उपयम I, 386
 उपयाम I, 386
 *उपराधिन् V, 19
 उपरोधम् VII, 1
 उपरोधिन् VII, 1
 *उपलघातम् II, 42
 उपलब्धि I, 786
 *उपलभा I, 786
 उपलम्भ I, 786
 *उपलम्भम् I, 786
 उपलम्भ्य I, 786
 उपशाय II, 47
 उपसद् I, 966
 उपसर I, 25
 उपसर्था I, 25
 *उपसर्था I, 25
 उपस्कारम् VI, 20
 उपस्कीर्णं VI, 20
 उपद्वय I, 994
 उपहर I, 994, u.
 उपात्त III, 9
 उपाध्याय II, 46
 उपाध्याया II, 46
 उपाध्यायी II, 46
 उपानह IV, 142
 उपावृत् I, 955
 उपासना II, 61
 उपास्ति II, 61
 उपेय IV, 109
 उपेयिचस् II, 17
 उप्ति I, 995
 उप्तिम I, 995
 उम्जित् VI, 34
 उभ VI, 71
 *उभयतः स्पाशा I, 926
 उभित् VI, 71
 उमा I, 489, u.
 उम्भित् VI, 72
 *उर् I, 470
 उरग I, 396
 उरण I, 26, u.
 उरश्छद् X, 88
 उरस् III, 6, u.
 उरु II, 65, u.
 उरुव्यचस् VI, 118 [u.]
 उरुप I, 807, u.
 उरुक I, 612, u.

उल्का I, 960, u.
 उल्लुक I, 960, u
 उल्लाघ I, 643
 *उल्लाघवत् I, 643
 उल्ल I, 919, u.
 उल्लण I, 261 (u.)
 उशनस् II, 43, u.
 उशिज् II, 43, u
 उशीर II, 43, u.
 उपस् I, 529, u; 999, u
 उप्र I, 529, u
 उण I, 529, u
 उणिह् IV, 98
 उणिहा IV, 98
 उन्न I, 999, u
 ऊ I, 489
 अचिवस् II, 67
 ऊति I, 489, 992
 ऊन I, 489, u, X, 320
 ऊम I, 489, u
 ऊशित् I, 800
 ऊह II, 65, u.
 ऊर्ज् X, 15
 ऊर्जस्वल् X, 15
 ऊर्जस्विन् X, 15
 ऊर्जा X, 15
 ऊर्णा II, 65, u
 ऊर्णा I, 732
 ऊर्ध्वपूम् IV, 125
 *ऊर्ध्वशय II, 47
 ऊर्ध्वशोपम् IV, 65
 ऊर्ध्वा III, 6, u
 *ऊर्धाह I, 470, u.
 ऊर्धित् I, 470
 ऊप I, 504
 ऊपण I, 504

ऊपर I, 504 &
 ऊप्मन् I, 504 (u)
 ऊह I, 870
 ऊहा I, 870
 ऊक्ष VI, 104, u.
 ऊच् VI, 26
 ऊच्छित् VI, 28
 ऊजोक I, 664, u.
 ऊजोप I, 664, u
 ऊजु I, 142, u
 ऊज्य I, 664
 ऊजित् I, 665
 ऊण I, 26, u
 ऊति VIII, 5 (u)
 ऊतीयित् I, 287
 ऊतु III, 6, u
 ऊत्विज् I, 991
 *ऊव्य IV, 43
 *ऊप्य VI, 65
 ऊमुक्षिन् III, 6, u
 ऊम्फित् VI, 66
 ऊपम VI, 104, u
 ऊपि VI, 104, u
 ऊष्टि VI, 104 (u)
 ऊप्य VI, 104
 एक II, 17, u.
 एककर I, 888
 एकतान VIII, 1
 एजित् I, 659
 एदित् I, 675
 एण II, 17, u
 एत II, 17, u
 एत् I, 11 II, 17 IV, 109
 एध I, 741. VII, 26
 एधस् I, 741, u. VII, 26, u.
 एधित् I, 741

- एनस् II, 17, u.
 *एरा II, 17, u.
 एरांस I, 470, u.
 एल VI, 87
 एला VI, 87. X, 133
 एलितृ VI, 87
 एप IV, 25
 एपण VI, 105
 एपणा IV, 25
 एपणी VI, 105
 एपितृ IV, 25 & VI, 105 IX,
 52 &
 एष्ट IV, 25. VI, 105. IX, 52
 एष्य IV, 25. VI, 105
 ओक IV, 33
 ओकस् IV, 33, u.
 ओजस् I, 529, u. VI, 34, u.
 ओतु I, 489, u.
 ओत् I, 589
 ओदन VII, 19, u.
 *ओदनगर VI, 21
 ओदन् VII, 19
 ओम् I, 489, u.
 ओपधि III, 10 (u.)
 ओपितृ I, 529
 ओष्ट I, 529, u.
 कंस I, 789, u. II, 62
 कंसा II, 62
 कंसितृ II, 62
 ककितृ I, 618
 ककोल I, 981 [u.]
 ककपट I, 62, u.
 *ककसा I, 62
 कक्ष I, 507, u.
 कक्षा I, 507 [u.]
 कङ्ग I, 622 (u.)
 कङ्कण I, 622, u.
 कङ्कणीक I, 271, u.
 कङ्कितृ I, 622
 कच I, 649
 कच्छ I, 507, u.
 कञ्चुक I, 650, u.
 *कञ्चय I, 650
 कट I, 174
 कटक I, 174, u.
 कटभू I, 597,
 कटम्ब I, 174, u.
 कटि I, 174, u.
 कटोर I, 174 u.
 कटु I, 174
 कटुर I, 174, u.
 *कटुरी I, 174, u.
 कट I, 216
 कठाकु I, 216, u.
 कठिन I, 216, u.
 कठोर I, 216, u.
 *कङ्ग I, 256
 कड VI, 45
 *कडक VI, 45
 कडङ्गर VI, 45, u.
 कडत्र I, 1034, u. VI, 15, u.
 *कडम VI, 45, u.
 कडम्ब VI, 45, u.
 कडार I, 1034, u. VI, 45, u.
 कडितृ VI, 45
 *कडित्र VI, 45, u.
 कडिधर VI, 45, u.
 *कङ्ग I, 256
 *कङ्गा I, 256
 कण I, 270, 1038
 कणिका I, 270
 कणित I, 272

- कणीक I, 270, u
 कणीका I, 270, u
 कणीचि I, 270, u
 *कणूक I, 270, u
 कणे० I, 1038
 कण्टक I, 199, u.
 कण्ठ I, 270, u.
 *कण्ड I, 270, u 687
 कण्डरा I, 687 [u]
 कण्डितृ I, 687
 कण्डु I, 687, u.
 कण्डू I, 507, u
 कण्डोल I, 687, u
 कण्व I, 270, u
 कल्पान I, 719
 कथक X, 312 (u)
 कथा X, 312
 कद् I, 256
 कदा I, 1006
 कनक I, 331, u
 कनीनिका I, 331 u
 कन्तु I, 789, u
 कन्द I, 315 (u)
 *कन्दम् I, 1006
 कन्दरा I, 315 [u]
 *कन्दा I, 1006
 कन्दु I, 315, u
 कन्दुक I, 315, u 789, u
 कन्या I, 331, u
 कन्यादर्शम् I, 195
 *कपाटघात II, 42
 कपाटम् II, 42
 कपि I, 757, u
 कपिल I, 976
 कपोल I, 757, u
 कफेष्ट II, 57, u
- कन्नर I, 590, u. 767, u.
 कबरी I, 590, u. 767, u.
 कत्रि I, 767 [u]
 कवितृ I, 767
 कमठ I, 789, u
 कम्न I, 789 &
 कम्नर I, 789, u.
 कमल I, 789, u.
 कमितृ I, 789
 कम्पन I, 7०7
 *कम्पया I, 757
 *कम्पा I, 7०7
 कम्पितृ I, 7०7
 कम्प्र I, 757
 कम्पल I, 789, u
 *कम्प I, 789
 कम्त्र I, 789
 कम्क I, 888, u. VI, 20, u.
 कम्का I, 8८8, u VI, 20, u
 कम्कू I, 888, u. VI, 20, u.
 *कम्कू VI, 20, u
 *कम्क VI, 20, u
 कम्कणि I, 888, u
 कम्कण्ड I, 888, u VI, 20, u.
 कम्कम् VI, 20 u
 कम्कम् I, 367, 765 & u 888, u
 कम्कम् I, 777, 888, u
 *कम्क IX, 15, u.
 कम्काल I, 888, u
 कम्क I, 888, u
 कम्कितृ VI, 20. IX, 15, 22
 *कम्कितृ IV, 137, [u]
 कम्कितृ VI, 20 IX, 15, 22
 कम्कितृ I, 888, u VI, 20, u.
 कम्कितृ VI, 20
 कम्कितृ VI, 20, u

वरुणा VI, 20, u.
 वरेणु I, 888, u
 वर्क I, 888, u
 वरंर VI, 20, u
 वर्कग VI, 20, u
 वणं VI, 20, u.
 वणवेष्ट I, 67
 वणैजप I, 338
 *वणैजपितृ I, 338
 वर्तेन VI, 11
 वर्तरि VI, 11, u
 वर्तितृ VI, 11 VII, 18
 वर्तु I, 888 X, 8
 वर्दम I, 306 u
 *वर्दा I, 306
 वर्पांस I, 888, u
 *वर्पूरस्फटा I, 208
 वर्पट I, 355, u
 वर्पर IX, 15, u
 वर्परो IX, 15, u.
 वर्पुर I, 355, u 707, u
 वर्मकर I, 888
 वर्मकरी I, 888
 वर्मन् I, 888, u.
 वर्ध I, 460
 वर्शितृ IV, 61
 वर्षक I, 506, u VI, 5, u
 वर्षु I, 506, u VI, 5, u
 वर्ष्टे VI, 5
 कल I, 814 VI, 45 X, 129
 कलङ्क I, 888, u VI, 20, u
 कलत्र I, 1034, u. VI, 45, u
 कलना I, 814
 कलम I, 814, u VI, 45, u
 कलल I, 814 u
 कलह II, 42 III, 2 VI, 15, u

कला I, 814
 कलापत्र I, 2, u
 कलाय I, 814 u
 कलि I, 814, u VI, 1, u
 कलिया I, 814 & u
 कलितृ I, 814
 कलिल I, 814, u
 कलुप I, 814, u
 कलेरर VI, 45, u
 कलक I, 814, u
 कलय I, 909 &
 कलितृ I, 959
 कलपु I, 909
 कल्प्य I, 959
 कल्पप I, 814 u
 कल्पाप I, 814, u
 *कल्मास I, 814 u
 कल्य I 814, u
 *कल्याणपुरा VI 79
 *कल्याणमुद्रा I, 73
 *कल्याणवाला I 807
 कल्ल I, 810
 कल्लितृ I, 810
 कल्लोल I, 815, u.
 कथक II, 23, u
 कथि I, 590, u
 कशा I, 490
 कशितृ I, 490
 *कशेरू IX, 24, u
 कश्मोर I, 490, u
 कप I, 507
 कपि I, 507, u
 कपाका I, 507, u
 कस I, 987
 कसितृ I, 987
 काक I, 36, u 618

*काकादन II, 1
 काकादनो II, 1
 *काइक्ष I, 186
 काच I, 649
 काञ्चन I, 650, u.
 काञ्चि I, 650, u.
 काञ्चिक I, 650 [u]
 काट I, 174
 काण I, 270. X, 170
 काणुक I, 270, u.
 काणूक I, 270, u.
 काण्ड I, 270, u.
 कातृ I, 36
 कान्ति I, 789
 *कान्दम् I, 1006
 *काव्य I, 767
 काम I, 789
 कामदुघ II, 69
 कामन I, 789
 कामना I, 789
 कामयान I, 789
 कामयितृ I, 789
 कामल I, 789, u.
 कामुक I, 789
 काम्य I, 789
 काय V, 5
 कारण I, 888
 कारा I, 888
 *काराल I, 888, u
 कारि I, 888, u
 कारु I, 888, u
 कार्ये I, 888
 कार्पक I, 506, u. VI, 5, u
 काल I, 814 &. X, 129
 *कालना I, 814
 *कालि I, 814, [u]

कालिका I, 814
 काव्य I, 769
 काश I, 490, 830 &. IV, 135
 काशि I, 490, u. 830, u.
 काशितृ I, 830. IV, 135
 *कापि I, 507, u.
 कापु I, 830, u. IV, 135, u.
 काष्ठभिद् VII, 5
 काष्ठभेद् VII, 5
 कास I, 845, 987
 कासा I, 845
 कासितृ I, 845
 कासू I, 987, u.
 किंकर I, 888
 किंकरा I, 888
 किंकरी I, 888
 किंशाद IX, 24, u
 किकिदीचि IV, 1, u.
 किखि I, 1021, u
 *किङ्किणीका I, 271, u.
 किट्ट I, 177
 *किटी I, 177
 किर VI, 20
 किरण VI, 20, u
 किराट VI, 20, u.
 किरि VI, 20, u
 किरोट VI, 20, u.
 किलाट VI, 20, u. 86, u.
 किलास VI, 86, u.
 किलिकिल VI, 86, u.
 किशोर IV, 133, u
 किपिन्ध X, 251
 किप्कु X, 251, u
 कीट X, 46 (u)
 कीनाश IV, 133, u.
 कीर्ण IX, 15, 22

- वीति X, 82 & u.
 वील I, 122
 वीलक I, 422
 वीलन I, 145
 वीला I, 422
 वीलाल I, 422, u
 *वीलि I, 422 [u], 415
 वीलित् I, 422
 *वृ I, 619
 वृत्त II, 28, u
 *वृद्धीपञ्चम् IX, 15
 वृद्धि IX, 58, u
 वृद्धिमरि I, 886 III, 11
 *वृच् I, 102
 वृच I, 961. VI, 117
 वृचित् VI, 117
 वृद्धिका I, 102
 वृन्तर IV, 2 (u)
 वृट VI, 112
 वृटप VI, 112, u
 वृट्ट VI, 112 [u].
 वृट्टि VI, 112, u.
 वृट्टित् VI, 112
 वृट्टिल VI, 112, u
 वृट्टीर VI, 112, u
 वृट्टे λ, 31
 वृट्टनी X, 31
 वृट्टक Y, 31
 वृट्टकी X, 31
 वृट्टिम X, 31, u.
 वृट्टार I, 224, u
 वृट्टर VI, 130 [u]
 वृट्टव VI, 130, u.
 वृडित् VI, 130
 वृडमल VI, 112, u
 वृण VI, 52
 वृणाल VI, 52 u
 वृणोन्द् VI, 52, u.
 *वृण्ट I, 201
 वृण्ट I, 224 (u)
 वृण्ट I, 201, 690 VI, 50, u.
 52, u.
 वृण्डपाय्य I, 2
 वृण्डल I, 690, u.
 वृण्डा I, 690 VI, 52
 वृण्डित् I, 690
 वृण्डी I, 690 VI, 52
 वृत् VI, 118
 वृत्तना λ, 248
 वृत्ता λ, 248
 वृथ IX, 12 (u)
 वृथा IX, 12 (u)
 वृथुम IV, 10, u
 *वृथ्य IX, 42
 *वृथ्या IX, 42
 वृथ्यित् IX, 42
 वृथ्यु IX, 42 & u
 वृन्द I, 740, u
 वृप्य I, 332 IV, 49
 वृमार I, 789, u λ, 343 & u
 वृमारघातिज् II, 42
 वृमारमृत्या III, 11
 वृमुद I, 726
 वृम्बा I, 368 λ, 110
 वृरर VI, 77, u
 वृरव VI, 77, u.
 वृर I, 888, u. VI, 20, u.
 वृरुचर I, 410
 वृरुचरी I, 410
 वृरु I, 888
 वृदन I, 149
 वृष्ट I, 981

कुलटा I, 210 (u)
 कुलदमन IV, 88
 कुलव VI, 130, u.
 कुलाल I, 981, u. X, 273 &
 कुल्मल IV, 60, u.
 कुचल I, 807 (u.)
 कुचली I, 807 (u)
 कुचित् VI, 143
 कुश IV, 60 (u.)
 कुशल IV, 60, u.
 कुशा IV, 60
 कुशी IV, 60
 कुपाकु IX, 58, u.
 कुपीतक IX, 58, u.
 कुष्ठ IX, 58, u
 कुष्ठल I, 976
 कुसित IV, 77, u.
 कुसितायी IV, 77
 कुडम IV, 77, u.
 कुसुम्भ I, 377 (u.)
 *कुस्मना X, 269
 *कुस्मयितव्य X, 269
 कुस्मयित् X, 269
 *कुस्मित् X, 269
 *कुस्मिति X, 269
 *कुस्मेतव्य X, 269
 *कुस्मेत् X, 269
 कुहक X, 372
 कुहना X, 372
 कुहा X, 372
 कुहु X, 372, u.
 *कुहुक X, 372, u.
 कुह X, 372, u.
 कुच X, 590, u.
 कुचवार V, 9

कूचो I, 590, u.
 कूज I, 151
 कूजित I, 272
 कूट X, 254, 291
 कूणि X, 257 [u.]
 कूप I, 590, u
 कूर्च VI, 20, u.
 कूर्चक VI, 20, u.
 कूर्चिका VI, 20 u.
 कूर्दित् I, 733
 कूर्प VI, 20, u.
 कूल I, 423
 कूलंकपा I, 507
 कूलमुद्गज VI, 36
 कूलमुद्गह I, 996
 कूलित् I, 423
 कूवर I, 590, u.
 कूक I, 888, u.
 कूकवाकु II, 38, u.
 कूच्छ VI, 11, u.
 कूडित् VI, 129
 *कूणिवत् V, 25
 कूव् VI, 11
 कूति I, 888
 कूत्तिका VI, 11, u. VII, 18, u.
 कूत्य I, 888
 कूत्या I, 888 (u)
 कूत्रिम I, 888
 कूत्न VI, 11, u
 कूषण I, 1009, u. X, 321
 कूषणा X, 321
 कूषा I, 1009, X, 321
 कूपीट I, 959, u.
 कूमि I, 888, u.
 कूमुक I, 385, u.
 कूवि I, 888, u.

- वृश IV, 64 & (u.)
 *वृशचत् IV, 64
 वृशानु IV, 64, u.
 वृषक I, 506, u. VI, 5, u.
 वृषि I, 506, u. VI, 5, u.
 वृषिक I, 506, u. VI, 5, u.
 वृषपच्य I, 892
 वृष्टि VI, 5, (u.)
 वृष्ण I, 506, u. VI, 5, u.
 वृसर I, 888, u.
 वेकय I, 917, u.
 केतकी I, 286
 केतन I, 286
 केतु I, 917, u.
 केपित् I, 755
 केरड VI, 20, u.
 केलि I, 445, u. VI, 86, u. X,
 130, u.
 केलिकिल VI, 86, u.
 केलित् I, 445, VI, 86
 केचल I, 820, u.
 केश IV, 133, u. IX, 50, u.
 कैलिकिल VI, 86, u.
 कोक I, 619 (u.)
 कोकित् I, 619
 कोकिल I, 619, u.
 कोच I, 961
 कोचित् I, 961
 कोटर VI, 112, u.
 कोट्टि VI, 112, u.
 कोण VI, 52
 *कोणित् VI, 52
 *कोत् I, 590. II, 28
 कोष IV, 10
 कोषित् IV, 10
 *कोथूम IV, 10 u.
 कोप IV, 48
 कोपन IV, 48
 कोपित् IV, 48
 कोमल I, 789, u.
 कोरित् VI, 77
 कोल I, 981
 कोलित् I, 981
 कोश IV, 60
 कोशित् IV, 60
 कोशी IV, 60
 कोषित् IX, 58
 कोष्ठ IX, 58, u.
 कोसित् IV, 77
 [कौरव्य I, 888]
 *कृषित् IX, 8
 कृषित् IV, 27
 कृषित् I, 802 &
 *कमर I, 406
 कतु I, 888, u.
 *कदा I, 1007
 *कन्दम् I, 1007
 *कन्दा I, 1007
 कपित् I, 1009
 कम I, 385 &
 कमुक I, 385, u.
 कय IX, 1
 कथिक IX, 1, u.
 *कथ्या IX, 1
 कव्याद् II, 1
 कव्याद् II, 1
 कष्ट I, 506. VI, 5
 *कान्तुम् I, 385, u.
 *कान्दम् I, 1007
 किमि I, 385, u. 888, u.
 किया I, 888
 कीडा I, 243

- *कौत्रिम IX, 1
 कुञ्ज I, 101
 कुञ्जा I, 101
 कुम्भ IV, 41
 *कुश I, 986
 कुम्भन् I, 986, u.
 कूर VI, 11, u
 केणि IX, 1, u
 केतु IX, 1
 केय IX, 1
 कोड VI, 20, u
 कोदृ IV, 41
 कोधन IV, 41
 कोश I, 986 &
 कोष्ट I, 986, u.
 कोष्ट I, 986
 कौञ्च I, 101
 *कृदा I, 1008
 *कृन्दम् I, 1008
 कृन्दा I, 1008
 कृम IV, 94
 कृमित् IV, 94
 कृमिन् IV, 94
 *कृान्दम् I, 1008
 कृन्दिन् I, 725
 कृष I, 768
 कृष्या I, 768
 कृषित् I, 768
 क्रेडु IV, 36, u
 क्रेश I, 831
 क्रेशक IV, 133
 *क्रेशा I, 831
 क्रेशापह II, 42
 क्रेशित् I, 831. IV, 133 IX,
- 50
- क्रेष्टृ IX, 50
 कण I, 271
 कणित I, 272
 कय I, 964
 कथित् I, 964
 काण I, 271
 काय I, 964 &
 *काधिका I, 964
 केलित् I, 446
 *क्षजम् I, 1001
 *क्षजा I, 1001
 क्षजित् I, 1001
 क्षणित् VIII, 3
 क्षति VIII, 3
 *क्षत्रियापशद I, 967
 *क्षान्ति VIII, 3
 क्षन्त् I, 788. IV, 92
 क्षपा X, 323
 क्षम I, 788, u
 क्षम IV, 92
 क्षमा I, 788 IV, 92 (u.)
 क्षमित् I, 788 IV, 92
 क्षमिन् IV, 92
 क्षम्य I, 788
 क्षय VI, 17
 क्षयिन् VI, 17
 क्षय्य VI, 17
 क्षर I, 971
 क्षरित् I, 971
 क्षय II, 26
 क्षय्यु II, 26
 क्षवित् II, 26
 *क्षव्य II, 26
 *क्षान्जम् I, 1001
 क्षात् I, 42
 क्षान्ति I, 788. IV, 92

- *क्षान्तुम् I, 788, u.
 क्षार I, 971
 *क्षारी I, 971
 [*क्षार्थ I, 971]
 *क्षाय्य II, 26
 *क्षितक VI, 17
 क्षितायुस् VI, 17
 क्षिति VI, 17. VIII, 1. IX, 34
 *क्षिन्ति VIII, 4
 क्षिप VI, 3 (u)
 क्षिपक VI, 3, u.
 क्षिपका VI, 3, u.
 क्षिपणि VI, 3, u.
 क्षिपणु VI, 3, u.
 *क्षिप्यु IV, 15. VI, 3
 क्षिप्र VI, 3, u.
 क्षिया VI, 17. IX, 34
 *क्षीणक VI, 17
 क्षीणायुस् VI, 17
 क्षीय I, 769
 क्षीयित् I, 769
 क्षीर II, 1, u.
 क्षीरपाण I, 2
 क्षीरपान I, 2
 क्षु II, 26
 क्षुद्र VII, 7, u.
 क्षुध् IV, 39
 क्षुधुन IV, 39, u.
 क्षुध्च I, 948. IV, 56. IX, 46
 क्षुर VI, 78 (u.)
 *क्षुण II, 26, u.
 क्षणित् VIII, 4
 क्षेत्र I, 10. VI, 17. IX, 34
 क्षेत्र VI, 17, u
 क्षेम् IV, 15. VI, 3
 क्षेम VI, 17, u
 क्षेमंकर I, 888
 क्षेमकार I, 888
 *क्षेमधृत् I, 602
 क्षेय VI, 17
 क्षेवित् I, 464. IV, 21
 क्षोत् VII, 7
 क्षोद् IV, 39
 क्षोमित् IV, 56. IX, 46
 क्षोरित् VI, 78
 *क्षौधुक IV, 39
 क्षणवित् II, 24
 क्षमायित् I, 803 &
 क्षमोलित् I, 418
 क्ष्वेड I, 945
 क्ष्वेडा I, 300, 945
 *क्ष्वेत् I, 300
 क्ष्वेदित् I, 300. IV, 38
 क I, 913. V, 29, u
 *कम्पस I, 62
 कज I, 146
 कजाक I, 146, u.
 कजाका I, 146
 कञ्ज I, 147
 कञ्जन I, 147
 कञ्जरीट I, 147, u.
 कट I, 186
 कटिवा I, 186
 *कटी I, 186
 कटा I, 186, u
 कण्ड I, 688 (u)
 कण्डित् I, 688
 कदा I, 296
 कदिग I, 296, u.
 कनक I, 913
 कनकी I, 913
 कदि I, 913, u

पानित् I, 913 .
 पानित्र I, 913
 *परणादिन् I, 299
 परनादिन् I, 299
 पञ्ज I, 145, u.
 पञ्जर I, 145, u.
 *खर्द I, 307
 *खर्दा I, 307
 *खर्ब I, 356
 खर्व I, 461
 खल I, 449 (u.)
 *खरत I, 449, u.
 खलति I, 449, u.
 खलि I, 449, u.
 खलित् I, 449
 खलीन I, 449, u.
 खल्य I, 449, u
 *खल्य I, 449, u.
 खल्यट I, 449, u
 खधित् IX, 49
 खशय II, 47
 *खाज I, 146
 *खाज्य I, 116
 खात् I, 41
 खाय I, 913, u
 खायक I, 294
 खानि I, 913, u
 *खिदा VI, 12
 खिल I, 447
 खुण्डित् I, 689
 खुर VI, 79 (u)
 खेट I, 178. X, 294
 खेटक I, 178 X, 294
 खेत्तु IV, 116. VI, 12. VII, 24
 खेय I, 913
 खेल I, 447

खेला I, 447
 खेलित् I, 447
 खेधित् I, 821
 खोट X, 295
 खोट I, 251
 *खोप I, 412
 *खोरिका I, 412
 खोरित् I, 412. VI, 79
 *खोला I, 251
 *खो IX, 49
 *ख्यस् II, 64, u
 *ख्याय II, 64
 गगन I, 396, u
 *गग्घा I, 95
 गङ्गा I, 396, u
 गज I, 171
 गजा I, 164
 गड I, 1034
 गडयन्त I, 1034, u.
 *गडयन्तो I, 1034, u.
 *गडी I, 1034
 गण X, 306
 गणक X, 306
 गणना X, 306
 गणिका X, 306
 गण्ड I, 232, 310 (u)
 गण्डयन्त I, 232, u
 गण्डि I, 232, u
 गण्डिका I, 232
 गघर I, 396
 गद् I, 297
 *गदधित् X, 317, u.
 गदा I, 297
 गदद् I, 297, u
 गघ I, 297
 गन्तु I, 396

- गन्ध X, 262
 गन्धन X, 262
 गन्धर्ष X, 262, u
 गम I, 396
 गमिन् I, 396, u
 गर VI, 21 IX, 31
 गरभ VI, 21, u.
 गरित् IX, 31
 गरित् IX, 31
 गरत् VI, 21, u.
 गर्ग VI, 21, u.
 गर्गर VI, 21, u
 गर्गते VI, 21, u.
 गरजित I, 272
 *गर्ह I, 860
 *गर्ह I, 872
 गर्त VI, 21, u
 गर्त् I, 19
 गर्दभ I, 304, u \, 92
 गर्दा I, 304
 गर्ध IV, 44
 गर्धन IV, 44
 गर्धित् IV, 44
 *गर्व I, 357
 गर्भ VI, 21, u
 गर्भुत् VI, 21, u
 गर्भे I, 462 VI, 21, u. X, 370
 *गर्ह I, 860
 गर्हा I, 860
 गार्हत् I, 860, 872
 गल I, 452 VI, 21
 [*गर्ह I, 861]
 गरिमत् I, 774
 [*गर्ह I, 861]
 [*गर्हा I, 861]
 गरिहत् I, 861
 गजल I, 591, u
 गजादन II, 1
 गजेपण X, 301
 गज्यूति II, 22
 गहन I, 935, u.
 गहर I, 935, u.
 गाहृ I, 871
 *गाण्ड I, 232, u
 गाण्डिद्य I, 232
 गाण्डो I, 242
 गाण्डोर I, 232
 गातु I, 37, u.
 गात् I, 37, 586
 गात्र I, 596, u
 गाथक I, 37
 गाथा I, 37, u.
 गाधन I, 743
 गाधि I, 743, u.
 गाधित् I, 713
 गान्त्र I, 396, u.
 गामुक I, 396
 गायन I, 37
 गायनी I, 37
 गाह I, 871
 गाहित् I, 871
 *गाहो I, 871
 गिर VI, 21
 गिरि VI, 21, u.
 गिरिश II, 47
 गिरिशय II, 47
 गिल VI, 21
 गोर्ण VI, 21 IX, 31
 गुच्छ IV, 12, u
 गुजित् VI, 119
 गुञ्ज I, 153
 गुञ्जित I, 272

गुड VI, 131 (u)
 गुडा VI, 131 (u)
 गुडित् VI, 131
 *गुणशालिन् I, 700
 गुण्डना X, 54
 गुत् I, 591. VI, 113
 गुन्स IV, 12, u.
 गुद I, 735 (u.)
 गुन्द्रा X, 117 (u.)
 गुप्ति I, 332, 763
 गुम्फित् VI, 70
 *गुर् I, 481
 गुरित् VI, 150
 गुरु IX, 31, u.
 *गुरुपूजक X, 19
 गुलिका VI, 131
 गुल्क I, 452, u.
 गुवाक I, 591, u
 गुधित् VI, 113
 गुह I, 935 (u.)
 गुहा I, 935
 गुह्य I, 935
 *गृदि I, 935
 गृथ VI, 113, u.
 *गूरणा X, 270
 गूरित् IV, 129
 गूर्जेर IV, 129, u
 गूर्दित् I, 734
 गूर्धित् I, 481
 गूर्हित् I, 935
 गृञ्ज I, 166, u.
 *गृदि I, 872
 गृद्धि IV, 44
 गृष्टु IV, 44,
 गृष्ट IV, 44, u
 गृह I, 872. IX, 10

गृहमेधिन् I, 909
 गृह्यालु X, 371.
 *गृहा I, 872
 गृहीति IX, 10
 गृह्यक IX, 10
 गेपित् I, 756
 गेय I, 37
 गेपित् I, 834
 गेहानुप्रपादम् IV, 114
 गेहानुप्रवेशम् VI, 101
 गंग I, 396, u.
 गोघ्न II, 42
 गोचर I, 410
 गोदृ I, 935
 गोत् I, 591
 गोत्र I, 591, u
 गोद III, 9
 गोदुह् II, 69
 गोधा III, 10. IV, 12. IX, 44
 गोधित् IV, 12. IX, 44
 गोधूम IV, 12, u. IX, 44, u.
 गोपन I, 763
 गोपना I, 332
 *गोपाया I, 332
 गोपायित् I, 332
 गोपाल I, 982
 गोपित् I, 332. IV, 49
 *गोपोपम् I, 536. IV, 32
 गोप्तृ I, 332
 गोप्य I, 332. IV, 49
 *गोफित् VI, 69
 गोमय X, 326 [u.]
 *गोमयनिकाय V, 5
 गोयूति II, 22
 *गोयोग IV, 111
 गोलक VI, 131

- गोवन्दि VI, 8
 गोपितृ I, 671 .
 गोष्ठ I, 5
 गोण्डपुरम् IV, 125
 गोण्डप्रम् II, 14. IV, 125
 गोसंख्य II, 64
 *गोस्यद I, 956
 गोह्य I, 935
 ग्रन्थ IX, 41
 ग्रन्थना I, 718
 ग्रन्थि I, 718, u. IX, 41, u
 ग्रन्थितृ I, 718 IX, 41
 ग्रसितृ I, 854
 ग्रह IX, 10
 ग्रहणि IX, 10, u.
 ग्रहीतृ IX, 10 &
 ग्राम I, 854, u.
 ग्रामगृहा IX, 10
 ग्रामणी I, 884
 ग्रामनाथ I, 884
 *ग्रामरोट X, 48
 ग्रामवासिन् I, 999
 ग्रामेवासिन् I, 999
 ग्रावस्तुत् II, 66
 ग्रास I, 854
 ग्राह IX, 10
 ग्राहक IX, 10
 ग्राहम् IX, 10
 ग्राहितृ IX, 10
 ग्राहिन IX, 10
 ग्रीवा VI, 21, u.
 ग्रीष्म I, 854, u.
 ग्लसितृ I, 855
 ग्लह I, 872. IX, 10
 ग्लदितृ I, 872
 ग्लादृ I, 872
 ग्लातृ I, 31
 ग्लानि I, 31
 *ग्लास I, 855
 ग्लास्तु I, 31
 *ग्लाह I, 872
 ग्लेपितृ I, 758
 ग्लौ I, 31, u.
 *ग्लौच I, 118
 घंसितृ I, 856
 घट I, 1000
 घटना I, 1000
 *घटम I. 1000
 घटा I, 1000 (u.)
 घट्टिधम I, 4
 घट्ट I, 668. X, 41
 घट्टना I, 668. X, 41
 घट्टितृ I, 668
 घण्टा X, 216 (u)
 *घण्टि VIII, 7
 *घतन II, 42, u
 घन II, 42
 घनाघन II, 42
 *घर्घरीका I, 20, u.
 घर्णितृ VIII, 7
 घर्म I, 20, u
 घर्षितृ I, 534
 घस्तृ I, 544
 घस्मर I, 544
 घम्त्र I, 544, u.
 *घाटम् I, 1000
 घात II, 42
 घाति II, 42, u.
 घात्य II, 42
 घाम् I. 544 II, 1

घिणित् I, 705
 घुंषित् I, 843
 घुट I, 939
 घुटिका I, 939. VI, 120
 घुटित् VI, 120
 घुण I, 708. VI, 53
 घुणित् I, 706
 *घुनघुर VI, 80, u.
 घुंर VI, 80 [u]
 घृक I, 592, u.
 *घृगवन् I, 709
 घूरित् IV, 126
 घूर्णित् I, 709 VI, 54
 घृणा I, 20, u. VIII, 7
 घृणि I, 20, u. VIII, 7, u.
 *घृण्टि VIII, 7
 घृणित् I, 707
 घृत I, 20 u VIII, 7 X, 3
 *घृतच I, 283
 घृतक्षयुत् I, 283
 घृतस्पृश् VI, 98
 *घृतस्यन्द I, 956
 *घृति VIII, 7
 *घृन्ति VIII, 7
 घोटक I, 939 VI, 120
 घोषा I, 708. VI, 53
 घोणित् I, 708 VI, 53
 घोत् I, 592
 घोर II, 42, u VI, 80
 घोरित् VI, 80
 घोपयित् I, 497, u.
 *घाय I, 3
 *घ्वावन् I, 708
 डीत् I, 593
 *चकम् I, 621
 चकासित् II, 36

चकोर I, 621, u 1019, u.
 चकल X, 8 [u]
 चकलक X, 8 [u]
 चकस IV, 17
 चक्र I, 888, u.
 चक्रधर I, 887(u)
 चक्षण II, 64
 चक्षत् II, 64, u
 चक्षित् II, 64
 चक्षुस् II, 64, u
 *चङ्क I, 107
 चङ्गमण I, 385
 चञ्चल I, 107, u
 चञ्जा I, 107 (u)
 चञ्चु I, 107, u
 चञ्चुर I, 410
 चटका X, 167 [u]
 चणक I, 272, u 1040, u
 *चणस् I, 917, u
 चण्ड I, 697 X, 70 (u)
 चण्डा I, 697 X, 70
 चण्डाल I, 697, u X, 70
 चण्डित् I, 697
 चण्डी I, 697 X, 70
 चतित् I, 899
 चतुः I, 899, u
 चतुर I, 899, u
 चत्वर I, 899, u
 चदित् I, 903
 [चनस् I, 917, u]
 चन्दन I, 313 (u)
 चन्दनसार I, 25
 चन्दिर I, 313, u
 चन्द्र I, 313, u
 चन्द्रमस् II, 15, u.
 *चप I, 339

- चपट I, 339, u
 चपल I, 339, u
 चपेट I, 339, u
 चमर I, 380, u
 चमस I, 380, u
 चमसी I, 380, u
 चम् I, 380, u
 चय I, 795
 चयित् I, 795
 चर I, 410 (u)
 चरक I, 410 (u)
 चरण I, 410, u
 चरम I, 410, u
 चराचर I, 410
 चरि I, 410, u
 चरित् I, 410
 चरित्र I, 410
 चरिष्णु I, 410
 चरी I, 410
 चर I, 410, u
 चर्करोत II, 45 (u)
 *चर्करीति II, 45
 चर्चा λ, 162
 चर्चिका VI, 24
 चर्चित् VI, 55
 चर्त्य VI, 55
 *चर्ध I, 358
 *चर्धण I, 358
 चर्मन् I, 410, u
 चर्मपुरम IV, 125
 चर्य I, 410
 चर्यो I, 410
 चर्चित् I, 453
 चर्षणि I, 506, u
 चर्षणी I 506 [u]
 चल I, 972 VI, 92
 चलन I, 972
 चलाचल I, 972
 चलित् I, 972 VI, 92
 चपक I, 519, 928, u
 चपाल I, 928, u
 चपित् I, 519, 928
 *चह I, 553
 *चहम् I, 553 λ, 356
 *चाकम् I, 621
 *चाचल I, 107, 972
 *चाणस् I, 917, u.
 चाणूर I, 272, u.
 [* चानम I, 917, u]
 चाप I, 339
 चामर I, 380
 चाय I, 795
 चायित् I, 917
 चार I, 410
 *चारि I, 410, u
 चारित्र I, 410, u
 चारु I, 410, u
 चार्वाक I, 453, u
 चार्वाघाट II, 42
 चार्वाघात II, 42
 चाल I, 972 & VI, 92
 चाप I, 928
 *चाहम I, 553 X, 356
 चिकित्स्य I, 286
 चिक्कण λ, 9 (u)
 चिक्कस X, 9
 चिक्किद IV, 36
 चित् I, 278
 चिति V, 5
 चित्त I, 278 (u)
 चित्ति I, 278
 चित्र I, 5, u

- चिन्ता V, 5 [u.]
 चिन्ता X, 78
 चिन्तिया X, 78
 चिह्न I, 431
 [*चीमा or घोमा I, 772]
 [*चीमित् or घोमित् I, 771]
 चीर V, 5, u.
 चीवर I, 921, u.
 चीवित् I, 921
 *चुक्क X, 9
 चुक I, 621, u.
 चुच्चित् I, 404
 चुटित् VI, 121
 *चुङ् I, 258
 *चुङ् I, 258
 चुणित् VI, 143
 *चुण्टन I, 204
 *चुण्ड I, 204
 *चुद् I, 258
 *चुण्ण I, 342, u.
 *चुप्र I, 342, u.
 चुरा X, 1
 चुह I, 430
 चुह्ति I, 430, u.
 चुह्तिट् I, 430
 चूडा X, 89
 *चूण X, 74
 चूरित् IV, 132
 चूर्णं X, 72
 चूर्णपेपम् VII, 21
 चूर्ण IV, 132, u. X, 72, u.
 चूर्ति I, 410
 चूर्पित् I, 498
 चेरक I, 191
 *चेटि I, 191, u
 चेतन I, 278. X, 260 &
- चेतना I, 278. X, 260
 चेतय I, 278
 चेतस् I, 278, u.
 चेत V, 5
 चेष V, 5
 चेल I, 444 & VI, 93
 चेलक्रोपम् I, 802
 चेलित् I, 444. VI, 93
 चेष्टा I, 670
 चैकीपित I, 888
 *चोट VI, 121
 *चोटक VI, 121
 चोदना X, 89
 चोद्य X, 89
 चोपन I, 342
 चोपित् I, 342
 चोर X, 1 & (u.)
 *चोरणा X, 1
 चोरयित् X, 1
 चोरी X, 1
 चौर X, 1 &
 चौरकारम् I, 888
 चोरी X, 1
 च्यवन I, 594
 च्युति I, 280 [u.]
 च्योतित् I, 280
 छगल IV, 6, u.
 छन्न X, 88, u.
 छद X, 88
 छादिस् X, 88, u.
 छमन् X, 88, u.
 छन्दस् I, 313, u.
 छदि X, 92, u.
 छादित् VII, 8
 छादिस् VII, 8, u. X, 92, u.
 छल IV, 6, u.

जङ्गरी IV, 2, u
 जाङ्गत् IV, 39
 जर्त् I, 9
 जल I, 973
 जलधर I, 602
 *जलासह I, 990
 जल्प I, 337
 जल्पाक I, 337
 *जल्पाकी I, 337
 जय I, 596
 जयन I, 596
 जयित् I, 509
 जसित् IV, 80
 जागर II, 35
 जागरित् II, 35
 जागरूक II, 35
 जागर्या II, 35
 जागृवि II, 35, u
 *जाण् IV, 122, u
 जाति IV, 122
 जात् I, 43
 जानु IV, 122, u
 जाय I, 336
 जाया IV, 122, u
 जायाग्र II, 42
 जायु I, 8, u
 जाट IV, 2
 जाटणा X, 379
 जाटभरा III, 11
 जाल I, 973 & X, 120
 जालक X, 120
 जिग्र I, 3
 जित् I, 8
 जित्या I, 8
 जित्यन् I, 8, u
 जित्वरी I, 8 & u

जिन IX, 17, u
 जिन्वित् I, 487
 जिष्णु I, 8
 जिहा II, 71, u.
 *जीनि IX, 17
 जीमूत I, 601 [u]
 जीर I, 8, u
 जीरदानु I, 460, u
 जीर्ण IX, 29
 जील I, 8, u
 जीव I, 465
 जीवक I, 465
 जीवप्राहम् IX, 10
 जीव्य I, 465, u
 जीवनश्च IV, 59
 जावनाशम् IV, 59
 जीवन्त I, 465, u
 जीवन्ती I, 465, u
 जीवात् I, 465, u
 जीविका I, 465
 जीवित् I, 465
 जुगुप्सा I, 763
 जुडित् VI, 132
 जुष्य VI, 158
 जुह III, 1
 जू I, 596
 जूति I, 596
 जूरित् IV, 127
 जूर्ण I, 1054, u
 जूर्ति I, 1054
 जूप I, 517
 *जूया J, 517
 जूपित् I, 517
 जूम I, 784
 जूमाम् I, 784
 जूमित् I, 784

- जेत् I, 8
 *जेम I, 381
 जेमन I, 384
 जेय I, 8
 जेपित् I, 522, 836
 जेहित् I, 867
 जैवात्क I, 465, u.
 जोड VI, 42
 जोडित् VI, 42, 132
 जोतित् I, 713
 जोत् I, 596
 जोनित् VI, 59
 जोपित् VI, 158
 झ IX, 33
 झाति IX, 33 & u.
 झात् IX, 33
 *झापना X, 153
 ज्यात् IX, 17
 ज्यानि IX, 17
 ज्योतिष्क I, 937
 ज्योतिस् I, 713, 937, u.
 ज्योत् I, 595
 *ज्योन्ताक I, 595, u.
 ज्रेत् I, 9
 *ज्वरम् I, 1054
 ज्वल I, 960
 ज्वलन I, 960
 ज्वलित् I, 960
 *ज्वारम् I, 1054
 ज्वाल I, 960
 ज्वाला I, 960
 झञ्झा I, 383, u.
 *झट I, 182
 *झटा I, 182
 झर IV, 3
 झरा IV, 3
 झरित् IV, 3
 झञ्चित् VI, 24
 झङ्कर IV, 3, u. VI, 40, u.
 झङ्करी IV, 3, u.
 झङ्करीक IV, 3, u.
 *झङ्करीका IV, 3, u.
 झाङ्गित् VI, 40
 झप I, 510, 923
 झापित् I, 510, 923
 झाट I, 182
 टङ्क X, 10
 टङ्कन X, 10
 *टङ्कना X, 10
 रल I, 974
 राल I, 974
 रीका I, 634 &
 रीकित् I, 634
 रेकित् I, 633
 रल I, 975
 राल I, 975
 डयित् IV, 106
 डिपित् VI, 144
 डिम्भ X, 108
 डिम्भ X, 104, 266
 डेपित् IV, 53. VI, 144
 *डेव्य IV, 53 VI, 144
 *ढि I, 397
 ढौकित् I, 627
 तसित् I, 538
 तकित् I, 51
 तपय I, 51
 तक्र I, 108, u. VII, 12 u.
 तक्षक I, 571
 तक्षन् I, 571, u.
 तक्षित् I, 571
 तक्ष्णी I, 571

- तङ्कृ VII, 12, 13
 तञ्चित् VII, 12 &
 तञ्जित् VII, 13
 तट I, 185 (u.)
 तटाक I, 185, u.
 तडाक X, 59, u.
 तडाग X, 59, u.
 तडित् X, 59, u.
 ताण्डित् I, 686
 तण्डु I, 686, u.
 तण्डुल I, 686, u. VIII, 1, u.
 तत VIII, 1, u.
 तति VIII, 1
 *तत्पदभ्यरी I, 495
 तनप VIII, 1, u.
 *तनितव्य VIII, 1
 तनित् VIII, 1
 तनु VIII, 1, u.
 तनुच्छद् X, 88
 तन् VIII, 1, u.
 तन्ति VIII, 1
 तन्तु VIII, 1, u.
 तन्तुषाय I, 992
 तन्त्र VIII, 1, u. X, 271
 तन्त्रि X, 271, u.
 तन्त्री X, 271, u.
 तपन I, 333
 तपस् I, 333, u.
 तप्तु I, 333. IV, 124
 तप्य I, 333
 तप्त IV, 89
 तप्तस् IV, 89, u.
 तप्तसा IV, 89, u.
 तप्तित् IV, 89
 तप्तिन् IV, 89
 तप्ती IV, 89
 तमोषह II, 42
 तथित् I, 797
 तपङ्ग I, 27, u.
 तरण्य I, 27, u.
 तरण्ड I, 27, u.
 तारे I, 27, u.
 तारित् I, 27
 तरो I, 27, u.
 तरोत् I, 27
 तरु I, 27, u.
 तरुण I, 27, u.
 तर्क X, 201
 तर्कु VII, 18, u.
 तर्जनी X, 253
 तर्हु VI, 108
 तर्णित् VIII, 6
 *तर्दी I, 305
 तर्दित् VII, 9
 तर्पित् IV, 46. V, 23
 तर्प् IV, 46
 तर्पित् VI, 63
 तर्प I, 27, u. IV, 69
 तर्पम् IV, 69
 तर्पित् IV, 69
 तर्स I, 27, u.
 तर्हित् VI, 108. VII, 23
 तल X, 124
 तलुन I, 27, u.
 तप्टु I, 571
 तसर VIII, 1, u.
 तसित् IV, 81
 *ताटक I, 185
 ताडय II, 42
 ताडघात II, 42
 ताडि X, 59, u.
 ताण्डव I, 686

- तात VIII, 1, u.
 तादृक्ष I, 495
 तादृश् I, 495
 तादृश I, 495
 तादृशी I, 495
 तान VIII, 1. X, 400
 ताम्र IV, 89, u.
 तायित् I, 806 &
 तायिन् I, 797, 806
 तारक I, 27
 तारका I, 27
 तारा I, 27
 तारिका I, 27
 तार्क्ष्य I, 574
 ताल X, 124
 तालिका X, 124
 तात्रु I, 27, u
 *ति I, 790
 निक V, 16
 *तिग V, 17
 तिग्म I, 667, u
 तितउ VIII, 1, u
 तित्तिडीक X, 59, u
 तिमि IV, 17, u 89, u
 तिमिर IV, 17, u
 निरीट I, 27, u.
 तिर्थकारम् I, 888
 तिल I, 139 VI, 91. X, 119
 तिलतुद् VI, 1
 तिलक X, 119, u
 *तिलगोलक X, 58
 मिलित् I, 140
 नीरण I, 667, u
 नीमित् IV, 18
 नीर I, 27 X, 334
 नीर्ध I, 27, u
 *तीर्थभर्तृ I, 886
 तीवर I, 468, u.
 तीघित् I, 468
 तीघ्न I, 468, u.
 तुक् VIII, 1, u
 तुङ्ग I, 162, u.
 तुच्छ VI, 1, u
 *तुङ्गा I, 162
 तुङ्गिता I, 162
 तुटि VI, 124 [u]
 तुटित् VI, 124
 *तुडि VI, 133 [u]
 तुडित् VI, 133
 तुण्ड I, 695 VI, 47, u.
 तुण्डि I, 695, u
 तुण्डित् I, 695
 तुथ्य VI, 1, u
 तुद VI, 1 & u.
 *तुदन VI, 1, u
 तुन्दपरिमार्ज II, 39
 तुन्दपरिमृज II, 39
 तुम्भित् I, 348
 तुम्भक X, 112
 तुम्बी I, 370 X, 112
 तुर I, 171
 तुल X, 125
 तुला X, 125 &
 तुष IV, 70
 तुषार IV, 70, u
 तुष्टि IV, 70
 तुष्टिन I, 562, u
 *तूक II, 21, u
 *तूडा I, 245
 तूण X, 75, 258 (u)
 तूणार X, 75, u 258, u.
 तूरी VI, 1 [u]

*नूप II, 21, u.
 तूर IV, 131
 *तूरण IV, 131
 तूरित् IV, 131
 तूर्णि I, 1010, u. IV, 131, u.
 तूर्य IV, 131
 तूर्वित् I, 471
 तूल I, 425
 तूलि I, 425
 तूलिका I, 425
 तूलित् I, 425
 *तूपा I, 499
 तूपित् I, 499
 तूँदित् VI, 109
 तूँस I, 574
 तूँसित् I, 574
 तूँण VII, 23, u
 तूँण्ट् VI, 109
 *तूँति VIII, 6
 *तूँन्ति VIII, 6
 तूँप्र IV, 46, u
 *तूँफ्य VI, 63
 तूँम्भित् VI, 64
 तूँप् IV, 69
 तूँपा IV, 69
 तूँष्णञ् IV, 69
 तूँष्णा IV, 69 & u.
 तूँकित् I, 632. V, 16
 तूँगित् V, 17
 तूँजन I, 667
 *तूँजना X, 22
 तूँजनी I, 667
 तूँजस् I, 667, u X, 22, u.
 तूँपित् I, 750, 753
 तूँसृ I, 750
 तूँमन IV, 17

तेमित् IV, 17
 तेलित् I, 439. VI, 91
 *तेषा I, 816
 तेथित् I, 816
 तेलपेपम् VII, 21
 *तेलस्यन्द I, 956
 तोक II, 21, u VIII, 1, u.
 तोटक VI, 124
 तोणित् VI 47
 *तोत् IV, 21
 तोत्त VI, 1
 तोत्त VI, 1
 तोभित् IV, 58. IX, 48
 *तोलना X, 125
 तोला X, 125
 तोष्ट IV, 70
 तोसल I, 539, u.
 तोसित् I, 539
 त्यक्त I, 172
 त्याग I, 172
 त्यागिन् I, 172
 त्याज्य I, 172
 त्रङ्कित् I, 624
 त्रपा I, 762
 त्रपित् I, 762
 त्रपु I, 762, u
 त्रसृ I, 762 IV, 46
 त्रसर VIII, 1
 त्रसित् IV, 28
 त्रस्तु IV, 28
 त्रात् I, 605
 त्रि VI, 71, u.
 त्रिष्टुम् I, 731, u.
 त्रुडित् VI, 123
 *त्रुडित् VI, 142
 त्रोटक VI, 123

त्रोटि VI, 123, u.

त्रौकित् I, 628

त्र्युपण I, 504

त्वाक्षित् I, 572, 578

*त्वङ्ग I, 91

त्वच VI, 25. VIII, 1, u.

त्वच VI, 25

त्वचित् VI, 25

त्वरा I, 1010

त्वारित् I, 1010

त्वष्टृ I, 572, 578, u. 930, u.

त्विप् I, 930

त्वेष्टृ I, 930

त्सर I, 405, u.

*त्सरग्रह IX, 10

थुडित् VI, 135

थूयित् I, 472

दंश I, 496

दंशन X, 275

दंशना X, 275

दंशी I, 496

दंष्टृ I, 496

दंष्ट्रा I, 496

दश I, 873

*दशम् I, 1012

दशा I, 1012

दशाय्य I, 875, u.

दक्षिण I, 875, u.

दक्षिणा I, 875, u.

दक्षित् I, 875, 1012

दक्षृ I, 552

दण्ड IV, 89, u.

*दण्डग्रह IX, 10

दण्डधार I, 887

दण्डोपपातम् II, 42

दत्तिय III, 9

दद III, 9

ददद्विद् I, 34

ददित् I, 727

दध I, 745. III, 10

दधि I, 745, u. III, 10

दधित् I, 745

दधृप् V, 27

दन्त IV, 88, u.

दन्दशक I, 496

दन्द्रमण I, 393

दन्न V, 24, u.

दम IV, 88

दमित् IV, 88

दमिन् IV, 88

दमुनस् IV, 88, u.

दमूनस् IV, 88, u.

दम्भित् V, 24

दम्य IV, 88

दया I, 799

दयातु I, 799

दयित् I, 799

द्यू IV, 1

दर I, 1015. IX, 28

*दरक IX, 28, u.

दरत् I, 1015, u. IX, 28, u.

दरि IX, 28, u.

दरित् IX, 28

दरिद्र II, 34

दरिद्रायण II, 34

दरिद्रायक II, 34 &

दरिद्रित् II, 34

दरी IX, 28

दरीत् IX, 28

दरैर IX, 28, u.

*दरैरी IX, 28, u.

दरैरीक IX, 28, u.

दुर् IX, 28, u.
दृष्टं II, 34, u. IX, 28 u.
दृष्टि IV, 47
दृष्टं IV, 47
दृष्टि VI, 67
दभं VI, 152, u.
दभित् VI, 75
दर्व IX, 28, u.
दधि IX, 28, u.
दर्श I, 495
*दर्शनीयमानिन् IV, 120
दहित् I, 556
दल I, 413
दल्प I, 413, u.
दलित् I, 413
दल्म I, 413, u.
दय I, 12 & V, 12
दयधु V, 12
दवित् IV, 100
दशान् I, 496, u.
दशन I, 496
दासित् IV, 82
दस्यु IV, 82, u.
दस्र IV, 82, u.
दहन I, 552, u.
*दाक्षम् I, 1012
*दाघ I, 552
दात् I, 29. II, 12. III, 9. IV,
5, 101
दाप्र II, 12
दान I, 7
दातु I, 7, u.
दामन् I, 604, u.
दाय III, 9 & IV, 5, 101
दायाद् III, 9
दाह I, 7. III, 9. IX, 28, u.

दारुण IX, 28, u.
दार्वाघाट II, 42
दार्वाघात II, 42
दाघ I, 12. V, 12
दाश I, 922 (u.)
दाशित् I, 922
दाभ्वस् I, 922
दास I, 933
दासित् I, 933
दासी I, 933. X, 276
दाह्य I, 552
दिदिवि IV, 1, u.
दिद्युत् I, 937
दिधिषू III, 10, u.
दिधीषू III, 10, u
दिन IV, 5, u
दिन्वित् I, 486
दिलीप I, 413, u.
दिच् IV, 1, u.
दियन् IV, 1, u.
दिवौकस् IV, 33
दिशू VI, 4
दिशा VI, 4
दिष्टि VI, 4
दिष्ट्या VI, 4, u.
दीक्षा I, 881
दीक्षित् I, 881 &
दीदिवि IV, 1, u.
दीन IV, 101, u.
दीप IV, 123
दीपित् IV, 123 &
दीप्ति IV, 123
दीप्र IV, 123
*दीर्णि IX, 28
दीवि IV, 1, u.
दुःख X, 282 (u)

- दुःशासन II, 37
 दुःपंधि III, 10
 दुःपूति II, 49
 दुडित् VI, 140
 दुन्दुभिषेचण I, 818
 *दुरयन I, 790
 दुराढ्यंभव I, 1
 *दुर्दुरुट IX, 28, u
 दुर्दुरुट IX, 28, u
 दुर्धर्षण V, 27
 *दुर्मय V, 4 IX, 5
 दुर्मर्षण I, 528. IV, 141
 *दुर्मान IX, 5
 दुर्योधन IV, 117
 दुर्लभ I, 786
 *दुर्लभ IV, 105
 दुर्लाभ I, 786
 *दुलयन I, 790
 दुलि X, 126, u.
 दुप्पलम्म I, 786
 दुहित् II, 69, u.
 *दुष्टा II, 69
 दूढारा I, 922
 दूढ्य I, 30
 दूत IV, 100, u.
 दूर II, 17, u
 दूरेपाकु I, 892
 दूयां I, 473
 दूवित् I, 173
 दूषण IV, 66
 दूषिका IV, 66, u.
 दूषोका V, 66, u.
 दूढ I, 557
 दूनि VI, 152, u.
 दूतिहदि I, 885
 दूम्बू VI, 75, u.
 दृप्र IV, 47, u.
 दृप्रा IV, 47, u
 दृम्भित् VI, 68
 दृपद् IX, 28, u.
 देग्धृ II, 70
 देय III, 9. IV, 5
 देव IV, 1
 देवक IV, 1
 देवट I, 817, u. IV, 1, u.
 देवदर्श I, 495
 देवर I, 817, u. IV, 1, u.
 देवल I, 817, u IV, 1, u
 देविका IV, 1 (u)
 देवित् I, 817. IV, 1
 देवी IV, 1
 देवृ IV, 1, u.
 देष्टृ VI, 4
 देहली II, 70, u
 दोग्धृ II, 69
 *दोड VI, 140
 दोत् I, 12 V, 12
 दोला VI, 110. X, 126 &
 दोष्टृ IV, 66
 दोम् IV, 88, u
 दोह II, 69
 दोहद II, 69, u.
 दोदिन् II, 69
 दोरा II, 69
 *दोय II, 19
 दानृ I, 33
 *दान्य II, 19
 द्यु II, 19, u.
 द्यो II, 19 & u
 द्योतन I, 937
 द्योत् II, 19
 द्युत् IV, 47

- उमित् I, 393
 उमिल I, 393, u.
 उय I, 13
 उविण I, 13, u.
 उवित् IX, 9
 उष्ट्र I, 495
 उाधित् I, 644
 उाधिमन् I, 644
 उादित् I, 698
 उात् I, 34. II, 8 &
 उादित् I, 869
 उ I, 13, u
 उुघण II, 42
 उुघन II, 42
 उुण VI, 49
 उुणा I, 13, u
 उुणी I, 13. VI, 49
 उुहिण IV, 96, u.
 उेकित् I, 614
 उोम्ह IV, 96
 उोद् IV, 96
 उोण I, 13, u VI, 49
 *उोणमाय I, 603
 उोणित् VI, 49
 उोणी I, 13, u VI, 49
 उोत् I, 13
 उोह IV, 96
 उोदित् IV, 96
 उोदिन् IV, 96
 उर्त् I, 22
 उार् I, 22, u.
 उार I, 22 (u.)
 उि VI, 71, u
 उिय I, 2
 उिय JJ, 68
 उिपंतप I, 333
- द्वेप II, 68
 द्वेपिन् II, 68
 द्वेष्ट II, 68
 द्वेष्य II, 68
 *द्वयहृत्परम् IV, 69
 *द्वयहात्यासम् IV, 78
 धन I, 324
 धनंजय I, 8
 धनित् I, 324
 धनुर्ग्रह IX, 10
 धनुस् I, 324, u
 धनू I, 324, u
 धन्वन् I, 324, 458, u.
 धम I, 4
 धमक I, 4, u
 धमनि I, 4, u
 धय I, 28
 धरणि I, 602, u.
 धर्त् I, 887. VI, 153
 धर्म I, 602, u
 *धर्मकामा I, 789
 *धर्मकामी I, 789
 *धर्मदद III, 9
 धर्मशीला I, 421
 धर्षित् V, 27
 धव V, 6
 धवित् V, 6. IX, 13
 धचित्र V, 6
 धाक III, 10, u
 धाणक III, 10, u
 धातु III, 10, u.
 धात् I, 28 III, 10
 धात्री I, 28
 धानका III, 10, u.
 धाना III, 10, u
 धान्य III, 10, u.

- *धान्यधिप्राय IX, 1
 धाम III, 10, u
 धामन् III, 10, u
 धाय I, 28 III, 10
 धाय्या III, 10
 धारय I, 602
 धारा I, 602 III, 10, u
 धारु I, 28
 धार्य VI, 153
 धावक I, 920
 धावितृ I, 920
 धिक्षितृ I, 877
 धिन्वितृ V, 26
 धो I, 30
 धोर III, 10, u
 धीवन् I, 30, u
 धीवर I, 30, u
 धुक्षितृ I, 876
 धुर I, 474 & u
 धुवक VI, 116, u
 धुवका V, 6, u VI, 116, u
 *धुवितव्य VI, 116
 धुवितृ VI, 116
 धूनि IX, 13 (u)
 धूपायितृ I, 334
 धूपितृ I, 334
 धूम V, 6, u
 *धूर VI, 128
 धूरितृ IV, 128
 धृत I, 474, u
 धूर्धितृ I, 474
 धूसर V, 6 u \, 136, u
 धृति I, 602
 धृष्णञ् V, 27
 धृष्णु V, 27
 धेत् IV, 102 VI, 16
 धेनु I, 28, u
 धेय III, 10
 धोत् V, 6 & IX, 13
 धोरितृ I, 411
 धौति I, 920
 *ध्माय I, 4
 ध्यातृ I, 30
 ध्रसितृ IX, 59
 ध्राडितृ I, 699
 ध्रातृ I, 30
 ध्रुत् VI, 114
 ध्रुव I, 16 VI, 114
 ध्रुवक VI, 114 (u)
 ध्रुवितृ VI, 114
 ध्रुविल VI, 114, u
 ध्रोकितृ I, 615
 ध्रोत् I, 16
 ध्वस I, 954
 ध्वज I, 132
 ध्वन I, 320
 ध्वनि I, 320, u
 ध्वनितृ I, 325
 ध्वर्त्तृ I, 23
 ध्वस्तितृ I, 904
 ध्वाङ्क्ष I, 580
 ध्वान्त I, 320
 नष्टृ IV, 59
 नकुल I, 981
 *नक्ष I, 576
 नक्षत्र I, 5-6, u
 नक्ष I, 64 IV, 14°, u
 नक्षपचा I, 892
 नगरघात II, 42
 *नगरम्न II, 42
 नगरमोदिन् IX, 13
 नग्न VI, 155 (u)

नङ्करण I, 888
 नट I, 187 (u.)
 नड I, 978. X, 26
 नात I, 794 [798]
 नद I, 299
 नदत्तु I, 299, u.
 नदो I, 299
 नदोष्ण II, 6
 *नदोष्णात II, 6
 *नदीस्र II, 6
 नद्यु IV, 142
 नद्दी IV, 142
 ननान्दु I, 312, u.
 नन्त् I, 388
 नन्द I, 312
 नन्दक I, 312
 नन्दयु I, 312
 नन्दन I, 312
 नन्दन्त I, 312, u.
 नन्दन्ती I, 312, u.
 नन्दयन्त I, 312, u.
 *नन्दयित्त् I, 312, u.
 नन्दा I, 312
 नन्दिन् I, 312
 नन्दी I, 312
 नपत् II, 9
 नपुंसक X, 143, u.
 नम् I, 388, u.
 नमस् I, 949, u. IV, 142, u
 नमित्त् IV, 57. IX, 47
 नभ्य IV, 57
 नभ्राञ् I, 661
 नमस् I, 388, u.
 नमुचि VI, 6 [u.]
 नमेरु I, 603, u.
 नम्र I, 388

नय I, 884 &
 नयित्त् I, 794, 798
 नर IX, 30
 नरित् IX, 30
 नरीत् IX, 30
 नर्त IV, 9
 नर्तक IV, 9
 नर्तित् IV, 9
 नर्दा I, 304
 नल I, 978
 नलद् I, 978
 नलित् I, 978
 नव II, 23
 नवन् II, 23, u
 नवित्त् II, 23
 नवेदस् II, 41 [u.]
 नथ IV, 59
 नाशित् IV, 59
 नाथर IV, 59
 नाथरी IV, 59
 नासित् I, 851
 नाहुष IV, 142, u.
 *नाप् IV, 59, u.
 नाकु I, 388, u.
 नाटक I, 187. X, 26
 नाडिधम I, 4
 नाडी I, 978. X, 26 (u.)
 नाथ I, 716
 *नाथन I, 716
 नाथहरि I, 895
 नाथित्त् I, 747
 नान्द I, 312
 नान्दी I, 312
 नाभि IV, 142, u.
 नामग्राहम् IX, 10
 नामन् I, 388, u.

- नामादेशम् VI, 1
 नाप I, 821 &
 नागे IX, 30
 नाट I, 978
 नाटा I, 978
 नाटी I, 978
 नाप्य II, 23
 नाशन IV, 59
 *नास I, 851
 नासा I, 850
 नासिका I, 850, 851 & u.
 नासित् I, 850
 *नास II, 63
 नासित् II, 63
 *नास्य II, 63
 नास्यधि III, 10
 नास्युति II, 19
 नास्य I, 174
 नासर VI, 20
 नास्य I, 507
 नास्य I, 507, u
 नासाय V, 5
 नासाप्य V, 5
 नाकार VI, 20
 नाकेतन I, 286
 नागण I, 271
 नाफण I, 271
 नाशित् I, 573
 नागद् I, 297
 नागम् I, 396
 नागाद् I; 297
 नागाद्य I, 297
 नागार VI, 21
 नागृहीति IX, 10
 नागाद् IX, 10
 नाघ II, 42
 नाघस II, 1
 नाघुष I, 531, u
 नाघ्य V, 5
 नाज III, 12
 *नाजोदप I, 994
 नाशित् II, 51
 नाशाय I, 532
 नाश I, 31 (u.)
 नाशानु I, 31, II, 8
 नाशित् I, 34
 नाशन III, 10, u
 *नाशय I, 28
 नाशुयन VI, 116
 नासद् I, 299
 नासाद् I, 299
 नास्य I, 311
 नासा I, 311
 नाशित् I, 484
 नापट I, 213
 *नापठिति I, 213
 *नापद्या IV, 114
 नापाठ I, 213
 नापात् I, 962
 नापुण VI, 50
 नासुलक्षायम् I, 507
 नास्य VI, 106
 नास्य I, 386
 नास्य I, 386
 नास्योऽय IV, 111
 नास्यित् I, 567
 नास्यण I, 790
 नासाकारिष्णु I, 888
 नास्यण X, 322
 नास्य IV, 3
 नास्योऽय VI, 6
 नास्योण II, 5
 नास्युति I, 955, u.
 नास्य IV, 105

निलयन्त I, 790
 निलिम्प VI, 10
 निश I, 494
 निशा I, 494. IV, 4
 निशीथ II, 47, u.
 *निशुम्भ I, 377
 निपङ्ग I, 173
 निपद्या I, 966
 निपहर I, 936, u
 निपय V, 2
 निपाद् I, 966 &
 निपादिन् I, 966
 निष्क X, 252 (u.)
 *निष्कोपितृ IX, 58
 *निष्कोपृ IX, 58
 निष्ठीघ्न IV, 23
 निष्ठेघ्न IV, 23
 निष्ण II, 6
 निष्णात II, 6
 निष्पाव I, 600 IX, 11
 निष्पेय VII, 21
 निसर्ग IV, 112
 निसूदन X, 173
 निस्यन्त I, 327
 निस्वान I, 227
 निहय I, 994
 निहाक III, 2, u.
 निहाका III, 2, u
 नीकाश I, 830. IV, 135
 नीत्त III, 9
 नीथ I, 884, u.
 नीप I, 884, u.
 नीर I, 884, u.
 नीरज् VI, 36
 *नीणि IX, 30
 नील I, 420

नीलङ्ग I, 420, u.
 नीला I, 420 & *
 नीलितृ I, 420
 नीली I, 420 &
 नीवार V, 9
 नीवि I, 469, u. 993, u.
 नीचितृ I, 469
 नीघृत् I, 955
 नीघ्न I, 469, u.
 नीशार IX, 24
 नुति II, 23
 नुवितृ IV, 115
 नृ I, 884, u
 नृचक्षस् II, 64, u.
 नृत्त IV, 9
 नृत्य IV, 9
 नृप II, 9
 *नृपयाजक I, 991
 नृशंस I, 550
 नेकृ III, 12
 नेग III, 12
 नेतृ I, 884 (u.)
 नेत्र I, 884
 *नेदि I, 644
 नेदितृ I, 905, 906
 नेप I, 884, u.
 नेमि I, 884, u.
 नेलितृ VI, 96
 नेपितृ I, 525, 837
 नेष्टृ I, 837, u. 884, u. .
 नोचृ VI, 56
 नौ VI, 56, u.
 *न्ति I, 794 [798]
 न्यङ् I, 105, u.
 *न्यश्चु I, 105
 न्याद् II, 1

- भ्याय II, 17 &
 न्युञ्ज VI, 34
 *न्युञ्जित VI, 34
 पक्ति I, 892
 पक्तृ I, 892
 पक्तिम I, 892
 पक्ष X, 151 (u.)
 पङ्क I, 657. V, 13 (u)
 पचा I, 892
 पचेलिम I, 892, u.
 पञ्चन् I, 657, u.
 पञ्चाल I, 657, u
 पश्चिका I, 657. X, 13
 पट I, 195
 पटधर I, 410
 पटल I, 195, u
 पटह I, 195, u. II, 42
 पटीर I, 195, u.
 पट्ट I, 195, u.
 *पटुमन्य IV, 120
 *पट्टमानिन् IV, 120
 *पटोपकरणम् I, 306
 पटोल I, 195 [u]
 पट्टन I, 195, u.
 *पट्टिमन्या IV, 120
 पणाया I, 710
 पणायितृ I, 710
 पणितृ I, 710
 पण्ड I, 682. X, 68 (u.)
 पण्डा I, 682. X, 68
 पण्य I, 710
 पत I, 962
 पतङ्ग I, 962, u.
 पतञ्ज I, 962, u.
 पतन I, 962
 पतयालु I, 962 X, 310
 पताका I, 962, u.
 पति I, 792, II, 9, u.
 पतिवरा V, 9. IX, 60
 पतिघ्नो II, 42
 पत्काधिन् I, 507
 पत्तन I, 962, u.
 पत्ति IV, 114, u.
 पत्तिगणक X, 306
 पत्तृ IV, 114
 पत्त I, 962
 पत्सल I, 962, u.
 पथ I, 963 (u.)
 पथितृ I, 963
 पथिन् I, 963, u
 *पथिप्रज्ञ IX, 33
 पद IV, 114
 पदन IV, 114
 पदवि IV, 114 [u]
 पदवी IV, 114 [u.]
 पदाजि I, 139, u.
 पदाति I, 279, u.
 पद्म IV, 114, u.
 पद्म IV, 114, u.
 पनस I, 748, u.
 *पम्फुल I, 414
 पयस I, 2, u. 792, u
 पयस्काम I, 789
 पयस्कार I, 888
 पयितृ I, 792
 पयोधस् III, 10, u.
 पर IX, 25 (u.)
 परंतप I, 333. IV, 124
 परम IX, 25, u.
 परमेष्ठ I, 5
 परमेष्ठिन् I, 5, u.
 परम्पु IX, 24, u.

परश्वध IX, 24, u.
 पराण II, 81
 परिकृश IV, 64
 *परिकृशवत् IV, 64
 परिक्षेपक VI, 3
 परिक्षेपिन् VI, 3
 परिया I, 913
 परिघ II, 42 &
 परिघातन II, 42
 परिचक्षुस् II, 64, u.
 परिचर्या I, 410
 परिचाय्य V, 5
 परिचारक I, 410
 *परिचेय V, 5
 परिणाय I, 884
 परितृ IX, 25
 परिदादिन् I, 552
 *परिदेवक IV, 1
 परिदेविन् I, 817
 परिपवन IX, 11
 *परिपावन IX, 11
 परिभव I, 1
 परिभविन् I, 1 &
 परिभाच I, 1
 परिभाचिन् I, 1
 परिमल I, 810
 परिमार्ग्य II, 39
 परिमृज्य II, 39
 परिमोहिन् IV, 95
 परिचादक I, 998
 परियादिन् I, 998
 परिचाप I, 995
 परिवृष्ट I, 558, 560
 परिवेष III, 14
 परिवेषक III, 14
 परिव्रज्या I, 137

परिघ्राज् I, 137
 परिघ्राजक I, 137
 *परिघ्राज्य I, 137
 परिपद् I, 842, 966
 परिपय V, 2
 *परिपुत् II, 66
 *परिष्वक्ति VI, 157
 परिष्वङ्ग VI, 157
 परिस्तारिन् I, 25
 परीतत् VIII, 1
 परीतृ IX, 25
 परीत्त IV, 5
 परीष्टि IV, 25
 परुस् IX, 25, u
 पर्क VII, 10
 पर्जन्य I, 526, u
 पर्दिन् VI, 43
 पर्ण IX, 25, u. X, 303
 पर्णध्वस् I, 954
 पर्णितृ VI, 46
 पर्तृ III, 5. V, 13 VI, 151
 पर्दन I, 739
 पर्दिन् I, 739
 पर्यङ्क I, 105
 पर्याय II, 17
 पर्येषणा IV, 25
 पर्वत I, 455, u
 पर्वन् IX, 25, u.
 पर्वितृ I, 455
 पर्शु VI, 98 [u]
 पर्यद् I, 842, u.
 पार्षितृ I, 528, 842
 पल I, 982
 पलल I, 982, u.
 पलायितृ I, 790
 पलाल I, 982, u.

- पद्मशशातन I, 967
 *पद्मशशातनी I, 967
 पलिघ II, 42
 पलित I, 982 & u.
 पलित् I, 982
 पल्यङ्क I, 105
 पल्लि I, 141, u.
 पत्तल I, 982, u.
 पघन I, 600 & u. 829
 पघि I, 600, u.
 पवित् I, 600, 829. IX, 11
 पवित्र I, 600. IX, 11
 पशु I, 495, u.
 पश्य I, 495
 पपित् I, 926
 *पस्पश I, 926
 पांसु X, 141, u.
 पाक II, 9, u.
 *पाका II, 9
 पान्य I, 892
 पाजस् II, 9, u.
 पाटल I, 195, u.
 पाटक I, 213
 पाणि I, 710, u.
 पाणिधम I, 4
 पाणिघ II, 42
 पाणिघात II, 42
 पाणिस्वर्या IV, 112
 पाण्डर I, 682, u.
 पाण्डु I, 682, u.
 पाण्डुर I, 682
 पाण्य I, 710
 पात I, 962
 पाताल I, 962, u.
 पाति II, 9, u.
 *पानु I, 2, u.
 पानु I, 47. II, 9.
 पात्र II, 9, u.
 पात्रग्रमाह IX, 10
 पात्री I, 2 (u.)
 पाथ I, 963
 पाथस् II, 9, u.
 पाद IV, 114
 पादुका IV, 114
 पादू IV, 114, u.
 पाप II, 9, u.
 पाप्मन् I, 962, u.
 पामन् I, 2, u. II, 9, u
 पामन II, 9
 पामा I, 2, u
 पाय I, 2
 पायु I, 2, u.
 पार III, 5. X, 333
 पारणा X, 333
 पारय III, 5 X, 1, 333
 पार्श्व VI, 98, u.
 पार्श्वेशय II, 47
 पार्णिण I, 526, u 842, u.
 पाल I, 982
 पाली X, 132
 *पाप I, 926
 पापाण I, 926, u.
 पिक VI, 15, u.
 पिङ्ग II, 52 (u.)
 पितु X, 12, u.
 पिच्छ IV, 108, u.
 पिच्छा VI, 31
 पिच्छ IV, 108, u.
 पिञ्जर II, 52, u. X, 17, u.
 पिञ्जित् II, 52
 पिञ्जल II, 52, u. X, 17, u.
 पिक्क I 1 १० १-११

*पिडाक I, 183
 पिडर I, 221, u.
 *पिडिर I, 221, u. 892, u.
 पिण्ड I, 684. X, 68
 पिण्ड I, 684, u
 पिण्डित् I, 684
 पिण्डी I, 684. X, 68
 पिण्याक VII, 21, u.
 पितु I, 2, u.
 पितृ II, 9, u.
 पितृघातिन् II, 42
 *पितृव्यचस् VI, 118 [u.]
 पित्तम II, 42
 पिधान III, 10
 पिनाक VII, 21, u.
 पिन्वितृ I, 482
 पिपीलक I, 419
 पिपीलिका I, 419 (u.)
 *पिप्यरी IX, 25, u.
 पिय I, 2
 पिशाच VI, 13, u.
 पिशित VI, 13, u
 पिशुन VI, 13, u.
 *पिस I, 546
 *पी I, 5
 *पीक VI, 15, u
 पीठ IV, 108, u.
 पीडा X, 58
 पीतक I, 2
 पीतद्रु I, 13, u.
 पीतु I, 2, u.
 पीथ I, 2, u
 पीयु II, 4, u.
 पीला I, 419
 पीलितृ I, 419
 पीलु IV, 108, u

पीघ I, 466
 पीवन् I, 607, u.
 पीवर I, 466, u. 607, u.
 पीवरी I, 607
 पीवा I, 466
 पीवितृ I, 466
 *पुंर्याति II, 64
 पुंख्यान II, 64
 पुंस् II, 9, u.
 पुट VI, 127
 पुटितृ VI, 127
 पुर्त VI, 127
 *पुण VI, 50
 पुण्ड VI, 50, u.
 *पुण्डक I, 229
 पुण्डरीक I, 229, u. VI, 50, u.
 पुण्ड I, 229, u. VI, 50, u.
 पुण्य I, 600, u. VI, 50, u.
 पुत्र I, 600, u. IX, 11, u.
 पुर् VI, 81. IX, 25, u.
 पुर VI, 81
 पुरंदर VI, 152
 पुरःसर I, 25
 पुरःसरी I, 25
 पुरण IX, 25, u
 पुरीष IX, 25, u.
 पुरह VI, 81, u. IX, 25, u.
 पुरुष VI, 81, u. IX, 25, u.
 पुरुषवाहम् I, 996
 पुरूरवस् II, 37, u.
 पुरोडाश I, 922
 पुरोधस् III, 10, u.
 *पुर्पुर IX, 25, u.
 पुल I, 980
 पुलक I, 980, u.
 पुलस्ति I, 980, u.

पुलि I, 980 [u.]
 पुलिक I, 980, u.
 पुलिन I, 980, u.
 पुलिन्द I, 980, u.
 पुष्कर I, 536, u.
 पुष्करसद् I, 966
 पुष्कल I, 536, u.
 पुष्प IV, 16
 पुष्पप्रचाय V, 5
 पुष्पाहर I, 885
 पुष्पितृ IV, 16
 पुष्य IV, 32
 पुस्त IV, 75, u. X, 79
 पुस्तक IV, 75. X, 79
 पूग I, 600, u.
 पूजक X, 19
 पूजा X, 19
 पूजार्ह I, 564
 पूजार्हा I, 564
 पूज्य X, 19
 पूति I, 801 & u.
 पून IX, 11
 पूय I, 801
 पूयितृ I, 801
 *पूयी I, 801
 पूरण IV, 125
 पूरितृ IV, 125
 पूर्ण IX, 25 &
 पूर्ति IX, 25
 पूर्व X, 113
 पूर्व I, 454 (u)
 पूर्वज IV, 122
 *पूर्वपदित्राह IX, 10
 पूर्वसर I, 25
 पूर्वसरी I, 25
 पूर्वितृ I, 454

पूल I, 126
 पूलितृ I, 426
 *पूली I, 426
 पूपन् I, 500, u.
 पूयितृ I, 500
 पूच्छा VI, 33
 पूञ्जितृ II, 51
 *पूण VI, 46
 पूथेयी I, 1003, u.
 पूथु I, 1003, u.
 पूथुक I, 1003 (u.)
 पूथ्वीका I, 1003 [u.]
 पूदाकु I, 739, u.
 पूभि VI, 33, u.
 *पूप I, 526
 पूपत् I, 526, u.
 पूपत I, 526, u.
 पूपती I, 526, u.
 पूपित I, 526 u.
 पूष्ट I, 526, u
 पूष्णि I, 526, u.
 *पूप्य I, 526
 पेटक I, 183, u.
 पेदा I, 183
 पेडा I, 183
 पेट्ट IV, 108 VI, 15
 पेल I, 432 X, 131
 पेलक I, 432
 पेलच I, 432, u.
 *पेला I, 432. X, 131
 पेलितृ I, 432
 पेवितृ I, 824
 पेशल VI, 13, u.
 पेशि VI, 13, u.
 पेशितृ VI, 13
 पे" VII 21

- पेशितृ I, 516, 517
 पेस्वर I, 546
 पशाच VI, 13
 पोटा VI, 127. X, 35
 पोणितृ VI, 50
 पोत I, 600, u.
 पोतृ I, 600, u. IX, 11, u
 पोत्र I, 600. IX, 11 (u)
 पोथितृ IV, 11
 पोरितृ VI, 81
 पोल I, 980
 पोलितृ I, 980
 पोपयित्तु I, 536, u
 पोपितृ I, 536 IX, 57
 पोष्ट IV, 32. IX, 57
 पोसितृ IV, 75
 पौर्णमासी IV, 86
 *ति I, 792
 प्यात I, 607
 प्योपितृ IV, 73
 प्योसितृ IV, 29, 74
 प्रकमन I, 789
 *प्रकामना I, 789
 प्रकाश I, 830
 प्रकोष्ठ IX, 58
 प्रकन्तृ I, 385
 प्रकम I, 385
 प्रकण I, 271
 प्रकाण I, 271
 *प्रक्षीव I, 769
 प्रक्ष्य II, 64
 प्रक्ष्यान II, 64
 प्रत्यापनीय II, 64
 प्रगमन I, 396
 *प्रगमना I, 396
 प्रगत्भ I, 774
 प्रगल्भा I, 774
 प्रगीति I, 37
 प्रगृह्य IX, 10
 प्रग्रह IX, 10
 प्रग्राह IX, 10
 प्रघण II, 42
 प्रघस II, 1
 प्रघाण II, 42
 प्रच्छद् X, 88
 प्रजनिष्णु IV, 122
 प्रजचिन् I, 596
 प्रजा IV, 122
 प्रज्ञ IX, 33
 प्रज्ञा IX, 33
 प्रणव II, 23
 प्रणाडिका I, 978
 प्रणाड्य I, 884
 प्रणाल I, 973. X, 26
 प्रणालिका I, 978
 प्रणाली I, 978. X, 26
 *प्रणिंसन II, 63
 *प्रणिसनीय II, 63
 प्रणिक्षण I, 573
 *प्रणिक्षितृ I, 573
 *प्रणिदातृ I, 604
 प्रणिन्दन I, 311
 *प्रणोल I, 420
 *प्रणोद VI, 56
 प्रतपन IV, 124
 प्रति I, 1003, u.
 प्रतिदिचन् IV, I, u.
 प्रतिपद् IV, 114
 प्रतिबोधिन् I, 968 IV, 119 (u)
 प्रतिभू I, 1
 प्रतिशीन I, 606
 *प्रतिशीनयत् I, 606

प्रतिश्याय I, 606
 प्रतिष्कश I, 490
 प्रतिष्णात II, 6
 *प्रतिष्णान II, 6
 प्रतिष्णिका II, 6
 प्रतिस्कीर्ण VI, 20
 प्रतिस्त्र II, 6
 प्रतीकाश I, 830. IV, 135
 प्रतोद VI, 1
 प्रत्त III, 9
 प्रत्ति I, 1003, u.
 प्रत्यय II, 17. IV, 109
 प्रत्याय II, 17
 *प्रथम् I, 1003
 प्रथम I, 1003, u.
 प्रथा I, 1003
 प्रथितृ I, 1003
 प्रदीप IV, 123
 *प्रद्राघ् I, 644
 प्रद्राघ I, 13
 प्रद्राघिन् I, 13
 प्रधि III, 10
 प्रधृष्य X, 410
 *प्रनयितृ I, 794
 *प्रनर्तन IV, 9
 *प्रनिसन II, 63
 *प्रनिसनीय II, 63
 प्रनिक्षण I, 573
 *प्रनिश्चिन्तृ I, 573
 प्रनिन्दन I, 311
 प्रपञ्च I, 657. X, 13
 प्रपचण I, 600
 *प्रपर्णीय I, 600
 प्रपयन IX, 11
 प्रपा I, 2
 *प्रपातुक् I, 942.

प्रपावन IX, 11
 *प्रप्स II, 2
 प्रभव I, 1
 प्रभवन I, 1
 प्रभा II, 3
 प्रभान II, 3
 *प्रभापता II, 3
 *प्रभाम् I, 787
 प्रभाव I, 1
 प्रभावना I, 1
 प्रभु I, 1
 प्रभृति III, 11, u.
 प्रमद IV, 93
 प्रमय V, 4. IX, 5
 प्रमा III, 8
 प्रमाण III, 8
 प्रमातृ V, 4
 प्रमाथ I, 965
 प्रमाथिन् I, 965
 प्रमाद् IV, 93
 *प्रमाघ IV, 93
 प्रमिति III, 8
 प्रमीला I, 415
 प्रमेय III, 8
 प्रयाज I, 991
 *प्रयामिन् I, 386
 *प्रयाभ्य I, 386
 प्रयायिन् II, 4
 *प्रयामिन् IV, 79
 प्रयोज्य IV, 111
 *प्ररुध VII, 1
 *प्ररुह I, 988
 प्ररोह I, 999
 प्ररुय IV, 105
 प्ररुप I, 336
 प्ररुपिन् I, 336

प्रव I, 597, 992
 प्रवंग I, 396
 प्रवक I, 597
 प्रवग I, 396
 प्रवचनीय II, 38, 67
 *प्रवण I, 261
 प्रवयण I, 189
 प्रवर V, 9
 प्रवाच्य II, 38, 67
 *प्रवाण I, 261
 *प्रवाचन् I, 261
 प्रवासिन् I, 999
 प्रवाह I, 996
 प्रवाहण I, 996
 *प्रविघाटयितृ I, 1000 &
 प्रवेतृ I, 139
 प्रवेपन I, 754
 प्रवेष्ट I, 673
 प्रघ्न्या I, 137
 प्रशंसा I, 550, 853
 प्रशंस्य I, 550
 प्रशस्य I, 550
 प्रशाम् IV, 87
 प्रशास्तृ II, 37
 प्रभ VI, 33
 प्रभय I, 717. IX, 39
 प्रभय I, 883
 प्रष्टृ VI, 33
 प्रष्टृ I, 5
 *प्रसङ्ग I, 173
 प्रसर I, 25
 प्रसव IV, 99
 प्रसविन् II, 49. VI, 18
 *प्रसा I, 1011
 प्रसार I, 25
 प्रसारिन् I, 25

प्रसिनृ I, 1011
 प्रसृ II, 49
 प्रसेचक IV, 21
 प्रस्कन्द I, 319
 प्रस्कन्दन I, 319 (u.)
 प्रस्ताव II, 66
 *प्रस्तुम्पक I, 344
 प्रस्तोतृ II, 66
 प्रस्थंपच I, 892
 प्रस्थायिन I, 5, u.
 प्रस्र II, 6
 प्रस्रावितृ II, 25
 *प्रस्रापक II, 6
 प्रस्राव I, 15
 प्रदि I, 885, u.
 प्रहृत्ति I, 738
 प्राकपिक I, 507, u.
 प्राकारमर्दिन् IX, 43
 प्राङ् VI, 33
 प्राजन I, 139
 प्राजितृ I, 139
 प्राज्ञ IX, 33
 प्राञ्च I, 105
 प्राङ्घ्रिवाक VI, 33
 प्राण II, 31
 प्राण II, 31 &
 प्राणितृ II, 31
 प्रातृ II, 14
 *प्राथम् J, 1003
 प्रापणिक I, 710, u.
 प्राप्ति V, 22
 प्रार्थना X, 363
 *प्रावगितृ V, 9
 *प्रावरीतृ V, 9
 प्रावार V, 9
 प्रावृष् I, 527

प्रासङ्ग 1, 17
 प्रासाद 1, 906
 प्रिय IV, 110 IX, 23
 प्रियदद 1, 988
 *प्रियन्ता 1, 852
 प्रुष्या 1, 552, u IX, 51, u
 प्रुष्या 1, 882
 प्रुहा 1, 75
 प्रुहण 1, 87
 *प्रुघन 1, 188
 प्रुतृ IV, 110 IX, 1
 प्रुचन 1, 188
 प्रुचण IV, 25
 प्रुच IV, 25
 प्रुच्य IV, 25 VI 105
 प्रातृ I 597
 प्राथ 1, 597, u 900
 प्राथितृ 1, 900
 *प्राथितृ II, 6
 *प्राथुंति 1, 67
 प्रोथितृ 1, 532 IX, 51
 प्रुथ IV, 68, u
 प्रुथ 1, 598 IX, 25 (u)
 *प्रुथा 1, 598
 प्रुहान् 1, 859, u
 प्रुहिनृ 1, 859
 प्रुनृ 1, 98
 प्रुथितृ 1, 533 IV, 68 IX, 55
 प्रुसात् II, 2
 *प्रुसाय II, 2
 *प्रुसय II, 2
 *प्रुत्रा 1, 90
 प्रुथितृ 1, 50
 *प्रुनस 1, 718, u
 प्रुत्र 1, 413, 428, 983
 प्रुत्क 1, 414 & u

प्रुत्क 1, 414, u
 प्रुत्तृ 1, 128, 983
 प्रुत्प्रदि IX, 10
 प्रुत्पात् 1, 892
 प्रुत्तृ 1, 114, u
 प्रुत्तुन 1, 111, u
 प्रुत्तुनो 1, 111, u
 प्रुत्तृ 1, 1057
 प्रुत्र 1, 983
 *प्रुत्ति 1, 111, u
 प्रुत्त 1, 111, 121
 प्रुत्तितृ 1, 121
 प्रुत्त 1, 801, u
 प्रुत्ता 1, 133
 प्रुत्तितृ 1 433
 प्रुत्तितृ 1, 873
 प्रुत्तरी 1, -9), u
 प्रुत्तक 1, 741
 प्रुत्तिर IX, 45, u
 प्रुत्तक IX, 19, u
 प्रुत्तकी IX, 15
 प्रुत्तु IX, 15, u
 प्रुत्तक IX 15, u
 प्रुत्तितृ 1, 108
 प्रुत्तु 1, 886, u
 प्रुत्तितृ IX, 26
 प्रुत्तितृ IX, 26
 प्रुत्तरी 1, 362, u IX, 26, u
 प्रुत्तरी 1, 362, u IX, 26, u
 प्रुत्ते 1, 864
 *प्रुत्ते 1, 559
 प्रुत्ते 1, 559
 प्रुत्तिण 1, 864 (u)
 प्रुत्तितृ 1, 864
 *प्रुत्तिप्रस्तर IX, 14
 प्रुत्तितृ 1, 560, u

धल I, 807 &, 979
 *धलत I, 979, u [धलत]
 धलाका I, 807, u
 धलितृ I, 979
 धल्यज I, 807, u
 धल्यजा I, 807 [u]
 धरिह I, 865 [u]
 धरिहितृ I, 865
 धरिह् I, 873, u
 धहु I, 873, u
 *धहुतुद VI, 1
 धहुल I, 873, u II, 10
 धाण I, 263 &
 धाध I, 744
 धाधन I, 744
 धाधा I, 744
 धाधितृ I, 744
 धार्ह I, 864
 धाल I, 807, 979
 धाला I, 979
 धारिह I, 865 [u]
 धारिहिक I, 865
 धाखीक I, 865, u
 धाहु I, 744, u 873, u
 *धाहुघात II, 42
 *धाहुघ्न II, 42
 धिन्दु I, 310, u II, 41, u
 धिल VI, 95
 धिल्व VI, 95, u X, 123, u
 धीजरदा I, 988
 धीजनाप I, 995
 धुक्ता I, 54
 धुध I, 912, 968 IV, 119 (u)
 धुधान I, 968, u IV, 119, u
 धुध IV, 119, u
 धुधितृ I, 904

धुधितृ I, 904
 धुधुक्षा VII, 15
 धुल X, 127
 *धुलित X, 80 [u]
 *धुणि IX, 26
 *धृहक I, 560
 *धृहत् I, 560
 धृहत् I, 558, u
 धृहतो I, 558, u
 धेलितृ VI, 95
 धोद्धृ I, 968. IV, 119
 धोध I, 912, 968 &
 धोधि IV, 119, u
 धोधितृ I, 912, 968
 *धोलन X, 127
 ध्रहाघ्न II, 42
 *ध्रहाचूर्ति I, 410
 ध्रहाज्य IX, 17
 ध्रहाद्विप् II, 68
 ध्रहान् I, 560, u
 ध्रहाभूय I, 1
 ध्रहापया I, 998
 ध्रहाहत्या II, 42
 ध्रहाहन II, 42
 ध्रहायोद्या I, 998
 ध्रहाणघ्न II, 67
 ध्रहाणाच्छलित् I, 550
 भक्ति I, 895
 भक्तृ I, 895
 भक्ष X, 150
 भग I, 895
 भगदर VI, 152
 भङ्कृ VII, 14
 भङ्ग VII, 14
 भङ्गा VII, 14
 भङ्गर VII, 14

भाविन् I, 1, u.
 भावुक I, 1 (u.)
 भाव्य I, 1
 भाप I, 832
 भापा I, 832
 भापितृ I, 832
 भाष्य I, 832
 भास् I, 846. II, 3
 भासन्त I, 846, u.
 *भासयन्त I, 846, u.
 *भासा I, 846
 भासितृ I, 846
 भासुर I, 846
 भास्वर I, 846
 *भिक्ष I, 880
 भिक्षा I, 880
 भिक्षाक I, 880
 भिक्षाकी I, 880
 भिक्षाचर I, 410
 भिक्षितृ I, 880
 भिक्षु I, 880
 भित्त VII, 5
 भित्ति VII, 5
 भित्तिका VII, 5 u.
 भिदा VII, 5
 भिदि VII, 5, u.
 भिदिर VII, 5, u.
 भिदुर VII, 5
 भिदेलिम VII, 5, u.
 भिद्य VII, 5
 भिद्र VII, 5, u.
 भिद्य्म X, 123
 भो III, 3
 भोति III, 3
 भोद्य III, 3
 भोद्यक III, 3

भीलुक III, 3
 भीम III, 3, u.
 भीष्म III, 3, u.
 भुज VI, 37 & VII, 15
 भुजग VI, 37
 भुजिष्य VII, 15, u.
 भुञ्जु VII, 15, u.
 भुण्ड I, 696
 भुण्डितृ I, 696
 भुरिज् I, 886, u.
 *भुर्भुर IX, 27
 भुवन I, 1, u.
 भू I, 1. II, 44
 भूगोल VI, 131
 भूत I, 1, u.
 भूति I, 1
 भूमि I, 1, u.
 भूरि I, 1, u.
 भूर्णि IX, 27 (u.)
 भूपण I, 537
 भूषा I, 537
 भूपितृ I, 537
 भूष्णु I, 1
 भृगु I, 886, u. VI, 2, u.
 भृङ्गार III, 11, u
 भृञ्जन VI, 2, u
 *भृज्य I, 666
 भृतक III, 11
 भृति III, 11
 भृत्य I, 886. III, 11
 *भृत्ति III, 11
 भूमि I, 970, u. IV, 91, u.
 भृश I, 886, u. IV, 61
 भृष्टि VI, 2
 भेक III, 3, u
 भेत्तु VII, 5

भेर III, 3, u.
 भेल III, 3, u.
 भेषितृ I, 924
 भेरु VI, 37. VII, 15
 भोग VI, 37. VII, 15
 भोगितृ VII, 15
 भोग्य VI, 37
 भोग्या VII, 15
 भोज VII, 15
 भोज्य VII, 15
 भ्यासितृ I, 852
 भंश I, 952
 भंशितृ IV, 62
 भञ्जन VI, 2, u.
 *भद्रप्य VI, 2
 भ्रम I, 970. IV, 91
 भ्रमर I, 970, u.
 भ्रमि I, 970, u. IV, 91, u.
 भ्रमितृ I, 970. IV, 91
 भ्रमिन् IV, 91
 भ्रमी IV, 91
 *भ्रप IX, 36
 भ्रष्टक I, 952
 *भ्रष्टि I, 952
 भ्रष्टृ VI, 2
 *भ्राकि I, 661
 भ्राज I, 894
 भ्राजयु I, 661, 894 &
 भ्राजितृ I, 661, 894
 भ्राजिष्णु I, 661
 भ्राम I, 970
 *भ्राष्टि I, 661
 भ्राष्टृ VI, 2, u.
 भ्राष्ट्रमिन्ध VII, 26
 *भ्राष्ट्रीयकर्म I, 506
 *भ्रामथ I, 847

भ्रासितृ I, 847
 *भ्रंति IX, 36 .
 भ्रुडितृ VI, 139
 भ्रू I, 970, u. IV, 91, u.
 भ्रूण X, 259 (u.)
 भ्रूणहन् II, 12
 भ्रूञ्जितृ I, 660
 भ्रूतृ IX, 36
 भ्रूप I, 925
 भ्रूयितृ I, 925
 *भ्रूक्ष I, 936
 भ्रूक्षितृ I, 936
 *भ्रूक्षयु I, 848
 भ्रूक्षितृ I, 848
 भ्रूहितृ I, 871
 भ्रूर I, 609, u.
 भ्रू I, 568
 भ्रूक्षिकर I, 568 (u.)
 भ्रूक्षितृ I, 568
 भ्रू I, 67, 565, u.
 भ्रूगघ I, 85, u.
 भ्रूगघन् I, 641, u.
 *भ्रूङ्गण I, 609, u.
 *भ्रूङ्गण I, 609
 *भ्रूङ्गण I, 609
 भ्रूङ्ग VI, 38
 भ्रूङ्ग I, 70
 भ्रूङ्ग I, 85
 भ्रूङ्गल I, 85, u.
 भ्रूङ्गल I, 85, u.
 भ्रूङ्गितृ I, 654
 भ्रूङ्ग IV, 93, u.
 भ्रूङ्ग VI, 38
 *भ्रूङ्गयु VI, 38
 भ्रूङ्गन् VI, 38, u.
 VI 38 ()

- मजा VI, 38
 मञ्च I, 110, 656 (u.)
 मञ्चिका I, 656
 मञ्जित I, 656
 मञ्जुका I, 656 [u.]
 मञ्जूपा VI, 38, u.
 मड I, 215
 मडर I, 215, u. IV, 120, u.
 मणि I, 266, u.
 मणिक I, 266 [u.]
 मणित I, 272
 मण्डित I, 677
 मण्ड I, 692. X, 66 (u.)
 मण्डक I, 692
 मण्डन I, 231 & X, 66 (u.)
 मण्डना X, 66
 मण्डयन्त I, 231, u.
 *मण्डयित् I, 692, u.
 मण्डल I, 692, u.
 मण्डली I, 692
 मण्डित I, 692
 मण्डूक I, 231, u. 692, u.
 मण्डूर I, 692, u.
 मतङ्ग IV, 120, u.
 मति IV, 120
 मत्सर IV, 93, u.
 मत्सी IV, 93
 मत्स्य IV, 93, u.
 *मथ I, 965
 मथित् I, 965
 मथिन् I, 926, u.
 मथुरा I, 965, u.
 मद् IV, 93
 मदन IV, 93 (u.)
 मदित् IV, 93
 मदिता I, 723, u. IV, 93, u.
- महु VI, 38, u.
 *मद्य VI, 38
 मघ IV, 93
 मद्र I, 723, u.
 मधु IV, 120, u.
 मधुपर्क VII, 10
 मध्य I, 30 (u.)
 मनस् IV, 120, u.
 *मनि IV, 120, u.
 मनित् VIII, 9
 मनु IV, 120, u.
 मनुस् IV, 120, u.
 मनोहर I, 885
 मन्तु IV, 120, u.
 मन्तु IV, 120 (u.)
 मन्त्र X, 272 (u.)
 मन्त्रि X, 272, u.
 मन्त्रित् X, 272
 मन्थ I, 292. IX, 40
 मन्थान IX, 40, u.
 मन्थित् IX, 40
 मन्द I, 723. IV, 120, u.
 मन्दर I, 723, u.
 मन्दा I, 723
 मन्दाक I, 723 [u.]
 मन्दाकिनी I, 723
 मन्दार I, 723, u.
 मन्दित् I, 723
 मन्दिर I, 723, u.
 मन्दुरज IV, 122
 मन्दुरा I, 723, u.
 मन्द्र I, 723, u.
 मन्या IV, 120 (u.)
 मन्तु IV, 120, u.
 मन्त्रित् I, 409
 मय I, 793. V, 4. IX, 5 (u.)

- मयितृ I, 793
 मयु V, 4, u.
 मयूर II, 27. IX, 5, u.
 मयूरव्यंसक X, 349
 मरक VI, 19, u.
 *मरमर VI, 19, u.
 मरिच VI, 19, u.
 मरितृ IX, 23
 मरीचि VI, 19, u.
 मरीतृ IX, 23
 मरु VI, 19, u.
 मरुत् VI, 19, u. IX, 23, u.
 मरुक VI, 19, u.
 *मार्जिता X, 388
 मर्जितृ X, 21
 मर्दितृ VI, 44. IX, 38
 मर्णितृ VI, 48
 मर्त VI, 19, u.
 मर्तृ VI, 19
 मर्त्य VI, 19 & u.
 मर्दल IX, 43, u.
 मर्दिन् IX, 43
 मर्धितृ I, 911
 मर्मन् VI, 19, u.
 मर्मर VI, 19, u.
 *मर्मरीक VI, 19, u.
 मर्मोधिष् IV, 14
 मर्षितृ I, 456, 457
 मर्षण IV, 141
 मर्षितृ I, 528. IV, 141
 मर्ष्टृ VI, 102
 मल I, 810. II, 39, u.
 मलम्रादि IX, 10
 मलय I, 810, u.
 मलितृ I, 810
 मलिन्टुच I, 114
 मह I, 811
 महक I, 811 & u.
 महिका I, 811 & u.
 महितृ I, 811
 महो I, 811
 मधितृ I, 601
 *मध्या I, 399
 मशक I, 492, u.
 मशितृ I, 492
 मषितृ I, 512
 मसि IV, 86, u.
 मस्तिकृ I, 631
 मस्त IV, 86, u.
 मस्तक IV, 86 (u.)
 मस्तु IV, 86, u.
 मह I, 565. X, 357
 महत् I, 565, u. 874, u. X, 357, u.
 महयाय्य X, 357, u.
 महस् I, 565, u.
 महारजन I, 896, u.
 महि X, 357 [u.]
 महितृ I, 565
 महिन I, 565 u. X, 357, u.
 महिय I, 565, u. X, 357, u.
 महिपी I, 565, u. X, 357, u.
 महो I, 565, 874, [u.] X, 357
 मांस I, 749, u. IV, 120, u.
 मांसपचन I, 892
 मांसपाक I, 892 &
 *मांसभक्षा X, 150
 मांस्यचन I, 892
 मांस्याक I, 892
 *माढ्य I, 30
 माणय I, 266, u.
 मातङ्ग IV, 120, u.
 मानरिभ्यन् I, 997, u.

*मातुलघातिन् II, 42
 मातृ I, 603, 749, u. II, 15. III,
 8. IV, 103. IX, 5
 मात्रा II, 15, u.
 माथ I, 965
 मादिन् IV, 93
 मान I, 749. IV, 120
 मानन I, 749
 माया I, 603, u. II, 15, u.
 मायु V, 4, u.
 मार VI, 19
 मारक VI, 19
 मारीच VI, 19, u.
 मार्ग II, 39
 मार्जना II, 39. X, 388
 मार्जार II, 39, u.
 मार्जाल II, 39 [u.]
 मार्जिता II, 39 X, 388
 मार्जितृ II, 39
 मार्ष्टृ II, 39
 मालभारिन् I, 886
 माला I, 810 II, 15, u.
 माल्टर I, 810, u.
 माप I, 512
 मास् IV, 86
 मास II, 15, u. IV, 86
 *माह I, 934
 माहा I, 934
 माहितृ I, 934
 माहिन I, 565, u. X, 357, u.
 मिच्छितृ VI, 31
 मितंपच I, 892
 मिच्च I, 944, u.
 मित्रदुह IV, 96
 मित्रद्विप् II, 68
 मित्रभू I, 1

मित्रशिस् II, 37
 *मित्रिम V, 4
 *मिन्द X, 90
 मिन्वितृ I, 483
 *मिश I, 491
 मिश्र X, 339
 *मिह I, 551
 मिहिर I, 551, u.
 मोदस् I, 551
 मीन IV, 103, u.
 मीमांसा I, 749
 मीभितृ I, 395
 मीलन I, 415
 मीलितृ I, 415
 मीवितृ I, 467
 मुकुर I, 609, u.
 मुक्षितृ I, 569
 मुख I, 565, u.
 मुखतःकारम् I, 888
 मुचि VI, 6 [u.]
 मुञ्चितृ I, 655
 मुञ्ज I, 168
 मुटितृ VI, 125
 मुण्डितृ I, 679
 मुण्ड I, 694. VI, 50, u. 51, u.
 मुण्डज IV, 123
 मुण्डितृ I, 694
 मुद् I, 726
 मुदिर I, 726, u.
 मुद् I, 726, u.
 मुद्गर I, 726, u.
 *मुद्गी I, 726 u.
 मुद्रा I, 726, u.
 मुनि IV, 120, u.
 *मुनिप्रवर्ह I, 862
 मृ I, 479

- मुर VI, 82
 *मुरमुर VI, 82, u.
 मुर्मुर् VI, 82, u.
 *मुल X, 128
 मुष्क IX, 56, u.
 मुसल IV, 85, u
 मुस्ता IV, 85, u. X, 81
 *मुद्दुरि IV, 95, u.
 मुद्दुस् IV, 95, u.
 मू I, 480
 मूक I, 601, u.
 मूत I, 601, u.
 मूत्र VI, 6, u
 मूर्धं IV, 95, u
 मूर्धा I, 126
 मूर्धित I, 126
 *मूर्णि IX, 23
 मूर्ति I, 126
 मूर्था I, 179
 मूर्धित् I, 479
 मूल् I, 427, 601 u X, 128
 मूलबोपदशम् I, 496
 *मूलपृष्ठ VI, 27
 *मूलि X, 128 [u]
 मूलित् I, 427
 मूल् I, 502
 मूल्य I, 502
 मूय I, 502, 601, u
 मूर्धि I, 513, u IX, 56, u
 मूर्धिका I, 513. IX, 56
 मूर्धित् I, 592
 मूर्था I, 502
 मूर्धु VI, 19, u
 मूर्धण X, 302
 मूर्धणु II, 4, u
 मृजा II, 39
 मृड VI, 44 IX, 38
 मृडानी VI, 44
 मृडोफ IX, 38, u.
 मृणाल VI, 48, u
 मृत VI, 19, u
 मृत्यु VI, 19, u.
 मृद् IX, 43
 मृदर IX, 43, u
 *मृदीका I, 1004, u IX, 43, u.
 मृदु I, 1004, u
 मृदोका I, 1004, u IX, 43, u.
 मृध I, 911
 *मृशान VI, 102, u
 *मृदय VI, 102
 *मृपण X, 352
 मृपोच I, 998
 मृष्टि II, 39
 मेवल् V, 4, u
 मेवला V, 4, u
 मेघ I, 551
 मेघकर I, 888
 मेद् I, 551
 मेद् I, 551
 मेन् I, 101
 मेघ I, 901, 902
 मेघि I, 901, u.
 मेघित् I, 901, 902
 मेघी I, 901, 902
 मेद् I, 944. IV, 37
 मेदम् I, 944, u IV, 37, u
 मेदित् I, 907, 908 IV, 37
 मेदिनी IV, 37
 मेदुर I, 944 IV, 37
 मेरा I, 909
 मेध I, 909 [u]

- मेधितृ I, 909
 मेघ्य I, 909
 मेतका IV, 120, u.
 मेनि IV, 120, u.
 मेपितृ I, 759
 मेय III, 8
 मेरु I, 603, u. II, 15, u. IV,
 103, u.
 मेरुदृश्वन् I, 495
 मेलन I, 415
 मेला VI, 97
 मेलितृ VI, 97
 मेशितृ I, 491
 मेप I, 524. VI, 106 (u.)
 मेपितृ I, 524. VI, 106
 *मेसर IV, 103, u.
 मेहन I, 551
 *मेह्य I, 551
 मोकृ VI, 6
 मोक्ष VI, 6, u X, 199
 मोग्धृ IV, 95
 मोटन X, 36
 मोट्ट IV, 95
 मोणितृ VI, 51
 मोदक I, 726. X, 177
 मोदन I, 726
 मोदमान I, 726
 मोदितृ I, 726
 मोरितृ VI, 82
 मोपितृ I, 513. IX, 56
 मोसितृ IV, 85
 मोह IV, 95
 मोहितृ IV, 95
 *मो I, 399
 *मोति I, 399
 मोर्ची I, 479
 म्रक्षण X, 149
 *म्रदा I, 1004
 म्रदितृ I, 1004
 म्रष्टृ VI, 102
 म्र्लातृ I, 32
 म्र्लानि I, 32
 म्र्लाक्षु I, 32
 म्र्लिष्ट I, 119
 म्र्लच्छ I, 119 (u.)
 यक्ष X, 278 (u.)
 यक्ष्मन् X, 27c, u.
 यजुस् I, 991, u
 यज्ञ I, 991
 यज्य I, 991
 यज्यन् I, 991
 यति I, 386, 711, u.
 यतितृ I, 711
 यत्न I, 711
 यथाकारम् I, 888
 यन्तृ I, 386
 यन्त्र I, 386, u.
 यन्त्रणा X, 116
 यन्ष्टृ I, 378
 *यम्य I, 378
 यम I, 386
 यमक I, 386
 यमल I, 386, u.
 यमुना I, 386, u.
 यम्य I, 386
 ययो II, 4, u.
 ययु II, 4, u.
 यय II, 22
 ययन II, 22 (u.)
 ययस II, 22, u.
 ययाप II, 22, u.
 ययास II, 22, u.

- वधितृ II, 22. IX, 6
 यशस् V, 29, u.
 यशस्करी I, 888
 यष्टि I, 991, u.
 यष्टृ I, 991
 यांसितृ IV, 79
 याग I, 991
 *याचथु I, 891
 *याचिन्निम I, 891
 याच्ना I, 891
 याच्य I, 891
 याजक I, 991
 याज्य I, 991
 यातना X, 171
 यातु II, 4, u.
 यातृ I, 711, u. II, 4
 यात्रा II, 4, u.
 याम I, 378
 याम I, 386. II, 4, u.
 यामन् II, 4, u.
 यायजूक I, 991
 यायावर II, 4
 यायिन् II, 4
 याघ II, 22
 यावक II, 22
 यावज्जीवम् I, 465
 यावज्जैदम् VI, 8
 यावस II, 22, u.
 याव्य II, 22. X, 237
 युग IV, 111
 युगंधर I, 602
 युग्म IV, 111, u.
 युग्य IV, 111
 *युङ् I, 129
 युञ् IV, 111 &
 युजान IV, 111, u.
 युञ् IV, 111
 *युध IV, 117
 युवति II, 22, u.
 युवन् II, 22, u.
 यूका II, 22, u.
 यूति II, 22
 यूथ II, 22, u.
 यूष II, 22, u.
 यूष I, 516. II, 22, u.
 *यूषा II, 22, u.
 यूपितृ I, 516
 *यूपो I, 516
 योषितृ I, 835
 योक्तृ IV, 111. VII, 4
 योक्त IV, 111
 योग IV, 111
 योगिन् IV, 111
 योग्य IV, 111
 योजन IV, 111
 योजना IV, 111
 योतिन् I, 712
 योतृ II, 22. IX, 6
 योत्र IX, 6
 योद् IV, 117
 योनि II, 22, u.
 योमि II, 22, u.
 योपा II, 22, u.
 र्हस् I, 555, u.
 रंहितृ I, 555
 र्हस् I, 567, u. 989, u.
 रक्षा I, 567
 रक्षितृ I, 567
 रघु I, 638, u.
 रङ् I, 896. IV, 139
 रङ् I, 78, 896. IV, 139 (u.)
 *रङ्ग I, 896

रद्वित् I, 637
 रचना X, 285 (u.)
 रजक I, 896
 रजत I, 896, u.
 रजन I, 896, u.
 रजनि I, 896 u.
 रजनी I, 896
 रजस् I, 896 u.
 रजोग्राहि IX, 10
 रज्जु IV, 112, u. VI, 35, u.
 *रज्जुच्छिद् VI, 6
 रदित् I, 211
 रण I, 260 &
 *रणन I, 260
 रणित I, 272
 रत्न I, 989, u.
 रथ I, 989, u.
 रथंतर I, 27
 रथगणक X, 306
 रथचक्रचित् V, 5
 रथावर्त I, 955
 रथ I, 298
 रदन I, 298 &
 रद्गु IV, 45
 राधित् IV, 45
 रन्तु I, 989
 रापित् I, 335
 रभस I, 785, u.
 *रभ्य I, 785
 रभ I, 989
 रभण I, 989
 रभणो I, 989
 *रभस I, 989, u.
 रभा I, 989
 *रभ्य I, 367
 राधित् I, 765

रभ I, 785
 रभा I, 777, 785 (u.)
 राधित् I, 777
 रभ्य I, 989
 राधित् I, 796
 रच II, 27
 रचण I, 599, u. II, 27 & u.
 रचथ II, 27, u.
 राधि I, 599, u. II, 27, u.
 राधित् II, 27
 राशना V, 29, u.
 राश्मि V, 29, u.
 रस I, 542. X, 353
 रसन I, 542 [u.]
 रसना I, 542, u. X, 353, u.
 रासित् I, 542
 रस्त्रा I, 542, u. 849, u.
 राहत् I, 554, u.
 राका II, 11, u.
 राक्षस I, 567
 राग I, 896 & IV, 159
 रागिन् I, 896. IV, 159
 राधित् I, 642
 राजकृत्वन् I, 888
 राजघ II, 42
 राजन् I, 893, u.
 राजन्य I, 893, u.
 राजयुध्यन् IV, 117
 राजसूय II, 49. V, 1
 *राजस्नापक II, 6
 राजानक I, 893, u.
 राजित् I, 893
 *राजोच्छादक X, 88
 रातु I, 38 II, 11
 रात्रि II, 11, u.
 रादि V, 19

- रोदृ I, 988
 रोतृ I, 599. II, 27
 रोदितृ II, 29
 *रोदुस् II, 29, u.
 रोद्धृ VII, 1
 रोप IV, 5.
 रोपण IV, 72
 रोषितृ I, 514. IV, 72
 रोषृ I, 514. IV, 72. VI, 99
 रोह I, 988
 रोहन्त I, 988, u.
 रोहन्ती I, 988, u.
 रोहि I, 988, u.
 रोहिण I, 988 [u.]
 रोहिणो I, 988 &
 रोहिष् I, 988, u.
 रोहित I, 988, u.
 रौहिष I, 988, u.
 लक्षण X, 152 & u.
 लक्षणा X, 152
 लक्ष्मी X, 152, u.
 लग्न I, 1024
 लघु I, 638, u.
 लग्न I, 79
 लङ्घनीय I, 638
 लङ्घितृ I, 638
 लजितृ VI, 155
 लज्जा VI, 156
 लज्जान्तु VI, 156, u.
 लज्जितृ VI, 156
 लट I, 210
 लटक I, 210
 लट्ट I, 210, u.
 *लड I, 254
 *लडना I, 254
 लपन I, 336
 लपितृ I, 336
 लब्धि I, 786
 लभृ I, 786
 लभिन्म I, 786
 *लभा I, 786
 लभ्य I, 786
 लभ्य I, 766
 लभ्विका I, 766
 लम्भ I, 778
 लम्भम् I, 786
 लम्भितृ I, 778
 ललना X, 273
 ललाटंतप I, 333
 लवक IX, 12
 लवाणक IX, 12, u.
 *लवानक IX, 12, u.
 लवि IX, 12, u.
 लवितृ IX, 12
 लवित्र IX, 12, (u.)
 लशुन I, 927, u.
 लषितृ I, 927
 लस I, 543
 लसिका I, 543
 लसितृ I, 543
 *लांश I, 121
 लाधितृ I, 643
 लाज I, 157. X, 120
 लाञ्छन I, 121
 लाट I, 210
 लाटक I, 210
 लानृ II, 10
 लाप्य I, 336
 लाम X, 324
 लाभम् I, 786
 लाल X, 273
 *लालना I, 1036. X, 273

लाला I, 1036. X, 273 [u.]
 *लालांश I, 121
 लालितक I, 1036
 लास्य I, 543
 *लिखक VI, 22, u.
 *लिखनीय VI, 22
 लिङ्ग I, 90. X, 161 (u.)
 लिम्प VI, 10
 *लिश IV, 134
 लिह II, 71
 *लीनि IX, 19
 लुडितृ VI, 128
 लुडितृ VI, 128, 134
 *लुण्ट I, 207
 लुण्टा I, 207. X, 39
 लुण्टाक I, 207. X, 39
 *लुण्टाकी X, 39
 लुण्ट I, 225
 *लुति VI, 9
 *लुम्बि I, 369 [u] X, 111 [u.]
 *लुप I, 501
 लृता IX, 12, u.
 लृनि IX, 12 & u.
 लेख VI, 20 &
 लेपा VI, 22
 लेखितृ VI, 22
 लेदृ II, 71
 लेपित I, 761

लोटितृ IV, 34
 लोत IX, 12, u.
 लोप VI, 9
 लोमृ VI, 9
 लोम्न VI, 9, u.
 लोम्भृ IV, 55. VI, 76
 लोभितृ IV, 55. VI, 76
 लोमन् IX, 12, u.
 लोपितृ I, 501
 लोष्ट I, 672 (u.)
 लोष्टितृ I, 672
 लोष्टु I, 672, u.
 लोहित I, 988, u.
 *ल्योनि IX, 21
 *ल्यीति IX, 21
 *ल्यीनि IX, 21
 ल्येत् I, 21
 वक II, 38
 वकृ II, 38, 67
 वक्त II, 38, u
 वक I, 106, u 608 u.
 वक्षस् I, 577, u.
 वङ्ग I, 106, 608
 वङ्गितृ I, 608
 वङ्गि I, 608, u
 वङ्ग I, 84
 *वह्ना I, 640
 वह्नितृ I, 640
 वचस II, 38, u.

घटि I, 176, u.
 घट्ट I, 176, u.
 घटर I, 214, u.
 वडवा I, 701, u.
 घणिज् I, 710, u.
 वण्ट I, 205
 वण्ठ I, 680. VIII, 8, u.
 वण्ठित् I, 680
 वण्ड I, 691. X, 47 (u.)
 वण्डित् I, 691
 वति I, 329. VIII, 8
 वत्स I, 998, u.
 वत्सर I, 999, u.
 वद I, 998 (u.)
 वदन्य I, 998
 वदान्य I, 998, u.
 वदाचद् I, 998 u.
 वदित् I, 998
 वध II, 42
 वधक II, 42, u
 *वधन II, 42, u.
 *वधि I, 746, u.
 *वधित् II, 42, u.
 वधू I, 996, u.
 वधूती IX, 45, u.
 वध्य II, 42 & u.
 वन I, 328
 वनित् I, 328, 329. VIII, 8
 वन्निष्ठ VIII, 8, u.
 वन्ति I, 329. VIII, 8
 वन्दन I, 721
 वन्दना I, 721
 वन्दाव I, 721
 वन्दि I, 721, u.
 वन्दित् I, 721
 वन्दिन् I, 721

वन्दो I, 721
 वप I, 995
 वपा I, 995
 वपुस् I, 995, u.
 वप्तृ I, 995
 *वप्य I, 995, u.
 वप्र I, 995, u.
 वम I, 969
 वमधु I, 969
 वमित् I, 969
 वमिन् I, 969
 वयस् I, 791, u. II, 18, u.
 वयित् I, 791
 वयुन I, 139, u.
 वयोधस् III, 10, u.
 वट V, 9. IX, 60. X, 340 (u.)
 वरण V, 9, u.
 वरण्ड V, 9, u.
 वरत्रा V, 9, u.
 वरक IX, 60
 वरकी IX, 60
 वरह II, 42 (u.)
 वरित् IX, 16, 60
 वरीत् IX, 16, 60
 वरुण IX, 16, u.
 वरणान्तं IX, 16
 वरूथ V, 9, u.
 वरेण्य IX, 60, u.
 *वर्क VII, 11
 वरकित् I, 620
 वर्ग VII, 11. X, 387 (u.)
 वर्च I, 653
 वर्चस् I, 653, u.
 वर्चित् I, 653. VII, 11
 वर्जित् II 53
 वर्द्ध VI, 107

वर्ण V, 9, u
 वर्णक X, 302
 वर्णसंघाट II, 12
 वर्णसंघात II, 42
 वर्णासि IX, 26, u.
 वर्णु V, 9, u.
 वर्तक I, 955 & u
 वर्तका I, 955 & u
 वर्तनि I, 955, u
 वर्त I, 955, u
 वर्तिका I, 955 & u
 वर्तितृ IV, 113
 वर्त्तिका I, 955, u
 वर्धन् I, 955, u
 वर्धन I, 957
 वर्धिष्णु I, 957
 वर्ध्र I, 957, u
 वर्ध V, 9 IX, 60
 वर्धा V, 9
 वर्धर V, 9, u
 *वर्वरीका IX, 60, u
 *वर्श IV, 63
 वर्शितृ IV, 63
 वर्ष I, 527 (u)
 वर्षा I, 527 (u)
 वर्षितृ I, 520, 527
 वर्षुक I, 527
 वर्ष्य I, 527
 वर्ह I, 862 VI, 107
 वर्हितृ I, 558, 559, 862 VI, 107
 वल I, 807
 वलय I, 807, u
 वलि I, 807, u
 वलितृ I, 807
 वलीक I, 807, u.
 वल I, 807, u V, 5

वल्कल I, 807 & u X, 5, u
 वल्ग I, 77
 वल्गु I, 807, u
 *वल्ग I, 773
 वल्गितृ I, 773
 वल्मीक I, 807, u
 वल्ल I, 808
 वल्लभ I, 808, u
 वल्लरि I, 808, u
 वल्लव I, 808, u
 *वल्ला I, 808
 वल्लि I, 808, u
 वल्लितृ I, 808
 वल्लर I, 808, u
 वल्लितृ I, 863
 वश II, 43 (u)
 वशान्द I, 998
 वशितृ II, 43
 वशितृ I, 511
 वसति I, 999, u
 वसन II, 59 &
 वसन्त I, 999, u
 वसाति I, 999, u
 वसि I, 999, u
 वसितृ IV, 83
 वदु I, 999, u
 वदुधरा I, 602
 वदुरोचिस् I, 938, u
 वल्कितृ I, 630
 वस्त I, 999, u IV, 83, u X,
 261
 वस्ति I, 999, u II, 59, u IV,
 83, u X, 261, u
 वस्तु I, 999, u
 वस्तु II, 59 IV, 83
 वस्त्र II, 59, u

- वन्न I, 999, u
 वह I, 996
 *वहाम्नश् IV, 62
 वहिन I, 996, u
 वहि I, 996, u
 वह्य I, 996
 *वांथ I, 122
 वाक II, 38
 वाक्य II, 38, 67
 *वान्यघिस्तर IX, 14
 वाग्याम I, 386
 वाच् II, 38, 67
 वाच्यम I, 386
 वाच्य II, 38, 67
 वाज I, 136
 वाञ्छ I, 122
 वाट I, 176
 वाटी I, 170
 वाडित् I, 701
 वाढ I, 868
 वाणि I, 261, u
 वाणिः I, 710
 वाणी I, 261, u
 *वाण्टि I, 261
 वात II, 5, u
 वातघ्न II, 42
 वातमज I, 139
 वातृ I, 48, 992 II, 5
 वाद् I, 998
 वादि I, 998, u
 वादित्र I, 998, u
 वाघ I, 998
 वानर I, 329, u
 वानीर I, 329, u VIII, 8, u
 वापि I, 995, u
 वाप्य I, 995
 वाम I, 969 & II, 5, u
 वामक I, 969
 वामन II, 5, u
 वामन I, 969 & II, 5
 *वामि I, 969, u
 वामी I, 969
 वाय I, 992
 वायस I, 791, u II, 18
 वायु I, 48, u II, 5, u
 वार V, 9, u
 वारि V, 9, u
 वार्ताक I 955, u
 *वार्ताकी I, 955, u
 वार्त्ता I, 955
 वार्थ V, 9 IX, 60
 वाळ I, 701, 807
 वालधि III, 10
 वावदूक I, 998 (u)
 वावुत्पमाना IV, 113
 वाशन II, 43 IV, 136
 वाशा IV, 136
 वाशिका IV, 136
 वाशित I, 272
 वाशितृ IV, 136
 *वाशुर IV, 136, u
 वासक X, 354
 वासना X, 354
 वासर I, 999, u
 वासस् II, 59, u
 वासि I, 999, u
 वासी I, 999
 वास्तु I, 999, u
 वाह I, 996
 वाहन I, 996
 वाहितृ I, 868
 वाह्य I, 996

- वि I, 992, u.
 विकल्थन I, 719
 *विकल्थिन् I, 719
 विकल्पित I, 757
 विकल्पक I, 987, u.
 विकल्पर I, 987
 *विकापिन् I, 507
 विकास I, 845
 विकिर VI, 20
 *विक्लोवा I, 768
 विक्षात्र II, 26
 विघन II, 42
 विघस II, 1
 विघ्न II, 42
 विचक्षण II, 64, u.
 विचल्युस् II, 64, u.
 *विचह X, 356
 विचारणा X, 182
 विचित् VI, 118
 *विचित्रणा X, 337
 विच्छायित् VI, 29
 विच्छित् VI, 29
 विच्छित्ति VII, 6
 *विज III, 13
 विजावन् IV, 122
 विट I, 192
 विटङ्क X, 10
 विडाल I, 252, u.
 वितण्डा I, 686 (u.)
 वितर्क X, 201
 वितर्क VII, 9 [u]
 वितर्किका I, 305. VII, 9
 वितस्ता IV, 81, u.
 वितस्नि IV, 81 & u.
 विनात VIII, 1 &
 विन IV, 115. VI, 8
 विशुर I, 715, u. 1002, u.
 विद् II, 41
 विद् II, 41 (u.)
 विदथ II, 41, u.
 *विदम् V, 24
 विदभृत् I, 886
 विदाहिन् I, 552
 विदि II, 41, u.
 विदुर II, 41
 विद्या II, 41
 विद्युत् I, 937
 विद्राधिन् I, 13
 विद्रस् II, 41
 विघ III, 10. IV, 14. VI, 58
 *विधम I, 4
 विधस् III, 10, u. VI, 58, u.
 विधा III, 10
 विधि III, 10
 विधु IV, 14, u.
 विधुत्तुद VI, 1
 विनाशक IV, 59
 विनीय I, 894
 विन्द VI, 8
 विन्दु I, 310. II, 41
 विपञ्ची X, 13
 विपर्यय II, 17
 विपिन I, 751, u.
 *विपिब I, 2
 विदुत् I, 980
 विपुय I, 600
 विप्र II, 9, u.
 विमुत् IX, 54
 विमा II, 3
 विमु I, 1
 विम्राज I, 661 &
 विपम I, 356

वियाम I, 386
 विरह I, 554 X, 358
 विराज् I, 893
 विराट् I, 211 (u)
 विराच I, 599
 विरिन्ध I, 775
 विरूक्षण X, 361
 विरोचन I, 988, u
 विलगित I, 79
 *विलभना X, 324
 विलाङ्गिका I, 766
 विलानृ IV, 105 IX, 19
 *विलाय IV, 105
 विलाल VI, 95, u
 विलापिन् I, 927
 विलास I, 543
 विलासिन् I, 543
 विलेनृ IV, 105 IX, 19
 विलेपिका VI, 10
 विल्म VI, 95, u X, 123, u
 विविदिवस् II, 41 VI, 8
 विविद्वस् II, 41 VI, 8
 विविशिवस् VI, 101
 विविश्वस् VI, 101
 विवेक III, 13 VII, 3
 विवेचन III, 13
 विशद् I, 967
 *विशरिन् IX, 24
 *विशरीन् IX, 24
 विशस्त I, 549
 विशस्तु I, 549, u
 विशाय II, 47
 *विशायक IX, 24
 विशिष VI, 101, u
 विशेष VII, 20 &
 विशेष्य VII, 20

विश्व VI, 29
 विश्वम् IV, 90
 विश्वयिन् I, 883
 विश्ववस् V, 11 [u]
 विश्राणन X, 76
 *विश्राणना X, 76
 विश्राम IV, 90
 विश्राच V, 11
 विश्व VI, 101, u
 विश्वभरा I, 886 III, 11
 विश्वस्तु II, 2, u
 विश्वभोजस् VII, 15, u
 विप III, 14 IX, 53 (u)
 विपम I, 389
 विपय V, 2
 विपाद् I, 966 &
 विपूचिका X, 286
 विष्कम्भ I, 780
 विष्किर VI, 20
 विष्टप VI, 101, u
 विष्टम्भ I, 779
 विष्टर IX, 14
 विष्टारपद्मि IX, 14
 विष्टल I, 976
 विष्णु III, 14, u
 विष्कार VI, 146
 विष्फाल VI, 147
 विस IV, 76 (u)
 विसर I, 25
 विसर्गिन् IV, 112
 विसार I, 25
 विसारिन् I, 25
 विस्त IV, 76, u
 विस्तार IX, 14
 विस्फार VI, 146
 विष्फाल VI, 147

विस्फोट I, 209
 विलम्ब I, 951
 विस्त्राम्बिन् I, 951
 विहंग I, 396
 विहंगम I, 396
 विहग I, 396
 *विहित्रिम III, 10
 *विहेटना I, 676
 विहल I, 1056
 *वीक्ष I, 882
 वीचि I, 992, u.
 वीणा I, 898, u.
 वीत II, 18
 वीति II, 18
 वीत्त III, 9
 वीध्र VII, 26, u
 [व]ीमा I, 772
 [व]ीमितृ I, 771
 वीर I, 139, u. X, 367
 वीर्य X, 367
 वृडितृ VI, 137
 वृस IV, 84
 *वृष्णि IX, 16
 *वृंहणा X, 232
 वृंहित I, 272
 वृंहितृ I, 560
 वृक I, 620. V, 9, u.
 वृम्ब I, 620
 वृक्ष I, 878. VI, 27, u.
 वृक्षितृ I, 878
 वृति I, 955, u.
 वृत्त I, 955
 वृत्ति I, 955
 वृत्त V, 9
 वृत्त I, 955, u.
 वृत्तयथ II, 42, u.

वृत्रहन् II, 42
 वृद्धि I, 957
 वृन्ताक I, 955, u.
 वृन्ताको I, 955, u.
 वृश IV, 63 (u.)
 वृश्चिक VI, 27, u.
 वृष I, 527
 वृषदंश I, 496
 वृषन् I, 527, u.
 वृषभ I, 527, u.
 वृषल I, 527, u.
 *वृषा I, 527, u.
 वृष्णि I, 527, u.
 वृष्य I, 527
 वेकृ III, 13 VII, 3
 वेग III, 13. VI, 154 (u.)
 वेटक I, 192
 वेण I, 898
 वेणि I, 898, u II, 18, u.
 वेणिका I, 898
 वेणितृ I, 898
 वेणु I, 139, u. II, 18, u.
 वेण्णा I, 898, u
 वेतन II, 18, u
 वेतस II, 18, u
 वेतृ II, 18
 वेतृ IV, 115 VI, 8. VII, 25
 वेत्र II, 18, u.
 वेद II, 41 &
 वेदना II, 41
 वेदय II, 41
 वेदयिद्र II, 41
 वेदि II, 41, u.
 वेदिन् II, 41
 वेधम III, 10, u. VI, 52, u.
 वेन I, 139, u.

*चेनि II, 18, u
 चेपयु I, 754
 चेपितृ I, 754
 चेमन् I, 992, u
 *चेय I, 992
 *चेलका I, 443
 चेला I, 443. VI, 94. X, 346
 चेलितृ I, 443. VI, 94
 चेह्लितृ I, 442
 चेरा VI, 101
 चेशन्त VI, 101, u
 चेप III, 14
 चेपितृ I, 523. IX, 53
 चेष्टक I, 673
 चेष्टितृ I, 673
 चेष्ट III, 14 VI, 101
 चेप्य III, 14
 चेस्तर I, 139, u 548, u.
 चेसितृ I, 548 IV, 76
 चेहत् I, 866, u
 चेहितृ I, 866
 *चैयवस्थ I, 5
 चैशोपिक VII, 20
 चोडू I, 996
 चोसितृ IV, 84
 च्यज I, 139
 च्यड I, 253
 च्यघन I, 1002
 *च्यथम् I, 1002
 च्यथा I, 1002
 च्यथितृ I, 1002
 च्यद् IV, 14
 च्यघ IV, 14
 *च्यभिचरिन् I, 410
 च्यभिचारिन् I, 410 &
 च्यय I, 918 X, 330

च्यथितृ I, 918
 च्यलीक I, 919, u.
 *च्यलीका I 919, u.
 च्यघस्था I, 5
 च्यवस्थिति I, 5
 च्याघ्न I, 3
 च्याड I, 253 (u.)
 च्याल्युक्षी I, 566
 *च्यायम् I, 1002
 च्याध IV, 14
 च्यापार VI, 151
 च्याभापक I, 832
 च्याल I, 253
 च्याहारिन् I, 885
 च्युष्ट VI, 30
 च्युष्टा VI, 30
 *च्येय I, 993
 च्यज I, 137
 च्यजोपरोधम् VII, 1
 च्यज्या I, 137
 च्यण I, 262. X, 301
 च्यघ्न IX, 45, u.
 च्यध्नितृ VI, 27
 च्यष्ट VI, 27
 च्यीड IV, 8
 च्यीडा IV, 8
 *च्यीति IX, 35
 *च्यीला IV, 8
 च्यीदे IX, 35, u
 च्यीडितृ VI, 138
 च्येनृ IV, 107 IX, 35
 *च्यीनि IX, 20
 च्येनृ IX, 20
 शभु I, 1
 शसितृ I, 550
 शस्तृ I, 550, u.

शक IV, 137
 शकट IV, 137, u.
 शकटि IV, 137, u.
 शकल IV, 137, u.
 शकितृ IV, 137
 शकुन IV, 137, u.
 शकुनि IV, 137, u.
 शकुन्त IV, 137, u
 शकुन्ति IV, 137, u.
 शकृत् IV, 87, u 137, u.
 शकृत्करि I, 888
 *शकोट IV, 137, u
 शक्ति IV, 137
 शकृ IV, 137 &
 शक्य IV, 137. V, 15 (u)
 शक्र IV, 137 u.
 शङ्ग IV, 137, u
 शकन् IV, 137 (u)
 शकरी IV, 137 (u.)
 शङ्का I, 617
 शङ्कितृ I, 617
 शङ्क IV, 87, u
 शङ्कुला I, 617, u
 शङ्ग IV, 87, u
 *शङ्गप्रस्तार IX, 14
 शाचिनृ I, 648
 शची I, 648, u
 शट I, 175
 शठ I, 222. X, 49, 256 (u)
 शण्ड I, 685 IV, 87, u.
 शण्डितृ I, 685
 शण्ड IV, 87, u
 शतसू II, 49
 शशु I, 967, u.
 शशुम II, 42
 शशुह II, 42

शद् I, 967
 शद्रि I, 967, u.
 शपथ I, 916, u.
 शशु I, 916. IV, 140
 शप्य I, 916
 शवर I, 14, u.
 शवल I, 916, u.
 शब्द I, 916, u IV, 140, u.
 शब्दग्राह्य VI, 33
 शमितृ IV, 87
 शमिन् IV, 87
 शमिष्ठल I, 976
 शम्भल X, 109 (u.)
 शम्भ IV, 87
 शय II, 47 (u)
 शयत II, 47, u.
 शयथ II, 47, u.
 शयन II, 47
 शयानक II, 47, u.
 शयालु II, 47
 शयितृ II, 47
 शयु II, 47, u
 शय्या II, 47
 शर IX, 24 & (u)
 *शरङ्ग IX, 24, u
 *शरठ IX, 24, u
 शरण IX, 24, u
 शरण्ड IX, 24, u.
 शरण्य IX, 24, u.
 शरद् IX, 24, u.
 शरम् IX, 24, u.
 शरव्य IX, 24
 *शराट IX, 24, u.
 शरादि IX, 24, [u]
 शराट IX, 24
 शराय IX, 24, u.

- शरि IX, 24, u
 शरीर IX, 24, u
 शरु IX, 24, u
 शर्कर IX, 24 [u]
 शर्करा IX, 24, u
 *शर्कुर IX, 24, u
 शर्धे I, 958
 शर्धेजह I, 958. III, 2
 शार्धेनु I, 910
 शर्म IX, 24, u
 शर्मन् IX, 24, u
 *शामि IX, 24, u
 शर्व I, 478. IX, 24, u
 शर्वर IX, 24, u
 शर्वरी IX, 24, u
 शर्शरीक IX, 24, u
 *शर्शरीका IX, 24, u
 शल I, 809 &, 984
 शलभ I, 809, u 984, u
 शलल I, 809, u 984, u
 शलाका I, 809, u 984, u
 शलाटु I, 809, u
 शलाबु I, 809, u
 शलितु I, 809, 984
 शत्क I, 809, u 984, u
 *शलमा I, 772
 शत्मिनु I, 772
 शल्य I, 809, u 984, u
 शल्यक I, 809, 984
 शव I, 14, 459
 शश I, 493
 शशक I, 493
 शशितु I, 493
 शविनु I, 518
 शप्य I, 518, u
 शसितु I, 549
 शख I, 549, 550, u 853
 शाक IV, 137
 *शाकपण I, 710
 शाखा I, 60 II, 47, u
 शाखोट I, 60, u
 शाट I, 175
 शाटक I, 175
 शाटी I, 175
 शाट X, 256
 *शाटना X, 256
 शाण I, 1041 (u)
 *शाति IV, 4
 शानु IV, 4
 शाद् I, 967 IV, 4, u
 शान्ति IV, 87
 शाप I, 916 IV, 140
 शाय IV, 4
 शार IX, 24
 शारि IX, 24, u
 शार्ङ्ग IX, 24, u
 शाल I, 984
 शाला I, 700, 809, 984, IV, 4, u
 शालि I, 700, u 809, u 984, u
 शातु IX, 24, u
 शालूक I, 700, u 809, u 984, u.
 शाल्मलि I, 984, u
 शासितु II, 37
 शास्ति II, 37
 शास्तु II, 37, u
 शिक्षक I, 879
 शिक्षा I, 879
 शिक्षितु I, 879
 शिखर I, 60, u II, 47, u
 शिप्या II, 47, u.
 शिपु IX, 24, u
 शिवाणक I, 97, u

- *शिद्धान्तक I, 97, u.
 शिद्धित II, 55
 शिद्धितृ II, 55
 शिद्धिनी II, 55
 शिति IV, 4
 शिथिर I, 717, u
 शिथिल I, 717, u
 शिम्मा I, 958 [u.]
 शिरस् I, 883, u IX, 24, u
 शिरि IX, 24, u
 शिरीष IX, 24, u
 *शिशिर IX, 24, u
 शिल VI, 89
 शिला VI, 89
 शिव II, 47, u
 शिवा II, 47, u
 शिशु IV, 4, u
 शिश्र II, 47, u
 *शिय I, 598
 शिष्ट II, 37
 शिष्य II, 37
 *शीकल I, 611
 शीकर I, 611, u
 *शीका I, 611
 शीकितृ I, 611
 शीत I, 606 II, 47, u
 शीतल II, 47, u
 शीघ्र II, 47, u
 *शीघ्रिणी I, 2
 शीन I, 606 II, 47, u
 शीभर I, 770, u
 *शीमा I, 772
 शीभितृ I, 770
 शीघ्रण IX, 24 & u
 शीघ्रि I, 24, u
 शीघ्रिवातिन् II, 42
 शील I, 421. II, 47, u X, 345
 शुक्र I, 14, u 53
 शुक्ति I, 403 &
 शुक्ल I, 53, u.
 शुभ्र IV, 87, u.
 शुच I, 99
 शुचि I, 99, u.
 शुच्यितृ I, 403
 शुण्ड X, 53
 शुण्टि I, 226, u
 शुण्ठी I, 226 X, 53
 शुन VI, 60
 शुनक VI, 60 [u]
 शुर्निधय I, 28
 *शुर्निधयी I, 28
 शुभ I, 947 VI, 73
 शुभ्र I, 947, u VI, 73, u.
 *शुम्मा I, 377
 शुम्भितृ VI, 74
 शुल्व X, 106
 शुल्ब I, 984, u
 शुश्रुवस् V, 11
 शुषि IV, 65, u
 शुषिर IV, 65, u
 शुष्क IV, 65 (u)
 शुष्कोपयम् VII, 21
 शुष्कत IV, 65
 शुष्म IV, 65, u
 शुष्मन् IV, 65, u
 *श्रुति I, 997
 श्रुत I, 967, u
 श्रु I, 14, u IV, 130 X, 366
 श्रुति IV, 130
 श्रुति IX, 24, u X, 105
 श्रुत I, 424
 श्रुति I, 424

*शूपा I, 503
 शृङ्खलतोदिन् VI, 1
 शृङ्खला IX, 24, u
 शृङ्ग IX, 24, u
 शृङ्गाट IX, 24, u
 शृत I, 46, 1013 II, 7 &
 शृष्ट I, 958, u
 शेखर I, 60, u II, 47, u
 शेनृ V, 3
 शेप II, 47, u
 शेपस् II, 47, u
 शेपाल II, 47, u
 शेफ II, 47, u
 शेफस् II, 47, u
 शेय II, 47
 शेलित् VI, 89
 शेळु VI, 89, u
 शेव II, 47, u
 शेवल II, 47, u
 शेचा II, 47, u
 शेचाल II, 47, u
 शेप I, 508 & VII, 20 (u)
 शेपित् I, 508
 शेष्ट I, 508. VII, 20
 शैल्य I, 421, u
 शैवल II, 47, u
 शैवाल II, 47, u
 शोक I, 99
 *शोकापनुद् VI, 56
 शोचन I, 99
 शोबित् IV, 138
 शोबिस् I, 99, u
 शोच्य I, 99
 शोण I, 274 &
 शोणा I, 274

शोणित I, 274, u
 शोणी I, 274
 शोतृ I, 14
 शोचृ IV, 40
 शोनिन् VI, 60
 शोमन I, 947 &
 शोभा I, 947. VI, 73
 शोभित् VI, 73
 शोष्टृ IV, 65
 *शौ I, 459
 *शौडीर I, 233, u
 श्मशान II, 47
 श्मशु I, 883, u
 श्मीलित् I, 416
 श्यान् I, 606
 श्याम I, 606, u
 श्यामाक् I, 606, u
 श्येत I, 606, u
 श्येन I, 606, u
 श्येनचित् V, 5
 श्रङ्कित् I, 625
 श्रद्धा III, 10
 श्रद्धालु III, 10
 श्रन्यना I, 717. IX, 39
 *श्रन्थि I, 718, u
 श्रन्थित् I, 717 IX, 39
 श्रमण IV, 90
 श्रमणा IV, 90
 श्रमित् IV, 90
 श्रमित् IV, 90
 *श्रम्य IV, 90
 श्रय I, 883 (u)
 श्रयित् I, 883
 श्रयण V, 11 & u.
 श्रयस् V, 11 [u]
 श्रयित् V, 11

- श्राणा II, 7. λ, 76
 श्रातृ I, 46. II, 7
 श्राय I, 883
 श्राविन् V, 11
 *श्रिय I, 530
 श्री I, 883
 *श्रीति IX, 4
 श्रुति V, 11
 श्रू IV, 22
 श्रेणि I, 883, u
 श्रेतृ IX, 4
 श्रेवितृ IV, 22
 श्रेपितृ I, 530
 श्रोणि I, 275, u V, 11, u
 श्रोणी I, 275
 श्रोतृ V, 11
 श्रोत्र V, 11, u
 श्रुक्षण IV, 67, u
 श्रुङ्कितृ I, 626
 श्रुगाघा I, 645
 श्रुगाघितृ I, 645
 श्रेय IV, 67
 श्रेयपितृ I, 531
 श्रेष्टृ I, 531 IV, 67
 श्रेष्मन् I, 531 IV, 67, u
 श्रोक I, 613
 *श्रोकघञ् II, 38
 *श्रोकघद I, 998
 श्रोकवितृ I, 613
 *श्रुङ् I, 623
 श्रुङ्कितृ I, 623
 श्रयन् I, 997, u
 श्रयच I, 992
 श्रयपाच I, 992
 श्रयन् λ, 118 (u)
 श्रयश्च I, 997
 श्रवितृ I, 997
 श्रवशुर V, 29, u
 श्रवश्च V, 29
 श्रवसितृ II, 32
 श्रवाविध् IV, 14
 श्रवास II, 32
 *श्रिञ्च I, 943, u
 श्र्वेत I, 943
 *श्र्वेतवाली I, 807
 *श्र्वेय I, 997
 षण्ड I, 685, u
 षप् I, 990, u.
 ष्टधान् I, 39
 ष्टोघन I, 463
 ष्टेवन I, 463
 ष्टेवितृ I, 463 IV, 23
 सकर्षण I, 506
 सकसुक् I, 987, u
 सकाश I, 830 IV, 135
 *सकृप I, 506
 सकेत I, 286
 सकोच I, 961 VI, 117
 सकोचक् I, 102
 सवन्दन I, 316, 1007
 *सत्प्याकर I, 888
 सप्राम λ, 365
 सप्राम् IX, 10
 सघट्ट λ, 41
 सघर्षण I, 534
 *सत्प्य II, 64
 संचयतुम् II, 64, u
 संचर I, 410
 सज्जप्य V, 5
 सज्जगित् I, 410
 सज्जेय V, 5
 सज्जवित् I, 1054

- संतान VIII, 1
 संदर्भ VI, 75
 संदाय I, 12
 सद्राव I, 13
 संधा III, 10
 सधि III, 10
 संघ्या I, 30. III, 10, v.
 संनाह IV, 142
 संपद् IV, 114
 संपर्क II, 50. VII, 10
 संपर्कन् II, 50 VII, 10
 संपर्कितृ II, 50 VII, 10
 संपाति I, 962, u.
 संपीति I, 2
 *संपृच्य II, 50
 संप्रदानृ I, 7
 संफल I, 414
 संफुल्ल I, 414
 *संयन्त्र IX, 45
 संभार्य III, 11
 संभु I, 1
 संभृत्य III, 11
 संमद IV, 93
 संयम I, 386
 संयाम I, 396
 संयाच II, 22
 संयुग IV, 111
 *संरभ्य I, 785
 संराव I, 599 II, 27
 *संरोधिन् VII, 1
 संलाप I, 336
 संघनन I, 329
 *संघर्षता X, 73
 संघादिन् I, 998
 संघातिन् I, 999
 *संघोधिन् VI, 101
 *संघ्यातृ I, 993
 *संघ्याहारिन् I, 885
 संशय II, 17
 संशितव्रत IV, 4
 संसर्गिन् IV, 112
 *संसर्पा I, 341
 संस्तव II, 66
 संस्तितृ II, 40
 संस्था I, 5
 संस्योट X, 41
 संहार I, 885
 संहित III, 10
 सकु I, 647, u.
 सक्थि I, 173, u.
 सक्ति II, 13, u.
 सङ्ग I, 173
 सञ्चिव I, 340, u 647, u.
 सजुप् VI, 158
 सञ्ज I, 138
 सरा I, 199 (u)
 सट्टक X, 43
 सति I, 330 &. VIII, 2
 सतृ VI, 57
 सत्त I, 966, u.
 सत्यंकार I, 883
 सद् I, 966. VI, 57
 सदस् I, 966, u.
 सदृक्ष I, 195
 सद्भृ I, 495
 सदृश I, 195
 सघ्न I, 966, u
 सद्गु I, 966
 सनिन् I, 330 VIII, 2
 सन्ति I, 330. VIII, 2
 सदिन् I, 340
 सनन I, 340, u.

सति I, 340, u
 सन्नद्धचारिन् I, 410
 सभाजन X, 288
 सम I, 389
 समक्त I, 105
 समज I, 139
 समज्या I, 139
 समय II, 17 &
 समया II, 17, u.
 *समर्दिन् I, 301
 *समवसर्या IV, 112
 समाज I, 139
 समाह्वय I, 994
 समित् I, 389
 समिथ II, 17, u
 समिध् VII, 26
 समीयिष II 17
 समोरण II, 57, u
 *समर्षण IX, 32

सङ्ग I, 113, u.
 सत् I, 25
 सर्प I, 341 (u.)
 सर्पिण I, 341, u
 सङ्घ I, 341
 सर्व I, 25, u
 सर्वकप I, 507
 *सर्वतप I, 333
 सर्वसह I, 990
 सर्ववेदस II, 41 [u] .
 सर्पण I, 25, u
 सधन V, 1, u
 सधित् II, 19 IV, 99. VI, 18
 सव्येष्ट I, 5 u.
 ससित् II, 15
 सस्तुर VI 116
 सम्य II, 1, u
 सद I, 990

- सादि I, 966, u
 सादिन् I, 966
 साधन V, 20
 साधु V, 20, u
 *साधुकुस् X, 269
 *साधुचुद् I, 258
 *साधुनिकाय V, 5
 *साधुपरिषेयक III, 14
 *साध्वध्यापक II, 46
 *साध्वारम्भिन् I, 785
 *साध्वालम्भिन् I, 786
 सानु I, 330, u VIII, 2, u
 *सान्ति I, 330
 सामग I, 37
 सामगी I, 37
 साम्भ X, 109
 साय IV, 7, u
 सायक V, 2
 सार I, 25
 सारथि I, 25, u
 सार्थ I, 25, u
 साल I, 438
 सास्त्रा II, 45, u.
 साह I, 990
 साहय I, 990
 साह्वस् I, 990
 सिद्ध VI 7, u. VII, 22, u
 *सिद्धचिन्दिन् I, 308
 सित V, 2, u IX, 2
 सिम्भ I, 321, u
 सिम्भक I, 321
 सिन् V, 2 & u. IX, 2
 सिन्धु I, 956, u.
 *सिमीक I, 387, u
 सित्प V, 2, u.
 *सिल VI, 90
 सीता V, 2, u
 सीमिक I, 387, u
 सीर V, 2, u.
 सीवन IV, 21
 सुक V, 1, u
 सुकटकर I, 888
 *सुकन् I, 331
 *सुकावन् I, 331
 *सुकुस् I, 283 X, 269
 सुकृत् I, 888
 सुख X, 281 (u)
 *सुखमर्थन I, 957
 *सुगर्ह I, 860
 *सुगर्हन् I, 860
 *सुगर्हन् I, 860
 [*सुगच्छ I, 861]
 [*सुगच्छन् I, 861]
 [*सुगच्छन् I, 861]
 *सुधिन् I, 707
 *सुधिनावन् I, 707
 [*सुधुन् I, 707]
 [*सुधुनावन् I, 707]
 [*सुधृण् I, 707]
 [*सुधृणावन् I, 707]
 *सुध्यावन् I, 707
 [*सुध्यावन् I, 707]
 [*सुध्यावन् I, 707]
 *सुञ्ज I, 475
 *सुञ्ज I, 1054
 सुत् I, 790
 सुत् V, 1, u II, 20, u.
 *सुतयू I, 816
 *सुतयोमन् I, 816
 *सुतयन् V, 1
 *सुतुर् I, 471
 *सुते I, [469] 816

- *सुतेष्वन् I, 816
 *सुतोर् I, 471
 *सुतोर्भन् I, 471
 *सुतोर्भन् I, 471
 सुया V, 1
 [*सुयू I, 469]
 [*सुय्योमन् I, 469]
 [*सुयोवन् I, 469]
 सुत्यन् V, 1
 *सुत्परी V, 1
 सुदर्शन I, 195
 सुदान III, 9
 *सुदुर् I, 473
 सुदोहन II, 69
 *सुद्युत्वन् II, 19
 *सुद्योवन् II, 19
 *सुद्विप् II, 68
 सुधा I, 920
 *सुधान III, 10
 *सुधायन् I, 920
 *सुधिक्षन् I, 877
 *सुधिप् I, 877
 *सुधुश्मन् I, 876
 *सुधुप् I, 876
 *सुधोमन् I, 920
 *सुधौ I, 920
 सुनत I, 794 [798]
 *सुनमन् I, 794 [798]
 *सुनयन् I, 794 [798]
 *सुनस् I, 851
 सुनीथ I, 884, u.
 [*सुने I, 469]
 सुन्द V, 1, u.
 *सुन्मन् I, 794 [798]
 [*सुन्मू I, 469]
 [*सुन्योमन् I, 469]
- [*सुन्योवन् I, 463]
 सुन्यत V, 1
 *सुन्यन् I, 794 [798]
 *सुपमन् I, 792
 *सुपर् I, 455
 *सुवर्ष I, 842
 *सुपवन I, 792
 [*सुपे I, 469]
 *सुप्मन् I, 792
 [*सुप्यू I, 469]
 [*सुप्योमन् I, 469]
 [*सुप्योवन् I, 469]
 *सुप्रकम्पया \, 78
 *सुप्यन् I, 792
 *सुमन् I, 790
 सुमर्षण I, 528
 *सुमान IΛ, 5
 *सुमू I, 480
 [*सुमे I, 469]
 *सुम्भन् I, 377
 [*सुम्भू I, 469]
 [*सुम्भोमन् I, 469]
 [*सुम्भोवन् I, 469]
 सुयामन् II, 1
 *सुयावन् I, 488
 *सुयुत् II, 22
 सुयोधन IV, 117
 *सुयोमन् II, 22
 *सुयोवन् II, 22
 *सुयौ II, 22
 सुर V, 1, u VI, 83
 सुरा \, 1, u VI, 83
 सुरापाण I, 2
 सुरापी I, 2
 *सुरसुर VI, 83, u.
 सुरभ I, 796

- सुलाभ I, 786
 *सुवमन् I, 791
 सुवर्चला I, 653, u.
 सुवाचिका I, 653
 *सुवा I, 992
 *सुवामन् I, 992
 *सुवावन् I, 992
 [*सुवृश्मन् I, 878]
 [*सुवृष् I, 878]
 *सुव्मन् I, 791
 *सुगव I, 459
 सुशवी I, 459
 *सुशासन II, 37
 *सुशोच I, 403
 *सुशोच्यन् I, 403
 *सुशोच्यन् I, 403
 सुशंधि III, 10
 सुपूति II, 49
 सुपेघ I, 321
 *सुष्टे I, 463
 *सुष्टयू I, 463
 *सुष्टथोमन् I, 463
 *सुष्टथोचन् I, 463
 *सुसुर्भन् I, 400, 579
 *सुसुर्भन् I, 400
 *सुह I, 397
 *सुहर I, 398
 *सुहर्भन् I, 398
 *सुहर्धन् I, 398
 ह II, 49
 *सुकरनियय V, 5
 सुह्म X, 286, u.
 सुच IV, 21, u. X, 286
 सुचक X, 286
 सुचि X, 286 [u.]
 सुचो IV, 21, u. X, 286
 *सूढि I, 397
 *सूत् I, 992
 सूत II, 20, u. 49. V, 1, u.
 सूतक II, 49
 सूतका II, 49
 सूति II, 49
 सूतिका II, 49
 सूत्त III, 9
 सूत्या II, 49
 सूत्र IV, 21, u. X, 286, u. 331
 सूत्रकार X, 331
 सूत्रग्रह IX, 10
 सूत्रग्राह IX, 10
 सूत्रधार I, 887
 *सूत्वन् I, 992
 सूद I, 736. X, 173
 सूदन I, 736
 सूदितृ I, 736 &
 सूदी I, 736
 *सून् I, 794 [798]
 सूना V, 1, u.
 सूनु II, 49, u.
 सूव II, 20, u. V, 1, u
 सूर् II, 49, u.
 सूस्त I, 989, u.
 सूस्य I, 989, u.
 *सूर्क I, 400
 सूक्षितृ I, 579
 *सूक्ष्मन् I, 579
 सूक्षितृ I, 400
 सूय I, 25
 *सूर I, 503 (u.)
 सूयितृ I, 503
 *सूयो I, 503
 सूयाञ्च I, 25, u.
 सूयि I, 25, u.

- मृणीका I, 25, u.
 मृत्वर I, 25
 मृत्वरी I, 25 (u.)
 *मृष्य I, 341
 *मृषा I, 341, u.
 मृमर I, 25
 मृष्टि IV, 112
 सेकितृ I, 635
 सेकृ VI, 7
 सेक्त VI, 7
 सेतु V, 2, u
 सेतृ V, 2. IX, 2
 सेत्र V, 2
 सेदृ I, 320, 321 IV, 42
 सेध I, 321
 सेधितृ I, 321
 सेना V, 2, u.
 सेनाचर I, 410
 सेरु V, 2
 सेलितृ VI, 90
 सेवन I, 818. IV, 21
 सेया I, 819.
 सेधितृ I, 818. IV, 21
 सोदृ I, 990
 सोतृ I, 17. II, 20, 19. IV, 99
 V, 1
 सोम V, 1, u.
 सोमयिकयितृ IX, 1
 सोममुन् V, 1
 सोरितृ VI, 83
 सोदितृ IV, 31
 स्कन्तृ I, 319
 स्कन्द I, 319
 स्कन्ध I, 319, u
 स्कन्धम I, 319, u
 स्कन्धितृ I, 780
 स्कुन्दितृ I, 740
 स्कोतृ IX, 7
 स्वदितृ I, 1005
 स्वदा I, 1005
 स्वल I, 448
 स्वलन I, 448
 स्वालितृ I, 448
 स्तन I, 323 -
 स्तनयितृ X, 317, u.
 स्तनितृ I, 323
 स्तवक II, 66, u.
 *स्तम I, 390
 स्तमितृ I, 390
 स्तम्भकरि I, 888
 स्तम्भघन II, 42
 स्तम्भघ्न II, 42
 स्तम्भेरम I, 989
 स्तम्भ I, 779
 स्तम्भितृ I, 779
 स्तर IX, 14
 स्तरितृ IX, 14
 स्तरी IX, 14, u
 स्तरीतृ IX, 14
 स्तर्त्तमन IX, 14
 स्तर्दृ VI, 110
 स्तनृ V, 7
 स्तदितृ VI, 110
 स्तप II, 66 (u)
 स्तोमितृ IV, 20
 म्नुति II, 66
 म्नुत्य II, 66
 म्नुप II, 66, u IV, 54
 म्नुषितृ IV, 54
 म्नुदितृ VI, 111
 म्नुदितृ I, 575
 म्नुदृ VI, 111

स्तेघितृ V, 28
 स्तेन I, 40, u X, 319
 स्तेपितृ I, 751, 752
 स्तेमितृ IV, 19
 स्तोक I, 658. II, 66, u.
 स्तोम I, 781. II, 66
 स्तोतृ II, 66
 स्तोत्र II, 66
 स्तोम II, 66, u X, 329
 स्त्यातृ I, 40
 स्त्री I, 40, u
 ऋयनुज IV, 122
 *ऋयाव्य II, 13
 स्थण्डिलशायिन् II, 47
 स्थल I, 5, u. 976
 स्थला I, 976
 स्थलितृ I, 976
 स्थली I, 976
 *स्थव I, 5, u.
 स्थविर I, 5, u
 स्थाणु I, 5, u
 स्थायिन् I, 5
 स्थायुक I, 5
 स्थाल I, 5, u. 976
 स्थाली I, 976
 स्थावर I, 5
 स्थावु I, 5
 स्थिर I, 5, u
 [*स्थी I, 5]
 स्थुडितृ VI, 136
 स्थूल VI, 136 (u)
 स्थूणा I, 5, u
 स्थूर I, 5, u.
 *स्थूरवाकु II, 38, u
 स्थूल λ, 369
 स्थूलपृषती I, 326, u.

असितृ IV, 26
 आतृ I, 49 II, 6
 आयु I, 49, u. II, 6, u.
 आवन् II, 6, u.
 अहि IV, 98
 आया II, 25, u.
 आदि IV, 97, u.
 अगृ IV, 98
 अङ्ग IV, 98
 अह IV, 98
 अहितृ IV, 98
 अगृ IV, 97
 अङ्ग IV, 97
 अहितृ IV, 97
 स्पन्द I, 724
 स्पन्दन I, 724
 स्पन्दितृ I, 724
 स्पर्तु V, 14
 *स्पर्ध I, 742
 *स्पर्धन I, 742
 स्वर्ध I, 742
 *स्पर्धिणु I, 742
 स्पर्श VI, 98
 स्पर्ष्ट VI, 98
 स्पर्श I, 926
 स्पाश I, 926. X, 274
 स्पृहयाव्य X, 360, u.
 स्पृहयालु X, 360
 स्पृहा X, 360
 स्पृष्ट VI, 98
 स्फटिक I, 208, u
 स्फर VI, 84
 स्फरक VI, 84
 स्फरितृ VI, 84
 *स्फलक VI, 85
 स्फलितृ VI, 85

*स्फा I, 804
 स्फायितृ I, 804
 स्फार I, 804, u. VI, 84
 स्फिर I, 804, u.
 स्फुट I, 209, 669. VI, 126
 स्फुटितृ VI, 126
 *स्फुण्डिका X, 56
 स्फुण्डितृ I, 669
 स्फुर VI, 146
 स्फुरितृ VI, 146
 स्फुलिङ्ग VI, 147, u
 स्फूर्ति I, 127. VI, 146
 *स्फोट X, 44
 *स्फोटक X, 44
 स्फोट I, 209, 669 VI, 126
 स्फोटितृ I, 669
 स्मर I, 18
 स्मर्तृ I, 18 V, 14
 स्मोदितृ I, 117
 *स्मर्छा I, 128
 स्मृति I, 18
 स्मेर I, 587
 स्मेतृ I, 587
 स्यन्दन I, 956, u
 स्यमितृ I, 387
 स्यमोक I, 387, u.
 *स्योमन् IV, 21
 स्रज IV, 112
 स्रष्टृ IV, 112 VI, 35
 स्रस्ति I, 953
 स्रानृ I, 15
 स्रुच I, 15, u.
 स्रुति I, 15
 स्रु I, 15, u
 स्र I, 15
 स्रुषितृ I, 636

स्रोतस् I, 15, u.
 स्रोतृ I, 15
 *स्व I, 790 &
 *स्वकि VI, 157
 स्वइक् VI, 157
 *स्वत् I, 790
 स्वतन्त्र X, 271
 स्वदन I, 729
 स्वन I, 327
 स्वनिवृ I, 327
 स्वपोषम् I, 536 IV, 32
 स्वतृ II, 30
 स्वप्न II, 30 (u)
 स्वप्नज् II, 30
 *स्वप्न I, 790
 स्वयंभू I, 1
 स्वर I, 21
 स्वर्गितृ I, 21
 स्वर्ग I, 21, u.
 स्वर्ग I, 21, u.
 स्वर्गहाय I, 991
 स्वर्तृ I, 21
 स्वर्दितृ I, 790
 स्वम् IV, 78, u.
 *स्वांग I, 123
 स्वाटर्गमच I, 1
 स्वादु I, 729, u.
 स्वादुंशरम् I, 888
 स्वान I, 327
 स्वान्त I, 327
 स्वाप II, 30
 *स्विन्न II, 17
 *स्विन् I, 458
 *स्विनोमन् I, 163
 *स्ये II, 17
 स्येत् IV, 35
 स्येत् I, 946

स्वैदित् IV, 35
 *स्वेन् I, 488
 *स्वेमन् II, 17
 *स्वेयन् II, 17
 स्वेरिन् II, 57
 *स्वोमन् I, 800
 [* स्त्रोयन् I, 800]
 हस II, 42, u.
 हठ I, 217
 हडि I, 977 [u.]
 *हतु II, 42, u
 हर्त्तु I, 728
 हत्या II, 42
 *हत्याभूय I, 1
 हय II, 42, u
 हदन I, 728
 *हनि II, 42, u
 हनु II, 42, u
 हन्तु II, 42
 हग्मिन्तु I, 304
 हय I, 397 V, 10
 हयितृ I, 397
 हयी I, 397. V, 10
 *ह्युपा I, 397, u.
 हारे I, 885, u.
 हरिण I, 885, u
 हरित् I, 885, u.
 हरित I, 885, u
 हरिद्रु I, 13, u.
 हरिमत् I, 885, u.
 *दरीमन् I, 885
 हरेणु I, 885, u
 हर्तु I, 885 (u.)
 हर्षितृ I, 398
 हर्षयिन्तु I, 535, u
 हर्षिन् I, 535. IV, 71

हर्षुल I, 535, u. IV, 71, u
 हल I, 977
 हलाहल I, 977
 हलि I, 977, u.
 हलितृ I, 977
 हव I, 994. III, 1 &
 *हवफ III, 1
 हविस् III, 1, u.
 हव्य III, 1
 हस I, 545
 हसित I, 545
 हस्त I, 545, u
 हस्तग्राहम् IX, 10
 *हस्तबन्धम् IX, 4,
 हस्तधर्मम् I, 955
 हस्तिघात II, 42
 हस्तिग्न II, 42
 हस्त्र I, 545, u
 हाटक I, 188
 हात् III, 2, 7
 हानि II, 42, u III, 2
 हायन III, 2, 7
 हाल I, 977
 हाला I, 977
 *हाव्य III, 1
 हास I, 545
 हिस VII, 22
 हिसक VII, 22
 हिसा VII, 22
 *हिसोन VII, 22, u
 हिसीर VII, 22, u.
 हिसितृ VII, 22
 दिन्न VII, 22
 दिण I, 889
 दिपितृ I, 889
 *दिदम् I, 1035 &

दिग्गज I, 704
 *दिग्दि I, 704, u.
 दिग्दिन् I, 704
 दिग्दिन् I, 185
 दिग् II, 42, u. V, 10, u.
 दिग्धय I, 717, IX, 39
 दिग्घय I, 885, u.
 *दिलिदिल VI, 88, u.
 दीक V, 10, u.
 *दीडम् I, 1035
 दू I, 985 (u.)
 *दुडि VI, 141 [u.]
 दुडिन् VI, 141
 दू I, 985 [u.] VI, 141 [u.]
 दूण I, 683
 दूणदा I, 683
 *दुण्डि I, 683, u.
 दुण्डिका I, 683
 दुण्डिन् I, 683
 *दूर् I, 125
 दूल I, 985
 दूदय I, 885, u.
 दूदिक I, 885, u.
 दूदास I, 543
 दूदिन् I, 676. IX, 37
 दूड I, 702
 *दूडम् I, 1035
 दूदिन् I, 702, 1035
 दूति II, 42. V, 10
 दूतु V, 10, u.
 दूतु V, 10
 दूम II, 42, u. V, 10, u.
 दूमन् V, 10, u.
 दूमन्त II, 42, u.
 दूय III, 7
 दूला I, 702. VI, 88
 दूलिन् VI, 88
 *दूलिदिल VI, 88, u.

दूया I, 841
 दूयिन I, 272
 दूयिन् I, 841
 दूयिदिल VI, 88, u.
 दूड I, 703. VI, 141
 दूडा I, 703
 दूडिन् I, 703
 दूतु III, 1 & u.
 दूतु III, 1, u.
 दूया III, 1, u.
 दूय III, 1, u.
 दूल I, 985
 दूलिन् I, 985
 दूय II, 48
 *दूय्य II, 48
 दूतु II, 48
 दूलिन् I, 1057
 दूस् III, 2, u.
 दूद I, 787
 दूसिन् I, 540
 दूस्य I, 540, u.
 दूद I, 737
 दूदिन् I, 737
 दूी III, 4
 दूीक III, 4, u.
 दूीकु III, 4, u.
 *दूीच्छा I, 124
 दूी III, 4
 *दूीय III, 4
 दूीया I, 839
 दूीयिन् I, 839
 दूीसिन् I, 541
 दूीदिन् I, 788
 दूीक III, 4, u.
 दूीकु III, 4, u.
 दूीतु I, 24
 दूीलिन् I, 1056
 दूीय I, 994 &

NOTES.

Page	Lane	
1	3	B तात्त्वार्थे ^० । निधेयस ^०
	7	B D पूर्ववत्तरा
	11	B D इत्यादि
	16	भूवादये See P I, 3, 1 and Mahābhāṣya
2	20-22	} The half-verses सा नि र्या ^० , प्रातकमा ^० and धा- त्वर्थे ^० are found in the Kshiratarangini, see Dubler, Kas m. Rep p CXXXVIII the last is found in Hem An II, 522, Comm , in the Vākyapadiya (Jātisamuddesa) III, 1 the first three are given in the following order —
	2	
		ता प्रा ^० verse 34 a, सा निर्या ^० v. 34, b, प्रात ^० v 35, a
		B D भवर्नातिवर See Mahā bhāṣya (ed Kuelhorn) I, p 443, l 5
	5	E अनुनिवस्यथा ^०
	7	B शान्त इति स्वरस ^०
	18	निपात ^० See Ganvratnam (ed E. geling) I, p 43 Anekārtbhāṣya on Hem An. VII and (ed Zacharia) p 133)
	23	B प्रकाशयते
	29	आयते ^० See Mahābh I, p. 258, l 13
3	5	B स च भवते I; श्व
	9	एकवचन ^० See Mahābh I, p. 98 l 25 II, p 115, l 23
	10	B एकवचन ^०
	12	प्रात ^० See Mahābh on P I, l, 51

Page	Line	
	16	धातो ^० See Vākyapadiya III, Sādhana-samuddesa v 88 and Siddhāntak on P. VII, l, 7 (Bombay ed 1894, p. 276)
	21	D प्रसिद्धार्थेवात्, but ई in मास
	23	B निवृत्तमात्र ^०
	26	B वगमनात्
4	6	E धातौरपि
	11	B लघुत्वा ^० E लघुत्वा ^०
	12	B कर्षेभ्य
	15	B D E सञ्जता ^०
	17	B D E सञ्जता ^०
	18	B ल-मङ्गलभेदेभ्यो ^०
	21	उत्साह ^० Probably upida
	23	E स्वरविधि
	24	B विवित ^० D विवित । B न येन
	26	D by alteration ह्यगम् ^०
	27	E om प्रात
	28	B अवश्य माश्रय ^०
5	4	B चाधिता ^०
	6	B भुञ्जे । B भुञ्जु
	7	D भातुक । D परिभवी
	8	B E मिञ्च । E मिञ्चप्
	12	B आनन्दोन भू ^० । B भा भवता
	13	E om भवता
6	1	D विवित ^०
	7	D कीधो E कीधे । DB कीधुमा
	13	B D नावृत्ति ^०
	22	D निवारित
	24	F ईश्वर कले निमित्त । D कर्षेभ्य
	27	B धातु D धातु
7	3	D धन को ^०
	11	उत्तर ^० See Kuvārij, III, 14 P. I 3 23 has Comp Kīll m Ind. Ant. XIV, 227, Zsch ne Bez Beitr V, 26

Page Line

- 14 D विवेती°
 15 B D स्थास्येत्या°
 16 B ऋषि पदादेरपि च पत्व
 20 B िदिना कर्तरि D िदिना वा
 कर्तरि
 24 B सस्था । D om. सस्था ।
 E शस्था. । शस्था°
 8 2 B किदित्यारि
 6 B ंत्वस्व सतम्बलक्
 12 E औ
 13 B इति अप°
 16 B पिविती° D विवेती°
 25 D जयोऽय
 26 D च इति
 9 9 यद्गामन °See Vāmana Kāvya
 (ed. Cappeller) V, 2, 6
 (ed. Borooah V 2, 5
 14 C धृ गतौ
 16 उदयति° See Śisupālav IV
 20
 21 E ज्वलादीति जे
 26 E चल्पाहारार्थेत्यादिना
 10 1 D om एव प्रवाची E एव प्राची
 2 B D E ंत्वदलं वा
 4 B D दिदृग्भामिति
 8 B D E शबर
 12 B आभाव
 14 B originally ध्रुव
 25 B D E सचता°
 11 6 B D E भवण इ°
 12 B D ंस्तरित्यु । B ंर्वज्ज
 17 B मरुयेति D E स्वरुयेति
 21 E स्वरुयेतिटि
 24 B ंघोऽथैति नि°
 12 8 F om मरुयु । E मरुयु नरी स ।
 D सर्वैरव मरु वृश्च
 14 D ंसति वीन् अ°
 15 E स्वरुयेति
 22 B D देवर्षीने
 13 4 B D E ऋत्विगिति
 6 B अनिशय वे
 8 D I मसस वात्
 17 C देन्
 19 B D ंसत । D दयापते
 20 D इति

Page Line

- 14 3 B अतिरथात्वे
 4 B D िशिष्ये ग्ले°
 12 B अतिरथात्वे
 25 B गानशीलो
 15 6 B प्रथम
 19 B अतिरथात्वे
 26 B D अतिरथात्वे
 27 E om. ऋति ष्णाक् शौचे
 16 2 B ंबुपार्थे
 10 B बुक्क D बुक्क E बुक्क । B
 बुक्कति D E बुक्कति । D E
 बुक्कियति
 23 B D दोषर
 24 D and originally B शार्
 25 C कप इ°
 26 B ंदिभनं के°
 17 2 E मृग for स्वगु
 8 B originally मय for मय
 11 D E वदी
 26 B उद्गति ध्रुगु ध्रुगति
 18 9 B ंमुदितमेके
 11 E हेतुविधा
 12 C वृगु । B बुद्गति
 18 B िकङ्गाणक
 22 D वी के
 19 1 B बुद्गुत्तुत्तु° D बुद्गुत्तुत्तुत्तु° ।
 D E मुक्तयिति ।
 B D E इतिधाना°
 8 B D ऋत्विगिति
 14 B D आसमासा°
 23 समती° See P. VIII, 2, 48,
 Kās
 24 उदनम्° See P. VII, 2, 53,
 Kās VIII, 2, 48, Kās
 25 B शारादी D मसारी
 26 L D शीशोव E वीऽमये
 27 B D जनिट्
 28 B जनेदश्चरी
 20 2 B वरुयु C वरुयु L वरु
 6 वरुयु° See P VII, 3, 63, Kās
 25 B D F cm. वरुयुत्तु°
 21 2 D वरु वरु
 10 D L म्माच । E लक्षा°
 22 1 I ंमृत्तुत्तुत्तु°
 23 1 D शारुयु म्माच । E इरुयु
 1 I म्माचम

Page Line

- 5 पङ्क्ते° See Bhagavadgītā III, 25.
- 7 DE °इती च । B कयविति अत्रे-
र्बाभावे D कयवन्ति वा° E
कयवोति वा°
- 11 B वैर्वापते
- 12 B D समज्येति
- 15 B D E व्याधयेति
- 19 B D अजस्येति
- 24 6 B D E जालिवली°
- 8 B लज्ज D लज्ज
- 11 D एजे विद् । E एसा
- 27 B D om. ततर्ज
- 25 6 B D कल्ने । B D E बलन
- 8 D तुजा E om.
- 11 बहुल° See Mādhar. Dhātu-
vr. II, p 356.
- 13 पतिरव° See Kavirahasya, Rec.
a (ed Heller), verse 42
- 15 B गर्जति जगर्जे जग्ज
- 26 3 B has अभियजति in marg
- 4 B अभियजति E अभियजति-
ङ्गाति for अभियजति अभिभि-
षट्कति, but ङ of वि being
added and the first ति
struck out
- 7 E र्शियेन्वे
- 11 E वृक्षी आवरणे
- 13 D भवति
- 19 B °वसात्नेपु D °वसात्नेपु
- 21 B D अनदिशादेरेवस्व
- 27 1 D खिट for पिट
- 7 D स्वार्थिके
- 10 B D E शलिवली°
- 17 B D °स्वाधादित्वाद
- 20 C नट नृती
- 22 D E अत्रि नट
- 24 E om वा
- 28 1 D बीलो E बाले
- 5 E विशभाया
- 7 B आपतीति
- 8 B आकटापादिति
- 9 B ससाल्य D शशीर्यये
- 13 E °पूगति तारे
- 15 B °वृष्टिर्यु

Page Line

- 22 B विकल्पे for वैजस्ये
- 23 B कुंड
- 24 E के मोदितः
- 28 B D om. सुद
- 29 2 B लडा
- 5 B D om. अत्रि ह्यट
- 9 C स्फुट स्फुट विधारणे D स्फुट
विधारणे
- 10 B D E कुकस्यली°
- 12 D °स्वादाड E °स्वादाड
- 13 E om. विस्फोट
- 15 बहुल° See Mādhar. Dhātavr.
II, p. 356.
- 17 E वास्य बाल°
- 20 B निपाठ D निपाठ
- 26 C बट । B E शसाददेति
- 30 3 B अधि कठ
- 13 E स्थविरविठिरीति
- 15 B स्वयम्
- 20 D कुट-सी°
- 31 3 B D सुणीकेति । E om. ईके
- 9 B मण्डना E मडन ।
- 14 B शौट । शौडति सुशौट
- 32 1 C om नृट । B D E om.
तोड
- 2 E °त्वादस्स्यर्थाथेति
- 4 B तुडस्य D तुडस्य See
Kavirahasya, Rec. a
(ed Heller), verse 32.
- 10 B अधि र्दोलः
- 12 D विडाल
- 21 B C D कट्ट E कट्ट । E का-
कस्ये
- 25 B C D कट्ट E अ-
- 26 B originally अदिद्विपति al-
tered to अदिद्विपति D अदि-
द्विपति
- 27 B अत् अट्ट D अट्ट अत्
- 28 B D अट्ट अट्ट E om. अट्ट
- 33 1 B C D पुट्ट E पुट्ट
- 3 B D पुत्त पुट्ट E om. पुट्ट । B
DE पुट्ट पुट्ट
- 10 B अट्ट आ°
- 13 E इस्तत्वम् र°
- 20 E टमग.
- 23 D वेपतु वेपु
- 24 E न वादा° । D वागः

Page Line

- 64 2 Γ विवदते
3 E om मिथित्वा
5 B मिथिता
8 E विदुश्च
9 E वारिविदु
10 D पर्येष | D वृष्णि करण-
16 E वर्षो | D किलिति E किविति
17 E गतिकारस्येति
20 D प्रबल. ५२० |
24 E शासत्° | अपमृषि° See P.
I, 2, 20, Kās
25 D शक्यमाह ५२८ |
29 B वनिषणीति
- 65 1 D उष्ण-
5 B श्लेषति शिश्लेष शिष्टा श्लेषत्वा
श्लिष्ट
6 D अपेर्वात् ५२९ |
8 B om. किति
9 D मृटवान् ५२२ |
10 B D स्नेहनश्लेषन°
18 D हर्षान्मुने
21 B रिषोष
23 E अन दिष्टते इ पु°
25 E कुम्भ
- 66 3 B के हसित E के सति
5 B हसित ॥ E हसिता ॥
11 E विलासम- इ°
18 B प्रतिषेध
22 D E om नाम्मुना° °अपिरेसन्
(I. 24)
28 C शशु । B शशस म अना°
29 D शशिता
- 67 4 C शसत् । B शसत शसस शसंगु
6 B om शसतवान्
7 D मृना विससति । B E निर-
मुहस्य
11 B D om च । B पशुविससित
16 B E कर्णरथेति
17 B D E दास्यसा°
22 B D मथे
25 B om. चतु-
- 68 10 B D E वृहन् वृहन्ते वृहती
12 B om. वरन् E वरन् । D E
वरन्ते । B D E वरन्तः
13 B D C वरक
14 B D E वरका वरन्

Page Line

- 15 B D E वृहन्ता वृहन्त-
16 B D E वरन् वरि° । वरि
17 B कदितश्च खयोपि
23 B पूमासः पूमासं
26 कल° See Manu II, 86.
- 69 10 B उद्यतशी°
12 E षि रक्षे
23 E स्वार्थपाठा° । धातवो° See
Mahābhāshya (Kielhorn)
I, p. 256, l. 11.
24 E निर्मैत्स्यतीत्यर्थे
- 70 5 B om वृद्धम्
9 B शापनाथे
10 E अति सप°
11 E रोषेतिष°
14 B मूर्ध्नि
18 B D E om वाशु
19 B D E om माशु
20 C D घोरवासिते । C च ॥ २°
परस्यैभाषा- ॥ ५८४
22 B D E om भाशु
23 B D E om. भाशु । D E om.
भाशुसति द्वाद्वाश्च, B gives
them twice.
- 71 2 B E शिम्पये
3 B D सिरमयिषति
7 E च शिद्वये
12 C D E दुह
13 शर्मा° See Paribhāshenduś.
rule 55
14 B D E शिषीति
19 E शेषभाषावे चो°
20 B °यश्चद यो°
21 B D E कवरः । कवरी
25 B शुभं गृ°
26 B वि गोचं
- 72 3 C एयुइ उयुइ अइ उयं इ पुं । D
om. पुइ
12 B जुनि शोचं°
16 E om पवने । E कटपु न°
18 E पुने
19 E अविपुनन्
25 E °गादिनि वा शित पति
73 7 B दर्भ-रः
8 D अनामृत्मि° । D विनेर्भं E
रिने व°
9 B सुषिपिग

- 15 D मूय शा^०
 21 B °साधारण अथ
 23 B षड्मूय औ D °सूयणो E
 प्रिल्यणो
 24 E धरत या ध^०
 9 B D E मजिति
 12 B D E om षड
 13 L देव वा^० । D वाण प्राणवान
 वातवान I om वातवान
 14 D L om शश्याते
 20 B प्रतिययाय
 22 L °ति मेरुकिते श्याय
 24 D om पीवर, °या यारति
 29 B वकि
 2 B बलविशेष
 6 E समागादाधिनि
 15 B घञ ल^० । °जवस्थितो^०
 19 L om शोकते
 22 B द्वेकते दिद्रके प्रेकते दिद्रके
 द्वेकता प्रेकता D द्रकते दिद्र
 केकता प्रकते द्रिक प्रेकता
 23 L धञि ध्वेक
 4 D नाम्युपातेति कुक E नाम्युपा
 तात के
 7 B ककितमर्था काकितमनेन
 9 B वक ल^०
 12 L षकते षकके E षकते । षके
 14 D om षक षकम E om
 one षक
 19 C टीकड् सीकड सेकुड २९ । D
 सेकड प्रेकड रण्ड । L लक
 ड षकर रण्ड
 22 B षङ्कतो साधङ्क, and षङ्कि
 ता in marg D षङ्कते ष
 ङ्किता साधङ्क । E om साध
 ङ्क °षङ्क
 24 L षाङ्क for षङ्कर । षकत ष
 कत षकेता षम्युपा त
 24 I om श्री
 28 F D शङ्कायति
 1 E इति षर्ष^०
 8 I टैकर
 9 D I गमयपय टीका
 11 B षावकन
 1° I om रङ्कते
 17 E षगदी

- 26 D om लपूर
 29 E नयो निपातनात्
 78 2 B °ति च व्याख्यात E °ति
 वाटयत
 4 B नदेवादे^० । E °नेदिष्या
 दयोनि
 6 C कथने ९
 9 E आलोचत
 13 L om सेच । D अशाषचन्
 14 B सिषचिषरति
 15 D षच स^० E षमय स^० । D
 चातम^०
 16 D सचति
 21 B कञ्चते षकञ्चे कच्यत षि^०
 22 B D °वाद्येण । B कञ्च D
 कच्य
 24 F I हेम क^० D हेम क^०
 2° B D शिषधिषति
 26 D । शिषधिषति
 79 1 D शाक E शोका
 5 D L om मुमुञ्च
 7 D °च्यवत् । C om च
 10 D अविनञ्चत
 12 L उपितर्षी^०
 14 L षया
 20 D °शयन षि^० । D om मान^०
 °हृष्य (I 23)
 2° L विभाक । विरडिति
 28 I °यु राज्ञुप्राज । D षा^०
 लङ्गि^०
 80 3 B षेवाच्यते D °षेवाच्यत
 4 B षेच्यत
 5 B D गतिरथगार्शनेष
 6 F का (वन
 8 L अर्थागत
 15 I षमज । अमिजय
 16 L अमयतयत् । विभाषित
 19 C °शयनया । ध षि पाएषये
 ॥ २० ॥
 20 B ष ययनर
 22 F षित षि
 °7 D षेय षत F षत षति
 28 F कयागम कया
 81 1 B D F षुत् षुत् । B D
 विदये
 3 I षेय इत

Page Line

- 6 D F om लेष्टि
 9 B अविषहत् अववत्त अविषहत् D
 अविषहत् अववेष्टत
 13 B C D E आदि
 14 D om तत्रगस्यति । E om
 दम्प
 17 L ऽघोष प्रथमो इति
 19 L द्वित्ये अत्रिःपते
 24 D शोको आर्त्तपान E शोका
 शोऽर्त्तपान
 26 D om उक्तान्ते
 28 B om उक्तान्ति
 82 1 C बट्ट
 8 B D दीर्घेति
 10 With हुडुर् begins a new
 hand in L
 11 हुडुर् See Leumann Ávasy-
 aka Erz Abh D M G
 \, 2 p 48
 14 D L om विषयते
 15 D °शुद्धी
 18 D उक्तपत्तु । सनेरौणादिके
 19 B om ड
 29 F गतिविकल्पे
 83 5 B om ववण्ड
 7 D L महक
 8 B मण्ड
 11 L वमडे
 19 B om धू
 23 D शरहत् इ शरु
 25 D om अभाडत
 28 B गुणशक्तिरिति
 84 3 F °वे रूप
 4 D om हीडुड
 10 B घुटे लुकि जेहिदि
 11 D हिण्डित
 12 D हिण्ड
 14 L विण्डुत्तु घण्डु घण्डु F om
 घण्डु
 15 D om जिघाने
 16 B घुण्डु D L om घुण्डु
 17 D L om घण्डु
 19 B °भावे यत्ने स
 21 D घण्डु । B घण्डुने । B D
 कुवाल
 23 B D L om घण्डु

Page Line

- 25 B E मुत्तु D मुत्तु
 26 B षोप इति वा प
 85 1 न षोप° See Bhattikavya,
 III, 27, of The Paudit,
 N S VI, 155, | 11, sq
 2 D शमित°
 8 B प्रतिपत्ने
 9 D यत्न उ°
 10 D तुत्तुति°
 14 B D E om हुडुर्
 16 B °मधीयते
 20 D विधित
 21 B D E भसरेःपुरे
 24 D °त्तु B D धर्ममात्रवा-
 योत्ये F °मात्रवातयोत्ये
 25 D द्रव्यपुनयापसगा
 26 B साध्यते वा
 27 पूर्ण° See Nirukta I, 1 (ed
 Roth p 3f, | 7)
 28 D L कर्मणो वा कर्मकत्ने । B
 इति वा बट्टी
 86 1 L कर्मद्रव्यभावे
 3 एतत्° See Kavyaprakāsa
 (ed 1866) p 132
 6 B D °शाम्यनायते
 9 तर्पना° See Mahabhashya
 on P VI, 1, 65
 14 D E तिय भे°
 17 B °प्रतिहर्षयमो D °प्रतिहर्षयमो
 18 B प्रप्रति प्रप्रति प्रथ्यते प्रथ्यते
 23 L पर्वसंज्ञादि
 26 D L सिक्तुः । B D F दिव दते
 87 2 B D L सिचपत क सिचदेत
 10 B सीयतेऽव त
 11 L °ग वा सकर्मक
 15 D L यदि न for यो-दता
 21 B स्रष्टु स्रष्टु
 88 1 D om य
 3 B om मे° तुक्ति
 4 B यदिदीर्घा D मुदिदीर्घा
 8 F हेमा इम्
 11 स्रष्टु See Mahabhashya on
 P. VI, 1, 65 end
 12 B °प्रतिहर्षयमो D °प्रतिहर्षय-
 मोऽव त लोचनम्
 14 B D लोचनम्

Page	Line	
	15	D L स्वदण्
	20	B मानकीडनयोश्च
	21	B D पंशतया
	22	B D अर्द्धिद्विति
	26	B D E om. गुर्दं । B E सुर्दि
89	1	B has नि.सूत्र in marg. for निरसनम्
	2	D निवृदित-
	4	E प्रतिशेषानुनि । B D E आशयणे
	8	B D ह्यसौ ह्रदः क° । D E ह्रद तो
	15	B D सुस्तुदित्विति
	16	E ने 55-तं च
	21	B D L लंभकंदि°
	25	C संहर्षे
90	10	B C D E वाधत् । E वाधते । B ववाधे E ववाधे । B वाधिता
	11	B E अववाधत् D अववाधत् । E वाधन । E वाधा
	12	E वाध । E वाधुरिति
	14	D E इ हधि-
	15	L वाधि । E वीधरसते
	16	E वधते । B जनवध L om. 1 D E अवधि । E वधकः
	17	B D E वधत् । E वधयति
	23	D वृत्तौ च । B om. भिनम्
	26	B E पनायिष्यति
91	1	B मानभञ्जे°
	5	आगम° See Paribhāshendūś, rule 93, 2.
	12	B om. न न्हव
	14	D विवृष्ट
	17	D om. नेपते । B D om. जिनेपे
	22	E शीलार्थे वि०
	25	B °प्यस्यो ग्ले°
	28	B D om. न न्हव-
92	7	E श्रुः
	8	अवर्धे° See Mahābhāshya on P. III., 1, 5 ^a
	9	D om. one न व्यभिचरति । B न व्यभिचरति न च गु°
	10	D सधेत्°
	12	B प्रापय°
	13	D गुणै र°
	17	B D E इयासात्रेति

Page	Line	
	23	B अचि हस्यं
	28	D om. कवि E कवि । E कवैर । D E कवेतं°
	29	E °रिडयान्स्वप्
93	1	C अघाट्यै D अघा-
	2	B ह्रीवः ह्रीवत् E ह्रीवं । इत्यथ ह्रीवा । L om. विह्रीवा
	6	E om. आवि । B °रिडयान्स्वप् मध्ये L °रिडयान्स्वप्
	9	C श्रीभृत्
	12	Perhaps चीभृत् etc., to be read.
	14	Perhaps चीभा
	17	B प्रगम्भं इवा°
	20	B रिभिता
	23	B °नि-वस्यन्ते
	28	C E वृधुत् । B र्त्तये र्त्तम्-
94	1	B इक्षे अत्र°
	2	D शूरः अवृष्ट्योसने उद्.
	3	B उटपरा. D पटपरा. E उपराः
	6	B र्त्तम् र्त्तम् D र्त्तम् र्त्तम् सीधा
	7	B D र्त्तम् इति L र्त्तम् इति
	8	D दीपत
	12	B र्त्तम् D L र्त्तम्
	17	E om. अकृषि and कृषित
	24	D °रिडयान्स्वप् । D om. र्त्तम्
	25	E °रा वृषि-
	30	B D L भादिभ्य
95	3	B D अतिवृद्धि°
	8	B D म भवति । B विशेषण न भ°
	11	B अवस्यके
	16	B D °स्तुवर्थाथ
	19	B अथकम् अथकम्
	25	D धर्मकामा L धर्मकामा । L ने वर्मकामा
	29	Γ पदात् । का°
96	1	B D अनिर्दिष्टेति. See Malli- nātha on Ragh. XIX, 60 and Vāmana, Kāvyaś. (ed. Cappeller) V. 2, 63, (ed. Baroosh) 85.
	4	D °स्तुवर्थाथ
	6	E कामत् । B गुणै र्त्तम्
	7	B अवेदो उत्तमै र्त्तम् D L कामत्तम्°
	11	L दवावर्त्तम् इति

Page Line

- 13 E निरवणं दुरवण
16 D om सुभा° भिद्धस्वमिच्छन्ति
19 B D न शशेत्ये°
23 D यो लुपि
27 D निधे
29 D अभात् लुक् स्व° E अभात्क
स्व°
- 97 8 B D E मज्जादिषु
10 B D कर्मकत्वे
13 E वाऽकर्मकत्वे°
16 B D उत. उत. उतवान्
17 E वज्रादिभ्यवि
18 B पूयिद्
22 B गुणो
23 D चेलाभ्यांत्वात्
29 B ञिकाना पाठ तु
- 98 1 B D ञिचि अ-यस्य क° । B
स्फुरतीति
4 B परोक्षया डे. D परोक्षाय.
याय
5 B परिभावः सू°
7 B शति स्य नत्व D इति तस्य न
कित्त्व
8 B ञिचि तिलके D ञिचि ल-
त्तिके । E न ख्यागिति
21 E बलस्य.
24 D E इत्यन्ति बल । B D E
बाल
25 B D E कल. । B D E बलका ।
B D E बले । B D E
बलवत्
26 B D E बलवत् सवुमो
29 D आचि बल.
- 99 16 B भन
17 B दिबालिमैके । D E बलिमैके ।
D बलते
20 B om भात्पृकथ
23 B तिच्छति ना°
25 E कड मदे
- 100 3 D E कलि । B D कालासौरा°
E कालासौरायवकञि
6 E अभ्यजे झन्दाय
11 E बलुनि
13 B ल. सुते
14 B इये पूर्ववत्
15 B परिदेशोति णि° D om परिदेश
20 F णावुयधत्

Page Line

- 23 B E om. पत्वस्य
30 D E om खोविता
- 101 3 D E om वेविता
7 E द्रुतगता°
8 E द्रुतगति
15 B D बलिकणीति
17 B ङेदि बाधने
28 B om ईष वञ्जे
- 102 1 C ज्येवृद्
2 C ज्येवृद्
8 B D अन्वेविषते
9 B °प्योनेर्कदि° D °प्योनेरिव
कदि° । B हरेवनाबाधा° । D
E °दस्वस्य प्राणि
11 E om न्हेविता
17 D तल्लपि
20 D किप्
23 C सप्तृद्
26 B सात्स्वस्यते E सास्वते । B D
भसिध्व° । E महणाङ्किति
27 B D लपायत
28 B दयाधेति
30 D कतिर्धञि E कसतेर्धञि
- 103 2 B E अवीभसत् अवभासत्
3 B छीर
19 B सौ भादोरोति
21 B नासिका नासा
23 C चासुद्
25 E प्रसृस्यते झस्ता
26 B D om. तु
30 B om मे
- 104 3 E om अद्यते धसिता
11 B °न्यस्य अ°
12 B D भञि°
14 B मडि E मडि°
15 B om छिपि । निदने D दिपिदने
17 B D E मज्जादिषु
21 D बन्दि
22 D बर्हते ववर्ह बर्हिता । बर्हः
23 D कलद् । बर्हिणः om बर्हिणाः
B बर्हिणः
24 D बन्दि बर्हते ववर्हे बन्दिता
25 B D अवन्दिदुं अवन्दिदुं । वा-
न्दि
26 B D बन्दि । वाग्द्वय । बन्दिदा-
27 C बर्हद्

Page	Line	
	29	B ° हेर-सादय D ° हेर-सादय E ° हेर-दिव्यते नि°
105	3	D वाहितम्°
	6	B D E उपसर्गादस्य इति
	16	D गहिता गृहा E गहिता गर्हा गृह गृहि । B गृहा
	17	B D E वेहते ववह वंहिता
	21	D मही मुयम्भैव E महा-व्यपवधैव
	22	B D F बहुण्
	29	B विपिकि D कि-कि किगिक
106	3	B D E मत्र दिपु । D धादिवत् E धादिवत् for पूवैवत्
	5	B D E सप्रत्°
	7	F विभिजे
	10	D मौढ्यशयो° E मौ-य-यै । C ° योवनयने
	13	B ° सुदीक्ष मौढ्यशयो° D राक्षसी। शद्य को°
	14	B दावते D-ववते E । प्रववते । D जीत
	15	C इर्वेने ॥ < आ मनेभावा ॥ २९० ॥ ३ ॥
	27	B किरिति डिने
107	2	F D E वडु°
	4	E मणाय्या
	7	B मणाय्या
	6	I विरस्य इच्छति
	7	B त-मते व्याख्या D त-मते अ वाक्ये
	16	F तु न लभेता
	19	E दातस्य श्ववहते
	21	L सकम्भोऽयः श्व । I D यदा अक । यदा । क°
	24	D भवति चं पी°
108	1	॥ विवाह
	3	B इह ई त य D इह ई तीने । इह ई ति
	5	B D E क्व येने
	10	B इवमते । D इवमते । B ति भित्तति
	13	D वे ति°
	20	D उव
	24	B D उवमते
109	5	F D om करिपते
	7	F कर्मकर क°
	10	L E ° वरम D ° वरम

Page	Line	
	17	P भूतेवि किवि D भूते किवि म°
	22	B° कारमाते किं
110	1	D शिल्पी मापतादि । B शिरो मीर । B कर्मधतोऽथ D कर्म धेतऽथ L कर्कः अ करकति
	14	B D E om कौ-व्य
	21	B अष्ट
	30	B याचित
111	1	F° छिमिक
	2	B त-वते दि-वाद्यै
	8	D व-वतिमा
	11	B परिमाणो-व्यति D परिम नेऽ येति
	13	B त गाये यथो भाव इति कि°
	18	B समाद । B ° जी-यमे D ° जी व्य व
	21	F वभाजे । D । अविभ्रजत् । D अवभाजत
	24	F धाता कन्वे । B टिसवादेनास्य
	26	I ° मनपदस्यभि । D ° दारा येषा । I ° पुत्र । क°
	28	राधीने See ° Subhushit 3236 and Bol tungk, Ind Spr° 6788 d
112	2	I तामवते । B D I वाभाजत । D । कामते
	10	I मनीशभाव
	14	B यावकरण नलिक
	15	I कर्त्तवते
	22	I om से रे-जतम
	25	D I om वे-नेता
	26	D I om व°
	31	I कर्त्ते for श्वे
113	5	दिव° See Heim An II, 216 Comm
	7	D मेधन । D I निमित्त
	8	D मेधने । D मयने
	10	मया° See F. bl. 1. 27 2 D चाम्प । F मय
	16	C कर्त्ते च
	19	B उवमते D उवमते । B D उवमते । B D F उवम
	17	I D I मुपुत्तुः क्वरुः क्वरुः क्वरुः क्वरुः क्वरुः क्वरुः क्वरुः
	20	F D I क्वरुः क्वरुः क्वरुः क्वरुः

Page I ine

- 21 B D F बुधने वधति । D वायते
E om । D E अबुजत । B D
E अवधीत ववधे । D E बु-
वध । B D E बुधित
- 22 B D F बुधित बुद्धा बुधित्वा
बुद्ध बुद्धवान् । F °मुधेवृगेश्वरके
- 27 D E om प्रणेदति
- 114 2 B F om त्रिमिदाड स्नेहने । मेरते
- 14 B D E बुद्धग । E बोधते बोधति ।
B F बुधे बुधेध । E बोधिता
- 15 E अवधन् अवोधत् । B E अवो-
धिष्ट । I बुधित
- 16 D E बुज । E बोधति
- 17 F बुध बुधेष् । बुधयत
- 19 B °नेरपल्लुकि । D °नेरपल्लुकि
E °नेरपल्लुकि । B चजे चजान
- 23 B om परिजाता
- 25 B om आचनः
- 28 I om च
- 115 5 B D उपालभने
- 12 B D °वधि कौ
- 20 D अलिनिरति अलितिपति
- 21 D E अल
- 29 F अलकक इति नरकककश-ररय
ररय लन
- 116 3 D उटे-पात औन
- 6 B मुधोमा । B मुधौ कौ
- 15 B दासिदेस्मै
- 18 E उदधर्षा । उदधते उदधति उ
दधवे उदधति उदधिता
- 19 E उदधयिन् । उदधयः उदधय ।
उदधयि उदधयते
- 21 F उदधियन्
- 22 F उदधेवे उदधेव
- 23 F उदधियन् om औ उदधयते
- 24 B उदधन्
- 26 सपदु° See Malalashva
(K. elhorn) III p 46 ।
19 I ong dalle रररररर
altared to रररररर E
रररररररर
- 117 1 F D रिरिने
- 2 B ररररु । ररररुने F रररर र
- 3 F om रररररररर
- 4 I om ररररर । I ong dalle
रररररर a rredto रररररर । F
ररररर Dem.

Page I ine

- 7 E तिरिषे for तिरिषे
- 12 D originally अदित्वा for
अदित्वा । D E om अदित्वा
- 14 B आसन्त्यस्ते° D आसन्त्यस्ते°
See Vamana, Kavya V,
2, 29 (Cappeller)
- 21 B आर
- 24 E om अगुह° अगुहत्
- 25 B अगुहत स्व° D om अगुहन्त
- 118 4 C मङ्गे ॥२ उमपताभाया ॥२४॥
E वमूले वमूले
- 5 E वमध वमध
- 9 L °परिनो रवि E °परिक°
- 10 D om °निरिति° रवि° कि° (I 12)
- 13 E ररार्था कौ
- 10 B ति चतुर्थीति चतुर्थी
- 23 D I लोह्यास्तीति
- 28 D लुटि लुटि ष°
- 119 7 C धेनाद्
- 8 D L धिनतम°
- 9 B D L धिधित
- 14 E धमेदित
- 21 I °वन् अघेदी° नदीदीति
- 22 B दीडा D I दीडी । I ररेत
- 25 B D अदीदिद
- 30 B दिददाणु D रररररु
- 120 2 F अदाधेष्ट
- 6 B धुधेति
- 1 F om न वे
- 16 B D E दीग्वादि
- 21 C धरररु ररररु अररररने D
ररररु
- 22 F धररर । B धरररर
- 24 L धरररधयते । D धररररधने । F
धरररधयते
- 25 F धरररति
- 29 D उदधन् उदधय
- 33 D उदधयन्
- 121 1 D धेनेर्ष°
- 2 B धेनेर्षवे D धावेरररने
- 3 D धररररर
- 12 B धररररर
- 13 D °धरररररररर
- 16 B F रररररररररने
- 17 D धरररररररर । D F धरररर-
ररररर

Page Line

- 18 B ०दिति जमौ । D हस्तवर्जं E
हस्तवर्जं वर्धवर्जं
- 23 B D L मभिति
- 26 B C D भरणे । B D भस्वदत्
- 27 B निष्पद्यते निष्पद्यते
- 29 L स्य स्यते सिद्ध्यसते सिद्ध्यते
यत सिद्ध्यसते
- 122 15 B D E वृत्तिगृहीति
- 22 B कल्पः कालविज्ञाप
- 26 D वर्णेन युतादि । B वृत्त यतादि-
रथ वृत्तादि C वृत्त युतादयः ॥
२३ आत्मनेपदिन
- 27 B विधे D वृधि
- 28 E प्राक् षट् पिशत् षट्
- 123 7 D विलेचन
- 16 B गौ पात
- 23 B गृध्र राज । B D E सारम
जात्मभिति
- 27 B अपयत्
- 124 8 B D om विभीदति
- 11 E अचि विदार
- 13 B दाधिसीते
- 16 D मन् सघ
- 21 B दाद दादिता
- 26 E बुध
- 125 1 D बुध E बुद्ध
- 2 D E बुधिष्
- 5 B E ससदं
- 9 E द्विवादधी
- 13 B om भ्रम्यति । D E यभाम
- 21 D भवती
- 22 E घपन्
- 25 E चत्त्रचलेति । E om चञ्चल
- 29 B ०दिवे
- 126 15 B L om पणालिका
- 16 B मलरा
- 17 E मल
- 18 D L कुशूल । E वलति वसल
- 19 E वलतु वलु गलिता । वल
- 20 L बाल्य । वल वल । E and
Hem Un वलत
- 21 F कशूल । B वकले
- ० E वदरं
- 127 4 B वदयेतीति
- 13 B शालूक
- 15 D शूर्पी

Page Line

- 17 B दाल D दलै
- 24 D बुद्ध । B D E उपसर्गादेतिनि
- 26 B गके प्रोशक । B D कृषि
कमीति
- 30 B कास । पूर्वस्य नी
- 128 2 D सकशुक
- 5 C जन्मनि ॥२ परस्मैभाषा ॥२९
- 19 D उपरमते उपरमति D om
उपरमति
- 23 B om राम andरम
- 24 D ०विचेति त नि०
- 28 E रभू क्री०
- 129 9 B ०कृत्य विसहने कृत्वा श०
- 11 D दाघं
- 17 सङ्गति० See Subhāshit 631,
d Siddh Kaum युतादय ।
आ भूषाङ्ग । वह (Bombay
ed 1894 p 253)
- 18 C आत्मनेभाषी ॥ २ वृत् ज
त्तादि ॥ १९
- 26 B D एवचमाद्
- 130 8 E ०शीति वेष्ट । B D वणाभा०
See Paribhāshendus rule
50
- 11 B इति वी वीप पदः
- 17 B D L सारमभ्रामभिति
- 19 B D E व्यस्थवणं
- 21 असिद्धमिति See Paribha-
shendus rule 50
- 131 2 L वेति जुहीथ
- 4 D ह्वालिपिस्थले E ह्वालिपिस्थले
- 7 B आदुप
- 8 B D ०वपादिपाले । D E om
उपहव
- 10 B ०गंत् ह्क ० E ०गांत ह्क
म्यणि
- 13 B दुर्वी
- 16 B विप D वेप । E भवनाप
- 17 D ०जिमक उ०
- 22 C शायणे ॥२ उभयपदंभया ॥९
- 24 B om मृति
- 132 2 D वधेवरी
- 7 D F om वा
- 9 D रसादेते
- 10 E ०तृणी
- 11 B om. व

Page Line

- 17 B कलापस्य
25 B प्रायाव° D प्रैयव°
28 B वावदुका । B °त्वादिति वादति
रदित्वा
133 1 B भीयवारी वदन्प । B साधुसिति
साधौ
4 B °वसिति D °वसति
7 B °धौनेये योगे D °धेनापेन E
°धेनोपेने योगे
9 B °स्युपवासाधारम्यः । E °सीति
वेष्टि
17 L om कसुकामाविति
23 B originally भेद्याङ् D मेढोर्ध्व
E मेढ्रेर्द्ध । घञ्°
29 C परस्मैभाषा ॥ ३ वृत् यजादि.
॥ ९ E यजादि ९
134 2 B प्रसिद्धा L प्रसिद्धौ
8 कमल° See Śāringadh Paddh.
138, b, Śūryasūta,
verse 2.
9 प्रविष्टा° See Kīrītārj, II, 46.
12 D °उतस्या णिञ्
15 B प्रविष्टाटयत् D विष्टायिता E
प्रघाटयिता समुत्पत्ति-वादी
18 B °तासिद्धमही°
21 E कार्यभाजः
22 B °नहाते
28 B ङञौ
135 3 B °नि व्यार्थमी°
4 B भगुरे निपायान्
5 D विधुर । E व्यथेरतीये
10 B D °स्तीकेतीकेति नि°
15 B घृदिष्
18 C रजदने
136 5 B सति कौ । D रत° । E °ज-
वेति वेष्टि
9 B D प्रसते पप्रसिता E प्रसते
पप्रसि षि°
12 C °रयोः । आत्मनेभाषा ॥ ३
22 D °मुक्त ठा E °मुक्त वा
27 B दरद नामा E दरनामा
137 3 E °इस्वे षिक्रय सति
6 D °इस्वाभावे ष°
9 C भग कु° । D °इस्वाभावे भ°
10 E त्वनेतेर्कहे
16 B om. पत्रिणे.

Page Line

- 138 7 C D नृतौ for नतौ
8 D चोरस्यो°
15 D हेडयति for हिडयति
21 D जिह्वा । श°
23 B D E तम्नत स°
24 D दधे
30 D कदगाभि° E कदुग्गाभि°
139 2 D °शादित्वे
5 B निस्नेहती°
14 D om. कथ । E कथ कथ । B
हिंसार्थे
15 E कथयति कथयति कथयति क-
थति कथयति चै°
16 E काथिति इहस्वामावे वा
17 D E om कथ । B E om.
कथति । E om कथयति
23 E om. अन्वत् । B मदयति शतु
गल्पयतीत्यर्थे विमदयति शतु
अन्व°
24 D om. विमदयति चाङ्
26 B om. हन्
29 B D om. षन्वयति
30 C °धीता
140 1 D om स्वन अवतंसने
4 E om. णौ हस्वे षन्वयति
5 E °तोपमिहाधीत
9 B चोर
21 C शौ च । परस्मैभाषा ॥ ४९
24 D भवति । इति घटादि१९ गण ॥
25 C °षशानुस्मृता भ्यादयो विस्तुनधा
धातव १०९९ स्यामा ॥ उ ॥ १९
141 2 B and originally D °नुसारे-
णाद° D in marg °नुसरणेने-
त्यपि
4 B घुष्टि नोत इः अ°
13 E om. भावे
17 B भदी न वा D °यदो न वा
19 B D E अशिनौ
22 B D E पसिबसीति
26 B D E °तरि अशिरपति
29 D स्यात्पू° E कथेति ष°
142 1 B °दभ तुव इत्यादेशे E °दभ
इति वाऽनुत्तादेशे
7 E वातुत्तादेशे
8 B वापानशीतो
10 B D E वावयवक इति
13 B इत्यादिः

- Page Line
- 17 B °स्योत्विति सिञ्चिद् E °स्योत्वे च । वभूव । किति धातो ऋवर्णे सिञ्चिद्
 - 19 With °त्वे च वभूव begins a lacuna in E, which extends to p 162, l 13
 - 23 D °इत्थ अर्थे अशी
 - 29 B यद्भुक् च° C यद्भुक् च ॥ परस्मैभाषण ॥ ४५
 - 155 1 B E om पास्पर्थीति
 - 4 तिक्° See Paribhashendus' rule 120, 3
 - 10 B परोक्षाय वि°
 - 14 D adds in marg. उदत after गभी
 - 19 B अन्धे । B D गृह्णतेति
 - 23 B om किति
 - 28 B D द्विपरी°
 - 156 3 D सानान
 - 9 B and originally D मेट
 - 12 B मद् D om
 - 17 D देधीड
 - 27 B निट्ट सृत्
 - 30 B D originally मेतोदि य म°
 - 157 1 B प्रसावरीत् प्रसावी
 - 2 D om किति
 - 10 B मेट च
 - 34 B रिञ्ज
 - 15 B विह्व
 - 22 B विराज सजिना
 - 158 19 B वरने पठ
 - 21 B वस न°
 - 26 D in marg सप after वारि-
त्वेव and अड इति
 - 28 B आकादिष्ट
 - 159 3 B क्कोपि सवभाष
 - 7 B दामक अ. सु. म. दे दिगे
 - 9 B अवि भाद° इ°
 - 11 B D द्विपरी°
 - 21 B निष नेष°
 - 22 B om, मन्वने
 - 25 C कचि । अगमनेम च ॥ १°
 - 27 B ओषधौ भाषार्थे
 - 160 3 B आकृष्टं यम य लक्षेति अ-
करोष
 - 14 B यद्भुक् । वभूव । ति

- Page Line
- 15 B °रित्योत्व अ. वानि° D °रित्यो-
त्वाप्रति° । B प्रौष्णो D प्रौष्णो°
 - 16 B द्विस्वे घेऽणवीत्
 - 21 B उमि-उद्वेनेरे
 - 22 B स्तोति
 - 23 B om विप्रीति
 - 161 4 B सनेत्यत्र स°
 - 6 B स्तवक्
 - 10 B D वृत्ते
 - 11 B वत् । वर्वति
 - 16 B वधो उक्त्वा°
 - 18 B वाग्नयवुव
 - 19 B om किति
 - 23 B हतिम् । D अदिष्ठत
 - 25 B मुग्धवित् । पौरस्य । B D
थार
 - 26 B द्यशात्ता
 - 162 1 B गौ स्वयमव । गो स्व°
 - 9 B अधिष्ठत्
 - 10 D सदिदेह सदिदेहे
 - 12 C अरादने न उभयतोभाषा ॥ ४॥
 - 13 With अलीड अलि ends the
lacuna in L, see p 154.
l 1° B अलिष्ठत् निनेदे
 - 14 B यदि ल्यपि
 - 15 B D E °पास्पवतिनि
 - 16 B D निदेष्टिह अति
 - 23 D उवर्णादिति ल्यपि
 - 163 1 B गहादि पथे गहीदि गहिदि
 - 2 B शिष्ये रे°
 - 10 B निराक र्नेह । E निःशेहः
निःशेहः । B D एताभ्यां
 - 11 B D । °अभयने
 - 14 B चेत् । E वति । B E रि-
निय । विधीतः विन्यति
 - 15 I अविमत्
 - 16 B E विनयां । विमने°
 - 19 B D om व°
 - 20 B क्कारतश्च
 - 21 B क्कारतश्च
 - 24 °रिर्त्त य वि°
 - 27 1. इत्तवम् इत्तवम् । B कौ
 - 164 2 B रिञ्ज । रिञ्जित्
 - 7 B D F च्चुदिति । F om
निरवत्
 - 7 B च्चुदिति
 - 21 B इत्तवम् इत्तवम्

Page Line

- 9 B om ०यशी०यन् ०यसी०यन्
 15 C शिबैच्
 18 C टिब् डिब्च् E टिब्पि डिब्च्
 20 B E om टिष्ठव । E तिष्ठव डि-
 षिभिता
 21 B निदेवन निदीवन
 27 यद्वाद्यु° See kumaras I, 15
 B om भिष्ठासाखिडवईः
 28 E अन्विभ्यपित
 174 2 D इध्यसीति
 6 B D ससिन्वा सस्वा
 7 B om सस्व
 9 B क्क्यू द्व्
 11 B D चित्रेदेति
 19 B D अनादेशिन्धेत्वे D corrected
 in marg to अनादेशादेशिन्धेत्वे ने
 175 3 D ओषिता
 4 B क्शिपिइसीति
 8 D E लद् विलोम्भे
 10 B D E घर्मभ्रुति
 13 E प्रस्वद
 18 B om चिद्दति
 19 B इय इति D इय इति E इयाति
 20 E के भा° । E इति नेद्
 22 B om नेद् D in marg
 26 E सति क्
 29 E स्वेदति
 176 3 B om सुधिया
 5 B शोधक
 7 B वाचे शोध निर्मम्य
 10 B अकोधन्
 13 B सिदधातरा°
 15 B सेद्धा सेद्ध । B om सिद्ध
 and सिद्ध्या
 16 B विधु सा°
 17 C क्क्यू
 18 B अमदि य°
 19 B इद्दिहित वेत् अय र
 20 B इद्दिभाते पी साथी (पी above
 the line)
 24 H र्थैच्
 28 B कलसकसंकासवत्तजिन
 4 D इत्ति । F repeats ने र्त्त्त्त्
 to इत्ति of 1 6
 C F om इत्ते । D इत्ते
 7 B अग्निने इ नति नग्नि

Page Line

- 9 E om रद्द । B विधीच्
 12 B तृ पत
 14 D om वना
 18 B E om द्वा
 21 D कोपनसाल
 24 B गाययति । B जुगुप्तत जुगुप्सा
 गुपय
 28 E रुपलुपौरपि
 178 1 E रुप्यतीति रै रूप्य
 3 C ऐरेच
 7 D E om र्त्पिता
 13 E om के
 15 E °कत्पार्थ न
 19 D E om तुम
 22 B E गदीच्
 27 D adds in marg भादिभ्यो
 वेति वा पाठ after कृत्सपदेति
 28 D क्विच्
 29 B विनसन्°
 179 1 B originally नस्वत् नस्वती
 7 C धगु मृगु धगुच्
 11 B वाचिभवेति वासि° D वन्धस
 त्यथ अतसह° (व in marg)
 12 B वाधस्यने । B D अथभने
 13 B वनीधस्यने
 19 B om कार्द्वीत्वा
 20 B D E साम्भयेति । B गुमा
 बहि ॥ D बहि नग्म बहि but
 बहि cancelled
 180 1 B इकि
 3 B क्त क्त see P III 1
 46, 46
 5 E om वा
 6 D om वा
 8 B देवतेद्वीति । B om ेयने
 11 B om जेवन्वा
 13 B अद्य अद्य F om अद्य । B
 उपयुग D om युग । B D F
 इववन्°
 15 B अयत
 16 L नर्तनत्
 17 F क्त वेत्तिर्त्त
 23 E om इत् । B इत्ति इत्तिवत्त
 26 B D इत्तिर्त्त
 27 B इत्ति । B अयत
 181 1 B इत्तिर्त्त । F इत्तिर्त्त

174

175

176

177

Page Line

- 6 E om एतस्य । B एतस्यिन वो व्य-
जनादेरिति क्तो वा क्तये ए-
सित्वा
10 B विसृज्
12 D शेषणे
13 B कृत्सि° । E िसिंति
14 B D E उद्दृष्टिकल्प° । E om
कुभे
15 E om निरस्यति
16 E अकृप दीति । B प्रणम्यते प्रन-
स्यति om. प्रणस्यति प्र-यस्यति
D & E in marg

- 18 E उदास्यन्
21 E वार्यसी°
26 E om. यतति
182 6 E त-मते कर्भवे वा रो°
14 B अदसन् दस्यन् दसित्वा ऊदि
स्वात् कित्वा वेद् दसित्वा
18 D ऊदिस्वात् कित्वा वेद् परत्वा व-
सित्वा cancelled

- 183 20 B वस निवसति
2 D कृशिकमीति
3 B °र्थे कर्मवर्षते मदीच्यवर्षते पचा-
दक
9 B E के दात° । B क्षमिनं
12 E om नक्ष्य । B °काद घिनति
13 B उद्दृष्टभावे च
14 B om नौ क्षमिनं
15 B उन्मृष्टपक्षु
20 B °पदेनापोदिति
22 E om प्रनिदमपते
25 B om ते
26 E दमिदमेभ्या
28 E om नितान्त
29 B क्षमदकार्थिति घिनति

- 184 1 D विञ्जिष्यति but in marg
घिञ्जिष्यति वा । E िञ्जिष्यति
3 C प्रयोज्
6 B प्रभवेति । E om विभ्रम । D
E om. घिनति
7 C प्रयोज्
13 B धस्यति
15 B and or ginally D दात° E
क्षान्ता क्षमिष्य
20 E °जनप्राभावे । B मन्वन् मदी-
हवे°

Page Line

- 21 B °स्वात् इरवे E °स्वात्वे
24 E मदनशीलो
26 E °बदीति तु डे । B म-ए-
मत्स्य

185

- 29 B ऋषोश्च । B D षिकृष्विति
5 C मुहंश्च । B °न्य विवेकः
8 E °पदेऽणिगिति भा°
10 B पुनमुपै
14 B repeats twice निषधुक्
15 E श्लोह्यशीलो
18 D om वा
21 E om ष°°सत्वे
25 B D लिह्य
26 E om. वसू and पुस । B D कुप
कुस
27 B D भृत्
29 B अभभौत् for अभभौत् । D E
om अयसीत

186

- 1 B °दिस्वादि । B D एस्वादि C
पुष्वादि ॥६७॥ परस्मैभाषा ॥६८
3 B नस्वर्थे E नस्वार्थे
5 C एडच्
7 B म्यस्यादिति
9 B प्रसून for प्रसव
19 B om अनुस्वा°°दीन°
27 B मीयजीति D मोह्यजीति E
मीयजीति

187

- 1 B (D E) थवने
6 B लिङ्गली°
8 E om आल
12 B विलाप
13 B मुञ्जपादे°
22 D E स्वादि
24 D in marg. इकारान्ताः
25 B °श्रू पीत आपीयते पता टणादौ
26 D adds originally पता after
आदीयन्त

188

- 28 B D E माउञ्
2 B D E म र्क्
19 D योजन
25 B D वाणिसर्थाः

189

- 5 E विरतिवति
6 B इत्यभिधीयते
12 D वाच्यमाना corrected to
वाच्यमान See Bhatti's Arya
IV, 2°.

Page Line

- 15 B प्रयेदे सि स जिञ्च
19 B विश्वयतेति D विश्वयतेति
21 E अनेरीति
22 E ईत्यसो नि° । पदधि
23 B णो दु पाद्
25 B D विवदे
27 E णकधूपति

190

- 1 वेत्° See the Karik 3 in the
Kas on P VIII 25f and
Mahabhasya on P VIII,
2 58 B विवित विञ्च च
2 B om च । विवित्त्त पत्त D
विवित्तम पत्त
4 B खित्त
9 E om सहयुद्धवान्
10 D °नन ते आयुध but ति
above the line B E
शासयुधी ते
12 B दिग्वादि
17 B °त यामास्मिनेष्व
21 E °मीदिदिति
20 D E om म दते । B वा
26 F मन्थत for मन्वे । B वा ।
E मन्थते for मन्थ
29 D विस्मयव्ययात् इस्वत् च
माते च पठिष्य या

191

- 30 D °कानिवा
4 B D मथ
01 B मथ
29 D जवु व°

192

- 4 D री यति
5 B om, अधिदिवत्
8 B निषय
9 I °ई । दवाद्°
2 F ऋद्वग्गं
23 B जपरे
26 B दूये

193

- गुण° See Sisupalavadha
XIX 102
5 F om गुण । E गुण म गु°
6 C घटादये ऋ°
8 B ऋषि
14 D ऋषि, ऋ
15 D ऋष
17 B ऋषी । ऋषी । D ऋषी
। B ऋषी
12 D ऋषी

Page Line

- 22 B कादा उवादी
24 C शब्दे ष । आत्मनेभाक् ॥ ३८
D वास्यति । E वासितु
20 E वाश

194

- 8 B शक्यते अनन भाकु
9 B om णकोट
10 B शकुने D शकन
11 B °त्यर शकरो इ° । BD द्वा-
याशति E द्यमस्यति
14 B अनादिदय
15 B °वाशाडे
16 B शक्ति वि°
17 B आचक्षते । E om च । E दो ।
B विकल्पत
21 B पूतभाष
26 B om ररञ्च

195

- 6 E om मृष्यत
10 B वासयु° F °गायु°
11 E मर्षत
13 C बधने । °मयतोभाष । ११
19 C इत्यस्याथ गीहमन्त्रानुमुना ।
इत्यधिकतो ध तत्र समासा ॥ ५
॥ १४२ ॥ ५ ॥ ११ ॥

196

- 4 B अभियुज । प उन । E मडन
° E om स्वाद
5 B D इ युक्त
8 D वा ऋषि E वा ऋषि
9 B D त्विद्विभवे । D अतीट
13 D कयववकदे E कयवववदे
15 B om किति
18 E om मर
28 D ऋषि । वाचक°

197

- 7 D मन्त्र चकारात् चान्ते । ऋ
येकत
10 B °श्वयत्त दिवो F °श्वयत्त
12 B मन्त्राय F om श्वय° वि
प नन न
18 B om दिवाय । F °ई वा
निवाय
20 D विष विषकय विषय
27 E °ई । B ऋषि देवति
23 F विषयत्त । B ऋषि
विषयत्त

198

- 6 B om ऋ
11 C ऋषी । ऋषी । ११ ॥

Page Line

	6	B D सिजा°
	7	B E इगीति
	8	E om आवि
	12	D मागधी
	13	B म-रं श बरिपिशीपि । DE यो
	15	B D °कपीती°
	20	B मशार्थ D मशार्थी
	22	B पात्रु । E om वेति
	23	B पात्रु । E om कराता
	26	D प्रतीहकीप्यै
	28	I स्तटे विष्कर
	29	B अवरकर वषेरकर वर्षरक
208	1	D om अलि° पद्व
	3	E om करकम्
	4	D वा करक वा करक
	5	L कूर्पी कूर्पीमव
	7	E om किलाज
	9	B इपीवेति
	10	B D E कूरुपध-वमे
	12	E गूकर
	14	D भर इति । B निगिरति निगिलति
	17	E om इद° इत्यमेव । D शीर्षे अगीष्ट
	20	B अदिपपूडीति
	21	D °पेकी
	23	B D E उदनगर
	24	B उदगर
	25	B जो ना आगर
	26	B गो गगो
209	4	B करयक
	9	D F om पर्थ
	12	B त्रवा
	16	B इज्य-रति° । इज्यती-पर्वे°
	17	B C J) F अंभोत् । D सपविति
	18	B इपुथ
	19	B इपि
	21	F इप्य
	22	B इपुथभवे यम°
	24	D अत्रिअरति
	26	B मलया
	28	B रेभ न
210	2	I अन्त इन्तरेति । B विचरी विचरी
	3	B E °पयपर-केपि । F पसेऽ अ इन्तरे°

Page Line

	5	D विभा E om
	6	E वचनेत् । Bom स्वरेभ° °दिते
	8	E सस्य
	9	E अचि-उचिपति
	13	D विजापि for विविचत् । B विचती विचती
	16	D उउती उउती
	19	B सवृ-उते । B पृउ
	21	B पग इष्टा इष्ट
	23	D °स्वपीन्पवे
	24	B पृउज om अगारी
	27	B om अचिपता । वस्य
211	3	E om सजति
	4	E om सस्यत पाता धागिक । B वृजपति
	5	D वा वेटे सस्य । B ससृष्ट
	6	D अवजरा E अवजिपृथ
	12	B °ति शीर्षे
	17	F om भावे
	24	B मे गतीमिति । ना-पुनरस्येयुदे
212	2	B om शीर्षत
	3	B अयपुपान्त°
	5	B C उ उदमत
	6	B D F उदमिति
	12	D पदिता पदि-व इदिन E पपडे पादिना इदिनः
	19	D E om मृष्ट
	18	B कमत for कतम
	21	B कडेगर
	26	D कोन्वे
	27	D °तात् दीर्घः
	28	B मृन
213	1	B अतिकोटे°
	4	F om निपुण
	6	B मुहादिपति° । D °नि दे निरा°
	7	B पृ E पृथी
	11	B इष्ट
	13	B कुन्निपिन्नि केमपाने D कुन्नि-वितीमपाने
	21	F° इप-रति
	26	D °अपेति
	28	D शो ने
214	5	F °अवे को इन्तिपत्त° । B °दिते°
	8	B विव इविचि
	13	B om विव । F विवट

Page Line

25 B स्फुट स्फुट गणे । E विस्फुटने स्फुटति

29 B मासार्थो ष षो

222

2 B om. लुट

3 D E om. तु

15 E ह्रस्वार्थेपि कवि

18 B जडण् गतौ जोडयति जोडिता

20 B om. तु

26 C बुडत्

27 B om तु

223

4 B होडा

9 E om. तु । D गुणो

13 D डिगण् । B डेवदति

17 B om. तु

18 D इत्येके । E निश्चिरिति

19 B निष्कुरति निष्कुरति दे. om. निष्कुरति निष्कुरति and विष्कुरति । D निष्कुरति for निष्कुरति

20 B om. विष्कारयति विष्कारयति D विष्कारयति विष्कारयते विष्कारयति विष्कारयति E विष्कारयति विष्कारयति विष्कारयति विष्कारयति

21 B om विष्कारः । D om. विष्कार.

22 B डिगति अयस्य

23 B सपस्करः D मुष्कर.

25 D इत्येके । B D निश्चिरिति

26 B निष्कुरति निष्कुरति D निष्कुरति निष्कुरति । E repeats निष्कुरति

25 B adds डिगतो डयस्य after कुदादेरिति

29 B स्फुलित for स्फुलितः । D om उणादीं स्फुलिते य । C परस्मैभाषा ॥ १२०

224

2 F कुवति

5 C कुडत् । B कुवते

9 B om तुल and तु

11 C E कुटादि ॥ १९

14 D व्योमियते

15 D C व्योमि

18 B वेति निपा

20 E दृमुलीति

23 D धात्यति

Page Line

26 D उक्तेति । B ० बलकयो । रिदीतीतो D रिडीतीतो

29 D om वेग

225

5 B अदिस्वात्स्व

6 D om. लग्न । D लक्ष्मीर्षति E लक्ष्मीर्षिता

9 D स्वजेनीवति । B परोक्षयां

10 B परिष्वेज D परिष्वजे । B स्तुर्वेज्याडि इत्यं । E पर्येषजन्

12 नत्रा ० See Paribhāshendūś. 93, 5

17 C स वस्य । B सत्वे । B सजूने

18 C आत्मनेभाषा ॥ १९

19 C ० शतुस्मृतास्तुदाय स्मितो धातव समास ॥ १९८ ॥ उ ॥ ९ ॥

226

1 B खविकरण

2 B अवणे । B व्यानि पि ० E om पित्रे

3 B ले ० या ० E अि आ ० । B ० स्तो-रिति आहृके D आहृकि

5 B om हरेष

6 D ० पे दे तु धु ०

8 B अरणवम् D अरणवत्

11 B om वजे उपरोचम् D वजे, परोधे

20 B घञ

23 D अयोक्षीत्

24 B यजे यहाषा

25 E om यजे

227

1 B कृतानि मियो मियो

2 D ० रदण्

6 D भिदि । B वज

7 E om विधिडे

11 B उदुर

14 D om. क्षोचा

18 C कृतिवृत्तेति

19 B ऋवर्गस्थेति

20 E om. तुल्य

23 E om. अदृदत्

24 E वेदि

26 C उभयतोभाषा ॥ १९

228

1 B इवेति DE इवेति

2 B om. मधर्क । E om धांक

4 C वधेत् मधर्के

Page Line

- 7 B आ शुभ
8 E om चुरकुवे
17 B एङ्
18 B प्रतिषेधे
19 D वेडि
20 D पदाभैरिति
22 B D प्रथे अङ्गु°
27 D प्रादस्मीति
29 B °पातये स°
237 2 B घहीति निप्रहीति
3 B घहीत
5 D om वा
6 B °प्रयोजन E °प्रयोजनानि
8 E om पुचीते
9 E एदिन्प्रथीते
10 D नासाद° । B पुव इव इतवे
11 B हलशुकरये
12 B निरभे त । न रूपगुणिति
13 B स्वरदेरिति । B om पारिपवन
15 B om ने
16 D E स्वादि क°
20 D इन्दको
26 B धैता । D धूगुहस्ते°
27 B तेने धून
238 3 B णिब । विगे
4 B छिन्नाशिक्षे°
10 B विगार
14 D चिकरिषति
15 D चिकरीषते । B चिकीषते
18 C दमयतोभापय . ॥ १९ ॥ B
om वृणाति
20 B वेट् । D om वृर्षति
25 D दीर्घवम दीर्घे
26 D वा वेडि
28 D om आतो ड । B यरी घृ°
239 2 B रिरिय यो°
4 B जो अर्नि° । पुरतावोते
5 D I अर्चन
7 B °सुभापयति
9 D इति वा ले
13 B °गीश
14 B °गा देवे ति°
15 B °नीत स्तोत्रकम् स्तौति ।
स्तोत्रकति
16 B °गादिर्न वे
24 E om. कीर्ण

Page Line

- 27 D om ममार° °मृणाति (p.
240, l. 1)
28 B वेडीटो वा दीर्घे
29 E om मूने
240 2 B om. विद्यथु
3 B °भ्रिति । E नेद कीरील्वा°
5 B मृणते
7 गौरिवा° See Mahābhāṣya
on p III, 3, 21°
8 E om किचेति
9 D कृमि । B मगल्वा
15 B अर्षीरिति
16 B अमृककृ°
17 B om शकैर । E om. रुद
शरं
19 D क्विप्रजिकतीये
22 E धिति किति
23 D रो निपा°
24 B दवर्गादिति ये
26 E om शुणनिभ्यां
28 B रुरिति री शेते
241 1 B D E क कृ°
3 E किति रिक्त्व°
4 D जो दान°
5 B °न्द्रेणो गुणं D °न्द्रे णो के
E °न्द्रे ऽर्थे । के
9 E विदिदृषामिति
12 C D E वृग् । B D E वृणाति
13 D E ववर । ववरतु ववरः ।
धरिता
14 D E वरीता । विवरिषति विव.
रीषति
15 D E वृर्षति । वृर्ण । D वृ
र्णयान्
16 D वृर्णि B om च । D E
वर्षत् । वरी । D कुचितकेता
17 D विधिषिति
24 B D कृशरुम
27 B दाह
28 D स्वप्न लुटि
242 1 B दुर्दृष्ट आदेश° । D जो कृ°
2 E अमोल्हरे
7 दार° See Hem Anek.
Comm II, 419
21 D om. ग ०. । D अचरतु.
26 F सौ । B वृत् ए दि टि २२

Page Line

- 27 B D E स्वादि २१ । E °न्यादिश्च
 213 3 D om. निर्यं °मतिजनीति
 5 B °शिश्ये E °शप्ये ज्ञेयात्
 8 E जिज्ञासयिषति
 10 E डे परिमंत
 12 E क्वाति माने वा°
 15 E क्षिप्रश्च
 16 E om. क्षेमा
 19 B om. क्षिन्° °क्षिपति
 20 E अधिदत्तात्
 21 B न्यादिरिति
 25 B om. विधिपत्
 244 2 B नो गत्ये
 7 B °प्रतिपूर्वण्यो
 17 E सत्तरं°
 19 D सदर्भो धने E सदर्भो मपन
 चम्भानि
 20 B °स्वनेषु परेषु भृगुर्भेति । D
 om अर्था-यष्ट° °स्वपमेव
 21 B जपये
 22 B ह्रस्ववृत्तीति
 24 B °डीति इति इ
 26 B सरये
 27 B om कर्त्तौ
 28 E स्वादिस्वरक कृपयत्
 245 1 B कृष्ण रवापर°
 11 B भुषणिक्रिडति
 15 E om कर्त्तव्यत् । D E गङ्गा-
 रका°
 16 B कुक्कुटीकर आ° D E कुक्कु-
 /नप वदः
 18 D वासुना
 19 B om. ने । E बभ for बभ
 29 B D E सु-यति-यति
 20 B ने ने मन्धरात्
 246 2 B नम तुमस्
 4 B °तामेव नेषिह तु न
 5 B वाप इति
 8 E om. तामने । ने घ-त
 11 D वादिस्वरक वा क्रिडति
 12 E विदितः
 13 B वेत्तिश्च । B om विदित
 १३२
 14 B F हृत् हृत्°
 15 B वसन्त २ । °व व व वत्
 17 E वापयति
 18 D नो कर्त्तौ

Page Line

- 19 E अन्धान्
 20 B इन्द्रमतीति
 21 D °दृश्यत् । D °श्रुते
 29 B om विविधिति D विविधति
 247 1 E विवति
 3 E खेहमसे°
 8 B कद्विद्येति
 10 D सुखेदीर्घ°
 12 B om. पुष्पं पुष्टौ कृपति
 15 E वदः
 17 B वाकि
 21 D दीर्घः नारीवयव पु°
 23 B शति
 24 C दरस्यैषण ॥ २१ ॥ D
 भृग्याति
 28 B एषानि° E एषयति । ने
 248 2 B वृत्त्यति
 8 C आत्मनेभाषाः ॥ ३॥ °संगानु-
 स्मृता. वशादप- शिषो धातर.
 मनास ॥ २८ ॥ ८ । B om.
 इत्येवम्
 249 1 E om अथ
 2 E पुतादिकाप°
 3 B °कावकन्त्ये
 4 B पुतादिभ्य. र्वायि निधि अत°
 D निधि निधि अत°
 7 B जिभंते डे
 10 B अक्षुण्णत् न गौ स्वपमेव
 12 B अदि शौर.
 14 B °विपनमाददि उचादि काधिनि
 कृत्°
 16 D °निष्पत्ते श° । B तत् तिद्
 हृत्कथा° । तत् तिहृत्कः
 17 E शौरति
 18 B विष्ण-त् न°
 19 B पुंषे सतिर्दृ E तिनेनेति B
 D °स्वरादेव
 20 मरीचा° hoo Hoo Hoo 20
 22 B om अथ कद्वी
 26 D अथवे
 28 E अने मेद न
 29 B सुम्भ । सुम्भयति पु°
 250 1 D l. om. व-क.
 4 B कर्त्तव्य
 8 E सुवरात्
 21 B पुं स्योर्लो क्व

Page Line

- 15 E १दिकत्वे
 25 D विजूलं पञ्च हरितधननाथ
 B लुभंमं
 26 B D E घलने
 27 E विठकि
 29 E गो वा
 251 2 D पतिविक्रीपि । पूजके गुं
 3 B om. के
 4 B ज्ञानिच्छेति
 10 D E वाणस्तस्य
 15 D जासनाडिति
 23 D om. इक्षुकुडाक
 24 B D १ेशीतिमे
 25 B C पुट् पुट् । B om. पुट्पति
 26 B ० वेति बत्वे सुपुं
 252 1 D E om. पुट्
 2 D भलि अई
 3 E अहां च करोतीति । B om.
 स्मेटपति
 4 B १विषति स्मेटपति रिमट् अट्
 6 E इयत् लुट्
 8 B संघटा
 11 B रिपटण् C D रिक्कण्
 15 B रकुटु D रकुटुण् । E रकुटपति
 20 E भारोट् । D रुटपति
 22 B om. भट्
 26 B D om. सुाडः
 253 4 D रकुटण् । B रुट्पति D रकु-
 टपति । D रकुटिका
 5 B C D E वल्लुण । B वल्ल-
 टपति D वल्लटपति
 6 B D वल्लित वल्लितवान् वदिं
 7 D लाडः लाडवान् । B D वदिं
 8 D लडित लडितवान् । B लडण्
 विति. Perhaps लडुवति
 to be read. B D वडा
 10 D वाषे E वाष
 14 B वटं । D गुषं के नियं
 17 B om. वट्
 19 B वुडण्
 22 B वुडण्
 29 B om. वरुं । अट् ने परिभाषणे
 254 2 B om. वरुपति D वरुपति
 5 E om. वरु
 13 E वीरीतरी(तरे
 14 B D विरुवर्ष for विरुवर्षव
 20 E वेरुण् । B वेरुण्

Page Line

- 22 B गेलुगुभावे
 23 E जातवेरेण व वज्
 24 E नाषवो । D लपडमायाः । B
 १धरापतेः
 26 D अमां । B originally १व्य-
 मिषारार्थेमापादेश, but 5व्यमि-
 षार्यमादेश पाठ in marg.
 28 B D E वृहकण्
 255 1 B वुस्त D E om. । B D E
 वुरितः । D सकुनी E सक्ली
 5 B E निपातनापवादे
 13 B आम्मेनपदिन - १व्यस्वार्थे
 15 B पार्थेणिरप्ये altered to पार्थ-
 नेत्येके in marg.
 17 B इत्ये for इत्येके
 20 D गो
 21 B दातशाते के । D णको टप्पा-
 रकः
 23 B द्योति वे ह्ये । उदरपट्ट D
 वरः उदः
 28 E om. मोदनम्
 256 1 D E विदः । B D E कुष्टी
 3 D पूर्णविकेतन १ं
 7 B om. गर्दति
 9 D E सुधुण् । D सुधति E सुध-
 यति ।
 12 D वष E वष । D E वषण् । D
 E वषयति वषण् वषने वषति
 13 D E वषण् वं । B D E व-
 षीवण् । D E वषि । B D E
 वषने । D E वषण्ते
 19 D र्पति
 20 E रोपति
 23 B रिम
 24 B गुर्वण् । वरुणे वे वा
 25 D सुव्यां
 257 1 E रिम अठं
 5 B वरुवायेके
 10 B वृपुवरीण्ये D वृपुविय
 प्ये
 11 B D वृषण् E वृषण् । B वृषि-
 वति D E वृषति । B वृषं
 D E वृषः । B वृषं D E वृषं
 12 D १वोते See Amarakas
 (Bombay, 1822) III,
 3, 133. B १वृपुवरीण्ये
 D E १वृपुवरीण्ये

Page Line

- 15 E ह्रस्वो
19 B om नियन्त्रयति
20 E यशसो
21 B अचक्रुदत्
22 E भद्रमस्त
258 2 L तुषावन्वय°
4 B C D विलम् । D °वादभ वो
5 B किति मे चादि म । B om
किति । B D E वे विलम्
c B मिलयाता B D E विलम् विलति
8 D L अचि तेल
11 B °यडि तुला E °यवि तुल । D
om तुला
13 B भूयिष्वा° E भीषि-यडि
14 E प्रेषोलयति
15 B C D E तुलम् । B D E
शीलयति । D E वेलित । D
। वीलिन ।
16 D L तुल । E adds तुलि
18 B मूलेति
19 E मूल मूल
21 B क्षयति स्वेप । D होष्ट २
ययो° E om: the second
स्वेपु
23 B हा केलत्
25 B वेल
26 D °डाइ वेला
27 After यतिनि B has in the
margin पष निश्रनिय तथापि
तन्ने पाकतीति भवति
29 D गानभन°
259 2 L दातुनेह्य वा तुकि लमी
8 E अततमत्
10 D भुवति
13 F श्रेययति । D शिवत् ३. तिगने
16 D ह्य । B ह्यते ह्यत्
20 E योनु
22 B क-तुभित्
24 D ह्य । D E ह्यत् । D E
ह्ययति
26 I °ययत्तो । B तथा यिच°
28 B अम् D F om
260 2 B om. यर् D वति E वर् ।
B D F वर्यति । B वर्ति
4 B विकारियति । तिदने
9 D पर देव

Page Line

- 13 D कर्मयति । C परस्मैभाषा
॥ १ १ ॥
15 B ईगित्वा°
17 E लक्षणाधारे
18 E °तथ ई लक्ष्मी
19 B वृत्तिर्लक्षयति । C उभययो-
भय [1] ॥ १
20 D °विनाशपुरादये । B लक्ष्मण°
D लक्ष्मणपर्याशर्यता
23 D om मारणे E मारयति मरति
24 E विटि मिश्रण°
27 B वक्तोभोऽ पर । °वृत्त अ°
201 2 D दभोदन
3 B अचि कल्कन इत्यये
4 B भूइ इति
7 B F वृकण D भुक्त् । C भयन
for भयने ।
B D E वृकयति । B चर्
8 D L वृक । वृकति
12 D रग F om । E रगयति
19 D भूमेभ्यो° । E om. चर्चा
भयव
23 B श्रेणे for प्रमोचने
24 B om इत्येक
29 F शत्रु विभजन भाग°
262 4 B भेदने f भेदे
6 B D E विशाले
8 C बहय भयति इत्येष । D
वात्पनि अपटि भयति
12 D भनैव गिदे
13 B पट् ष
15 B om इर्न यर्ः
16 D म्भययते
17 D पूरति । B चायति पट् ष भय
च रत्
18 B पटति
20 B क्त् पूरते
29 F भयने
263 2 B om विभययति
3 B पूर्वम् म° L पूर्वम्भ° ।
4 D F om वि. भयति । B adds
विभययत्त्येककारभये उट
इति after विभययति । B
om इति । B उत्तर correct
ed to °य । B भयय-
यति

Page Line

- 7 C D E आश्रये । D रक्षण इत्येके
9 D दृष्ट
14 E निश्रय
17 B यवान्
19 D व्याख्याते । B D आरसाद.
21 B मादयत्प्रुणा आय
23 D सुदै
25 D अप्रसहनीमित्येके
26 B D कर्णहयोति । B अशीसधन्
27 D सुदृ । E om. शर्यते
264 1 D इत्येके । B °वकल्पने
2 D अवकल्पति E अवकल्पयति
9 B °र्थन्वात् द्वस्वा°
10 D चोरस्य । B om. रोग
11 B D E °मातरिश्चिन्त्यनि
13 D रानो
14 B अक्षस्ये । विचरण्या
19 D om दलन् °वान् ॥
20 B विसारणे । दलयति ॥
25 B पशु
27 E om पषण । E पषयति
265 7 लुप्तु° See Hem. Un 20.
9 B घापयति । B कदे कसातस्य
D कदी कदसातस्य । E इत्ये
आड
10 B D कद सातस्य
11 D परा कदे सा
18 B जसुन् । D जसयते ।
19 B चोरस्ये° । B जसुन्
23 B वसुन् । C सेहनजे° । B
उद्यो वा°
26 E om अर्थन्तरे तु । B om तु
266 1 D लसन्
2 D °योगोपि
3 B वा-योप°
4 B om. लष्यति
10 B D भासाथेः
12 B मञ्जु पट्ट लुट्
15 B कुसु । वई वट्ट
16 E om महु
17 B °पात्स्य च°
20 B °रिष्यपि पठित्वा
23 D om लपुट् । B om लपुते
25 E om लोपु । B करित्वाये
कडुया°
29 E ते कये

Page Line

- 267 3 B D E बलने च
5 B लंजयति for लज्जति
18 D E लुडतदौ
19 B नत् नती । भादौ वात्म° । D
°पदी नदी
20 E लुड
23 B वृत्त D E वृत्
29 D वृत्
268 9 B कुच C कृष्ट
10 D शान्ता°
15 C वईवल्ह
16 B बहि वईयति । बा° । वईते
19 C वह for अहु, then बहु अहु
महुत् ६ भासार्था ॥ परस्मैभाषा
॥ ८४ ॥
21 B D E बहुट् । वहेते । E om.
महेते
23 B गगानरे पाठस्तेषा°
26 B वि योष्यन्
269 4 E वषयति
8 C कुट्टि
11 B D मादयते
13 C °निमासनेषु
18 D विमानयति
19 B बाधने D E वीधने
21 B D E बलि । C आभजने ।
D बलिते°
22 B बलि संवरणे
25 C परिष्करणे
27 C इक्तिवचने
28 D वईवट् । B सामर्थ्याया°
29 E के अदेनमूदिते
270 14 D °नीति वर्यहसादिन्वा°
15 D निष्कयति
19 B °दि नेट भादौ । D °नित्यहात्°
22 D आनवान् इत्यने
24 E रज्जु.
28 B डे शलेति कौ° D शलेति नदी ।
E शलनि । B कौले । E च
षट् षथति
271 2 B om. के
3 B शरिदौ
4 B लुगयति । E °भरीशरे
9 D भेतनो इ°
10 D E संशने चेति
11 B बरित । बरयति । बरत्

17 B has डम्भि डिम्भि डम्भि in
marg C डिम्भि य डम्भि
डम्भिण् D डम्भि डिम्भि डिम्भिण्
E om. डिम्भि

26 B दामयति । E णो

28 B अदर्शन इति अदर्शने न्स्वे

29 D इत्यने । E स्मयं

30 B कुरमयते अकुरमयत वषे

272 1 B om. डे । E अचुकुस्मत् ।
B and originally D
चुकुस्मयियति

2 B णिलुकि D णिलुके

9 B D E कस्मयते

10 B कुषिस्मिये । D कस्मीतिटि

11 B तम्भे अनुस्व^० । D om. स्वा-
दिडभावे^० कर्षोः कौ

17 D गुरिण्

19 D धारणे कुटुम्भारणे कुटुम्भ-
परिवार

21 B ई तयी

23 E कुटुम्भेवि

29 B विलासने

273 2 B D भावण । B गालयति

5 D अपस्वशत णो

15 B E सात्मत्रिणि D सा-मेति

16 C आत्मनेभावा ॥ ४९ ॥

20 D रणयति रणति

21 D E दसमान इति

24 B D इ-वक । D द्दोषाभ-व

25 E अर्थोपयति

26 E सवपयति

274 1 B अस्वकण् D अस्वकण् E अस्वे-
कण् । B E अस्वकणति D अ-
वयति

13 E om अस्वकण

15 B वेस्तुवे D वेस्तुवे

16 B सवपय^०

17 B ण न सुभ^० । E सुभे । संया^० ।
D सेभात्र^० । E जास्वय^० । B
om स्तोत्र

18 D गिरिवदिति । B om अने
सुभ

20 B सुभं

23 B सवपयति । E सवपयति

275 2 B कुटुम्भ । कुटु

4 B नदु गन्

5 B पटुण् । D पाटयति अपाटि ।
B वटु वे^०

8 E नावं खेडयति देव^०

9 B खिद D खिदुत्तासनं । D खिद-
यति

11 E दातोयमित्य-ये

14 C विभाजने हटण् रोपे । D om
उदित्वाधे

15 D वटयति

17 B सम्पगाभाजने E सम्पगमा^०

18 E अशथठत । B केतवे

29 B वर्णक

276 3 B विवृणुण् । वृणयति । अतुवृणुण् ।
E om वृण

6 B om. अजीगणत्

10 B om डे

19 D वांत किं तु पात इत्येके । B
वेत्येके

23 B कथक वाक्यपत्रे

24 D घो भागव

25 B श्रीदाशिकण्णामवण

29 E प्रतिहर्षे आशययति

277 5 B om डे

7 B D E वदनमिति । D मय्यदि^०

10 B om. डे

12 E om न

14 D ल्कभायो ल^०

29 D विलंभना

278 3 B डि अर्वाभयन्

6 B अपदेदग्धा^०

9 D om कति

13 B अशययत for अशययत

14 D विम-येको विम^०

19 D and originally B पथरा

25 B देवर्षि

28 D कृत्वाधी न

279 1 B डे अर्वाभयन् । डे अर्वा भि

2 E विपयति

7 D अर्वाभे

10 B कामयते

18 E om डे नु लभे

21 B वृणुण्णयक वृणुण्णयते । वृणु-
णयते the second and
third corrected to वृणु-
णयेके वृणुण्णयते 19 marg.

D वृणुण्णयते

Page Line

- 28 B D वाधन° | B धपति धपते ।
D °तौयमित्यन्ये
- 280 1 B प्रपद्यति
2 B om पदायति
6 B E मर्षति ॥
13 D om डे अवीसत् | E अविशसत्
14 D सति निवास°
18 E परिक्लृप्ते
23 B om. अदेस्तु । D E °स्याज्ये
24 E महधाज्य । D िदितीषा E
तिदिषे । D महाशी
25 B स्वरोभ्य इति ति इ
26 E अलि रइ
28 D वाधयित्वा
29 B रइयति E रइयति
- 281 1 D °यापयस्तेषा
3 E पुन्यति
D E °स्याज्ये । E महधाज्य
7 C पादु १९ पररभेभाषा ॥ २३ ॥
B अरुहसत
14 B िगति D िगति
25 B मृत् C मृत् कीरिति
26 R om. मृत्ते । अमुमुरते
27 B कीरयति । अविरीरत
28 B om. ये
- 282 2 B अससवत । om सति
4 B om ड । B अनुमृत्तत
7 B om डे । B अत्रगवत
9 B D E शीङ्गध°
13 B °द्वयति । °मायस्य । D °वृ-
धति
14 C आत्मनेभाषा ॥ २९ ॥ अदत्ता
२९ समाना ॥
22 B om पकेतिरीति वी
23 B om अयत्तापयते । निजुभाषे
25 D गती for मती
26 D om. मीयते
- 283 7 E om. धाति
15 B अति E अति । B आययति
अयति
18 B अ इ
19 B ए इति इति इति इति
24 B परिपुत्रये
25 B मृत्क
- 284 9 E om अत्त
12 B इत् D इत्.

Page Line

- 13 D om. मृत्ः
14 D माति°
16 B D उक्लृपयति
19 C मयिण्
20 B D मृधत् मी°
21 B °प्रतिहर्षयती°
22 B °क्लृपयति
24 B °जुगमेन corrected to जुगु-
-येन in marg D जुगयेन
- 25 B इदित्वास्य E इदित्वस्य
26 E adds अर्धयति after अर्दति
- 285 1 E अययति
4 R सदसन । इदित्वा°
7 B om. उदति
10 E आसीदयति । B om आसता
12 D तृप्तता
13 E उदत्तयेत
20 D तत्स्य । B नितात D नि-
तात
22 B देवो° अर्ध युगदि
24 E मनिमित्येके । B D om.
मनयति । E मन्ते
28 E om. तयति
- 286 11 E om ईरयति
14 B इदित्वादा°
15 B om. मृत्ते
17 D भीममैर्नाय°
18 E °वयोने °मृत्तुर्क°
19 D E शिनाष्टि° अ विपुर्ता°
20 B विद्विपयते
26 B om न । D om. तमनेन°
°प्रधादि
27 B प्रागभ्ये
- 287 2 B om विमुत् । E विम मृत्त
विताया
5 D om. मर्दति
7 मर्दति° See Subhāṣit, (),
d. Siddh. K. (Bombay,
1894) p. 253 under मर्द
मर्दने
8 C पररभेभाषा ॥ २९
10 B °अनुमृत्तत D °अनुमृत्तत
12 विद्विपय° See Math. Dr.
tury. II, p. 357.
13 B मर्द मर्दति
14 मृत्त See Hem Anēk
Colln. III, 671. B मृत्त

Page Line

- 15 D °धञिः म्हु°
 17 D °ञुलम्यति
 18 तावत्त्वर° See Śisūpālav. V,
 7. Hem. Anek. Comm
 III, 564. B °मुहडलया cor-
 rected to °मुहललया D E
 °मुहमया
 19 B स्वर्धे नि° । D निजम्तापि
 21 B निवृत्त. corrected to निवृत्ते
 in marg.
 23 B रजयति D रजयति । D वखा
 । B रेजता°
 25 B °नविशो
 288 1 D दादश च जसे
 2 B कृपते । कृपेले° See Mahi-
 bhāshya (Kielhorn) II,
 p. 33; l. 21

Page Line

- 3 कानि° See Hem. Up. 20
 5 B बहुल इत्येव । D निवे सुवृत्त°
 E निवे । मृधमृत्°
 6 E लंघ for स्व-य
 7 B D वम । E इत्यदयो भ°
 8 E ताडिति ल° । D लययतीति
 वासा
 9 पासु° See Śisūpālav. V,
 11, d
 10 D स्वर्धनि° । C °शानुस्मृताङ्गा-
 दयो गिनो धातव समाप्तः ॥४३°
 ॥४३२ ॥ ९. सर्वधातवः ॥१९८°
 प्रदाय ॥ छ ॥ धीः ॥
 11 B °वासायण शिवाभिधीनचक्रम्-
 विरिचित ॥ छ ॥ श्रीरम्भु ॥ धी ॥
 D °वासायणमिति छ ॥ प्रदाय
 ६०० ॥ छ